„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

VII. évf. 1. szám
1996. február
50,— Ft

A szerelem jeléből akasztófa

Isten – félelem

Interjú Ébner Tiborral

Újból fegyverkezünk?

NATO-vita

Moha-mese

Olvasók fóruma

Tibet, egy megszállt ország

A reklám – szellemi erőszak

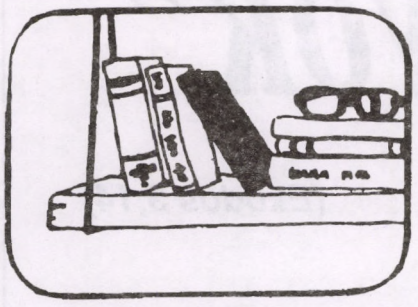

Georg Baudler

Az anyaistenség halálos paródiája

Hogyan fajult a női szerelem jelképe férfi kínzóeszközzé?

Az egyiptomi kultúra intézményeinek és múzeumainak pincéiben igen sok, a dinasztiák előtti Egyiptom idejéből származó női szobrocska porosodik és megy tönkre. Erre mutat rá minap megjelent, „Mi volt a fáraók előtt? Egyiptom ősanyáinak felfedezése” c. könyvében Doris Wolf. E szobrocskák egy részét keresztények és moszlimok semmisítették meg. Legtöbbjük *kitárt karú, ruhátlan asszonyt ábrázol.* „Az isteni anyaoroszlántól a férfihatalom jelképéig. A nagy szimbólumok eredete és változásai” c. könyvében Carola Meier-Seethaler pszichiáter igazolja, hogy az anyaistennő ábrázolásának ez a módja azoknak az ún. „női bálványoknak” a csoportját jellemzi, amelyek az ókőkorszak végéről és az újkőkorszak elejéről származnak, és amelyeket nagy számban találtak meg mindenütt az akkor lakott világ területein — más formacsoportok mellett, amelyekben az istennő például állóhelyzetben a mellei alatt keresztezi a karjait, vagy kezeivel körülfogja melleit és kiemeli őket. Léteznek olyan ábrázolások is, amelyeken az istennő nemcsak a karjait tárja ki, hanem karjaival párhuzamosan a lábait is szétrakja, ami egyesek szerint a szerelmi aktusra történő felhívásként, mások szerint a szülés testhelyzeteként értelmezendő. (Erre az ábrázolásra emlékeztet a kettős szárú kereszt, pl. az ún. Lotharingia-kereszt.)

Ez a gesztus kezdettől fogva kettős szimbolikát hordoz: Egyfelől a szerelem vagy az anyaság istennőjeként mutatja be a nőt, aki kitárja karjait, hogy szeretetteljesen átöleljen, vagy meg is áldjon egy másik embert — egy gyermeket, egy barátnőt vagy (különösen ott, ahol a szexuális aspektus ezt kézenfekvővé teszi) a kedvesét —; ugyanakkor azonban a gyermek vagy a szeretett személy számára az odafordulás e gesztusában ott van az egész világ. Ebből eredően a függőlegesen álló test és a vízszintesen kiterjesztett karok egyidejűleg a négy égtáját is reprezentálják, tehát a mindenség dimenzióit.

Ezt a kozmikus jelentést különösen ott kell feltételeznünk, ahol egyenlő szárú kereszttel találkozunk. Ilyen keresztek nagy számban találhatók már az ősember jégkorszaki sziklabarlangjaiban. A kerékkereszt különböző formái (innen származik a horogkereszt is) „a világrend dinamikus aspektusát” szemléltetik. Az újkőkorszak óta létezik — főként az egyenlő szárú — kereszt kisplasztikaként is; feltehetően amulettként vagy a gonosz hatalmak elleni védőjelként viselték.

Ezek a leletek egy anyaközpontú kultúra dokumentumai; egy olyan kultúráé tehát, amelynek középpontjában a szerető asszony és anya áll, és amely szorosan kapcsolódik az ember helybenlakóvá válásához. Ennek a csodálatosan békés, háborútól és elnyomástól messzemenően mentes kultúrának a *belső gyengesége* abban állt, hogy ez sem tudott megszabadulni attól a vallásosságtól, amelynek tartozéka az áldozatbemutatás. Késő korokig akad benne példa még az emberáldozatra is. Hadd emlékeztessünk a híres anémoszpíliai leletre a mínoszi Krétán; ez egy papnő által irányított emberáldozati jelenetet szinte fényképszerűen őriz, mivel azt a kis templomot, amelyben az áldozatbemutatásra sor került, éppen az áldozat megölésének pillanatában döntötte romba egy földrengés, betemetve és évezredeken át megőrizve a jelenetet. De az árják előtti, a szárazföldön élő, szintén anyaközpontúan szerveződött őslakosságra nézve is maradtak fenn olyan — később az árja-görög istenvilággal összefonódott — mítoszok, amelyek homályos bizonyságai a gyermek- és emberáldozat kultuszának.

Az anyaközpontú kultúrának ezt a sötét fejezetét többnyire sajnos elsikasztják a feministák, Doris Wolf és Meier-Seethaler is. Pedig benne találhatjuk meg annak előfeltételét, hogy ezek a kultúrák már vagy elpusztultak, mielőtt idegen hódítók megszállták a vidéket (mint pl. Kréta esetében), vagy áldozataivá váltak annak a bűvöletnek, amely az idegen hódítókból kisugárzott, és ezért össze tudtak olvadni a hódítók háborús és elnyomó „kultúrájával”. Hiszen *legtöbbször csaknem varratmentesen felszívódtak* e még nem letelepedett, nomadizáló, harcos pásztortörzsek „kultúrájában”, amint Görögország, Perzsia és India árja hódítóiban találkozunk velük a Kr. e. 3. évezred vége óta.

Doris Wolf elborzasztó módon mutatja be, hogy ezek *a hódítók milyen brutalitással verték szét, ill. asszimilálták az anyaközpontú kultúrákat.* A patriarchális szervezettségű hódítóknak a női szerelem és szerelemerő jelképei elleni harcára vezethető vissza az ún. „fáraói körülmetélés” (amelynek során — először a királyi ház asszonyainál — eltávolították a csiklót és a külső szeméremajkakat), de az özvegyek megölése is.

De hogyan volt lehetséges az eredetileg anyaságközpontú-öntudatos nőket úgy befolyásolni, hogy ezt a borzalmas csonkítást nem csupán megkötözve és fogcsikorgatva viselték el esetről esetre, hanem egy évezredeken át tartó, Egyiptomban az ENSZ-tilalom ellenére mindmáig élő és legalábbis részben maguk a nők által viselt szokás és rítus jöhetett létre belőle? Hogy ezt elérhessék, a hódítóknak a korai anyaközpontú kultúra rejtetten meglévő szadomazochista vonásaihoz kellett tudni kapcsolódniok, ahogyan ezek a vonások a jellegzetes, ember- és gyermekáldozatokat is magában foglaló vallásosságban kifejeződtek.

A perzsák — s ezt később különösen a rómaiak és a karthágóiak vették át — *züllesztették a keresztet mint a női szerelem és a világot megnyitó anyai odafordulás jelképét egy kínokkal teli és szégyenletes kivégzés eszközévé.* Ez a kivégzési mód valószínűleg a karóba húzásból fejlődött ki; de egyáltalán nem utasítható el, sőt (különösen Doris Wolf kutatásainak fényében) inkább valószínűnek kell tartanunk, hogy e kivégzési mód „feltalálásában” — tudatosan vagy öntudatlanul — szerephez jutott az a gondolat is, hogy minden lázadó kivégzésével egyidejűleg a régi anyaszimbólumot is lejárassák, hiszen az *a leigázandó kultúrát képviselte.* Amikor az elítélt a szerelem- és anyaistenség tipikus testtartásában — mintegy annak paródiájaként — mindenki szeme előtt kínos halált hal, akkor *újból és újból demonstrálják a férfi-állami gyilkoló hatalomnak az anyaközpontú kultúrán aratott győzelmét.*

Csak a keresztszimbolika ezen anyaközpontú eredete alapján magyarázható, hogy ez a kínzó- és kivégzőeszköz *a kereszténységben* az üdvösség és a megváltás világot átfogó szimbólumá-

vá válhatott. *A kereszt üdvösségszimbolikája* ugyanis sok évezreddel idősebb, mint kínzóeszközzé történt átalakítása, és ez a szimbolika a keresztény hitben új módon jut felszínre.

Ha viszont Jézus kereszthalálát engesztelő áldozatként és engesztelő halálként értelmezzük, akkor az árja hódítók gondolkodási modelljében mozgunk; ők a nőiben-anyaiban a Gonosz tűzzel-vassal kiirtandó principiumát látták. Ebből a szemszögből az Isten Fiának kereszthalála a férfi fény-hősnek a női-archaikus homályon, az ösztönösségen és a bűnön aratott, mártírszerű bátorsággal kivívott, végérvényes győzelmét jelenti. Hiszen így értelmezte a svájci jogtörténész és antropológus, Johann Jakob Bachofen, az anyaközpontú kultúrák első felfedezője is a „homályos" matriarchátus átalakulását „világos" patriarchátussá — mindenekelőtt „Az anyajog" c., 1861-ben megjelent könyvében. Az ártatlan Istenfiú kereszthalála engesztelést nyújtott a teljes múltért; *a kereszt* mint a női-archaikus homály jelképe véglegesen vereséget szenvedett, és *átalakult férfi harci és győzelmi jelvénnyé,* amint azt Konstantin császár katonái sisakjára és pajzsára festtette.

Ám *a teológia tudományában manapság* szerencsére egyre inkább tudatossá válik, hogy Jézus halálának engesztelő halálként történő értelmezése megtalálható ugyan az Újszövetségben, mindazonáltal más értelmezései régebbiek és még szélesebben vannak alátámasztva; így például Jürgen Roloff a „kontraszt-séma" és az „üdvtörténeti-oksági séma" értelmében magyarázza a kereszthalált, Rudolf Schnackenburg pedig „jánosi kinyilatkoztatási sémaként". Ezekben Jézus halála nem a megváltás borzalmas-fájdalmas eszköze, hanem az a hely és az az esemény, ahol és amelyben Isten új módon nyilatkozik meg szeretetként. Ezzel *visszájára fordítják a kereszt szimbolikájának a perzsák által végrehajtott agresszív lezüllesztését.* Ennek a Jézusnak a kereszthez szögezett karjai még a kínzás fáján is szeretően kitárva jelennek meg. Az ölés patriarchális tombolása közepette, amely borzalmas emberáldozat-szertartást visz végbe a római isten-császár és annak férfi-állami ölési hatalma tiszteletére, a cinizmus, vér és könnyek e homálya közepette Jézus kitárt karjaiban a régi anyaistenség ragyog fel ismét. Olyan erővel és áthatolhatatlansággal rendelkezik immár, hogy mellette (vagy talán a háta mögött, elrejtőzve az Anémoszpília melletti Juhta-hegység lábainál meghúzódó kis templomban) nem lehetséges már az ölés — sem háborúban, sem kivégzésként, sem ember vagy állat áldozati megöléseként.

A Jézus kitárt karjaiban megjelenő szerelem- és anyaistenség legyőzi és meggyógyítja az évmilliós áldozati vallásosság homályát is, amely az ókőkorszaki erőszak- és vadászati ölés bűvöletének maradványaként még az anyaközpontú kultúrákat is elhomályosította a letelepedés korszakában. Csak most tud a kereszt — még a haldoklás közepette is szeretően kitárt emberi karok jelképeként — az üdvösség igazi jelképévé válni egy olyan emberiség számára, amelynek túlélését minden tekintetben (ökológiailag, gazdaságilag, politikailag) fenyegeti az erőszak jelensége.

Fordította: —n —s

Forrás: Publik-Forum, 1994/8.

A szerző a katolikus teológia és a didaktika professzora az Aacheni Műszaki Főiskolán. Gondolatainak részletes megalapozása megtalálható „Ölni vagy szeretni. Erőszak és erőszakmentesség a vallásban és a kereszténységben" c. könyvében (Kösel-Verlag, 1994).

Kovács László

Isten nem szolgákat akar

— A vallásos félelem —

Láttatok-e félő, remegő gyermeket, amint védelmet keres anyjánál? Láttatok-e megfélemlített nőt, fájdalomtól eltorzult arcú férfit? Láttatok-e félelmében kétrét hajló öreget?

Aki már látott félelemtől reszkető embert és aki már maga is megélt páni félelmeket, az fel tudja fogni, hogy mi ez az emberi szívben megbújó iszonyat, s annak lábai alatt olyan mélység nyílik meg, mely sohasem fog bezárulni, hacsak nem a félelem nélküli jóság irányában.

1. Mitől félünk?

Soroljam? Félünk a sötétségtől, a villámlástól és mennydörgéstől, az árvíztől, a téli fagytól és a nyári hőgutától, a kitaposatlan úttól, a sugárzástól, az atomenergiától.

Félünk a mérges gombától, a dzsungeltől és a hínártól, a virágportól, a drogoktól, a szálkától és tüskétől, a zuhanó fától.

Félünk a farkastól, a kígyótól, a póktól, a patkánytól, a varangyos békától, a vírustól.

Félünk az emberektől. Félünk a szellemektől. Félünk az Istentől.

Félünk a betegségtől, a szenvedéstől, a haláltól.

Félünk a büntetéstől, a kiszolgáltatottságtól, a tehetetlenségtől, az ismeretlentől, az elszakadástól, a közelgő veszélytől, az ártó erőktől.

Mitől félünk? Félünk a fizikai, kémiai, biológiai, szellemi, vallási, politikai stb. erőktől, melyek veszélyt jelentenek ránk.

2. Mi a félelem?

A félelem valamely közelgő veszély okozta szorongó érzés (M. Értelmező Szótár).

A veszélyhelyzet szubjektív átélése (Ranschburg J.).

A három velünk született érzelem, félelem, harag, szeretet egyike (Watson).

3. Miért félünk?

Erich Fromm az emberi létben keresi az okot. Úgy tudja, a döntő tény az ember létében az, hogy kiemelkedett a természettel való eredeti egység állapotából. Így meghaladja a természetet, de egyben része is marad annak. Az ember döntő problémája, hogy kiemelkedve a természetből az elkülönültség élménye szorongást vált ki belőle, mert fenyegetve és egyedül érzi magát. Ezért vágyik vissza az eredeti egység állapotába.

Eugen Drewermann az ember öntudatra ébredésében látja az okot. Az emberréválás folyamatában nem a biológiai tényt kell figyelembe venni, hanem azt, hogy öntudatával az ember a soha el nem múló félelem tartományában fogja fel saját helyzetét a földön. Tudja, hogy egy napon meg kell halnia.

A Biblia a bűnbeesésben látja a félelem kezdetét. A félelem azért van, mert Ádám és Éva ettek a tiltott fa gyümölcséből.

Tény, hogy vannak ártó erők, amiket az ember felismer, sőt vannak, amiket maga az ember idéz elő.

4. Az emberi félelemtől az istenfélelemig

Az egyszerű emberi félelem tüzére csak olaj volt, amit a vallási félelem hozott az emberiség életébe.

A hatalmas, szokatlan és rémületes jelenségek hatására az ember valami rajta túlemelkedő hatalom jelenlétét észlelte és egészen összeroskadt a maga kicsinységének tudatától. A vallás nevet ad az emberen túli hatalomnak.

A mi kultúrkörünk vallási könyve, *a zsidó Biblia* is igen sok kárt tett ezen a téren. Az emberfölötti hatalom Jahve, aki félelmetes nagyságát bemutatja a jelek révén; aki ítélő bíróként nyilatkoztatja ki magát, akitől remegni kell; aki titokzatos, mindenható és szent, akit félni a bölcseség kezdete és az üdvösség útja.

Az istenfélelem egyébként a maga mélységében és szélességében magával a vallással egyenértékű.

5. A kígyó

Isten nem szolgákat akart c. előadásában Eugen Drewermann kimutatja, hogyan okozta a Biblia és annak történeti értelmezése félelmeink növekedését évezredeken át.

A bűnbeesés története szerinte nem történeti, hanem mélylélektani leírás, melyből éppen azt olvashatjuk ki, hogyan hozza létre maga az ember a félelmetes Isten képét.

Herbert Haaggal együtt vallja, hogy minden rossz magának a teremtésnek mélyén tör elő. A bibliabeli kígyó (ördög) nem más, mint a félelem saját szívünkben. Az ember az ártó erők megtapasztalása során eljut addig, hogy felüti fejét benne a félelem: hátha nem jó az Isten, hátha csak azért teremt egy pompával és szépséggel teli világot, hogy azt távol tartsa az embertől.

A vallás a maga tilalmaival éppen azt sugallja, hogy Isten egész jó lenne, csak éppen ő áll egyetlen akadályként az élethez vezető úton. (Ahogy egy francia színésznő megfogalmazta: „Minden, ami élvezetes, vagy hízlal, vagy tilos").

A félelem kétértelműsége körülárnyékolja tehát a „jó" Istent, és az ember igyekezete, miközben igyekszik minden gyanúsítással szemben védelmébe venni őt, nem megy már a nagy félelem miatti torzulás nélkül. Az egyetlen fa tilalma már nem egyszerű tilalom, hanem az Istentől felállított tabu áthágásáért az ember szerint halálbüntetés jár. Ebben a pillanatban már olyan Isten lép elénk a Bibliából, aki halálos fenyegetéssel üldözi az embert.

A bűnbeesés csaknem szükségszerű, és az eltorzított istenkép csak tovább torzulhat az ember lelkében. A félelemszülte folyamat eljut odáig, hogy a világ kertjébe visszatérő Isten átoknak mondja ki a szerelmet, a munkát, az életet.

Az ember következő lépése lélektanilag utat nyit a Félelmetes Istentől az egymástól félő emberek világához. Ádám és Éva gyermekei felkerekednek, hogy áldozatot mutassanak be a kétértelművé vált Isten kegyeinek visszaszerzéséért. Megszületik tehát *az áldozatteológia*, hogy csak vér árán lehetünk Isten előtt kedvesek. Isten oltáránál pedig már tekeredik is a vész spirálisa. A másik ember az Istennek tetszés miatti konkurencia révén halálos ellenséggé válik. Káin megöli Ábelt. Ide juttat a félelem. A félelmetes Istenhez. Az istenfélelem pedig az embergyűlölethez.

6. „Ne félj!"

Felszabadultunk-e a Biblia Félelmetes Istene és az istenfélelem átka alól? Lehet-e szabadulni emberi félelmeinktől?

Ami a vallásos félelmet illeti, át kell értékelni a Bibliát, és a Bibliában magában megkeresni a Félelmetes Isten cáfolatát. A Biblia ilyen felszabadító megértése elvezethet bennünket Ábrahám, Izsák, Jákob és Jézus emberszerető Istenéhez, aki *ugyanabban a Bibliában* mondja: „Ne félj!" Még az Ószövetségben sem tudták a „szent szerzők" elfojtani a barátságos Isten képét: mert az „ártó erők" mellett „barátságos erők" is vannak a világban. Istent pedig mindig ott kell keresni, ahol egy anya ölébe ragadja a félelemtől, fájdalomtól és borzalomtól sikongó gyermekét és — bár nem tudja elvenni fájdalmát — mégis azzal nyugtatja gyermekét: „Ne félj, nincs semmi baj!"

Csakhogy az a gondolat, hogy ilyen, az ártó erőknek maga is kiszolgáltatott „hatalom" legyen az Isten (mint az anya), a mi félelemtől, veszélyektől és borzalmaktól fenyegetett szívünknek teljességgel elfogadhatatlan. A félelmektől elveszítettük már azt az *ősbizalmat*, amelyet a gyermekeket szülő és gyermekeit nyugtatgató anyák képviselnek még a földön.

Az ember úgy tudja, hogy a konfliktusok végleges megoldása az ölés, az ellenfél fizikai megsemmisítése. Az ártó erőket ártó erővel kell legyőzni véglegesen. Innen van, hogy míg a szarvasok nőstényért vívott mérkőzése után a vesztes hím vígan élhet tovább, az emberek harcában az ellenséget meg kell semmisíteni, mert ha életben marad, újra támad. Csak azt felejtjük el, hogy a megsemmísítés után magában az emberben támad olyan bűntudat, mint az atombombát ledobó amerikai pilótában, aki végül is önnmagát veszíti el.

7. A „kísérő szeretet"

Ami pedig emberi félelmeinket illeti, sokan úgy gondolják, hogy régebben talán megengedhette magának a kereszténység azt a fényűzést, hogy a félelem világában megkíséreljen egy ellenkultúrát létrehozni, de ma, az „atomhalál" sötét árnyékában az ilyen kísérlet merő naivitás. Tény azonban, hogy a názáreti *Jézus* egész üzenete abban áll, hogy a jóságos ég alatt fogjuk meg minden ember kezét, és tanítsuk meg őket arra, hogyan található meg az elveszett paradicsomba vezető út. Annak a világnak kertjében, ahol még jószándékú, jóságos és megértő szemek vigyáztak bennünket, és olyannak mutathattuk magunkat, amilyenek voltunk, s közben nem kellett mezítelennek éreznünk magunkat, mert nem kellett félnünk senkitől. Isten nem tiltó, halálos fenyegetéssel üldöző, átkozó és lángpallost küldő Isten volt, hanem mint az enyhe szellő fuvallata. Az ember sem hagyta el ősbizalmát az őt fenyegető, ártó fizikai erők ellenére sem, sőt a halál fenyegetése miatt sem.

Az ember számára, úgy tűnik, nincsen más segítség a félelem ellen, mint a *„kísérő szeretet"* megértése. Az ártó erők között is jószándékú, jóságos és megértő szemmel nézni Istenre és az emberekre, és bízni a barátságos erőkben, noha nem szűnik meg az ártó hatalom és nem szűnik meg a halál fenyegetése sem.

Venni kell a bátorságot rátenni lábunkat a vízre, és eltaposni a semmi kígyóját. Közben nem a hullámokra figyelni, mert akkor a félelem újból elfog, hanem a túlsó partról érkező férfinek szemébe nézni, aki azt mondja: „Ne félj! Gyere, lépj át a félelmen, és éld át, hogy elbír a víz!"

A félelem ellenére bízni és szeretettel kísérni másokat, még a nekünk ártókat is. De tudnunk kell, hogy csak annyira tudunk jóságosak lenni mások iránt, mint sajátmagunkkal szemben. A bennünk lévő ártó erőket sem tudjuk másképp legyőzni, mint a félelmen túli ősbizalommal.

Szabad sírni, szegénynek, éhesnek és védtelennek lenni, mert csak ez az egyetlen boldogság. Béke a védtelenektől és síróktól, könyörület csak a szegényektől várható.

Jézus emberiességet akart határok nélkül. A bűnösök és vámosok barátjává kell lennünk. Vállalva ezzel az írástudók és farizeusok kiközösítését. Tudva azt is, hogy a beteg egyház és beteg társadalom alternatívája nem a jobb egyház és jobb állam, hanem a felszabadított emberek. Akik bíznak a barátságos erőkben, és akiknek szeme barátságosan kíséri a másik embert, amint a Barátságos Isten teszi.

Mert *nem* Félelmetes Úr az Isten, aki magának szolgákat akar!

„A tökéletes szeretet nem fér össze a félelemmel" (1 Ján 4,18).

Alapelvek a szexualitásról

A világot tilalmakkal megtöltő felfogás és a szexhullám zabolátlansága között nehéz keresztényül tájékozódni. Többen megkértek rá, hogy próbáljak meg valamilyen eligazítást készíteni a szexualitás témakörében, főleg fiatalok részére. Megpróbáltam. Kísérletemet nem tekintem végleges és lezárt tanításnak, de talán hasznát lehet venni.

Általános elvek

A szexualitás magában véve jó, semmi gyanús nincs benne.

Erkölcsi szempontból nem kategorizálható paragrafusszerűen, parancsok alapján, kazuisztikusan.

Hogy mikor és hogyan jó erkölcsileg a szexualitás használata, azt

a) az általános antropológiai szempontok (pl. a humanizált jelleg) és

b) a szeretet törvénye alapján

az egyénnek kell eldöntenie.

Idézem *Pált*: „Minden szabad, de nem minden használ” (1 Kor 10,23).

Ágostont: „Szeress, és tégy, amit akarsz”;

Robinson anglikán püspököt: „Az új erkölcs — forradalom az etikában —: nincs előírás a szereteten kívül” „ ... Ez a kritérium a cselekvés számára, a házasságban vagy azon kívül, a szexuáletikában vagy bármi más területen. Ugyanis *csak* a szeretet tesz egy dolgot jóvá vagy rosszá”;

S. Pfürtnert, aki — Aquinói Tamás alapján — így fogalmaz: két dönthetetlen elv van: az értelem és a szeretet.

Biztosnak látszó konkrétumok

Az általános elvekből következnek. Így — jelenlegi antropológiai és teológiai tudásunk szerint

helytelen (és a beszámíthatóság foka szerint bűn):

a házasságtörés, ha igazi és nem formális házasságról van szó, tehát az érvényes házasság esetében. Bűn pedig nem a „tulajdonjog” megsértése miatt, hanem mivel az igazi házasságban a férfi és a nő testileg-lelkileg egymáshoz tartozik. A házasságtörés mind a férfi, mind a nő részéről bűnös;

a vérfertőzés: szexuális kapcsolat anya–fia, apa–lánya, testvérek között;

a homoszexualitás, minden valószínűség szerint, figyelembe véve a közvéleményt, az élet továbbadásának lehetetlenségét és a beteg lelki hátteret. Azt meg kell jegyezni, hogy a téma nincs még teljesen tisztázva;

az egyéb perverziók (mikor az ösztön irányt téveszt vagy valamilyen részösztön abszolutizálódik):

szadizmus — a társ kínzása,
mazochizmus — a kínoztatás kiprovokálása,
pedofilia — gyermekrontás (nagyon súlyos!),
fetisizmus — amikor valamilyen tárgy helyettesíti a partnert,
exhibicionizmus — szexuális önmutogatás,
voyeurség — nézegetésben történő kielégülés,
gerontofilia — idős ember iránti szexuális szerelem (ritka),
szodomia — állatokkal való szexuális érintkezés;

a *csoport-szex* és

a *promiszkuitás* („futó kapcsolatok”), azért, mert ez a két magatartási forma — ami veszélyesen emlékeztet a csimpánzok szexuális viselkedésére — személytelen szex-kiélés, valódi „találkozás” nélkül. Hiányzanak belőle az emberi értékek.

Ellenben *magában véve nem helytelen* (vagyis nem bűn)

az önkielégítés. Kamaszoknál szükségszerű „híd-jelenség átmeneti jelleggel”.

Helytelenné (*esetleg* bűnné) lehet az önkielégítés — és ez esetben orvosolni kell —, ha a szeretet megtagadását, az egyén elszigetelését, önzését fejezi ki.

(Gyógyítására néhány rövid mondat: Ne küzdj „a bűn” ellen, ne izgasd fel magad, tudatosan bagatellizáld, ne szorongj bűnös volta vagy „következményei” miatt, foglalkozz intenzíven mással, fontosabbal!)

Végül a *biológiai szüzesség* nem érték és nem mérője az erkölcsnek. Akinek ez hitbeli problémát okoz, lapozza fel a „szüzesség” címszónál Rahner–Vorgrimler Teológiai Kisszótárát.

A biológiai szüzesség elvesztése, de még inkább elvevése más szempontból lehet bűn.

Egyébként

a biztosnak látszó konkrétumok által kicövekelt területen az általános elvek segítségével kell haladnunk.

Ez nem könnyű. Probléma ugyanis, hogy

1) nyugati kultúránkban egyre inkább személytelen, tárgyi, fogyasztói (konzum) jellegű lesz a szexualitás. Ez már beleszövődött a közvéleménybe és belső nyomást gyakorol a fiatalra is („Már két hete ismerjük egymást, és még nem lettünk egymáséi”). Társadalmi „szex-kötelességről” lehet beszélni.

Ezzel szemben *minden vonatkozásban* túl kell jutnunk a fogyasztási őrületen (keresztény szegénység eszméje). A tömegember-mentalitáson felülemelkedve saját véleményt és értékelést kell kidolgoznunk és ahhoz ragaszkodnunk.

2) Az akceleráció, ti. hogy a biológiai és az intellektuális fejlődés meggyorsult, de a pszichés érettség, az érzelmi felnőttség viszonylag később valósul meg (önállótlanságok, erős függések, a lázadó látszat mellett).

Ezt a tényt tudatosítani kell. És hogy ezt-azt el ne hamarkodjunk, ki kell fejleszteni magunkban a feszültség elviselésének képességét (fokozni a frusztráció-toleranciát). Így tudunk várni akkor is, ha „esz a fene".

Közelebb hozva az általános elveket:

1) A legfontosabb az *önzetlenség–odaadás* a másik *személy* felé. A többi ebből következik. Némi józan rajongás is jót tesz. „A második személy az első". Az igazi szerelmes kilép önmagából a Másik felé. Társa örömét keresi és közben találja meg a magáét. Ennek ellentéte az önzés, az ön-féltés, az én-görcs.

2) A *teljesség* minden valódi szerelem alapkövetelménye. A szexualitás nem lehet emberségünkből kiszakított, elszegényedett ösztönmechanizmus, vagy kíváncsiskodó kísérletezés, technikai „gyakorlat", puszta biológiai kielégülés. A szerelem gazdagságát gyümölcsei igazolják (öröm, harmónia, játékos kedvesség, finomság, figyelmesség, szorgalom, komolyság, kitartás, eredmények egyéb területen is). A teljesség kedvéért van szükség arra, hogy *várni tudjunk*, míg a két ember kapcsolata megérik.

3) A *felelősség* nem önérzetes hősködést jelent, hanem azt, hogy megfontoltan vállaljuk — minden lépésnél — cselekvésünk összes lehető következményét. Olyasmit ne kezdjünk, aminek *véghez*vitelére nem vagyunk képesek (vö. Lk 14,28–32). És itt csatlakozik

4) az *igazság*. Se magunkat, se mást ne ámítsunk. Nem szabad érzelmeket hazudni és ezzel bódítani a másikat, vagy beleringatni magunkat irreális elképzelésekbe, felelőtlen tűzzel-játszadozást kezdeményezni. Van, aki csak férjhez menni akar, és ezért „csinál" érzelmeket.

5) A következő láncszem *a szabadság tisztelete*. Bűnös a fizikai vagy erkölcsi erőszak vagy zsarolás (pl. „elhagylak, ha nem fekszel le velem"), a másik „megfogása" (pl. elveteti a szüzességét vagy teherbe ejteti magát), a másik kihasználása, kizsákmányolása (pl. látja, hogy a másik szerelmes bele).

Az abszurd követelmények elutasítása

Az elmúlt néhány évszázad moralistái arra törekedtek, hogy a házasság előtti életkort totálisan aszexualizálják, és a házas életben is korlátozásokat vezettek be elvont elvek alapján. Ez a szerzetesi gondolkodás téves alkalmazása volt.

Így abszurd követelmény azt parancsolni, hogy a szerelmes ifjú pár a nászszoba ajtajában váltsa az első szerelmes csókot; előre megszabni — időpontokhoz rögzítve —, hogy mikor milyen gyöngédségeket engedhetnek meg maguknak; elítélve a „petting"-et beleszólni két, lelkiismeretesen elkötelezett ember szerelmének dinamikájába, mesterségesen kitűzni első egyesülésük időpontját.

Eszmeileg jónak tartom, ha a teljes egyesüléssel várnak a fiatalok a jogi házasságig. De ebből súlyos-bűnös fenyegetést vagy elítélést csinálni nem keresztényi. Semmilyen alapja nincs a kinyilatkoztatásban. Sőt (vö. Énekek éneke)!

Megfontolandó: „Aki elvileg — mint erkölcstelent — minden házasság előtti szerelmi játékot elvet, az neurotikus, téves magatartásokat tenyészt ki, melyek házasságra képtelenné tehetnek" (Klaus Thomas).

A bűn súlyossága

A súlyosságot az egyénnek kell eldöntenie az általános elvek alapján. Ennek megfelelően tartson bűnbánatot, ami lényegileg a bűnös magatartás megváltoztatása és jóvátétele.

Motívumként nem szerepelhet valami homályos bűntudat a „sértett tabu" miatt. Hanem: „Bánom, mert a szeretet ellen vétettem!"

Általában nagyon megértőnek és megbocsátónak kell lennünk a szexuális terület tévelygőivel szemben. Sokszor amit bűnnek látunk, csak betegség vagy fejletlenség. Nem mindenkitől lehet érett és nemes szexuális magatartást várnunk. Persze a betegeket és a fejletleneket is figyelmeztethetjük — gőgös erényeskedés nélkül — az emberiesség minimumára. (Hogy ne alkalmazzon erőszakot, hazugságot és ne okozzon bajt a másiknak.)

Különösen megértőnek kell lennünk a homoszexuálisokkal és az egyéb perverzekkel. Mindnek saját szomorú története van. Erkölcsi felelősségük sokszor csaknem semmi. Ahol és ahogy tudunk, segítsünk nekik. Még a megítélés nélküli jóindulatú meghallgatás is jót tehet.

A boldog örökkévalóság Istene adja, hogy napfény áradjon a sötét helyekre, és szebb, boldogabb élet legyen a földön.

A. F.

Thomas Seiterich-Kreuzkamp

Remény a védtelenek számára

A kizártak teológiája

Brazíliában és más latin-amerikai országokban a katolikus egyház egy új teológiában bizakodik, miután a felszabadítási teológia a kommunizmus kelet- és közép-európai összeomlása óta válságba került. Ez az új teológia „a kizártak teológiájának", Teología dos Excluidos-nak nevezi magát. Egyáltalán nem *a felszabadítási teológia* ellenfelfogását jelenti, hanem annak *aktualizálását* — a zsinat pápájának, XXIII. Jánosnak a nyelvén: a hatvanas évek óta kifejlesztett felszabadítási teológia „aggiornamentója" és kibővítése. A jezsuita Luciano Mendes de Almeida érsek, a több mint 400 katolikus főpásztort számláló *Brazil Püspöki Konferencia elnöke lett a húzóereje ennek az új teológiának:* „A kizártak teológiája reflexió azon emberek tömegére, akik a Nemzetközi Valutaalap és a Világbank gazdasági stratégiájának áldozatai."

Mendes de Almeida nyilatkozata szerint *a felszabadítási teológia* eddig mindig mint „a társadalom élharcosaira" hivatkozott az elnyomottakra és kizsákmányoltakra, és „tekintetét főként az osztályharcra vetette". Ez *jobboldalról és Róma részéről a marxizmus vádját váltotta ki* — azt a vádat, amely Latin-Amerika szélső jobboldali halálbrigádjait sokszázszoros gyilkolásra ösztönözte, például az El Salvador-i jezsuita közösség hat felszabadítási teológusával szemben, 1989 novemberében.

A kizártak teológiája az új szegényeknek szenteli figyelmét: Azoknak az embereknek, akik — miután kizárták őket a pénzkereső munkából, elűzték őket földjükről és hazájukból — a kemény piacgazdászok szemszögéből egyszerűen „fölöslegesek".

A kizártak teológiája Latin-Amerika minden részéből való jezsuitáktól kapta a nevét, akik a közelmúltban egy teljességgel „nem-progresszív és gyanútlan helyen", a kolumbiai Zipaquira zarándokhelyén fogalmazták meg. Ezáltal Latin-Amerika teológiáján belül eltolódnak a súlyok: A felszabadítási teológia tollforgató megfogalmazói ferencesek voltak — Paulo Evaristo Arns és Aloisio Lorscheider érsekek, valamint Leonardo Boff. Róma hidegre tet-

te az érsekeket, Leonardo Boff elhagyta rendjét. *Most a jezsuiták vették át a kezdeményezést.* Tekintettel a Vatikánra, kínosan ügyelnek arra, hogy a kizártak teológiájában semmilyen elvi tételt ne kölcsönözzenek a marxizmustól. Ehelyett a hagyományokban gazdag *német és európai katolikus szociális tanítást vetik alá a latin-amerikai aggiornamentónak.* A pápa által magasztalt szociális tanítás ismeri ugyan az „osztályharcot", de szembefordul az „osztálygyűlölettel"; sokkal kevésbé kötődik a forradalmi ütközés vagy-vagyához, mint a marxizmus. Ezáltal sokkal inkább van a jelen világgazdaság fejleményeinek síkján, mint egy latin-amerikai, tudatosan hagyományos marxizmus. *Az Európában elöregedett marxizmust a jezsuiták rugalmassá és konfliktusirányultságúvá teszik.* Mendes de Almeida érsek azt mondja: „Régóta abból kell kiindulnunk, hogy az elnyomottak közül sokan egyáltalán nem élharcosai a társadalomnak, hanem a társadalom kizártjai." Pontosan ugyanerre a tényre mutatott rá 1989 világraszóló fordulatának idején a felszabadítási teológusok közül elsőként *Franz Josef Hinkelammert*, a Costa Ricá-ban tanító marxista-katolikus gazdaságtudós (vö. Érted vagyok, 1995. február — A szerk.): *A kétharmadvilág egyre több embere egyszerűen fölösleges.* Kizárják őket a kenyérkereső munkából és a fogyasztásból. A technizálás és a nyersanyagtakarékosság miatt a világkapitalizmus nem veszi igénybe munkaerejüket. Még csak sztrájkolni sem tudnak már, mivel az senkinek sem okozna gazdasági károkat. Vásárlóerejük és fogyasztói hatalmuk a nulla felé közeledik. Nincsenek abban a helyzetben, hogy forradalmi ellenhatalmat alakítsanak ki (amire a felszabadítási teológia invitálta őket).

A kizártak teológiája ezekben az emberekben ébreszt reményt: Ragaszkodik az elveszíthetetlen emberi méltósághoz és az igaz és méltó élet Istentől adott természetes jogához. A *Rede Vida*, „Életháló" nevű *új katolikus TV-adó* feladata lesz, hogy eljuttassa a kizártak teológiáját az emberekhez. São Jose de Rio-ban, São Paolo egyik elővárosában már ott magaslik a 110 méteres adótorony. Mintegy 80 millió márkát fektettek be annak érdekében, hogy a jövőben a felszabadítás egyházának híreit sugározza szét Brazília minden tájára — felvilágosításképpen a Brazíliában nagy fellendülésben lévő fundamentalista szektákkal szemben.

Fordította: —omo—

Forrás: Publik-Forum, 1994/7.

Áldott, ki az Úr nevében lő?

Újsághír: 1995. október 25-én a katolikus tábori püspökség új, központi épületét Gantin bíboros áldotta meg több egyházi és katonai vezető jelenlétében.

Az esemény sokaknak felemelő ünnep volt. Számomra, a mások másságának tiszteletben tartási igyekezete ellenére mélységesen lehangoló az a szemlélet, amit az esemény képvisel.

Minden hangzatos szólammal szemben az állam és az egyház szétválasztása, hm, nem túl egész-séges.

Miért is van valaki a honvédség állományában? Eltekintve most a sorkatonai kötelezettség emberjogi anomáliáitól — nyilván azért, hogy a „haza védelmét" eltanulja, mégpedig a fegyveres likvidáció alapján. Valakik élethivatásszerűen gyakorolják, többnyire viszont besorozást követő 12 hónapos képzés révén.

Az én meggyőződésemben az az istenhit, amely a jézusi útjárás, példa-utánzás jól-rosszul sikerülő gyakorlatában határozza meg önmagát, összeegyeztethetetlen az erőszak alkalmazásával. Különösen azon a fokon, amely az élet kioltásában ölt testet.

A Názáreti Tanító — többek között — a „szeressétek ellenségeiteket, tegyetek jót üldözőitekkel" parancsot adta követőinek. Senki sem vitathatja érvényességét.

Hogyan lehet valakit szeretni, vele jót tenni, ha célfeladatom, „hazafias kötelességem" megölni??

Képmutató struccpolitika erre azt válaszolni: most nem fenyeget minket veszély, nem kell senkit lepuffantani, így hát lelkiismereti konfliktus nélkül katonáskodhat bárki...

Jézus azt is mondta: a világ fiai így meg így tesznek, de közöttetek ne ez történjen, mert ti a Világosság fiai vagytok. S inkább kell/ene/ hinni, engedelmeskedni Istennek, mint embereknek.

Az egyház mégis az események után kullog, s a világ szabályait szentesíti nyája számára, vagyis megmásítja az isteni instrukciót.

Sok, frappánsnak tűnő szólás-mondás, szállóige létezik, ami végső soron igaztalan. Esetleg féligazságot tartalmaz. Tudvalévően a féligazság hazugság.

Ilyen például a keresztény körökben is meghonosodott „Ha békét akarsz, készülj a háborúra!" Tetszetős fából vaskarika.

Ennek logikai háttere azt kívánja, hogy igyekezzem a potenciális ellenségnél nagyobb, ütőképesebb, magasabb kvalitású készenléttel rendelkezni.

Így jött létre a kémtevékenység mindent behálózó szövevénye, az elhárítás megszervezésének kényszere, a hidegháború nemzetgazdaságot tönkretevő réme.

A Világosság fiainak ettől tudatosan távol kellene tartaniuk magukat. Ehelyett, sajnos, sajátságos ökumenizmus tapasztalható, amennyiben nem csupán római katolikus vallásúak vonulnak be katonának — bár többnyire kényszeredetten, mégis téveszme áldozataként, emberi engedelmességet helyezve az isteni elé.

Világviszonylatban elenyésző azok száma, akik lelkiismereti okból nem hajlandók mundérba bújni, visszautasítva a fegyverfogás kötelezettségét. (Számottevő Jehova Tanúinak példamutató radikalitása, bár „politikai semlegesség"-re törekvésük megkérdőjelezhető. Hiszen Jézus éppenhogy pozitív diszkriminációt képviselt semlegesség helyett...)

A jog a már szokássá vált módokat rendezi törvénybe; előír és szankcionál. Az egyházak is ezt a gyakorlatot követik sokszor, másolva a világot. Így alakult ki a keresztény katona fogalma, ami teljes önellentmondás.

Mi a célja hát a tábori lelkészségnek? Őrizze a vallásszabadság jogát? Imádkozni tanítsa, lelkigyakorlatoztassa a kis- és nagykatonát? Bármely felekezetben ez a küldetése az egyenruhás klérusnak? Ütközet előtti áhítaton is?

A bosnyákok „Allah!" kiáltással, a szerbek „Mária segíts!" fohásszal rontottak a másikra.

Micsoda blaszfémia a hosszútűrő és irgalmas Istennek — aki felkelti Napját jókra és gonoszakra egyaránt — és a Béke Királynőjének belerángatása a pokolba, amihez semmi közük...

Nemde azért kellene papnak, püspöknek a katonák közé mennie, hogy felvilágosítsa az egyenruhás istenhívőket: „Barátom! Rossz helyen vagy. Menj és szolgáld Istent a kicsikben, a rászorulókban, a perifériára űzöttekben!"

Mihálovics Zoltán

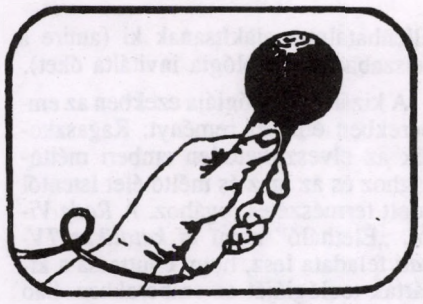

Akinek csak eszköz

Több művemben hivatkoztam ***Ébner Tiborra*** *a horoszkópiával kapcsolatban. Sokáig gondolkoztam, sokrétű személyiségéről melyik kötetben írjak, míg eldöntöttem, hogy a vállalkozók között a helye.*

Azzal kell kezdenem, hogy elfogult vagyok vele, mert akkor találkoztunk először, amikor elveszítettem kisebbik bátyámat, aki nagyon hiányzott. Tibor vállalkozott arra, hogy igyekszik pótolni, és ezután valóban annyira mellém állt, olyan életbevágó dolgokkal segített, amiket soha nem tudok eléggé meghálálni. Neki köszönhetem, hogy el tudtam kezdeni enciklopédiámnak a kiadási munkálatait.

Igen, ez a fogadott bátyként adott segítség is egyféle vállalkozása lett a sok közül.

— *Mióta vállalkozol?*

— Kilenc éves korom óta.

— *Mi kényszerített ilyen korai kezdésre?*

— Édesapám tüdőszanatóriumba került, ketten maradtunk édesanyámmal minden jövedelem nélkül, és abból éltünk, meg vittünk élelmet édesapámnak, hogy Biatorbágyról a pesti Nagyvásárcsarnokba cipeltünk félmázsányi gyümölcsöt. Itt megvettük a termelőktől, ott eladtuk.

— *Hogyan lettél mintakészítő?*

— Édesapám a MÁVAG-ban betegedett meg, és abban az időben az volt a szokás, hogy elsősorban a dolgozók gyerekeit vették fel tanulónak.

— *Ügyes és okos gyerek lehettél, ha éppen mintakészítőnek vettek fel. Amikor öntődékben jártam, a mintakészítők azzal dicsekedtek, hogy ők ugyanúgy keménykalapban parádéznak, mint a nyomdászok. Elit szakma volt. Ész és nagy kézügyesség kell a sokszor tizedmilliméter pontosságú minta elkészítéséhez.*

— Egész további életemet a szakmában eltöltött kilenc év határozta meg. Ott tanultam meg, hogyan kell megragadni a lényeget, hogy csak az a jó, ami precíz és kifogástalan minőségű. A minőséggel megalkudni nem lehet! A gyáron belül a szakmában első lettem, amire ma is büszke vagyok.

— *Miért hagytad ott ezt a csodálatosan szép mesterséget?*

— Nem én hagytam ott, elküldtek, pedig akkor már művezető voltam. Máig sem tudom, miért. Akkoriban ha valakinek valami a másik emberen nem tetszett, bizalmasan sugdosott rá valamit, és senki sem firtatta, igaz-e. A katonaságnál előzően pénzügyi tiszthelyettesi iskolán tanultam számvitelt, ezt kamatoztattam egy szövetkezetnél, majd annak megszűnése után önállósítottam magam. Először öntőmintákat készítettem, majd faipari termékeket, bútorokat, később, amikor azokra csökkent a kereslet, fémből készült dísztárgyakra álltam rá, később pedig lakásfelszerelési eszközökre.

— *Hallottam a faluban, milyen nagy feltűnést keltettél, amikor megvásároltad a malmot. Hogy jutott eszedbe áttérni a molnárságra?*

— Amikor meghirdették az eladását, úgy éreztem, itt a nagy alkalom régi vágyam teljesítésére.

— *Mi az?*

— Katolikus pap szerettem volna lenni, de az anyagi helyzetünk miatt nem tanulhattam. Később, amikor már megengedhettem volna magamnak a tanulást, hiába kérvényeztem, az egyház vezetői idősnek találtak a teológia elvégzésére. A visszautasítás nagyon rosszul esett, mert közben az újság folyton azt írta, hogy mennyire csökken a papság létszáma, milyen kevesen akarnak papok lenni, mennyire elöregedtek, milyen nehezen bírják ellátni a szolgálatukat. Akkor határoztam el, hogy majd építek egy templomot, ahol nem az számít, hogy ki hány éves korában jelentkezik papnak, és végzett-e teológiát, és mikor, hanem a belső késztetése. Az a jó pap, akinek van mondanivalója a hívek számára. Nekem lenne, de nem mondhatom el. Ezért határoztam el, hogy olyan vállalkozásra térek át, amivel kereshetek annyit, hogy felépíthetem azt a templomot, amelyben én is prédikálhatok.

— *Emlékszem, amikor erről először beszéltünk, még nem tudtam, hol építed, és ugyancsak meglepődtem, amikor arra kértél, hogy a dunaújvárosi új templom alapkőletételéről készítsek neked fotókat. Azt hittem, valami kis, meghitt kápolnára vágyódsz, erre egy katedrális tervét tetted elém.*

— Megtudtam, hogy Dunaújvárosban akarnak új templomot építeni, de nincs rá elég pénzük, azért járulok hozzá annak építéséhez.

— *Ahhoz képest, ahány milliót már a kezdéshez adtál, az alapkőletételnél szinte csak véletlenül említették a nevedet. Semmi közöm hozzá, megkértél, hát elmentem fotózni, de bevallom, engem sértett a mellőzésed. Attól tartok, újabb csalódás ér majd az egyház részéről. Ez nem az a templom lesz, amelyikre vágytál. Tisztelem a meggyőződésedet, értem, hogy neked a vállalkozás csak eszköz régi vágyad elérésére, de végül is mit akarsz az emberek tudomására hozni?*

— Amikor én vállalkozásba kezdtem, még új volt ez a törekvés, és ki tudtam használni a váltásokat is, mert ha valami már nem kellett, mindig akadt, ami hiányzott, amivel folytatni lehetett. A malom vásárlásánál is csak a bánatpénzem volt meg, amit le kellett tenni a pályázathoz, de új volt a lízing, és a lízingelő cég első kuncsaftja voltam, tehát igen kedvező feltételekkel vághattam bele. Most, 1995-ben már megszűntek ezek az előnyök. Ma már azt tanácsolom a kezdőknek, hogy bele se fogjanak, a haladóknak, hogy kezdjenek visszavonulni, a nagyoknak már ezt sem javasolhatom, mert már visszavonulni sem tudnak. A túltermelés egyéni veszteségeivel nincs mit kezdeni. Vissza kell térni a szükségletek szerinti termeléshez. Be kell látni, hogy a természeti források korlátozottak. Levegőt is rengeteget fogyasztanak az autók, a repülők. Fel kell tenni a kérdéseket: Mennyi van? Mikor fogy el? Nem hirtelen? Próbálják kitalálni azt, amit még senki sem tud a jövőről! Föntről jön minden. A Napnak kell megváltoznia és a kozmikus sugárzásnak. Mai világunkban drasztikusan gyorsul az idő, olyan, mint a maratoni: ki bírja végigfutni. Az emberek foglalkoztatásánál már elképzelhetetlen a képzetlenség, a józan ész hiánya, alkalmi munka. A rohanáshoz viszonyítva elbutulási folyamat zajlik. Ki kell üríteni, akár a homokba, a hordót, hogy befogadhassa az új termést. Visszafejlődés van, mert aki egy éve még jó volt, az a mostani követelményekhez már használhatatlan. Az utóbbi öt évben a szakmai tudás, a küzdőszellem, a produktum értéke harmadára csökkent. Mindennek az ideje elrendelte-

tett. A természet uralkodik rajtunk, az ember nem tud uralkodni a természeten!

— *Adott esetben mit jelent az, hogy mindennek az ideje elrendeltetett?*

— Ezt most arra értem, hogy a munkaadó és a munkavállaló közötti viszony mára ellehetetlenült, mert a munkavállaló igényének ellenértékét a jelenlegi munkabér nem tudja biztosítani. A rabszolgatársadalom is azért szűnt meg, mert a történelmi szükségszerűség lehetetlenné tette a fenntartását. A rabszolgáknak a rabtartóik nem adtak annyit, hogy önmagukat fenntartsák, tömegesen pusztultak éhen, vagy járványok vitték el őket, a gazdaságot viszont működtetni kellett, tehát gazdasági-társadalmi szükségszerűséggé vált a másféle társadalmi rendszer, — ha úgy tetszik — másféle rabszolgaság bevezetése. Ez a másféle rabszolgaság — a munkaadó és a munkavállaló kölcsönös kiszolgáltatottsága — mára már végképpen nem működik, mert a munkabér nem elegendő a kor igényei szerinti élethez, a munkaerő újratermeléséhez — a gyermekek ellátásához, tanítattásához —, tehát ismét társadalmi-gazdasági szükségszerűséggé vált másféle társadalmi rendszer létesítése. Ez a munkaadó és a munkavállaló közös érdeke, mert kölcsönösen rabszolgái egymásnak. Te ajánlottál nekem egy öt gyermekes, munkanélküli családapát felvételre. Akkor éppen volt munka, felvettem, de két hónap múlva kénytelen voltam felmondani neki, mert lanyhult a piac, nem kellett a liszt, nem tudtam miből fizetni. Borzasztó volt számomra a tudat, hogy most egy héttagú családot, benne öt kiskorú gyermeket taszítok az éhezésbe, de nem volt más választásom. Az apa munkája ellen nem lehetett semmi kifogásom, mégis el kellett küldenem. Ezt az esetet még mindig nehezen viselem. Életem során engem sok helyről elküldtek, tudom, milyen érzés munka nélkül maradni, és nekem is szörnyű érzés, hogy másokban ilyen kétségbeesést kell keltenem. Ráadásul azoknak sem tudok annyi bért adni, akiket foglalkoztatok, amennyi a család létének fenntartásához kell. Még alig vitték el a fizetésüket, amikor már jönnek, hogy adjak előleget a következő fizetésre, vagy több hónapi levonásra, mert a gyerekeknek cipő vagy kabát kell, esetleg javíttatni kell a fagyasztót, a mosógépet. Mondhatnám, hogy a fagyasztó vagy a mosógép nem létszükséglet, de nem mondhatom, mert az. Itt az emberek kertes házban laknak, nyáron lefagyasztják télire a zöldséget, persze azonnal hívni kell a szerelőt, hogy legyen mit enniük télen. A napi gondoktól lelkileg, a napi 16–18 órás munkától testileg agyongyötört asszonyoknak létszükséglete a mosógép, ma már nem küldhetik koszos ruhában a gyerekeiket az óvodába, iskolába. A piacgazdaság kíméletlen versenye miatt nem emelhetek árakat, nincs miből több bért fizetnem, mert ha az árakat emelném, nem vennék meg a lisztemet, becsukhatnám a malmot, és akkor még ennyi munkabért sem tudnék fizetni, ennyi embert sem tudnék foglalkoztatni. Ezért nyilvánvaló, hogy ez a rabszolgarendszer nem tartható fenn tovább. A munkaadó és a munkavállaló kölcsönös rabszolgasága helyett más társadalmi rendszert kell kidolgozni. Ez elengedhetetlen és nagyon-nagyon sürgős!

— *Ezt egyre többen felismerik. Az „Érted vagyok" című folyóirat 1995. júniusi számában Rőczey János Genfből írt egy cikket "Minden kinevezés bűncselekmény" címmel. Megkérhetlek, hogy olvasd el, és mondd meg róla a véleményedet?*

— A cikkben az domborodik ki, hogy a kinevezés a jövő társadalmában járhatatlan. De a választás is járhatatlan. Engem mint főnököt nem választanának meg az alkalmazottaim, ha arra kerülne a sor. Tetszik–nem tetszik, igen–nem alapon nem lehet eldönteni egy ember sorsát. Miért tetszik vagy miért nem tetszik? A munkahelyen olyan sokféle tényező bonyolult összefüggése érvényesül! Az emberek egyik tevékenysége nyilván tetszik, a másik nem, de a jó működést — márpedig egy munkahelyen ez a legfontosabb — nem a tetszés-index, hanem a hatékonyság dönti el. Hiába tetszik valaki — akár főnök, akár beosztott —, ha mondjuk nem tud megbirkózni a külső-belső gátakkal, akadályokkal, mert kevés a szakmai tudása, esetleg a szorgalma, netán egészségileg nem bírja és sorolhatnám. Igen–nem szavazással ez nem dönthető el!

— *Ebben egyetértek, ezért dolgoztam ki az Emberszabású szervezet című munkámhoz a Négydimenziós, numerikus érdekeltségi modellemet. Abban először elkészül a munkaköri modell, amely a munkakör követelményeit tartalmazza, és az annak teljesítéséhez szükséges képzettséget, testi-lelki adottságokat, képességeket, a jellemet, és végül a megkívánt teljesítményt. Akár 50–100 tényezőt is össze lehet vetni annak megállapítására, hogy valaki alkalmas-e munkaköre betöltéséhez, és mennyire teljesíti a követelményeket.*

— Ez a megoldás! Ezt kellene megvalósítani minden munkahelyen.

— *Te mint a malom tulajdonosa is bevezetnéd ezt? Mi hasznod lenne belőle?*

— Az előbb azt mondtam, hogy engem nem választanának meg főnöknek. Azért vélem ezt, mert a piacgazdaság kíméletlenségeit sokszor kénytelen vagyok éreztetni az alkalmazottaimmal, de azért is, mert nem tudom elviselni a trehány munkát, és ha ilyet tapasztalok, látok, magam is kíméletlen vagyok. El tudom azonban képzelni, hogy ha mint főnökről részletesen véleményt mondanának a beosztottaim, annak hasznát venném, mert megtudnám, miről mi a véleményük, és esetleg min, milyen módon kell változtatnom. Biztos, hogy ez fokozná főnöki tevékenységem hatékonyságát. Mint tulajdonost is kellemesebben érintene persze a jobb minőségű, jövedelmezőbb együttműködés, de ilyen minőségemben a legfontosabb a nyereség. Akkor működöm jól, ha nyereséges a vállalkozásom, és képes vagyok fejleszteni.

— *Most hogyan működik a vállalkozásod?*

— Mint tudod az elbocsájtásokból, az 1995-ös év nagyon rosszul kezdődött, és ez egészen nyárig tartott. Nem volt kereslet a lisztre. Most viszont nagy az export keletre, ahol éhínség van, minden mennyiségű lisztet azonnal, magas áron megvesznek. Pillanatnyilag olyan „jól" megy, hogy szinte már nem is lehet igaz. Azért a jólt tedd idézőjelbe, mert legalább ennyi a rossz is. Azt a tényt ugyanis, hogy

szinte kezelhetetlenül jól megy az értékesítés, bőven ellensúlyozza a társadalmi környezet irigységének elviselhetetlensége, a bankok és a hatóságok viselkedése. A banktisztviselő nem a bank érdekeit képviseli, hiszen a bank és az én érdekem nem ellentétes. Mégis a három évre kapott hitelt most hat hónap alatt követelik vissza. A banknak nem érdeke, hogy a vállalkozót megsemmisítse, mégis ezt teszi. A hatóságoknak is alapvető érdekük, hogy foglalkoztassam az embereket, és minél több adót fizessek, de annyi mindennel annyira szorongatnak, hogy már a feladáson kell gondolkodnom. A társadalmi környezet pedig annyira eldurvult, hogy már a legkisebb sérelemre életveszélyes fenyegetést lehet kapni. Most például tartoztam egy csomagolóanyagokat szállító cégnek, és közölték, hogy ha egy bizonyos nap kilenc óráig nem fizetek, elrabolják az unokámat. Fél nyolckor még nem tudtam, hogy miből fogok fizetni. Két szállítómat kértem, hogy adjanak előleget folyamatban lévő rendelésükre, de nem tudták biztosra ígérni. Kilencre mindkettő befutott a pénzzel. Ráadásul ügyvéd fenyegetett meg unokám elrablásával! Rettentően vigyázni kell, mibe megy bele az ember. Jött hozzám valaki azzal, hogy van pénze, hallotta, hogy sürgős szükségem van egy bizonyos összegre, szívesen ideadja, még papír sem kell neki róla, mert megbízik bennem. Összebarátkoztunk, azt hittem, jótevőmre leltem a szorongatott helyzetben. Egyszercsak közli, hogy itt a papír az adósságomról, és az áll rajta, hogy havi tíz százalékos kamatra vettem föl. Ha nem írom alá azonnal, kést döfnek a hátamba. Veszélyérzetem van. Az anyagiak ebben a társadalmi környezetben csak a felszín, a mélyén valami megfoghatatlant érzek. Nem tudom megfogalmazni, mit, de ha a társadalmi környezet így durvul tovább, a biztonságérzetünk teljesen elvész, és úgy érezzük majd magunkat, mint a sivatagban a szomjúságtól kiszáradt vándor.

— *Komolyan gondolkozol a feladáson? Ez a malom eladását jelenti?*

— Igen. Az utóbbi időben több állásajánlatot kaptam sokkal magasabb fix jövedelemmel, mint ami a malom egész jövedelme. Még nem döntöttem, de ha ezek a szorongattatások így folytatódnak, és ha nem lehet búzát beszerezni, nem lesz miből őrölni — mint ahogy ez előre látható —, akkor eladom.

— *Hogyan halad a templom építése?*

— Az is viszontagságos történet. Már háromszor romlott meg a kapcsolatom a plébános és a püspök úrral is, de mindig felmelegszik. Most fedik a tetőt. Két hónapig nem voltam ott, és amikor megláttam a tetőn az embereket, a könnyem kijött a meghatottságtól, mert ez általam jött létre. Azon különböztünk össze, hogy az építésre felvett tetemes összeg kamatát nem tudtam fizetni, de a püspökség sem, és bizonytalanná vált a folytatás. Mostani üzleti kilátásaim azonban biztatóak, és a jövő évben visszafizetem az egész hitelt. Azon is volt félreértés, hogy amikor indultunk a beruházással, én a diakónussá szentelést kértem az új templomban, de nem a pénzért, hanem kegyelmi erőforrásként, hogy a vállalt célt legyen erőm megvalósítani. Közben olyan változás történt, hogy a házasság most már — bizonyos esetekben — nem akadálya annak, hogy valaki áldozópap lehessen. Ezt szeretném elérni, mert azóta továbbléptem a lelki igénnyel. Pap hiányában ugyanis az igeliturgiát fel nem szentelt pap tartotta itt a faluban. Helyeslem ezt a megoldást, magam is erre törekedtem: de most érzelmileg megtapasztaltam, és valójában tévedésnek látom, mert űrt hagyott bennem. Szavakkal ki nem fejezhető hiányérzetem támadt az igeliturgia végén, és arra a meggyőződésre jutottam, hogy a szentmise valóban áldozat, amely alátámasztja a római és a keleti egyház egy igaz útját. Ezekután meggyőződésem, hogy az áldozópapságot elérem. Nem véletlenül lesz a templomnak a neve Krisztus Király temploma, mert a királyságot méltán tudom hirdetni, tanítani. Álmomban az alakját is látom: ruházata, haja, arca merőben más a bennünk élőnél: nem a szenvedő, nem a feltámadt, hanem a győztes király, hosszú kék köpenyben, őszes, hosszú hajjal, kerek, szép, fenségességet sugárzó arccal.

— *Hogyan függ össze vallásos hited a horoszkóppal?*

— A horoszkóppal való találkozást is isteni kegyelemnek tartom. 42 évesen, ártatlanul történt elítélésem után, másfél évi börtönből szabadulva, Velencén felvettem egy asszonyt, akinek az autója elromlott, és kérte, hogy vigyem szerelőhöz. Útközben beszélgettünk, elmondtam, milyen helyzetben vagyok, és ő ajánlotta, hogy keressem fel dr. Jung Károlyt, aki horoszkóppal foglalkozik, mert biztosan tud segíteni rajtam. Ő a Buddhista Misszió lámaiskolájában tanított asztrológiát világi tanárként, és oda világi tanítványok is járhattak. Tíz évig, haláláig voltam a tanítványa.

— *Mivel gazdagította ez az életedet?*

— Tőle tanultam: „Kit milyen csapás ér, attól függ, ki hogyan éli meg, milyennek látja." Az asztrológia lényegét egyébként nem lehet megtanulni, csak intuitív alkat képes művelni. Akinek ehhez nincs intuíciója, az csak recepteket tanul, de hogy az életben az hogyan következik be, nem érzékeli. Magam például egy anya horoszkópjának az elkészítésénél azt láttam, hogy a leánya az édesapja által fog meghalni. Ilyen következtetéssel leginkább arra gondolhat az ember, hogy az édesapa valami szörnyű brutalitást fog elkövetni. A valóságban azonban az történt, hogy egy év múlva a 16 éves leány rákbeteg lett, az apa, aki főorvos volt, nem tudta nézni a szenvedését, és a leánya kérésére egy injekcióval megszabadította a szenvedéstől. Az anyával is megbeszélték, és az anya jött el hozzám elmondani. Amikor a horoszkópját készítettem, nem hitt nekem, azt mondta, hogy a leányát annyira szereti az apja, hogy nem lenne képes ilyen szörnyűségre. Amikor leányukat eltemették, közölte, hogy most már hisz az asztrológiában, és kérte, hogy tanítsam. Sajnos, nincs rá időm.

— *Magam is szívesen tanulnék tőled, de nem mertelek megkérni.*

— Neked más a feladatod. Neked be kell fejezned és ki kell adnod az enciklopédiát, hogy irányt mutass az embereknek, hogyan éljenek. A vallásos hitedet sem véletlenül veszítetted el, mert erre szükséged volt ahhoz, hogy ne csak Krisztus Király híveinek, hanem minden embernek megmutasd, hogyan éljenek ahhoz, hogy az általam négyszögűnek nevezett társadalomban élhessenek, amelyet egy ének fejez ki a leghívebben:

„Békét adj szívünknek,
békét családunknak,
békét nemzetünknek,
békét a világnak."

Ezt én életnégyszögnek nevezem, mert először magunkban kell békét, harmóniát teremtenünk, utána a családunkban, azután a nemzetünkben, végül az egész világon. A harmadik évezredben már nem lehet folytatni azt, amit eddig az emberiség önmaga és a környezete ellen elkövetett. Teller Ede is megmondta, hogy a tudományos haladás a végére ért, ezután egészen más következik. A Vízöntőbe léptünk, az aranykor érkezett el. Ebben egészen másképpen kell gondolkoznunk, élnünk, mint eddig. Meg kell tanulnunk, hogy nem a fény árnyéka a sötétség, hanem fordítva: a sötétség árnyéka a fény, a sötétség nyomában ragyog fel a fény.

— *Ez mit jelent a gyakorlati életben?*

— Azt, hogy a szenvedés adja a tapasztalást a sikerhez, az örömhöz, a boldogsághoz. Biatorbágyon jelenleg én vagyok a legsikeresebb ember, de ehhez az kellett, hogy engem négyszer zárjanak be ártatlanul, és megtapasztaljam a szenvedést, amely a lelki építkezés alapja. Mindannyian mindig a születésünk napján kapjuk meg az erőt a következő évre. Hogy mit, mennyit, mire kapunk, az a csillagok pillanatnyi állásától függ. Hogy mit hozunk ki belőle, mire használjuk, az már tőlünk.

Bozsik Valéria

(Az interjú 1995 őszén készült.)

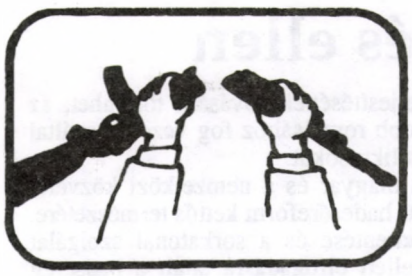

Fegyverkezzünk-e, ha békét akarunk?

1995. október 30-án az Alba Kör kezdeményezésére 21 civil szervezet képviselői gyűltek össze Budapesten, és elhatározták, hogy a november 14-én megnyíló Közép-Európai Védelmi Felszerelés- és Repülési Szakkiállítás alkalmából tiltakoznak a magyar fegyverkezési törekvések ellen. A találkozón elfogadott állásfoglalást alább olvashatjuk.

Mozgalmasan zárult az ősz. November 14-én az EXPO területén kiállítás nyílt a korszerű fegyverkezés eszközeiről. Az Alba Kör megragadta ezt az alkalmat arra, hogy a témát kiszélesítve tüntessen a fegyverkezés és a hadikiadások növelése ellen. Nyilatkozatához sikerült megnyernie 31 civil szervezet támogatását — köztük a Bokorét is —, amelyek aláírásukkal jegyezték a dokumentumot. A 110 fős részvétellel megtartott demonstrációnak a résztvevők létszámához mérten jóval nagyobb hatása lett. Beszámolt róla a televízió, a rádió és a napilapok is, sőt még az Új Ember is közölt egy rövid ismertetést Cs. T. monogrammal. Televíziós riportra is sor került az Objektív keretében. A híradások olyannyira sikeresek voltak, hogy Lányi Zsolt, az FKgP frakcióvezetőhelyettese, szóvivője hazaárulóknak és Thürmer Gyula bérenceinek nevezte a tüntetőket.

Pár nappal ezután, november 19-én került sor a Hadkötelezettséget Ellenzők Ligájának évi közgyűlésére. A technikai okokból rövidre sikerült találkozón meghívott előadóként részt vett Bulányi György, Kristó Nagy István irodalomtörténész, Faludy György költő, Magyar László katonai biztonságpolitikai szakértő, Szűcs Mihály őrnagy. Kertész Ákos író nem tudott eljönni, ezért levéllel és egy rövid írással járult hozzá a programhoz. A találkozón világossá vált az a már korábban észlelt jelenség, hogy a HEL keretén belül növekszik azoknak a katonáknak a száma, akik a hadkötelezettség jelenlegi formáját nem pacifista megközelítésben ellenzik, hanem éppen azért szeretnének fáradozni, hogy a jelenlegi formájában nem elég hatékony katonai szervezetet ütőképes hivatásos sereggel cseréljék fel. A velük való hálózati együttműködés bizony nagyon gondos mérlegelést kíván. Ügyelnünk kell arra, nehogy gondatlanságból a még hatékonyabb fegyverkezést támogassuk.

November 23-án este a Wallenberg-társaság irodájában kétórás találkozóra került sor Lányi Zsolttal, aki vállalta egy szűkebb körű beszélgetesen való részvételt. Ezen visszautasítottuk mind a hazaárulás, mind a bérencség vádját, kellően elemezve mind a szavak értelmét, mind pedig saját célkitűzéseinket. Kölcsönösen megértettük egymás álláspontját, nézeteink azonban egyáltalán nem közeledtek egymáshoz, Lányi képviselő úr nem vonta vissza minősítéseit, de beleegyezett abba, hogy mi közzétegyük álláspontunkat s ezt ő nem fogja megtámadni, továbbá megfogalmaztunk egy másik sajtóközleményt, amely szűkszavúan adta tudtul, hogy sor került erre a találkozóra. Annyi eredmény volt az eredménytelenségben, hogy sikerült tisztázni egyes fogalmakat, továbbá a szereplők személyes benyomásokat szerezhettek egymásról. Talán — bár nem ígérte meg — a képviselő úr kevésbé fogja használni a hazaáruló szót.

Időközben több cikk is megjelent a napilapokban, amelyek zömmel a NATO-hoz való csatlakozást bírálták, s ugyancsak kritizálták a fegyverkezési kiadásokat és a honvédelmi tárca politikáját. Ezek közül kiemelendő Vit László NATO-elemző írása, Csapody Tamás HVG-beli közleménye, valamint a fegyverkezés 10 főbűnéről publikált cikke a Magyar Hírlapban.

November 26-án, vasárnap este a Fix Rádió (98 MHz) meghívására kerekasztal beszélgetést tartott Farkas Henrik, Merza József és Varga Attila — mindhárman HEL-ügyvivők — az előző HEL-közgyűlésről, aktuális kérdésekről s általában a HEL célkitűzéseiről. Az egyórás beszélgetésben a műsorvezetőnek és a rádió vezetőjének köszönhetően sok gyakorlati kérdésre sikerült kitérni.

Ezt követte az a TV-adás, amelyben Csapody Tamás és Fodor István honvédelmi államtitkár fejtette ki nézeteit a honvédelem már fentebb is említett kérdéseiről. Az álláspontok határozott képviselete mellett ez az adás bizonyos értelemben elősegítette, hogy jó légkörben kerülhessen sor december 4-én, az Alba Kör irodájában, az Alba-tagok és Fodor István közel háromórás találkozójára. Ennek azért is volt nagy jelentősége, mert újból meg kell küzdenünk azért, hogy a béke kérdéseiben előtérben legyünk. Úgy tűnik, hogy az Országos Béketanács szerepét átvevő Békeszervezet ismét előjogot szeretne arra, hogy mind a külföld, mind a belföld előtt képviselje a hazai civil békemozgalmat. Emiatt az Alba nem tudott eleget tenni Fodor úr késve érkező meghívásának, s így a december 4-i találkozó volt hivatott pótolni az elmaradt eszmecserét.

Ezenközben a Gadó György Pál által szerkesztett színvonalas környezetvédelmi műsor jóvoltából ismét felvillantak a Duna TV-ben a Talpalatnyi Zöld képein az EXPO-tüntetés kockái és elhangzott néhány tömör vélekedés is a katonapolitikáról.

December 8-án érte el az Alba Kör tevékenysége a másik csúcspontját, ugyanis ekkor mutatta be a Phare-program európai irodájának anyagi támogatásával készített alapos jelentését a lelkiismereti szempontoknak a jelen honvédelmi törvény alkalmazása során való érvényesüléséről. A történeti visszapillantást nyújtó, a nemzetközi, európai és belföldi egyezményeket áttekintő, azoknak a törvénykezésben való megjelenését és alkalmazását feltáró, elemző és bíráló, a vonatkozó irodalmi anyag széleskörű referenciáját csatoló jelentés méltán érdemelte ki a jelenlévő Gönczöl Katalin emberjogi biztos elismerését, valamint a támogatást nyújtó Phare-iroda képviselőjének, Deborah Mossnak dicsérő szavait. Gönczöl Katalin rámutatott, hogy mekkora jelentősége van annak, ha egy civil mozgalom pontos jogi megfogalmazásban szakszerűen is képviselni tudja elveit, gyakorlati munkáját, ezáltal lehetővé teszi a kormányzati szervekkel való hatékony együttműködést. E vélemény helytállóságát bizonyította a számos minisztériumi tisztviselő, valamint a média jelenléte.

Talán túl szép lett volna, ha az Alba megkapja a nonprofit szervezetek támogatására december 12-én kiosztott díjak valamelyikét. Jelölésben nem volt hiány, ámde a díjakból most nem jutott. A Kiscelli Múzeum „romtemplomában" megrendezett, művészi keretbe is ágyazott ünnepségen az a remény fogalmazódott meg a résztvevőkben, hogy az Alba méltó egy ilyen díjra, s nem is túlzó az az elképzelés, hogy egyszer meg is kapja. A Kör helyzete azért nem rózsás, mivel a jelenlegi kormányzati légkör egyáltalán nem kedvez a radikálisan békeszerető magatartásoknak.

Merza József

Állásfoglalás a fegyverkezés ellen

A november közepén Magyarországon megrendezésre kerülő közép-európai fegyverkiállítás lehetőséget ad arra, hogy a fegyverek kultusza növekedjen hazánkban és alkalmas arra, hogy a fegyverek erejébe vetett hit hamis illúzióját erősítse. Közép- és Kelet-Európa békéjét nem a közösen megrendezett fegyverkiállítások és fegyverbeszerzések fogják biztosítani, mert térségünk problémáira nem lehet megfelelő válasz a fegyvervásárlás. Régiónknak nem a fegyverek modernizációján keresztül kell modernizálnia gazdaságát és integrálódnia Európába. A volt Varsói Szerződés tagországainak hadi kapacitásait véglegesen és visszafordíthatatlanul a békés célok érdekébe kell állítani. Nem szabad arra törekedni, hogy ezek a kapacitások újraéledjenek azáltal, hogy felélesztjük hadiiparunkat, hogy részesedni kívánunk a fegyverexportból származó jövedelmekből, hogy a még nálunk is szegényebb országok fegyvervásárlásaiból tegyünk szert jövedelmekre. A hatalmas adósságállománnyal rendelkező közép-kelet-európai országoknak élniük kell a történelem adta lehetőséggel, valamint engedelmeskedniük kell a gazdasági kényszernek, és egyszer és mindenkorra fel kell hagyniuk az erős hadsereg elképzelésével. A VSZ létezése idején kényszerűségből és kényszerképzetekből történt fegyverkezést nem szabad folytatni. A hadikiadások a szociális és egészségügyi szférától, az oktatástól és a tudománytól veszik el ezáltal az erőforrásokat.

Jelen Állásfoglalásunkkal és tiltakozó megmozdulásunkkal szeretnénk ráirányítani a közvélemény figyelmét arra, hogy a honvédelem az elmúlt öt évben bevallott ellenségkép és háborús veszély nélkül is — minden ellenkező propaganda ellenére — prioritásokat élvezett, továbbá a bejelentett haderőfejlesztési tervek szerint 2005-ig elsőbbséget fog élvezni. Az Országgyűlés és a kormány legutóbbi, honvédelemmel kapcsolatos határozatai nem tükrözik az egyébként a társadalom és az élet minden területét érintő gazdasági megszorításokat. Mivel a magyar politika mindent alárendel a NATO-csatlakozásnak, továbbá a magyar hadsereg technikájának mintegy 50%-a lecserélés előtt áll, a közeljövőben újabb, több milliárd forintos fegyvervásárlásokra fog sor kerülni. Mindez szükségtelen, messze meghaladja az ország teherbíró képességét és csak más állami feladatok teljesítésének rovására történhet, az életszínvonal még nagyobb romlásához fog vezetni, ezáltal kiélezi a társadalmi konfliktusokat.

Szeretnénk felhívni a magyar és a nemzetközi közvélemény figyelmét a magyar haderőreform kettős természetére. A hadsereg létszámcsökkentése és a sorkatonai szolgálat idejének lerövidítése mellett elfogadásra talált a hadsereg átfegyverzésének programja is. Ezzel megkettőződött a honvédség költségvetése, hiszen az évenként meghatározott honvédelmi költségeken kívül dollármilliárdokat fogunk költeni a célprogramokban meghatározott fegyverekre. Ezek folyamatosan tovább növelik az ország eladósodását, negatív hatással vannak az egész régióra, s elindítanak egy közép-európai fegyverkezési versenyt.

A fegyvermegrendelésekkel Magyarország bekapcsolódik a fegyverüzletbe, fegyverpiaccá válik és érdekelt lesz saját fegyvergyártásának piacképessé tételében. Tiltakozunk az orosz fegyverbeszerzések, a harci repülőgépek megvételének szándéka, a radarállomások építése, a haderőreform ürügyén történő programköltségvetés ténye ellen.

Szeretnénk rámutatni arra, hogy a hadifejlesztések együttjárnak a természet és környezet károsításával. A Mecsekben és a Bükkben létesítendő rádiólokációs pontokat eddig érintetlen területeken állítják fel. A létesítésről sem az Országgyűlés Környezetvédelmi Bizottságát, sem az illetékes tárcát és annak helyi intézményeit, sem pedig a helyi lakosságot nem kérdezték meg.

Nem nézhetjük jó szemmel azt sem, hogy Magyarország katonai gyakorlóterületeinek kiárusítását fontolgatja. A szovjet és magyar csapatok által használt gyakorlótereket ne használhassák ismét idegen csapatok, a nyugati világ ne exportálja hozzánk jelentős környezetszennyezéssel járó katonai kiképzéseit.

Mindezekért megengedhetetlennek tartjuk a fegyverkezést, a katonai költségek növekedését és a katonai szempontoknak a gazdasági és környezeti szempontok elé helyezését.

Budapest, 1995. október 30.

Mi van a háttérben?

Rendkívül tanulságos az a háttéranyag, amelyet az állásfoglalás megvitatása előtt a civil szervezetek megismerhettek. Úgy látszik, ha valaki időt és energiát szán rá, egészen más képet kapunk arról, hogy mire is költik választott képviselőink az általunk befizetett adót, mintha csak a tömegtájékoztatási eszközökben megjelenő tálalásra figyelnénk.

Az erőszak kultuszának terjedése, a fegyverkezés, a fegyvervásárlások és az utóbbiak nyomán fellépő környezetszennyezés elleni tiltakozás háttéranyaga

I. Magyar hadifejlesztési tervek

A. Vadászrepülőgép-vásárlás

1) 1995. szeptember 13-án Horn Gyula kormányfő és Dunai Imre kereskedelmi miniszter hosszú tárgyalást követően elvi megállapodást, szándéknyilatkozatot írt alá a Parlamentben Peter Wallenberggel, a svéd Investor ipari- és pénzügyi csoport vezetőjével és Bengt Halséval, a SAAB AB elnök-vezérigazgatójával. A gazdasági és tudományos kooperációs megállapodás lényege, hogy 2000-ig 1 milliárd USA dollár értékű együttműködésre kerül sor a két ország vállalatai, oktatási intézményei és bankjai között, amelynek keretében Magyarország 24–30 db SAAB JAS–39 Gripen vadászbombázó megvételét tervezi. A magyar kormány vállalta, hogy — figyelembe véve a honvédség szükségleteit, a haderőreform lépéseit és az ország gazdasági lehetőségeit — 1996 végéig dönt a vételről. A döntésben szerepet játszik az is, hogy a Gripen megfelel a NATO követelményeinek.

2) A vadászbombázók az elhasználódott MiG–21-eseket váltanák fel. A Gripen többfunkciós vadászgép, tehát alkalmazható elfogó, támadó és felderítő vadászrepülőként, azaz támadó feladatok elvégzésére is alkalmas.

3) A londoni rádió jelentése és a Svenska Dagbladet svéd lap szerint Magyarország 700 millió USA dollár értékben vásárolna 30 db Gripen-gépet, 300 millió USA dollár értékben pedig magyar alkatrész gyártására és beszállítására kerülne sor. Mécs Imrétől, az Országgyűlés Honvédelmi Bizottságának elnökétől tudható, hogy a vadászbombázókért nem készpénzzel, hanem magyar termékekkel, élelmiszerrel, műszaki cikkekkel fizetnénk. A gépek beszerzéséhez hosszú távú hitel, továbbá a halasztott fizetés lehetősége is felmerült.

4) Egy vadászbombázó névleges ára ma kb. 23.5 milló USA dollár, fegyverzettel és hozzátartozó szerelvényekkel együtt 35–40 millió USA dollár.

5) A megállapodás szövege nem ismert. A szándéknyilatkozatról az Országgyűlés Honvédelmi bizottsága zárt ülésen tárgyalt 1995. szeptember 13-án.

6) Horn Gyula az utóbbi öt év legnagyobb jelentőségű kétoldalú megállapodásának nevezte a szándéknyilatkozatot. A körvonalazódó beszerzési terv példa nélküli a Magyar Honvédség történetében.

7) 1995. október 30-án a Magyar Honvédség szakemberei előtt, a kecskeméti repülőtéren mutatkozik be a Gripen. A kétnapos bemutatóval egyidőben érkezik Magyarországra a svéd légierő parancsnoka is.

8) A vadászrepülőgép-gyártók (amerikaiak, svédek, franciák) a honvédelmi tárcánál, a parlamenti képviselőknél és a sajtóban egyaránt termékeik népszerűsítésére törekszenek. Diplomáciai nyomás gyakorlása is érezhető a gyártók részéről. A közelmúltban több országgyűlési képviselő tett látogatást a SAAB cégnél Svédországban, de a magyar külügyminiszter is felkereste a céget.

Forrás: Napi Gazdaság, 1995. IX. 13., Népszabadság, 1995. IX. 13., 1995. IX. 25., 1995. X. 26., Esti Hírlap, 1995. IX.14., Magyar Hírlap, 1995. IX. 18., Magyar Nemzet, 1995. IX. 14., Magyar Honvéd, 1995. IX. 29., Magyarország, 1995. X. 6.

B. Rádiólokációs fejlesztés

1) Az Országgyűlés 1995. október 28-án fogadta el az I) „A légvédelem rádiólokációs felderítő-, információs és vezetési rendszere fejlesztéséről" (94/1995. /IX. 28./) és a II) „A légvédelem földközeli és kis magasságú oltalmazási képességének megőrzéséről" (95/1995. /IX. 28./) szóló országgyűlési határozatot.

2) Az első esetben (94/1995. /IX. 28./) a Honvédelmi Minisztérium nemzetközi pályázatot ír ki, aminek keretében 1996 és 2005 között, két ütemben és több lépcsőben, összesen — 1994-es árakon számolva — 20 milliárd forint értékben kerülnek beszerzésre korszerű rádiólokációs felderítő-, információs- és vezetéstechnikai eszközök.

3) A beszerzések halasztott fizetési konstrukció keretében történnének. Vagyis 2–3 év fizetési moratórium után, 8–12 év futamidő alatt kellene fizetni.

4) A beszerzéseket a felderítő rendszer elavulása (átlagos életkor 15 év), a meglévő 201 rádiólokátor-állomás gazdaságtalan üzemeltetése, az ezáltal fellépő korlátozott harci lehetőségek, a polgári és katonai repülésirányítás feladatainak egységesítése, továbbá a teljes körű NATO-kompatibilitás „indokolja".

5) Az első lépcsőben, 1996 és 1998 között történik az „automatizált vezetési központ" vagy másik nevén a „Nemzeti Légvédelmi Központ" felállítása, továbbá két nagy hatótávolságú radar beszerzése. Ez utóbbiakat a Bükk, továbbá a Mecsek egy-egy magaslatára telepítik.

6) A Bükkben és a Mecsekben felépítésre kerülő radarok ügyét az Országgyűlés Környezetvédelmi bizottsága nem tárgyalta, a Környezetvédelmi Minisztérium illetékes osztálya, továbbá a Bükki Nemzeti Park igazgatósága és a Dél-dunántúli Környezetvédelmi Felügyelőség semmilyen hivatalos megkeresést nem kapott.

7) A Nemzeti Légvédelmi Központ megépítése az amerikai kormány segélyének felhasználásával történik, amennyiben az erről szóló amerikai kormányjavaslatot a magyar Parlament elfogadja. Az amerikai kormány ugyanis 1995 januárjában Csehországnak, Lengyelországnak, Szlovákiának és Magyarországnak összesen 25 millió USA dolláros katonai segélykeretet adott. Ebből Magyarország részesedése 6.25 millió USA dollár.

8) A második esetben (95/1995. /IX. 28./) 1996 és 2005 között a HM két ütemben fejlesztési programot indít rakétakomplexumok beszerzésére. Ennek érdekében hamarosan tender kiírására kerül sor.

9) A beszerzések indoka az, hogy a közeli hatótávolságú légvédelmi rakétakomplexumok üzemidejük lejárta miatt kivonásra kerülnek, továbbá, hogy a maradék rakétatípusok nem képesek a feladatok megoldására. Mindezek miatt kerül sor egy korszerű váltótípus rendszeresítésére.

10) A beszerzésre kerülő eszközök ára — 1994-es devizaárfolyamon számolva — az első ütemben 10–11 milliárd forint, a második ütemben 20–21 milliárd forint, összesen tehát mintegy 30–32 milliárd forint.

11) A beszerzésekre a 3. pont alatt említett módon, halasztott fizetési formában kerül sor.

Forrás: HVG, 1995. IX. 2., Magyar Honvéd 1995. IX. 22., Népszabadság 1995. IX. 13. és 1995. X. 25.

C. Orosz fegyverbeszerzések

1) A Magyar Köztársaság kormánya és az Oroszországi Föderáció kormánya között 1992. november 11-én létrejött megállapodás alapján orosz hadiszállításokra került sor. Magyarország 1993-ban orosz haditechnikai eszközöket, ezen belül 28 db MiG–29 típusú vadászgépet kapott Oroszországtól. Ezeket 800 millió USA dollár értékben számították be az orosz államadósság ellentételezéseként. Ez a vám, a vámkezelési díj, az importáfa és statisztikai illeték terhével együtt 101.5 milliárd forintot tesz ki. Ez növelte a belső államadósságot. Ennek a fegyvervásárlásnak a kamatterhe mintegy évi 4 milliárd forint. A MiG-eket befogadó kecskeméti repülőtéren mind a mai napig folynak az ezek üzemeltetéséhez szükséges beruházások.

2) A Honvédelmi Minisztérium 1993-as költségvetése az orosz fegyverbeszerzések miatt a tervezett 65534.1 millió forint helyett 168954.9 millió forint lett, azaz csak 1993-ban két és félszeresére növekedett.

3) 1995 márciusában újabb, 320 millió USA dollár értékű fegyverbeszerzési megállapodásra került sor a két ország között. Ennek keretében harci technikai eszközöket, többek között páncélozott szállító harcjárműveket (BTR–80 típus) és föld–föld rakétákat (Szmercs típus) kap a honvédség és a határőrség. Ezek adó- és vámmentességéről a kormány rendeletet hozott 1995 júliusában. (Csak az általános forgalmi adó 9.5 milliárd forint lenne.)

4) Az orosz államadósság fejében a fegyveres erők összesen tehát 1 milliárd 120 millió USA dollárnyi eszközhöz jutottak, illetőleg jutnak 1993 és 1996 között. A fegyverszállítás adó- és vámterhei mitegy 40 milliárd forintot tesznek ki. A harci technika szállításának és rendszerbe állításának költségei sok millió forintra rúgnak.

Forrás: Magyar Közlöny, 1994. XII. 27. 127. szám. I. kötet., A Kormány 2072/1995. /III. 24./ Korm. határozata. Határozatok tára. 1995/11., 2203/1995. /VII. 19./ Korm. határozat., Határozatok tára 1995/35. szám., Magyar Hírlap, 1994. VII. 16., Népszabadság, 1995. VII. 10., 1995. VII. 14.

D. Egyéb hadi beszerzések

1) Az Országgyűlés 1993-ban, az ún. saját–idegen-felismerő rendszerre a honvédelmi tárca költségvetésén kívül 1.1 milliárd forintot különített el.

2) A Magyar Honvédség a saját tartalékaiból 1990 és 1994 között 60–70 milliárd forintot használt fel, vagyis ennyivel egészítette ki az éves költségvetéseit.

3) 1993-ban megkezdődött a német kormány katonai segélyének szállítása Magyarországra. A volt NDK katonai készleteiből származó 75 millió márkás ajándék legjelentősebb tételei a repülőgéphajtóművek voltak.

Forrás: Népszabadság, 1993. IV. 2., 1993. VI. 24., 1994. XI. 25., Élet és Irodalom, 1995. IV. 7.

E. A Magyar Honvédség kiadásai

1) A hivatalos adatok szerint a honvédelmi tárca által felhasznált támogatások a GDP 1.9 %-át tették ki 1993-ban, 1.7 %-át 1994-ben és 1.48 %-át 1995-ben. Amennyiben a fent említett kiadásokat — a német ajándék kivételével — összegezzük, azaz a valós kiadásokkal számolunk, akkor 5.2 %-os (1993), 2.0 %-os (1994) és 2.4 %-os (1995) GDP-arányokat kapunk. Míg tehát a nevezett 3 év hivatalos átlaga 1.7 %, addig a tényleges átlag 1.5 %-kal több, azaz 3.2 %. Ez az átlag négytized százalékkal nagyobb a rendszerváltás előtti utolsó év megfelelő adatánál, továbbá az 1981 és 1984 közötti időszak valamennyi arányát felülmúlja.

2) A 3.2 %-os arány az európai NATO-országok védelmi költségeinek 1993-as becsült GDP 2.8 százalékos átlagánál magasabb. Magyarországnál többet 4, kevesebbet 7 európai NATO-tagország költött védelmére, csak Norvégia költött ugyanannyit.

3) Az említett adatoknál azonban még többet költünk az ország fegyveres védelmére, mivel a Belügyminisztérium költségvetésében szereplő határőrség és polgári védelem évente további 10–12 milliárd forintjába kerül a költségvetésnek.

4) Hivatalosan az adóbevételeknek durván 11.3 %-a megy el védelemre és a fegyveres testületekre. Az említett 3 év viszonylatában ez az arány 20 %-körül van.

5) A HM körébe tartozó honvédelmi költségek vonatkozásában, 1990 és 2005 között, az évente megállapított költségvetéseken és pótköltségvetéseken kívül, a már beszerzett és tervbe vett beszerzéseket figyelembe véve, mintegy 400 milliárd forint értékű haditechnikai beszerzésre kerül sor.

II. A Honvédelmi Minisztérium 1996-os, tervezett költségvetése

1) A HM 1996-os költségvetési előirányzata 78982.3 millió forint. Ez az ideihez képest (76939.6 millió forint) 2042.7 millió forint támogatási növekményt tartalmaz, ami 2.6 %-os bővülést jelent. Ez az összeg tartalmazza a NATO Békepartnerség programköltségeit (622 millió forint) és a Békefenntartó Erők kiküldetési kiadásait is (168 millió forint), összesen 790 millió forintot, továbbá a „társadalmi szervezetek" támogatására szánt 166.4 millió forintot. Nem tartalmazza viszont a hadifejlesztési tervek finanszírozására szánt összegeket. (1995-ben 493 millió forintot költünk a Békepartnerségi programra a honvédelmi tárca költségvetésén kívül, az ún. rendkívüli kormányzati kiadásokra elkülönített pénzalapból.)

2) A HM által javasolt honvédelmi költségvetési támogatás mértéke 1997-re mitegy 87 milliárd forint, 1998-ra mintegy 96 milliárd forint.

Forrás: A Magyar Köztársaság 1995. évi költségvetéséről. Magyar Közlöny, 1994. XII. 30. 130. szám., Magyar Köztársaság 1996. évi költségvetése (Tervezet), The Daily Light, 14 October 1995., Népszabadság, 1995. VI. 16.

III. A magyar hadiipar

1) Jelenleg csaknem 60 vállalat sorolható Magyarországon a hadiipari gyártók közé. A honvédség ezek közül 51-et tart olyannak, ami a fejlesztő–gyártó munkában a jövőben számbajöhet. A 60 vállalat közül 17 adja a fegyvergyártás 77%-át és az export 93%-át. A termelés fokozatosan zsugorodik: az 1988-ban 21 milliárd forint értékű termelés 1994-ben 6.3 milliárd forintra csökkent. A termelés szerkezete is átalakult: a korábbi elektronikai, híradás- és rádiótechnikai cikkek helyett ma a fegyverzettechnikai termékek (fegyverek és lőszerek) aránya növekedett. Az előállított termékek mintegy felét exportáljuk, a többi itthon kerül felhasználásra. A magyar hadiipari termékek előállításában ma mintegy 5600 ember vesz részt.

2) Az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium (IKM) rendelkezik egy önálló hadiipari osztállyal. Az IKM folyamatosan támogatja a hadiipari vállalatokat, részben a saját, részben az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság forrásaiból. Évente csaknem 100 millió forinttal segíti e két intézmény a hadiipari újdonságok létrejöttét. A hadiipari vállalatok teljes állami támogatásáról nem állnak rendelkezésre adatok.

Csak

Csak ölelni tudok,
szóval, tettel, tekintettel.
Kibontakozni a szorításból,
s megöntözni könnyeimmel.
Elengedni, ha elvágyol
s eljegyződni rejtelemmel.

Nyírő Ráchel

IV. Magyar hadiipari tervek

1) A hadsereg átalakításának, átfegyverzésének egyik fő célja a NATO-ba való integrálódás elérése, a NATO katonai szervezetébe integrálódni képes fegyveres erő létrehozása.

2) Az Országgyűlés határozata (A Magyar Köztársaság honvédelmének alapelveiről. 27/1993. /IV. 23./) kimondja, hogy „A haditechnikai fejlesztés hosszú távon biztosítsa, hogy az új szervezetű, nagyságrendű honvédség eszközrendszerei fokozatosan megújuljanak, és ennek eredményeként a védelmi igényeknek technikailag is megfelelő, korszerű eszközökkel ellátott haderő alakuljon ki:

a) A haditechnikai fejlesztési programok finanszírozása programköltségvetés rendszerében kerüljön megtervezésre.

b) A haditechnikai korszerűsítés finanszírozásához — a programköltségvetési rendszer mellett — középtávon a különböző segélyprogramok, kedvezményes hitelkonstrukciók, gyártási-együttműködési lehetőségek feltárására, kihasználására, a hazai ipar legszélesebb bevonására kell támaszkodni.

c) A megvalósítás alapvető módjait az új eszközök beszerzése és a meglévő, arra alkalmas eszközök technikai korszerűsítése képezze." (9. pont)

3) Létezik egy titkos, 1995-ös kormányhatározat, amely a hadifelszerelések beszerzéséről és ütemezéséről szól. A fegyverbeszerzéseknek tehát van titkos programja.

4) Magyar Honvédség technikájának 40–60 %-a nem működtethető vagy csak igen nagy ráfordításokkal. A haditechnikai eszközök 60 %-a technikailag elhasználódott. A gépkocsiállomány 40 %-át tartja a tárca használhatatlannak. A technika 50 %-át kívánja a honvédelmi tárca lecserélni. Elkészültek azok a tervek, amelyek a harckocsik modernizációjának programját tartalmazzák. A páncélozott szállító harcjárművek cseréje is napirenden van. A szintén tervbevett járműrekonstrukció 50–80 milliárd forintba kerülne.

5) Az IKM arra számít, hogy a létszámleépítés és a tervezett hadifejlesztések miatt a honvédség növeli a felszerelésre, fegyverzetre szánt kiadásait, és hogy a magyar ipar katonai megrendeléseket fog kapni. A közeljövőben az ipari és a honvédelmi tárca közös javaslatokat fog tenni a kormánynak a magyar beszállításokra. Várhatóan a hadsereg kommunikációs rendszerének, a katonai járműparknak és vegyi, sugárfelderítő, valamint vegyvédelmi felszereléseknek a gyártására lesz lehetőség.

6) A 30 céget tömörítő Magyar Hadiipari Egyesület, a hadibeszerzési terveket látva, napjainkban aktivizálódik újra. Átfogó cselekvési programot, külön bank létrehozását, a hadiipari prioritások kinyilvánítását sürgeti, hadiipari megrendeléseket, állami dotációt kíván, a magyar hadiipar konszolidációját, fejlesztését akarja kieszközölni. Céljaik elérése érdekében fokozni kívánják lobby-tevékenységüket.

Forrás: Magyar Közlöny, 1995/57., Népszabadság, 1994. XI. 2., 1994. X. 7., 1995. VI. 16., 1995. IX. 18.

V. Közép- és Kelet-európai fegyverkereskedelem

1) Bulgária 1993-ban 70 millió, 1995-ben legalább 300 millió USA dollár értékben exportált fegyvert.

2) Szlovákia figyelme India, Indonézia, Vietnam felé fordult, új fegyverpiaca Irak, Szíria és Libanon. A magyar példa nyomán Szlovákia szeretné, ha a szovjet adósságok fejében, 180 millió USA dollár értékben hadfelszereléseket kapna Oroszországtól. 5 db MiG–29-est már sikerült ilyen ellentételezéssel beszereznie.

3) Csehország 1993-ban 167 millió USA dollár értékben exportált fegyvert. Régi–új piacai: Egyiptom, Tunisz, Thaiföld és Kambodzsa. Megkezdődött a cseh hadsereg átfegyverzése, amelynek során 1995 és 2005 közöttre a hadsereg 300 fejlesztési tervet készített elő, összesen mintegy 120 milliárd korona értékben. A megrendelések zömét a cseh ipar kapta.

4) Románia 300 millió USA dollár értékben korszerűsítette MiG–21 MF gépeit.

Forrás: HVG, 1994. XI. 5. 1995. IV. 1., Népszabadság, 1993. VII. 21., 1994. XI. 5.

VI. Katonai gyakorlóterek

1) Nagy-Britannia a megállapodás küszöbére jutott Lengyelországgal arról, hogy a brit haderő meghatározott egységei lengyel földön hajtanak végre kiképzési feladatokat. Ezer fős brit páncélosalakulat kezdi meg a kiképzést egy éven belül Lengyelországban, naponta és katonánként 13 fontot (2700 forintot) fizetve ezért.

2) Csehország azt tervezi, hogy legnagyobb katonai gyakorlótereit fizetés ellenében külföldi hadseregek is használhassák.

3) Nagy-Britannia vizsgálta a Balatontól északra lévő térséget azért, hogy légi szállítású alakulatai itt kapjanak kiképzést. Erre a célra a brit fél alkalmasnak találta a területet.

4) A „Cooperative Light '95" fedőnevű, 1995. október 12–20. között Magyarországon megtartásra került NATO-hadgyakorlat során elhangzott, hogy a NATO szívesen használna magyar gyakorlótereket, továbbá hogy a magyar hadsereg örömmel adná ezeket bérbe. Az ún. „Nemzeti látogatási napon" (1995. október 16.) a KDNP és az FKGP jelen lévő képviselője támogatásáról biztosította a kormány és a parlament által még nem tárgyalt javaslatot.

Forrás: Népszabadság, 1995. IX. 30., 1995. X. 25.

VII. A közép-európai fegyverkiállítás

1) A II. Közép-Európai Védelmi Felszerelés és Repülési Szakkiállítás és Védelemgazdasági Konferencia, közismert nevén „C + D '95" 1995. november 14-én nyílik meg a HUNGEXPO A pavilonjában. A rendezvény kísérő programja egy NATO-szimpózium és egy NATO-kompatibilitásról szóló konferencia.

2) A fegyverkiállítást 2 évenként rendezik meg. A mostani kiállításon a világ minden pontjáról mintegy 70 fegyverkiállító vesz rész, köztük 30–40 magyar fegyvergyártó. A svéd fegyvergyártók 4 standdal képviseltetik magukat, de itt lesznek az amerikai rádiólokátoros, elektronikai és légvédelmi felszereléseket gyártó cégek is. A NATO-kompatibilitásról szóló konferencián sor kerül a gyártók és felhasználók fórumára.

3) A fegyverkiállítást 1995. november 14-én 9.30-kor Keleti György honvédelmi miniszter nyitja meg. 1995. november 15-én kerül sor a magyar haderőreform és az ezzel kapcsolatos hadi beszerzések fórumára. A fegyverkiállítás november 14-én 11 órakor nyílik meg a nagyközönség előtt. A kiállítás november 17-ig tart nyitva 10 és 18 h között.

4) A belépődíj 1000 forint, a sor- és hivatásos katonáknak a belépés ingyenes. A polgári szolgálatosok belépődíja ismeretlen. A MÁV — a híreszteléssel ellentétben — nem ad utazási kedvezményt a rendezvény látogatóinak.

Budapest, 1995. október 29.

Csapody Tamás jogász–szociológus

Kell-e nekünk a NATO?

Az ÉV 1995. októberi számában közöltük az Alba Kör tavaly májusi tiltakozását a Magyarország NATO-csatlakozását fontolgató politikai megnyilatkozások ellen. Az elmúlt nyáron néhány további civil szervezet foglalt állást ebben a kényes, a követelmények és következmények szintjén mégis szinte alig ismert, és így reálisan nem is mérlegelt kérdésben. Az Alba Kör kezdeményezésére létrejött a kérdés társadalmi megvitatásának első nyilvános rendezvénye is, amelyen részt vett az ÉV szerkesztőségének egyik munkatársa is.

A címadó kérdésben szándékosan fordítottam a manapság szokásos sor- és értékrenden: engem nem az foglalkoztat, ami a közvéleményt formáló tömegtájékoztatási eszközök nagy többségében e téma kapcsán elsődleges kérdésként fölmerül, vagyis, hogy kell-e Magyarország *a NATO-nak*, hanem az a gondom, hogy jó lesz-e *nekünk*, ha a NATO katonai szervezetének tagja lesz ez a kis ország.

A rendező Alba Kör meghívásának köszönhetem, hogy 1995. november 27-én este hat órától fél kilencig érdeklődő hallgatóként figyelhettem a Magyar Külügyi Intézetben az „Érvek és ellenérvek, a NATO-csatlakozás politikája" c. televíziós adásra szánt vitát.

A NATO-csatlakozást támogató oldalon ült Eörsi Mátyás, Dérer Miklós, Sz. Bíró Zoltán és Haraszti Miklós, az ellentáborban dr. Balogh András, Krausz Tamás, Kerényi Imre és a vitavezető Vit László. A vita lefolyása megismerhető abból a 45 perces összeállításból, amely a TV1 részére készül a fölvett anyagból, itt most saját meglátásaimmal szeretném kiegészíteni azt.

Hiányérzetem oka: csak a legfontosabb kérdésről nem esett szó, arról, hogy mi a NATO szerepe, miért van rá szükség, és hogyan függ ez össze a harmadik világ problémájával. Vit László ez utóbbi kérdését egyetlen mondattal intézték el a vita résztvevői, miszerint ezt a problémát ott és akkor nem tudják megoldani.

A szakértők összecsapásának végén a hallgatók is tehettek föl kérdéseket; én tiszteletteI megkérdeztem, miért nem kezdünk el legalább gondolkodni az alapkérdésen, mégha reménytelen is, hogy egyetlen este megoldjuk? A szakértői válasz az volt, hogy a kérdés jogos, de a problémára nincs megoldás, tehát nem kell vele foglalkozni, be kell lépni a NATO-ba.

Makacsul tovább kérdezek, legalább így utólag, legalább írásban, mivel másként látom a kérdést, nem tagadom, a vita szakértőitől és talán az átlagosan tájékozott európai polgártól is eltérően.

Nem árt, ha bizonyos tényeket emlékezetünkbe idézünk, mielőtt magát a NATO-csatlakozás kérdését fölvetnénk. A világ népességének az a 25%-a, amely nagyjából az északi féltekén, nagyjából az Atlanti-óceán partjain, nagyjából a történelmi kereszténység címkéjét viselő országokban él, a világ erőforrásainak 75%-át használja föl, folyamatosan. Ulrich Duchrow kiterjedt kutatásai ennek okait, folyamatát és várható jövőbeli alakulását meggyőzően dokumentálják. (U. Duchrow: Lehetséges az igazságosság? Európa a világrendszerben 1492–1992, Gaja Egyesület, Székesfehérvár, 1993; U. Duchrow, M. Gück: Economic Alternatives, Kairos Europe, 1994.)

Ez az egyenlőtlen elosztás szükségképpen feszültségeket kelt, ahogyan a természetben is minden koncentráció- vagy potenciál-különbség olyan erőteret vagy feszültséget kelt, amelyben a kiegyenlítésre törekvő áramlás törvényszerűen megindul. Ennek a kiegyenlítésre törekvő áramlásnak a jelei az első (és a második) világ, valamint a harmadik világ országai közötti fegyveres konfliktusok, háborúk, pl. az Öböl-háború, illetve a migráció.

A fehér, északi, 'keresztény' országok a NATO életben tartásával és kiterjesztésével olyan megoldást választanak, amely fegyveres erőszak útján mesterségesen fönn akarja tartani azt a pazarló életmódot és erőforrás-felhasználási rendszert, amely egyrészt a növekedés határai miatt a jómódú fehérek részéről sem tartható fönn hosszú távon, másrészt az ökológiai katasztrófa azonnali bekövetkezésének kockázatát jelentené, ha valamilyen módon a világ többi részén is lehetségessé válna. Ahelyett, hogy a feszültségek okait próbálnák megszüntetni, a feszültségek forrását tartósító, sőt fokozó technikát választanak.

Szeretném egy hasonlattal érzékeltetni, hogy miként látom a dolgot. Bartos Tibor a 3. part c. negyedévi folyóiratban több élvezetes stílusú tanulmányt közölt az ártéri gazdálkodás és a folyamszabályozás közötti különbségről. Magyarországon a 19. századig a folyóvizek mentén ártéri gazdálkodás folyt. A széles völgyekben számtalan ágon kanyargó folyókat nem szorították gátak közé, hanem a folyó ágyát szegélyező padokat, hátakat átmetszették, rajtuk fokokat nyitottak, hogy minél több holtágat, tóágyat, süppedékes rétet öntsön el az ár élő vízzel, halivadékkal. A víz terítése a szintet is korlátozta. A vájások apadáskor vissza is vezették az árterületek vizét a folyókba, ekkor szűrték ki a halak nagyobbját, s így volt Magyarország Európa halakban leggazdagabb országa. Az ártéri erdők egyben a gyümölcs-gazdálkodás és a téli legeltetés fontos helyei voltak. A magyarországi folyók szabályozása után a harmincad részére csökkent ártér már nem késleltette a lefolyást, a gyorsan lezúduló zöldár ellen egyre magasabb gátakat kellett építeni, s ma sem lehetünk biztosak abban, hogy nem nézünk újabb árvizek elé. Mai világunk anyag- és energia-folyamának mentén a NATO az a gát, amely a világ erőforrásainak (beleértve az emberi erőforrásokat is) szabad áramlását korlátozza, illetve mesterségesen irányítja, amíg bírja erővel.

Mielőtt Magyarország belépne a NATO-ba és így a józan paraszti ésszel is belátható legrosszabb megoldás elkötelezettjeinek táborát növelné, el kellene gondolkodnunk azon, hogy miként lehetne az ország javára fordítani a föntebb vázolt nehéz helyzetet. Például azzal, hogy nem azt a megoldást választjuk, amely további jelentős anyagi terheket ró ránk, és csak növeli (de a legjobb esetben is csak tartósítja) a megoldandó problémákat, hanem úgy, hogy olyan másként gondolkodók módjára (ebben sokaknak van itt gyakorlata) töprengünk el a dolgon, akik a probléma gyökerét keresik, netán még a megoldására is lennének ötleteik.

Elképzelhetetlen számomra, hogy a magyar értelmiség ne lenne képes olyan alternatív kultúrális, életmódbeli és külpolitikai tervezeteket kidolgozni, amelyek reményt adnának arra, hogy van más megoldás is, mint fegyverrel biztosítani az első világ kiváltságait. El nem tudom gondolni, hogy egy értelmesen kidolgozott, másfajta, polgári és nem katonai „Partnerség a békéért" tervezet előnyeiről ne tudnánk meggyőzni a Kelet-Közép-Európai országok befogadását fontolgató Európai Közösséget. Ezeknek az alternatív élet- és világmodelleknek a kidolgozásához még akár céltámogatásokat is kaphatnának a pályázó magyar szellemi műhelyek, amelyekben a humán tervezetek kidolgozásához középtávon minden bizonnyal csatlakozhatnának (a környezetbarát technológiák kidolgozásával) a műszakiak is.

Mielőtt túlzott remények ébrednének bennünk, mielőtt lelki szemeink előtt megjelenne a NATO-csatlakozás költségeivel egyező nagyságrendű, csak éppen fordítva, Magyarországra beáramló pályázati és céltámogatások összege, amely a magyar értelmiség számára a megélhetést és a hasznos alkotómunkát jelenthetné, azzal tisztában kell lennünk, hogy bármilyen szépen csomagoljuk is, a megoldás mindenképpen azt jelenti az első és a második világ számára is, hogy népiesen szólva: össze kell húznunk a nadrágszíjat, szebben: a külső, anyagi javak felől a belső, lelki, szellemi értékek felé kell fordulnunk, hogy életben maradhasson a föld, és rajta mi is.

De éppen ez lenne az értelmiségiek feladata: azoknak az élhető, követhető, rokonszenves életmódoknak a kidolgozása és mintaként történő megvalósítása, amelyek elterjedése, divattá válása csökkentené a korlátos és egyenlőtlenül elosztott anyagi javak iránti kötődéseinket, és központi helyre emelné a nem korlátozott, mindig és mindenütt megteremthető, a belső fejlődésre és az emberi kapcsolatokban rejlő energiára és örömre építő célokat.

Ha a NATO-vita kapcsán ezekről a fölvetésekről nem beszélünk, egyedülálló történelmi esélyt szalasztunk el arra, hogy Magyarország úttörő szerepet vállaljon saját gondjainak és az egész föld problémáinak megoldásában.

D.J.

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Bocsánatkérés – önmegbecsülés

Negyedik osztályos koromban, amikor egy délben Rezedával, a legerősebb kistörpével kifelé lépegettem az iskolából, Bérci Berci, aki jobban sietett, mint mi, kettőnk közt akart előre jutni és eközben mindkettőnket oldalra taszított. Ilyen esetben nekem mindig az az első gondolatom: „Jaj! Hibáztam, lassan mentem, útjában voltam valakinek.” Helyet is adtam hát gyorsan, és ösztönösen kiszaladt a számon a szó: „Bocsánat!”

Rezeda ugyannekkor így kiáltott rá: „Na! Nincs szemed, hogy nekünk jössz?” Berci visszakiáltott: „Ne cammogjatok az ember útjában!” Rezeda utána üvöltött: „Kikerülni nem tudsz? Hátul nincs szemünk!”

Berci elszáguldott, Rezeda meg hozzám fordult: „Miért mondtad neki, hogy 'bocsánat'? Ő jött nekünk!”

Délután Rezedáék kertjében nekikezdtünk, hogy mérleghintát csináljunk a kisöccsének. Másnap tehát nagyon siettünk kifelé az iskolából, hogy még ebéd előtt is dolgozhassunk a hintán. Siettünkben nekilódultunk az előttünk lépegető Nevenincsnek. Az én számon megint ösztönösen kiszaladt : „Bocsánat!” De Nevenincs ennek ellenére azt kiáltotta: „Na, nincs szemetek?” Rezeda visszakiáltott neki: „Ne cammogj az ember útjában!” Nevenincs utánunk üvöltött: „Kikerülni nem tudtok? Hátul nincs szemem!”

Bármennyire siettünk is, néhány lépés után meghökkenve, de mosolyogva is megálltam: „Ma igazán kimondhattad volna te is, hogy 'bocsánat'!”

Rezeda nagyot nevetett: „Azt ugyan várhatja! Én nem vagyok hajlandó megalázni magamat azzal, hogy bocsánatot kérek.”

Mintha szinpadi süllyesztőként siklani kezdett volna velem a mélybe a földdarab, amelyen álltam, vagy mint aki álmában zuhan, úgy éreztem magam ettől a kijelentéstől. De volt annyi eszem, hogy hallgassak. Tudtam, ha észreveszi, mennyire vágyódom rá, hogy durvaság helyett az ő száján is bocsánat szaladjon ki ösztönösen, megmakacsolja magát és soha el nem érem a célom.

Másnap délben derékszögű vasakat akartunk vásárolni a mérleghintához. Bementünk a falucska vegyeskereskedésébe, és már keresgélte is a boltos bácsi, amit kértünk, amikor észrevettem, hogy figyelmetlenek voltunk, megelőztük a vásárlásban a kis Nógrádi Lajcsit. De már szaladt is ki a számon ösztönösen: „Jaj, kisöreg, bocsáss meg, nem vettünk észre, hogy itt vagy!” Amikor kijöttünk az üzletből, Rezeda nevetgélt: „Mit kéregetsz te folyton bocsánatot?”

„Nem folytonosan, csak ha megbántok valakit. Lajcsi arcán is látszott a megbántottság. Te semmilyen esetben sem szoktál bocsánatot kérni?”

„Hát ha rákényszerítenek, akkor a szüleimtől vagy a tanító bácsitól. De gyerekektől? Pláne ilyen kis porontytól soha.”

Elgondolkoztam. Tehát csakis azért, hogy a magad helyzetén javíts! Pedig a bocsánatkérés éppen arra való, hogy annak adjunk valami jóvátételt, kárpótlást, akit megbántottunk. A felnőtt csak bosszankodik, ha elébe tolakszunk vásárláskor, de az ilyen kis porontynak fáj. Megálltam és hangosan gondolkodtam: „Talán nem is attól a kis porontytól kérünk bocsánatot, hanem tulajdonképpen önmagunktól. Ha igazságtalanok vagyunk — minthogy emberek vagyunk —, csökkentjük vele az emberiség erkölcsi színvonalát. A bocsánatkéréssel ezt a színvonalat igyekszünk visszaemelni előbbi helyzetére, a magunk számára is.”

Rezeda nevetett: „Hát lehet, hogy igazad van, de én mégsem vagyok hajlandó megalázni magam azzal, hogy bocsánatot kérek!”

Másnap délután nehezen ment a tanulás. Folytonosan Rezedán járt az eszem. Hogyan érhetném el, hogy ösztönösen, gondolkodás és elhatározás nélkül akarja jóvátenni, ha megbántott valakit. Estefelé átmentem Földigszakáll bácsihoz. Elmondtam neki, mit szeretnék és kérdeztem, hogy mit tegyek. Ennyire elkomolyodni még sohasem láttam Földigszakáll bácsit. Még fel is állt. Járkált föl-alá, gondolkodott. Egyszerre csak megállt előttem. „Remélem, nem szóltál neki róla, hogy mi a célod?!” „Nem szóltam.” „Akkor jó! Még ha megtenné is szóbeli ösztökélésre, az is legfeljebb az értelem eredménye lehetne, nem a szív parancsa.” Ismét sétált föl-alá. Egyszerre csak megállt előttem: „Baj van, Moha! Az a baj, hogy ez nagy fa. Nagyon nagy fába vágod a fejszéd, ha azt akarod elérni, hogy ösztönösen szaladjon ki a szájáan a 'bocsánatot kérek'! Tartok tőle, hogy ekkora fának a kidöntéséhez még neked sem lesz erőd!” Felugrottam a székről. „De lesz! Csak tessék megmondani, hogy mit tegyek?! Én azt hiszem, azt kellene megértetni vele, hogy ő vagy mások, az mindegy.”

Földigszakáll bácsi mindkét kezét a vállamra tette: „Bravó! Jól látod a teendőt! Éppen csak egy szótagocskát kell beiktatni abba, amit mondtál, mert nem megértetni, hanem megéreztetni kell!” Megint járkált, aztán hirtelen megállt és elmosolyodott: „Hát akkor tessék! Kezd el a nagy művet!” Rábámultam! „De hát mit kezdjek el? Mit tegyek? ” Most már leült és nagyon komoly tekintettel nézett a szemembe: „Amit már ki is mondtál az előbb. Be kell segíteni neki, hogy ő vagy más, az mindegy. Ez a más te is lehetsz. Bizonyítsd hát be neki, hogy neked valóban az a véleményed: te vagy ő, az mindegy, hogy például — és most meglassúbbodott a szava —, hogy például mindegy neked, hogy valami a tied-e vagy az övé!”

Néhány nap múlva, szeptember közepe táján így szólt egy reggel a tanító bácsi: „A nógrádverőcei festőművész bácsi vasárnap autón Pestre megy és hajlandó bevinni magával két kisfiút is, hadd lássák Budapestet! Felviszi őket a várba, a Margit-szigetre, meg hullámvasútra, effélékre. Engem kért meg, hogy jelöljem ki a két világjárót. A falubeliek közül Füleki Jancsit mondtam, a törpeháziak közül Mohát." Nagyon megörültem az útnak. Főképpen a vár miatt. Siettem is, mihelyt szünet lett, Rezeda padja felé, hogy elújjongjam neki: láthatom végre a várat is. De az ujjongást belémfolytotta Rezeda arcának szomorúsága és az a bánatos mondata: „Hullámvasutazni is fogsz!" Mint küzdőtérre két birkózó, úgy ugrott az agyamba két gondolat. Az egyik az volt: Bizonyítsd be neki, éreztesd meg vele, hogy valóban az a véleményed, te vagy ő, az mindegy. A másik az volt: Jaj, a vár! De már karon is ragadtam Rezedát és vittem a tanító bácsihoz: „Tanító bácsi, kérem, én már voltam Budapesten, hadd menjen most helyettem Rezeda!" Rezeda úgy tekintett körül, mint aki azt vizsgálja: valóban az iskolában van-e, nem álmodja-e, ami történik vele!

Nyolc-tíz nappal a budapesti út után Rezeda egy tízpercben futkosás közben véletlenül fellökte Kaba Petit. Máskor ilyen esetben meg sem állt. Most visszafutott hozzá, gyorsan talpra segítette és csak ezután futkosott tovább. November elején egy délben levél várt odahaza. Egy budapesti kisfiú, Marnai Béluska írta. Béluskáék abban az évben Verőcén nyaraltak. Béluska meg én összebarátkoztunk, szülei is megszerettek, és most azt írta Bélus, hogy postára adtak számomra — tudván, hogy szívesen mesterkedem — egy szerszámos szekrényt. Annyira örültem neki, hogy meg sem akartam várni, amíg majd Gömbölyű bácsi, a fuvaros felszállítja Törpeházára, hanem elhatároztam, hogy megkérem Rezedát, jöjjön el velem tanítás után a postára, és ha már megérkezett, segítsen felhozni. De mihelyt ez eszembe jutott, el is rémültem: „Hiszen Rezeda éppen úgy szeret mesterkedni, mint én. Szinte rá lesz írva az arcára, mennyire szeretné, ha neki is lenne ilyen szerszámkészlete, és akkor nekem be kell bizonyítanom, valóban az a véleményem: én vagy ő, az mindegy." Legalább tízszer változtattam azon a délutánon az elhatározásomat. Adom – nem adom, adom – nem adom. Még akkor is, amikor már cipeltük a szekrényt az erdei ösvényen Törpeháza felé, szinte minden lépésemmel változott a szándékom is. De volt egy óriási szerencsém: Rezedáék portája útba esett a miénk felé, és eszembe jutott, hogy ezt mondjam: „Pihenjünk egy kicsit, vigyük be hozzátok, és bontsuk ki, nézzük meg!" Gyönyörű készlet volt! Mégis most már könnyebb volt az adom mellett maradni, mert most már vágyat éreztem rá, hogy Rezeda arcán látott elragadtatást örömmé alakítsam. Mondtam tehát: „Tudod mit? Neked adom! Gyopár is ezermester! A mi házunk tele van szerszámmal." Ekkor tapasztaltam először, hogy a boldogság az első pillanatokban nem meri elhinni önmaga létezését, és félelemnek látszik.

November végén az első hógolyózáskor Rezeda véletlenül az arcába talált egy hógolyóval a kis Csiripiszlinek! Azt szokta kiáltani ilyen esetben: Oda se neki! — vagy azt, hogy: Egészégedre! Most azonban odaugrott hozzá, kicsapkodta nyakából a havat, megtörölgette az arcát a maga kucsmájának a belsejével, és ilyesvalamit morgott: „Jól van no, hát most már jól van. Játszhatsz tovább."

Földigszakáll bácsi, aki a kertje kapujából látta ezt, magához intett engem: „Mondtam, hogy nagy fa, de már hallom a recsegésén, hogy le fog dőlni. Van-e erőd még egy nagy fejszecsapásra?" Akkoriban már gyakran gondoltam aggódva a karácsonyra. Hátha annyira fontos lesz nekem, amit kapok, hogy majd nem bírom bizonyítani vele Rezedának, hogy én vagy ő, az mindegy. Azt feleltem ugyan Földigszakáll bácsinak, hogy van erőm, de ekkorára tudatta vele aggodalmamat válaszom pillanatnyi késése. Nézte egy pillanatig a hógolyózókat, másról beszélt, aztán mintegy mellékesen ezt kérdezte: „Nem tudod, mire vágyik mostanában Rezeda?" „De tudom: bobszánkóra." Ekkor körénk gomolyogtak a csatázók. Földigszakáll bácsi is gyúrt egy hógolyót, és én hamarosan teljesen megfeledkeztem erről a néhány szóról.

Karácsony délutánján ott állt a szobánk közepén egy remek bobszánkó, én meg hol a kormánykerékben, hol a fékben gyönyörködtem, hol meg a postai szállítólevelet olvastam újból és újból ámuldozva. A címzett én voltam, a feladó meg egy budapesti sportszerüzlet. Márnai Béluskáékra gondoltam, bizonyára ők küldötték. De jaj, eszembe jutott róluk a szerszámszekrény, arról meg Rezeda és főképpen az, hogy mennyire szeretne bobszánkót. De tüstént határoztam is. Nem! Ezt már nem adom neki! Majd valami mást! De máris kínlódtam. Mást? Amikor ő erre vágyódik. Ezzel bizonyíthatom legjobban, hogy valóban az a véleményem: én vagy ő, az mindegy! Ebben a pillanatban eszembe jutott, hogy megmondtam Földigszakáll bácsinak, bobszánkóra vágyik Rezeda. Már ugrottam is a ködmönömért, és óriási hálát éreztem Földigszakáll bácsi iránt, amiért könnyűvé tette számomra a harmadik fejszecsapást. Már néhány perc múlva lelkendezve magyaráztam Rezedának a tornácukon. „Most kaptam postán Budapestről, alighanem Béluskáék küldték, de nekem kitűnő szánkóm van, neked meg csak olyan 'itthon készült'. Már pedig te vagy a nagyobb ródlizó, hát neked adom." Rezeda egy pillanatig úgy meredt rám, hogy majdnem megkérdeztem: „Csak nem vagy rosszul?" De már perdült is, rohant a konyhájuk felé és üvöltött közben: „Édesanyám! Tessék nézni, mit ad nekem Moha! Édesanyám! Édesanyám!"

Hazafelé bementem Földigszakáll bácsihoz: „Megkaptam az előbb a..."

Többet nem mondhattam, mert hirtelen a szájára szorította az ujját, jelezte, hogy hallgassak. Aztán az ablakra mutatott: „Nézd csak, Mohácska! Milyen gyönyörűen esik a hó!"

Harmadnap délelőtt Rezeda meg én, ródlizás közben véletlenül meglöktük a bobszánkóval Jajneked szánkóját. Az fordult egyet, feldőlt, és Jajneked kiesett. Rezeda tüstént fékezett és odaszaladt. Én akkor már láttam, hogy mély hóba hemperedett Jajneked, és utána kiáltottam Rezedának: „Hagyd, gyerünk tovább! Semmi baja sem lett!" De Rezeda leütögette Jajnekedről a havat, és azt mondta: „Bocsáss meg! Nem vigyáztam eléggé!" Már szaladt is vissza hozzám, s mialatt elhelyezkedett előttem a bobon, azt dörmögte: „Mit hajszolsz te engem! Nem vagyok hajlandó megalázni magam azzal, hogy nem kérek bocsánatot!"

Azzal kiengedte a féket és röpültünk tovább.

Olvasók fóruma

Tisztelt Szerkesztőség!

„Örömmel" vettem kézbe az „Érted vagyok" '95 júniusi számát. Lehet, hogy *Karl Herbst*-komplexusom van. Kíváncsi voltam Herbst újabb cikkére. Főként az érdekelt, hogy mennyire alapos. *Jézus-könyvének* azon állítása nem bizonyított, hogy Jézus nem halt volna meg a kereszten. A valamenyire súlyos egzegéták Jézus halálát nem kérdőjelezik meg. Opinio communis Jézus kereszthalála. Ezt meg lehet elméletileg kérdőjelezni, de oda bizonyítékok kellenek. Hasonlóan nincs bizonyíték Jézus indiai tartózkodására. Erről eddig még nem tudnak az egzegéták, és valószínűleg nem lehet őket lustasággal vádolni e kérdés kutatásában. Nem rég beszéltem M. Theobald itteni újszövetséges professzorral, és kérdeztem, hogy hallott-e K. Herbstről. Theobald annyit válaszolt: Még sosem hallottam ezt a nevet. Majd mondtam neki, hogy az illetőt nem sokra tartom, és írt egy könyvet a valódi Jézusról, és ott Jézus élete Indiában fejeződik be. Erre csak annyit mondott, hogy „Um Gottes Willen!": „Ó Istenem!" Theobaldot hívta a bécsi egyetem Kremer utódjának, de marad itt, Tübingenben.

A vallási gerincferdülés gyógyítható c. írását tekintve (ÉV, '95 június), Herbstnek a népies ószövetségi egzegézise sajnos szintén nem szakértőre vall. Az Ószövetség azért tud az univerzalizmusról. Nem akarom sem az átok-zsoltárokat megvédeni, sem az erőszakról szóló részleteket letagadni. Ezek léteznek. Ebben Herbstnek igaza van. Abban is igaza van, hogy az istenkép nagyon sokszor projekció. Jézus istenképe szintén nem mentes az erőszaktól. Van szó örök tűzről, kárhozatról és fogcsikorgatásról. A bibliai elbeszélés szerint Mózes nem akarta megszabadítani Izraelt. Ez Herbstnek az „első hazugsága", mert szerinte igen. Mózes benősült Jetróhoz, és semmi kedve sem volt visszamenni Egyiptomba, ld. Mózes meghívása. Herbst a saját tézise kedvéért megerőszakolja a szöveget, amit persze egzegéták is gyakran tesznek. Másrészt Mózes történetisége vitatott az egzegézisben. Ezeknek Herbst utánaolvashatna. Herbst ezt nem teszi. Fontos megjegyezni azt is, hogy az egyiptomi források nem tudnak a zsidók kivonulásáról. Ettől persze még kivonulhattak. Itt egy epossza van dolgunk, miként Józsue és Bírák könyvében is. Történetiségüket nem lehet kizárni, de bizonyítani sajnos nem tudjuk.

Herbstnek elkerülte figyelmét az ószövetségi egzegézis néhány újabb eredménye (— bár a Papi iratról azért tud —), amelyek mutatják, hogy Izraelben még Kr. e. 500 körül sem beszélhetünk olyanfajta általánosan elterjedt monoteizmusról, mint amit Herbst feltételez. Ld. M.S. Smith; B. Lang; N. Lohfink; S. Olyan; Walter Dietrich/M.A. Klopfenstein; O. Keel/Chr. Uehlinger; J.C. de Moor; H.Niehr; T.N.D.Mettinger műveit. És még lehetne sorolni. Herbst nézeteit részben támogatnák is ezek a művek. Amit kifogásol, annak az ellenkezőjét is megtalálhatná bennük, ha venné a fáradságot magának. Herbst mint német „tudós" minden komolyabb könyvtárban elérhetné ezeket a könyveket. Ószövetségi ismeretei — eme tanulmánya alapján — a századforduló (18/19.) protestáns teológiájának szintjén mozognak. Hogy menyire toleráns volt az Ószövetség *időnként* az idegen kultuszokkal szemben, azt a nevek is elárulják. Saul király béna fiának a neve pl. Isbaal volt, ami azt jelenti hogy „Baal embere". Ez jóval Mózes után. Érdekes módon az igazhitű zsidók gyermekeiket pogány istenek után nevezték el. Az intolerancia a babiloni fogság következménye. Lohfink pl. nem tud arról, hogy a zsidók valójában egyetlen egyszer is betöltötték volna az átkot az idegeneken és az ellenségen. (Ld. a THWAT „átok" címszavát.) Herbst ezekben a könyvekben találhatna elég sok anyagot tézise támogatására. Sajnos nem teszi.

Ekhnaton példája pedig azt bizonyítja, hogy Herbst nem ismeri a jelenkori egyiptológia véleményét eme fáraóról. Herbst ezzel a példával magyarosan kifejezve eltalálta szarva közt a tőgyét. E. Drewermannak is nagyon kedvelt alakja Ekhnaton. A Mérleg Drewermann-számában — az egyébként Haag-díjat kapott teológus — arra a kérdésre, hogy kiket csodál, illetve kiket vet meg a történelem nagyjai közül, azt válaszolta, hogy Ekhnatont csodálja. Míg Nagy Sándort, Nagy Frigyest, Nagy Károlyt, Napóleont megveti. A megvetésével egyet is értek, a csodálatával viszont már nem. Se Drewermann, se Herbst nem bizonyul szakembernek az egyiptológia területén. Sajnos nem említik meg az egyiptológusok közmeggyőződését, a cáfolatára pedig nem vesztegetnek időt. Elméletileg nem lehet kizárni, hogy a két fent nevezett szerzőnek igaza van. De nézetük csak akkor számíthat tudományosnak vagy közlésre alkalmasnak, ha legalább az ellenkező véleményt jelzik. Ha ezt nem teszik, akkor kiteszik magukat a dilettantizmus gyanújának.

Ki is volt Ekhaton? Kr.e. 1390 körül született, és IV. Amenophis néven lépett trónra. Uralkodásának keltezése eltéréseket mutat. Hornung szerint, Grundzüge der ägyptischen Geschichte: 1364–1347 vagy 1353–1336. Kákosy L. szerint az előbbi időben. Nagy jóindulattal még elfogadhatjuk Herbst keltezését, az 1377–1358-t. J. Wilson, chichagoi egyiptológus szerint Ekhnaton monoteizmusa nem is volt igazi monoteizmus, hanem dualizmus. Ekhnaton imádta Atont. Ekhnatont pedig az alattvalók. A családi szentélyekbe be kellett szerezni az Ekhnaton család szobrát vagy reliefjét, és ott kellett előtte imádkozniuk. Analógiásan Nyikolaj, Elena és Niku Ceaucescu kultuszához lehetne hasonlítani, de még annál is rosszabb. Magyarán Ekhnaton volt az első egyiptomi uralkodó, aki a személyi kultuszt kötelezővé tette. A fölháborodott egyiptomi papok — akiknek nagy része munkanélküli lett — reakcióként Ekhnaton-gúnyszobrocskákat gyártottak. Ekhnaton erőszakos monoteizmusát a halála után azonnal megszüntették. Ekhnatont csak Sztálinhoz lehetne hasonlítani, természetesen vallásos kiadásban. Az erőszakmentességre normális esetben nem Sztálint vagy Hitlert szoktuk idézni.

E. Hornung kíméletesebb Ekhnatonnal szemben, Kákosy pedig így ír: „A nemes célkitűzései iránti tisztelet mellett sem tud szabadulni a történész attól az érzéstől, hogy egy végletes, néha már-már tébolyba átcsapó megszállottság ad ilyen furcsa színezetet ennek a nem egészen két évtizednek" (Ré fiai, Budapest, Gondolat, 1979, 144. o.).

Drewermann nem ismeri Ekhnaton történetét, de azért rajong érte, hasonlóan K. Herbst is. Ehhez persze mindenkinek joga van. Mindenkinek más az ízlése. Az embert mellbevágja K. Herbst „átfogó tudása": ír az Ószövetségről, az idevonatkozó szakirodalmat azonban mellőzi. Hoz egyiptomi példát tézisének igazolására, ami sajnos a vezető egyiptológusok szerint éppen ellenkező irányba mutat. Nem kötelező a szakirodalom ismerete, de ha a szakember látszatával lépek föl, akkor biztosan nem lenne ártalmas. Ebben a tanulmányban széles kép, panoráma tárul elénk: Mózes, Ábrahám, Ekhnaton, Jézus, Pál.

„Mint ismeretes, Mózes istenéről nincsen képi ábrázolás, hanem csak szóbeli" — így Herbst. Elég régimódi kijelentés. Sajnos az ellenkezőjére egyre több példa akad, amit Herbst fölhasználhatna tézise támogatására (Ld. S. Schroer, In Israel gab es Bilder, OBO 74, 1987a). Ami az állatokon való uralkodást illeti. Nem szép, ha az ember uralkodik rajtuk. De az első emberek idejében még nem volt az ember és az oroszlán vagy a leopárd küzdelme eleve lefutott. Ma természetesen egy vadállat leterítése nem gond, az idő tájt azonban még ez a harc nem volt eleve eldöntött meccs.

Herbstnek igaza van abban, hogy az Ószövetség véres könyv, és akad benne sok anakronizmus és szégyellnivaló erőszak. Az Újszövetség és az Egyház korszaka sem mentes ettől. A 20. század pedig az emberiség legszégyenletesebb százada e tekintetben. Biztos, hogy istenképünkben sok a projekció, de hát az ember projiciál. A kiválasztottság-tudat nemcsak a zsidó vallás sajátja, hanem valószínűleg minden vallásé. A vallástörténet azt mutatja, hogy mind a monoteista, mind a politeista vallások sajátja az erőszak, nem lehet a keresztények, a zsidók vagy az iszlám nyakába varrni. Az erőszak jellemzi a sokistenhitű rómaiakat, a görögöket, babiloniaiakat, egyiptomiakat, sumérokat, kínaiakat, a buddhista japánokat — a buddhizmus minden toleranciája mellett (ld. a japán horrorfilmeket). Ha netán az isteneik békességben élnek is egymással — mint Egyiptomban —, azért még az alattvalók szépen öldösik egymást. Nagy szégyen, ha ezt a vallás gerjeszti, de egy ateista Szovjetunió is lerohanta a testvéri népeket az istenek segítsége nélkül is. A probléma emberi

probléma, és a megoldásában emberi áldozatra és emberi humánumra van szükség. Nemcsak az isteneket kell erőszakmentesíteni, hanem magát az embert. Herbstnek tökéletesen igaza van abban, hogy az embernek a szívére és az eszére kell hagyatkoznia e tekintetben. Felejteni kell a múltat, és valami újat és jobbat kell megvalósítani. Herbst nem akar általánosítani, de ezt a szándékát jelen tanulmányában nem sikerült megvalósítania.

Herbst nagy merészséggel a Papi irat nyakába varrja az ökológiai krizist. Abból a groteszk, ki nem mondott helyzetből indul ki, hogy valószínűleg minden aranyásó a Papi irat olvasása után kerekedett útra. Egyébként a Papi irat részeit a modern szerzők meglehetősen elletmondásosan határozzák meg. És köztudott, hog a Papi irat még mindig csak munkahipotézisnek számít. Bizonyítania kellene, hogy a Biblia mennyire volt elterjedve és mennyire volt olvasott könyv. Az én tapasztalataim szerint a Biblia még most is ismeretlen könyv. A babilóniak a Papi irat ismerete nélkül kipusztították Izraelben a gyümölcsfákat, ha nem is mindenütt, de Jeruzsálem környékén biztosan. Azért valószínű, hogy a nagykapitalisták nem éppen bibliás emberek, bár ilyen kutatásokat nem folytattam.

Küng, akit egyébként nagy teológusnak tartok, egyik előadásában ostorozta az egyházat, hogy „lám, milyen maradi is volt az egyház, mert a modern technikát elítélte mint a teremtés rendjének megsértését. Nem engedte meg a kamatszedést, egyes írásos emlékek szerint a plébános urak még a hídépítést is elítélték vagy megakadályozták mint az isteni rendbe való beleavatkozást." A mellettem ülőnek megjegyeztem, hogy milyen maradi az egyébként haladó Küng, mert az esetet úgy is lehetne értelmezni, hogy a középkori egyházi vezetés azt tette, mint a zöldek. Az illető rám nevetett, és megjegyezte, hogy tökéletesen igazam van. Egyik, külföldi doktorálók számára rendezett találkozón megjegyeztem az egyik dél-koreainak, Jong Bon Lihnek, hogy a buddhizmus minden passzivitása és környezetkímélése ellenére, a japánok pl. nagyon értenek a természet kirablásához. Nevetve megjegyezte, hogy sajnos minden vallásban más az elmélet és más a gyakorlat. Valaki nagy indián rajongóként említette, hogy ha az indián etika lett volna uralkodó, akkor ma nem lenne ökológiai krízis. Más források persze mutatják, hogy az indiánok is értettek a természet rablásához és pusztításához, nem beszélve arról, hogy kevés ember megélhetéséhez nagyon nagy területet igényeltek.

Az érvelés úgy folyik, hogy a Biblia a haladás gátja volt. Ezt emlegették a haladás zászlóvivői, ma a zöldek szintén a Bibliát teszik felelőssé a haladás következményeiért. Nem kívánom a Bibliában rejlő ellentmondásokat megvédeni és átmagyarázni. Ezek léteznek, minthogy a Biblia emberi mű. De mindent az Ószövetség vagy a Biblia nyakába varrni kritikátlan kritika. Az ember felelős ezekért a dolgokért. A felelősség a miénk. Nem kell se Istent, se a Bibliát okolni. Ez a könyebbik megoldás, de odáig eljutni, hogy én meg te is felelősek vagyunk, már nehezebb dolog.

Kiválasztottsági őrületről beszélni szintén túlzás. Herbst persze mint német tudja, hogy hova vezethet egy kiválasztottsági őrület. Nem tudom, hogy a II. Világháború előtt mennyire fékezte ezt Herbst, és volt-e emiatt konfliktusa a nácikkal. A zsidók kiválasztottsági tudata két nem éppen erőszakmentes nagyhatalom árnyékában talán érthető, és a túlélésük záloga volt. Természetesen lehet élni kiválasztottsági tudat nélkül is, de azért meg kellene jegyezni az igazság kedvéért, hogy nem voltak ettől a tudattól még a rómaiak sem mentesek, és Izrael kiválasztottsági tudatára meglehetősen arrogánsan reagáltak. Fontos volna ennek a kiválasztottsági tudatnak az alakulását és funkcióját is figyelemmel kísérni, és nem csak az Ószövetségben. Pl. az „igazi Jézus" is „kiválaszt embereket" stb.

Miután megsemmisítő ítéletet mondott az Ószövetség Istenéről, elkezd reklámozni egy Sztálin-típusú uralkodót. Maga a példa is mutatja, hogy nagyon nehéz és göröngyös az út az abszolút erőszakmentességig, de létezik ez az út, egyelőre úgy tűnik, hogy csak kevesen találtak rá, ahogyan azt már Jézus is előre megmondta. Nem árt, ha az ember Herbst kívánalmának megfelelően megőrzi a józan paraszti eszét még a „nagyokkal" szemben is, akik sokszor igencsak kicsik, főleg, ha átmerészkednek más szakterületekre, és mindenféle előtanulmányok nélkül kinyilatkoztatva tanítanak. Nem tudom, hogy mennyire válik a Bokornak vagy az „Érted vagyok"-nak előnyére ilyen szerzők, mint K. Herbst, futtatása?

Ha a Bokornak van egy újságja, azon keresztül nem feltétlenül magát a Bokrot kell lejáratni.

W. Bühlmann cikke viszont nagyon tetszett, hasonlóan *Lendvai L. Ferencé* is. Azt gondolom, hogy a *történelmi váltóállítás* is fontos cikk. A jézusi szemlélet hangsúlyozásánál azonban elővigyázatosabb lennék, mert sokaknak úgy tűnik, hogy ez az eredendően új, de az is köztudott, hogy a jézusi nézetekkel más vallások is rendelkeznek, hogy Jézus nem nagyon mondott újat morális kérdésekben. A jézusi etika felsőbbrendűségét más etikákkal szemben azért nem olyan könnyű bizonyítani. A gyakorlati megvalósítást illetően pedig minden vallásnak hasonló a tapasztalata. Ha Jézus személyét nem helyezzük a központba, akkor ezzel még semmit sem oldottunk meg. Ugyanúgy lehet az antiszemitizmus forrása a magasabbrendű jézusi etika, mert hát a többieknek alacsonyabbrendű etikájuk van, és innét már csak egy hajszál választ el bennünket az Übermenschtől. A „jézusi etikát" is csak gyakorlat révén lehet szimpatikussá tenni — polémiával aligha. Ha a jézusi etika „újdonságát" más vallások etikájával szembesítjük, nagy nehézségeink támadnak. A kereszténységen belül is egyes korok ezt másként látják. Azután másképpen látják a főpapok — nekik a szüleinek engedelmes Jézus a csúcs, másoknak az ostort fonó Jézus vagy az engedetlen Jézus tetszik, aki mindig zavarja a rendet. Szintén nehéz vállalkozás Jézusban szétválasztani az őseredetien emberit, a zsidót vagy az istenit. Jézust még etikailag is veszélyes dolog szeparálni zsidó környezetétől, ez adott esetben lehet antiszemitizmus forrása — minden jószándék mellett. Jézust csak zsidó környezetéből lehet megérteni, minthogy ott élt, azt a nyelvet beszélte, az ottani szokásokat élte vagy azok ellen lázzadt. De ez a lázadás más zsidóknak is sajátjuk volt. Jézus még itt is a zsidó tradició talaján mozog. Az embernek le kell fektetnie azokat a princípiumokat, hogy valamit minek alapján nevezek zsidónak, kereszténynek, istenineк vagy emberinek. Mik a kritériumok. És ezeket tárgyilagosan, minden szubjektivizmust kizárva fölállítani nagyon nehéz, szinte lehetetlen vállalkozás. Hogy ez a váltóállítás magában az ApCselben vagy csak a 4. század dogmáiban történt meg, vagy az első századfordulón, nehezen eldönthető. Nehéz ugyanis a saját gondolkodási kategóriákat félretenni, és óhatatlanul is a belénk nevelt dogmatika révén gondolunk vissza vagy közelítünk. De hogy a 2–3. században mi volt az emberek fejében, és hogy mi volt az akkori levegőben, azt ma már nem tudjuk olyan könnyen eldönteni. Hiszen még a 4. századi dogmák megfogalmazása előtt — egy időben — az egész egyház ariánus volt, tehát az ApCsel idézett mondata nem tudta mindenkiben kiváltani Jézus istenségének tudatát. Azaz ennek a mondatnak nem volt meg az a kényszerítő hatása, mint amit utólag Gergely G. András annak tulajdonít.

Kocsi György
Tübingen

*

Karl Herbst: A valódi Jézus c. könyve, illetve a könyv szerzője, valamint fordítója (Gromon András) támadások tüzébe került. Máglyatüzek lobognak, mint a középkorban, egyelőre valódi máglyák nélkül. A hitviták keltette, szinte gyűlöletbe csapó indulatok ma is lángolnak. Fegyverek szórják a lángot Boszniában a vallásilag is megosztott népek között, katolikusok, ortodoxok, mohamedánok tüzelnek egymásra. Magyarországon golyóstollal vagy szövegszerkesztővel tüzelnek az Új Ember katolikus hetilap soraiból (1995. nov. 26.).

Szabó Ferenc S.J. „Az ál-Jézus — és hamis prófétái" c. cikkében megállapítja ugyan, hogy „az inkvizíció ideje lejárt" (és még azt is hozzáteszi: „hála Istennek"), ám cikkének címe és egész hangvétele kétséget támaszt az olvasóban, hogy tényleg örül-e ennek, vagy igazából sajnálja, hogy „senkit sem lehet a hitre kényszeríteni, főleg nem lehet megégetni valakit azért, mert nem hiszi azt, amit a katolikus egyház hisz és tanít".

A neves jezsuita szerző mintha elvetné a sulykot, amikor harcos és túlfűtött hangon „botrányos és eretnek" jelzőkkel illeti ezt a — szerinte — „áltudományos" könyvet. Egyben folytatja a hitvitát az „i" betűről, amelynek során Kr. u. 325-ben a Niceai zsinaton az ariánus homoiusios (Jézus hasonlólényegű Istennel) szemben a homousios (egylényegű Istennel) tétel jutott érvényre. Szabó Ferenc is Jézus istenségének „igaz prófétájaként" lép föl és elítéli az „ál-Jézus", vagyis pusztán ember Jézus „hamis prófétáit".

Szabó Ferenc a tudományos és tárgyilagos érvelés helyett elsősorban felhábo-

rodásának ad hangot és főleg tekintélyi érvekre (dogmákra) hivatkozik. Nyilván ezt az érvelést tartja megfelelőnek arra, hogy az Új Ember vallásos olvasóinak hitét megvédje.

A cikk szerzőjének fő vádpontja a könyv ellen az, hogy a hamis próféták „kiüresítik a misztériumot”. Karl Herbst „csodátlanítja” az evangéliumokat; Jézust „egyszerű istenkereső emberré fokozza le”, történetének kezdetét és végét „természetesnek” mondja (megtestesülés és feltámadás nélkül). „Kicsoda Jézus Krisztus? Ki nekünk Jézus?” kérdezi a cikkíró és így folytatja: „Mindig is ez volt a vízválasztó a keresztény hívők és a Krisztusban nem hívők között.”

Anélkül, hogy az eldönthetetlen hitvitába belemennénk, egy gyakorlati kérdést teszek föl: Valóban ez a dogmatikai kérdés a vízválasztó a kereszténység lényegét illetően? Nem lehet a Jézus-esemény lényegi mondanivalója az „erkölcs”? Jézusnak az volt a fontos, hogy istenként imádják, vagy az Isten Országa a földön, amelynek új parancsa: „Szeressétek egymást, ahogyan én szerettelek titeket” (Jn 15,12)? Vajon akkor valósul meg e világon az Isten Országa, ha egy „i” betű miatt máglyákat gyújtanak a különféle Jézus-követők? Nem lehet, hogy inkább valósulna Jézus reménye a mustármagról, ha a hitvitákat mellőzve ellene mondanánk a gazdagság, hatalom és erőszak kísértéseinek? Ha követnénk a szegény Jézust, a társadalmilag kicsiny és minden erőszakot elvető, szelíd Jézust?

És itt azt is meg kell kérdeznem: Nem azért emeli Jézust isteni magasságokba a katolikus egyház, mert ezzel akarja kárpótolni a szegény, szolga és szelíd Jézust, amiért megtagadta őt? Mert azt nehezen állíthatná bárki is, hogy a gazdag egyház a szegények egyháza, a hatalmi egyház a kiváltságokat nem ismerő alacsony sorsúak egyháza, és az erőszakot szentesítő egyház a mindenkit szerető egyház lenne. Ez utóbbira álljon itt néhány idézet egy nemrég megjelent könyvből, „A katolikus Egyház Katekizmusá”-ból:

„Aki az életet védi, nem követi el az emberölés vétkét, még ha kénytelen is halálos csapást mérni a támadójára.” (2264)

„A társadalom közjavának megőrzése megkívánja, hogy ártalmatlanná tegyék a támadót ... nem zárva ki a halálbüntetést sem.” (2266)

„Nem lehet megtagadni a kormányoktól a jogos önvédelem jogát...” Csak „nagy körültekintéssel kell megállapítani a katonai erők által használt jogos önvédelem szigurú feltételeit...” (2308–2309)

Lám, így lesz a „Ne ölj!”-ből Ölj!, a „Szeresd ellenségeidet”-ből Gyilkold le ellenségeidet!

Szabó Ferenc azzal vádolja a „hamis prófétákat”, hogy „kiüresítik a misztériumot”, ami számára „botrányos és eretnek” magatartás. Én azt kérdezem Szabó Ferenctől: A jézusi etikát kiüresítő katolikus egyház magatartása minek nevezhető? És még egy kérdésem van: Kedves lehet-e Istennek, ha Jézust istenként imádják azok, akik Jézus nevében és az egyház áldásával, adott esetben nyugodt lelkiismerettel még gyilkolhatnak is?

Kovács László

*

Ki volt Jézus valójában? Kétezer éve eleven kérdés; a válaszok zavarba ejtően sokfélék, és e sokféleségből ered nemcsak a történelmi keresztény egyházak megosztottsága, hanem az ókori és középkori eretnekségek sokasága és jórészt a mai szekták szövevénye is; és ekkor még nem beszéltünk azokról, akik bevett vagy be nem vett vallások kötöttsége nélkül, profán vagy épp materialista alapállásból igyekeznek megérteni és magyarázni a Jézus-jelenséget.

Várhatjuk-e épp *Karl Herbst*től, a nyugalmazott német katolikus paptól (aki a volt NDK-ban pasztorált), hogy annyi sikertelen kísérlet után ő majd végérvényes, megnyugtató választ ad a nagy talányra *A valódi Jézus* c. könyvében?

Ezt maga a szerző sem ígéri; nem kíván új megváltó eszméket hirdetni. Csupán együttgondolkodásra invitálja elfogulatlan olvasóit. Ez a szerénysége máris bizalomra indít, s szívesen követjük őt okfejtésében. Annál is inkább, mert útikalauzunk nem nyaktörő szellemi mutatványokat ígér. A romlatlan lélek és a józan ész világánál kívánja kihüvelyezni az evangéliumok gyakran egymásnak ellentmondó szövegéből, ki is volt Mirjam fia Jesua, az eretnekként kivégzett galileai prédikátor, mit hirdetett és milyen üzenetet hagyott a világra tanítványain keresztül.

Karl Herbst felismerésének summája: Jézus szerény istenkereső volt, aki Isten kegyelméből (a pusztában töltött negyven nap alatt) lelkében megvilágosodott, s ezután félelem nélkül hirdette az általa megismert Istent. Azt az Istent, aki egyként szeret *minden* embert, férfit és nőt, zsidót és pogányt, fehéret és feketét, erényest és bűnöst, hívőt és hitetlent; aki cserébe nem kíván mást, mint hogy viszontszeressük, és főleg hogy hozzá hasonlóan minden embertársunkra terjesszük ki szeretetünket.

Mindebben nincs semmi természetfeletti. Ahogy nincs Jézus származásában (ő nyomatékosan *ember*fiának nevezte magát!) és működésében sem. Csodásnak tekintett gyógyításai egy karizmatikus ember lelki kisugárzásával magyarázhatók. A csodákat Herbst nem azért veti el, mintha Isten nem volna képes rá, hanem mert úgy tartja, Istenhez nem méltó, hogy az általa teremtett világ általa megszabott törvényeit felrúgja, tehát nem is tesz ilyet. Ebből következik, hogy Jézus nem támadt fel halottaiból (csak tetszhalálából ápolták fel), és nem szállt a mennybe elevenen. Az *ember* Jézus, nem lévén Isten fia, nem vihetett végbe a páli teológia értelmében való megváltó művet, de erre nem is volt szükség, hiszen az eredendő bűn eszméje nem egyeztethető össze Isten igazságosságával és az ember iránti szeretetével.

Herbst nyomozásának módszere: az evangéliumok szövegéből kihámozni a legkorábbi, valószínűleg hiteles hagyományt. Ennek legtöbb nyomát a szerző a Márk-evangéliumban találja meg, amely a bibliai filológia egyöntetű véleménye alapján is a legkorábban keletkezett. Herbst szemléletes kifejezése szerint a kereszténység története során többször „elállították a váltót”. Az első alkalommal a másik két szinoptikus evangélista, Máté és Lukács, akik a Márkéhoz tett többletanyagukban már a tanító Jézus fölé helyezték a csodatévőt, és ők formálták meg a Szentlélektől való fogantatás motívumát. A következő váltóállító a János-evangélium szerzője volt. Nála végképp nyoma vész a szerény Jézusnak, aki Márknál még tiltakozik, hogy jónak nevezzék, mert ez csak Istent illeti meg; a János-féle Jézus lépten-nyomon fennhangon hirdeti, hogy ő Isten fia. Az újabb váltót aztán Pál állította végleg félre - az a Pál, aki igehirdetésében egyedül vízióira támaszkodott, s éppenséggel büszkélkedett vele, hogy az apostoloktól s a hiteles hagyomány más letéteményeseitől semmit sem vett át. Extenzív, „sikerorientált” térítő tevékenysége eleve messze esett Jézus bensőséges módszereitől; bonyolult megváltás-teológiájával pedig és azzal, hogy a hitet az erkölcsi megtérés elébe helyezte, megnyitotta az utat a krisztológia és általában a dogmatika hegemóniája felé. Végül a herbsti logikából következik, hogy Jézustól bizonyosan idegen gondolat lett volna hierarchikus egyházat alapítani, amely a hitbéli igazság csalhatatlan fórumának jelenti ki magát, és tanító hivatallá merevedik, ráadásul még máglyákat is gyújt a szeretet Istenének nagyobb dicsőségére.

Aligha képzelhető el történelmi vagy szabad egyház a kereszténység körében, amely Herbst következtetéseit mindenestől elfogadná — az előbbiek részéről inkább teljes elutasításra számíthat. És a fentiek alapján ez természetes. Herbst eszmevilága a szó etimológiai értelmében még kereszténynek, azaz „krisztusinak” (latinul *christianus*) sem nevezhető, hisz ez a név a Messiás görög formájából (*Khrisztosz* = fölkent) ered, és így Jézus megváltói művére utal, amelynek ebben az eszmevilágban, mint láttuk, nincs helye.

Annál inkább elképzelhetők egyes emberek - akár papok is, mint a könyv írója és magyarra fordítója -, akik őszinte istenkeresésükhöz Jézus útmutatására tartanak igényt, s ezért szívesen tartanak a szerzővel. Olyanok, akik szeretnek önállóan gondolkodni, akik ha Jézust választják vezetőjüknek, azt akarják elsősorban tudni, mit tett és mit mondott Jézus, nem pedig azt, hogy mások mit gondoltak és mit mondtak róla kétezer éven át.

Lehet, hogy a valódi Jézus, aki e könyvből rajzolódik ki, távolról sem oly magasztos és fenséges, mint az Atya jobbján trónoló második isteni személy. De van egy nagy többlete: ember lévén, mint mi magunk, sokkal parancsolóbb s egyben biztatóbb is a tanítása: szeresd minden felebarátodat, mint önmagadat. És ha ebben sokan követik őt, egyházak keretei között vagy akár azokon kívül, jobb lehet ez a világ.

Tótfalusi István

(Megjelent a Magyar Hírlapban)

Tisztelt Szerkesztőség!!

Bozsik Valéria, A pártrendszer zsákutca c. tanulmányára (1995. október) szeretnék reflektálni.

Igaz, hogy a pártrendszer nem megoldás. Igaz, hogy sok emberi konfliktus okozója. Igaz, hogy mindazoknak a pártoknak, amelyek veszítenek egy választáson, szörnyű lelkiállapotot eredményez. Igaz, hogy a demokráciának nem feltétele a pártrendszer.

A Szerző azonban figyelmen kívül hagy néhány szempontot:

a) Természetes, hogy az emberek különbözőképpen gondolkodnak.

b) Természetes, hogy „similis simili gaudet". Az egyformán, ill. hasonlóan gondolkodó emberek keresik azoknak a társaságát, akikkel egyféleképpen látják a történelmet, a jelent és a jövő lehetőségeit. Ezért alakulnak csoportok, közösségek, felekezetek, pártok, baráti társaságok legitim vagy földalatti módon.

c) A társadalom bajait nem a többpártrendszer okozta, okozza.

d) Diktatúra létrejöttéhez nem kellenek pártok.

Napjainkban ez a fogalom valóban kapcsolható a pártokhoz, azonban a régmúltban igen sok szörnyű diktatúra létezett, pedig pártok még nem voltak. Néhány példa: Néró véres, őrült uralkodása; a középkor egyházi hierarchiájának eretnekperei (mi volt ez, ha nem diktatúra?)

A diktatúra a hatalomhoz és a sunyi, önös érdekek, birtoklási vágyak kiéléséhez ad lehetőséget. Kellettek pártok ahhoz, hogy a cézárok, cáratyuskák, zsarnok királyok és talpnyalók iszonyú kegyetlenséggel toroljanak meg minden ellenállást, sőt minden másként gondolkodást? Vajon a bolsevista iszonyat tömeggyilkosságaihoz kellett a kommunista párt? Aligha. A tömeget pártok nélkül is meg lehet bolondítani egyetlen ember ördögi képességei segítségével. A talpnyalók, a szolgahadak párt nélkül is saját hatalmukat, zsebüket igyekeznek, lehetőleg végtelen mértékben, növelni, gazdagítani.

Senki soha és sehol nem állította, hogy az emberiség bajai pártrendszerrel orvosolhatók. De az emberiség jelenlegi kilátástalan és tagadhatatlanul végkatasztrófát jósló helyzete semmiféle okozati összefüggésben nincs azzal, hogy pártok léteznek, vagy nem léteznek. Ahhoz sem kellenek pártok, hogy a tömegembert manipulálni lehessen. Sajnos az emberiség nagy többsége szellemi, tudati szinten infantilis, és mint ilyen manipulálható. Ha a mai társadalmak helyzetét, viselkedését megnézzük, azt látjuk, hogy szinte mindenki mindenki ellen harcol. A civil szerveződések, a szakszervezetek, munkaadók és munkavállalók, vallási csoportok, nemzetiségek, a családok tagjai. Hihetetlen széthúzás, ellenségeskedés, intolerancia, gyűlölet és önzés minden szinten. Ezeknek csak egy szelete az, ami a pártok között és bennük belül is történik. A tanulmányt olvasva az az érzésem támadt, mintha a Szerző bűnbakkeresés közben irányította volna figyelmét a pártokra, és ezeket vizsgálva kicsit árnyékba helyezte volna az emberiség globális tragédiájáért felelős rengeteg egyéb tényezőt, bár sokat megemlít közülük.

Ami az adófizetők pénzével való gazdálkodást illeti, engem nem a pártok és nem az egyházi intézmények felhasználása bőszít (egyébként sem értem, miért baj, ha az egyházak segélyszervezeteket, iskolákat, kórházakat és szociális intézményeket tartanak fenn), hanem azok a súlyos milliók, amelyek a hatalmon levők külföldi bankbetéteibe és belföldi zsebeibe vándorolnak, tisztelet a kivételnek, mert ilyenek is vannak.

Ami a föld javainak, kincsének kihasználását, a környezetszennyezést, a társadalom javainak igazságtalan elosztását (vagy inkább el-nem-osztását) illeti, ez független attól, hogy a társadalmi berendezkedés kapitalizmus, kommunizmus, vagy akármilyen más „izmus". Mindegyikben vannak nagyon gazdagok és nagyon szegények. És itt nemcsak az anyagiakra, de ugyanolyan súllyal a szellemi javakra is gondolok. Arra, hogy nemcsak az anyagi szegénységbe taszítás igazságtalan, legalább annyira az, ha a hatalom birtoklói akarják előírni, hogy mit szabad nekem gondolnom és vallanom, és mit nem. A szellemi diktatúra legalább annyira megalázó és embertelen, mint az anyagi. És mint azt mindannyian tapasztaltuk, a szellemi diktatúra nem a kapitalizmus, hanem éppen a kommunizmus sajátja. Ami a fegyverkezési hajszát illeti, ez sem függ a társadalmi berendezkedéstől, sőt a diktatúrától sem. Az Egyesült Államokban, Németországban, Japánban és a többi erős országban nincs diktatúra, mégis van esztelen fegyverkezés.

Ami a munkanélküliséget illeti, ez sem függ a társadalmi rendszertől. A különbség csak annyi, hogy van elismert, nyílt, és van eltitkolt, kapun belüli munkanélküliség. Az egyén szempontjából csak az a különbség, hogy a nyílt munkanélküliség esetén már ma nélkülöz az egyén, az úgynevezett eltitkolt munkanélküliség következménye később következik be, de annál súlyosabban. Lásd Magyarország ma.

Igaza van a Szerzőnek, amikor a kortes-hadjáratok, választások költségeiről beszél. Igaz, amit a világgazdaság összefüggéseiről állapít meg.

Ami az önigazgatást, civil parlamentet, államelhalást, a hatalom megszűnését és az egész csodaszép, már-már mennyek országabeli koncepciót illeti, ehhez csak annyit, hogy függetlenül attól, feloszlanak-e a pártok vagy sem, megszentülnek-e vagy sem, sajnos a társadalom emberekből áll és nem angyalokból. Ahhoz, hogy ez a modell megvalósulhasson, először is komolyan kellene érteni a jézusi üzenetet, és vérünkbe kellene itatni, sejtjeinkbe asszimilálni a becsületet, a szeretetet kirekesztés nélkül, a bizalmat, az egyéni érdek alárendelését a közösség, a nép érdekeinek stb.

Ehhez a társadalom egészének az infantilitásból a valódi felnőttkorba kellene belenőni. Ez megvalósulhat egyszer — talán. Majd a következő aiónban. A világ eseményei sajnos először a pusztulást prognosztizálják. És majd talán a túlélők, akik kevesen lesznek, képesek lesznek a szellem magasrendű istenélményével, az egész teremtés kozmikus, egyetemes törvényeinek értésével és elfogadásával és az igazi Egy-ség megélésével valami ilyet megvalósítani. Bár az a gyanúm, hogy akkor már erre sem lesz szükség, mert ott Isten lesz minden mindenben. Amíg ez meg nem születik, minden tökéletes földi rendszer csak szép álom és illúzió.

Haraszti Sándorné
Tarnaszentmiklós

Kedves Kis Ferenc!

„Levelem jött Istentől!" Általad. Felszólítasz, hogy tanuljak a nem-jézusiból is, miután közlöd, hogy az okt. 1-re rendelt evangéliumi szakasz nem Jézustól származik, legalább három nem jézusi gondolatot találsz benne.

Tisztelettel és testvéri szeretettel kifejezném ellenvéleményemet: én nem találok nem-jézusit Lk 16,19-31-ben. Megvizsgálom, amit találtál. 1. *„A szegény automatikusan üdvözül..."* Te is tudod, hogy a szövegben az „automatikusan" nem szerepel. Ha szerepelne, akkor a szöveg valóban nem-jézusi volna. 2. *„A Mennyország és a Pokol között nincs átjárás"*. Nincs ellentétben sem Isten jóságával, sem az emberi szabadsággal, hogy eljuttathatom magam egy olyan szituációba, amelyben már nincs módosítási lehetőségem. Nem azért nincs, mert Isten letaszítva, avagy magához ölelve tart, s ő nem enged módosulást. A másvilági megtérés lehetőségét Jézus tanításában nem találom, ezért aztán – Veled ellentétben – az átjárási lehetőség állítását gondolom nem-jézusinak. 3. *„Mózes és a próféták tanítása elég"*. Jézus egyfelől egy fél elmarasztaló szót nem mondott sem Mózes, sem a próféták ellen, jóllehet hallatlan bőséggel szólt róluk. Másfelől azt kívánta, hogy kivétel nélkül mindannyian „magától az Istentől tanítottak" (Jn 6,45) legyünk. Jézus tanítása tehát: elég is, nem is elég az, amit a próféták tanítanak. Nem „elég" van a történetben, hanem az, amit elmélkedésed utolsó mondatában megfogalmazol.

Egy sztori az életemből. Tápióvidéki plébániára járok ki vasárnapokon. A 10 órás misét mondom, s az egyházközség két legtekintélyesebb tagja ministrál. Indulásra készen állunk a sekrestyében, s a hátra levő percekben nézegetem az olvasmányok szövegeit. Egyik „ministránsom" megszólal: „Tisztelendő úr, ha valamelyik szöveg nem tetszik magának, ne olvassa fel. De ne csináljon úgy, mint a plébános úr, aki felolvassa, s aztán vitatkozik vele." Sértette az áhítatát..., levélre vágyott az Istentől.

Budapest, 1995. okt. 18.

Nagy K.

*

Az utóbbi egy-két számban akad olyan írás, amivel nem értek egyet. Helyesebben mondva szeretnék megjegyzést fűzni, vitatkozni egy-egy felfogással, nézettel. Talán Pintér Z. „Illés szekere" zavar legjobban.

Elfogadom a cikk „demitologizáló" jellegét, de csak abban az esetben, ha az a célja, hogy közelebb hozza az olvasókhoz a próféták világát.

Lehet, hogy a történeti tények leírásában igaza van; könnyű mai szemmel „felvilágosultan" magyarázni a csodás jelenségeket! A hiba, a hiány csak abban van, hogy nem mutat rá, nem emeli ki a Tízparancsolat korszakalkotó szerepét. A Tízparancsolat az etikai-erkölcsi kódexek mindenkori alapja, gyökere.

Régi pedagógiai elv, ha elveszünk valamit, adjunk is helyette annál tartalmasabbat, értékesebbet. A cikk befejezéseként vártam volna valami „de..."-t. Például: „...Mózestől, ill. az Örökkévalótól kaptuk az első iránytmutató parancsolatokat, a két kőtáblát."

1995. okt. 28.

...t ...t

Erzsébet

Vass Terézia tanítónő, Kalász-vezető volt Besenyőtelken. Öntudatos katolikus magatartásáért tartóztatták le 1953-ban és ítélték el hét évre. Börtöntársnőm volt Kalocsán. Jelenleg is jó barátnőm. Amíg egészsége engedte, egy ideig egyik közösségembe is járt. Az írásában szereplő személyeket is ismerem. Betegsége következtében egyedül nem igen tud kimozdulni, amit agilis, tevékeny természetének nem könnyű elviselni.

Börtönemlékeiről szóló írásait börtönlapokban is közlik.

(V.É.)

A vasárnap délelőttök a beszélő-várás izgalmában telnek. Szorongás, öröm egyszerre. Istenem! Ne történjék semmi otthon — jöjjön valaki. (Nálam Édesanyámról lehet szó — egyetlen látogatóm. Milyen boldogság, ha hallom kedves hangját — a szeme mindig nevet, hogy eltakarja a megbúvó aggodalmát). Sajnos ezt ma csak gondolom. Üres vasárnap, senki nem készül beszélőre.

Ugyan mit él át az olyan ember, aki hiába várja a vasárnapokat?! — gondolok hirtelen szigorú őrizetes rabtársnőnkre. Véletlen folytán — vagy ki tudja? — egyszer már kapott levelet és csomagot. De mióta letartóztatták, nem volt beszélője.

Ezen a forró vasárnap délelőttön különös némaság ült zárkánkon. Az egy szál rabing is melegnek bizonyult, amikor mozdulatlanul nyúltunk el a szalmazsákon.

Két bajai „leányunk" — Édó és Ancsa vizes lepedőt lengetve próbálták megmozdítani a fülledt levegőt.

Volt, aki olvasott — lehetett hallani, hogy most fordít új lapot. A sarokból jövő zizegés jelzi, valaki levelet olvas vagy ír — most nincs itt, otthon jár.

Jó páran kezüket mellükön keresztbe fektetve fekszenek, mint egy halott. Ők is messze vannak — vasárnapi hálaadásukat mondják némán a láthatatlan Isten trónusánál. Talán még orgonahangot is vélnek hallani — mint angyali kórus zeng át a délre járó idő vasárnapi csendjében.

Pár hete hoztak át a zárkarészről. A széles folyosóról nyíló, volt irodák most „rablakások". Az utcára néző ablakok beszögezve, az üvegek vastagon befestve — és az elengedhetetlen rács. Jó, hogy a kisméretű felső szárny kinyitható.

Hirtelen kulcs csörgése zavarja meg a némaságot. Kapkodunk a „csíkos" (rabruha — *A szerk.)* után. Még nem lehet ebéd?!

A megzavarodott „szoba-góré" elfelejtett „vigyázz"-t vezényelni — de nem is figyelt erre a belépő őrmester.

„No, mi van?! Így várják a beszélőt?! R-né! öltözzék gyorsan" — pattog az őrmester.

Falfehéren áll elébe a megszólított. Ócska, csupa folt csíkosa lötyög sovány alakján.

Mindnyájan megsápadva bámulunk társunkra.

„Adjanak már rá egy tisztességesebb gúnyát" — fordul felénk az izgága őrmester, s gyorsan hátat fordítva az ajtó felé lép.

Hogy ki tért magához, és ki adott egy ruhát, vagy ki húzta Erzsébetre, nem jön emlékezetembe.

Tekintetünk társunkra tapadt. Szomorú szeme úgy villant felénk — mint aki végső búcsút vesz.

Feszesen, némán álltunk. A csend besűrösödött. Ha lett volna egy éles kés — megáll a levegőben. A gondolat hangosan dalolt az agyakban.

Micsoda komisz világ — valakit vasárnap szállítanak el a siralomházba?!

Az ebéd kiosztása sem oldotta a némaságot, a csajkák érintetlenül sorakoztak az asztalon.

Azokban az 1956 előtti években óra, rádió és „Uram bocsá'" TV nem létezett a raboknál. Az idő mérhetetlenségében minden perc egy örökéletnek számított.

Kinyílik az ajtó — ott áll Erzsébetünk. Valami földöntúli mosoly, szomorúság révedezett elkínzott arcán. Mindnyájan hozzá rohantunk. Ő szólalt meg.

„Itt volt a 'Vezér'. Nincs már kötél — életfogytra változott". Szája széle humort imitálva megvonaglott.

A „Vezér" a férj beceneve a családban; ezt tudván mindnyájan felszabadultan sóhajtottunk.

Ám a „nagy Vezér" egyéb „örömhírt" is hozott feleségének. A „körülmények" miatt elvált, és gyors házasságot kötött felesége unokahugával.

Kicsit meghalunk, hogy élni tudjunk.

***

A kikkel ezt megéltük, azok közül már többen újra együtt vannak mint Isten örök Országának boldog lakói. Bizonyára esedeznek Magyarországért, népünkért és személy szerint miértünk — várva a végső találkozóra.

Különös vonzása volt halk szavú, mindenkire figyelő igaz barátunknak. Már az 1970-es évek legelején vándoroltak hozzá Erzsébet-napot köszönteni a volt rabtársak. A külföldre kerültek is eljöttek, keresve az itthoniakat. Az 1956 előtt született börtönbarátságok felfrissülve élni kezdtek. Betegség, állásprobléma, lakás..., sorolhatám, mi mindenben figyeltek egymásra a régi társak, keresve a segítés lehetőségeit.

Mint egy iskolai találkozó, olyan rendszerré váltak a baráti szeretet kapcsolatai. Erzsébet halálával is megmaradtak a mai napig a szenvedésben összeforrt ragaszkodó szeretet, a hűség erejében.

Vass Terézia

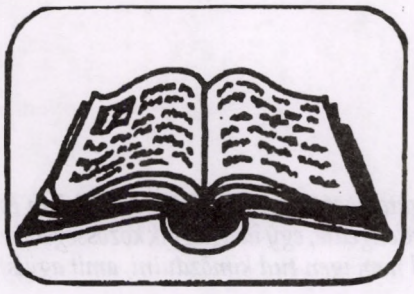

BIBLIA

A februári elmélkedéseket Halász Endre ny. plébános, a márciusiakat Turiák Ildikó készítette.

Február 4. — Évközi 5. vasárnap — Mt 5,13–16 — Megváltás

Szent Pál ma felmutatja nekünk Krisztus keresztjét. „Nem akarok másról tudni köztetek, csak Jézus Krisztusról, a megfeszítettről!" (1Kor 2). Farsangkor sem időszerűtlen feltekinteni Urunk keresztjére!

Csak arra kellene vigyázunk, hogy a kereszt ne legyen csupán jelvény templomaink tornyán, dísz szobánk falán, vagy ékszer a nyakunkban. Nekünk nagyon szent a kereszt. Miért? Mert Jézus a kereszttel megváltott minket. Mitől? A Bűntől? De hiszen itt garázdálkodik a bűn közöttünk. Soha nem látott méretekben és módozatokban! A megváltás ügyében csak a Megfeszítettre gondolni, értelmetlenné teszi Jézus tanítását és életét. Keresztjét nem lehet csupán a megváltás emlékévé süllyeszteni! Jézus keresztjével nem vagyunk mindnyájan automatikusan megváltva! Nincsen „megváltás-automatika"!

Urunk eljutott a „ne továbbig"! Tökéletesen végbevitte azt, ami az ő dolga volt. De ez megváltottságunkhoz még nem elég.

Az én megváltottságom még csak lehetőség! „Aki megteremtett téged közreműködésed nélkül, nem üdvözít téged közreműködésed nélkül!" — hirdeti Szent Ágoston több mint 1500 éve.

Jézus tanított, példát adott. Az Igazságot feltárta, az Utat megmutatta és odaadta az Életét. Példát adott nekünk!

Jézus azáltal lett Messiás, Megváltó, reményt nyújtója az emberiségnek, hogy elhozta a Szentháromság világát, a Szeretet Országát a földre. Erre az életre hívott meg. Ha nem alkalmazzuk magunkra, ha nem követjük, akkor nincs megváltás a számunkra. Csak lehetőség volt, de nem lett belőle valóság.

Jézus Krisztus tiszta vizet önt a pohárba. Nyilvános működése elején azt kéri hallgatóitól, hogy legyenek a „föld sója", a „világ világossága" és „hegyen épült város"!

Mind a három meghatározás nemcsak arra való a keresztény ember számára, hogy biztosítsa a maga üdvösségét, hanem a só a Bibliában a kölcsönös barátság jele, a világosság nemcsak nekünk jó, másoknak is utat mutat, a hegyen épült város pedig messziről látszik és biztatja a fáradt utast. Az ízetlen étel, a lehangoló félhomály meg az egyhangú síkság kedvét szegi az embernek, az pedig beleviszi a bűnbe. Arra meg gondolni sem lehet, hogy másokat elsegítsen a jézusi megváltás örömére.

Hogy itt nemcsak a magam megváltása múlik rajtam, hogy alkalmazom-e a lehetőséget a magam életében, hanem mások megváltottsága is, az világos az Úr szavaiból: „Úgy világítson a ti világosságtok az emberek előtt, hogy látva jótetteiteket, magasztalják Mennyei Atyátokat!"

Nem a gonoszok gonoszsága akadályozza Isten Országának kialakulását a földön, nem miattuk nem dicsőítik az Atyát, hanem a keresztények miatt, kik nem világítanak, nem ízesítik meg az életet szeretetükkel, és nem nyújtanak reménységet a bolyongó emberiségnek, hogy hazataláljon Isten Városába! Gyönyörű fokolárés jelszó: „Úgy élj, hogy rádkérdezzenek!"

Február 11. — Évközi 6. vasárnap — Mt 5,17–37 — Betegek Világnapja

Azt írja Szent Pál a korintusiaknak, hogy „Valami egészen új valósult meg Krisztusban!" (2 Kor 5,17). Nemhiába érezte a középkori ember és érzi a mai is, hogy a történelmet kettéosztja Jézus Krisztus születése. „Krisztus előtt"-ről és „Krisztus után"-ról beszélünk.

Jézus hangoztatja, hogy nem megszüntetni jött a Törvényt, vagyis a tízparancsolatot. Minden érvényben marad belőle! Nem szűnik meg belőle egy i betű vagy egy vesszőcske sem. Mert hiszen a tízparancs teszi az embert emberré. De nem elég a tízparancs!

A tízparancs tiltja a rosszat. Ne tedd a rosszat! „Ne ölj! Ne törj házasságot! Hamisan ne esküdj!" Aki nem rossz, az még nem jó!

Az Úr Jézus mindenesetre elsősorban tökéletesíteni akarta a Törvényt! Nem a gyilkosság előtt kell megállni, hanem sokkal előbb. A haragnál! Hiszen ott kezdődik a dolog. De még a harag felszámolása sem elég! Hanem ki kell békülni! És Jézus még az oltártól is visszaküldi azt, aki még nem békült ki felebarátjával! Teljesen fel kell számolnunk a gonosz tettet!

A házasságtörést is a gyökerénél kell felszámolni. A bűnös vágynál! Aki szemének nem parancsol, az mindig mélyebbre süllyed. Az odapillantás nem bűn, de nem kell megismételni. Jób is hangoztatja, hogy szövetséget kötött a szemével. És szinte megdöbbentő, hogy Jézus szemünk kivájásáról beszél, hogy nyilvánvaló legyen, hogy még az is megéri, hogy elkerüljük a bűnös vágyakat.

Ebbe a csokorba beletartozik a szóval való vétek is. A könnyelmű esküről azt mondja, hogy keresztények körében nincs szükség esküre, mert az ő igenjük igen, a nem szó pedig az ő számukra nem. Nincs mellébeszélés!

Jézus azonban nemcsak azt kívánja a mi érdekünkben, hogy ne játsszunk a tűzzel, hanem hogy tegyük a jót!

Világosan megmondja, hogy *új* parancsot ad: „Szeressétek egymást, ahogyan én szerettelek titeket!" (Jn 13,34). Sőt ez legyen az övéinek az ismertetőjele, hogy: „szeretettel vagytok egymás iránt!" És hogy ez nem valami meggondolatlan kívánság Tőle, az abból bizonyos, hogy az utolsó vacsorán még egyszer megismétli, mégpedig éppen akkor, amikor a maga mindent, életét is odaadó szeretetéről beszél: „Ez az *én* parancsom: Szeressétek egymást, mint ahogy én szeretlek titeket! Nagyobb szeretete senkinek nincs annál, mint aki életét adja barátaiért!" (Jn 15,12–13).

Az írástudókról és farizeusokról nincsen egészen jó véleményünk. Ez némiképpen igazságtalan. Tudósok voltak és nagyon szigorú törvénytartók. Jézus mégis azt kívánja tőlünk, hogy igazvoltunk múlja felül az írástudókét és farizeusokét!

A keresztény valami újfajta ember!

A nyáron életemben először álltam személyesen a római Szent Péter bazilika előtt. Lenyűgöző a nagysága, csodálatos a szépsége. De nem az volt a nagy élmény számomra Rómában, hanem a katakombák és a Colosseum. Látni a 3. század nyolc vértanú pápájának közös sírkamráját a Callixtus katakombában, meg a csodálatos kis menyasszony, Cecília sírfülkéjét betöltő márványszobrot, amely úgy ábrázolja, ahogyan rátaláltak: nyakán a három kardvágás. Többet — a római jog szerint — nem üthettek rá. Hagyták úgy elvérezni. Ők voltak keresztények! Hősnek lenni nem lehet kötelező, mert arra nem mindenki képes, de becsületesnek lenni kötelező annak, aki ember akar maradni! — írja Lénárd Ödön, aki 19 évet ült börtönben a magyar ifjúságot mentő munkájáért.

Keresztények után kiált a világ, akik meg nem tagadják meggyőződésüket, és akiknek van idejük, erejük, szívük törődni a rászorulókkal, betegekkel, szegényekkel, mert arról lehet megismerni minket, hogy Jézus tanítványai vagyunk, hogy szeretjük egymást!

Február 18. — Évközi 7. vasárap — Mt 5,38–48 — Emberszeretet Jézus módján

Egy írástudó egyszer megkérdezte Jézust a főparancsról. Érthető kérdés, hiszen az Ószövetség több mint hatszáz törvényében nem volt könnyű eligazodni. Urunk biztos kézzel nyúlt bele a parancsok tömegébe és a Szentírás 45 könyvébe, és kiemelte belőle 5 Móz 6,5-öt: „Szeresd Uradat, Istenedet!”, azután a 3 Móz 19,18-at: „Szeresd felebarátodat, mint önmagadat!” Ez az első! — mondta. Az pedig a „párja”!

De ez még csak az Ószövetség. Jézus továbbmegy: Szeressétek egymást, ahogyan én szeretlek titeket! Ez pedig mind szélességben, mind mélységben túlmutat az Ószövetségen. Szeretni! Az ellenségszeretetet is belefoglalóan. És szeretni egészen az élet odaadásáig. Hiszen a szeretet olyan, mint a tűz: soha nem mondja, hogy elég! Ez a jézusi norma!

Különös a szeretet útja az emberi történelemben!

Kezdetben volt az ököljog. Ez a dzsungel törvénye. Azután az igazság keresése, de önbíráskodás alapján. Azután a független bíróság döntésére bízva. Jézus azonban túllép az igazságosságon. Amikor pedig a szeretet átlép az igazságosságon, akkor irgalom a neve (Dives in misericordia enciklika). Hallatlan dolgokat emleget az Úr: Odatartani a másik orcát! — Egy harcias kis harmadikosnak erre az volt a véleménye a hittanórán: Majd bolond leszek! Ez annál természetesebb, mert a gyerekeink Ludas Matyi bölcsességén nevelődnek. Azt tanulták normának: Háromszor veri ezt kenden Ludas Matyi vissza! De ezt talán Jézus sem értette szó szerint, hiszen a főpap előtt Ő sem tett úgy, hanem megkérdezte: Ha jót mondtam, miért ütsz engem? De a szavai annyit feltétlenül jelentenek, hogy eszetekbe se jusson „visszaadni”! Mert „ne fizessetek a rosszért rosszal... győzd le jóval a rosszat!” (Róm 12,17.21).

Tény, hogy ezt a krisztusi utasítást senki nem próbálta meg reálpolitikai útbaigazításnak venni és alkalmazni, csak a „pogány” Gandhi. Londonban tanult. Megismerte Krisztust és a keresztényeket. Az volt a véleménye, hogy: Imádom Krisztust, de utálom a keresztényeket. Nem is volt hajlandó megkeresztelkedni, de Jézus elvét megtanította és elfogadtatta népével. Megmagyarázta, hogy ha valaki visszaüt annak, aki bántotta, ez a világ legtermészetesebb dolga. Mindenki így tesz, mióta világ a világ. De ha valaki nem üt vissza, ezen mindenki meglepődik. Talán el is gondolkodik rajta. Esetleg eljut arra a gondolatra, hogy nem is olyan biztos, hogy neki van igaza. Ezen az alapon érte el Angliánál India felszabadítását. Mert kultúrbotrány lett abból, hogy angolok ütik az indiaiakat, azok pedig fegyelmezetten tűrik.

Fritz Baade német közgazdász: Versenyfutás a 2000. évig c. könyvét kétszer is kiadták a szocialista Magyarországon. Könyvét azzal a gondolattal zárja, hogy „Ha Európa népei egyáltalán megélik a 2000. évet, az biztos, hogy csak a *szelídek* fogják birtokolni a földet” (vö. Mt 5,5).

Assisiben, a falakon kívül volt egy omladozó templomocska. Szent Ferenc társaival a Szent Damján kápolna után ezt is rendbehozta, és társai köréje építették kunyhóikat. Ez volt társasági életük központja. A falak mellett kétoldalt, ma is csak néhány térdeplő fér el. Középen az oltár. Ott imádkoztak. Szent Ferenc ott is halt meg. Társai nem akarták ezt a szent helyet romlani hagyni, föléje építették az Angyalos Boldogasszony bazilikát. A nagy templom közepén ott áll a kis kápolna.

„Nem tudjátok, hogy Isten temploma vagytok és a Szentlélek lakik bennetek?” — kérdezi ma az Apostol. Bár így állna tényleg templomként minden keresztény, vagy legalább minden keresztény család a kőből épített templomban! Mindenki látná, hogy ez Isten hajléka és a Mennyország kapuja!

Február 25. — Nagyböjt 1. vasárnapja — Mt 4,1–11 — Indulás a küzdelembe!

„Rabszolgasor az ember élete a földön” — állapítja meg a szenvedő Jób (Jób 7,1). És ezt megtapasztalja minden ember, kezdve az elsőtől az utolsóig. A nagyböjti idő éppen az ebben való gyakorlás időszaka.

Nagy Mesterünk az Úr, aki maga is megtapasztalja a kísértést negyvennapos pusztai felkészülésében, megmutatja a győzelem útját, szemben az ember gyalázatos bukásával.

Én, „ádám”: az ember, vagy én, „éva”: az életadó, az anya elbukom a gonoszlélek csábításában. Ez így volt az emberiség létének kezdetén és így van ma is. A bűn nem Isten alkotása. A bűn az ember saját gyártmánya. „Ember által lépett világba a bűn” (Róm 5,12).

És hallatlan sebességgel árad szét a világban. A ma született kisgyermek már mindenfelől ki van téve kísértésnek. Még ha a szülői otthon őrzi is, az ablakon keresztül behallik az istenkáromlás, a televízión keresztül az erőszakoskodás. Ha pedig kiteszi lábát az utcára, „orrán, száján” dűl be a gonosz, a bűn. Féltjük gyermekeinket a betegségtől, a balesettől, sok minden egyébtől. Jézus azt mondja: „Megmondom nektek, kitől féljetek. Attól, aki miután megölt titeket, hatalma van, hogy a pokolba taszítson” (Lk 12,5). Ez pedig még véletlenül sem az Isten, hanem a *bűn*.

Hogyan védjük meg gyermekeinket? Hogyan védjük meg magunkat?

Igaz, hogy a „kígyó”, „aki nem más, mint az ördög, a sátán” (Jel 20,2) erősebb, mint mi. Ő az „Erős”, ahogy az evangélium mondja, de az „Erősebb” (Lk 11,21–22), Jézus legyőzi.

Isten az embert eleve örök boldogságra teremtette. Ha a világot el is árasztotta a bűn tengere, Isten szándéka továbbra is az ember boldogítása. Az Úr Jézus világosan mondja az utolsó vacsorán, hogy azért jött, hogy békességet, az Ő békéjét adja meg nekünk, sőt a halált is azért vállalja, hogy „megtudja a világ, hogy szeretem az Atyát, és úgy cselekszem, ahogy meghagyta nekem az Atya” (Jn 14,27–31).

De ezt nem csoda útján adja meg nekünk. Jézus kerülte a csodákat. Amikor az apostolok rögtön a kafarnaumi napon naívul hívják, hogy mindenki keresi, ahogyan késő éjjelig, most már kora hajnalban is — nem vállalja. Továbbmegy, hogy hirdesse az örömhírt, hiszen „ezért jöttem” — mondja (Mk 1,35). A pusztában elutasítja a Gonosz kísértését, hogy a köveket tegye kenyerekké. Elsősorban nem kenyér kell az embernek. Ha a világ elfogadja az evangéliumot, akkor lesz kenyér is minden ember asztalán. Elutasítja a templomról leugrás mutatványát is. Mert nem Istennek kell csodákat tennie, hogy az emberek élete megváltozzék, hanem az emberek élete legyen csoda, ahogyan ezt a próféták megjövendölték. Mert akkor majd jönnek a népek és kérdezik, hogyan csináljátok ti ezt? Hogyan van erőtök ehhez? Vagy ahogyan Zakariás jövendöli: „tízen is megragadják a ruhájukat és azt mondják: Hadd menjünk veletek, mert úgy hallottuk, hogy veletek lakik az Isten” (Zak 8,23).

Arra pedig legkevésbé vállalkozik az Úr, hogy erőszakkal kényszerítsen bárkit is magához. Nem sakkozik velünk. Szabad emberek boldog népévé kíván tenni minket.

Erre a harcra kell ma elindulnunk Urunk Jézus Krisztus nyomában!

Március 3. — Nagyböjt 2. vasárnapja — Mt 17,1–9 — „Uram, jó nekünk itt lennünk”

A történetet jól ismerjük. A magyarázatát is hasonlóképp. Jézus fel akarja vértezni három legbensőségesebb szeretett tanítványát, barátját a közelesen bekövetkező, hitet–hűséget próbáló eseményekkel szemben. Ezért viszi egy hegyre őket, ahol fénylő arccal, tündöklő ruhában, kiváló társaságban (Mózes, Illés), azoktól megbecsülten mutatkozik előttük. Sőt az ég ugyancsak fénylő felhőiből isteni szózat is hallatszik: „Ez az én szeretett fiam, akiben gyönyörködöm...”

Az egész történet szinte minden mozzanatában, pontról pontra pozitív megfelelője a Golgotán történteknek. Ott vértől, mocsoktól, szenvedéstől elsötétült arccal és ruhában, köztörvényes bűnökért halálra ítéltek, valamint őt kigúnyolók társaságában, sötétségbe borult ég alatt, mindenkitől, még az Istentől is elhagyatottnak érezve magát fogják majd látni övéi.

Nem túlzott elővigyázatosság jó előre megfelelő ellensúlyról gondoskodni az efféle élménynek. S Jézus bizonyára gondoskodott is róla, ha talán nem is úgy, ahogyan ez a túlzottan is tökéletes ellentettre sikerült történet elbeszéli azt.

A szentírástudomány szerint gyakran nem az elbeszélt történet hitelessége a fontos. Még az evangéliumokban sem. Az igazán fontos a benne foglalt, az általa közvetített kérügma. Jómagam továbbmenve kicsit másként, és kicsit többet is mondanék annál, mint amit a kérügma szó jelent. A történetet ihlető élmény, a benne foglalt gondolati mag a fontos.

Mindegy, hogy volt-e egyáltalán Táborhegy, és hogy járt-e rajta Jézus a barátaival. Mindegy, hogy történt-e ott bármi is abból, amit az evangéliumi történetben olvasunk. Sőt még talán jobb is, ha mindez így nem történt meg. Jobb, ha nem történt semmilyen soha meg nem ismétlődő csoda, és mégis, így is megszületett az elbeszélteket ihlető élmény. Akkor ugyanis nem csupán az a dolgunk, hogy elhigyjünk valami számunkra megtapasztalhatatlant, hanem előttünk áll a feladat, hogy kihüvelyezzük a nekünk is szóló gondolatot s az abból ránk háruló feladatot.

Mi lenne ez a gondolat? Miben állhat ez a feladat? Jézus nem volt öngyilkosjelölt, és nem akarta azt sem, hogy barátai azok legyenek. Miközben szűk kapuról, keskeny ösvényről és agonizálásról beszélt nagy realitással, azt is ugyanilyen realitással tudta, hogy erre csak az képes egy hosszú és küzdelmes életen keresztül, aki duzzad az élet szeretetétől, aki hisz az életben, aki szépnek látja az életet. A „természetes” halál, sőt az erőszakos halál intermezzója ellenére is. Az képes csak rá, aki legalább egyszer „fenn volt a hegyen”, és csordultig tele szívvel elmondhatta: jó nekünk itt lennünk. Ellenkező esetben eldobja az életét, vagy cinikus és kiégett lesz.

Jézus elképesztő fantáziával bírt. Képes volt vámosban apostolt, Zakeusban adakozót, Péterben kősziklát, bűnös nőben Magdolnát, latorban a Paradicsom lakóját látni. S amit bennük meglátott, az valósággá lett. Amikor a szeretet parancsát a lelkünkre kötötte, nem csupán azt kívánta, hogy legyünk jóindulattal a csökevényes, nemigen szeretetreméltó emberek, köztük önmagunk iránt is. Ez ugyanis majdnem lehetetlen. Erre a fantáziára is meg akart tanítani bennünket, hogy meglássuk egymásban és önmagunkban a lehetséges ragyogást, a lehetséges istenit.

Az Isten Országa rajtatok fordul, mondta más helyen. Lehet, hogy azon fordul, hogy szeretjük-e és szépnek látjuk-e az életet, hogy szépnek látjuk-e egymást; hogy szeret-e bennünket, gyönyörködik-e bennünk valaki?

Március 10. — Nagyböjt 3. vasárnapja — Jn 4,5–42 — Jézus, a pszichoterapeuta

Sokaknak jelentett a közelmúltban nagy élményt Hanna Wolff azonos című műve. Szó, ami szó, a mai evangélium története ékes bizonysága annak, hogy Jézus az emberi lélek törvényszerűségeinek minden csínját-bínját ismerte, s ismeretét teljes sikerrel alkalmazta is. Ha úgy tetszik, modern kifejezéssel élve, a legmagasabb szinten űzte a pszichoterápiát.

Az Ország dolgában sürgő-forgó csak ámul s próbálja ellesni tőle a titkát. A történet egyben bemutató előadással egybekötött lecke is.

Aki a másik ember lelkének gubancait meg akarja ismerni és kibogozni segíteni kíván neki, az nem merülhet bele a maga problémáiba. Jézus félig-meddig üldözöttként az egyre inkább ellene forduló farizeusok elől tart Galileába. Fáradt a hosszú úttól, éhes is lehet s persze szomjas is. Ez utóbbi azonban mégiscsak ürügy arra, hogy megszólítsa az asszonyt.

Sokszor, sok ember egyáltalán csak arra vár, hogy valaki megszólítsa. Különösen is így van ez, ha valaki valamilyen okból kisebbrendűségi tudattal rendelkezik. Jézus a szamáriai volta miatt is kisebbrendűségű tudattal rendelkező nőt már azzal is oldja egy kissé, hogy zsidó létére szóba elegyedik vele. Azzal meg különösen, hogy kér tőle. Szívességet kérni valakitől a megszelídítés legjobb útja.

Az így megszelídített embernek már ő is kínálhat valamit, az igény megszületésének, az elfogadás lehetővé válásának reményével. Örök életre buzgó, élő vizet kínál. Jelezve ezzel, hogy nem az asszony által meríthető víz a fontos neki, hanem maga az asszony. Ezzel azután tovább nyitogatja annak a szívét, s ezért az bele is megy a játékba. Persze, hogy kéri azt a vizet, amit Jézus kínált, ha aztán nem lesz többé szomjas.

A kialakult bizalom légkörében Jézus továbbmegy. Éppen csak érinti az asszony szamáriai voltából adódó kisebbrendűségi tudatánál mélyebben fekvő problémáját: rendezetlen viszonyát egy férfivel. Ha akar megnyílik, ha nem, akkor nem. Hívd ide a férjedet is — mondja neki. Az asszony nem képes hazudni ebben a légkörben. Nincs férjem, válaszolja. Jézus elérkezettnek látja az időt, hogy ítélkezés nélkül, sőt megdicsérve azért, mert nem hazudott, kimondja a valóságot. Öt férjed volt, és akivel most élsz, az nem a férjed. Az asszonynak azonban korai még, hogy megerősítse a ténymegállapítás helyességét és megvallja bűntudatát. Ezért aztán kitérni akarván, teológiai síkra tereli a beszélgetést. Jézus azonban már tudja, hogy nyert ügye van. Nem zavarja az elterelő hadmozdulat, célra tart az új témában is. Mindegy, hogy szamáriai vagy-e, de nem mindegy, hogyan élsz. Mindegy, hogy hol imádod az Atyát, de nem mindegy, hogy hogyan. Az Atya igazi imádói lélekben és igazságban — az igazságot megismerő és azt követő lelkiismeretre hallgatva imádják őt. S ezzel a szelíd, tapintatos és mégis konok célratartásával végképp megnyeri az asszonyt, aki immár másokat is Jézushoz küld a városból. Közülük sokan hisznek is Jézusnak.

Kérdezzük meg magunktól, hogy sikertelenségeink, eredménytelenségeink oka nem abban keresendő-e, hogy nem elég fontos nekünk a másik ember? Előítéletek nélkül közeledünk-e hozzá? Megteremtjük-e annak a feltételét, hogy egyenrangúnak érezhesse magát velünk a segítségre szoruló? Tapintatosak vagyunk-e és türelmesek?

Március 17. — Nagyböjt 4. vasárnapja — Jn 4, 9–41 — Látók és vakok

Az orvostudomány egyre több betegségről deríti ki annak pszichoszomatikus eredetét. A lélek betegségei testi, fizikai, szervi elváltozásokat is produkálhatnak. Egy lépés csupán ettől a következtetés, hogy a bűn is képes lehet ugyanerre. No, nem éppen Isten büntetéseként, mint azt a zsidók általában, s így a tanítványok is gondolták. Nem csupán helytelen, szükségtelen is Istennek a bűn és betegség között sejthető összefüggésben közreműködést tulajdonítani. A bűn ugyanis szembekerülés a lelkiismerettel. Következménye a bűntudat; az pedig beteggé teszi a lelket, és gyakran, ha nem is mindig, testi betegségek okozójává válik. Gyakran, de nem mindig. Ezért aztán semmiképpen sem tekinthető valaminő bélyegnek, amely árulkodik róla, hogy ki bűnös és ki nem. S természetesen ugyanígy a testi egészség sem csalhatatlan bizonyítéka a lélek épségének, még kevésbé az ember bűntelenségének.

Az olvasott történet éppen arról szól, amikor a testileg fogyatékos lelkileg épebb és bűntől mentesebb, mint a testi egészségtől duzzadók, az önmagukat tisztának és ezért mások megítélésére feljogosítottnak érzők.

A vakon született, amíg Jézussal nem találkozott, a világból ugyan nem látott semmit, és koldulásra kényszerült. A lelke viszont látó volt, nyitott és kész az igaz, a szép, a jó befogadására. Hálás volt és bátor. Alig szűnt meg az egészségesek társadalmából való kirekesztettsége, kész volt vállalni, hogy újra kiközösítsék valahonnan. Most éppen a zsinagógából. Mégis tanúskodott a vele jót tevő Jézus mellett.

A farizeusok láttak testi szemeikkel. Otthon voltak az egészségesek társadalmában. Úgy érezhették, övék a világ. Okuk és joguk van a „mást”, a beteget kiszorítani. Otthon voltak a Szövetségben is. Úgy tűnik, hogy ők Ábrahám igaz fiai, Mózes autentikus tanítványai, a Szövetség letéteményesei és őrei. Okuk és joguk, sőt kötelességük a Szövetséget veszélyeztetőkről kirekesztő ítéletet formálni elvileg és gyakorlatilag is.

Ha úgy gondolják, van okuk és joguk, meg is teszik. Aki vakon született, az bűnben született. A bűnbélyeget viselő semmit nem tudhat Istenről és igazságról. Ők viszont igen. Azt is tudják, hogy nemcsak a látóvá lett vak, hanem gyógyítója is bűnös. Ha másért nem, azért mindenképpen, mert szombaton gyógyított. Szombaton pedig a Törvény szerint munkát végezni bűn. Ezt még az a semmit nem tudó is tudhatná. De nem tudja, s ami még rosszabb, nekik, akik

tudják, sem hiszi el. Ez utóbbiért okuk és joguk, sőt kötelességük is megbüntetni: nincsen helye többé a zsinagógában.

Én ítéletre jöttem ebbe a világba, — mondja Jézus —, hogy akik nem látnak, lássanak, és akik látnak, vakká legyenek.

Ítéletre jött, bár maga nem ítélkezett. Az ítéletet ki-ki maga hajtja végre magán akkor, amikor a tágabb perspektívák, az igazabb igazságok, a szeretet minden törvény felett álló törvényének befogadása elől elzárkózik a gőg, az előítélet, a törvényeskedés sáncai közé. Vakká teszi magát lelkileg.

De a legszörnyűbb az egészben az, hogy mindehhez még nem is kell feltétlenül velejéig gonosznak lenni az embernek. (A farizeusok a korabeli zsidó társadalom legjava rétegét alkották.) Elég hozzá a félelem attól, hogy összedől, kifordul sarkaiból a világ, ha nincsen benne rend. Méghozzá az a rend, amelyet már megszoktunk és ezért jól eligazodunk benne. A szeretet végső értékének mindent alárendelő, minden mást viszonylagossá tevő gondolkodás könnyen elrémíthet bárkit is.

Merek-e látó lenni?

Március 24. — Nagyböjt 5. vasárnapja — Jn 11,1–45 — „...aki hisz..., ha meghal is, él, és aki él és hisz..., az nem hal meg soha”

Lázár feltámasztásának történetiségét a bibliakritikusok jelentős része vitatja. Végül is nincsen jelentősége annak, hogy az esemény valóban megtörtént-e? A halott-támasztás kapcsán elmondott tanításnak van csupán. Fontos tanítás élet és halál nagy titkairól, mely titkok megfejtése mindannyiunk számára elsőrendű feladat. Szörnyeteggé lesz ugyanis az ember, de legalábbis cinikussá, ha az élővilág más, ugyancsak elpusztuló tagjaitól mindössze abban különbözik, hogy velük ellentétben ő jó előre tudja, hogy el fog pusztulni.

A tanításhoz a sírból kitántorgó Lázár illusztrációja nem ad hozzá semmit. Lázár ugyanis ugyanazt a pusztulásra ítéltnek tapasztalt életet kapja vissza az evangéliumi történetben. Ismét meg fog tehát halni majd, egy kicsit később. Legfeljebb haladékot kapott. A vele történtek nem válaszolják meg az ember legizgatóbb kérdését, csak arrébb tolják. Az illusztráció mellé elmondott tanítás gondolatai ezerszer többek ennél. Valódi választ jelentenek. Érződik rajtuk, hogy olyan valaki fogalmazza meg őket, aki közeli halálának árnyékában a maga számára megoldotta már az elmúlás problémáját.

Valami persze bizonyára valóban megtörténhetett az elbeszéltekből is. Az mindenesetre valós lehet, hogy volt Jézusnak egy Lázár nevű barátja, s ez a Lázár valóban meghalt. Igaz lehet az is, hogy ez az esemény akkor történt, amikor már Jézus körül is bezárult a hurok. Lázár halálának apropóján tudja elmondani azt, amit önmagában a saját helyzetében kiérlelt. Az a furcsaság ugyanis a halállal kapcsolatban, hogy miközben ez a legizgatóbb kérdés a számunkra, beszélni róla csak a halálközeli pillanatokban lehet velünk.

Jézus az álomhoz hasonlítja a halált. Lázár alszik. Felébreszthető és fel is fog ébredni. Ahogyan az alvástól ébredésig, ébredéstől elalvásig terjedő idő csak egy egy ismétlődő szakasza biológiai életünknek, ugyanúgy a születés és a halál is az. Ahogyan az alvás idején nem szűnik meg a biológiai élet, a halállal sem szűnik meg a létezés. Mondhatott volna más hasonlatot is, ha azt a korabeli természettudományos ismeretek lehetővé tették volna. A halál olyan, mint a naplemente. A mi nézőpontukból úgy tűnik, a reggel előbújni látszó Nap estére lenyugszik az ég peremén. Valójában a Nap sem nem kel, sem nem nyugszik, a helyén marad. A földgolyó másik oldalán egyébként akkor látják kelni, amikor mi lenyugodni.

A halállal befejeződik a létezés egy szakasza, de nem maga a létezés. A létezés folytatódik. A kérdés csupán az, hogy hogyan? Nagybetűs Életként, vagy nagybetűs Halálként. Az Élet vagy a Halál, a folytatás milyensége a biológiai életben veszi kezdetét. „Aki hisz (énbennem), ha meghal is, él; és aki él és hisz (énbennem), az nem hal meg soha” — mondja Jézus. A hit játszik döntő szerepet a folytatás milyenségében. A hit, azaz a meggyőződés és a meggyőződéshez való hűség. Zárójelbe tettem a hit tartalmát pontosítani akaró „énbennem” szót. Bizonyára nem valaminő személyi kultusz az, ami a folytatás milyenségét eldönti. Az „énbennem” való hit az én olvasatomban úgy értendő: az általam elétek tárt és élt értékben, a Szeretetben való hit a nagybetűs Élet záloga.

Elodázom-e a halállal való szembesülés kérdését? Bedőlök-e a látszatnak, hogy az a rémítő vég? Engedem-e, hogy megoldatlanul, feldolgozatlanul, megválaszolatlanul, a tudatalattimba száműzve dolgozzék az Élet ellen a tőle való félelem?

A kérdések kérdésének megválaszolása nagyobb dolog, mint a biológiai feltámadás.

Március 31. — Nagyböjt 6. vasárnapja: Virágvasárnap — Mt 26,14–27,66 — „Nem ismerem ezt az embert”

Az idézett mondat Péter szájából hangzik el. Máté evangelista szenvedéstörténete örökítette meg. Virágvasárnap, Jézus jeruzsálemi bevonulására és egyben életének végső, tragikus szakaszának megkezdésére emlékezve idézzük föl.

A ma ujjongó, ünneplő tömeg néhány nap múlva csalódottságában, kiábrándultságában örjöngő dühvel kiált „Feszítsd meg”-et. A nem régiben még Jézussal és Jézusért halálba is menni késznek mutatkozó Péter a főpap udvaráig az elfogott Jézus után óvatoskodik ugyan, de ezzel aztán ki is merül bátorsága. Más vágya sincs, mint hogy valami módon kiszabaduljon a kelepcéből, amelybe túlzott merészségével önmagát sodorta. Az őt Jézus társaságába tartozóként felismerőknek kínlódva, kézzel-lábbal magyarázkodik. Minden törekvése csupán csak az, hogy hagyják békén elmenni. „Nem ismerem ezt az embert” — mondja. Azt akarja elhitetni a szemfüles szolgálókkal, hogy tévednek. Nemhogy nem tartozik Jézus társaságához, mégcsak nem is ismeri. Igazán tudhatnák, hogy ha valami ribillió van, akkor kíváncsiskodók is megjelennek. Ő is csak egy kíváncsiskodó, és nem több.

Az ember azonban olykor nemcsak azt fejezi ki szavaival, amit valóban mondani akart. Kimondott szavaink némelykor a szándékolton túl rendkívül pontosan tükröznek olyasmit is, amit nem állt szándékunkban mondani. Sőt, nem is akarhattuk volna, hiszen a tudatalattinkból tört fel az ajkunkig.

Péter kétségbeesett erőfeszítése közben magyarázatot ad a pálmát lengető tömeg közeli 180 fokos fordulatára, magyarázatot önmaga gyáva tagadására. Sőt talán magyarázatot ad az emberi történelem minden volt és eljövendő cserbenhagyására, megtagadására: a másiktól való elhatárolódásra, elítélésre és megítélésre.

„Nem ismerem ezt az embert” — mondja, s élete végéig szégyenli, hogy gyáván hazudott. Amit valóban mondani akart, az valóban hazugság, amelyet gyávasága adott a szájába. Igaz azonban a mondat a Péter által nem szándékolt értelemben. Valóban nem ismerte azt az embert, akit cserben hagyott, megtagadott. Ha ismerte volna, akkor képtelen lett volna rá, hogy megtegye. Mint ahogy nem ismerte a Jézust ünneplő, majd halálát követelő tömeg sem. Ha ismerte volna, nem tette volna meg.

„Ismerem azt az embert”, csupán nagy szó, amelyet igen felületesen használunk. Igazán ismerni valakit annyit jelent, hogy minden gondolatát, tettét, érzelmét, egész valóját megragadom. Befejezhetetlen művelet, mivel ez a megismerni való világ kimeríthetetlen. Aki azonban veszi a fáradtságot hozzá, hogy legalább hozzáfogjon a véget nem érő feladatnak, s mind mélyebb rétegeket fedez fel embertársaiban, az előbb-utóbb már csak egyetlen magatartásra képes embertársaival szemben: a megértő elfogadásra. Akkor nem egy Jézust, de még a legmegvetendőbb embert sem tudnánk megtagadni, elítélni. Hiszen mindenkiben van valami jó, valami szeretnivaló. Jézus ismerte az embert, és ezért meglátta a tagadásra is kész Péterben a kősziklát, s keresztrefeszítőinek is talált mentséget: „Nem tudják, mit cselekszenek.”

Veszem-e magamnak a fáradtságot, hogy a szó mélyebb értelmében meg akarjam ismerni azokat, akikkel az élet összehoz?

Tibet első látásra...

Terület: 2,5 millió km^2; főváros: Lhásza; népesség: 6 millió tibeti és több mint 7,5 millió kínai telepes főként Kham és Amdo tartományokban; anyanyelv: tibeti, de hivatalos nyelv a kínai; nemzeti étel: tsampa (pirított árpaliszt); nemzeti ital: sós vajas tea; fő állatfajok: vadon élő jak, bharal birka, szarvas, antilop, gazella, vadszamár; környezeti károk: kiterjedt erdőirtás kelet-Tibetben, orvvadászat; ásványkincsek: borax, urán-, vas-, krómérc, arany stb.; gazdaság: tibeti népesség — főként mezőgazdaság, kínai telepesek: államigazgatás, kereskedelem, szolgáltatás; nemzeti zászló: hóoroszlánok piros és kék sugarakkal (Tibetben be van tiltva); vallási vezető: a 14. Dalai Láma, száműzetésben él Indiában); kapcsolat Kínával: gyarmati; jogi helyzet: megszállt ország.

A kínai hadsereg 1950-ben foglalta el Tibetet. Kilenc évvel később leverték a nép fölkelését, 87 000 embert öltek meg, a Dalai Láma elmenekült. Ekkor kezdődött az elnyomás mellett az ökológiai pusztítás — a műkincsek elhurcolása, a föld méhének kirablása, az erdők tarra vágása. A kínai kormány arra törekedett, hogy újjáépítse a tibeti társadalmat és életmódot. Ennek a folyamatnak szerves része volt a kínaiak letelepítése Tibetben. Ezzel együtt olyan lakásépítési politikát valósítottak meg, amellyel felügyelni és ellenőrizni lehet a társadalmat.

A hatóságok előírják a lakáskörülmények javítását, s ezzel együtt sokezer tibetit kiköltöztetnek a lakásukból, lerombolják a házaikat, a rendházakat és középületeket. A tibetieket ócska és zsúfolt gettókba költöztetik, az új városoknak könnyen átlátható rácsszerkezetet adnak. A tibetiekre kényszerített életmód teljesen idegen a lakosság korábbi életétől.

Lakosság-áttelepítés

A 80-as évek elején Kína kiadta a jelszót a kínaiak Tibetbe való betelepítése érdekében: Segítségnyújtás Tibetnek. Sok kínai katona, rendőr, szakember, munkás költözött oda. A kínaiak letelepedését anyagi eszközökkel támogatták (kétszeres fizetés, lakás, 18 havi munka után 3 havi fizetett szabadság). A Három Völgy Gát építése miatt kitelepítendő 1.2 millió ember jó része is Tibetbe mehet. A tibetiek száma ugyanakkor nem több 5–6 milliónál.

A betelepítések munkanélküliséget okoztak a tibetiek számára, leértékelődött a tudásuk. A jobb földeket elvették a tibetiektől, s nekik a rosszabb földekre kellett költözniük. A tibeti lakossággal szembeni megkülönböztetés kiterjed a lakáshoz juttatásra, az oktatásra és az egészségügyi ellátásra is.

A bevándorlók főleg a városokban telepedtek le, de a lakáspolitika a keleti falusi területeken is sok nélkülözést okoz a helyi tibeti lakosságnak. Sok éven át Kínának gyarmatosítóként való jelenléte a falvakban főleg a katonai és hivatalnoki intézményekre korlátozódott, de a keleti terület nyitott volt a bevándorlók előtt. Sok jó termőföldet elvettek lakások számára, s a helyi lakosság gyakran képtelen fönntartani magát. Gyatso településen, Lhásza közelében az eredeti termőterületnek kevesebb mint 10%-a maradt meg.

Kilakoltatás és szétválasztás/megkülönböztetés

Tibet városait egyre inkább uralják a kínai telepesek és a hivatalnokok számára épült egyhangú betonépületek, amelyek mindjobban elválasztják egymástól a kínai és tibeti negyedeket. Az utóbbiakban lényegesen alacsonyabb a közszolgáltatások szintje. Részlet a brit Kisebbségi Jogok Csoportja 1990. évi jelentéséből: A legtöbb tibeti város terjeszkedő és kerítéssel elválasztott kínai területektől van körülvéve. A tibetiek területén gyakran nincs folyóvíz és egészségügyi ellátás, az áramszolgáltatás e területeken korlátozott.

Az 1959-es fölkelés után Lhaszát három kerületre osztották — déli, keleti és északira —, s ellenőrzik a kerületek közötti közlekedést. Éveken át a néhány mérföld távolságban élő családtagok nem tudtak egymásról. A katonák meglátogatták közel az összes lhászai házat, kilakoltatták a lázadókat, elkobozták a bútorokat, a takarókat, a konyhafölszerelést és az élelmiszert. Lhásza és más városok körül sok földet kisajátítottak, hogy azokon katonai- és internálótáborokat létesítsenek, vagy házakat a telepesek számára. A tibeti nemesek házait is elkobozták, azokat lerombolták, esetleg hivatalokat vagy börtönöket rendeztek be bennük.

A kultúrális forradalom alatt (1966–1976) lerombolták a rendházakat és templomokat, más tibeti házakkal együtt, hogy kiirtsák a tibeti kultúra jeleit és megsemmisítsék a közösségeket. A hagyományos tibeti ház kétszintes, amiben a lakás a földszinti istálló fölött van. Ezt burzsoá mértéktelenségnek nyilvánították, és sok esetben a lakosoknak le kellett bontaniok a felső szintet, és a nyirkos, ablaktalan istállóban laknak odalent.

A bontás mellett lázas építkezés is folyik. 1950 óta a kínai kormány 18 md jüan (3 md $) összeget fordított az építkezésekre, újjáépítették Lhászát és más városokat. A szűk utcák helyett széles sugárutak vannak, igen alkalmasak a tankok fölvonulására. Ezek főleg üzleti- és alvóépületek. A korábban 3 km^2 területű Lhásza 40 km^2-re terjedt szét, a városban főleg kínai tisztviselők, katonák, munkások és telepesek laknak. A régi város területe 1 km^2 alá csökkent.

Tartózkodási engedély és személyi igazolvány

A tibetiek maguk már nem szabhatják meg, hogy milyen lakásokban és környezetben éljenek, erről a hatóságok döntenek.

A tibetieknek mindig maguknál kell hordaniok a személyi igazolványukat. Az országon belüli mozgásukhoz, munka- vagy lakóhelyük megváltoztatásához kormányzati engedélyre, a munkahely jóváhagyására van szükségük.

A hatóságok igyekeznek elválasztani a tibetieket a kínai telepesektől. Egy tibeti menekült mondta 1990-ben: Ha egy tibeti városba akar költözni, mint Lhászába, Chamdoba vagy Shigatseba, ebben gyakran megakadályozzák, ugyanis ezeken a helyeken csak a kínaiak letelepedését támogatják. A városi tartózkodási engedéllyel nem rendelkező tibetiek nem költözhetnek. 1992-ben már arról lehetett hallani, hogy egy tartózkodási engedélyért a feketepiacon 5000 jüant (800 $) is adtak.

A munkahely gondoskodik a lakásról, ilyet a korábban kilakoltatott tibetiek munkahely nélkül nem kaphatnak. Még a kitatarozott tibeti házakhoz is különleges engedélyek szükségesek. A tibetiek saját házat sem tudnak építeni, mert ehhez 10 000 jüanos (1600 $) bankbetéttel kellene rendelkezniük.

Alkalmatlan lakóhelynek

Lhásza több évszázados részei egyre kevésbé alkalmasak emberi lakóhelynek. A kilakoltatottak a rokonaikhoz költöznek, s gyakori, hogy a város tibeti negyedében egy kis kétszobás lakásban 8–10 ember zsúfolódik össze. Sokszor a földszinten élnek, amit 1950 előtt csak istállónak és raktárnak használtak. A legtöbb tibeti házában nincs belső illemhely, a nyilvánosak annyira mocskosak, hogy az emberek az utcákon végzik a szükségüket. A lakások számára a víz korábban ingyenes volt, most fizetni kell érte. Az egészségtelen környezet miatt járványok lépnek fel, amelyek korábban nem voltak Tibetben. Egy nyugati utazó 1987–88-ban arról számolt be, hogy Lhásza tibeti részben nincs csatornázás, szennyvíz- és hulladék elszállítás, riasztó az egészségügyi helyzet. Korábban ismeretlen betegségek terjedtek el: a tbc, a vérhas, 1988-ban már tífuszjárvány is volt.

1992-ben 2000 otthontalan tibeti család volt Lhászában, mialatt százával épülnek az új házak a kínaiak számára. Az otthontalanok száma nem is ismert, mert sok a koldus, munkanélküli vándor, zarándok. 1989-ben 40 000 embert telepítettek ki és vittek szülőhelyükre.

További tisztogatások–lebontások

A kínaiak idézték elő a fenti helyzetet, s most ürügyül használják föl azt a további bontásokhoz. A vízellátás és szennyvíz-eltávolítás szolgál okként a veszélyes házak tatarozásához, gyakorlatilag a lebontásukhoz a régi városrészben. 1990-ben a polgármester meghirdette a nagy tisztogatást, a meglévő kétszintes épületek 10%-át, jórészt 200 éves épületeket, lerombolták. Reményét fejezte ki aziránt, hogy rövidesen nem lesz több régi, veszélyes ház Lhászában. A szakértők szerint ugyan szükség lehetett egyes házak tatarozására, de korántsem a lerombolásukra. Az újjáépítéseket azzal indokolják, hogy gyönyörű szent várost építenek, azonban a valódi szándék a csapatok mozgására alkalmas széles utak létesítése, miután a szűk utcák labirintusaiban lehetetlen a tömegek mozgásának az ellenőrzése. Ezt szolgálják nemcsak az átépítések, hanem a falak, az őrzött és éjszakára bezárt kapuk, a személyi mozgás megfigyelése.

A mestertervezők

A kínai minisztertanács 1984-ben jóváhagyta Lhásza fejlesztési tervét. Eszerint a város újjáépítését 2000-re be kell fejezni. A cél helyi nemzeti sajátságokkal rendelkező, modern szocialista város megteremtése. A várost három kerületre osztják: a központra, az északi és a nyugati kerületre. A központ a hivatalok és a pártközpont helye, ott tibeti jellegű, modern kínai épületek lesznek. Csak a Jokhang és Rampoche templomok maradnak meg és néhány kijelölt történelmi emlék, hogy megmaradjon itt-ott a hagyományos tibeti építészetből néhány emlék. A Jokhang templom közelében a házak felét már lerombolták, a Potala-palota, a Dalai Láma régi otthonának közeléből 5000 embert kilakoltattak, további 10.000 embert ezután fognak. Shöl településből bevásárlóközpont lesz az idegenek számára.

Gondok vannak az új házakkal is: 30–40 lakásra jut egy udvari vízcsap, a beton nehezen viseli el a szélsőséges időjárást, rossz a szigetelés, baj van a fűtéssel. Az új lakások megváltoztatják a bennük lakók életét, étkezési szokásait, vallásos gyakorlatát, emberi kapcsolataikat. Az új lakások bére tízszer magasabb is lehet, mint a korábbi bérek voltak.

A jelek

Ki mester tussal és ecsettel gondosan rajzolta az „ég, föld, ember” jeleit, a hármas egység talányában elmerülve.

Kiui kopogott be hozzá, és tisztelettel érdeklődött munkája felől.

Ki mester barátságosan hellyel kínálta, majd így szólt:

— Hatvanhárom éve gondolkodom rajta, és naprólnapra mindig egy kicsit távolabb vagyok a megoldástól.

— Így nem remélheted, hogy valaha is eredményt érsz el. Miért foglalkozol vele mégis?

— A megoldástól lehet, hogy távolodom, de a kérdéshez egyre közelebb jutok — válaszolta Ki mester.

György Ottilia

Szocialista modernizáció

A bevándorló vállalkozók az államtól támogatást kapnak A régi bevándorlók katonák, hivatalnokok és mérnökök voltak, az újak jó része a vállalatoknál és a kereskedelemben dolgozik. Csak 1993 januárja és augusztusa között 1300 új üzlet nyílt Lhászában. Ezeknek 10–15%-a van a tibetiek tulajdonában, 8–9% állami tulajdonban, a többi kínai bevándorlóké. A nomádok termékeit az új kereskedők vásárolják föl, a régi művészi termékeket tömegcikkek szorítják ki.

Lakásjog

A kínai kormány súlyosan megsérti a tibeti lakosság lakással kapcsolatos jogait, amelyet a nemzetközi törvények is előírnak. Az ENSZ már bírálta más országoknak a tibetinél sokkal kevésbé elnyomó és megkülönböztető jellegű gyakorlatát, de semmiféle lépést nem tettek a kínai kormánnyal szemben az emberi jogok ilyen módon való megsértése miatt. Nem lehetnek illúzióink abban a tekintetben, hogy puszta célzások valamit javítanának a helyzeten. Minél tovább nem alkalmazza a nemzetközi közösség a nemzetközi jogot, annál nehezebb megváltoztatni Tibetben a tervezés, haladás és fejlődés nevében végrehajtott igazságtalanságokat.

Mezőgazdasági modernizáció és nemzetközi segítség

A kínai kormány One River Two Streams (ORTS, Egy folyó — két irányzat) programja a jelen falusi gazdaságot piacgazdasággal akarja fölváltani. Ennek lényege: öntözés és mezőgazdasági módszerek, vegyszerezés. A lényeg a tibeti életmód és azonosságtudat fölszámolása. Tibetben a lakosság 90%-a a hagyományos mezőgazdaságból és állattenyésztésből élt. Északon és Nyugaton nomád pásztorkodás folyt, Délen és Keleten az enyhébb időjárás mellett több növényt termesztettek. Az állattenyésztés húst, tejet, vajat, gyapjút, bőrt, tüzelőt és trágyát adott. Gabonát állati termékekért cseréltek. A hatvanas évek óta kezdődött a növényvédőszerek, műtrágyák használata és az öntözés, valamint idegen növények termesztése. Nagy területeken vetettek búzát, aminek nem kedvez a tibeti éghajlat — de nem arattak, s más élelmiszereket Kínába vittek, ezért bekövetkezett Tibet történelmének első éhínsége. Elfelejtették a hagyományos módszereket, és ez túllegeltetést, sivatagosodást okozott.

1980-ban az állami tulajdonban lévő és elvileg ott is maradó földet szétosztották egyéni gazdálkodóknak, hogy saját felelősségükre gazdálkodjanak. A gazdaságokat hatalmas terhek nyomták: az éves termelés 5–20%-át (gabonát, illetve vajat, húst és gyapjút és bőrt) állami árakon kell beadniuk.

Lelkes cikkek jelentek meg az ORTS terv teljesítéséről, pl.: a mezőgazdaság a tibeti folyóvölgyben sosem látott változásokon ment át, a hagyományos tibeti mezőgazdasági termelési módot fokozatosan megszüntették, vége szakadt az évezredes természeti növénytermesztésnek és állattenyésztésnek.

Az Európai Közösség és az ENSZ mezőgazdasági szervezete, a FAO tevékenyen támogatta a kínai kormány tibeti mezőgazdasági beavatkozását. 1994 októberében az EK 10 millió $-t folyósított az ORTS támogatására. Egy angol jelentésben olvasható: Nagy erőfeszítéseket tettek, hogy több gabonát termeljenek a nagyszámú kínai bevándorló számára. Egy szakértő szerint a talaj kiszáradóban van az erőltetett termelés következtében, a termés csekély növelése érdekében sok műtrágya bevitelére van szükség, egy évtized alatt a talaj sivataggá fog változni.

(A GAIA sajtószemle anyagából.)

Reklám – fogyasztás – környezet

A reklám a fogyasztói világ jelensége. A reklámok korában élünk. A nap bármely szakában és életünknek szinte minden helyszínén a reklámok özöne ér minket. A reklám ma már kultúránk része (persze olyan, amilyen!), társasági beszélgetésünk témája, életünk alakítója, néha a gyerekek kedvence stb.

Mivel mi úgy látjuk, hogy a Földgolyó pusztulásáért elsősorban a fogyasztói világ felelős, azt is gondoljuk, hogy a reklám-jelenség súlyos környezeti kérdés is egyszersmind.

I. A reklám-jelenség háttere

1) Tisztában vagyunk azzal, hogy a reklám-kérdés nem tárgyalható — és főleg nem oldható meg — önmagában, hiszen csak egy láncszeme a fogyasztói világ bonyolult rendszerének. Nem változtatható meg egyetlen láncszem a többitől függetlenül.

És még csak azt sem állíthatjuk, hogy a reklám csakis a fogyasztási javak „népszerűsítését” szolgálhatja, hiszen pl. kiállításokat, hangversenyeket is reklámoznak. S ez ellen hiba lenne tiltakozni. (Ugyanakkor persze elgondolkoztató — bár a rendszeren belül teljesen érthető —, hogy mondjuk a mosóporokéhoz képest egy múzeumi kiállítás vagy az önkéntes véradás reklámja miért olyan halovány, „vértelen”.)

Nem szabad a reklámot „bűnbaknak” tekinteni, s ráruházni a fogyasztói világ összes bűnét. Ugyanakkor fölmenteni sem szabad, hiszen mégiscsak nagymértékben hozzájárul a Földet tönkretevő mértéktelen fogyasztás fönntartásához, sőt fokozásához.

A reklám ok és okozat egyszersmind. Oka a fogyasztás fokozódásának és így a termelés növekedésének, de ugyanakkor okozat is abban az értelemben, hogy a mögötte lévő túltermelés egyértelműen kiváltja a reklámozás kényszerét. A túltermelőnek muszáj reklámoznia, hogy a túlfogyasztás révén eladhassa portékáját.

2) Azt is tudjuk, hogy a mértéktelen fogyasztásnak biológiai–pszichológiai háttere is van. Ha az ember minden szükséges dologgal jól el van látva, akkor cukorból, sóból, szénhidrátból általában többet fogyaszt a kelleténél. Az állatok a természetben „hiánygazdaságra”, hozzáférés esetén azonban fölhalmozásra vannak berendezkedve.

A pszichológiai oldalhoz tartozik az is, hogy az átlagos tévénéző, aki „engedelmesen” bámulja órák hosszat a készüléket, lényegében „szinten” van, s így nagyon erősen befogadó állapotban. Ilyenkor tulajdonképpen ki van szolgáltatva az őt ért ingereknek.

A vásárlási = szerzési inger alapvetően örömorientált; a fogyasztás örömszerző folyamat. Ebből az is következik, hogy az értelem ilyenkor csak kísérőjelenségként — legfeljebb kontrollként — lehet jelen.

Látnunk kell ugyanakkor ennek a fogyasztási örömnek a kétarcúságát. A „biológiai” jelleg mellett ugyanis jelentős — és egyre jelentősebb! — a pótcselekvés-jellege. A szenvedélyes fogyasztók föltehetően másfajta sikerélmények hiányát „feledtetik” a fogyasztás örömével. (Ebbe a „fogyasztási örömbe” a mértéktelen evéstől-ivástól az utazási szenvedélyig sok minden beletartozik.)

A fogyasztási „szenvedélyt” tekinthetjük egyfajta cél-behelyettesítésnek is. Minthogy a keresztény (vagy más transzcendens értékeket követő) látásmód szerint nem azt az életet éljük, amire teremttettünk, valamiféle ontológiai szomorúságunk–sebzettségünk van, s ezt a belső sebünket–bajunkat „gyógyítjuk” mértéktelen fogyasztással.

3) A reklámok lelki háttere egyfajta ígéret arra a lényünkből fakadó (belénkteremtett) emberi vágyra, hogy a Jót egyszerűen és átláthatóan, számunkra ismert módon és minél kockázatmentesebben érjük el. A reklám agymosásának az ígéret az ereje; az az ígéret, hogy általa majd elérjük a Boldogságot és a Teljességet. (Persze az Evangélium is ennek az ígérete; csakhogy az Örömhírnek a bűnbánat a cégére, ami korunk számára nem vonzó.)

A reklámok által kínált világ azonban nem is igazi világ, hanem csak vágyakból, képekből, tárgyakból összeálló álom-valóság. Nem abban az értelemben „álom-világ”, hogy az elérhetetlen vágyaink világa, hanem úgy, hogy nem igazi, nem valóságos.

A reklám ennek az álomvilágnak a vallási kellékeit kínálja: autók, nők, örök fiatalság, az örök boldogság ajzószerei, a mindentudás szerei stb. Ez pedig nem más, mint a bibliai őskígyó kísértése: „olyanok lesztek, mint az Isten”.

4) A reklámvilág a „közös kultúra” érzetét kelti; a hozzászokás nyomán sokan már kívánják is a „kezelést”, már a reklámot akarják nézni, már arról beszélgetnek a barátaikkal stb. A reklám tehát egy öngerjesztő, önerősítő — kollektív — kábítószer.

II. A reklám-jelenség leírása

5) A reklám lényegében hazudik. (Bár tulajdonképpen nem is teljesen hazudik, hanem valahogy így: „én nem mondok hazugságot, de nem is mondok neked mindent el”.) Kizárt dolog ugyanis, hogy „a legtöbb, ami adható az életben”, az egyik nap egy pohár tea, másnap egy kávé, megint máskor egy drága autó legyen. Nem lehet két mosószer egyaránt a legjobb termék a világon!

Hazugságaikkal — azaz részigazságaikkal — lerontják egymást a reklámok. Ilyenkor tehát nem marad más, mint az az alapüzenet, hogy „Fogyassz!”.

A hazugságnak nagyon rafinált formái is vannak. Pl. a reklámok többsége ügyesen követi a társadalom értékrendjét; ha nő az emberek környezeti érzékenysége, akkor a reklám átmegy „öko- és bioreklámba”. De hogy ezek a jelzők mit takarnak a valóságban, az csak a gyártók esetleges önmérsékletén múlik, hiszen ezek nem pontosan meghatározott és jogilag nem védett fogalmak.

6) A nyílt vagy csak rejtett hazudozás révén a reklám elértéktelenítí ezeket a szavakat és kifejezéseket: „legnagyobb”, „boldogító”, „ajándék”, „öröm”.

Hovatovább újraírhatjuk a szótárunkat, mert a szavaink elkopnak, elhasználódnak:

„A jelzők üressé váltak, minden olyan ...
Minden szót agyonhasználtak
Haszontalan
Nincsen szó, mely számomra
Tisztán megmaradt,
Széttéphetem, hogy kezdjem újra
Szótáramat."

(Fidrich Róbert)

7) A reklám sok szempontból magát az emberi kapcsolatot helyettesíti. Ugyanis nem a „boltostól" kapunk — beszélgetés útján — személyes jellegű információt a termékekről, hanem egy TV-adás vagy egy óriásplakát útján, ahol személytelen a reklám hordozója és elvileg sem lehet szó párbeszédről. A reklám ezért személytelen és — minden, lényegéből fakadó kedvcsinálása ellenére — tulajdonképpen elidegenítő.

A hagyományos reklámnak ezt a „hibáját" próbálják kiküszöbölni a személyes kapcsolatok fontosságát kifejezetten hangsúlyozó, újabbfajta reklámrendszerek, pl. az Amway-hálózat vagy a Network 21 és társaik. A globális környezetvédelem szempontjából ezek a hálózatok komoly veszélyt jelentenek, hiszen a „személyes reklámozás" erejével igen hatékonyan gerjesztik a fogyasztást. Ezek a hálózatok — akármilyen rafinált formában jelentkeznek is — végső soron csakis a hálózat állandó bővülésével tudnak működni (miként a piló-ta-játékok), s ilymódon létük eleve csak a fogyasztás állandó generálásával lehetséges. Ez pedig még akkor sem fogadható el ökológiai szempontból, ha egyébként a termékeik önmagukban esetleg környezetvédő minőségűek.

8) A gyermek a jövő záloga. Az ő egészséges fejlődése és értékrendszere a lehetséges jövő alapja. Ezért iszonyú súlya van annak a ténynek, hogy ma már a gyerekeket is megcélozták a reklámszakemberek. Ez a korosztály a reklámok tudományosan tanulmányozott népességrétege; fogyasztási álmaik, szokásaik kutatásával intézetek sokasága foglalkozik. A Barbie-babák, a transzformerek és dzsiájdzsók után most már jönnek pl. a 4–12 éveseknek szánt kozmetikumok is.

A reklámosok még a meséket is megszentségtelenítik! Már a mesék közben is direkt gyerekeknek szóló reklámokat vetítenek.

9) A reklám rossz irányba befolyásolja az értékrendszert. Többféleképpen is rossz az az irány, amit a reklámok belénksulykolnak. Pl. környezeti szempontok és hitbéli szempontok szerint egyaránt. Környezetileg elsősorban azért, mert a reklámok felpörgetik a fogyasztói szemléletet; azt sugallják nekünk, hogy „az a jó, ha sokat keresel és sokat fogyasztasz".

A reklám bűnbe visz, mert sietteti a korlátozott mennyiségben meglévő javak elfogyasztását, pedig utánunk is jönnek még generációk (és ma is élnek rajtunk kívül milliárdok!), akik szeretnék jogos szükségletüket kielégíteni.

A Birtoklásra és Fogyasztásra épülő világ bűnös, mert a kapzsiság és az irigység hajtja: elpusztítja az értelmet, a boldogságot, a derűt, a békességet. „Az élettani szükségleteknek, mint pl. az evésnek, mindig van valami telítési pontja. A kapzsiságnak azonban nincs ilyen. A kapzsi kívánság teljesítése soha sem szünteti meg a belső ürességet és hiányérzetet." (Erich Fromm)

10) De mindezek mellett azt is hangsúlyoznunk kell, hogy a reklámok által erősített fogyasztói értékrend a kereszténységtől is idegen. Nem összeegyeztethető az anyagi javak birtoklására és fogyasztására való törekvés a krisztusi értékekkel: a szeretettel, az adás örömével, a mértékletességgel és a lemondással.

A Fogyasztás-eszmény Krisztus-ellenes, mert

a) aki a Mammont szereti, az nem tudja szeretni Istent;

b) aki elkölti a pénzét, nem tud adni a szegényeknek;

c) aki pénzkeresésre és fogyasztásra fordítja az idejét, nem ér rá szeretni és segíteni;

d) aki a mai gazdag szinten és módon fogyaszt, az föléli az unokái elől a jövőt.

11) A fogyasztói világban a fogyasztás látszólag erkölcsi paranccsá válik. Azt sugallja ugyanis, hogy „ha rendes ember vagy, akkor megadod a szeretteidnek a vágyott javakat". S amelyik gyerek nem divatos edzőcipőben megy az iskolába, azt bizony gyakran kinézik–kiközösítik maguk közül a többiek, mert kilóg az ő értékrendjükből.

A Fogyasztás „erkölcsi" parancsa azonban — a fentiek alapján — valójában erkölcsellenes! Társadalmi igazoltsága álságos és hazug.

A reklám végső soron kegyetlen és embertelen. Felpörgetett, zaklatott, mértéktelen életre késztet; olyan önpusztító hajszába kerget, amelyből nehéz kiszállni.

12) A reklámok egy része hazánkban ráadásul még törvényellenes is, hiszen nálunk (az érvényes rendelkezések értelmében) tilos pl. cigarettát és szeszes italt fogyasztásra ösztönző módon reklámozni. (De ugyan melyik cigaretta-reklámnak nem fogyasztásra ösztönzés a célja?) Mégis tele vannak a városaink–falvaink ilyen reklámokkal. Más reklámoknak (főleg az óriásposztereknek) pedig gyakran az elhelyezése szabálytalan, mivel nem tartják be a közterületen való reklámozásra vonatkozó rendelkezéseket.

III. Javaslatok a reklám-kérdés megoldására

13) A Reklám–Fogyasztás–Hulladék–Környezetpusztítás egységes rendszert alkot. Ha ennek egy részét — pl. a reklámot vagy a hulladékot — támadjuk, tulajdonképpen magát az egész rendszert támadjuk. Ezért érthető, hogy a fogyasztói világ képviselői és hívei létükben érzik magukat támadva, ha a rendszer bármely pontját kifogásoljuk. (Ezért persze haragszanak is.)

A helyzet paradox jellegét jól mutatja az, hogy pl. egy következetesen fogyasztásmérséklő csoport, vagy valamilyen környezetkárosító vállalat termékeinek bojkottja első lépésként emberek munkahelyét is veszélyezteti.

A megoldási javaslatok tehát nem korlátozódhatnak magára a reklámra, hiszen — miként azt már a bevezetőben hangsúlyoztuk — a reklám-jelenség integráns része egy rendszernek. Végső soron csak abban bízhatunk, hogy ha maga a termelési–elosztási rendszer (ismét) emberi lesz, akkor a reklám-probléma önmagától megoldódik. Addig azonban magát a reklámot is „kezelni" kell, mint önerősítő tünetet.

14) Sok országban tilos az olyanfajta „rejtett" reklámozás, amelynek az a lényege, hogy pl. egy játékfilmbe olyan rövid „snitteket" vágnak bele, amelyek önmagukban olyan pillanatszerűek, hogy a nézőben nem tudatosulnak; kellő számú ismétlés nyomán azonban beépülnek a néző agyába, anélkül hogy tudatában lenne annak, miért is gondol, vél valamit. Ez a „trükk" tulajdonképpen a tudomány lehetőségeivel való visszaélés és az emberi személyiségjogok megsértése. Ezért tilos.

Célszerű lenne ezen az elvi alapon más reklámozási formákat is megvizsgálni, s megállapítani, hogy vajon az adott reklám nem jelenti-e az emberek gondolkodásának olyan manipulálását, amely már kimeríti a személyiségi jogok megsértését.

Különös figyelmet kellene fordítani ebből a szempontból a gyermekeket megcélzó reklámokra, hasonlatosan ahhoz, ahogyan más bűncselekmények esetén is súlyosabbnak minősül az „ifjúság megrontása", mint a felnőtteké.

15) Viszonylag egyszerű jogszabályokkal is hatékonyan korlátozni lehetne az „elszabadult" reklámozást. Pl. ahhoz hasonlóan, ahogyan ma már jelezni kell az élelmiszerek csomagolásán a fölhasznált adalékanyagokat és ételszínezékeket, kötelezni kellene minden gyártót arra, hogy a termékein tüntesse föl: a termék árából mennyi a reklámköltség (beleértve ebbe a szükségen fölüli csomagolás költségét is).

16) Minthogy a reklám (negatív) lényege az agymosás, az az egyik alapvető kérdés, hogy ki tudjuk-e vonni magunkat a reklám (negatív) hatásai alól. A bezárkózás és elzárkózás nem lehet megoldás, hiszen a bezárult ember érzéketlen. Nem a negatív hatások elleni védekezésnek kell elsődlegesnek lennie, hanem az életünk — és gyermekeink életének — igazi értékekkel való telítésének. Nem kiszakadni kell a reklám és az anyagi javak vonzásából, hanem felülemelkedni azon.

A keresztény ember számára az agymosás ellen a leghatékonyabb erő az Evangélium.

17) A legjobb ellenreklám pedig: a kritikus fogyasztóvá vált szülő. Igazi jelentősége annak lenne, ha az (öntudatból vagy pénzszűke miatt) kritikus fogyasztóvá vált szülő gyakrabban vinné magával bevásárlásai alkalmával a gyermekét, és a boltban magyarázná meg döntéseinek motívumait.

18) Védenünk–támogatnunk kellene a kisléptékű közösségeket, „emberi méretű társadalmakat". Szorgalmaznunk kellene a közvetlen termelő–felvevő hálózatok kialakulását, az áttételek számának csökkenését, a személyes jelleg erősödését.

***

Jól tudjuk–látjuk, hogy a „szegény" környezetvédők harca a „gazdagok" fogyasztói értékrendje — és az azt segítő reklámozás — ellen egyenlőtlen küzdelem. Kevesek véleménye áll szemben a manipulált többség által képviselt „közvéleménnyel". De ez a küzdelem egyrészt nem reménytelen — kis csapatunk egyre népesebb! —, másrészt szólnunk minden körülmények között erkölcsi kötelességünk.

1994. november

Bokor Ökocsoport

TARTALOM

Tanulmány
Georg Baudler: Az anyaistenség halálos paródiája 2–3
Kovács László: Isten nem szolgákat akar 3–4
A. F.: Alapelvek a szexualitásról 5–6
Thomas Seiterich-Kreuzkamp: Remény a védtelenek számára . . . 6–7
Erőszakmentesség
Mihálovics Zoltán: Áldott, ki az Úr nevében lő? 7
Merza József: Fegyverkezzünk-e, ha békét akarunk? 11
Állásfoglalás a fegyverkezés ellen 12
Csapody Tamás: Mi van a háttérben? 12–15
D. J.: Kell-e nekünk a NATO? 16
Vass Terézia: Erzsébet 23
Interjú
Bozsik Valéria: Akinek csak eszköz (Interjú Ébner Tiborral) . . . 8–10
Gyerekeknek Moha-mese
Bocsánatkérés – önmegbecsülés 17–18
Olvasók fóruma
Olvasóink leveleiből 19–22
Elmélkedések
Leveled jött Istentől (Vasárnapokra) 24–27
Harmadik világ
Tibet első látásra 28–29
Környezetvédelem
Reklám – fogyasztás – környezet 30–31

FELHÍVÁS

Kérjük Előfizetőinket,
hogy az impresszumban jelzett árak szerint
újítsák meg előfizetésüket.

Városi élet

Eddig a városokat élesen elhatároltuk a természettől: a város az embereké, a természet a vadállatoké. A modern ökológia alapján ezt a nézetet vissza kell utasítanunk.

A városok általában gazdag élővilágú területekre épültek, hogy az első telepesek el legyenek látva élelemmel: folyótorkolatokra, tó- vagy tengerpartokra, stb. A kereskedelmi útvonalak is olyan helyeken voltak, amelyeket a vándorló állatok is igénybe vettek (hágók, völgyek). A betelepülő ember pusztította a természeti környezetet, szennyezte (és egyszerűsítette) a létező ökoszisztémát, elűzte az állatokat, létrehozta az emberi környezetként ismert valamit. Itt élnek az emberek, zajban, szeméttel körülvéve, a természettől elszigetelve, nyomorra ítélve, az elveszett paradicsomot helyettesítő mesterséges világban. Egy kis képzelőerővel és politikai jóindulattal azonban visszatelepíthető a városokba az élővilág. Először a vízföldrajzi állapotot kell helyreállítani (a kiöntések kezelése, a folyóágy megtisztítása, gazdálkodás az esővízzel). Az áradásoktól való félelem miatt régebben minden vizet gyorsan le akartak vezetni — de ma ismerjük az esővíz visszatartásának a módját. (Vizet visszatartó háztetők, vízáteresztő parkolók és járdák, átmeneti tárolók létesítése). Ilyen eszközökkel megelőzhető az áradás, a vízszennyezés, és visszahozhatók a városokba a vízimadarak és a vízcsobogás hangja. Vissza kell telepíteni a természetes növényzetet a temetőkbe, kertekbe, háztetőkre. Nem elég egy-két zöld foltot létesíteni. A kultúrgyepek és idegen növények helyett természetes mezei gyeptársulásokat és gyümölcsfákat kell betelepíteni, tuja helyett természetes sövényeket, s nem kell kivágni az odvas fákat, mert ezek a mókusok és pelék otthonai. Az épületekben, a hidakon találhatnak menedéket és költőhelyet az állatok, a viaduktok alatt denevérek, a gyárak padlásán nyusztok és nyestek élhetnek.

A városlakók így a természethez közelebb, kiegyensúlyozottabb életet élhetnének.

(A GAIA sajtószemle anyagából.)

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)
Közösségi és családi folyóirat

VII/1. (35.) szám. Megjelenik évente hatszor.
Alapította: Simonyi Gyula
Szerkeszti a Szerkesztőbizottság.
A szerkesztőbizottság titkára: Garay András
Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám: 202-10809 Magyar Hitelbank Rt.
Budapest V., Szabadság tér 5–6.

Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára
„Érted vagyok" megjelöléssel
támogatást küldhetnek lapunknak.
Bármely összeget köszönettel fogadunk,
és 4000 Ft vagy nagyobb támogatás esetén
állandó tiszteletpéldányt küldünk.
Az Alapítványnak adott összeg
adócsökkentésre felhasználható.
Nyugatra 200 DM vagy nagyobb támogatás esetén
küldünk állandó tiszteletpéldányt.

Felelős kiadó: Vincze Endre
Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
Szerkesztőség: 1028 Budapest, Kazinczy u. 3.

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl. Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.
Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.
Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Nyomták a VÁCI OFSZET KFT nyomdaüzemében, Vácott.
Felelős vezető: Szilva István

ISSN: 0865-8021

Bimonthly newspaper of „Family Foundation" for communities and families, about gospel, charity, third world, ecology, nonviolance, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
Editor: GARAY András
Adress: H–2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentory copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:
1028 Budapest,
Kazinczy u. 3.

Előfizetést megfelelő postautalványon a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, és a hátán, a közleményben világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 1996-ra (postaköltséggel):
Belföldre: . . . . . 400 Ft
10 példánytól (példányonként) . 352 Ft
szociális előfizetés . . . . . 292 Ft
(nagycsaládosok, mozgássérültek, hallássérültek, diákok, hetven éven felüliek és állami gondozottak számára, postaköltséggel együtt)

Külföldre:
Itthon előfizetve:
a szomszédos országokba . . . . 400 Ft
egyéb külföldre . . . . . .1500 Ft
Nyugaton: . . . . . .36 DM

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai keresztény iskolát támogatják.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

VII. évf. 2. szám
1996. április
50,— Ft

Passiójáték

Jézusi etika a gazdaságban

BOKOR-arcképek

Cserháti püspök utolsó nyilatkozata

Teréz anya üzenete a nőkhöz

Moha-mese

A pápa eladja aVatikánt

Olvasók fóruma

Környezetbarát vásárlás

A reklám – szellemi erőszak

Próba

Passiójáték

Szereplők: **Jézus, Júdás, Kaifás, Pilátus, Írástudó, Farizeus, Pap, Jairus, Nikodémus, Simon Péter, Jakab, János, Mária, Mária Magdolna, Százados, I. Katona, II. Katona, I. Lator, II. Lator, Rendező, Kar**

Bevezetés: A Rendező *igazgatja a szereplők ruháit.* Júdás *jelmezéhez odakészíti a pénzeszsákot, vizet tölt a serlegbe, ami* Pilátus *kézmosásához kell majd, tőrt helyez el* Simon Péter *ruhájához, az elöljárók székére egy-egy Szentírást tesz, majd minden szereplő helyére egy gyertyát készít elő. Közben megszólal a zene és a bejárat felől lassan jönnek a szereplők. Hátukon iskolatáska vagy tarisznya. Kisebb csoportokban, vidáman jönnek. Mindenki odamegy a jelmezéhez és átöltözik. Amikor végeznek, hirtelen elhallgat a zene.*

Ezután gyertyával a kezükben egy sorba felállnak. Hátrébb a Kar *szereplői is elrendeződnek.*

A Rendező *meggyújtja az első gyertyát, majd mindenki továbbadja a lángot. Amikor mindegyik gyertya ég, a szereplők becsukják a szemüket és megszólal a* Kar:

Kar: Készüljetek fel a próbára!
Mindenki érti a szerepét?

A szereplők elvonulnak a helyükre, mindenki oda, ahol a jelmeze volt, de közben égő gyertyájukat a Kar szereplőinek nyújtják át.

Előjáték

Rendező: Kezdődjék hát a próba!

(Júdás idegesen fel-alá járkál, kezében a pénzeszsákot csörgeti.)

Jézus: Júdás, mi baj van?

Júdás: Nem érzem jól magamat ebben a jelmezben, nagyon szorít ez a ruha.

Jézus: *(szelíden)* Bátorság! Valakinek ezt a szerepet is el kell játszania.

(Júdás továbbra is idegesen járkál.)

Júdás: Mi lett volna akkor, ha ott, az utolsó vacsorán azt mondod: Júdás, ne menj el. Akkor talán nem történik meg ez a szörnyű dolog.

Jézus: *(mosolyogva)* Ja, ha egyszer valaki valamit a fejébe vesz, azt semmilyen erővel nem lehet visszatartani.

Júdás: Mondd meg őszintén. Te tudtad, hogy mire készülök?

Jézus: Én csak azt tudtam, hogy valamit forgatsz a fejedben és már jó ideje kerülöd a tekintetemet.

Júdás: Akkor, az utolsó vacsorán, megtörted a kenyeret és nekem is adtál belőle, aztán a kehelyből is innom adtál. Miért bíztál még mindig bennem?

Jézus: Küldtelek volna el? Tudod jól, a kiközösítés nem az én módszerem.

Kaifás: Miért vádolod magadat, Júdás? Valakinek meg kellett állítania Jézust. Mégiscsak felháborító, amit magáról, meg arról a különleges istenéről állított.

Pilátus: Addig nem is lett volna baj, amíg egy kisebb csoporttal járja a falvakat. Kell az embereknek a babona, higgyék csak azt, hogy kigyógyulnak nyavalyáikból. Legalább addig is nyugton vannak és nem ellenünk lázadoznak.

Kaifás: De most a hatalmunk van veszélyben!

Pilátus: Kinek a hatalma? Te komolyan gondolod, hogy egy ilyen szegény vándortanító hatalomátvételre készül? Nevetséges. Ilyen erős hadsereg mellett? Az már sokkal jobban izgat, hogy ne üssön ki lázadás. Szeretem a csendet és a nyugalmat.

Júdás: Hogy ti milyen tévedésben vagytok! Ti a hatalmat csak az erőszak segítségével tudjátok megvédeni. Katonákra és fegyverekre van szükségetek. Őrség kell nektek még a hálószobátok elé is, és még így sem tudtok nyugodtan aludni. Egyben biztos vagyok, ennek a Jézusnak nem ilyen hatalom kell.

Jézus: Nyugodj meg, Júdás! *(mindhármuk felé)* Örülök, hogy ilyen jól beleélitek magatokat a szerepbe. *(leülnek)*

Passiózene

I. jelenet

Rendező: Kezdjük az elején a történetet! Papok, írástudók, farizeusok képviselői, Jairus és Nikodémus — gyertek, üljetek össze tanácskozni! Ti tudtok néhány dolgot arról, hogyan kezdődött el Jézus szenvedéstörténete.

Farizeus: Azt hiszem, mindnyájan egyetértünk abban, hogy az utóbbi időkben felháborító dolgok történnek Izrael szent földjén.

Pap: Ez a Jézus nevezetű vándortanító teljesen lázba hozta a népet. Amerre csak jár, tömeg veszi őt körül. A zsinagógák megtelnek, amikor ő beszél.

Írástudó: Ez még nem is lenne baj, ha a Törvényt és az Igazságot tanítaná. De ő kiforgatja az Írás szavait, és Messiásnak, Isten küldöttének tartja magát.

Farizeus: Vegyük sorra ennek a Jézusnak a beszédeit és cselekedeteit.

Pap: Itt vannak ezek a hihetetlen gyógyulások. Ha nem a saját szememmel láttam volna, amint egy béna embert meggyógyított — el sem hinném. Ez még csak rendben is lenne, de hogyan gyógyította meg! Azt mondta neki: „Fiam, bocsánatot nyertek bűneid.” Hát mi ez, ha nem káromkodás!?

Írástudó: Itt az Írásban az áll, hogy egyedül Isten bocsáthatja meg bűneinket. Ez valóban súlyos vétek Isten ellen!

Jairus: Nekem egyetlen lányomnak adta vissza az életét. Senki más nem tudta meggyógyítani őt, egyedül Jézusban volt minden reményem. Bátorított engem, azt mondta, hogy ne féljek, csak higgyek. Azóta megváltozott az életem.

Farizeus: Igen, hallottunk az esetről. De nem akarom elhinni, hogy egy ilyen köztiszteletben álló, az Írásokat jól ismerő ember, mint te vagy, hiszel ennek a jöttment senkinek. Valószínű, hogy a lányod amúgy is meggyógyult volna.

Nikodémus: Tulajdonképpen mi bajotok van vele? Ő egy egyszerű vándortanító, aki sok embernek visszaadta a hitet és a reményt. Be kell vallanom nektek valamit. Én felkerestem Őt egyszer és hosszasan elbeszélgettünk. Higgyétek el, azóta nem tudok szabadulni a tekintetétől.

Pap: Hát már te is! Istenem! Mennyi a megtévedt ember! Na, és mit szóltok ahhoz, hogy szombaton is gyógyít? Semmibe veszi a szombatról szóló előírásokat!

JAIRUS: Emlékszem arra, amikor egy bénakezű embert gyógyított meg szombaton. Tudjátok mit kérdezett tőlünk? Erre feleljetek most őszintén. Azt kérdezte: „Szabad-e szombaton jót vagy rosszat tenni, életet menteni vagy pusztulni hagyni?”

ÍRÁSTUDÓ: Nem ez itt a kérdés. Arra válaszoljatok, hogy kinek az erejével teszi mindezeket. Ki adott neki hatalmat arra, hogy tanítson és gyógyítson?

FARIZEUS: Teljesen egyértelmű, hogy ezt az embert az ördög szállta meg és annak az erejével teszi mindezeket. De ez a szombati gyógyítás csak egy vétek a sok között. Tudomásom van arról is, hogy tanítványaival együtt nem tartják be a tisztasági előírásokat. Kézmosás nélkül ülnek asztalhoz!

PAP: Bizonyára arról is hallottatok már, hogy bűnös vámosokkal meg züllött utcanőkkel barátkozik. Sőt! Házukba megy és velük együtt eszik!

NIKODÉMUS: Éppen egy ilyen vacsorán mondta ezeket Jézus: „Nem az egészségeseknek kell az orvos, hanem a betegeknek.” És milyen igaza van! Ha ő nem nyújtja feléjük a kezét, ki segít rajtuk? Ha a Törvény úgyis elítéli őket, akkor miért változzanak meg?

ÍRÁSTUDÓ: Lásd be, hogy rajtuk már semmilyen orvos nem segíthet. Sajnos, ebben a súlyos vétekben kell leélniük az életüket, hiszen maguk választották ezt a terhet.

FARIZEUS: Azt javasolom, térjünk át arra, hogy mitévők legyünk vele.

PAP: Az első és legfontosabb, hogy jelentést kell tennünk Kaifás főpapnak. Minden tettéről részletes beszámolót kell készítenünk, hogy ezek alapján letartóztathassa.

JAIRUS: Milyen vádat találtok ki ellene? Hogy meggyógyítja az embereket és vigaszt nyújt nekik?

ÍRÁSTUDÓ: Még ha csak ennyi lenne a bűne! De kiforgatja az Írás szavait és félrevezeti a népet. Ez nem elég nagy vétek?!

FARIZEUS: Van ennél súlyosabb is! A zsidó nép Királyának, Messiásának tartja magát! Először jól az ujja köré csavarja a népet, aztán majd lecsapnak ránk a rómaiak!

NIKODÉMUS: Mivel tudod ezt bizonyítani?

PAP: Ha burkoltan is, de ő maga állítja ezeket. Olyan kérdéseket kell tehát föltenni neki, amiknek a megválaszolásával saját magát ejti csapdába. Csak egy elszólás, és már vihetjük is a főpap elé.

NIKODÉMUS: Miféle kérdésekre gondoltok? Ti komolyan azt hiszitek, hogy nem lát át rajtatok? Meg se kell szólalnotok, és ő már azt is tudja, hogy mire gondoltatok.

FARIZEUS: Kedves Nikodémus! Ennyire megszédített téged ez az ember? Némi ravaszsággal azért mi is rendelkezünk. Hát, azokat a kérdéseket csavarosan is fel lehet tenni.

PAP: Például megkérdezhetnénk tőle, hogy szabad-e adót fizetni a császárnak. Na, erre feleljen meg!

ÍRÁSTUDÓ: Kérhetnénk tőle égi jeleket is. Ha valóban Isten áll mögötte, nem hagyhatja cserben küldöttét.

FARIZEUS: Nem is rossz ötlet. Hát akkor megvan a következő időszakra a feladatunk és be is fejezhetnénk a mai megbeszélésünket. Ne felejtsétek el, hogy az ügy nem halasztható tovább. A legfontosabb, hogy megfelelő bizonyítékokat gyűjtsünk össze.

KAR: Kihez igazodtok, ti keményszívűek?
Nem szól már bennetek a lélek hangja.

PASSIÓZENE

II. jelenet

RENDEZŐ: Következik a Getszemáni-jelenet. Péter, Jakab és János — ti itt virrasszatok. Jézus, te ott térdepelj le, és próbáld meg saját szavaiddal elmondani azt, amit érzel.

KAR: Jézus, ne félj!
I.: Veled vagyunk ebben a nehéz órában!
II.: Bátorság!
III.: Kitartás!

KAR: Jézus, ne félj!

JÉZUS: Atyám! Idáig olyan biztos voltam magamban. A Te erőd segítségével tanítottam és gyógyítottam. Mindent úgy tettem, ahogyan azt elvártad tőlem. Most nagyon félek. Érzem, hogy evilág hatalomgyakorlói eltipornak engem. Nem is annyira a fizikai fájdalomtól félek, hanem attól, hogy teljesen kiszolgáltatott leszek. Azt tesznek majd velem, amit csak akarnak. Mit is mondhaték nekik? Lásd be, hogy küldetésem feléjük reménytelen. Bárcsak ne jött volna el ez a nehéz óra! „Abba, ha lehetséges, távozzék el tőlem mégis a szenvedés e pohara! De nem úgy fogok cselekedni, ahogyan én akarom, hanem ahogyan te akarod!”

(Simon Péter, Jakab és János ásítoznak és közben beszélgetnek.)

JAKAB: Ennyire szomorúnak és megtörtnek még nem is láttam a Mesterünket.

JÁNOS: Az utóbbi napok eseményei nagyon felzaklatták őt. Valami súlyos dolog van készülődőben. Én nagyon félek.

SIMON PÉTER: Azért hívott ide bennünket, hogy mellette legyünk, ha valami baj történne vele. Én megvédem őt! Nézzétek, itt van nálam ez a tőr. *(Előveszi a tőrét.)*

JAKAB: Minden megtörténhet, hiszen Kaifás emberei keresik őt, bármikor letartóztathatják.

JÁNOS: Én mondom nektek, jobb lenne még most elmenekülnünk. Elmehetnénk Betániába, ott nagyobb biztonságban lennénk.

JAKAB: Így igaz, előzzük meg a bajt. Ha Jézust elfogják, úgyis vége az egésznek. Visszamehetünk halásznak és folytathatjuk ott, ahol abbahagytuk.

SIMON PÉTER: *(felháborodva)* Ennyire nem érdekel benneteket Jézus sorsa? Higgyétek el, én sem értem mindig őt, de ilyen jó barátom még nem volt. Vele kell maradnom, bármi is történjen. Ti is jobban tennétek, ha nyugton maradnátok.

JÁNOS: Na jó, várjuk ki a végét. Én mindenesetre már nagyon álmos vagyok és alszom egy kicsit.

JAKAB: Ami azt illeti, én is álmos vagyok. Időnként rámfér egy kis pihenés.

SIMON PÉTER: Milyen sokáig imádkozik a Mester. Csend van és nyugalom. Néhány percre én is behunyom a szememet.

(Mindhárman alszanak.)

PASSIÓZENE

(Jézus fölkel és az alvó tanítványok felé közeledik.)

KAR: Miért kell egyedül küzdened?
Hol vannak a barátaid?

(Jézus ébresztgeti Simon Pétert.)

JÉZUS: Simon Péter, elaludtál? Egy órát sem tudtál virrasztani velem?

(Közben jön Judás, mögötte a Százados és a két Katona.)

JÚDÁS: Köszöntelek, Mesterem! *(Megrendülve átöleli Jézust.)*

JÉZUS: Júdás, te itt vagy?

JÚDÁS: Nagy gaztettet követtem el ellened. Hidd el, én ezt nem így gondoltam. Még pénzt is adtak érted, pedig nem kértem. *(Elhajítja a pénzt.)* Bárcsak segítene most rajtad a te Istened! Miért voltál olyan jó hozzám? *(fájdalmasan)* Elárultalak, elárultalak.

JÉZUS: Nagyon fáj, hogy ezt tetted, Júdás. Miattam azonban ne aggódj, én már felkészültem minden lehetőségre. Atyám mellettem lesz a legnehezebb órában is. Imádko-

zom érted, hogy visszatalálj az elveszett ösvényre, amely Atyánk Házához vezet.

JÚDÁS: *(Eltakarja az arcát és fájdalmasan nyögi)* Mit tettem, jaj, mit tettem!

JÉZUS: Júdás, valamit még mondanom kell neked, mielőtt elvisznek innen: tudd meg, most is ugyanúgy szeretlek, mint eddig, és imádkozom érted.

(A katonák elvezetik Jézust.)

KAR: Júdás, még nem késő hogy megváltozz!
Szeret téged a Mestered!

PASSIÓZENE

III. jelenet

RENDEZŐ: Pilátus és Kaifás — még egyszer beszéljétek át azt, hogyan viszonyultok Jézushoz.

KAIFÁS: Azért kerestelek fel még az éjszaka, mert halaszthatatlan ez a Jézus-ügy.

PILÁTUS: Nem értem, miért csináltok ekkora felhajtást ebből. Tudod jól, Róma nem nézi jó szemmel, ha itt bármi botrány is történik.

KAIFÁS: Hát pontosan ezt a botrányt szeretném elkerülni. Ha nem találunk ki valami elfogadható megoldást, akár az állásom is ugrik. *(kezét tördeli)* Szörnyen kellemetlen.

PILÁTUS: Ráadásul itt van a nyakunkon ez a ti nagy ünnepetek, ez a pászkahét. Mégcsak az kéne, hogy itt valami lázadás üssön ki.

KAIFÁS: Most mondd meg, hogy mit tegyek?!

PILÁTUS: Mit tudom én, találj ki valamit. A lényeg az, hogy elhallgattasd. Tegyél neki valami csábító ajánlatot, vagy zárd börtönbe — vagy tégy bármit.

KAIFÁS: Hát, az nem olyan egyszerű! Tudod, hogy mennyi követője van! Teljesen megszédítette ezeket a szerencsétlen galileai embereket. Valami különleges istenük van, akinek a segítségével át akarják venni tőlünk a hatalmat. Kidolgozott tervük van rá.

PILÁTUS: Ha a vezért elhallgattatod, a többiek megfutamodnak. *(töpreng)* Hogy ti milyen fanatikusak vagytok!

KAIFÁS: Uralkodásom óta eddig minden olyan simán ment. Ez a kiválasztott nép nem sok vizet zavar, ha hagyjuk, hogy vallásának éljen. Miért éppen most készül kitörni ez a botrány?

PILÁTUS: Engem nem érdekelnek a vallási ügyeitek. Oldjátok meg magatok. Én csak rendet akarok!

KAIFÁS: *(alattomosan)* Mi lenne, ha valami olyan vádat találnánk ki, ami már a te hatáskörödbe tartozik? Csináljunk belőle politikai ügyet. Ha jól belegondolsz, ez lenne a legcélszerűbb. Neked jogodban áll a legsúlyosabb ítélet meghozatala is.

PILÁTUS: Hát, persze! És Róma ránk figyel majd! *(gondolkozik)* De tudod mit, küldd csak ide ezt a Jézust. Én majd a népre bízom a döntést. Miért ne tehetne igazságot a nép? Esetleg választhatnak egy börtönben ülő bűnöző, vagy Jézus szabadon bocsátása között. Én mindenesetre mosom kezeimet.

(Megmártja kezét a vízben. Mindketten leülnek.)

KAR: Nagy a ti vétketek!
Nincs, aki segíthetne rajtatok!

PASSIÓZENE

IV. jelenet

RENDEZŐ: A következő jelenethez készüljenek elő Mária és Mária Magdolna. A három tanítvány futva érkezik meg.

SIMON PÉTER: Nagy baj történt, asszonyok! Elfogták Mesterünket, és semmit sem tehettünk érte.

MÁRIA: Mondjátok el, hogyan történt?

JÁNOS: Mostanában minden este az Olajfák hegyére ment imádkozni. Így történt ez ma is. A többiek a Getszemáni majorban maradtak, hármunkat arra kért, hogy tovább kövessük őt és virrasszunk vele. Láttuk az arcán, hogy nagyon fél.

JAKAB: Fáradtak voltunk és míg ő imádkozott, mi csakhamar elaludtunk.

MÁRIA MAGDOLNA: Hát így vigyáztatok rá!? Szenvedett, és ti magára hagytátok! Ó, bárcsak ott lehettem volna!

SIMON PÉTER: Arra ébredtem, hogy a nevemen szólít: Simon, elaludtál? Mennyire szégyelltem magamat, én, aki megígértem neki, hogy börtönbe, sőt halálba is megyek érte!

MÁRIA: És aztán mi történt, mondjátok már!

JÁNOS: Júdás érkezett meg, szorosan átölelték egymást és néhány mondatot váltottak. Júdás nagyon szenvedett, Jézus pedig vigasztalta őt.

JAKAB: Egy pénzeszsák is volt nála; valami szörnyű gaztettet követhetett el.

SIMON PÉTER: Azt mondta Mesterünk az utolsó vacsorán, hogy valaki elárulja őt.

MÁRIA: Júdás az áruló?

MÁRIA MAGDOLNA: *(maga elé)* Júdás, hogy tehetted ezt?

JÁNOS: Aztán jöttek a katonák és letartóztatták.

JAKAB: Mi pedig szaladtunk, ahogy a lábunk bírta. Milyen szerencse, hogy még el tudtunk menekülni!

SIMON PÉTER: Én megpróbáltam megvédeni őt, de rámparancsolt, hogy tegyem el a tőrömet.

MÁRIA: Hát már nem emlékszel arra, hogy mit tanított az erőszakról?

SIMON PÉTER: Nagyon is emlékszem. Azt mondta, hogy „ne szállj szembe a gonosszal, hanem ha megütik jobb arcodat, fordítsd oda a másikat is”. De ebben a helyzetben nem volt más választásom. Ezzel akartam bizonyítani, hogy megvédem őt.

JÁNOS: Én azt ajánlom, meneküljünk innen, amíg nem késő.

JAKAB: Igazad van, valami biztonságos helyet kell keresnünk, amíg lecsendesedik ez az ügy.

Weiden

SIMON PÉTER: *(gúnyosan, majd szomorúan)* Menjetek csak! Hát ennyit jelent nektek a vele való barátság és az a néhány év, amit együtt töltöttünk? Bajban van és egyből magára hagynátok? Mit értettetek meg abból, amit tanított nekünk? Én utána megyek, hátha szüksége van rám.

KAR: Még ti sem értitek a Mestert!
Emlékezzetek mindig a szavaira!

PASSIÓZENE

V. jelenet

RENDEZŐ: *(Megfogja Jézus kezét.)* Miután elítéltek téged, gyere és indulj el a Golgotára vezető úton. Ez a két bűnöző kövessen téged.

I. LATOR: Milyen megtiszteltetés számomra, hogy egy ilyen különleges ember társaságában tölthetem el életem utolsó néhány percét. És ez a díszkíséret! *(A nézők felé mutat.)*

JÉZUS: Nézzétek az arcukat! Vannak, akik kíváncsiságból jöttek el, sokan csodára várnak, az asszonyok sírnak és jajgatnak, néhányuk szemében pedig iszonyú félelmet látok.

II. LATOR: Mondd, te jó ember, egy kicsit sem félsz? Vagy ilyen jól tudod palástolni érzelmeidet?

JÉZUS: Az én erőm kevés lenne ahhoz, hogy elviseljem az előttem álló szenvedést, de Atyám szeretete velem van és erőt ad nekem.

I. LATOR: Jó neked, hogy van egy ilyen ^'vád. Mi ketten, a társammal együtt, nemsokára a biztos karhozatra jutunk. De tudod mit, nincs mit megbánnom. Egész eddigi életemben azt tettem, amit jónak láttam. Nem parancsolt nekem senki; öltem, csaltam, hazudtam és raboltam — teljes életet éltem.

JÉZUS: Van ennél sokkal szebb élet is — Isten szeretetében élni.

II. LATOR: Na, és mit hiszel? Ez a te jóságos Istened mit gondol most rólunk, bűnösökről? *(lemondóan)* Bár mit számít most már mindez. Csak azért kérdezem, mert ha beszélgetünk, akkor gyorsabban telik az idő.

JÉZUS: Elhiszitek, hogy benneteket is szeret és fontosak vagytok a számára?

I. LATOR: Te aztán érted a módját annak, hogyan vigasztald a halálra ítélteket!

II. LATOR: Van egy ötletem. Körülbelül negyed óránk van még ahhoz, hogy elérjünk a Koponyák hegyére. Ha ez idő alatt meggyőzöl bennünket arról, hogy ez az Isten minket is szeret, akkor a te hitedre térek még erre a néhány percre.

JÉZUS: Barátaim! Tudjátok, hogy azok az emberek, akik halálra ítéltek bennünket, nagyobb vétkesek, mint ti?

I. LATOR: Ezt jó hallani a fülemnek, de mit változtat ez azon a tényen, hogy mi vagyunk az elítéltek?

JÉZUS: Van egy nagy különbség. Nekik hiába van jó fülük, mégsem akarják meghallani az igaz beszédet. Ti pedig, mióta elindultunk, azóta szívjátok magatokba a baráti szót.

II. LATOR: Mindez azért van, mert te ilyen jó vagy hozzánk. Tudod, egyfolytában azon gondolkozom, hogy milyen vád alapján ítéltek el téged. Nem úgy nézel ki, mint mi, akik nagy gaztettet követtünk el.

JÉZUS: Én csak a helyes gondolkodásra tanítottam az embereket és gyógyítottam a betegeket. Ez minden vétkem.

I. LATOR: Ezért még nem ítélnek el senkit; valami mást is tehettél.

JÉZUS: Barátokat gyűjtöttem magam köré. Még vámos és utcanő is volt közöttük. Miután megváltoztatták gondolkodásukat és megbánták vétkeiket, követőim lettek.

II. LATOR: Kezd nagyon érdekelni az, amiket mondasz. Azt állítod, hogy ilyen bűnösök, mint mi vagyunk, jó útra tértek és a barátaid lettek?

JÉZUS: Így van.

I. LATOR: De mitől változott meg az életük, mit mondtál nekik?

JÉZUS: Csak annyit, amennyit nektek is elmondtam már, hogy az Atya mindenkit egyformán szeret; bűnösöket és igazakat egyaránt.

II. LATOR: Bennünket is?

JÉZUS: Hidd el, ha mondom.

I. LATOR: Annyira szeretnélek még tovább hallgatni téged! Istenem, adj még egy kis időt nekünk!

JÉZUS: Nincs szükségünk már több időre, nektek ennyi is elég volt ahhoz, hogy megváltozzatok.

II. LATOR: Megérkeztünk. Te győztél.

JÉZUS: Örüljetek, mert nemsokára Atyám Házában találkozunk újra.

(Középen Jézus, jobb és bal oldalán a két lator. Becsukják a szemüket és így hallgatják végig a keresztrefeszítés zenéjét.)

PASSIÓZENE

(A Golgotáról hazafelé menet Mária és Mária Magdolna egymásba karolnak.)

MÁRIA: Sokáig én sem értettem a fiamat. Meg akartam tartani magamnak, óvni, védeni szerettem volna, de elveszítettem őt. Miután lélekben elengedtem, akkor történt meg bennem a változás. Milyen büszke is vagyok rá! Úgy érzem, én is a tanítványa vagyok. Általa rátaláltam arra az Istenre, aki a Szeretet.

MÁRIA MAGDOLNA: A te fiad új életet adott nekem is. Megtanított arra, hogy bármilyen nagy is a vétkem, soha nem késő megbánni azt. Bátorságot, erőt adott nekem, hogy szakítsak a múltammal. Ő megértette, hogy miért pazaroltam rá azt a drága olajat, amivel megkentem a testét. Most már bennem is kitörölhetetlenül él a Szeretet Istene.

PASSIÓZENE

Utójáték

RENDEZŐ: Még egy fontos kérdést kell megbeszélnünk.

KAR: Ki a bűnös köztetek?
Kit terhel a felelősség?

Judás: *(idegesen felpattan)* Én? Nekem ez állampolgári kötelességem volt. *(szomorúan)* Habár tudom, nagy az én vétkem.

KAIFÁS: *(cinikusan)* Ugye nem gondoljátok komolyan, hogy én vagyok a bűnös? Én az ügyet átadtam Pilátusnak, ő döntött.

PILÁTUS: Ezt jól a nyakamba varrtátok, de tudjátok meg, a döntést nem én hoztam, hanem a nép. Aztán a többit már a Századosra bíztam. *(nyugtalanul)* Hol van a Százados?

SZÁZADOS: Nem én követtem el a bűnt, én mindent a katonákra bíztam. Őket terheli a felelősség!

KATONA: *(félénken)* Igaz, hogy én vertem be a szögeket, de mindezt parancsra tettem. Ártatlan vagyok.

KAR: A kérdés mindenkihez szól!
Mindenki nézzen magába!

(Rövid csend után megszólal a zene és mindenki visszaöltözik a saját ruhájába, majd elindulnak a bejárat felé.)

Gábeli Éva

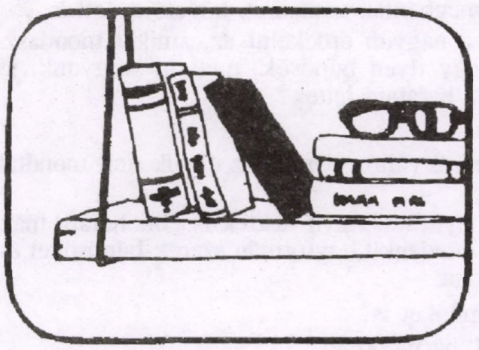

Wilhelm Haller

Az üdvözítő alternatíva

Jézusi etika a gazdaságban és a politikában

Előszó

Lényegében két ok indított ennek a könyvnek a megírására.

Az első az ismerethiány a népgazdaság leghétköznapibb dolgaiban, ami az „igazságosság, béke és a teremtés megőrzése" zsinati folyamat témáinak megvitatásakor mindig újra nyilvánvalóvá lesz. Megdöbbentő módon a szakértelemnek ez a hiánya nemcsak azoknál látható, akik szakirányú közgazdasági képzést nem kaptak, hanem maguknál a közgazdászoknál és a gazdasággal foglalkozóknál is, mert nem látnak tovább a tányér szélénél és nem veszik észre, hogy üzemgazdaságilag helyes döntések összgazdasági, sőt akár világgazdasági szinten rendkívül károsak lehetnek. Korunk tapasztalata végérvényesen megcáfolta Adam Smith liberális gazdaságtani alaptételét, mely szerint **az önzések summája közjóhoz vezet.** Az átlagember nincs abban a helyzetben, hogy átlátva a gazdaság tárgyi kényszereit, szakszerűen döntsön, a gazdasági szakembernek pedig törvényszerűen hiányzik hozzá az ereje és bátorsága, mert e döntésekkel kiváltságait és gyakran egzisztenciáját kockáztatja.

Vállalkozásom másik oka az a hosszú, fáradságos tanulási folyamatban szerzett felismerés, hogy **a zsidó–keresztény hagyomány** mind az egyén, mind a társadalom és az összes népek számára **teljesen ismeretlen,** mert évszázadok óta elhanyagolt útját tartalmazza az üdvösségnek, mégpedig az üdvösséget nemcsak vallási, hanem politikai értelemben is véve. Igen, Jézusnak a hívők számára teljesen magától értődő messiási mivolta csak **királyi–politikai** és főpapi–vallási **dimenzióinak** együttesében nyeri el teljes jelentőségét. Az előbbi a történelem folyamán mindig a rövidebbet húzta, sőt gyakran le is tagadják azt, pedig közelebbről vizsgálva egyértelmű, hogy **Jézus a zsidó hagyományra építkezve a politikai munka és tevékenység önálló útját járta, miközben tudatosan lemondott a hatalomról, az uralkodásról és az erőszakról.**

Amikor Jézus jelentőségének és Isten népének az irodalmával kezdtem foglalkozni, persze közben teológusokkal beszélgetve, megdöbbentett és megijesztett az a felfedezés, hogy az Isten népe fogalmat mindnyájan az egyház számára igényelték. Ennek össztársadalmi és alternatív társadalmi tartalma idegen volt tőlük. Eligazodásomat Bonhoeffer, Buber, Schonfield, majd végül a Lohfink testvérek segítették. Mély meggyőződésemmé vált, hogy a politika jézusi útja és megvalósításának kísérlete Isten népe által döntő jelentőségű az emberiség jövője számára, s hogy **ez az ügy csak közösségi bázismunkával valósítható meg, erőszakmentes formában, mivel a római-imperialisztikus politikának lényegében befellegzett.**

Munkanélküliség, aminek nincs vége

1978-ban jelent meg Eduard Pestel akkori tudományügyi miniszter ún. „német modell"-je, mely lényegében a Római Klub világmodelljét alkalmazta az NSzK-ra, annak gazdaságára. A modell a nyolcvanas évekre 2,5 millió munkanélkülit jósolt, s felhívta a figyelmet a szükséges intézkedésekre. A Német Gazdasági Intézet hasonló vizsgálatok alapján 3 millió munkanélkülit jósolt, de az intézkedések elmaradtak: a kormányzó pártok, a munkaadók, a szakszervezetek és az egyházak csak szövegeltek.

A nehézség megértéséhez azt kell tudni, hogy társadalmunkban a mindenkori évi termelési növekmény áll rendelkezésre az elosztás alapjaként. Ezért a költségfüggetlenség elvének megsértését és a gazdaság teherbíróképességének csökkentését elkerülendő a növekedés problémájának megoldására csak két út lehetséges: **több bér azonos munkaidő mellett, vagy változatlan bér csökkentett munkaidő mellett.** Az utóbbi módszer szolidaritást jelent a munkanélküliekkel és ha a munkaidőrövidítés megfelel a termelékenységnövekedés mértékének, akkor nulla mértékű gazdasági növekedés mellett a foglalkoztatottak száma állandó marad. **A bérek növelése viszont éppen az ellenkezőt jelenti;** vagyis ha a termelékenység növekedése nagyobb, mint a gazdaság növekedése, ez a foglalkoztatottak számának csökkenéséhez vezet. De hogyan lehetnek a szakszervezetek hitelesen szolidárisak a munkanélküliekkel, ha a munkásmozgalmak nem élték túl a háború utáni jóléthullámot, a munkás kispolgárrá züllött vagy részvényessé lépett elő, és a **szakszervezetek következetesen a munkaadók érdekeit képviselik?** Ugyanakkor az 1955. és 1985. közötti 30 év alatt a technikai és szervezési haladás azt eredményezte, hogy **a termelési és szolgáltatási érték megkétszereződött, a ráfordított munkaidő viszont kétharmadára csökkent.** És ki állítaná, hogy ez a folyamat megállt? Nemcsak a gazdaságban nem állt meg, hanem az egyházakban is ugyanez zajlik, ott is **létszámcsökkentéssel igyekeznek a megmaradó alkalmazottak jövedelmét növelni,** s ez a csökkentés a Német Evangélikus Egyházban évi 2%, tehát felvethető a kérdés, mikorra jut ez a nemzeti egyház oda, hogy már csak püspöke marad.

Az 1987. évi vizsgálatok a 2000. évre 4,5–5,0 millió munkanélkülit jeleztek előre úgy, hogy akkor még sejtelmük sem volt az NDK beolvadásából származó problémákról. Ez utóbbitól eltekintve az ipari országok fejlődését hosszú évek átlagában tekintve azt lehet megfigyelni, hogy **a szétosztott „kalács" felét munkaidőcsökkentésre, másik felét béremelésre használták fel.** Ez a folyamat a három nyolcas — munka, pihenés, szórakozás —, valamint az ötnapos munkahét elérésével megállt, s most már csak a béremelési követelések maradtak meg. Ez azt eredményezte, hogy a

„kalács" felosztásának aránya: **10% munkaidőcsökkentés, 90% béremelés,** ami szükségképp a munkahelyek számának csökkenését eredményezi. Másrészt **a bruttó és nettó bérek közötti olló folyamatos nyitása az összbértömeg vásárlóerejének csökkenését okozza.** Ezért nemcsak a munkanélküliség nem szűnik meg, hanem **a bérmunka a társadalom teherhordó szamarává vált.**

A bérmunka mint teherhordó szamár

A szövetségi államok közül legeladósodottabb Saarland miniszterelnöke 1988-ban bejelentette, hogy az adósságok miatt a munkaadók nem képesek új munkahelyek létesítésével csökkenteni a munkanélküliséget, sőt a tarifamegállapodások béremeléseit csak a tervezett új munkahelyek törlése révén tudják teljesíteni. A bejelentés kapcsán kialakult vita nagy fogalomzavart mutat. Ha például egy munkaadó a magas bérek miatt panaszkodik, akkor tulajdonképpen a személyzeti költségekre gondol. A szakszervezetek képviselője viszont a bérek alacsonyságát kifogásolva a nettó bért érti ezen. Nem csoda, ha nem tudnak megegyezni.

A bérek mellékköltségei 1987. végén a bruttó bér 83%-át tették ki a következők szerint: a társadalombiztosítás munkaadói része 22,4%, fizetett ünnepek 5,3%, munkával le nem fedett bérkifizetések (végkielégítések, felmentések, stb.) 5,3%, balesetbiztosítás, anyavédelem 2,7%, szabadságmegváltás és szabadságpénz 20,6%, jutalmak és 13. havi fizetés 9,8%, üzemi öregségi ellátás 9,3%, továbbképzés 1,5%, egyéb többletköltségek 6,1%.

Hasonló vizsgálatok szerint **egy munkaóra ára átlagosan 32,67 DM,** ami Svájc után a második legmagasabb érték világviszoylatban. Ebből a **bruttóbér 17,70** DM-mel a középmezőnyben, a **14,97 DM mellékköltség** azonban a magányos csúcson helyezkedik el. Mivel a mellékköltségek a bruttó bér 83%-át teszik ki, és a bruttó bér és mellékköltségek összege adja a személyzeti költségeket, ezért az utóbbi 183%-a a bruttó bérnek. Az átlagos nettó bér a bruttó bér 60–80%-a között mozog, ami azt jelenti, hogy a személyzeti költségeknek (183%) mintegy harmadát teszi ki a nettó bér (60%). A számításból látható, hogy **a bérek után fizetendő adó és szociális kifizetések a bérmunkát az idők folyamán egyre inkább túlterhelték, s ez kialakította az árnyékgazdaságot, a fekete munkát, ami az informális, negyedik szektorhoz tartozik.** Ez főleg a munkaigényes ágazatokra áll. Én mint festő kifestem a barátom lakását, ő mint vízvezetékszerelő megjavítja a csaptelepeimet: és adót, szociális juttatást, mellékköltséget egyikünk sem fizet.

A fekete munka ellen küzdő érdekcsoportok általában elfelejtik, hogy az egész ügy hátterében a bérmunka terhére bekövetkező cserearányromlás áll. **Ha egy képzett szakmunkás bruttó 18 DM-et keres, ebből 12 DM nettó órabére marad. Munkaadója azonban a mellékköltségek és a nyereség miatt a megrendelőnek a munkaigényességtől függően 40–60 DM-et kénytelen felszámítani.** Legyen ez az összeg mondjuk 48 DM, így a cserearány 1:4-re adódik. És ezt nem látja be a szakmunkás, hogy miért kell neki négyszeres árat fizetnie hivatalosan, ha azt a szolgáltatást akarja igénybevenni, melyért maga csak egyszeres bért kap.

A nettó bér és a személyzeti költségek, tehát a cserearány folyamatos torzulása a tőkeigényes ágazatokban a fekete munkánál még súlyosabb következményekhez vezet a verseny eltorzítása folytán. Ugyanis a tőkés, fejlesztéseinek mérlegelésekor — embert vegyen fel, vagy gépet vásároljon — világos, hogy nem a nettó bérrel, hanem a személyzeti költséggel számol, vagyis az emberi munka hátrányára diszkriminál. S ennek a diszkriminálásnak emberromboló hatásai mellett közismertek környezetromboló hatásai is az iparban és a mezőgazdaságban.

Az NSzK-ban a nem önálló munkával megkeresett, tehát **alkalmazotti jövedelem** a nettó összjövedelemnek 67,3%-át tette ki 1981-ben, s ez 56,9%-ra **esett vissza** 1987-ben. A 100%-hoz viszonyított eltérés, tehát 1981-ben 32,7%, 1987-ben 43,1% alkotja a vállalkozásból, illetve vagyonból származó jövedelemrészt. A számokból logikusan arra lehetne következtetni, hogy ebben az időszakban a nem önállók adóterhei csökkentek, az önállóké viszont növekedtek. E következttetés teljesen hibás. A bérek után fizetett adóösszeg 117 milliárd DM-ről 171 milliárd DM-re növekedett, míg a jövedelemadó 31 milliárdról 29 milliárdra csökkent. Ez minden kommentárt feleslegessé tesz.

Ha el akarjuk kerülni, hogy a bérből élők, illetve a bérmunka mint keresőtevékenység helyzete tovább romoljék és még több ember kényszerüljön a munkanélküliség helyzetébe, akkor **változtatnunk kell a nettó és bruttó bérek, valamint a bérek és személyzeti költségek arányán.** Meg tudunk felelni ennek a kihívásnak?

Minden békát lenyelünk

1988-ban Sindelfingenben az IBM üzemi tanácsa 400 munkatárs vasárnapi munkáját engedélyezte és ugyanezt tette a Siemens már két évvel korábban, persze nagy viták közepette. Mindkét eset nyomasztóan hasonlít a következő történethez:

Az esős utcán két csavargó egy ugráló békával találkozik. Az egyik kérdezi a másiktól, mennyit fizetne neki, ha megenné a békát. A másik 5 DM-et kínál. Az első, legyőzve undorát, legyőtri a békát, a másik fizet. Nemsokára újabb békával találkoznak, ami jó alkalom a második számára, hogy pénzét visszaszerezze. Az üzlet létrejön, a második is undorral lenyeli a békát. Tovább menve egyszercsak megáll és így szól az elsőhöz: „Micsoda hülyék vagyunk! Mindketten felfaltunk egy békát anélkül, hogy bármelyikünknek is több pénz lenne a zsebében, mint korábban" **A Siemens és az IBM valóban békanyelő csavargók,** amikor nyilvánvaló, hogy az alapkérdés pusztán gazdaságossági?

Bizony így van. **Radikális szabbat-nyugalmat** csak Izrael állama ismer, egyebütt csak bizonyos vallási csoportok, pl. az ortodox zsidók. Keresztény országokban az embert és állatot érintő halaszthatatlan szolgálatok mindig elvégezhetők voltak. De a nagy cégek a selejttöbbletre, a berendezések kihasználására és a folyamatok leállításából–újraindításából származó többletköltségekre hivatkoznak. Nyilvánvaló, hogy **ugyanannak a berendezésnek háromműszakos kihasználtsága nagyobb gazdaságosságot eredményez, mint az egyműszakos.** De a békaszindróma mindig fennáll, mert a versenyben csak az elsők szoktak nyerni, s ha a békát mindenki lenyelte, ez az előny megszűnik.

A munkaidő növelésének irányában hat a technikai fejlődés, valamint a munkahelylétesítés beruházási költségének folyamatos emelkedése. 1960-ban átlagosan 19 700 DM-ből lehetett egy munkahelyet létesíteni, 1985-ben viszont ez már 181 000 DM-be került. A termelékenység növelését tehát betű szerint növekvő tőkeigénnyel kell megfizetni, aminek három súlyos következménye: munkanélküliség, a jövedelemforrások eltolódása a bérmunkától a tőkevagyon felé, és a munkaadó által megkövetelt munkaidő növekedése.

Úgy tűnik, szerzésvágya kiölte az emberből a hétnapos bioritmus iránti érzéket, pedig az egysejtűek tartják magukat a hétnapos anyagcsereciklushoz. Ugyan **mikor éri el újra az ember az egysejtűek életritmusának szintjét, ha a bonni vezetők adómentességet biztosítanak az éjszakai és vasárnapi munkabérek számára?**

A munka újraelosztása

— reális lehetőség vagy utópia?

A munkanélküliség az NSzK legjobban előrejelzett válságproblémája, mégis: sem a vezetés, sem a közvélemény nem hajlandó tudomást venni róla, s úgy tekintik, mint a társadalom elkerülhetetlen betegségét. Valójában azonban nincs ok a reménytelenségre, csak ehhez a felelősöknek venniök kellene a bátorságot az igazsághoz és becsületességhez.

Első lépésként tudomásul kellene venni a pőre tényt, ami minden prognózisból kiderül: semmi remény arra, hogy a következő években a meglévő munkahelyek száma említésre méltó mértékben növekedjék. Ezért az illúzióktól mentes, teljes foglalkoztatottságra irányuló politikának azzal kell számolnia, hogy 2000-re 24 millió munkahelyet 28 millió munkavállaló között kell felosztani, azaz társadalmi átlagban 6 munkahelyen 7 dolgozót kell foglalkoztatni. Megoldhatatlan feladat? Nem, mert **már Mózes harmadik könyve beszél a nyugalom napjáról és a szabbatévről** (3 Móz 23 és 25), minek alapján bevezethető a lépcsőzetes vagy gördülő munkarendszer, melyben a kereső tevékenységet folytatók mindig másik egyhetede minden évben szabbatévet ünnepel. Tehát az 1., 2., ...6. munkahelyen a hét dolgozó: A., B., ...G. az alábbiak szerint rendeződik el:

dolgozók	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
	évek						
A	sz	1	1	1	1	1	1
B	1	sz	2	2	2	2	2
C	2	2	sz	3	3	3	3
D	3	3	3	sz	4	4	4
E	4	4	4	4	sz	5	5
F	5	5	5	5	5	sz	6
G	6	6	6	6	6	6	sz

Ezt a modellt 1987 óta a freiburgi érsekség civil pasztorációs előadói között az NSzK-ban elsőként megvalósították. A módszernek persze a számok és időegységek függvényében rengeteg alkalmazási változata lehetséges, és már Angliában is tettek lépéseket a szabbatév és gördülő munkarendszer törvényes bevezetésére.

Azokon a helyeken, ahol ez a módszer merevnek bizonyul, az időautonóm csoportok kialakítása segíthet, akik egymás között számolnak el csúsztatásaikkal, időtartozásaikkal és többlet munkaidejükkel.

Egyre több nagy cég — így pl. a Hewlet–Packard elektronikai és általában a fémipar — teszi lehetővé, hogy a szerződéshez képest teljesített többletmunkát szabadidővel honorálják; így tértek át a 40-ről a 37 órás munkahétre. Lehetővé teszik a részmunkaidős megállapodásokat, így pl. az angol nyelvterületen egy szabbatév összegyűjtése 90%-os jövedelemszerződés és teljes munkaidő mellett 9 évet vesz igénybe, 75%-os szerződés esetén 3 évet, vagyis az első esetben minden tizedik, a másodikban minden negyedik évben illeti meg a szerződőt a szerződött részjövedelem.

Az alapprobléma — hat munkahelyen hét embert foglalkoztatni — **megoldásának négy, együttesen is járható útja van:** (1) kollektív munkaidőcsökkentés bérkiegyenlítő tarifaszerződéssel, (2) egyedi részmunkaidő-szerződések jövedelemcsökkenés mellett, (3) a túlórák leépítése, (4) terheléstől függő munkaidő bevezetése a bérpótlékok szabadidőre történő átszámításával. Ezek közül csak az első kíván szövetségi szintű szabályozást.

Világosan látható, hogy a felső vezetés kritikátlan kötődése a közszolgálat tarifapolitikájához a munkahelytulajdonosok jövedelmének tendenciózus növekedését és így a tényleges munkahelyek számának tendenciózus csökkenését eredményezi. A megoldást „fentről" remélni illúzió volna. Tisztában kell lennünk azzal, hogy **megoldást csak a bázison lehet remélni,** azok között, akik hajlandók a szolidaritás új útjaira lépni. Nemcsak arról van szó, hogy a jó állással rendelkezők jövedelemnövekedését nyessük meg a kirekesztettek javára, hanem arról is, hogy a munkahellyel kapcsolatos *birtokló gondolkodásmódot, a nélkülözhetetlenségi tudatot legyőzzük magunkban,* szétválasszuk egymástól a munkaidőt és üzemidőt, feloldjuk a dolgozó és munkahely, a személy és funkció egységét, ami a több műszakban dolgozók, a mozdonyvezetők és pilóták számára régóta természetes.

A versenytársadalom válsága

A háború utáni gazdasági fejlődés világviszonylatban riasztó eredményeket mutat. Éppen az emberi igények kielégítése szorult háttérbe, ami minden gazdálkodásnak alapcélja, s helyette **a gazdasági növekedés, a nyereségmaximálás és a techikai haladás vált öncéllá.** Az a verseny, mely az „élni és élni hagyni" elv alapján a maga játékosságában teljesen egészséges volna, most elkeseredetté vált, és az ellenfél létalapjának megsemmisítésétől sem riad vissza. A szabadpiac elvén alapuló versenytársadalom önpusztító vonásokat mutat, ami alól a keleti blokk sem kivétel a maga sajátos törvényeivel. A verseny éleződését a fölös kapacitások hozzák létre, melyek egyre nehezebben találnak felvevőképes piacra, s olyan teljesítménynyomást hoznak létre, melynek csak egy különleges képességű, vékony elit tud megfelelni, de a csúcsteljesítményekre képtelen tömegek lemaradnak.

A munkaerőpiacon a teljesítményelit növekvő jövedelemre és kiváltságokra számíthat. Az alacsonyabb minőségű munka terén éles az aránytalanság a kereslet és kínálat

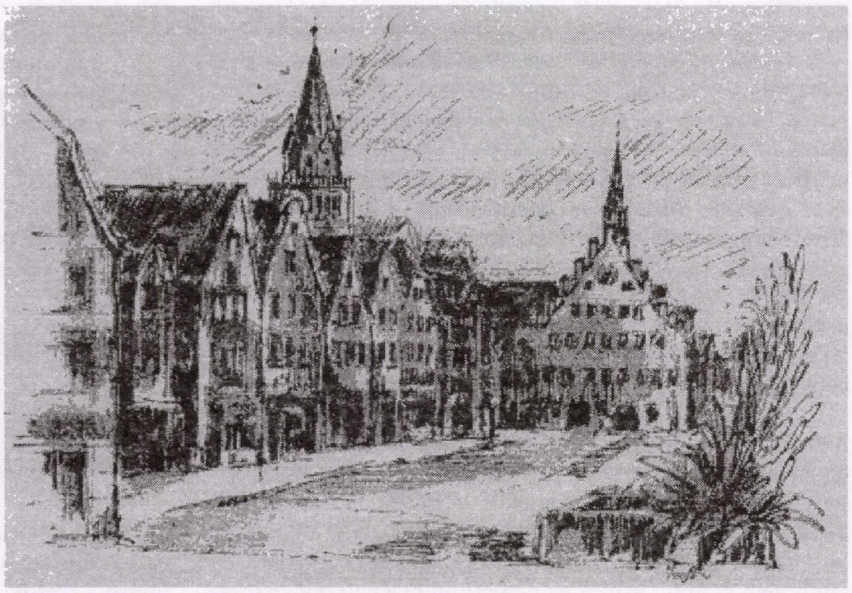

Neumarkt

között, és az árprés beláthatatlan. A csúcson lévő vállalkozóknak kelleténél több munkájuk van és sokat is keresnek, míg **a gyengébbek csődje növekszik,** a tönkrementek száma 1980-tól megduplázódott, és 1986-ban 19 000-rel rekordot ért el. A mezőgazdaság az ipari országokban támogatásokból vegetál. A világpiaci kép is azt mutatja, hogy az utolsó két évtizedben az iparilag fejlett és gyengén fejlett országok exportaránya legalább 2:1 arányban romlott.

A csúcsteljesítők, valamint a közép és alsó mezőny — létérdekeket is érintő és egyre erősödő — szétválasztódása ellen **a politikusok három stratégiát képzelnek el.** Az *első* a nemzetközi versenyképesség növelését célozza meg a techikai és szervezési haladás előmozdítása révén, tehát menekülés előre. Ezt teszi Kohl is, ami rövidtávon és egyes vállalkozók számára hozhat eredményt, de hosszútávon és összgazdaságilag a süllyedő hajó esete. A *második* a kisebb vállalkozások konszernbe tömörítésével igyekszik nagyobb versenymentes tartományokat létrehozni, a *harmadik* pedig a természeténél fogva versenymentes termelési és szolgáltatási területeket keresi, például a fegyverkezést.

A történelem iróniája, hogy pontosan ez utóbbi iparág áll kívül minden versenyen, mely leginkább a szembenállás, a rivalizálás és az ellenségeskedés elvéből él. Az állam mint üzleti partner biztonsági okokból eleve korlátozza a versenyt, kiírja az új fegyverek és fegyverrendszerek kifejlesztését és termelését, melyhez a koncepciót és a kötelezettségeket az ajánlattevő adja meg (ugyan ki más is tenné?), aztán kifizeti a fejlesztési és előállítási költségeket akkor is, ha azok messze túllépik az előirányzatokat. De hát itt a „nemzetbiztonság" forog kockán, amiért semmilyen ár sem magas.

Hogyan is lehetne visszafogni a verseny éleződését, amikor az mélyen bevésődött viselkedésmintákon alapul, és mindenki tudja, hogy az önzés ezidáig gyakorolt elmélyítése, valamint az ellenségképek és bűnbakok létrehozása és ápolása képezi a technikai–gazdasági fejlődés fő hajtórugóját? Zsákutcába vezetett az egész.

Ludwig Erhard, a német gazdasági csoda létrehozója állandóan ezt visszhangozta: **„mértéket tartani".** Nobutane Kiuchi, a tokiói világgazdasági intézet igazgatója szerint a szabadságon alapuló gazdasági rend csak akkor lesz életképes, ha a verseny mérséklésének útjára lép, vagyis a fejlett ipari országok az életfontosságú import mértékére csökkentik exportjuk mértékét, illetve elismerik az egyenlőtlenség tényét, azaz tekintettel lesznek a gyengébb fél létfontosságú érdekeire. Mi ezt a Hegyibeszédből ismerjük: „Amit szeretnétek, hogy az emberek veletek cselekedjenek, ti is ugyanazt cselekedjétek velük" (Mt 7,12). *Mivel azonban a közgazdász és szociológus Max Weber az etikát felelősség- és érzületetikára hasította szét, a jézusi etikát a magánéletre korlátozhatjuk, és semmi erkölcsi és lelkiismereti problémát nem jelent számunkra, ha a gazdaságban veszett kutyákként viselkedünk!*

Itt is az ember átalakításáról van szó, tehát csak a bázisról lehet indulni, mégpedig a három legégetőbb területen. *A munkaerőpiacon* el kell kezdeni a munkaerő újraelosztását. *A mezőgazdaságban* saját pénzeszközeink ráfordításával vállalni kell a természettel összhangban lévő állattenyésztés és növénytermelés többletköltségeit, és le kell győznünk a legolcsóbb árak „Aldi-mentalitásának" környezetromboló csábítását (Aldi = áruházkonszern, ahol szűkebb választékban élelmiszerek és háztartási cikkek a legolcsóbban kaphatók). *Ki kell nyújtani kezünket a harmadik világ felé,* és nemzetközi konszernek segítségével azok importigényét a második világból kell kielégíteni, ők pedig ne dollárral, hanem áruval fizessenek.

Gazdasági üdvösségelméletek

A gazdasági verseny éleződésének magyarázatára elméletek is születtek, mégpedig abból a reményből, hogy ez a lóhalálig fokozódó rohanás egyszercsak céljához ér. A különféle elméletek **két alapgondolatra vezethetők vissza.** Az egyik *a Kondratyev-féle:* a gazdasági fellendülések és hanyatlások hosszú ciklusú hullámelmélete, a másik *a háromszektor-elmélet,* mely a különböző termelési és foglalkozási szektorok gazdasági súlyának áthelyeződésével foglalkozik.

E század húszas éveiben fogalmazta meg elméletét az orosz **Kondratyev,** s e szerint a gazdasági fejlődés 40–60 éves ciklusidővel hullámmozgásszerűen lendül fel és hanyatlik. Elméletének ezt az első felét ragyogóan igazolta az 1929-ben kitört gazdasági világválság, valamint a múlt század harmincas és nyolcvanas éveiben megmutatkozó hullámvölgyek. Az elmélet második fele azonban, mely szerint a fellendülést mindig valaminő alapkutatási újításnak az ipari elterjedése hozza meg — a múlt század első felében a vasútépítés, második felében az elektrotechnika és a nehézvegyipar —, századunkban már nem igazolódott, mert a fellendülést a háborús készülődés, majd a károk helyreállítása hozta meg. A jelen válság megoldására is **hiába keresünk technikai üdvözítést,** mert — bár éppen elég alapújítás terjed el világszerte —, a munkanélküliséget és szegénységet egyikük sem magyarázza és oldja meg.

Mélyebbre ásva — a 3 Móz 25,8–22-ből kiderül, hogy a zsidók ismerték a hosszú ciklust, pedig akkor ipari korszakról nem is beszélhetünk, Kondratyev csak újra felfedezte azt. A zsidók viszont tudták, hogy szellemi–társadalmi kezdeményezés hozza meg a fellendülést, és ez magyarázza a harmincas évek fellendülését is, noha az a legrosszabb fajtából indult: a nácizmus, a fasizmus mobilizálta a társadalmakat, a többiek pedig erre reagáltak. De a zsidók azt is tudták, hogy az Úr **kegyelmének** esztendeje a gazdasági–társadalmi újrakezdés, az adósságelengedés, a földvisszaadás, a rabszolgafelszabadítás, tehát a felgyülemlett igazságtalanságok helyrehozásán túlmenően a **befelédordulás,** a belső megtérés, az emberlét mélyebb értelme kutatásának esztendeje is.

Valószínűleg nem véletlen, hogy Lk 4 szerint Jézus Názáretben Iz 61 felolvasásával kezdi meg nyilvános működését, s ez érdekes módon a század harmincas éveire esik, tehát előttünk van az az elfelejtett ciklikusság, amit Kondratyev újra felfedezett. E folytonosságnak arra kellene indítania bennünket, hogy abba beleilleszkedjünk és megtegyük a magunkét: „elengedjük az adósságokat, szabadon bocsássuk a foglyokat".

A háromszektor-elmélet pedig azon a nyilvánvaló tényen alapul, hogy az iparosodás kezdete óta a termelési és foglalkozási területek–szektorok jelentősége drámaian megváltozott. Az első szektor a mezőgazdaság, a második az ipar, a harmadik a szolgáltatás. A szövetségi statisztikák szerint a létszámhelyzet így alakult (milliókban):

	1.szektor	2.szektor	3.szektor
1950	5,0 (25%)		
1960	3,5 (14%)	10,2 (39%)	12,5 (48%)
1970	2,3 (8%)	10,0 (38%)	14,4 (54%)
1980	1,5 (6%)	8,3 (32%)	16,0 (62%)
az egyenleg	-3,5	-1,9	+3,5

A hiány a vizsgált kiindulási pontokhoz viszonyítva 3,5 millió, ill. 1,9 millió munkahely.

A puszta számok tehát bizonyítják az áthelyeződés tényét, de azt is, hogy a történelmileg későbbi szektor nem képes pótolni a korábbi szektorban keletkezett munkahelyhiányt. Vagyis a kommunikációs és információs technológia mint gazdasági remény — ez volna *a negyedik szektor* — szappanbuborékként elpukkadt.

Mélyebbre ásva azonban észre kell vennünk, hogy a szolgáltatási szektor a társadalom növekvő munkamegosztásából él, ami vég nélkül nem folytatható, mert a szakmásítással párhuzamosan a költségek elképesztő arányban emelkednek. A család nemcsak anyagi kockázatnak kitett közösség, hanem mindenekelőtt társadalmi szolgáltatásokat hordoz, s ezért a család felbomlása katasztrófális hatással jár a társadalomra pénzügyi tekintetben is, de főleg szociális és pszichikai területen. **Itt sem marad tehát más megoldás, mint a belső megtérés.** A munkaújrafelosztás szociális problémája megoldásának még csak az elején járunk. Ezen az úton a döntő lépések „szolgáltatást" feltételeznek, tehát azt a készséget, hogy *egymásnak szolgáljunk.* Ilyen egyszerű ez és ilyen nehéz.

Pénz és kamat

„Az Ige testté lett és itt élt közöttünk..." A János-evangélium ezen állítása a keresztény hit egyik alapvető kijelentése, de rendre megfeledkezünk arról, hogy képletesen az emberi élet egyik legalapvetőbb folyamatát írja le, mégpedig a szellem világából származó eszmék megtestesülését, anyagi megjelenítését. Aki részese volt ilyen folyamatnak — akár ipari termék létrehozásának, vagy tervek megvalósításának nevezzük is azt —, annak számára nem alaptalan az alkotóképességet az ember „isteni" adományának nevezni. Arról azonban már megfeledkezünk, hogy e folyamatokban döntő szerepet játszik a pénz. A hitelezőnek el kell tartania a mérnököt addig, amíg késztermékének hozadéka lehetővé nem teszi a hitel visszafizetését. Ez pedig áll a fogkefegyártástól a gyermeknevelés szülői költségeiig. E tény viszont azt jelenti, hogy létfenntartó szerepéből következően végső fokon a pénz határozza meg, hogy a rombolás, gyűlölet és bírvágy, vagy pedig az igazságosság és könyörület, azaz a szeretet igéi testesülnek-e meg. **A pénz tehát a munka gyümölcseiből lepárolt tárolt energia.** A felhasználás módjáért pedig a birtoklója a felelős.

Ezt az egyszerű tényt éppen az egyházak nem veszik figyelembe, miközben az evangéliumról prédikálva óriási vagyonaikat pénzügyi szakemberek (szolgáltatási szektor!) kezelésére bízzák, akik a legnagyobb hozadék és biztonság érdekében nem nézik, hogy fegyverüzletbe vagy őserdők letarolásába fektetik-e be azt. A bankok jótékonyan elfödik a pénzmozgások útjait, s szolgáltatják az egyházak számára szükséges alibit, de *az egyházak ettől függetlenül a világ igazságtalanságainak bűnrészeseivé válnak.* Amíg pénzeszközeinket hozadék- és biztonságérdekelt módon a pénzpiaci intézményeknél fektetjük be, építő módon prédikálunk, de romboló módon cselekszünk. Cselekedeteink pedig hitünk megtestesülései, s ilyen esetben ezek ellentmondanak egymásnak: a mammon közelebb áll hozzánk, mint Isten. Ezt világosan ki kell mondani, hiszen kölcsöneinkkel magunk döntünk arról, hogy jó vagy rossz testesül-e meg a világban.

Neustadt a.d. Waidnaab

A világszerte tapasztalható eladósodási válság, mely már nemcsak az iparilag gyengén fejlett országokat, hanem az iparilag fejlettek közügyeit is érinti, **felveti a kamat és kamatos kamat jogosságának kérdését.** A kamatos kamat egész pénzgazdálkodásunk alapja, de mivel törvényszerűségét a legmeredekebben a végtelenbe emelkedő exponenciális függvény írja le, **szükségképp katasztrófához vezet,** mert a leggyorsabban eredményezi a gazdagok túlgazdagodását a szegények elnyomorodásának terhére. Kamatos kamatot ugyanis csak az tud felszámítani, akinek a kamatra létszükségletei kielégítéséhez nincs szüksége, s így a kamatot tőkésíteni, azaz kamathozóvá tudja tenni. Néhány jellemző adat: 2%-os kamatláb esetén a tőke 35 évenként, a szokásos 8%-os kamatláb esetén 9 évenként duplázza meg önmagát, és az utóbbi esetben az első duplázódás után már csak 5,3, majd ezután 3,7 év szükséges ahhoz, hogy a tőke meghozza önmagát. Ennek szörnyű következménye, hogy *a tőkéből származó jövedelmek gyorsabban növekednek, mint az egyedül valós értéket létrehozó emberi munkából származók, tehát az utóbbiból élők szükségképp elnyomorodnak.* Ezért ítélte el az egyház a középkorig és még Luther is a kamatot, és számították a kamatra kölcsönző pénzembert a prostituáltak közé, a társadalom peremrétegéhez. A tőke exponenciális növekedése a bérből élők elnyomorításával *a vásárlóerőt fojtja meg, ami a gazdasági élet elegedhetetlen összetevője, vagyis a pénz elveszti csereeszköz funkcióját és önálló áruvá, a spekuláció tárgyává válik.* E jelenség annyira elterjedt, hogy a Sony vezetője és a német munkaadók szóvivője tiltakoztak is ellene. A bérből élők természetesnek veszik, hogy mielőtt kézhez kapnák, bérükből a jövedelemadót levonják, de a pénzemberek úgy tiltakoznak ezen elv ellen, hogy jövedelemadóikat elsikkasztják. Az egyházak is leleplezik magukat óriási vagyonaikkal, ami után kamatok milliói szedik be, s ugyanakkor elhallgatják, hogy **a kamat mint teljesítmény nélküli bevétel egyszerűen törvényesített rablás.** *Ezért olyan nagy az ellenállás a forrásadóval szemben, mert a lopott jószág mindig adómentes volt, s ezért nem látható be, hogy egyszerre miért kell a kamat után is adót fizetni.* Így jut el a csak hízni hajlandó tőke önmaga megsemmisítéséhez a közjó kárára, ti. a fegyverkezés finanszírozásával, s áll elő Reagan alatt az USA eddig legmagasabb államadóssága. Ezt követte régebben a háború, most a leszerelés, ami megint tőkemegsemmisítés a közösség kárára, hiszen az adófizető a rakétákat egyszer már megfizette.

De hát mit lehet tenni? Ismert, hogy a probléma pártpolitikai úton nem kezelhető. Ezért **először is tudatosítani kell a tényeket,** és egyénileg ki kell szállni a kamatszedés kizsákmányolásából. **Másrészt a botrányt nyilvánossá kell tenni,** és itt az egyházaké a fő feladat, hiszen ők sírnak krokodilkönnyeket a nyomorult eladósodott országok felett, miközben maguk a rajtuk élősködő vámpírok közé tartoznak.

Végül ha a világ világossága, só és kovász akar lenni, akkor **meg kell kezdenie a hitelező bankok által diszkontált adósságok módszeres felvásárlását,** és fejlesztési szolgálataikon keresztül meg kell állapodnia az adós országokkal, hogy azok az ellenértéket saját erdősítéssel, infrastruktúra- és munkahelylétesítéssel fizessék meg. Itthon pedig, az NSzK-ban létre kell hozni **szövetkezeti alapon az alternatív hitelrendszereket.**

A hitelezés és a hitel költségeinek történetéről

Weizsäcker szövetségi elnök a közelmúltban idézte a régi zsidó közmondást, mely szerint a megváltás titka az emlékezésben található. Ezt segíti elő *Gunnar Heinson* társadalometikai rekonstrukciója az ókorról.

Szerinte mintegy ezer évvel időszámításunk előtt természeti katasztrófák és klímaösszeomlás következtében sok nép életfeltételei és így társadalmi intézményei is tönkrementek. **A válság előtt a föld közös tulajdonban volt,** az újraszerveződésnél azonban a biztonságigény létrehozta a lehatárolt magántulajdont és a központi államhatalmat. A magángazdálkodás biztonságának alapja az egyedi tartalékképzés volt, s ha ez válsághelyzetben nem bizonyult elegendőnek, jött a kölcsön, a hitel, melynek kockázati prémiuma az adósrabszolgaság volt. **A magántulajdon abszolutizálását a rómaiak hajtották végre legteljesebben,** kiépítve annak jogrendszerét is. Egyes germán törzsek és a zsidók föld- és adósjogrendszere ettől teljesen eltért, mégis *a római rendszer terjedt el az egész világon,* nem kevés lelkiismereti problémát okozva a korai kereszténységnek. A zsidók megtartották egymásközt azt a szolidaritási közösséget, mely 5 Móz 23,20–21 alapján tiltja a kölcsön utáni kamatszedést a népen belül, de az idegennel szemben nem. A vagyonnövelés határait és az adósrabszolgák felszabadítását pedig az ötven évenkénti jubileum éve, az elengedés esztendeje biztosította.

A történelemből egy dolog világos: **az olyan társadalomban, melyben mindenki mindenki ellen van, a kamatszedés elkerülhetetlennek látszik. Szolidaritási közösségben azonban fölösleges, sőt erkölcstelen.** Kifejezetten bűn, **ha a vállalt kockázat nem veszélyezteti a hitelező létét,** s **ha a kamatterhek kritikus szint alá nyomják a kölcsönvevő életszínvonalát.** Világos, hogy a kamat a szolidaritás összetört struktúráinak következménye, ezért **kiküszöböléséhez először ezeket a struktúrákat kell helyreállítani.** Ezért szörnyű baj, hogy **az ipari korszak a nagycsaládot is tönkretette, s maradt az egyedi ember az egyre megfizethetetlenebb társadalombiztosításokkal,** mutatván, hogy a tisztán anyagi biztonság nem elegendő — és nem is elérhető —, mert nemcsak kenyérrel él az ember.

A politikai reformizmus vége

1988-ban a német sajtóban felröppen a hír, hogy a talajvízszennyezés miatt a vízellátást korlátozni kell. Hogyan reagál erre Bonn? Úgy, ahogyan a munkanélküliség és az erdőpusztulás problémáinál tette. Egymásnak ellentmondó szakvélemények végtelen sora és forró viták után a saját mulasztások felszámolása helyett a felelősséget Brüsszelre tolja, mert a kérdéskör európai probléma, és a német vegyészeti nagyipar lobbyjával szemben Bonn is tehetetlen. Az átlagpolgár pedig nem érti, hogy minek kell vegyi bunkókkal a környezetet szennnyezve–tönkretéve a termelést abszurditásig hajtani, mikor annak egyre nagyobb része eladhatatlan s ezért megsemmisítik.

Úgy tűnik, **a társadalom elveszítette képességét a torzfejlődések kijavítására, a kormányok pedig a status quo helytartóivá váltak** függetlenül attól, hogy az társadalmilag megfelelő-e vagy nem. Pedig az NSzK megalapítói más jövőt képzeltek el, amikor a parlamentáris demokráciára és a szabad piacgazdálkodásra alapoztak, igen jó viszonyban az egyházakkal, hiszen politikai vezetőik alkalmasint az egyházakban is vezető pozíciót töltöttek be. A piac pedig nemcsak szabad, hanem szociális is volt kezdetben: jelentős közvagyont osztott fel például a Keletről menekültek között. Az újjáépítés korszakában tehát társadalmi és gazdasági rendszerünk egyaránt bevált.

Nem így manapság. A problémák egy részét már jeleztük, s a megoldás mindig azonos minta szerint történik. Az illetékesek és szakembereik felismerik a bajokat, közhírré teszik, a politikusok megvitatják, címkézik, ellátják a kutatási megbízások és átgondolatlan rendszabályok flastromával, majd a fiókba teszik. Példája ennek Helmut Schmidt, aki miután elhagyta hivatalát, az Európai Közösség agrárpolitikáját „teljesen idiótának" nevezte; ő tette ezt, akinek éveken keresztül kötelessége volt, hogy megakadályozza ezt az elzüllést. Persze a bajok miatt egyes politikusok mellett **a pártok,** a Bonn körül kialakult **lobbyk, nemzetközi érdekcsoportok is elmarasztalandók.** A kiépült funkcionárius-rendszer egyebet sem tesz, mint önmaga létfontosságát igazolja. Ma már nem az állam tartja pórázon a gazdaságot, hanem a gazdaság az államot. Tehát csak Bonn, Brüsszel, Washington és Moszkva a felelősek? Ők is, de ugyanakkor **a társadalom három tartóoszlopa roppant meg.**

Először is a **versenyszellem** került egzisztenciális válságba, amint ez a vállalkozások fokozódó csődjeiből és a politikusok elkeseredett és kíméletlen hatalmi harcaiból világosan látható. A második a **társadalmi tudat** megváltozása: harminc évvel ezelőtt még meg lehetett oldani társadalmi kérdéseket, ma ez lehetetlen. Akkor még volt hajlandóság a megtérésre, és Ozeás (14,4) szerint beszéltek a szószékről, és volt, aki erkölcsi okokból tette le hivatalát. Ma az önelégültség csak bűnbakkeresésre képes, és idegen lett számára, hogy a feltámadás és a Golgota kölcsönösen feltételezik egymást. A gazdaság és a politika gigantomániája előreláthatóan kihúzza a talajt minden, a szükséges reformokra irányuló kezdeményezés alól. A harmadik az, hogy **megszűnt a polgár bizalma a felsőbbségben.** S a gondolat, hogy az „atyai állam" cserbenhagyhat bennünket, ez főleg német részről nagyon jellemző, mert nem ismerek még egy népet, mely éppen az államnak akkora atyai szerepet tulajdonítana.

Gyakran elfelejtkezünk arról, hogy a polgár és a felsőbbség tudata kölcsönösen meghatározzák és tükrözik is egymást. Majd tíz éve járom az országot vándorprédikátorként a munka újralosztása érdekében, de a teljes egyetértés mellett legtöbbször azt hallom, hogy ideje volna már valamit tennie a kormánynak, vagy a szakszervezeteknek vagy a munkadóknak ezen a területen. A legritkább esetben mondja valaki, hogy másnap áttér a részmunkaidős foglalkoztatásra, vagy nem vállal többé túlórát. **Nemcsak a civilkurázsi hiányzik, hanem a készség is az önálló felelős cselekedetre.** Vagy az értelmes dolgok csak kikényszerítve terjednek el? Túlságosan megbűvöl minket a hatalom, és nem vesszük észre, ahhoz, hogy fent változzék valami, először nekünk kell változnunk a bázison. Ha gondolkodásunkat és tetteinket meg akarjuk szabadítani az ellenségeskedésre és rivalizálásra beállított versenyeszménytől, nekünk nyugatiaknak *vissza kell térnünk a zsidó–keresztény hagyományok gyökereihez.* A probléma ugyanis egyidős az emberiséggel, s ezért évezredek óta foglalkoztatta a legjobb fejeket és szíveket.

(Az 1989-ben megjelent könyv ismertetőjét **Hampel Károly** készítette.)

(Folytatás a következő számban)

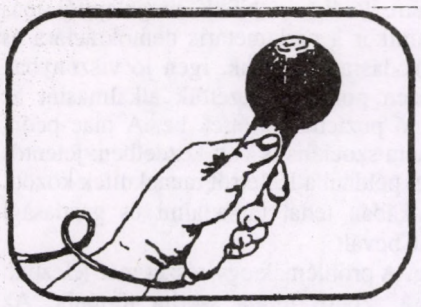

Megtaláltuk itt a helyünket

Beszélgetés Garay Andrással és Dórával a Bokorról

Hogyan ismerkedtetek meg a Bokorral?

DÓRA: 1981-ben költöztünk fiatal házasokként Fehérvárra. Akkor már ismertük Simonyi Gyuszit, de a Bokorról még nem tudtunk. Amikor megérkeztünk a teherautóval, fáradtan az éjszakai pakolás után, sokan vártak bennünket, ebédet főztek, kitakarítottak, mindent megtettek, hogy otthon érezzük magunkat. Így mutatkozott be nekünk a fehérvári közösség, és azt láttuk, hogy nagy szeretetben és az általunk is fontosnak tartott értékek vonzásában élnek. Később derült ki, hogy mindez a Bokor nagyközösség keretében működik.

Mi volt a varázsa ennek a közösségi életnek?

ANDRÁS: Az, hogy a fehérvári közösségi életben a Bokor életének mindhárom oldala egyforma erősséggel és „magas színvonalon” volt jelen, azaz egyszerre volt spirituális, intellektuális, és mindennapos szeretetkapcsolatokat fenntartó és sokoldalúan szolgáló mozgalom. A Bokor így nagyon vonzó volt, s könnyűszerrel tettük túl magunkat az akkori veszélyhelyzeteken. Azóta is havonta járunk Fehérvárra. Úgy emlékszem az akkori beszélgetéseinkre, hogy már akkor szó volt olyan dolgokról, amelyek a Bokrot, az Egyházat és a magyar társadalmat csak most kezdik foglalkoztatni, s mindez nagy nyitottsággal, belső örömmel, mondhatni vallásos légkörben történt. Nem véletlenül nőtt ki ezekből az évekből a katonáskodást megtagadók nagy száma, vagy az ökológiai tudatosság és a Bokor társadalmi megjelenési igénye (könyvek, újság, kommuna).

Mondjatok valamit a korábbi éveitekről!

DÓRA: Diákként — évfolyamtársak voltunk az egyetemen — egy a Regnum peremén lévő nagyközösségbe jártunk, ahol élményteli élet folyt, rengeteg programmal, jó kapcsolatokkal, de — így persze csak utólag tudjuk megfogalmazni — az elköteleződés konkrétsága nélkül. Ennek nem is voltak meg a szellemi alapjai sem. Az utolsó években nagyon zavart már a szellemi munka hiánya a közösségi életben, így könnyen „váltottunk.”

Hogyan látjátok a többi közösségi mozgalmat?

ANDRÁS: A korábban említett hármasságból (spiritualitás, intellektuális élet és mozgalmi jelleg) az egyik szinte minden más mozgalomból hiányzik, vagy elcsökevényesedett. Általában az intellektuális élet az, elveszítik a szellemi nyitottságot, vagy leszűkítik a saját szempontjaikra. Ezért nehéz párbeszédet folytatniuk velünk és persze fordítva is. Ez nem azt jelenti, hogy ott valakik nem lelhetnek otthonra, nem töltheti ki az életüket.

A Bokor tehát kirí a többiek közül?

ANDRÁS: Igen. A Bokor önálló és önállóságra nevel. Átvesz egy hagyományosan hatalmi funkciót mind az Egyháztól, mind az államtól. Azt, hogy ki meri jelölni, mi a mérték. Az értékkijelölő funkció vállalása roppant veszélyes. Jézusnak is az életébe került. A társadalmak életében hagyományosan az Egyház állított és jelölt ki értékeket. Azt, hogy ezt vagy kétszáz éve (s hazánkban úgy 50 éve) elvették tőle, a mai napig nem tudja feldolgozni.

A Bokor önállósága azt jelenti, hogy nincs szüksége támaszra? Mondjuk ki: Egyházra?

DÓRA: A Bokor és az Egyház sajátos szimbiózisban él. Ha az Egyház nem olyan amilyen, nem jön létre a Bokor, ha a Bokor (és itt ezen a jézusi gondolat érvényre jutását is értem, tehát kicsit idealizálok) nincs, az Egyháznak nehezebb megtalálni a helyét a mai világban. A Bokornak nem támaszként kell az Egyház, hanem hatásterületként. Ide tartozunk, itt szeretnénk segíteni a jézusibbá válás útján.

Azt hiszem, objektívan ma már megállapítható, milyen hatása volt és van a Bokornak a ma Egyházára és a társadalomra. S természetesen ebben a változásban a Bokor nincs egyedül, hanem rajtunk kívül számosan vannak.

Nem vagytok túl optimisták?

ANDRÁS: Úgy gondoljuk, hogy a Bokor teológiája a hagyományos teológia csúcsa; vagy ez lesz a XXI. század katolikus teológiája, vagy — s félek kimondani — nem lesz Egy-

Regensburg

ház. Ma rengeteg jel mutat arra, hogy Gyurka bácsi 50 éve mondott gondolatai a világ teológiai gondolkodásának középpontjába kerültek. S azért hagyományos ez a teológia, mert még használja az évezredes fogalmakat és megközelítéseket, mint megváltás, Szentháromság stb., tehát viszonylag szervesen beépíthető a mai katolikus kultúrába. Az Egyháznak vissza kell térnie a jézusi értékekhez, különben elveszti a súlyát. Ma egyre többen mondják ki, hogy „a király meztelen”. Nekünk — s ezt látjuk másoknál is a közösségben — fáj a mai helyzet.

Nem értékelitek túl a Bokor szerepét?

DÓRA: A Bokor helyzete nem rózsás, sem kifelé, sem befelé, de ettől még igaza lehet. Az igazság nem statisztikai kategória. De ha a világ helyzetét nézzük (szegénység, klímakatasztrófa, fegyverkezés), nem látunk a Bokor által felvázolt úton kívül más reményt a megoldásra.

Mindezek ellenére ma sokan eltávolodnak a Bokortól!

DÓRA: A Bokortól elmenők kis része hagyja ott a Bokorban megismert értékeket. A Bokron belüli vitákat és a Bokor körül keltett egyházi hisztériát nehéz elviselni. Sajnos a közvélemény idehaza az egyén hovatartozását fontosabbnak tartja, mint magát az embert. Ez ellen minden épeszű ember tiltakozik, hiszen így elvész az ő egyénisége. Ez az általánosítás nagy károkat okoz a Bokornak, de ez egyfajta ára is a Bokron belüli szabadságnak. A másik ok, hogy minden bántás ellenére a Bokor-tagok többsége szereti az Egyházat és ott akar szolgálni. S ezt a szolgálatot fontosabbnak tartja a közösségi odatartozásnál.

Ezért lenne hiba, ha a Bokor intézményesülne?

ANDRÁS: A Bokor intézményesülése 50 éve megtörtént, hiszen aki független, az intézményesült. A jogi formák itt másodlagosak. Ma a Bokor mind gondolatilag, mind szervezetileg független. Tiltakozunk gondolatban a Bokor intézményesülése ellen, de így csak egyes emberekre jut nagyobb teher, s veszít a hatékonyságából. Szerintünk az intézményesülésnek több előnye lenne, de meg kell találni a módját, hogy ez az intézményesülés az Egyházon belül jöjjön létre.

Beszéltetek a fehérvári évekről, hogyan látjátok mindezt ma?

DÓRA: Nosztalgiával gondolunk vissza a nyolcvanas évek elejének közösségi életére. Az említett hármasság a Bokron belül, az utóbbi években eltorzult a szellemi élet javára. Úgy gondoljuk, ma a mozgalmi és spirituális értékeket kellene megerősíteni, az együtt cselekvést, az együtt és egymásért végzett munkát, az együtt ünneplést. A gyakorlati szeretetben való „versengés” ma fontosabb lenne, mint az újabb és újabb teológiai meglátások propagálása. A Bokornak minden lelki alkatú, felkészültségű embert be kellene fogadnia, minden élethelyzetre megoldást kellene adnia, ad absurdum egy Bokron belüli szerzetesi közösséget is el tudunk képzelni. Egymásért kellene nagyobb áldozatot hozni, az odatartozásunkat jobban, ötletesebben kifejezni.

Az Egyház jobban tolerálna egy ilyen Bokrot?

ANDRÁS: Nem nagyon kell ezzel törődni. Az Egyház és a Bokor viszonyában rengeteg a pozíció- és presztízskérdés. Ma, ha egy ember kicsit is hajlandó elgondolkodni Istenről, emberről és e kettő kapcsolatáról, rájön, hogy a Bokor által képviselt értékek jézusiak.

És a módszer?

ANDRÁS: Az érték felszínre akar kerülni. Nincs módszer. Egyszer így kell tenni, egyszer úgy. Egyszer határozott hangon kiáltani, egyszer szelíden simogatni. Általában az bírálja a módszert, aki az értékekkel nem akar szembesülni, így kapóra jön számára a módszer esetleges hiányossága.

És a Ti „módszeretek” nektek mit eredményezett?

DÓRA: Boldogan élünk. Nevelünk három gyermeket, s átszövi életünket a Bokor által nyújtott értékrend. Megtaláltuk itt a helyünket. Szellemi örömet jelent a tiszta beszéd, a sok barátság, az értelmes szolgálat. Örülünk a Bokor új útjainak (Bokorliget, könyv- és újságkiadás, stb.) s magunk is tevékenyen részt vállalunk benne.

Szerencsés módon a szakmánk is segítséget jelenthet másoknak, mivel építészmérnökök vagyunk. Két közösségünkben számos nagyszerű ember van, részünk van egymás életében. Mindkét közösség már 13 éves, most is ugyanolyan öröm a találkozás. Ennek talán az is oka, hogy együtt alakultunk olyanná, amilyenek most vagyunk, s hogy nem szégyelljük egymás előtt gyengeségeinket.

Mostanában mintha fáradtnak tűnnétek...

ANDRÁS: Az elmúlt pár év sok új feladatot hozott. Kevesebb az idő a feltöltődésre, mint korábban, s hajlamosak is vagyunk túlterhelni magunkat. Ennek egy részét örömmel tesszük, másrészt kötelességből vagy kényszerből. Mivel az időnk jelentős részét együtt töltjük, mindent közösen élünk meg. Este 8-kor elköszönünk a gyermekektől, s még éjfélig egymás mellett rajzolunk, közben beszélgetünk magunkról, a mieinkről, a Bokor s a világ dolgairól, ahogy ma is veled.

D.J.

Mi lenne...

Mi lenne, ha fedőt raknék a fazékra, hátha tényleg hamarabb melegszik így a víz? Mi lenne, ha több szobanövénnyel hűsíteném a levegőt? Ha vinnék kosarat a boltba, ne ott kelljen műanyag szatyrot vásárolni? Ha beállnék a sorba, és nem a habtálcára kimért árut vásárolnám meg? Mi lenne, ha nem savaznám a WC-t, hanem spaklival, kefével tisztítanám meg? Persze, ez nem is olyan könnyű, de hát nem is mondta senki, hogy könnyűnek kell lennie. Mi lenne, ha könyvtári könyvet olvasnék, nem ponyvaregényt? Ha nem dobnám ki az elemet, hanem beküldeném egy olyan iskolába, ahol gyűjtik? Ha újrahasznosított papírt, füzetet, borítékot vásárolnék? Ha feltakarítanám a ház környékét, esetleg távolabb is, és minden ősszel fákat ültetnék? Ha leszigetelném az ablakokat, ajtókat, és kipróbálnék egy kisfogyasztású kompakt fénycsövet? Ugye, nem lennék sem rosszabb, sem butább ember? Nem esne le a karikagyűrű az ujjamról. Csak egy kicsit szebb és tisztább lenne a világ.

Dőry István

„Senki sem követhet el nagyobb hibát, mint az, aki azért nem tesz semmit, mert amit megtehet, az kicsiny.”
(Edmund Bukke)

„Gyalázatos volt, ami velünk történt"

Cserháti püspök azt mondta utolsó TV-interjújában: „A kommunista rendszerben még arról is az állam döntött, hogy ülésein a püspöki konferencia miről tanácskozik és miről nem. A püspöki konferencia üléseit először 'le kellett játszani', aztán lehallgatták azokat. Kikényszerítették a papok áthelyezését. A magyar egyházban a múlt feldolgozása még várat magára."

A kommunista uralom alatt a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia teljes mértékben az állam utasításaitól függött. Erről vallott az (1994.) április közepén meghalt Cserháti József magyar püspök utolsó TV-interjújában, amelyből a halálát követő vasárnap, július 17-én, az „Orientierung" című ORF-adás sugárzott részleteket. A mindenkori prímás és Esztergom érseke, a kalocsai és az egri érsek, valamint a püspöki konferencia titkára alkották az úgynevezett „állandó" püspöki konferenciát, mondta Cserháti, aki 19 évig volt a konferencia titkára. Ez a négyes grémium készítette elő a konferencia napirendjét.

Előtte egy nappal meg kellett jelenniük az Állami Egyházügyi Hivatal vezetője előtt, és a konferenciát „le kellett játszaniuk". Az állami hatóság ezután döntötte el, hogy mit szabad és mit nem szabad tárgyalniuk, illetve bizonyos kérdéseket miképp kell kezelniük.

„Úgy bántak velünk, mint kisiskolásokkal"

„Utasításokkal láttak el bennünket. Ez volt a leggyalázatosabb abban, ami velünk történt", kommentálta a folyamatokat visszapillantásában Cserháti, *„a püspöki konferencia nem volt szabad, és én sem voltam az." A kommunisták úgy kezelték a püspököket, „mint a kis iskolásgyerekeket".* Megparancsolták nekik, „mondjanak igent olyan dolgokra, amelyeknek nem lett volna szabad megtörténniük". *Ezenkívül bizonyosan lehallgattak minden ülést. Cserháti szerint minden püspöki rezidencián lehallgató készülékeket építettek be, „nálam még a kertben is".* Minden püspöki irodába legalább egy besúgót állítottak.

„Ha nem helyeztük át, eltiltással fenyegettek"

Cserháti megerősítette az interjúban, hogy az állami hatóságok arra kényszerítették a püspököket, hogy büntetésből helyezzék át *a különösen tevékeny és „sikeres" papokat.* Legtöbbször olyan papokról volt szó, aki jól megtalálták a hangot az ifjúsághoz. Ezeket a papokat a kommunista hatóságok azzal vádolták, hogy az állammal szemben „hűtlenek és ellenséges érzelműek". Püspökeiktől aztán azt kívánták, hogy „büntetésből helyezzék el őket". Noha a püspökök ezeket a rendelkezéseket lelkiismeretük előtt nem igazolhatták, a nyomásnak kénytelenek voltak engedni. Ha ezt nem ők tették volna meg, az illetékes állami hatóság eltiltotta volna a prédikációtól, a nyilvános papi működéstől, vagy akár a papi hivatal gyakorlásától az illető papokat. Az áthelyezések tényleges végrehajtásával a püspökök ezt a veszélyt akarták elkerülni.

Cserháti szerint a kommunista hatalomgyakorlóknak az áthelyezéssel távolabbi céljuk is volt. Az áthelyezések legtöbbször intellektuális, városokban működő papokat érintettek. Ezeket tehát vidéki plébániákra kellett helyezni, míg a városi lelkipásztorkodásra kevésbé alkalmas papok kerültek a városi plébániákra. Cserháti úgy vélte, hogy a kommunisták számítása — az egyház ilyen úton történő gyöngítésére — nem vált be, mert a legtöbb pap „hű volt a püspökéhez", és a tőle telhető legjobban tette a dolgát.

Kivételt képezett az a *300–400 „békepap"*, akik „meg voltak győződve arról, hogy helyes az, amit az állam követelt", és *„úgy viselkedtek, mint állami hivatalnokok".* A papi szemináriumok és teológiai főiskolák helyzetével kapcsolatban Cserháti azt mondta, hogy ezen a területen kevés nehézségük volt. A legtöbb professzort „szabadon nevezték ki", legfeljebb 5 főnél került sor állami nyomásra. Ezek azonban mindenesetre „jelentéktelenek" voltak és „tisztességesen" viselkedtek.

Évszázadok öröksége

Cserháti abban is a jozefinizmus örökségét látja, hogy a kommunista állam olyan rövid pórázon tartotta az egyházat. Magyarországon az egyház mindig szoros kapcsolatban volt az állammal. Ezért a kommunisták „magától értetődőnek" tartották hatalomátvételükkor, hogy az egyház jószántából szorosan együttműködik a kommunista állammal is. Céljuk az államhoz tartozó egyház létrehozása volt. A püspök szerint azonban amit a kommunisták könnyűszerrel elképzeltek, az igen nehéznek bizonyult.

Ezért 1950 elején minden püspöki hivatalba három állami alkalmazott költözött be, akik együtt ültek a püspökkel még az étkezőasztalnál is. Ellenőrizték az egész postát, és lefoglalták a hivatali bélyegzőt. Cserháti elmondta, hogy a püspöknek minden hivatalos ügyletnél külön kellett elkérnie a bélyegzőt. A közvetlen ellenőrzésnek ez a formája legfeljebb egy évig tartott. Majd a továbbiakban az ellenőrzési tevékenységet az Állami Egyházügyi Hivatal és mintegy 40 munkatársa gyakorolta, amely *minden egyházmegyében saját hivatalt működtetett.* Emellett több munkatárs dolgozott az MSZMP Központi Bizottságában és a miniszterelnök mellett, akik egyházi kérdésekben illetékesek voltak.

A legapróbb részletekig mindent Moszkva irányított

A püspök nagynak és döntőnek értékelte Moszkva befolyását a magyarországi kommunista rendszer egyházpolitikájára. *„Moszkva dirigált a legapróbb részletekig".* A keleti blokk országainak vallási ügyekkel foglalkozó államtitkárait évente legalább háromszor-négyszer meghívták Moszkvába. Miklós Imre, aki husszú éveken át vezetője volt a magyar Állami Egyházügyi Hivatalnak, soha nem ismerte el ezeket a Moszkvából származó utasításokat. „De mindenki pontosan tudta, hogy ezek léteznek", mondta Cserháti püspök.

Arra a kérdésre, hogy mi volt a „legkellemetlenebb esete" Miklós Imrével, Cserháti válasza: az, amikor

egyszer elmondta a külföldi sajtó képviselői előtt, hogy Magyarországon az egyházat az Állami Egyházügyi Hivatal vezeti. Ez a kijelentés Miklós Imre elevenére tapintott, és ezért hevesen támadta Cserhátit.

„A Bulányi-ügy" Lékai bíborosnak „köszönhető"

A püspöki konferencia titkára őszintén feltárta azt a konfliktust is, amely a magyar egyházi hierarchia, valamint Bulányi György piarista szerzetes és Bokor-mozgalma között van és évekre nyúlik vissza. Akkor éleződött ki, amikor a Bokor-mozgalom elkötelezte magát a katonai szolgálat megtagadásának joga mellett. A kommunista rendszer azt kívánta a püspököktől, hogy tegyenek intézkedéseket a Bulányi-mozgalom ellen. Erre a püspöki konferencia nyilatkozatot tett közzé, amely minden katonaköteles magyar katolikus számára erkölcsi kötelességként írta elő a katonai szolgálat teljesítését. A püspöki konferencia ezen nyilatkozatát a Bokor-mozgalom nem fogadta el, hiszen tagjai közül sokan megtagadták a katonai szolgálatot, és ezért börtönbüntetést szenvedtek.

Bulányi azt a nézetet képviselte, hogy az adott körülmények között nem kell engedelmeskedn a magyar püspökökneki, mivel döntésüket nem szabadon hozták meg. A konfliktus kiélesedett, úgyhogy végül Lékai László, akkori magyar bíboros prímás, eljárást kezdeményezett Bulányi ellen, amelyben a piarista szerzetest eretnekségek terjesztésével vádolták meg. Az ügy Rómába, a Hittani Kongregáció elé került. Bulányit nem ítélték el „eretnekként", de felszólították a Bokor-mozgalom tagjait, hogy engedelmeskedjenek a magyar püspököknek. Ezenkívül a Hittani Kongregáció — aláírás céljából — 12 pontot terjesztett Bulányi elé. Ő kijelentette, hogy erre hajlandó, azonban hozzáfűzte a II. Vatikáni Zsinat egyik kijelentését a lelkiismeretről. A Hittani Kongregáció ezzel nem értett egyet. A vitát tehát a mai napig nem fejezték be.

Cserháti úgy vélekedett, hogy a Bulányi körül kialakult konfliktus mindenekelőtt Lékai bíborosnak és kevésbé az állami nyomásnak köszönhető. A bíboros öntelt módon úgy hitte, hogy ha ő mint prímás mond valamit a magyar egyháznak, azt követni kell. Ezért ellenszenvvel viseltetett a „bulányisták" iránt, és nem volt hajlandó semmiféle kompromisszumra vagy megértésre. Nem ismerte fel, hogy a dolog ilymódon nem oldható meg.

Bulányinak sok követője volt

Cserháti a Bulányi ellen indított „egyházi pert" is szerencsétlennek tartotta. *A kihallgatás során Bulányit „személyében szörnyű módon megtámadták" és „valami gyalázatos módon meg akarták semmisíteni".* Szemére vetették, hogy szándékosan éket akart verni az egyházvezetés és a hívők közé. Bulányi az eljárást „nagyon elszomorítónak, szinte dühítőnek" tartotta. Cserháti nyilatkozata szerint Bulányi minden vádat visszautasított, kivéve azt, hogy a katonai szolgálat ügyében nyilatkozata nem követte a püspöki konferencia nyilatkozatát. A kommunista állami hatóságok bizonyosan arra törekedtek, hogy az egyházban szakadás jöjjön létre. Cserháti azonban *elképzelhetetlennek tartja, hogy Bulányi az állami érdeknek megfelelően járt volna el.*

Lékai Bulányival kapcsolatos kijelentéseivel nem minden püspök és pap értett egyet. A piarista szerzetesnek sokkal több követője volt, mint azt az egyházvezetés gondolta, közöttük volt mintegy 50, jó képességű fiatal pap is. Lékai bíboros ahelyett, hogy az ügyet országon belül rendezte volna, beterjesztette azt a Hittani Kongregáció elé, és még az akkori piarista generálison keresztül is nyomást gyakorolt Bulányira. De őt a generális sem tudta rávenni, hogy vonja vissza kijelentéseit. Cserháti tagadta, hogy a Vatikán a háttérből együttműködött volna az egész ügyben. Róma „tiszta megoldásra" törekedett.

A Bulányi-ügy a magyar egyház számára máig „nagyon kellemetlen" ügy, amelynek a ténylegesnél nagyobb jelentőséget és figyelmet adtak. *Cserháti azt kérdezi, hogyan lehet, hogy a konfliktust még mindig nem tisztázták, és hogy még ma is „egyházellenességgel" vádolják a Bokor-mozgalmat.* Minden félnek be kell vallania, hogy „túlzó módon érveltek". Egyesek a konfliktust még ma is abból a szempontból tekintik, „mint egykor, amikor az igazságot nem lehetett kimondani".

A bűnök bevallása nélkül hitelre méltatlanok maradunk

Cserháti püspök általában sajnálta, hogy *a kommunista uralom múltját az egyházban még nem dolgozták fel. A hibákat ki kellene mondani és be kellene vallani. Cserháti szerint „amíg ez nem történik meg, az egész egyházi lét nem méltó a hitelre, mintha léteznék valami tabu, ami mögött valami be nem vallható rejlik".* Ennek a következménye az is, hogy az egyház a társadalomban nem talál megértésre, amit pedig igényelne. Hasadás keletkezik az egyház és a társadalom között. Magyarország lakosságának mintegy 30%-a közömbös az egyházakal szemben. Cserháti *felvetette a kérdést, hogyan képes felkínálni az egyház megoldásokat társadalmi kérdésekre, ha nem képes rendben tartani saját ügyeit.* Fennáll annak a veszélye is, hogy az egyházellenes pártok befolyása erősen megnövekszik.

Mindszenty: Hős, de politikai hibákkal

Cserháti véleménye szerint a Mindszenty-ügyet sem dolgozták még fel. *Mindszenty József bíboros „hős" volt, és meggyőződéses hirdetője a hitnek, aki azonban politikai hibákat követett el.* Kibékíthetetlen volt és „túlságosan éles" a kommunistákkal szembeni reakcióiban. Így például nem állt szóba Budapesten Moszkva egy befolyásos meghatalmazottjával, noha ez a beszélgetés valószínűleg politikailag okos dolog lett volna. *Mindenesetre Cserháti elismerte: „Az egyház megsemmisítésére vonatkozó moszkvai határozaton ez semmit sem változtatott volna. Enyyiben Mindszentynek ismét igaza volt."* Csak kevés egyházi ember ismerte fel világosan, hogy a kommunisták az egyház teljes megsemmisítésére törekszenek. Mégis csak a párbeszédre lehetett építeni, „hogy ezt az időpontot messze eltoljuk". A kommunizmus bukása gyorsan következett be, és főleg váratlanul.

Thomas Seiterich-Kreuzkamp

Forrás: Kathpress Nr. 161., **1994.** 07. 16.

Fordította: —elká—

Teréz anya üzenete

a pekingi Nők Világkonferenciája számára

Kedves Barátaim,

Isten áldását kérem a Nők Negyedik Világkonferenciája valamennyi résztvevője számára. Bízom abban, hogy ez a konferencia mindenkit segít majd abban, hogy jobban megértse, szeresse és tisztelje azt a sajátos tervet, melyet Isten a teremtés során a nőnek készített, s hogy ezt tervet életünkben be is teljesítsük.

Sosem értem, amikor oly sokan azt hangoztatják, hogy a nő és a férfi egyforma. Ezzel tagadják azt a nagyszerű különbséget, ami a két nem között van. Isten minden ajándéka jó, de nem mind egyforma. Gyakran keresnek fel azzal, hogy úgy akarják a szegényeket szolgálni, ahogyan én szolgálom őket. Ezeknek az embereknek el-elmondom: „Amit én meg tudok tenni, az te nem tudod. S amit te tudsz, azt én nem tudom. De mindannyian tehetünk valami szépet Istenért.” Pontosan ugyanilyen a különség nő és férfi között is.

Valamennyiünket, minden emberi lényt Isten teremtett, s arra teremtett, hogy nagy dolgokat vigyünk végbe: szeressünk és szeressenek minket. De miért teremtett Isten egyeseket nőknek és másokat férfiaknak? Mert a nő szeretete Isten szeretetének egyik arculatát jeleníti meg, a férfi szeretete pedig egy másik arculatát. Mindketten szeretetre lettek teremtve, csak éppen más-más módon megnyilvánuló szeretetre. Nő és férfi szeretete kiegészíti egymást, s együtt az Isten szeretetéből többet mutathatnak meg, mint tehetné azt bármelyikük is egyedül.

Isten azt mondja nekünk: „Szeresd felebarátodat, mint önmagadat.” Tehát először önmagamat kell megfelelően szeretnem, s aztán ennek alapján a felebarátomat. De hogyan szerethetném önmagamat anélkül, hogy elfogadnám magamat olyannak, amilyennek Isten megalkotott? Akik tagadják nő és férfi gyönyörű különbözőségét, azok nem fogadják el magukat olyannak, amilyennek Isten megalkotta őket, és így felebarátaikat sem képesek szeretni. Ők csak a szétválasztást, a boldogtalanságot és a békétlenséget fogják hordozni a Földön. Például gyakran mondogatom, hogy manapság az abortusz a béke legnagyobb ellensége a világban, és mindazok, akik a nő és a férfi közti különbség elmosása mellett érvelnek, az abortusz pártján állnak.

Halál és bánat helyett békét és örömet kell adnunk a világnak. Ehhez a béke ajándékát kell kérnünk Istentől, és meg kell tanulnunk szeretni egymást, elfogadni egymást, nővérekként és fivérekként, Isten gyermekeiként. Jól tudjuk, hogy a családi fészek a szeretet és az imádság megtanulásának legjobb helye a gyermek számára, amikor látja, hogyan szeretnek és hogyan imádkoznak a szülei. Azok az országok, ahol a családok nagy számban felbomlanak, súlyos válságokkal fognak szembekerülni. Gyakran láttam, elsősorban a gazdag országokban, hogy gyerekek mint nyúlnak kábítószerhez, hogy elmeneküljenek az elhagyatottság és elutasítottság érzése elől.

Ahol a családok erősek és egységesek, ott a gyerekek Isten személyes szeretetét tapasztalják meg szüleik szeretete által, és felnövekedve hazájukat is szeretetteli, békés hellyé teszik majd. Isten legnagyobb ajándéka a család számára a gyermek, akinek anyára és apára egyaránt szüksége van, hiszen Isten szeretetét mindketten más-más módon közvetítik számára. Az együtt imádkozó család tagjai kitartanak egymás mellett, szeretni fogják egymást, ahogyan Isten is szereti mindegyiküket. És a szeretet műve mindenhol a békét szolgálja.

Őrizzük meg tehát a szeretni tudás örömét a szívünkben és osszuk meg ezt az örömet mindazokkal, akikkel csak találkozunk. Imádkozom minden küldöttért, és azokért az asszonyokért, akiken a pekingi konferencia segíteni akar, hogy valamennyien — Máriához hasonlóan — tiszták és érzékenyek legyenek, szeretetben éljenek, s így általuk családjaik és az egész világ valami széppé legyen Istenért!

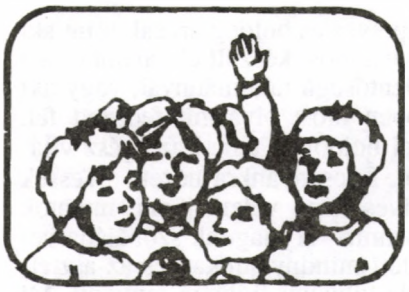

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Nagymama halála

Egy tavaszi délután mindhárman szobánkban tanultunk. Gyopár bátyám, Ugri Bugri öcsém, meg én. Egyszerre csak halljuk, hogy édesanyánk meglepődve és nagy örömmel ezt kiáltja odakint: „Mamuskám! Kezedet csókolom!"

Nagymama a Börzsöny hegység másik falujában, Pöttöndön lakott, és szokása szerint időnként értesítés nélkül meglátogatta valamelyik gyermekét, unokáit. Gyopár meg én tüstént kirántottuk tanulószobánk fiókját és kapkodva igyekeztünk rendet teremteni benne. Ugri Bugri azonban, noha az ő fiókja volt a legrendetlenebb, kurjantott egyet és boldogan rohant a nagymamához.

Amikor a nagymama nemsokára mindhármunkkal bejött a szobába, először Gyopár fiókját meg az enyémet nézte meg, és mindkettőnk fejére barackot nyomott. „Nagyon olyan ez a rend, mintha csak most teremtődött volna sebtében!" Azzal mosolyogva és reménykedve (de aggódó is volt ez a mosoly) Ugri Bugri asztalkája felé fordult.

„Na, Fityfiritty, fenntartottad-e a rendet, amit a télen csináltunk?" Az öcskös annyira örült neki, hogy a nagymamával most együtt fognak rendezgetni, hogy eszébe sem jutott a szégyenkezés. Ragyogó arccal húzta ki a fiókját. Amikor azonban a nagymama arcán észrevette, hogy mennyire elszomorítja a látvány, akkor hirtelen, mintha mágnes rántotta volna, odatapadt a nagymama szoknyájához, átölelte mindkét karjával és azt kiáltotta majdnem sírva: „Ne tessék szomorúnak lenni! Én már rendes vagyok! Csak még nem látszik." Ettől ugyan nem múlt el a nagymama szomorúsága, de olyan jóízűt nevetett, hogy még a könnye is kicsordult. Aztán leült Ugri Bugri székecskéjére, és szomorú sóhajtozások között megjátszotta a zsörtölődőt.

„Ejnye-bejnye, csirke csípje! Hát megint a nagymama kell hozzá, hogy rend legyen ebben a fiókban?" Kirakott belőle mindent az asztalra. Ugri Bugri pedig jókedvűen segített neki és buzgó figyelemmel hallgatta a tanítást: „De ezentúl mindent oda tégy ám vissza, ahonnan elvetted! Akkor sose lesz rendetlenség. Nem az a rendes fiú, aki hetenként rendezget, hanem az, akinek sose kell rendezgetnie, mert éveken át fenntartja a rendet!" Észrevette persze az öcskös jókedvét is: „Ejnye-bejnye, csirke csípje! Hiszen neked úgy ragyog az ábrázatocskád, mintha még örülnél is neki, hogy a nagymama itt küszködik a holmiddal!" De nagymama arca, mialatt ezt mondta, még jobban ragyogott, mint Ugri Bugrié. Látszott rajta, mennyire örül az együttes rendcsinálásnak, meg annak, hogy legkedvesebb unokája mennyire szereti őt. Amikor már a fiókban is, az asztalon is rend volt, így szólt hozzá: „Figyeld csak meg, Fityfiritty, hogy háromszor olyan jól esik a játék, ha ilyen fiók mellől szaladtál ki, ha ilyen vár rád, mikor visszatérsz. Ha rendet hagysz magad mögött, akkor nem is szaladsz kifelé, hanem valósággal röpülsz!" — mondta, mialatt kitekintett a tárt ablakon át a tavaszi kertbe, a fehéren virágzó cseresznyefára és meglengette a karját. „Úgy röpködsz akkor könnyedén és könnyű szívvel, mint egy kicsiny, fehérszárnyú, aranyos mintájú, nagyon boldog lepke!"

Az öcskös felugrott, kirohant. Azt hittük, csakugyan játszani száguld Fujócskához, a barátjához, de már húzta is be édesanyánkat a karjánál fogva, mutatta a rendet és dicsekedett nagy büszkén: „Nagymama csinálta nekem, és ha fönntartom a rendet, akkor nem is szaladok játszani, hanem úgy repülök könnyedén, mint egy fehérszáryú, aranyos mintájú, nagyon boldog lepke". Megragadta a nagymama kezét, és húzta kifelé a kertbe: „Nagymama is lepke! Röpködjünk együtt!" Nagymama nevetett is, a fejét csóválta is: „Túlságosan is könnyen lelkesedel. A télen is mennyire örültél a rendnek, és milyen volt a fiókod az előbb?!"

Az öcskös megint, mintha mágnes rántotta volna, átölelte mindkét karjával a nagymamát: „Ne tessék szomorúnak lenni!"

Lépegettünk lassan a kerti úton és nagymama elrévedezve simogatta a hozzásimuló Ugri Bugri fejét: „Nagyon szeretnék legalább annyit elérni, hogyha már nem leszek, és nem buzdíthatlak a rendre, akkor is olyan legyen a fiókod, mint most."

Az öcskös szinte haraggal kiáltotta: „Nagymama mindig lesz!" Nagymama megállt, éppen a virágzó cseresznyefa alatt, és ránk mosolygott: „Öreg vagyok, kedveskéim, el kell készülni rá és bele kell nyugodni". Ugri Bugri hirtelen kiengedte magát az ölelésből, ökölbe szorult a kezecskéje és toppantott is: „De én nem nyugszom bele!"

Nagymama nevetett: „Majd belenyugszol te is. Hanem jó, hogy eszembe jut — és Gyopárhoz meg hozzám fordult —, nehogy majd búsuljatok! Azt a nagymama mindnyájatoknak szigorúan megtiltja!"

Lebbent egy kis szellő, meglengette a cseresznyefa ágait, és hullott nagymamára is a fehér virág.

Nagymama két nap múlva hazautazott Pöttöndre, és Ugri Bugri fiókja két hét múlva ugyanolyan volt, mint azelőtt. Azt mondtam neki egyszer: „Milyen szomorú lenne nagymama, ha tudná, hogy megint milyen a fiókod!" Elsötétült az arcocskája, de tüstént ki is találta, hogyan menekülhet az elégedetlenségből, és rám kiáltott: „Nem lenne szomorú, mert megmondanám neki, hogy én már nagyon szeretem a rendet, csak még... csak még..." Én fejeztem be csöndesen: „Csak még nem törődöl a megvalósítással!"

Rájött arra is, hogy tréfálkozással is könnyíthet az elégedetlenségén. Ha belökött valamit a fiókjába, fennhangon zsörtölődött önmagával: „Ejnye-bejnye, csirke csípje! Pedig hogy megmondtam... Nem rendezkedni kell, hanem fenntartani a rendet. Ejnye, Fityfiritty, már megint én kellek hozzá, hogy rend legyen a fiókodban?" Nevetett és válaszolt is magának: „Igen, nagymama! Nagymama kell!"

Persze nem mindig sikerült ellepleznie lelkiismerete nyugtalanságát. Egy gyönyörű júliusi reggel,

amikor kifelé indult a szobánkból, eszébe jutottak nagymama szavai, és jókedvűen rikkantotta: „Ma nem is szaladok kifelé, hanem valósággal..." — ekkor azonban asztalkájára tévedt a tekintete és elhallgatott. Kihúzta a fiókját, nézte egy kicsit az összevisszaságot, aztán betolta és lassan kifelé indult a szobából.

Minden nyáron vendégeskedni szoktunk nagymamáéknál egy-két hétig. Azonban az értesítés helyett, hogy melyik napra vár bennünket nagymama, ezen a nyáron másféle hír jött Pöttöndről: Nagymama megbetegedett és egy ideig nem láthatja vendégül unokáit. De ez az „egy ideig" kifejezés hamarosan kimaradt a nagymamáról szóló hírekből. Sőt édesapánk mindig olyan csöndesen és komolyan említette nekünk nagymama betegségét, mint aki arra akar előkészíteni minket, hogy nagymama már nem sokáig lesz az élők sorában. Gyopár meg én mindig elkomolyodva hallgattuk szüleink csendes szavait nagymamáról. Ugri Bugrin azonban mindanyiszor több látszott, mint komolyság: harag és fölháborodás, amiért mindnyájan lehetségesnek tartjuk, hogy nagymama ne legyen többé.

Egy téli délelőtt Fujócska, a barátja sétálni vitte, az öcskös meg siettében csak bedobálta a fiókba a színeseit. Figyelmeztettem: „Rakd vissza azokat a dobozba, hadd üzenhessük a nagymamának, hogy már rendes vagy." Már lépett is vissza az asztalkájához, de meglátta közben, hogy óriási pelyhekben hullani kezd a hó. Legyintett hát a színeseire: „Majd ha visszajöttem!" — és sietve húzkodta a ködmönkéjét.

Szemrehányóan megjegyeztem: „Pedig jól esnék a nagymamának a rendességed híre!" Dacosan a szemembe nézett: „Az még jobban fog esni, ha látja is!"

Gyopár megcsóválta a fejét: „Értsd meg már végre, öcskös, arra többé nem számíthatunk! Nagymama nemsokára itthagy bennünket. Ebbe bele kell nyugodni!"

Ugri Bugri dühös mozdulatokkal erőltette bele a ködmön vastag szövetébe a gombokat. Közben az ablakra nézett, bele a nagypelyhű havazásba és kiáltotta: „De én nem nyugszom bele!"

Bosszantotta Gyopárt a csökönyösködése: „És ha nem nyugszol bele? Azt hiszed, attól életben marad?"

Amit erre az öcskös válaszolt, az minden bizonnyal meggondolás nélkül, csupán dacos ellenkezésül szaladt ki a száján. Gyopár már nem is felelt rá, csak vállat vont. Az öcskös ugyanis ezt válaszolta: „Igenis! Attól életben marad!"

De néhány hónap múlva ráeszméltünk, hogy ez a meggondolatlan, dacos felelet alapjában véve igaz. Ez pedig úgy történt, hogy május elején egy délben édesapánk a kertben várt minket és figyelmeztetett: „Ne hangoskodjatok, mert édesanyátokat nagy fájdalom érte, nagymama nincs többé!" Gyopár meg én ekkorára már megszoktuk nagymama elvesztésének gondolatát, Ugri Bugrira azonban igen különösen hatott édesapánk közlése. Összehúzta a szemöldökét, és szigorúan, gyanakodva vizsgálgatta édesapánk arcát.

Szobánkban meg, mialatt szótlanul kirakta tarisznyájából a könyveit, hol Gyopárra, hol meg énrám vetett lopva egy-egy gyors, gyanakodó pillantást. Ebédünk végefelé édesanyánk, minthogy már nem kellett ügyelnie a tányérokra, lehajtotta a fejét, és eltakarta az arcát kezeivel. Édesapánnk ekkor nyugtató, részvétes mozdulattal a karjára tette a kezét: „Bele kell nyugodnunk, Zsuzsókám!"

Ugri Bugri, aki mindaddig lesütött szemmel, komoran evett, erre a „bele kell nyugodnunk"-ra felkapta a fejét. Néhány pillanatig maga elé meredt a levegőbe, aztán fölugrott és kisietett. Biztosak voltunk benne, most eszmélt rá igazán a veszteségre, és félrevonulva magában akar sírni.

Édesanyánk ellenben ekkor lassacskán szóra kapott. Könnyezve és könnyek között el-elmosolyodva, kis történeteket mondott el édesanyjáról abból az időből, mikor ő még kicsi lány volt.

Egyszerre csak hirtelen felnyílt az ajtó és ott állt Ugri Bugri olyan ünnepélyes és boldog arccal, mint aki éppen most készült el valami óriási jelentőségű találmánnyal, vagy aki éppen most olyasmit fedezett fel, ami boldoggá teheti az egész világot. Édesanyánkra nézett: „Tessék szíves lenni velem jönni, mutatok valamit." A magunk szobájába vezetett mindnyájunkat, és az asztalkája kihúzott fiókjára mutatott. Mi meg ámulva láttuk a fiókba is, az asztalkán is a gyönyörű rendet. Ekkor megjelent a szoba ajtajában barátja, Fujócska. Odament az öcsköshöz, és kérdezte tőle halkan: „Igaz, hogy meghalt a nagymamád?"

Abból, amit Ugri Bugri válaszolt, megértettük, mitől ilyen ünnepélyes és boldog, megértettük, miféle fölfedezés az, amelyre a legutóbbi órákban jutott. Fujócska kérdésére ugyanis ezt felelte: „Nem igaz!"

Fujócska zavarba jött: „Dehát azt beszélik, hogy még tegnap!" Ugri Bugri rákiabált: „Dehogyis még tegnap. Semmikor! Nézd meg a fiókomat, az asztalomat. Látod, milyen rend van. Ezt nagymama csinálta az előbb!"

Mi már tudtuk, hogy miként érti az öcskös, hogy él a nagymama. Fujócska csak tátogatott és hebegett: „De hát akkor, ha ő csinálta, akkor itt kellene, hogy legyen. Hát hol van?" Az öcskös mély lélegzetet vett, aztán öklöcskéjével a szívére csapott: „Itt van!"

Édesanyánk ekkor sírva fakadt, de a boldogságtól, hogy ilyen kisfia van, és szorosan magához ölelte. Ugri Bugri viszont azt hitte, nagymama miatt sír és fölkiáltott: „Ne tessék sírni! Él!" — mutatott ismét az asztalára, és meglátta a tárt ablakon át a kertet. Megint május volt... A cseresznyefa fehér virággal tele. Megfogta édesanyánk kezét: „Tessék kijönni a kertbe! Meg is tiltotta a nagymama, hogy búsuljunk. Szigorúan megtiltotta. Édesanya eddig is rendes volt, de most már én is röpködhetek, könnyedén, könnyű szívvel, mert nem nyugodtam bele, hogy meghaljon a nagymama. Tessék kijönni! Édesapa is, ti is, legyen mindenki hófehér szárnyú, aranyos mintájú, nagyon boldog lepke!" És húzta, húzta édesanyát a kert felé.

Mi meg követtük őket, és hol a szemünkhöz nyúltunk, hol meg nevettünk Fujócskán, aki a karját széttárogatva, fejét rázva, bambácska ábrázattal mutogatta: ő bizony nem érti, miként élhet valaki, akiről egész Törpeháza tudja, hogy meghalt.

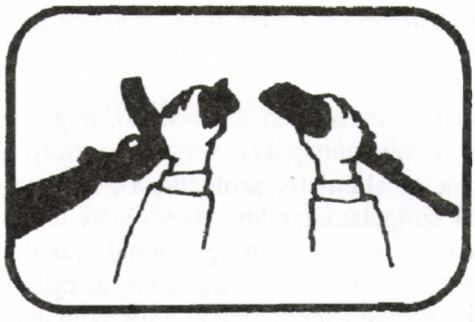

Kotász Zoltán

Hazádnak (alternatívan) rendületlenül...

Ha katonai kérdésekről nyilatkozik valamely illetékes szakmai személyiség - rendre zavaros érzelmek kelnek bennem. A sokat hallott szófordulatokat unom, a ritkán felbukkanó újakat gyanakvással ízlelgetem. Már a hozzállásom is — bevallom — előítéletes. Alapvetően kételkedem; kétlem, hogy a szolgálati viszonyban álló alkalmazott őszinte nyilatkozatot tehet, kétlem, hogy a kérdésekre adandó válaszait a realitások kendőzetlen bemutatásának szándéka határozza meg. Zavarom általában erősbödik, ha katonáskodás és emberi jogok viszonyáról esik szó. Tűz és víz, összebékíthetetlen princípiumok ellentéte! És ha a szlogenek és a tényleges gyakorlat közötti összefüggést keresem, be kell látnom, hogy már a legegyszerűbb elvárásokat is nevetségesen felesleges magamban dédelgetnem...

Egyfelől: míg *a korábbi* konzervatív kormányzat katonapolitikai reprezentánsai — Für Lajossal az élen — mint a hazafiatlankodás nagyvonalú eltűréséről, a liberális vadhajtások iránti tolerancia tündökletes jegyéről, vagyis *mint főúri kegyről nyilatkoztak* az alternatív szolgálat lehetőségéről, addig *a jelenlegi* szociálliberális kormány illetékesei — Keleti és csapata — füligérő széles mosollyal biztosítják az „alternatívokat” — miről is...? Ja, igen: jóindulatukról, *progresszív szándékaikról, „európaiságukról”.*

Másfelől: *míg a konzervatívok négy év alatt lényegében folyamatosan liberalizálták a polgári szolgálat körülményeit* — egyszerűsítve az engedélyezést, csökkentve a szolgálati időt stb. —, *addig a szocliberál apparátus alig leplezett manőverekkel a civil szolgálat teljes felszámolására törekszik.*

Mi van-e szereptévesztés mögött?

Először is félelem. A helyzet jelenleg normálisnak tekinthető. Normálisnak? Igen: vagyis a „normának” megfelelőnek; vagyis olyannak, amelyet ha össszevetünk az egyéb vonatkozásokban is mérvadónak tekintett országok (Németország, Ausztria — a germán orientáció!) helyzetével, gyakorlatával, megállapíthatjuk, hogy szinten vagyunk. És mi a szint? A szint az, hogy a hadköteles — lényegében — maga dönti el, hogy katonai vagy civil szolgálatot kíván-e teljesíteni. A tények és a tendenciák (amelyek, ugyebár, hozzánk is gátlástalanul be szoktak gyűrűzni) pedig azt mutatják, hogy *egyre többen választják* az utóbbi formát. Megindult egy folyamat, s amíg hazánkban korábban a besorozottaknak csupán néhány ezreléke igényelt alternatív szolgálatot, 1994-ben *az arány már átlépte a 3 %-ot (Ausztriában 30 % fölött van).* Számszerűen ez 1700 kérelmet jelent — ami nagyjából megegyezik a korábbi négy évben beadott összes kérelmek számával! Minőségi ugrásról van tehát szó, amelynek nem elhanyagolhatók a szociológiai és pszichológiai vetületei sem. Ma már gyakorlatilag nincs olyan ifjúsági közösség (iskolai, érdeklődési körbeli), amelynek tagjai közül ne kerülnének ki alternatív szolgálatot teljesítők. A katonai behívás előtt álló fiatalok ily módon ismerőseik elbeszélése révén reális, személyes képet kapnak a civil szolgálatról. A polgári szolgálatnak nincs már szüksége mediális propagandára — és nem lehet hadkieges „elbeszélgetéssel”, „felvilágosítással” sem sötétebbre exponálni a képet a valóságosnál; nincs esély tévinformációkkal visszariasztani fiatalokat a civil szolgálattól. *A polgári szolgálat nagykorúsodott.*

Ez az, ami félelmet kelt az apparátusban. A hivatalnokok nem szeretik, ha a gyeplő kicsúszik a kezükből. Márpedig a nóta ma már erről szól. A polgári szolgálatra kiadható engedélyekre (jogszerűen) semmilyen korlátozást nem lehet felállítani. Ha — bár képtelenség — egyik napról a másikra minden hadköteles civil szolgálatot kérne, azt ugyanolyan fegyelmezett főbólintással kellene tudomásul venni, mintha — ne adj' Isten — egyik napról a másikra minden hazai betétes kivenné pénzét a bankból. Nem lehet megakadályozni — egy polgárnak egy jogállamban joga van ehhez. Hiába válik működésképtelenné a sorozott hadsereg, hiába omlik össze a monetáris gazdaság — olyasmi ez, mint egy közvetett népszavazás, amelyet kivédeni nem lehet, a konzekvenciáit viszont muszáj levonni.

A civil szolgálat társadalmi súlyának fokozatos növekedéséből a hadkötelezettség megszüntetésének konzekvenciáját illenék (előbb-utóbb) levonni. Ez lenne az a lépés, amelyhez még semmilyen politikai elit uralma idején, semmilyen geopolitikai konstelláció alatt nem fűlt a foga édes hazánk nagyméltóságú urainak. Nem fűlik most sem. Az már a szociálliberális koalíció történelmi pechje, hogy a civil szolgálat iránti érdeklődés eszkalálódásának veszélyével épp nekik és épp most kell szembenézniük. Hát igen, egy csöppet kínos ez az egész.

És túl sok eszköz között nem adatott meg válogatniuk. Először is *leállították a polgári szolgálat további intézményesedését.* Már '94 őszén meg kellett volna születnie a polgári szolgálatról szóló törvénynek — ez rendezte volna, egyebek mellett, a szolgálatot teljesítők anyagi körülményeit. Míg jelenleg 4-9 ezer forint között „keres" egy alternatív, a törvényi szabályozással egy létminimumot mindenkor elérő, inflációkövető megélhetési (illetve: vegetálási) szintet kellett volna garantálni számukra. Mivel a katonai lobby szerint ez tovább növelné a civil szolgálat „vonzását", az egész dosszié, azaz a polgári szolgálat egységes jogi szabályozásának terve elsüllyedt egy sötét minisztériumi fiókban.

Mindez persze még édes kevés; ezzel csak a „stabilizációt" oldották meg — a „kibontakozáshoz" elkerülhetetlen a suba alól kibújva valami merészebb huszárvágást is végrehajtani. Kapóra jön ilyenkor egy új alkotmányozási folyamat; ami ott végül rögzül, azon már sem Sólyom Lacival, sem Strasbourgh-gal nem lehet változtatni! **Az új Alkotmány koncepciójának 1995. márciusi tervezetében a „szerzők" be is mutatnak egy ügyes huszárvágást. A koncepció szerint a polgári szolgálat mint olyan megszűnnék.** „Minden magyar állampolgár férfi az általános hadkötelezettség alapján fegyveres vagy fegyver nélküli katonai szolgálat teljesítésére köteles." *A civil szolgálat, úgy mellékesen, a hadkötelezettségen kívül teljesíthető. Tehát nem a katonai szolgálat helyett, hanem csak úgy.* Pluszban, hobbiból. Ám ha valakinek — 12 hónap katonáskodás után — még kedve gerjedne az újfajta polgári szolgálatra, le kell hűtenem. Ennek a polgári szolgálatnak már semmi köze a civil élethez. *„A kötelezettségek minden formájának a fegyveres erők alkotmányos funkciójának teljesítéséhez, illetve a honvédelem polgári szerveinek rendeltetésszerű feladataihoz kell kapcsolódnia."*

A tervezetből következetesen levezethető, hogy az ötletgazdák — a mindennapokra vetítve — milyen sorsot szánnának az alternatív szolgálatnak. A fegyvertelen katonai szolgálat egyetlen lehetőségére lesorvasztva az intézményt gyakorlatilag katonai alakulatokká szerveznék át, „beolvasztva" a jelenleg az egészségügyben, környezetvédelemben, kulturális szférában stb. dolgozó civil szolgálatosokat. Jobb esetben a polgári védelem alá besorozva (katasztrófaelhárítás, légoltalmi gyakorlatok, közmunkák) sameszkodhatnának mint egyenruhás, ám értéktelen, harcba nem vethető golyófogók. (Választhatsz: Használod-e a szerszámot, vagy csak szolgálod tökös forgatóját? Ez lenne tehát az újdondász alternatív lehetőség; kétségtelen, nem olyan „európaias", viszont nem csábít — lelkiismereti szabadság címén — a kiképzés alóli kibúvásra sem...)

Az alkotmányjogász elmék tehát kattognak, s készségesen szállítják a rendszerváltás zűrzavaros éveiben elburjánzott ultraliberális emberi jogi vadhajtások lenyesegetésére alkalmas szabályozási javaslatokat. Félelemre azonban (nekünk) nincs okunk. Az Alba Kör a helyén van. *Ha pedig a civil társadalom aktivizálható rétegei erőszakmentesen, de kellő határozottsággal felsorakoznak melléje — ezt az átlátszó militáns manővert még csírájában el lehet haláloztatni.*

Lábjegyzet: Az Országgyűlés javasolt tavaszi menetrendjében újra szerepel a polgári szolgálatról szóló törvénytervezet tárgyalása. Elképzelések szerint az alternatív szolgálat szabályozását csomagban, együtt tárgyalnák egyéb honvédelmi (hivatásos katonák jogállásáról szóló stb.) jellegű törvénytervezetekkel.

A polgári szolgálatra benyújtott kérelmek elbírálása Magyarországon*

Év	sorköteles kérelmezők száma	tartalékos kérelmezők száma	elbírált kérelmek száma	engedélyezett kérelmek száma**	elutasított kérelmek száma**	engedélyek aránya
1989	560	14	469	220	249	48 %
1990	262	36	235	112	123	48 %
1991	441	31	567	299	268	53 %
1992	461	31	386	314	72	80 %
1993	676	45	828	730	98	88 %
1994	1602	52	1307	1195	112	91 %
össz.	5002	209	3792	2870	922	76 %

* A Honvédelmi Minisztérium adatai alapján.

** Az elbírált kérelmek évenkénti száma és az engedélyezett + elutasított kérelmek éves összege az áthúzódó ügyintézés miatt nem egyezik.

Walbert Bühlmann

A pápa eladja a Vatikánt

Péter apostolnak egy álomképben tudomásul kellett vennie, hogy az ő szemében százszor szent dolgokat és szokásokat másképp is lehet látni, következésképp meg is lehet változtatni. Az Apostolok cselekedetei 10,9–35-ben ezeket olvassuk:

(Kérjük az Olvasót, lapozza fel a jelzett részt!)

A világsajtó újságírói éppen azon törték a fejüket, milyen szalagcímeket fogalmazzanak meg 2000 újévére, amikor a telexek, mintha csak kívánságukat teljesítenék, a következő szenzációs jelentést kopogták le: „A pápa eladja a Vatikánt.”

S valóban, XXIV. János pápa konzisztóriumot hívott össze december 30-ára. De ahelyett, hogy csupán a bíborosok jó kívánságait fogadta volna és a szokásos egyház- és világpolitikai áttekintést adta volna meg, mely alapjában véve semmit sem mondott, de legfőképpen semmit sem változtatott meg, a péteri szolgálat teljesen titokban és saját kezelésében kialakított, jövőbeli modelljét ismertette, mely fölkeltette a világ érdeklődését.

Beszédében kifejtette: „A II. Vatikáni Zsinat megváltoztatta a történelmi egyházképet, és olyan ösztönzéseket adott, amelyek teológiai-elméleti egyetértésre találtak ugyan, de amelyeket pasztorális–strukturális szempontból eddig nem vittek át a gyakorlatba. Nagyon a szívemen viselem, hogy a Zsinat bizonyos kihatásaira bátran igent mondjak... Nemcsak a ruha teszi az embert, az épületek is meghatározzák az embereket. A Vatikán barokk és reneszánsz miliője évszázadokon át hozzájárult ahhoz, hogy ebben az egyházi kormányzati központban olyan stílus és mentalitás keletkezzék, melyet ezeken az épületeken belül nehezen lehet megváltoztatni; eltekintve attól, hogy ezek a helyiségek igen drágának bizonyulnak, ami a fenntartásukat illeti, és nem funkcionálisak, ami a munkát illeti. A harmadik évezred küszöbén ezért úgy tetszik számomra, elérkezett annak az időpontja, hogy elvessük ezt a történelmi ballasztot...

Ezért elhatároztam, hogy a Vatikánt a múzeumokkal együtt felkínálom megvételre egy európai kultúrális intézménynek. Az ellenértékből másutt építtetek majd egy szerény, funkcionális kormányzati központot a latin egyház számára. Hangsúlyozom: a latin egyház számára. Ezen a nyugati világ ősi keresztény országainak egyházait értem, melyek a római kultúrából nőttek ki, és alakítólag hatottak a konkrétan létező egyház történelmi formájára. Ami a többi kontinenset illeti, úgy tetszett a Szentléleknek és nekem, hogy mozdítsuk elő a saját kultúrális érzéküket, ne terheljük meg őket a »nyugati« egyházzal, nagy autonómiát és kompetenciát biztosítsunk számukra, hogy így az evangélium testet és formát tudjon ölteni közöttük és megkezdhesse új történelmét, s ily módon Latin-Amerikában latin-amerikai, Afrikában afrikai és Ázsiában ázsiai egyház legyen...

A Vatikán eladása azt akarja jelenteni, hogy az Egyházi Állam sem áll fenn tovább, ami azt is jelenti, hogy a nunciatúrák funkciója is megszűnik.

Én magam Jeruzsálembe teszem át székhelyemet, hogy ott, levetve minden elfogult történelmi érzékenységet, mely Róma nevével összekapcsolódott, a nagyobb ökumenét szolgáljam. Minthogy minden egyház egységre vágyik, de — joggal — nem akar a római kúria fennhatósága alá tartozni, úgy vélem, hogy Péter utódja az »egység jelének« új, evangéliumi modelljét kell, hogy felkínálja, melyet minden egyház elfogadhat, hogy ily módon a Krisztusról tett közös tanúsággal végre ismét *egy* egyházként álljanak a nem-keresztény vallások és a hitetlenek világának színe előtt. Ezért a lehető leghamarabb érintkezésbe fogok lépni a többi keresztény egyházzal, hogy megérdeklődjem, készek lennének-e egy közös zsinatra — nevezzük, mondjuk, II. jeruzsáleminek —, hogy ott megvessük azokat az alapokat, melyeken — érintetlenül hagyva a különböző hagyományokat — Krisztus egyetlen egyházaként ismerhetnénk el egymást. Nevezetesen arra gondolok, hogy a különböző kontinenensek katolikus egyházai, együtt az ortodox és protestáns egyházakkal, csak együttesen merítik ki valamennyire az egyház mibenlétét, s csak együttesen jelenítik meg a »katholiké«-t a maga teljességében és sokféleségében. Ezenfelül szeretném megkísérelni Jeruzsálemben, hogy az ott képviselt három monoteista vallást — a kereszténységet, a zsidóságot és az iszlámot —, sőt a többi nagy vallást is egyfajta ökumenében hozzam össze. Meg vagyok győződve ugyanis arról, hogy minden Istent kereső és Istent szerető embernek közel kell lennie egymáshoz, és hogy amint csak minden egyház, ugyanúgy minden vallás is csak együttesen képes kifejezésre juttatni a Szentlélek működésének teljességét...

Tudom, hogy még nem vagyok képes belátni ennek az elhatározásnak minden kihatását, ahogyan XXIII. János sem láthatta előre a Zsinat minden következményét, amikor azt meghirdette. De hiszem, hogy Jézus és a Zsinat szellemében cselekedtem, és kérem minden nővéremet és testvéremet az egyházakban, hogy ebben a szellemben fogadja döntésemet, és készségesen működjék együtt annak kivitelezésében. Isten engem úgy segéljen, és az Ő evangéliuma!”

Az egyház jobb szárnyából származó G. Morselli így bizonyos értelemben igazolódott. Ugyanis 1974-ben jövőregényt írt „Roma senza Papa — Róma pápa nélkül” címmel.

Persze amit XXIV. János tervezett, valami egészen más volt, és nem valami kishitű pániknak, hanem inkább egy prófétai látomásnak felelt meg. A legszélesebb körök reagáltak meglepetéssel és szárnyaló lelkesedéssel. Az emberek sejtették, hogy a „konstantini adományozás” (hamis oklevélen nyugvó) aktáit, miszerint Konstantin császár címeket, territóriumokat és előjogokat hagyott örökül a pápára és az egyházra, immár végérvényesen archívumba helyezik, hogy fordul a második édezred lapja a maga egyházi triumfalizmusával és kizárólagosságával, s ezért szakadásaival is, és hogy a harmadik évezreddel immár új fejezet kezdődik az egyháztörténelemben.

Fordította: —n —s

Forrás: Walbert Bühlmann: Von der Kirche träumen. Ein Stück Apostelgeschichte im 20. Jahrhundert, Graz 1989, 245–249. old.

Olvasók fóruma

Kedves Szerk.!

Elszomorított „A Bokorról a Bokorért" c. könyvismertetésed (ÉV 1995. december, 13. o.) Melyek voltak a kommunista rendszer által meghurcolt „számos"(!) földalatti civil kezdeményezések? Ezután az eleve a „kiútkeresések" sorába illesztett méltatás nemcsak aránytalanul rövid, hanem vészes leegyszerűsítésében nem lehet megállapítani, hogy csak az ismertető vagy a monográfia sajátossága-e? Mi ebben a szerző és mi a Szerk. véleménye? A Bokorról és létrehozójáról néhány elegáns teológiai–tudományos ihletettségű fordulattal inkább eltakarja, mint ismerteti a tudnivalókat. Bizonytalanná válik az olvasó abban is, amit megérteni vélt, s ezért bármi belemagyarázható.

A jövőképpel már nem ilyen takarékos az ismertető. Temetői szinonímák közül virágzik ki négyféle, új csoporttípus. Közelebbi magyarázat helyett Bulányi halála utánra valószínűsíti kifejlődésüket. Talán ezért is nem ismerünk magunkra, bár jelenleg egyszerre bontakozik ki előttünk: a „temetőgondozók" nyilván a legöregebbek, másra nem alkalmasak, ámbár ragyogó ellenpéldák vannak. A „sekrestyések" néma templomszolgákként számításba jöhetnek, a „menedzserek" sehonnan sem hiányozhatnak, ezek talán a jó szervezők — mert „aki szeret, az szervez", mondtuk régen. A „szociális munkások" minden kor egyik rétege, effajta tevékenység mindenkitől számon kéretik. A jövőképről való ábrándozás helyett jobb lett volna kimondani az igazságot a „hierarchiától való elvetettségünk"-ről. Ezt a Távlatokból is hiányolom, méginkább a Bokorért és Bokorról szóló könyvből, és annak ismertetéséből.

Budapest, 1996. jan. 21.

H. Mária

*

Kocsi Györgynek
Tübingenbe

Kedves Gyuri!

Az ÉV 1996. februári számának 19–20. oldalán közölt olvasói leveledre szeretnék reflektálni.

Fájlalom, hogy csak idézőjeles örömmel veszed kézbe az „Érted vagyok"-ot. Mi itt, Pilisvörösvár-Bányatelepen, minden magyar nyelvű teológiát szívből jövő örömmel veszünk kézbe. Ugyanis még emlékszünk az elég közeli múltra, mikor átütőpapírra gépelt, szinte olvashatatlan másolatokat kellett kibetűznünk, majdhogynem titokban. Mi annak is örülünk, hogy elő lehet fizetni (!) kinyomtatott és összefűzött lapokra. Az, hogy tartalmilag mi van benne, szinte másodlagos. Legyen az Bulányi, Konrád vagy Kocsi György.

Te két oldalon keresztül mást sem csinálsz, mint lejáratsz valamit és valakiket, Magadat is beleértve. Nekünk, itt Pilisvörösvár-Bányatelepen, a „valami" és a „valakik" is fájnak.

Fölrovod Karl Herbstnek, hogy nem bizonyított könyvének azon állítása, miszerint Jézus nem halt meg a kereszten. Könyvében a szerző kellőképpen alátámasztotta véleményét, tehát nem puszta kijelentést tett, hanem, ha úgy tetszik, bizonyította is. *Ezzel eleget tett az olvasó elvárásainak,* aki ettől függetlenül azt gondol, amit akar. Nemrég beszéltem M. Tibor itteni bányásszal, aki azt mondta, hogy a herbsti magyarázat olyannyira bonyolult, hogy ő akkor már inkább a feltámadást hiszi el.

Én azt válaszoltam neki: Mit hiszel el inkább nekem? Azt, ha azt állítom, hogy a minap összeütköztem egy másik személygépkocsival, de mikor a karambolt követően hátramenetbe kapcsoltam és néhány méterre eltávolodtam a helyszíntől, s újra előre néztem, azt láttam, hogy a motorháztető kisimult, a hűtőrács a helyére pattant, a lökhárító kiegyenesedett, és a lámpa szilánkjai ismét búrává álltak össze. Vagy ha azt mondom: Képzeld, tegnap majdnem összekoccantam valakivel, de lélekjelenlétemnek köszönhetően, melyben vezetési rutinom is közrejátszott, nemkülönben az ottani út- és látásviszonyok, továbbá a pillanatnyi időjárási helyzet, nem beszélve virtuóz kormánymozdulataimról, a gumiabroncsok elhasználtsági fokáról, illetve a fékberendezés konstrukciójáról, de említhetném az aznap felvett cipőm talpának mintázatát is, és természetesen a másik fél ügyességét — egyszóval, az utolsó pillanatban elkerültük az ütközést.

Szerinted a valamennyire is súlyos egzegéták Jézus halálát nem kérdőjelezik meg. *Nem is tehetnek ilyesmit (fennhangon), mert azonnal a súlytalanság állapotába kerülnek.*

„A valódi Jézus" c. könyv szerint Jézus nem tartózkodott Indiában (vö. 24. old. 3. bek.), ezt Herbsttel összefüggésben emlegetni *félrevezető.*

Továbbá a könyv szerint Jézus élete nem Indiában fejeződik be. Ez, ilyen megfogalmazásban, *durva csúsztatás.*

Az, hogy egy tübingeni professzor hallott-e Herbstről, lényegtelen, *tájékozatlansága mindenesetre nem öregbíti tekintélyét.* A Jeruzsálembe zarándokolt zsidók többsége sem hallott Jézusról, ezért döntöttek inkább Barabás szabadon bocsátása mellett. Natanael (későbbi apostol) szerint sem jöhet semmi jó Názáretből...

Ha már a neveknél tartunk, képzeld, itt Pilisvörösvár-Bányatelepen senki sem ismeri Kocsi Györgyöt. Pedig mindent elolvasunk, ami Istenről szól, de valahogy keveset publikálsz. Pedig ha írnál valamit, nem a neved szerint értékelnénk, még ezek után sem. Hetvennyolc név van a telefon-regiszteremben, ebből hetvenketten nem ismernek Téged. Én is csak a nevedet tudom.

Jézus istenképe *mentes* az erőszaktól. Az emberi istenkép szükségképpen projekció, de Jézus nálunknál többet tapasztalt meg. *Felhozott példáid jézusidegenek, összeegyeztethetetlenek a szeretettel.*

Szerinted Mózes nem akarta megszabadítani Izraelt, már ha egyáltalán történelmi személy volt. Ezzel a kijelentéseddel *mélyen megsértetted zsidó testvéreinket,* úgyhogy teljesen fölösleges nekünk, itt Magyarországon, a zsidó-keresztény megbékélésen munkálkodni. Amit mi évek alatt felépítünk, azt Te odakintről lerontod.

Jézus valóságos személyként utalt Mózesre, bár túllépett rajta. Véleményem szerint az összes próféták meg akarták szabadítani Izraelt, különben a nevüket sem tudnánk. A nép ostorozása, a küldetés visszautasítása csak stílus.

Beállításod szerint Karl Herbst dilettáns, nem szakember, nem elég alapos, figyelmetlen, sőt tudatlan. A Te lezser stílusod viszont nagy szakértelemről tanuskodik: „Az egyiptomi források nem tudnak a zsidók kivonulásáról. Ettől persze még kivonulhattak." *Mit számít az, hogy igen vagy nem, s mikor...* Majd ha egy tübingeni „tudós" közli velünk, akkor tudni fogjuk.

Egy szerző nyilvános lesajnálása, bizonyítékok és építő jelleg nélkül, enyhén szólva nem keresztényi. Elvégre, egy kutya kölkei lennénk, vagy mi... Sem a Haag-díjas Drewermann, sem Küng, sem Herbst nem elég ala-

pos. Csak Kocsi György. Aki nem sorolja fel, hogy végül is kiket becsül. Talán nincsenek is ilyenek.

Ne azt fejtegesd két hasában keresztül, hogy ki volt Ekhnaton, hanem arról beszélj: ki volt Jézus. Bennünket, keresztény olvasókat, ez jobban érdekel. Világosíts fel minket Te, aki mindenkinél jobban ismered a szakirodalmat. Bármilyen szakirodalmat. *Mutasd meg, hogy hol az új, hol a jobb!* Herbst „erőszakmentesítette" az Istent, akire el lehet kezdeni hasonlítani. Erőszakos istenkép mellett ez nem megy.

Mint deklarálod, nem kívánod a Bibliában rejlő ellentmondásokat megvédeni és átmagyarázni. Bulányi György ezen ellentmondások feloldására szentelte a fél életét, Karl Herbst is ezeket magyarázza. És a fel nem sorolt keresztények mind ezt teszik. Hát mit csinálsz Te ott, Tübingenben? Még jó, hogy nem a mi pénzünkön. *Hát minek a diploma meg a doktorátus, ha semmi haszna?*

Legalább hangoztatod ott, amit nekünk, hogy „a Biblia emberi mű", azaz a Szentírás nem szentírás? Mert így igaz. Meg azt, hogy „Jézus nem nagyon mondott újat morális kérdésekben", „a jézusi etika felsőbbrendűségét más etikákkal szemben azért nem olyan könnyű bizonyítani"? *Vagy ez Jézus ember-mivoltát húzza alá?*

Herbst csináljon ezt meg azt, sőt már hatvan évvel ezelőtt fékeznie kellett volna a nácizmust. Feszegeted: volt-e konfliktusa a hitleristákkal. Rajtad, Kocsi György testvérem, volt-e bilincs? Rajtam volt. Te hol voltál katona? Karl Herbst szanitéc volt. A II. világháborúban. Te hol tartasz az abszolút erőszakmentesség útján?

Mint írod, „nem árt, ha az ember Herbst kívánalmának megfelelően megőrzi a józan paraszti eszét, még a »nagyokkal« szemben is, akik sokszor igencsak kicsik, főleg, ha átmerészkednek más szakterületekre". Egyetértek. De úgy tűnik, hogy *minden* a te szakterületed. Kár, hogy alig lehet Tőled olvasni valamit.

Azzal vádolod Herbstet, hogy „mindenféle előtanulmány nélkül, kinyilatkoztatva tanít". Erről *Jézus* jut eszembe, aki *szintén ezt tette. S egyikük sem minden alap nélkül.* Jóllehet Herbst nem professzor, és Jézusnak sincs doktori fokozata. Pedig milyen jól hangzana: Dr. Jézus Krisztus. Természetesen nagydoktor. Esetleg tübingeni.

Véleményem szerint az „Érted vagyok" nem „futtatja" Herbstet, s nem járatja le a Bokrot. Herbst nézetei nem a Bokor nézetei, ahogy Te is csak Magadat járattad le, s nem a Bokrot.

P. I.
Pilisvörösvár-Bányatelep

*

Amint végignéztem a számot (ÉV 1996. február), tüstént írni akartam. Ti. amellett, hogy sok volt benne a nagyszerű, kissé pofon ütött Kocsi Gyuri iromány Herbsttel kapcsolatban. Mégis aludtam rá párat, nehogy az indulat szóljon belőlem. Alapvető véleményem átolvasás után sem változott: **igazságtalan, ledorongoló** bírálat, ha nem is olyan komisz, mint Szabó Ferencé (Új Ember, 1995. nov. 26.). Elismerem, hogy tárgyilag sokban igaza van (a tetszhalál, az indiai tartózkodás nem igazolható, az egyes egzegetikai fogásokat is kifogásolhatjuk), de ezt így leírni, nagy pozitívuma nélkül (a ránk maradt szövegek „lehámozásának" szükségessége, a lényeg megkeresése) nem tisztességes. *Méltánytalan és nem is logikus* a dilettantizmus és a tudománytalanság vádját vetni népszerűsítő könyve alapján a tényleg tudós szerző ellen (szeretnék úgy tudni görögül, mint ő).

Aztán nem tetszett a más tekintélyek, sikeres emberek elleni csapkodás (Küng, Drewermann), míg közben kiderülhet bizonyos területeken a saját *tájékozatlansága* (pl. Ekhnaton: illene tudni róla, hogy utána a visszatérő dinasztia egyrészt emlékét is törölni próbálta, másrészt képessége szerint feketítette, ő sem volt egyébként rosszabb a többi teokratikus uralkodónál, a sztálini személyi kultusz visszavetítése pedig újságírói anakronizmus). Megjegyezném, hogy Drewermann igenis ért az egyiptológiához, mégha nem is zsolozsmázza eredetiben a Holtak Könyvét. No, most utólagos dühömben majdnem utolértem K.Gy. stílusát. Mindenesetre sokkal szimpatikusabb volt K.Gy., míg őt ütötték és a Publik-Forum „Kosci" néven védelmezte.

H. F.
Budapest

Miben áll a helyes szemlélődés?

Gondolatok Giuseppe kistestvérnek a szemlélődő életről írt könyvéből
(Giuseppe Morotti: Contemplativi nel proprio Nazareth. Róma, 1994.)

Komolyan kereszténynek lenni ma azt jelenti, hogy az árral szemben úszni.

*

Semmi bizonyosságba és dogmába be nem záródni, nem abszolutizálni soha semmit, a Szereteten és a megbocsátáson kívül.

*

„...Keresztény az, aki azt teszi, amit Jézus tett, és *úgy* teszi, *ahogyan* azt Jézus tenné...
(Joe Sobrino salvadori teológus megállapítása).

*

Nem elég segítenem a szegényeken. Szegényként kell a szegények közé mennem.

*

A szemlélődés azt követeli, hogy vágyainkban szakadjunk el ennek a világnak a javaitól.
Egy olyan világban, amelyben az emberek minden erejükkel ragaszkodnak a saját javaikhoz
és abszolutizálják a tulajdont, miközben nincsenek már tekintettel a közjó szolgálatára.
Egy olyan társadalomban, melynek alaptörvénye a minél nagyobb profit elérése.
Egy olyan világban, amelyben az előtt emelnek kalapot és hajolnak meg, akinek tulajdona, tudása és hatalma van.
Egy olyan világban, amelyben a sietség uralkodik és versenyfutás van, hogy ki szalad gyorsabban,
ki a ravaszabb és fürgébb, ki termel többet, ki fogyaszt és következésképpen szemetel is többet...

*

Hogyan tudok megbékélten, igaz imában Istenhez fordulni, mindenki Atyjához, amikor tudomásom van róla,
hogy bankszámlám vagy befektetésem révén szegényebb testvéreim kiszipolyozása valósul meg?
Hogyan lehetek olyan szemtelen, hogy imádkozzam Istenhez, mindenki Atyjához,
egy félig üres luxusház belsejében, miközben testvéreim kóborolnak az utcákon fedél nélkül?

*

Az osztozásban van az én aszkézisem. Az osztozást, a testvéreim iránti mély együttérzést tekintem igazán fontosnak.
A konfliktusok, csalódások, megaláztatások, sőt üldözések és meg-nem-értések,
amelyeket velük, illetve az ő részükről is fogok elszenvedni – ezek lesznek az én igazi vezeklőöveim
és meztelenre vetkőztető korbácsaim, miközben nem lesz más támaszom a hitemen kívül.

Fordította: Mihálffy László

BIBLIA

Az első három és a pünkösdi elmélkedést Király Ignácz, a többit Kovács Tádé készítette.

Április 7. — Húsvétvasárnap — Jn 20,1–9 — „Boldog feltámadást!”

Vannak dolgok, melyek nem azáltal jelentősek, hogy bizonyíthatóak, hanem azáltal, hogy erőforrások életünkben. Milyen jó, hogy vannak „miért”-ek, melyekre nincs kimerítő magyarázat. Sok miértre még nincs magyarázat, sokra lehet, hogy nem is lesz, amíg a földön élünk. Ugyanakkor milyen jó, hogy a hívő–kereső ember megtapasztalhatja, hogy mindent tudunk ahhoz, hogy ha akarjuk, értelmes, hasznos, boldog életet éljünk. Milyen jó, hogy az ember folyton küzdhet a kérdések megválaszolásáért, ugyanakkor személyisége teljességével — minden kétely ellenére — bizonyosságként élheti meg, hogy Istennek tetsző életre törekedni méltó az értelmes emberhez. Sőt ez látszik az egyedül emberhez méltó életvitelnek.

Sokan, sokféle módon fogalmazták meg az emberi élet értelmét. A názáreti Jézus is megfogalmazta. Az ő tanításban és életalakításban megvalósult „jó híre” (euangelion-ja) azonban nehezen értelmezhető az örök élet reménye, a feltámadás nélkül.

Miért kell ez a nagy felkiáltójel? Az írások szerint Jézusnak a sok szenvedés hűséges elviselésén keresztül vezetett útja a dicsőségbe (vö. Lk 24,26). Szenvedései szükségképpeniek: aki újat hoz, az konfliktusba kerül a régivel. Akinek figyelemre méltó egyéni gondolatai vannak és azokat hirdeti is, az kihívja maga ellen a hivatalos tanítói réteg féltékeny haragját. Aki nem csupán gondolkodik és hirdet, hanem még kisközösséget is alakít, az kimeríti a szervezkedés bűntettét, és „rend”-bontása miatt viselni kénytelen az üldözöttséget.

Jézus radikalizmusa semmilyen kegyes átértelmezéssel nem fér össze. Radikalizmusa egyéni életformájában („nincs hol lehajtani fejét”), a Tórát átértelmező gondolatrendszerében (Máté-féle hegyi beszéd: 5,21–48; Lukács-féle mezei beszéd: 6,20–49), a kultikus gyakorlatokat háttérbe szorító magatartásában (pl. a szombat és a mosakodások dolgában), a szent eszközök, helyek sajátos értelmezésében (áldozati kenyér, tized, templom) és a szeretet-törvényhez való mindenekfeletti hűségében mutatkozott meg. Jézus mindezeket úgy képviseli, hogy az ő útja minden ember számára az egyetlen út az Atyához az Atya Országába.

Ki ne érezné a nagy különbséget Jézus életteljesítménye és a magáé között, az ő kemény hűsége és a maga számítgató, óvatos kereszténysége között?! Nagyon erős bizonyosság kell ahhoz, hogy az ember kockára tegye földi boldogulását az örök boldogságért. A mai veréb mindig vonzóbb a bizonytalan holnapi túzoknál.

Jézus nagyon remélte ezt a holnapi túzokot, a megdicsőítő atyai ölelést. Honnan vette ezt a bizonyosságot? Milyen belső erő működött benne, hogy pótcselekvések és kompenzációs szokások nélkül is képes volt lemondani a feleség–gyermekek elementáris férfivágyáról? Hol és hogyan töltődik fel, mikor a tömegek kimerítik, az áskálódó hatalmasok lemerítik energiáit? Hogyan van még ereje az önfelajánlás, a belenyugvás szavainak kimondására a Getszemáné kertben, ahelyett hogy 'normális' emberként lázadó, számonkérő kiáltást küldene a néma ég felé? Mindez csak úgy lehetséges, ha valami belső bizonyosság mindig erősebb benne a kihívások külső sodrásánál. Húsvétvasárnap reménye ez a bizonyosság? Az Atya hűséges szeretete a küldetésében hűséges fiához? Ez a belső meggyőződés juttatta Jézust Húsvétvasárnap diadalához.

Aki akarja a célt, akarnia kell az eszközt is. Aki akarja Húsvétvasárnapot az élete végén, annak akarnia kell a jézusi szeretet kemény megvalósítását, a megtorpanások ellenére való hűséget életében. Tudom... tudom... Meg is próbálom?

Április 14. — Húsvét 2. vasárnapja — Jn 20, 19–31 — Félelem és békesség

Milyen könnyen fogalmazódik a szójáték: Aki fél, az félember. Milyen magabiztosan fogalmaz a János-levél: „Aki fél, az még nem tökéletes a szeretetben” (1 Jn 4,18). Az élet valósága azonban nem ragadható meg ilyen egyszerűen. A félelem olyan jelenség, mely természetes velejárója a földi életnek.

Jézus földi élete sem mentes egyensúlyvesztésektől, megrendülésektől, félelemtől. Lázár sírjánál „elborult lelkében és igen megrendült” (Jn 11,33). A jeruzsálemi ünnepre zarándokolt helléneknek beszél saját várható sorsáról és azt mondja: „Most megrendült az én lelkem” (Jn 12,27), és hangosan gondolkodva igyekszik meggyőzni saját magát a szenvedés elkerülhetetlenségét illetően. A Getszemáné kertben már annyira vérre és életre menően konkréttá válik a szenvedés és halál, hogy félelme odáig juttatja, hogy alkuba bocsátkozik az Atyával. „Ha lehetséges, múljék el tőlem...” (Mk 13,35–36).

Melyikünk mondaná mindezek átgondolása után, hogy Jézus csak félember, hogy Jézus nem tökéletes a szeretetben!?

A baj, a szenvedés, a betegség, a halál bármennyire kikerülhetetlen velejárója a földi életnek, nehezen feldolgozható.

Félünk akkor is, ha veszélyeztetve látjuk értékeinket. Szellemi értékeink azok, amiket *igaznak* gondolunk. Sokunkon átfutott annak idején a remegés: mi lesz, ha Magyarországon és rajtunk is alkalmazni fogják a gyógyszeres megtöretés módszereit, és olyant mondunk vagy teszünk, ami vel korábbi igazságtartalmainkat megtagadjuk.

Esztétikai értékeink azok, amiben mi a *szépet* meglátjuk, ápoljuk és őrízzük. A kérges tenyér, az egyszerű harmónia, a festetlen fiatalság szépségét őrző jelenünket veszélyezteti az elpuhányosodott életforma, a hivalkodó fogyasztói mókuskerék és a festékhazugságok világa. Addig még van remény, amíg félünk az istenálmodta szép elhalásától, és nem kezdjük szé-

gyellni a munkát, a csendet, a valóságot.

Jó értékeink veszélyeztetettsége miatt is félhetünk. Ami *jó*, az mára relativizálódni látszik: jó az, ami hasznos, ami tőkésíthető. Pedig a jó felette áll pártérdekeknek is, banklánctalpaknak is. Jézus szerint a jó magatartás biztosítja az Életre való bejutást (Lk 19,17; Jn 5,29). Az a jó, aki a maga boldogságát mások boldogításának szolgálatában akarja. Méltán félhetünk attól, hogy az önzés világában szenvedő kisebbség marad a jók csoportja.

Félhetünk amiatt is, hogy „ma már senkinek semmi nem *szent*”. A hívő ember értéknek tekinti az Istennek tetszést. Példaképnek tekinti azokat, akik hősies fokon gyakorolják a szeretetet. Amikor elhal, ami szent, elszabadul a pokol — csak az ördögnek nincs mitől félnie.

A félő tanítványokat békesség-köszöntéssel erősíti Jézus. Köszöntésének tartalma nem lehet kegyes ámítás, hiszen a maga sorsát jövendölte övéinek is. A vele való magatartásbeli azonosság vállalásából szükségképpen következik a sorsazonosság is. Békessége nem a „rend nyugalma”: rend, de nem nyugalom. Értékrend és ahhoz való hűség, ugyanakkor kemény kihívások forrongása. Nem a világból való kiemelés a Mester békessége, hanem a gonosz életviteltől való megóvás az ő vágya. Ezért félni is igazában attól kell, hogy az istenálmodta magatartáshoz hűtlenekké válunk. Félnünk mindenekelőtt — csak — önmagunk rossz irányú élétvitelétől, önmagunktól érdemes, hiszen az Élet nem elvehető, „csak” elherdálható.

Békességünk is akkor lesz, ha az igaznak, szépnek, jónak és szentnek tartott jézusi értékekhez hűségesek maradunk. Jézus béke-köszöntése azokon marad, azokban virágzik, akik a békesség gyermekei: a meggyőződésükhöz fejlődőképesen hű emberekben.

Április 21. — Húsvét 3. vasárnapja — Lk 24,13–35 — „Tettben és szóban”

Nagy próféta volt Jézus — állapítják meg az emmauszi úton beszélgető tanítványok. Hogy ki volt ő, máig sem sikerült teljességgel meghatározni. Szubjektivitások, felekezeti érdekek, szellemi behatároltságok szerint változik a róla formált kép, amint Rembrandt is kora egyik csinos fiatalemberéről mintázta Jézus portréját és amint a japán szentképekről egy japán fiatalember tekint reánk szűk szemén keresztül. A Jézusról szóló filmek egyike sem tudta úgy igazán megérinteni érzelmi világomat, mert egyik ábrázolás sem mutatta azt a Jézus-képet, melyet az évtizedek alatt magamban megformáltam. Ahány hívő, annyi Jézus-kép, annyi Jézus-értelmezés. Az egyházak igyekeznek központi tekintélyük súlyával **egy** értelmezést általánosítani, kötelező erővel elfogadtatni az odatartozó hívekkel. A felnőtt, gondolkodó hívő azonban tudja, hogy az a kép is csak egy a sok lehetséges közül, legyen bármennyire ősi, megérvelt, szankciókkal védett. A kortárs értelmezés és a második generáció hithirdetése mindegyikünknek meghagyja azt a lehetőséget, hogy szerény istenkeresőként magunk rajzoljuk meg Jézus portréját. Hogy magunk válaszoljuk meg újra és újra, ki nekem a názáreti Jézus?

Katolikusként állíthatom, hogy sokkal kényelmesebb volt, mikor azt gondoltam, hogy Jézus érdemei megmentenek, törekvési irányom jó és bűneimet bűnbánattal igyekszem rendezni. A mindennapok valósága továbbgondolásra késztet. Ha csak támaszkodunk gyermekeimmel a kapanyélre és nem műveljük a kertet, abból nem eszünk borsót, sárgarépát még akkor sem, ha estefelé megbánjuk. Hiába várjuk az égből a megoldást, eső jöhet, de gyomirtó nem. Helyettem nem térhet meg Jézus, helyettem nem teheti meg az én istennektetsző tetteimet, helyettem nem taníthatja a jóhírt.

A tekintetben nyugodt lehetek, hogy ő megtette és megteszi, amit csak tehet értem. A tettben és szóban példakép Jézus nem az akkori szellemi központok falait rengette meg, hanem mindenekelőtt a lenézett galileai fiúk szívét, akik a tanítvánnyá levés reményében vele jártak. A kisközösségépítő Jézus jobban bízott a barátság Isten Országát építő erejében, mint az írásos kövületekben. Nem üzent számunkra írásban semmit, nem adta utasításba a kötelező olvasmányok jegyzékét, nem rendelkezett kultikus cselekedetekről (még az eucharisztia hogyanjáról is eltérő hagyományok maradtak reánk). Számára nem ezek voltak a legfontosabb átadandók. A hívő számára fontos megtartó eszközök kialakulását (az új bor új tömlőjét) rábízta a jövőre. Elég volt neki a mának a maga baja. Én meg kutatom személyének titkát, magyarázatokat keresek — és ha nem találok, gyártok — tetteire és szavaira. Keresem a valódi Jézust, és az arcát eltakaró történelmi hordalékok félretolásával tetteket és apostolkodást újra elodázó történetkritikai olvasgatásokban vélem megtalálni őt. Ha azonban 20 évszázad nem tudott hiteles arcot bemutatni, akkor talán érdemesebb a több figyelmet küldetése tartalmára fordítanom. Igaz, a források ugyanazok, de mentesebbek a felelősség-átruházó tendenciáktól.

A négy evangéliumon átsüt Jézus hatalma. Hatalma volt a világi hatalmasságokon, mert neki az Élet volt a fontos, azt nem vehették el tőle. Hatalma volt a vallási hatalmasságokon, mert az eszközök erdejében kóborló vallás fölé tudott emelkedni, és lényeget felmutatóan beszélt és cselekedett. Hatalma volt kora átlagemberein, mert bár folyton megesett a szíve a szerencsétleneken, de lerázta magáról a csodadoktor és az ingyenes élelmezést biztosító király kísértését. Hatalma volt önmagán is, mert a lét- és fajfenntartás alaperőit is alá tudta rendelni küldetésének, az ahhoz való hűségnek. Tettben és szóban hatalmas próféta volt... Tettben és szóban hatalmas tanítványi baráti kört akart... Akar ma is.

Április 28. — Húsvét 4. vasárnapja — Jn 10,1–10 — Jó Pásztor-vasárnap, Hivatások világnapja

Egy karám, egy akol attól az, hogy falak veszik körül. A falak elválasztanak ugyan mindattól, ami a karámon kívül van, de védenek is mindattól, ami a karámban tartózkodókra leselkedik odakünn. A falak megóvnak ugyan a káros hatásoktól, de a hasznosaktól is!

Ezért van a karámon ajtó. Ha nincs ajtó, be vagyunk falazva: börtönben, gettóban élünk. Ha van ajtó, azt akkor nyitjuk és csukjuk, amikor jónak látjuk. Többnyire nappal nyitjuk és éjszaka zárjuk. A fényt mindenkor beengedjük, a sötétséget iparkodunk ki-

rekeszteni. Ám ehhez tudni kell a különbséget fény és sötétség, nappal és éjszaka között. Ismerni kell az időt: mikor kell nyitni és mikor bezárni! Jó, ha valaki ismeri az időt és őrzi az ajtót. Akkor nyit s zár, amikor kell. Az ajtón át kijutunk a szabadba, de az ajtón át bármikor haza is találunk, ha elfáradtunk, vagy teletömtük magunkat odakint a válogatott legelőkön a legkülönfélébb táplálékok sokaságával.

De jó újra itthon, távol a harsogó rétek zajától: együtt a mieinkkel, csupa ismerős arc, ismerős gondolat — ismerős bégetés. Védve vagyunk a kint ránk leselkedő farkasoktól. De jó ez a zárható, ez a jól bezárt ajtó! De jó az éjszaka sötétje és csöndje, amikor szünetelnek az információk, amikor nincs semmi újdonság, csak a megszokott vackunk, a párunk puha meleg bundája, hozzánk bújó bárányaink ismerős lehellete.

És milyen jó a pirkadat fénye, a reggel öröme, az újrakezdés szépsége, a rét beláthatlan tágassága, ahová kitódulunk az ajtón. Milyen jó, hogy most nyitva van, milyen jó, hogy estig nyitva marad, milyen jó, hogy szabadon közlekedhetünk ezen az ajtón át ki és be, legelőre és haza, kalandokra és fészekmelegre, pardon: karám-melegbe. Jézus azt mondja: Ő az ajtó. Az Ő szelleme a nyitás és zárás, a kitekintés és hazatalálás, a tágasság és bensőségesség, a ragyogás és rejtőzés, az egyetemes és az egyetlen. Ez a szellemiség az embernek való, a jó.

És — bármily soviniszta ízű kijelentés legyen is: minden egyéb rossz, minden egyéb idegen az embertől és megrövidítése az embernek. Minden egyéb betörés és rablás, rendbontás és pusztítás. Nem az ajtón jönni be, nem időben; nem az ajtón kerülni ki, hanem a palánkon vetődni át: ez is mind kaland, de mennyire más szellemű! Más a pásztor jól ismert hangjára világosban, közösen, egységben nekivágni új és új izgalmas réteknek, s más rablók szirénvíjjogására átejtődni a palánkon és sötétben botorkálni, ott ólálkodó farkasok és orgazdák fantáziátlan és fájdalmas csapdái közé. Más. Egészen más. Nem összetéveszthető. Össze nem keverendő! Jaj neked, ha összetéveszted! Jaj annak, aki összekeveri neked! Jézus nem keveri össze. Jézus élesen, szinte bántóan szétválasztja! „Én ajtó vagyok.” Aki megkerüli az ajtót, az nem jár egyenes úton: az betörő, az rabló, az gyilkos.

A pásztor, akire méltán hallgatnak a juhok, az ajtón át közlekedik. A kellő időben és helyen való nyitás és zárás, nekilódulás és elpihenés, szétszéledés és összekapaszkodás igényét és szükségét jól ismeri, ügyesen fogalmazza, intézi. Jézustól van hivatása erre, lett légyen ő a római pápa vagy egy tanyasi nagymama, aki emberi közösségért, szeretetközösségért felel egy akkora-amekkora karámban, melyet Isten bízott rá.

Május 5. — Húsvét 5. vasárnapja — Jn 14, 1–12 — Egy az út: Krisztus

A múlt vasárnap Jézus ajtónak mondta magát, amelyet nem lehet megkerülni anélkül, hogy ne ártsunk az embereknek. Ma útnak mondja magát, amelyen kívül nem vezet semmi és senki az Istenhez. Ezek alapján nagy szerénytelenséget olvashatnánk ki Jézus jelleméből. Ám ne hamarkodjuk el a dolgot. Ugyanebben a szakaszban ilyeneket is mond: „Nem magamtól mondom a beszédeket, amelyeket mondok nektek... A bennem bízó a tetteket, amelyeket én teszek, tenni fogja maga is, és ezeknél nagyobbakat fog tenni.” „Nem magamtól beszélek, felülmúlhatjátok tetteimet”: ezek viszont a legszerényebb hangszerelésű kijelentések.

Honnan ez a kettősség? Egyetlen tőről fakad: a szeretetből. Jézus szereti az Apát és szeret minket. Tudja, mi válik javunkra, és amikor ezt reklámozza, nem győzi szégyen nélkül dicsérni az árut, még akkor is, ha ez az áru történetesen ő maga, akit szeretett Apja nekünk, szeretteinek szállít, éppen azért, mert Ő a legjobb. De amelyik pillanatban arról kezd beszélni, hogyan használhatjuk ezt az árut, mit kell vele tennünk, rögtön arra tér rá, hogy mennyire alkalmasak vagyunk folytatni művét: hiszen ő sem magától csinálja, és számunkra is pontosan ugyanaz a szeretett Apa a forrás, mint számára. Semmi gyámoltalankodás! Nekirugaszkodni! Ha neki sikerült, pedig „egyszerű” szócsöve az Apának, nekünk is fog; s ha az ő útján járunk és bízunk ennek az útnak a

Amberg-Sulzbach

kiválóságában, mi is tudunk tenni olyanokat, mint ő, sőt olyanabbakat.

De nehogy ezt biztatásnak szánt kegyes hazugságként könyveljük el, indokolja is: ő elmegy az Apához, számára a földi téreken való fejlődés lehetősége lezárul, de számunkra nem. Utolérhetjük, lepipálhatjuk. Nincs plafon! Csak fejlődési kötelezettség! Életünk hosszabbra nyúlhat, tehetünk több emberrel jót, utazhatunk a jó hírrel messzebbre, gyorsabban, mint ő. Nagyobbakat tehetünk, ha nem is épp szebbeket. Bár, ha belegondolunk, hogy Jézus nem ült be János helyett a börtönbe, mint a mercedariusok, trinitariusok, fogolykiváltó szerzetesek, mert más dolga volt; és ki sem váltott senkit a tizedelésből, mint Páter Kolbe a haláltáborban, akkor még a szépség terén is tudunk példákat mondani kijelentésére.

Nem az volt ugyanis a Krisztus-esemény célja, hogy mindenkit mindenben felülmúló életet tárjon elénk, hanem az, hogy megmutassa nekünk az Apát és az utat az Apához. Nincs más, ami fontosabb lenne számunkra Krisztusban: aki őt látja, az Apát látja, aki tetteit követi, jó úton jár. Akiben bizalom van, az célba jut. Él a cél. Mindenkinek jut ott hely. Ha nem lenne még elég hely, a Mesternek az lenne a legsürgősebb dolga, hogy elmenjen és helyet készítsen azoknak, akiknek egyébként nem jutna. De nem így van. A világ kezdete óta mindnyájunkra kész hely vár, s mivel a szellemi értékek nincsenek alávetve az anyagi értékek porosodási, rozsdásodási, szuvasodási, penészedési, dohosodási folyamatainak, azért semmi szükség rá, hogy a Mester porrongygyal, rozsdamaróval, rovarirtóval felszerelkezve előreszaladjon, hogy a helyünket kissé rendbeszedje, aztán visszaszaladjon értünk, hogy el ne tévedjünk. Semmi szükség erre, mivel a hely készen vár, s az utat is ismerjük oda. A hely az Apánál levés, az út a Krisztus.

Május 12. — Húsvét 6. vasárnapja — Jn 14,15–21 — Amikor Isten a hálás

Minden egy tőről fakad Jézusnál: a szeretetből — ezt állapítottuk meg a múlt vasárnap. Semmi más nem érdekli Jézust, csak a szeretet, ez derül ki a mai evangéliumból is. A szeretetből azonban sok minden következik. Ha szeretjük, meg kell tartanunk mindent, amit meghagyott nekünk. Igaz, nem ingyen kéri! Arról itt nem is szól, hogy milyen jó érzés, ha megtesszük, amit mond. Most csak arról biztosítja tanítványait, hogy eltávoztával is gondoskodik róluk. Ha a gondoskodását nem is tudja közvetlenül éreztetni, gondoskodik egy másik Gondoskodóról (paraklétosz = akit bármikor odaszólíthatunk). Ez tanítványaival lesz a jövő egész folyamán: az Igazság Szelleme, akit a tanítványok jól ismernek, mert náluk tartózkodik és bennük is lesz...

A tanítványok megelégednének eddigi Gondviselőjükkel, egyáltalán nem akarnak másikat. Jézus azonban könyörtelenül könyörületes velük; vigasztalja őket: nem jutnak árvaságra, eljön hozzájuk. Ám ez a biztatás elég misztikusan folytatódik: Láttok majd, mert élek és ti is élni fogtok. Hogyan? Hol? Valahol az Igazság Szellemének méhében: akkor majd rájövünk, hogy Isten Fia Apjában van, de bennünk is, mi meg benne. De ez csak attól és addig vonatkozik ránk, amettől és ameddig magunkévá tesszük Isten Fia meghagyásait és meg is tartjuk azokat. Ha nem, akkor kívülrekedünk az Igazság Szellemén a világ fiai gyanánt, akik képtelenek befogadni az Igazság Szellemét, észre sem veszik, hiszen nem is ismerik, annyira el vannak telve a Hazugság Szellemével. Az igazság az, hogy szeretni jó. Hogy önzőnek lenni jó — ez hazugság, vagy ami még rosszabb — hiszen kevésbé tettenérhető —: féligazság.

Eltelik a kovásztalan kenyerek ünnepe, és a világ nem látja többé Krisztust, az Igazságot, akit megölt; csak azok látják, akikben benne él: bennük új életre támad. Bennük tovább ragyog! Egyre fényesebben. Öngerjesztő folyamat ez. Aki magáévá tette a szeretet igazságát, és tartja is magát hozzá, az ezzel egyúttal megmutatja szeretetét Mestere iránt, akitől mindezt tanulta, akinél látta. Az Apa annyira szereti a Fiút, hogy aki szereti a Fiút, azt ezért viszontszeretetében részesíti. A Fiú maga is meghálálja a szeretetet, mellyel viszonoztuk szerető tanítását, példáját. Ő is viszontszeret minket, mint az Apa, mégpedig úgy, hogy felragyogtatja magát előttünk.

Az Ő fényében pedig minden egyre világosabb lesz. Világos lesz, hogy milyen nagyszerű önzetlenül szeretni, mintegy a Teremtő szeretetével, akinek a szavára érték terem ott, ahol előtte semmi sem volt. De az is világos lesz, hogy a legnagyobb szeretet a barátokért áldozott élet, mert ez további gyűrűket vet a szeretet-óceán felszínén. Az is világos lesz, hogy miért kell itthagynia bennünket a Mesternek, s hogyan nem maradunk mégsem árván — de ez már a következő vasárnap mondanivalója.

A hála ritka virág — mondja a közmondás. Valójában a viszontszeretet: csodálatos virág! Oly pompás, hogy megkockáztatom: talán az Isten is hálás nekünk érte, hogy ezt megtapasztalhatja részünkről. Hiszen viszontszeretetünk nélkül csupán a teremtő szeretet ízét élvezhetné, és a viszonzás viszonzását soha (leszámítva bizonyos Szentháromság-modelleket, amelyek azonban még mindig elég belterjesek maradnak). Pedig hát hálát jutalmazni, jutalmat meghálálni: ez hordozza az örök boldogság mindent betöltő illatát!

Május 19. — Urunk mennybemenetele — Mt 28,16–20 — Önállósítás

Búcsú. Utolsó találkozás. A tizenkettedik tanítvány, a hatalom legkonokabb megszállottja, nem él már, felmorzsolta őt a fennálló hatalom, kioltotta benne az életkedv utolsó szikráját. Önkezével hajtotta végre a hatalom ítéletét: az ilyenre nincs többé szükség.

A tizenegy lelke nem kevésbé háborgó tenger. Ki vámasztalát, ki halászhálóját hagyta ott, hogy valami jövedelmezőbbnek, valami komolyabbnak haszonélvezőjévé váljék a Messiás oldalán. És a Názáreti kétségtelenül jól indított: szaporodtak a csodák, tódultak a tömegek. Már nem sok hiányzott a végleges hatalomátvételhez. Ám a Mester többször is, de most végleg megtorpant a cél előtt. Nem ragadta meg a hatalmat, sőt a hatalom kezére adta magát. Őt ragadták meg, s tették el láb alól, mint egy rühes rabszolgát.

Akkor a tanítványokban összeomlott minden. Minden valós remény a messiási békéről, de szerencsére minden csalfa álom is a messiási hatalomról. Csak keresztrefeszítése utáni találkozásaik Vele, győzték meg őket arról, hogy nincs minden veszve. Talán még semmi sincs veszve! Ám az újjáéledt remények sajnos újjáélesztették a csalfa álmokat is. Ezért volt oly fontos a búcsú: a távozás! Nem az

a véres, csúfos, lehangoló, kétségbeejtő; hanem ez a ragyogó, felemelő, biztató, feladatot adó. Mert igaz ugyan, hogy most is elment. De minden jel szerint győztesen: vissza az Apához.

Ha szeretjük, csak örülünk vele, hogy végre ott lehet újra, ahol a legjobban szeretik. Minden jel szerint valóban megtehet mindent égen és földön. S ha valamit mégsem tesz meg, az nem azért van, mert nem tudná, vagy mert nem Ő az, aki tudná, hanem: mert nem akarja. Nem értjük, miért nem akarja, amit mi: a hatalom hatékony működtetését, ellenfeleink elsöprését, barátaink beolvasztását Szervezetünkbe; de nem akarja. Talán majd később. Szereti késleltetni kielégülésünket.

De nini: talán most mégis. Az összes népeket ránk bízza: az ellenséges és a baráti államokat egyaránt. Tanítvánnyá kell tennünk őket és belemerítenünk Mennyei Atyánk, Mesterünk és Szent Szellemük nevébe! Nosza! Megtérítjük őket! Először a hatalmon lévőt, és hatalma révén egész népét. Keresztelünk és anyakönyvezünk...

Vagy talán nem erről volt szó? De hiszen megígérte, hogy mindennap velünk lesz, amíg véget nem vetünk e világkorszaknak! Itt is őrizzük műremek szentségházainkban, díszesen illusztrált Bibliáinkban, államilag elismert egyházainkban. Mi kell még? Valami még hibádzik nekünk (Mk 10,21; Mt 19,20)? S mi lenne az? Nem az igazi Apa, hanem a szigorú Főisten nevébe, nem a valódi Jézus, hanem az elit főpap nevébe, nem a tényleg Szent Szellem nevébe merítettük bele az embereket, hanem csak a szenteskedés szellemének nevébe. Nem tanítvánnyá tettük, hanem szorgalmasan tagdíjat fizető egyháztaggá. Mert aki a valódi Apa nevébe merül, az okos gyermek lesz, aki tanul és kérdez. Aki a valódi Jézus nevébe merül, az hűséges tanítvánnyá lesz, aki átvesz és továbbad. Aki a tényleg Szent Szellem nevébe merül, az egyszerre egyedien–önállóan mély és közösségbélien alkalmazkodó–iránymutató. Hamisan cseng mindaz, ami egészen más, csak így van jelen bennünk, így van jelen velünk nap-nap után a Mester. De így mindig, így véresen komolyan és biztatóan ragyogón.

Ezt nem kell elhinni és nem lehet magyarázni. Ezt élni kell, s akkor érezni lehet. Amíg azonban a Mester látható alakban köztünk élt, nagy volt a kísértés, hogy vele élessük, vele intéztessünk mindent. Ennek vége. Ő elénk élte és elment. Most mi jövünk: a Szent Szellem képessé tesz rá. Mesterünk példája és tanítása velünk marad. Égi Apácskánk áldása kísér.

Május 26. — Pünkösdvasárnap — Jn 20, 19–23 — „Megörültek, hogy látták..."

Az ember örül, mikor viszontlátja azt, akit szeret. Az ember nagyon örül, ha nagy bajból szabadult barátját látja viszont. A tanítványok irigylésre méltó egyszerű emberek. Örültek, pedig szorongás is terhelhette volna lelküket. A hároméves együttjárásból nagypéntekre nem született baráti szolidaritás sem.

Jézus azonban nem lenyomja egyénisége súlyával, hanem fölemeli békességkívánó testvéri szóval tanítványait. Van ok az örömre! Nincs veszve semmi, itt a komoly nyájajuhász, aki a félő topogásból kilendít, feladatot ad. A megzavarodott embernek nincs nagyobb öröme, mintha újra kitisztulnak a dolgok.

Pünkösdvasárnap a történelmi Jézus *utáni* önálló emberi lépés ünnepe. A kisgyermek első lépései kitörő öröm a családban. Még akkor is, ha sok fenékre huppanás követi. A tanítványi közösség első lépései öröm a jézusi családban, de nagy zavart és ellenségeskedést szül a zsidó nemzettestben és vallási közösségben. Az első lépések lehuppanásai közé számít Péter pünkösdi beszédében a zsidók általános vádolása Jézus megölése miatt („ti": Csel 2,23), a leválás hirdetése a Jézushoz térőknek (Csel 2,40), s a vagyonközösség próbálkozásakor Ananiás és Szafira halállal fizetnek megbotlásukért (Csel 5,5), a közösség pedig lelkes pozitív gondolkodás helyett félni kezd.

A pünkösdvasárnapi bátor kiállás tényét azonban nem homályosítja el a sok emberi tényező. Az ötvennapos belső érlelődés, tisztázó visszaemlékezés közös nevezőre hozta a tanítványok zárt körét. Tudták, hogy Jézus, az ő Jézusuk nem mérhető a mindennapi ember mércéjével. A tanítás során sokszor előkerülő és az idők végezetéig megígért Szent Lélek jelenlétét és közreműködését a tanítványok az egyetértésükön mérik le. Amit közösen elhatároznak, az az ő akaratuk és a Léleké (Csel 15,28). Akkor is így tartják, ha később kiderül, hogy dönthettek volna jobban is (vö. a jeruzsálemi zsinat döntései a pogányokból lett keresztények számára). Nem gondolják, hogy a Lélek helyettük szól, tesz bármit is. A Lélek indít, sugall, cselekszik a tanítványok által. Ez a belső bizonyosság Lelke, amikor érzi, tudja az ember, hogy van mondanivalója, van tennivalója.

Mi különbözteti meg ezt a bizonyosságot az egyszerű emberi meggyőződéstől? Azt tapasztalom, hogy a Lélek szerinti indíttatás túlnő rajtam. Nem akarom, nem vágyom szólni–tenni és mégis kell. Ebben a „kell-élményben" benne vannak az értelmi és érzelmi motivumok: felkérések, barátságok, ígéretek, sikerélmények... Összességében mégis indíttatás-élmény az, melyben mindez összefoglalható. Az ember először nem akarja, azután húzódozik, kéreti magát, majd nekigyürkőzik és teljesít és végül boldog békességet–fáradtságot érez, hiszen úgy érzi, jót tett, legalábbis rajta nem múlott.

Mit jelentenek a lángnyelvek, hogyan is volt az a zúgás és milyen külső és belső csodás dolgok történtek, ezen évszázadok óta vitatkoznak a biblikusok. Azon viszont nincs mit vitázni, hogy a jézusi életmű nem ért véget sem Nagypéntekkel, sem Húsvétvasárnappal. Nem, mert a tanítványok a maguk módján, a maguk értelmezésének és elkötelezettségének függvényében nekigyürkőztek, hogy Isten Országát hirdessék meg a földön. Ma számon kérhetünk sok mindent rajtuk a tekintetben, hogy milyen kevés és kevert anyagot hagytak reánk a történelmi Jézusról. Egyet azonban el kell ismernie mindenkinek: még ilyen tükör általi, homályos képanyagban is eljutott hozzánk Jézus jó híre az Atyáról, az Ő országáról.

Legyen ez biztatás arra, hogy bármilyen tökéletlen is, amit istennektetszés szándékával teszünk, szólunk, abban azért megőrződik, tovább fejlődik az elvetett mustármagból növekvő növény. Mindössze bizonyítványmagyarázgatás helyett tegyük és mondjuk azt, amit meggyőződésünk és szívünk szerint kell. Ha ezt úgy tesszük, hogy nyitott szívvel ápoljuk egyéni továbbfejlődésünket is, akkor a lényegben megértettük Pünkösdvasárnap üzenetét.

Környezetbarát bevásárlás

(A BOKOR Ökocsoport találkozóján elhangzott előadás.)

Kedves Egybegyűltek!

Mi, akik itt összejöttünk, dédelgetünk egy közös gondolatot, van bennünk egy közös és óriási vágy: környezetünknek barátjává szeretnénk válni — váltunk is már bizonyos mértékig —, és erre másokat is buzdítani szeretnénk. A barátokat arról lehet felismerni, hogy szeretik egymást. Miben is áll a szeretet? Egy volt tanárom így határozta meg ezt a számomra — és mindannyiunk számára — legfontosabb szót: AKAROM, HOGY ÉLJ! Akarom, hogy éljenek a növények, állatok, akarom, hogy „éljen” a körülöttem lévő élettelen világ is. És külön kategóriába sorolok egy fajt, pedig ötmilliárd éves bolygónkkal csak ezredéveket élt együtt — az embert —, akire szintén érvényes az általános parancs: Akarom, hogy élj! Tulajdonképpen nem érdemelné meg a külön besorolást, mert amivel kivívta ezt magának, azt el is homályosítja mindaz a szörnyűség, aminek következtében megsebzett bolygóról, öngyilkos emberiségről beszélhetünk. Az én témám azért téma a mai napon, mert VÁSÁRLÁSI SZOKÁSAINKKAL nagyban hozzájárulunk ahhoz, hogy ez a gyászos eredmény létrejöjjön. Szeretlek... akarom, hogy élj... — hány és hány ezer évig nem kellett összegyűlni, hogy erről beszéljünk, konferenciázzunk. Arra, hogy ne az evolúció zsákutcájának, kihalásra ítélt fajnak tekintsük az embert, talán éppen ez a beszélgetés, és az ezt követő tettek adják a reményt.

Azt mondjuk, hogy az ember évezredeken át környezetbarát módon élt, bár nem fogalmazta ezt így meg. Annyit vett el magának a Természetből, annyit alakított át belőle, amennyit Az elbírt, amennyit az fel tudott dolgozni belőle. Ugorjunk egy nagyot, és gondoljunk bele, hogy egy valamikori ősünk hogyan élt, mint elégítette ki szükségleteit. Egész nap ennivaló után járt, folyamatosan ette a bogyókat, gyümölcsöket, növényi részeket és kisebb állatokat, pókokat stb. Az ellenség elől a fára mászott, ahol vackot épített magának, és meghúzta magát éjszakára is. Valószínűleg a földi éghajlati változások és a növekvő létszám okozott neki komolyabb gondokat, és kényszerítette a vadászó életmódra, amelynek során a szűkös növényi étrendet kiegészítette, illetve a hideg ellen bőrökkel, szőrökkel tudta védeni testét. A vadászás aztán meghozta az anyagok jobb megmunkálásának lehetőségét, a szerszámok tökéletesedését. Később még többen lettünk, az egyes közösségek ismerték is egymást az adott elterjedtségi területen, kialakult, hogy az adottságaiknak, képességeiknek megfelelően megtermelt javakat egymás között kicseréljék. Ez a közvetlen, embertől emberig érő cserekereskedelem igen sokáig működött az emberiség történetében, és működik ma is kisebb közösségeken belül. Közben megjelent a pénz, és vele az áru, a kereskedő, a városi polgár, és ezek mindinkább kiszorították az önellátást, a közvetlen kereskedelmet. E folyamat során az ember egyre kevésbé érzékeli létszükségleteit, s egyre több olyan dologgal veszi magát körül, amelyek nem életben maradását, egyszerű, de megelégedett életét szolgálják. Fantáziánk nem ismer határokat, amilyen nyersanyagaink vannak, azokból a legnagyobb zagyvaságokat is kihozzuk — gondoljunk csak a mai kor sok ostobaságára: a Reichstag bebugyolálására felhasznált fóliára, a lefolyódarálóra, a könnyűzenei koncertek decibeljeire és sok minden egyébre.

Felmondtuk a barátságot a környezettel, mert olyan mennyiségben termelünk, olyan átalakításokat végzünk a Természeten, amit az már nem bír el. Átbillentünk egy kritikus ponton: több a károsítás, mint amennyit a Természet fel tud dolgozni. Mi, magyarok a világ nagy fogyasztói között vagyunk. Ha ilyen módon élne az emberiség egésze, akkor csak 3 milliárdan lehetnénk bolygónkon, svéd életszínvonalon élve ennél is kevesebben, 800 millióan. GANDHINAK a jelenre nézve is igaza van abban, hogy A FÖLD JAVAI ELEGEK AHHOZ, HOGY ELTARTSÁK AZ EMBERISÉGET, DE NEM ELEGEK AHHOZ, HOGY KIELÉGÍTSÉK MÉRTÉKTELEN IGÉNYEIT. Ezt és még sok egyebet átgondolva ráébredhetünk, hogy óriási a felelősségünk.

Ebből következik, hogy az áru nem a boltban, még csak nem is a gyárban kezdődik, hanem ha úgy tetszik, amikor kitermelik a nyersanyagot a bá-

Cham

nyában, ha úgy tetszik, évmilliókkal ezelőtt, amikor képződni kezdett. És nem is a kukában ér véget, nem is a szeméthegyeken, hanem a talajvízben feloldódva, légkörbe bekerülve, élővizekbe bemosódva. EZ MIND... pedig csak magát az árut néztük; hol van a sok egyéb anyag, az energia, ami a gyártáshoz kell, a melléktermékek, a csomagolás, a szállítás. Amikor a kezünkben tartunk egy árut, amikor megpillantjuk valahol, vagy a reklámban a képét látjuk, hallunk róla, mindez jusson eszünkbe: miből lett és mivé lesz. Gyűjtsünk ismereteket a különféle anyagokról, molekulákról, amik fölépítik; nézzük meg a csomagoláson, hogy miből van, mivé fog válni, ha a kezünkből kikerül. Kalas Gyuri szokta mondani: Játsszunk nyomkövető játékot! Igen élvezetes, izgalmas és rendszerint életbevágó szórakozás felnőtteknek, gyerekeknek egyaránt. Ha ilyet játszunk, biztos, hogy az egyik legjobb módját választjuk a környezeti nevelésnek, hiszen a gyerek azt érzi, hogy társak vagyunk, osztozhat a felnőttek gondjaiban, örömeiben, felnőttes dolgokkal foglalkozhat, és ezért még nagyobb lelkesedéssel vesz részt benne. Mindeközben megtanul velünk együtt tudatosan vásárolni, a hozzá kapcsolódó pénzügyeket takarékosan intézni, határozottan viselkedni a boltban, gyorsan és megközelítőleg helyesen dönteni, legtöbb esetben szemben a reklámok sugallataival.

A környezettel barátságban élő ember készül a vásárlásra, arra a cselekedetére, amely gyakran és sok időt igénylően fordul elő az életében, hiszen munkánkat is javarészt pénzkeresés céljából végezzük, és a felesleges vásárlásokkal magunkat (férjünket) kényszerítjük többletmunkára. Maga a vásárlás is komoly szellemi és sokszor fizikai munka. A készülést tehát mindenképpen írásban érdemes kezdeni. Át kell gondolni, mire van szükségünk, és listát kell készíteni. Háziasszonyoknak ajánlom, hogy lehetőleg egy hétre előre tervezzék meg nagyjából az étrendet, nézzék meg, mi fogyott ki a háztartásban. Ha van egy ilyen listánk, rögtön megbeszélhetjük, hogy ki, mikor, hova megy majd vásárolni a héten. Így jobban eloszlik a teher, a pénzt is könnyebb beosztani.

A mikor és hova kérdésnél alapelv, hogy minél kevesebbszer — mert minden alkalommal nagy a csábítás, hogy mást is vegyünk, mint amit felírtunk. Másrészt minél közelebbre menjünk vásárolni — lehetőleg gyalog 15 percen belül elérhető legyen a bolt —, mert a szállítás így kevesebb energiával történik, és nekünk is olcsóbb gyalog bevásárló kocsival, esetleg biciklivel és bicikliutánfutóval, mint tömegközlekedéssel menni. Élelmiszerek és háztartási cikkek bevásárlásához mindenképpen a kis boltokat tudom javasolni a távolabb lévő nagy bevásárlóközpontok helyett, hiszen azok az autósok megtévesztésére épültek, akik így még nagyobb tételeket, és még több szükségtelen dolgot tudnak vásárolni (nagyobb környezetszennyezéssel és összességében sokszor drágábban is). Autót tartani — úgy gondolom — csak mozgássérülteknek és árufuvarozással foglalkozó szakembereknek szükséges. A sok-sok bevásárló autóst egy kis bolt kiváltja egy-egy teherautóval.

Ha messzebb lévő üzletben kénytelen az ember valamit megvenni, pl. iparcikkeket, akkor ott a taxi. Falvakban érdemes összefogni, és ismerős megbízható családokkal együtt tartani egy autót. Inkább a barátság építésébe kell fektetnünk energiáinkat, mint a saját kocsi pénzigényéből és környezetszennyezéséből eredő terheket viselni, ill. viseltetni családunkkal, embertársainkkal.

A kis bolt azért is célszerűbb, mert ott a személyes kapcsolat során befolyásolhatom a boltos szemléletét. Ebben a vonatkozásban egyelőre a következményről számolhatok be: A zöldségest és egyéb boltosokat próbáltam rábeszélni, hogy nylon helyett papírzacskóba adják az árut, de a papír annyival drágább, hogy nem éri meg nekik. Viszont tartalmas beszélgetéseket folytattunk környezetvédelmi témákról, és most már nekem a saját szatyromba önti, illetve az általam hozott nylonba teszi az árut ahelyett, hogy automatikusan a saját zacskójához nyúlna.

Még mindig a vásárlási előkészületeknél maradva, szintén alapelvnek tekinthetjük, hogy legjobb mindig az eredeti. Vagyis a tejet a tehenésztől, a kenyeret a péktől, a zöldséget pedig lehetőleg a saját kertünkből szerezzük be. Természetesen itt is mérlegelni kell, hogy milyen áron jutunk az imént említettekhez. Ha csak sok utazással, nagyon drágán kapnánk meg őket, akkor mondjunk le ezekről a forrásokról. Fontos még, hogy lehetőségeinkhez mérten gondoskodjunk a télire való eltevésről, mert így megkímélhetjük pénztárcánkat, egészségünket és környezetünket is.

A közvetlen vásárlási előkészületekhez tartozik egy látszólag elhanyagolható, ám mégis sokszor nagymértékben befolyásoló szempont: a ruházat. Ha csak nem kénytelen váratlanul valamiért betérni az ember egy üzletbe, öltözködjünk célszerűen a vásárláshoz. Ha pl. bevásárló kocsival megyek vagy biciklivel, hátizsákkal és általában sok mindent veszek egyszerre, hogy ne kelljen gyakran jönnöm, nem a legalkalmasabb a magassarkú cipő, a félteni való ruha, az elegáns kabát. Erre oda kell figyelnünk, mert ha valaki kényelmesen és elegáns ruhában óhajtja megejteni a bevásárlást, rögtön az jut eszébe, hogy kocsiba üljön. Sokan ezzel indokolják az autótartást, holott meg lehet oldani anélkül is, csak sportosabb, praktikusabb, viseltesebb öltözék kell hozzá (pl. kirándulóruha). És persze annak elviselése, hogy nem csak divatos, elegáns ruhában látnak az emberek. Ezzel kapcsolatban az a tapasztalatom, hogy ha a biciklizős ruhámban jelenek meg az üzletben, 20 évvel fiatalabbnak néznek, és úgy is beszélnek hozzám. Határozott, céltudatos viselkedésünkkel azonban nyomban ráébreszthet-

Amberg

jük őket, hogy mi ettől még „a kedves vevők" vagyunk. A gyerekeket különösen gátlástalanul lekezelik, becsapják, levegőnek nézik, a többi vevő eléjük áll stb. Figyeljünk a gyerekekre, érezzünk együtt velük, támogassuk őket kis és nagy vásárlási akcióikban.

Még valaminek a külleméről kell szót ejtenünk, mégpedig az áru „ruházatáról", csomagolásáról. Ha az áru elegánsabban öltözködik, mint mi, nem érdemes megvenni, rosszul fogja érezni magát a táskánkban. Tehát a csomagolás minél kevesebb legyen, ami pedig van, az minél kevésbé káros anyagokból legyen. Ajándékozáskor lehetőleg újrahasznosított vagy saját készítésű csomagolópapírt alkalmazzunk. Például Mikulás táján jó, ha eszünkbe jut: még van időnk Karácsonyig, hogy kitaláljuk és megvalósítsuk kisebb-nagyobb, saját kezűleg készített ajándék-ötleteinket. Nézzünk körül a házban, milyen elfekvő nyersanyagaink vannak: textília, fa, bőr, fém stb. Próbáljuk kihozni belőlük, amit tudunk. Ajándékozáskor ne licitáljunk, nem valószínű, hogy IGAZI barátságok azért romlanának meg, mert mi pénzben kisebb értékű ajándékot adunk a másiknak.

A vásárlás utolsó szakaszáról szeretnék még szólni. Az otthoni, utólagos teendők közé sorolandó, hogy az eltett árcédulát, és az egyes csomagolásokon feltüntetett összetételt átnézve megállapítjuk, hogy a pénz, a környezetkímélés és az egyéni igény hármas szempontja alapján legközelebb melyik áruféleséget fogjuk választani.

Külön említem, mert nagyon súlyos és összetett probléma a reklám. Azt hiszem, környezetbarát társaságban nem kell különösen megindokolni a következőket: Mivel égen-földön, erre és arra, szántóföld közepén, vízen, mindenütt kikerülhetetlenül jelen van, legalább a „reklámra vezető" alkalmakat próbáljuk elkerülni. Ilyen alkalom főképp a TV, aztán a rádió, végül a sajtó. Mivel a reklámszakemberek tudják, hogy legjobb alanyuk a gyerek, aki aztán a szüleit fogja nyaggatni, ezért különösen fontos a tudatosság. Élő, szeretetteljes kapcsolatban a szülő el tudja magyarázni a gyereknek, hogy miért nem nézünk TV-t, miért nem veszünk meg ezt vagy azt. A legfontosabb pedig a következő: Ne csak azt hangsúlyozzuk, hogy mit nem, hanem pozitívan álljunk a dologhoz, mit igen. Igen az együttjátszásra, a sétára, a kirándulásra, a kerti munkára, az együttbarkácsolásra és főzőcskézésre, az együttolvasásra — a TV, a video, a számítógépes és egyéb divatjátékok helyett. Annál nagyobbat nem kaphat egy gyerek, mint mikor a szülei idejét, figyelmét, kedvességét, türelmét kapja. Emellett minden egyéb, még a reklám, és a reklámozott áru utáni vágy is eltörpül. Játsszunk ilyen pozitív kiszorításdit a gyerekekkel mindannyiunk javára.

REKLÁM VAGYOK

1. Látványos, dallamos, színes csapda fogyasztók befogására.
2. Menő műfaj vagyok (eszmei mondanivaló nélkül).
3. Semmit sem kell igazolnom, elég, hogyha besulykolom.
4. Tolakodom mindenhova, mint a piaci legyek.
5. Lenyűgözlek, s tárcád után matatok.
6. Szülők helyett én lettem tekintély a gyerekeknek.
7. A ti pénzetekből kelletem én magamat.
8. Besöpröm és lejáratom jelzőitek legjavát.
9. Elhallgatok minden káros következményt.
10. Hangban, képben, lenn és légben semmi sincs már nélkülem.

EMBER VAGYOK

1. Juszt se veszek reklámozott áruból (másokat is lebeszélek).
2. Pártolom a hazait.
3. Nem adok el reklámcélra felületet, éterből sem osonhat a lakásba.
4. Így növelem hatásfokom: csökkentem a hatásfokom.
5. Meglepetést szerzek bolti ajándék nélkül.
6. Megkímélem, megjavítom, nehogy a sok pocsékba ment végül aztán elborítson.
7. Messze kerülöm a pazarló éttermet, üzletet és csomagolást.
8. Kiszabadítom a gyermekeket a reklám rabságából.
9. Előnyben részesítem a kicsit, egyszerűt és tartósat
10. Reklámok helyett az emberek felé fordítom tekintetem.

(Unger Zsuzsa)

Összefoglalva a mondandómat:

1.) Legyen értékrendem, legyenek alapelveim, jusson eszembe bármilyen helyzetben, pl.:

2.) Bevásárlás előtt:
- listakészítés, tervezés,
- egyszerűség, kevéssel is beérem,
- közeli boltok előnyben,
- gyalogos, jobb időben biciklis megközelítés,
- vigyem a megfelelő táskát, szatyrokat.

3.) A boltban:
- a listámhoz és az elveimhez ragaszkodom,
- az egyszerűbb összetételű és minél kevesebb csomagolású árut választom,
- választom a boltosok tudatformálását,
- ha gyerekkel megyünk, előtte beszéljük meg, miért is indulunk, tervezzük be, milyen kárpótlásról gondoskodunk a sok esztelen nyalánkság láttán, a végén pedig beszéljük meg vele a pénztárnál, mit miért volt jó megvenni, mit nem vennénk meg legközelebb.

4.) Vásárlás után:
számlák, árufeliratok átnézése, döntés a jövőre vonatkozóan.

5.) Az egészet pedig szője át a reklámoktól való függetlenség, a környezettudatos döntés szabadságának elve!

Sikeres vásárlást kívánok mindenkinek!

Kéry Magdolna

TARTALOM

Passiójáték
Gábeli Éva: Próba 2–5
Tanulmány
Wilhelm Haller: Az üdvözítő alternatíva (I. rész) 6–11
Interjú
D.J.: Megtaláltuk itt a helyünket (Interjú a Garay házaspárral) . .12–13
Thomas Seiterich-Kreuzkamp: „Gyalázatos volt, ami velünk történt" (Cserháti püspök utolsó TV-interjúja) 14–15
Gyerekeknek Moha-mese
Nagymama halála 17–18
Erőszakmentesség
Kotász Zoltán: Hazádnak (alternatívan) rendületlenül... 19–20
Egyházpolitika
Walbert Bühlman: A pápa eladja a Vatikánt 21
Olvasók fóruma
Olvasóink leveleiből 22–23
Elmélkedések
Teréz anya üzenete a Nők Világkonferenciája számára 16
Leveled jött Istentől (Vasárnapokra) 24–28
Környezetvédelem
Kéry Magdolna: Környezetbarát bevásárlás 29–31

Ajándékok, amelyek nem kerülnek pénzbe...

(Hétköznapi jócselekedetek)

- *Egy jó szót szólni*
- *Egy beteget felvidítani*
- *Valakinek kezet nyújtani*
- *Megdicsérni az ételt*
- *Nem feledkezni meg egy közelgő születésnapról*
- *Óvatosan csukni be egy ajtót*
- *Apróságoknak örülni*
- *Mindenért hálásnak lenni*
- *Jótanácsot adni*
- *Egy levél megírásával örömet szerezni*
- *Apró tűszúrásokon nem évődni*
- *Jogos panaszt ismételten nem felmelegíteni*
- *Nem tenni szóvá, ha a másik hibázott*
- *Nem fogni föl elutasításként, ha háttérbe szorultunk*
- *Levert hangulatot nem venni komolyan*
- *Nem sértődni meg egy félresikerült szó miatt*
- *Megtalálni az elismerő szót a jóra, az együttérzés szavát a megalázottaknak*
- *Egy tréfás szót szólni a gyereknek*
- *Meleg kézszorítással vigasztalni a szomorút*
- *Becsületesen elismerni az elkövetett helytelenséget*
- *Örülni a holnapi napnak*
- *Bizonyos dolgokra aludni egyet*
- *Mindenre rászánni a kellő időt és gondot*
- *És mindenben szeretettel lenni*

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)
Közösségi és családi folyóirat

VII/.2 (36) szám. Megjelenik évente hatszor.
Alapította: Simonyi Gyula
Szerkeszti a Szerkesztőbizottság.
A szerkesztőbizottság titkára: Garay András
Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám: 202-10809 Magyar Hitelbank Rt.
Budapest V., Szabadság tér 5–6.

Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak. Bármely összeget köszönettel fogadunk, és 4000 Ft vagy nagyobb támogatás esetén **állandó tiszteletpéldányt küldünk**. Az Alapítványnak adott összeg az adóalapból levonható! Nyugatra 200 DM vagy nagyobb támogatás esetén küldünk állandó tiszteletpéldányt.

Felelős kiadó: Vincze Endre
Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
Szerkesztőség: 1028 Budapest, Kazinczy u. 3.

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.
Az „Érted vagyok-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.
Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Nyomták a VÁCI OFSZET KFT nyomdaüzemében, Vácott.
Felelős vezető: Szilva István
ISSN: 0865-8021

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families, about gospel, charity, third world, ecology, nonviolance, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
Editor: GARAY András
Adress: H–2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c
The materials published by „Érted vagyok can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentory copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:
1028 Budapest,
Kazinczy u. 3.

Előfizetést megfelelő postautalványon a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, és a hátán, a közleményben világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 1996-ra (postaköltséggel):
Belföldre: . . . . . 400 Ft
10 példánytól (példányonként) . 352 Ft
szociális előfizetés . . . . . 292 Ft
(nagycsaládosok, mozgássérültek, hallássérültek, diákok, hetven éven felüliek és állami gondozottak számára, postaköltséggel együtt)

Külföldre:
Itthon előfizetve:
a szomszédos országokba . . . . 400 Ft
egyéb külföldre . . . . . .1500 Ft
Nyugaton: . . . . . 36 DM

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai keresztény iskolát támogatják.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

VII. évf. 3. szám
1996. június
50,— Ft

Jézusi gazdaságtan

Elektronizált világ

Az evangéliumok értelmezéséről

Interjú Orbán Péter gyógypedagógussal

Moha-mese

Könyvek Szent Pál teológiájáról

Olvasók fóruma

Az inkvizícióról

Lassúság vagy gyorsaság kultúrája?

Wilhelm Haller

Az üdvözítő alternatíva

Jézusi etika a gazdaságban és a politikában (2. rész)

Az ember hajszolja a halhatatlanságot

Hogyan lehetséges, hogy a háború után tizenkét millió menekültnek tudtunk szállást, munkát és kenyeret adni, ma viszont képtelenek vagyunk arra, hogy két-három millió munkanélkülit a keresőtársadalomba integráljunk és megzabolázzuk az elvadult pénzgazdaságot?

A szokásos válaszoknál — technikai haladás, piacok telítődése — mélyebbre ásva meg kell látnuk, hogy a mai munkanélküliek, tehát a tönkrement őstermelők és csődbe jutott kisvállalkozók, a legújabb áldozatai annak a hosszú ideje zajló folyamatnak, melyben a társadalom a peremcsoportokat elnyomja. Ilyenek voltak mindig a szegények, a bénák, a gyógyíthatatlanok, fertőző betegek. Ma a technikai haladás következtében a *csökkent teljesítményűek* játsszák a régi *csökkent képességűek* szerepét. A társadalom magja egyre inkább a bajnok típusra redukálódik, aki fiatal, feltörekvő és sikeres, ahogy azt a TV-hirdetésekből látjuk. Stefi Graf a bálvány.

De mi hajt bennünket a technikai haladás sebességének exponenciális növelésére? Az amerikai Ken Wilber „Félidő az evolúcióban" című könyvében ha nem is egyetlen, de egyszerű és nagyon lényegi választ ad erre a kérdésre. Szerinte az ember önmaga tudatához vezető szellemi fejlődése útján már régen átlépte a kritikus határt, „amikor saját halálának tudása felderengett előtte". Az ember számára a legmegrázóbb tudat, hogy élete elkerülhetetlenül ki van szolgáltatva a halálnak. **Ezért mindent száműz környezetéből, ami a halálra emlékezteti és körülveszi magát halhatatlansági szimbólumokkal, vagyis illúziót illúzióra halmoz.** Ezek legfontosabbjai azok, amelyek látszatbiztonságot nyújtanak, vagyis amelyek adódnak a gazdasági és katonai hatalomból, a tulajdonból és birtoklásból, s ezek végtelen növelésére irányuló igényből, a kamatos kamatból. Az exponenciális, vagyis végtelen növekedés az örökkévalóságnak csak illúzióját nyújtja, hiszen Jézus szerint az Isten és a mammon szolgálata kizárják egymást.

A másik ilyen halhatatlansági szimbólum a siker, a győzelem állandó hajszolása, ahol minden meccs után a vesztes ott marad a porondon, a ringben, a teniszpályán, pillanatnyi örökkévalóságélményt nyújtva a győztesnek.

Ez a beállítottság kétszeresen is megtévesztő. Megtagadjuk az élet árnyoldalainak tudomásulvételét, s a társadalomból kiszorítjuk azokat, akik ezekre emlékeztetnek bennünket. Ugyanakkor a siker és győzelem hajszolásával egyre több embert taszítunk az élet árnyékos oldalára, akik az elmúlásra emlékeztetnek bennünket, tehát készen áll az ördögi spirális.

A társadalom kettéhasítása tehát annak következménye, hogy **hiábavalóan hajszoljuk halhatatlanságunkat,** s ez a hajsza szenvedélyjellegű, sem törvénnyel, sem többletekkel nem elégíthető ki. Vagyis a tudatalatti indítást tudatosítanunk és integrálnunk kell, a személyiség egyéni és a társadalom kollektív szintjén egyaránt. **Ha ezt beláttuk, érthetővé válik Jézus magatartása a társadalom peremén élők iránt. Az egyén üdvössége nemcsak a saját árnyoldalak feldolgozását és integrálását feltételezi, hanem letagadhatatlanul hozzátartozik a társadalmi árnyoldalak észrevétele és a szolidáris magatartás a társadalom árnyoldalán állók iránt.** Az ún. keresztény Nyugat ezt nem dolgozta fel és a látszateredmények gyorsuló spirálisán mozog.

Legalábbis a keresztények számára Jézus volna a probléma megoldása. Ő azonban, noha a konstantini fordulat következtében alakja összeolvadt a „Legyőzhetetlen Nap", a Sol invictus, a római napisten alakjával, mégis csak a sikeres és győzelmes ember *antitípusa:* **történetileg tekintve az emberiség nagy kudarcot vallói közé számít.** Ebből a szellemi örökségből szinte semmit sem fogtunk fel, s a kettős tévedés spirálisát mi németek jártuk meg a legmélyebben.

Az egyén és a társadalom üdvösségének kezdete azon múlik kicsiben és nagyban egyaránt, ráébredünk-e **a transzcendenciára,** belsőleg megtapasztaljuk-e az isteni igazságot, mely nagyobb anyagi létünknél, **mely mindent és mindenkit összeköt,** a bennünk lévő világosat és sötétet éppen úgy, mint a „világosakat" és „sötéteket" a társadalomban.

Isten népe mint a társadalmi változások kezdeményezője és hordozója

Amilyen rejtőző az Isten (Iz 45,15), olyan rejtettek az ember megváltásának és megszabadításának útjai. Ennek oka, hogy Jézus messiásvoltának két középponti jellemzőjét, a királyi-politikai és főpapi-vallásos területet az utóbbira szűkítettük le. Az előbbi a külső világgal, az utóbbi az ember belső világával van kapcsolatban. Mivel **a kettő egymással szoros kölcsönhatásban van, széjjel nem választhatók,** tehát a kereszténység által végrehajtott szétválasztás nemcsak tudathasadást eredményezett, hanem **annak megtagadását, hogy jézusi etikával szolgáljon a világnak. Gyatrán igazolja Max Weber ezt a világnézetet olymódon, hogy kettéválasztja az etikát a világ „realitásai" között alkalmazandó felelősségetikára és a csak magánszférára alkalmazható érzületetikára.**

A korai kereszténység azzal akarta igazolni Jézus messiásvoltát, hogy az elközelgett Isten Országát az élet minden területén láthatóvá igyekezett tenni. **Életközösségek hálózatát hozták létre,** ami messze több volt vallási közösségeknél: nem a Weber-féle hasadt etika szerint éltek kicsinyként és szegényként erőszakmentesen a társadalom peremén. **A társadalmi és számszerű nö-**

vekedés azonban eljuttatta őket a konstantini fordulat nagy bűnbeeséséig, hogy részt vegyenek a világi és szellemi hatalomban, ahonnan már csak egy kis lépést kellett megtennie az egyháznak, hogy **a társadalmi felelősségből az ember vallási és karitatív igényei kielégítésének rezervátumába vonuljon vissza.** E lépés pontosan így nevezhető meg: elárulták az Isten népe eszményét és össztársadalmi feladatát! Azóta az egyház a két szélsőség között tántorog ide-oda, legtöbbször áldozatául esve a hatalom, uralkodás és erőszak Jézus által visszautasított római-imperialista elveinek. Az eszébe sem jut, hogy a meghirdetett etikát összegyházi vonatkozásban a társadalom és a gazdaság területein kikísérletezze. Mindezt ráhagyja a társadalom peremén élő közösségi mozgalmakra vagy az antropozófusokra. **Ugyanakkor maga legitimálja az állam hatalomgyakorlását cserébe a privilégiumokért, ahogy ezt évezredek óta teszi minden vallás papsága.** Nem kell felsorolnunk, hogy mi mindent nem volt képes megakadályozni a Weber-féle felelősségetika a fegyverkezési versenytől az emberi és természeti környezet tönkretételén át a kamatos kamat társadalomhasító hatásáig.

A helyzet láttán a kereszténységen belül négy alapmagatartás fedezhető fel. **A fundamentalisták** primitív dualizmusukban családi és vasárnapi kereszténységet űznek; elfogadják, hogy a világ a gonosz áldozata lett, s így az ördögöt Isten egyenrangú ellenjátékosává téve várják a nagy rendcsinálást, melyben ők nyilván a győztes oldalon állnak majd, mert nem veszik észre, hogy a kiáltó igazságtalanságoknak ők is a haszonélvezői. **A politikai reformisták** a jó ügy érdekében — néha nehéz szívvel — vállalják a hatalom, uralkodás és erőszak útját még akkor is, ha csalódva a szociáldemokratákban, most a zöldekre tesznek. Nem látják, hogy mindkét párt útja a hatalomhoz opportunizmussal és lompos megalkuvásokkal van kikövezve, s egoista céljaik költségeit politikai ellenfeleikre igyekeznek hárítani. **A harmadik csoport tevékenysége figyelmeztetésekben és tiltakozásokban merül ki,** és sikertelenségük vagy kedvüket szegi, vagy militánssá gerjeszti őket. A negyedik a **titkos tanok, újhullám jellegű mozgalmak csoportja, akiket csak saját üdvösségük érdekel.**

A történelemből látható, hogy **a válságok sorozatát végeredményben az ún. „keresztény” népek idézték elő,** ezért itt volna az ideje, hogy a Jézussal elérkezett Isten-uralmat konkrét élettel töltsük meg, különben a Hegyibeszéd igéi soha nem testesülnek meg. Ezt belátva a politikailag elkötelezett élet kettős stratégiát folytathat, **lemondva a hatalomról, uralkodásról és erőszakról: az igazságtalanságokat fel kell tárni, ki kell mondani, meg kell bélyegezni, s ennek kiegészítéseképpen a helyeset meg kell tanulni, szerinte kell élni és szeretni kell.** Ahogy Jézus a maga követői számára megmutatta a római cézárok alternatíváját, úgy kell a kereszténységnek felépíteniük a hatalmi-katonai tömbökkel szemben az üdvözítő alternatívát. E feladatnak az egyházak mai állapotukban nem felelnek meg, mert visszatérve „Egyiptom húsos fazekainak” rabszolgaságába elfelejtették a zsidó–keresztény történelem Jézusban kicsúcsosodó — az egyes ember és a népek javát szolgáló politikára irányuló — önálló kezdeményezését.

Mikor fogjuk fel ezt végre és kezdünk munkához? Az idő beérett!

Kiválasztás és kivonulás

A zsidóknak történelmük során két nagy kísértésük volt. Az egyik abban állt, hogy kiválasztott népként a népek legkiválóbbjának tekintsék magukat. Ez a kísértés főleg azokban az évszázadokban volt nagy, mikor a környező népek műveltsége messze a zsidóké alatt volt, s ezért közülük sokan estek a kihívó szemtelenség és felfuvalkodottság bűnébe. Ez a viselkedés környezetüket ellenségessé hangolta, s üldözni kedték a zsidókat. Ebből származott a másik kísértés: az üldözés elkerülése érdekében alkalmazkodni, hasonulni a környezethez, ami az önértékek és elhivatottság feladását jelentette.

Ezt a kiválasztottság- és népheztartozástudatot a kereszténységnél alig lehet megtalálni, s a különbség már az istenképben is megmutatkozik. Amíg a keresztény mint kicsiny madár Isten kezébe rejtve érzi magát, addig a zsidón Isten ökle nyugszik. A keresztény számára az alkalmazkodás gyerekkorától természetes és a kiválasztás nem jelent témát. Az Isten népéhez tartozás tudata nem ütközik másirányú lojalitásaival, ez legfeljebb egyes szektáknál fordul elő. Egy kis kényelmetlenség akkor merül fel, ha különböző nemzetiségű keresztények egy háborúban egymás fejét verik be, vagy „békében”, ami tulajdonképp csak nem-háború, az elrettentés koncepciójának megfelelően el nem fogadható viselkedés esetén totális kiirtással fenyegetik egymást. De egyáltalán kihez köt a hűség köteléke: a hazához, önmagamhoz, Istenhez, vagy valami eszményhez? Összezavarodtunk! Ugyan van-e ma még jelentősége a zsidó értelemben vett nemzetekfeletti Isten népe fogalomnak?

A kiválasztásnak előfeltétele a kivonulás, és mivel senki sem tagadhatja, hogy aktív vagy passzív módon mindnyájan részesei vagyunk az ember és a teremtmények elleni kiáltó igazságtalanságnak és a nyílt vagy rejtett struktúrális erőszaknak, szükség van a kivonulásra. Ez pedig szükségképp kiválasztáshoz vezet.

A kiválasztás belső távolságtartást, önállósulást, ugyanakkor kötődést jelentő, hordképes közösségalakulást eredményez. A pártszerű részérdekek legyőzését, szolidaritást a kirekesztettekkel. Nem menekülést a világtól, hanem hegyre épült várost, Isten törvényei szerint alakított társadalmi rendet. Megkönnyítené a kisebbségek összefogását, ha hajlandók volnánk a jézusi hagyomány értelmében a kiválasztottság útját járni a jobb jövő érdekében, lemondva a hatalomról, uralkodásról és erőszakról.

Jézus politikája

Jézus történelmi alakjával foglalkozni nehéz vállalkozás, mert állandóan vitatott, hogy hagyományából mi a hiteles. A jámborok számára a fő érték a mennyországba jutni, tehát a vallási–lelki terület annyira túlhangsúlyozott, hogy a társadalmi–gazdasági szempontok teljesen háttérbe szorulnak. Akik a lelki vonallal nem tudnak mit kezdeni, azok meg azt nem értik, mit jelenthet a mai ember számára egy kétezer évvel ezelőtt élt idealista ács, akit a római megszálló hatalom kivégzett, mint annyi mást előtte is, utána is.

Persze néhány dolgot nem szabad elfelejtenünk. **A Biblia zsidóságában vallás és politika nem volt szétválasztható, a bel- és külpolitika legélesebb kritikusai a próféták voltak.** Jézus korában a zsidó nép közel

kétezer esztendeje hordozta egész világhoz szóló messiási küldetéstudatát. *Istent felszabadítónak élték meg:* nemcsak a rabszolgaságból, hanem az ember minden nyomorúságából, és nemcsak az egyén, hanem minden nép számára, akinek törvényei az uralkodásmentes társadalom felépítését célozzák. *Ennek első nagy elárulása a királytámasztásra irányuló, Sámuelhez intézett követelés,* s ebben az ügyben érdekes módon a keresztények soha semmit sem vetettek még a zsidók szemére. Az árulás tudata tovább élt a zsidók között, s így született meg Izajásnál a nem uralkodó király eszményképe és a szenvedő istenszolga-alak, amely aztán Jézusban testesül meg.

A zsidók várták a messiáskirályt, ha másért nem, hogy felszabadítsa őket a római iga alól. Ez a politikai rendszer egy korrupt felső réteg együttműködése mellett olyan ideológiát terjesztett el, mely még ma is az imperializmus és a hatalom, uralkodás, erőszak, kényszer, kizsákmányolás és elnyomás szinonímája. Tehát olyan elveket, melyek a zsidó hagyomány és Jézus értelmezése szerint szöges elletétben állnak az Isten uralmát jellemző érvekkel. Jézus világosan látta, hogy az ördögöt nem lehet Belzebub ujjával kiűzni, mert aki erőszakra erőszakkal válaszol, úgy jár, mint később Jeruzsálem. **Erőszakmentességével Ő nyitotta meg az emberiség számára az egyetlen utat, mely kivezet az erőszak ördögi spirálisából;** azzal ti., hogy le kell mondani mind az erőszakos, mind az erőszakmentes ellenállásról és aktív, pozitív magunkat alávetéssel békét kell teremteni, bármilyen kihívást is jelent ez számunkra. „Boldogok a szelídlelkűek...".

Aki a hatalom mellett dönt, az az új bort a régi tömlőkbe tölti, hiszen a hatalom az erőszak szülőanyja. Jézus tiszta viszonyokat teremt a hatalom kérdésében. A világosságnak, sónak és kovásznak még a demokratikus többség hatalmára sincs szüksége. Elég az Isten Lelke által vezetett kisebbség, ha az hajlandó az egzisztenciális elköteleződésre. De hogyan változtatható meg a világ, ha teljesen lemondunk a hatalomról? Úgy, hogy Jézus tudta, amit ma mindnyájunknak tudnunk kellene: **hatalommal és többségekkel nem lehet tartós változást létrehozni, hiszen hatalomváltáskor a hatalomtól megfosztottak a következő hatalomváltásra várnak, mivel nem jött létre a tudatok és szívek megváltozása.** A hatalom mindig érvényre jut, végső esetben kényszer és erőszak árán, mert a hatalmi-politikai gondolkodásmód teljesen elveszti kompromisszumkészségét. Ha „minden eszközzel" meg akarom győzni a másképpgondolkodót, ez annak pszichikai–fizikai megsemmisítéséhez vezet. Szemben áll ezzel a szolgálat útja, mely engedi — ahogy ezt Isten teszi velünk —, hogy a másik szabadon járja saját útját.

A hatalom a túlerő útját járja a párbeszéd fáradságos útja helyett. Társadalmi méretekben így oligarchiák, pártok és frakciók keletkeznek, melyek között csak monológ létezik, s a dialógus csak a csoporton belül marad meg, ahol viszont már nincsenek termékeny feszültségek. Ahol hiányzik a dialógus, megáll az emberré válás folyamata, s szélső esetben a frakció is szétesik. Lásd Sztálin elszigetelődését. Csak az a párbeszéd hozhat tartós változást, mely a saját meggyőződést is hajlandó kockáztatni. **Ezért nincs köze a jézusi politikához sem a parlamentáris útnak,** sem az egyházközségi képviselőtestületeknek, sem a békemozgalmaknak, mert mindegyik a kirekesztés útját járja ahelyett, hogy saját szeméből kivenné a gerendát. Persze ez az út éppoly sikertelen, mint Jézusé volt. Utána egy emberöltővel megtizedelik a zsidóságot a rómaiak, a zsidókereszténység pedig felolvad a pogánykereszténységben, mindmáig leragasztva annak szemét a Jézus által alapított messianisztikus mozgalom társadalmi és politikai teológiája iránt. A többit már tudjuk. **A konstantini fordulat után a kereszténység kényelmesen berendezkedett a „siralom völgyében" és romanizálódva folytatta azt, amit a cézárok elkezdtek.**

Ma tehát nem várhatunk csodákra, vennünk kell a bátorságot a kivonuláshoz. A feladat világos: Jézus politikájának megvalósítása. És ebben semmi nem akadályozhat meg bennüket, csak saját tehetetlenségünk.

Pax Christi és Pax Romana

A konstantini fordulat a római birodalom területén társaság- és udvarképessé tette a kereszténységet, ami lehetővé tette az új vallás gyors elterjedését. Ez persze magával hozta a „keresztény" politika kialakításának szükségességét, vagyis keresztényként kellett hozzászólni a nagypolitika, a gazdaság, a törvénykezés és az államhatalom kérdéseihez. **Hogyan birkóztak meg a kor keresztényei a szerepváltással, hogyan lettek peremcsoportokból a római társadalom hordképes tagjai?** Feladták alapvető tartalmaikat a hasonulásban? Róma alkalmazkodott a kereszténységhez, vagy fordítva? Szintézis jött-e létre, mely mindkét felet gazdagította, vagy netán a kör négyszögesítésének kísérletéről volt szó? Talán **a külső jelek elárulják a folyamat lényegét.**

A keresztények heti ünnepét a szabbatról vasárnapra tették át. Ez nemcsak a végleges szakítást eredményezte Isten népének régebbi ágával, a zsidósággal, hanem dokumentálta a zsidó üdvözítő- és messiásképnek összeolvadását a Sol incvictus-szal, a római „megváltóval". Ezt csak erősítette, hogy *Jézus születését a téli napfordulóra, a napisten feltámadásának ünnepére tették,* ami nem volna baj, ha a két alak rokonságban állna egymással. De Jézus alakja soha nem redukálható az örökké győztes

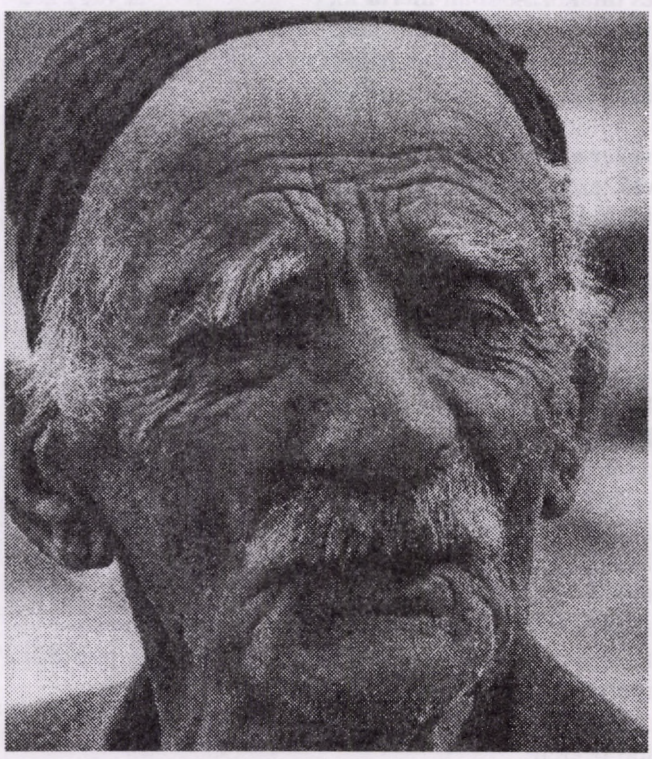

világuralkodó alakjára, s így az összeolvasztás Jézus alakjában elnyomta a szenvedő Isten-szolgája, a megfeszítettség összetevőjét. Így létrejött a keresztény triumfalizmus, a központosított állami teljhatalom szimbóluma.

A római cézárok és a názáreti Jézus ellentétét talán leginkább a békéik közötti különbség mutatja meg. A közvetlenül Rómából levezetett Pax Romana az imperializmus békéje, előbb a római, majd a német, ma az amerikai sas, az angol oroszlán vagy orosz medve jegyében, s jelenti a gyakorolt hatalom, uralkodás és erőszak elfogadását, az abba belenyugvást. Ezért a békéért szenvedett és halt meg Jézus? *Cezáreai Euzébiusz* püspök szerint igen: ő a tudathasadást odáig viszi, hogy Jézus messiásvoltát a főpapi szerepre metszi vissza, így az Ő békéje csak benső jellegű, de Augusztinuszt politikai messiásnak kiáltja ki, s így a világ üdve a Pax Romanán alapszik. A történelem azonban ennek épp az ellenkezőjét tanítja. A végső váltóállítást *Jusztiniánusz császár* hajtja végre a hatodik században római mintára összeállított polgári joggyűjteménnyel, mely a biztonságra helyezi a hangsúlyt, abszolutizálja a magántulajdont, annak majd Dél-Amerikában és Afrikában látható borzalmas következményeivel. **A római-imperialista sas teljesen bekebelezte a zsidó-messiási bárányt.** Ez még a templomépítkezésben is kifejezésre jut, ugyanis a szószék általában a főúri erkély alatt helyezkedik el — vagyis az igehirdetés a főúr oltalma és felügyelete alatt zajlik. **Az átalakult kereszténység lemond alapfeladatáról, hogy az egyént és társadalmat felszabadítsa a hatalombirtoklók és a bálványok embert elnyomó** és rabszolgává tevő uralma alól, és Jézust vallásalapítóvá fokozza le.

Az alapvető különbség a két béke között abban áll, hogy a *Pax Romana* szerint béke csak úgy lehetséges, ha a jó elnyomja a rosszat. Mi vagyunk a jók, a többiek a rosszak. E gondolat jegyében pazaroljuk milliárdok százait fegyverkezésre. A Pax Christi lemond a hatalomról, uralkodásról és erőszakról, **kész az ellentétekből adódó feszültségek elviselésére,** vállalja az ebből adódó szenvedést és fájdalmat, és nem hárítja vissza azt a másikra, mint a Pax Romana teszi örökös bűnbakkeresésével. Az első keresztények ebben a „békében” éltek önálló társadalomként a római világbirodalmon belül, s persze ez sokuknak életébe került. De néhány száz évvel Jézus működése után követői megadták magukat a hatalom démoni kísértésének, **s elbukásukat Jézus messiásvoltának „privatizálásával” igazolták, téve ezt még ma is folyamatosan.** Tehát vissza kell térni a gyökerekhez, ki kell építeni a békét és igazságosságot a szeretet útján valósító közösségeket, s így helyet lehet teremteni a Pax Christi, s ezzel az emberiség üdvössége számára — a nagytársadalom Pax Romanaján belül — úgy, mint régen.

Isten népe és a világ egysége

A mi generációnk az első, mely kis kék labdaként láthatta meg a Földet a mindenségben. Ez szimbolizálhatná annak belátását, hogy minden határ, elválasztás, pártoskodás, a rivalizálás, konkurrencia és ellenségeskedés fogalmaiban történő gondolkodás természetellenes és túl kell jutnunk rajtuk, ha a béke és igazságosság korszakába akarunk eljutni. Mindez persze a végét kell hogy jelentse a keresztény felfuvalkodottságnak, hogy ti. csak mi birtokoljuk az üdvözítő igazságot. Egyre inkább felismerjük, hogy a *megnevezhetetlen Isten minden korban és minden kultúrában kinyilatkoztatta és kinyilatkoztatja magát.* Minden, kultúra által meghatározott sajátosság és emberi hordalék ellenére az öröklött vallás legtöbbünk számára menedékhely, s így a kereszténynek semmi alapjuk arra, hogy sajátjukat a többi fölé emeljék. **Irónikus és tragikus tény, hogy a zsidó-keresztény hagyomány egyszerisége pontosan ott és abban van, amivel kapcsolatos feladatát és felelősségét a legtöbb keresztény a legelkeseredettebben tagadja, mégpedig a politikai síkon.** Keresztények és zsidók kiválasztottságtudatának nem mindenek felett álló üdvtanukon, hanem sajátos politikai feladatukon kell alapulnia, hiszen a külső és belső rabszolgaságból felszabadító Istent hirdetik. Hogyan egyeztethető össze ezzel mindaz, ami a **felszabadítási teológiával kapcsolatban történt** az egyházban?

Játékos kedvű
pirosló alkony előtt látom
a fák bársony ág-bogát
lágyan keresztezik egymást
cikázva feszülnek, hallom
szerető suttogásukat, öregedő sikolyukat

Ugrásra kész hiszékenységgel várom
hogy Egyértelmű legyek,
mint ezek a lassan
korhadó fák

a naplemente mintha biztatna
egyre csak feketedő
mosolyával

Az emberiség fejlődéstörténetében Isten népének döntő szerepe volna az uralkodásmentes társadalom megvalósításával. A mózesi törvények egyrészt meghatározzák az emberek egymás közti és a teremtmény Istenhez való viszonyát, másrészt Isten népét feladatának végrehajtása érdekében tartósan kiválasztják a többi nép közül. Ez a feladat pedig csak közösségileg valósítható meg. Egyszerűen hihetetlen, hogy a többi népeknek a hatalom, uralkodás és erőszak kötelékeiből történő felszabadítására irányuló feladatunkat mennyire semmibe vesszük! **A többi népek majd csak akkor kezdenek el valamit, ha Isten népe már megmutatta, hogy milyen az erőszakmentes társadalom.**

Jézus nem korának cézárjaihoz szólt, hanem ahhoz a kisebbséghez, mely hajlandó volt komolyan venni a Hegyibeszédet. Sőt a tudatátalakítás radikális ugrását nem is a nehézkes nemzetállamoktól várja, hanem a jelszerepet vállaló erőszakmentesektől. Kortársai nem értették meg, ezért csak a kereszt maradt számára. *A világ ma azért van katasztrofális helyzetben, mert tevékenységünk kimerül a vezetők kritizálásában ahelyett, hogy elköteleznénk magunkat az építő munkában.* Nem válunk Isten tevékeny népévé. Ez a keresztény egyház legnagyobb nyomora.

Annak következtében, hogy az egyház vallásra csonkította önmagát, alkalmatlan arra, hogy az isteni könyörület edénye legyen az emberiség számára.

Fontos rámutatnom: Jézus óta Isten népe **két történelmi jelentőségű tévedést** követett el. *Az első:* a messiási mozgalmat a görög-római kultúra által döntően befolyásolt vallássá alakította. *A második:* a zsidó nemzetállam megalkotása, mely Isten népét egy nemzetállamra redukálja. E két, valószínűleg elkerülhetetlen tévedésből üdvtörténetileg jó dolog úgy származhat, ha felismerjük a tévedést és visszatalálunk a helyes útra.

Az üdvözítő alternatívának a társadalom középponti területein új útakat kell járnia. Döntő, hogy ne akadjon el a fizikai és pszichikai egészség, az oktatás, a vallás, vagy a titkos tanítások peremterületein, hanem hatoljon be a törvényalkotás és gazdaság magterületeibe. Ez az a terület, ahol eldől, hogy valóban példaszerűen új társadalom keletkezik-e. Első pillantásra a törvényalkotás állami monopóliumnak látszik. Mégsem akadályozhat bennünket semmi abban, hogy az állam zavarása nélkül egymással **jézusi jogérzék szerint** járjunk el a gyakorlatban. Ha pedig eljárásunk az államot zavarja, például a menekültek ügyében, akkor **fájdalmas konfliktusok mellett is nekünk kell menedéket biztosítanunk. Különben az emberiség soha nem tehető egyetlen családdá** a szó igazi értelmében.

Trossingen

Willi Haller azonban nemcsak könyvet ír, elméleteket gyárt, hanem Helga Kessler „Életház”-projekt című, a Badische Zeitung 1992.05.16–17-i számában megjelent cikke szerint Trossingenben létrehozta szociális kísérletként az „ideigtartó családot”. Egy számítógépes cég üzletvezetőjeként már régebben kilépett a gazdaságból, hogy „teljesen új dolgokat csináljon”. Barátokat gyűjtött maga köré, akikkel rendszeres és módszeres beszélgetések útján eljutottak odáig, hogy „nemcsak kérdéseket akarnak felvetni, hanem válaszokat is akarnak adni”. Úgy döntöttek, hogy a családot tekintik alapnak, s ezen a bázison a peremre szorultakért kezdenek dolgozni. A pénzt összekéregették, kamatmentes kölcsönöket vettek fel, és öt évvel ezelőtt berendezték az első „életházat”. Ennek két háromgyermekes család az **állandó** lakója, és egy egyedülálló nő segít nekik. Feladatuk, hogy olyan elmagányosodott embereknek nyújtsanak stabil családi légkört, akik valami miatt elvesztették a talajt a lábuk alól. Persze **legfeljebb egy-két évig és havonta 770 DM bérért** napi háromszori étkezéssel, amit közösen költenek el. Az étkezési időkön kívül a lakók szabadon rendelkeznek idejükkel. A kísérlet pedig sikeres, mert eddig még mindenkinek volt bátorsága az ugráshoz vissza az önálló életbe.

Alapelveiket Willi Haller így foglalja össze: „Mindenkivel előfordulhat, hogy gyengének bizonyul”, „segítünk, hogy segíts magadon”, „nyíltság és önkéntesség”... Az egész vállalkozás alapja **egy elkötelezett baráti kör**, amely Haller számára „a politikai változások csírasejtje”. Minden jelentkező felvételének elengedhetetlen kritériuma, hogy valami konkrét célt tűznek ki közösen, pl., hogy befejezi az iskoláit. Nem törekszenek lehatárolt személycsoportokra, mert igényük, hogy „a társadalom mikrokozmosza legyenek”.

Azóta három különböző helységben három újabb életházat indítottak el, mert sokan vannak a várakozólistán. Trossingenben pedig most hozzák létre a „nudliházat”, ahol az életház-közösség modern gépekkel különböző tésztaféléket fog gyártani, és azokat árulják majd. Tehát a társadalmi együttélés új formáit kísérletezik ki jelszavuk szerint: „A szabadságot és védettséget nem kell alávetéssel megfizetni, sem a nagycsaládban, sem a munkaadónál.”

A baráti kör az uralkodási struktúrákat megalkuvás nélkül visszautasítja. Bármilyen romantikusnak tűnik is ez az egész, máig a sikerek Haller igazát bizonyítják. „Tulajdonképpen ilyesmi minden városban elkellene” — mondja. A trossingeniek megtették a kezdő lépést.

(A könyvismertetést **Hampel Károly** készítette)

Vincze Endre

Mikroelektronika és társadalom

A fenti címmel adott ki tanulmánykötetet Günter Friedrichs és Adam Schaff. Az alábbiakban e kötet főbb gondolatait ismertetjük.

1. Birtokolni vagy létezni?

Erich Fromm szellemes címet adott nemrégiben nálunk is megjelent egyik könyvének: a „To Have or to Be?” — „Birtokolni vagy létezni?” filozófiai alapkérdést, amely egy új társadalom kritériumaira, alternatíváira, ill. működőképességére keresi a választ. A mű a két említett létmód empírikus, pszichológiai és társadalmi elemzése.

Az ember a múltban, a jelenben és jövőbeli törekvéseiben a **Birtoklás,** a fogyasztás, a szükségletek mind magasabb fokon való kielégítése, ill. annak vágya mellett tette le a voksot, a létezés, az önépítés, szellemi–lelki képességek kibontakoztatása, az önmegvalósítás anyagiakban szerényebb igénye helyett. Jól tette-e vagy rosszul, ez már világnézeti kérdés. Tény, hogy a határtalan fejlődés nagy ígérete — kilátás a természet leigázására és az anyagi bőségre, a lehető legnagyobb mérvű boldogságra és korlátlan személyes szabadságra —, ez tartotta nemzedékeken át a reményt és a hitet az ipari korszak kezdete óta. Már az ószövetségi ember is megtalálta az ideológiát a világ feletti uralkodásra irányuló törekvéseihez a Teremtés könyvében: „Töltsétek be a földet és hajtsátok uralmatok alá! Uralkodjatok a tenger halain, az ég madarain és minden

állaton, amely mozog a földön. Nektek adok minden növényt és fát, mely magot rejt és gyümölcsöt érlel, hogy táplálékotok legyen!" (Ter 1,28–29). Persze a bibliai ígérettől még vezethetett volna az út a **Létezés** felé is, amely csak a szükséges mértékben veszi igénybe a Föld javait. Ám az ember nem elégedett meg a tengeri halak, mezei vadak és a fák–bokrok gyümölcsei mint táplálék és létfeltétel elfogadásával, hanem amint módjában állt, felhalmozta azokat, s a föld egyéb nyersanyagait és energiáit is kezdte kitermelni. A Birtoklásra való irányultság egyidős az emberiséggel, s amint a történelemből tudjuk, nemcsak a föld javaira, hanem a **másik ember feletti uralomra** is kiterjedt ez az igénye. Weöres Sándor sorai jutnak eszünkbe a „Rongyszőnyeg" ciklusból:

„Valamikor én is Úr akartam lenni,
Ó, bár jó szolga lehetnék!
De jaj, szolga csak egy van: az Isten,
S uraktól nyüzsög a végtelenség!"

Jóllehet az ember a természet feletti aktív uralmat civilizációja kezdete óta gyakorolja, ennek az uralomnak az ipari korszak kezdetéig korlátai voltak. Kezdetben az adott pontra ható mechanikai erőt tudták megsokszorozni egyszerű gépek alkalmazásával: az emberi és állati erőt különféle áttételek segítségével hihetetlen mértékben fel lehetett erősíteni. Archimédesztől származik a híres mondás: „Adjatok a Földön kívül egy fix pontot, s én kifordítom a világot sarkaiból!" Ám a világ nem volt szögletes, s az emelők, csigák, később fogaskerekek, szíjáttételes hajtások nem termelték, csak átalakították az energiát. Az áttörést a tüzelőanyagok, szén, olaj, gáz felszabaduló energiájának bevetése (gőzgép, robbanómotor) és akkumulálása (villamosenergia) jelentette, a később felfedezett nukleáris energiát is ideértve.

Amióta pedig a híradástechnika, a távközlés fejlesztésével a gyengeáramú elektronikában megjelentek a félvezetők, lényegesen kevesebb helyet (miniatürizálás) és üzemeltetési energiát (egyúttal költséget) igényelve, s az emberi észt a számítógép váltotta föl, az ipari haladás megerősítette a XX. szd. emberét abbéli hitében, hogy úton vagyunk a határtalan termelés és ezáltal a határtalan fogyasztás felé.

2. Áldás vagy átok?

Áldás vagy átok? — teszi fel a kérdést az alcímben a szerkesztő, aki a Római Klub számára készíti a jelentést a több szerző tollából összegyűjtött írások egybefűzésekor. Áldás-e, hogy a technika segítségével mindenhatók, a tudomány által mindentudók leszünk? Istenekké válunk a világ felett (valamennyien, vagy csak a kivételes helyzetben lévők?), hatalommal rendelkező lényekké, akiknek a természet az új teremtéshez csupán az építőköveket szolgáltatja majd?

Mind többen lettek, akik a szabadság újfajta érzését élték meg. Saját életük urai voltak, a feudális függés láncai széttörtek, minden bilincstől szabadon azt tehették, amit akartak. S bár ez csak a felső és középrétegekre volt érvényes, az ő vívmányaik hitették el a többiekkel is, hogy a társadalom minden tagja végül is az új szabadság részesévé válik, csak az iparosodás haladjon változatlan ütemben tovább. A szocializmus és a kommunizmus, amely először egy új társadalom és egy újfajta ember kialakítására törekvő mozgalom volt, gyorsan olyan erővé vált, amely egy mindenki számára lehetséges polgári életideált állított fel: *az általánosított burzsoát* mint a jövő férfiját és nőjét. Ha majd mindenki gazdagságban és kényelemben él, csak akkor lesz mindenki határtalanul boldog („Ha majd a bőség kosarából mindenki egyaránt vehet..." — vajon erre gondolt Petőfi?). A határtalan termelésnek, abszolút szabadságnak és végtelen boldogságnak e hármasa alkotta az új *fejlődésvallás* magját, és a Fejlődés Földi Városa lépett az „Isten városa" (Civitas Dei) helyébe. Csoda-e hát, hogy ez az új hit energiával, vitalitással és reménnyel töltötte el követőit?

Bár a kötet szerzői konkrét műszaki vagy gazdasági problémákat elemeznek, szinte valamennyi tanulmány sorai között ott bujkál egy félelmetes aggódás és kérdés: áldás-e vagy átok az új technológiák megjelenése az átlagmunkás, a munkahelyek számának alakulása, a környezet, a harmadik világ, az egyén boldogsága, a Föld sorsa s az emberiség jövője szempontjából? Hadiipar, katonai alkalmazások, erkölcsös gazdaság, ökonómiai rendszerek, ökológiai problémák, foglalkoztatás, munkahely, munkanélküliség, energia- és anyagtakarékosság (pazarlás), szakképzés, munka mint hivatás, megélhetés, szegény és gazdag országok, népesedési gondok, Észak-Dél párbeszéde... mind-mind napirendi kérdések. Inkább csak kiragadni lehet néhányat, mint valamennyit érdemben körbejárni.

Az alábbiakban az elektronika és erkölcs viszonya, az erőszak, az ökológia, az élet iránti felelősség szempontjai szerint próbálom végigkövetni a kötet néhány tanulmányát.

3. Elektronika és erőszak

A mikroelektronika és társadalom című könyv Alexander King bevezető tanulmányával kezdődik, amely már címében is arra keresi a választ, hogy „csak egy más technológiával van-e dolgunk, vagy új ipari forradalom előtt állunk?" Már a téma felvetése során, amiből megismerhetjük a mikroelektronika jellemzőit, műszaki–gazdasági feltételeit és kihatásait, történelmi előfeltételeit és helyét a 20. század viszonyai között, előbukkan egy érdekes gondolat: a mikroelektronika fejlődését leginkább a korszerű hadviselés, a hadiipar igényei inspirálták: „A mikroelektronika térhódítása a gazdaságban és a társadalomban 'titokban' már széles körűvé vált... hivatalok, elektronikus bankrendszerek, védekező és támadó katonai berendezések irányításának kifinomult rendszere, új háztartási cikkek és természetesen számítógépek mindenhol, de ez a nagyközönség számára nem mindig látható."

Bartha professzor gondolata jut eszembe, aki ezt mondta:: „Tudják, kérem, mi vitte előre a 20. század elején a szemészet, a látás fiziológiájáról való orvosi és pszichológiai ismereteinket? Az 1905-ös japán–orosz háború. Amikor már hosszúcsövű, huzagolt puskát is használtak, aminek a tölténye kúpos volt, kistömegű és nagysebességű, s a koponyát nem roncsolta a becsapódásnál, az orvosok kezdték vizsgálni az elesett katonák épen maradt agyvelejét..." Persze, a hadiipar múltban és jelenben is igényt tartott az alattvalók, adózó állampolgárok pénzére, melynek egy részét a technikai fejlődést is forradalmasító kutatásokra, fejlesztésekre fordították.

A tanulmány további adatokkal is szolgál a fenti megfigyelésre: „Új információs iparág született, s ez je-

lentős hatással lesz életvitelünkre. Volt már néhány drámai-technológiai fejlődés a múltban (légi közlekedés, **nukleáris fegyverek és energiák**) ...” A mikroelektronika fejlődéstörténete az 1950-es évek technikai szintjéről indulva különböző elektronikus eszközökön, kezdetleges számítógépeken, vákuumos elektroncsöveken át, a félvezetők tulajdonságait felhasználó diódák–tranzisztorok fejlesztése–alkalmazása útját járva érkezett el a mai állapotig. Az elektroncsövek robosztusak és nagy energiaigényűek, a félvezetők lényegesen kisebbek és kevesebb energiaigényűek, de a huzalozás miatt még mindig nagy méretűek voltak. „Az ilyen áramkörök további miniatürizálását az **USA hadiparának technológiai követelményei hozták létre**, hiszen fejlesztési terveikhez szükség volt a súly és a térfogat csökkentésére. Az ipari kutatólaboratóriumoknak adott **hadiipari kutatási szerződések** 1959-ben, az integrált áramkör koncepciójának kifejlesztésével, áttöréshez vezettek.” S miközben a tranzisztorok csoportos előállításáról, összehuzalozásáról, az integrált áramkör kifejlesztéséről, a mikrochip és mikroprocesszor megjelenéséről olvasunk, szinte megfogalmazódik egy ki nem mondott tétel: a technikai–műszaki fejlődés elsődleges célja a minél hatékonyabban pusztító fegyverek kikísérletezése, s a gazdasági alkalmazás csak másodlagos cél, a **„népjóléti”** cél pedig elenyésző, az egyes ember örüljön, ha csurran-cseppen valami, digitális óra, zsebszámológép stb. formájában az ő számára is a mikroelektronika áldásaiból, bár a szerző ezeknek nagy részét is, például az elektronikus játékok, a tranzisztoros rádiók, televíziók ilyen nagy arányú elterjedését **„kétes áldásnak”** nevezi.

A katonai célú fejlesztés elsődlegessége rendre felbukkan a tanulmány további alfejezeteiben is. A „Technológiai fejlődés politikai következményei” c. fejezet például áttekinti a szerszámok fejlődését a primitív eszközöktől — a tűz használatától a mezőgazdasági művelésen, a bronz- és vaskorszakon át a legújabb korig, hangsúlyozva a technológiai haladás és a társadalmi átalakulás folytonos kölcsönhatását: „A technológia politikai hatása legvilágosabban katonai és gazdasági téren jelentkezett. Amikor a hosszú íjat felváltotta az íjpuska, az új fegyverről a korabeli pápai enciklika az utolsó ítélet hangnemében írt. Ez pontosan megfelelt azoknak a félelmeknek, amelyek az első nukleáris bomba felrobbantását követték. **A puskapor első katonai alkalmazását követően a katonai technológia felgyorsult** fejlődése meghatározó, bár gyakran csak ideiglenes előnyt jelentett tulajdonosainak, félelmet ébresztett az ellenség soraiban, s megteremtette a földi hatalom újraelosztásának lehetőségét. A **mikroelektronika katonai alkalmazása, mint később látni fogjuk, fontos tényezőnek bizonyul a fejlett katonai technológiában, és alighanem a későbbiekben is meghatározó szerepe lesz.”**

Élünk egymás kedvéért
kedvetlen napok homályos burkában
külön takaróba burkolózva
éjszakánként
öntudatlan álmoknak
kiszolgáltatottan
mocsokfényű reggelek szolgáiként
nyomorúságunk nyugalmában
pontatlan órák között
pontosító mondatok zuhatagában
csöpög a vízcsap
este bevesszük a gyógytablettákat
te a fehér színűt a kedvemért
s én a kedvedért a két sárgát.

Bár az idézetből nem derül ki, hogy az íjpuskát melyik pápa ítélte el, de sajnos történelmi tény, hogy a Nagy Konstantin-i fordulat óta az egyház „nem sok kárt tett” az erőszakra, hatalomra épülő társadalmi rendszerek testén, sőt nem ritkán fegyvereket áldott meg, harcokra buzdított, s apostoli szent királyok ragadtak kardot és négyelték fel pogány riválisaikat, vitték hadba népüket, amely később szentté avatta őket. — Elismerem természetesen, hogy nem minden magát kereszténynek valló személy fordította visszájára az Evangélium alapvetően erőszakmentes üzenetét.

Az erőszak, a mások tönkretételére, lerombolására irányuló szándék a gazdasági életben is jelentkezett a versenyszellem álarcában: „A technológiai fejlődés gazdasági vonatkozásának fontos eleme az a jól kimutatható hatás, amelyet a nemzetközi munkamegosztásra kifejt. Az ipari forradalomban bevezetett gőzmeghajtású fonó- és szövőgépek az ázsiai országok **kézműves textiliparát gazdaságtalanná tették** a világpiacon; az anilinfestékek felfedezése **tönkretette India indigóiparát**; a műtrágyagyártásban bevezetett Harber-eljárás tönkretette a chilei salétromipart, és manapság a **mikroelektronikus digitális óra megingatta a svájci ipart** (Japán és az USA óraiparának a javára).” Persze mindez bagatell egy népirtáshoz, vagy Hirosimára dobott atombombához képest, amely megelőzte az atomerőmű elvben békés energiatermelését. (— A környezetvédők erről mást mondanak!)

Az alapvetően erőszakra irányultság erőterében óvatosan fontolgatja az olvasó a mikroelektronikai fejlődés „áldásoldalát”. A könyv szelleme, s az egyes szerzők is kérdőmondatokat fogalmaznak, s további vizsgálat tárgyává teszik a várható hatásokat: „E könyvnek az a célja, hogy megvizsgálja ezt az érdekes fejlédést, a társadalom javára szolgáló ígéreteit és veszélyeit is, s megkísérelje legalább néhány javaslatot tenni a kockázatos kérdésekben.”

Az ipari országokban az utóbbi idők kutatásra és fejlesztésre fordított kiadásainak legnagyobb hányada három célkitűzés jegyében került felhasználásra: elsősorban a katonai védelem, azután a gazdasági növekedés és a nemzeti tekintély. „Csak viszonylag kevés pénzügyi alapot biztosítottak társadalmi célokra, s kevésbé gondolták át a technológiai fejlődés szociális, kulturális, politikai következményeit.” A műszaki fejlesztésnek azonban nemcsak hogy elmaradt az egyénre, társadalomra való kedvező hatása, áldása, de újabb problémák termelődtek a környezetszennyezés, az egyénnek a társadalomtól való elidegenedése és a munkavégzés örömének elvesztése formájában. Ezért a szerző tanulságul tárja fel ezen negatív hatásokat, s a jövőben nagyobb előrelátást és felkészülést tart szükségesnek a szociális és kulturális következmények kezelésére.

Döbbenetes adatokat közöl a hadiipari alkalmazásokról Frank Barnaby a „Mikroelektronika a háborúban" c. tanulmányban, s azok várható következményeiről, jövőbeli kihatásairól pedig szinte apokaliptikus képet tár elénk: megsemmisülhet a világ, ha a szuperhatalmak a harmadik világ konfliktusaiban egyszer bevetik nukleáris fegyvereiket. Az elmúlt tizenöt évben ugyanis (a könyv 1984-es kiadású!) a főbb fegyverek, harckocsik, repülőgépek, rakéták és hadihajók tulajdonságai minden határon túlmenően megváltoztak. „Ezek a változások nagymértékben a **mikroelektronikában bekövetkezett fejlődés következményei**. A katonai mikroelektronikai rendszerek forradalmasították a fegyverek irányítását és vezérlését, beleértve ebbe a kommunikációt, a vezetést és a hírszerzést is. Több kötetet tenne ki a mikroelektronika valamennyi katonai alkalmazásának a puszta felsorolása is."

A tanulmány öt alkalmazást tárgyal, amelyek a stratégiai rakéták pontosságában, a stratégiai tengeralattjáró-elhárításban, a légi felderítő- és vezérlő repülőgéprendszerekben, az automatizált harcmezőn és a modern harci repülőgépekben fordulnak elő. Ezen reprezentáns alkalmazásokban mutatja be **a mikroelektronika katonai alkalmazásának tartományát és hatáskörét,** és rámutat azokra a széles körű változatokra, amelyekkel ezek az alkalmazások befolyásolják a nukleáris politikát, a katonai taktikát és stratégiát a **jövő csataterén.**

A katonai kutatás és fejlesztés a felelős a fegyverkezési versenyért. Nélküle a fegyvergyártás megtorpanna, s a kisebb hatalmak arzenálja technológiailag közelebb kerülne a nagyhatalmakéhoz a globális fegyverkereskedelem jóvoltából.

Hatalmas összegeket költenek katonai kutatásra és fejlesztésre, s ennek nagy részét a fegyverrendszerekbe épített elektronika fejlesztésére fordítják. „Az 1960-as évek során éves átlagban 16 milliárd dollárt költöttek katonai kutatásra és fejlesztésre. Ez a világ katonai összkiadásának mintegy 10 százaléka. Jelenleg kb. 50 milliárd dollárt fordítanak évente a katonai kutatásra és fejlesztésre, s ez most is a világ katonai kiadásainak 10 százalékát jelenti; azonban még ezek a hatalmas számok is konzervatív becslések." A világ katonai kutatásra és fejlesztésre fordított kiadásainak egyre növekvő tendenciája is aggasztó: „Körülbelül 60 százalékkal növekedtek az 1960-as évek, és körülbelül 20 százalékkal az 1970-es évek folyamán" — s azóta még nagyobb ütemű a növekedés.

A kormányok által a katonai kutatásra és fejlesztésre fordított pénz nagy részét képviseli annak az összegnek, amit összesen a kutatásra és fejlesztésre költenek. „Az Egyesült Államokban, és csaknem bizonyosan a Szovjetunióban is, a kormány által finanszírozott kutatásnak és fejlesztésnek több mint a fele a katonai kutatás és fejlesztés. A világ egészére kivetítve, körülbelül a kutatási kiadások 40 százalékát fordítják katonai kutatásokra."

Az is döbbenetes tény, hogy **a „világnak körülbelül 400 000 legképzettebb fizikusa és mérnöke dolgozik katonai kutatásokon és fejlesztéseken,** s ez a szám körülbelül 40 százaléka a világ kutató tudósainak és mérnökeinek. Ha csak a fizikusokat és a mérnökkutatókat soroljuk ide, akkor a százalékos arány még ennél is magasabb, messze 50 százalék felett van." Hol van már Dürrenmatt „Fizikusainak" felelőssége, akik önként vonultak elmegyógyintézetbe, hogy elrejtsék felfedezésük „gyilkos" titkát?

A katonai elektronikában bekövetkezett haladás legdrámaibb következményei az, hogy egyre valószínűbbé teszi a nukleáris világháborút: „A rendkívül pontos és megbízható ballisztikus rakéták alkalmas eszközei egy nukleáris háború megvívásának. A stratégiai nukleáris robbanófejek nagy része — valószínűleg több mint a fele — már több éve katonai célpontokra irányul."

A hivatalos nukleáris politikák a kölcsönös megsemmisítésen alapulnak, s „e politikának az ellenfél nagyvárosai a túszai." Az elmélet szerint az ellenfél nem támad akkor, ha ellencsapásként el lehet pusztítani városait és iparát. A szerző szerint itt már nem nukleáris elrettentésről van szó, hanem arról, hogy a „katonai technológia megteremtette a nukleáris háború megvívásának fegyvereit. Ha pedig a fegyverek rendelkezésre állnak, akkor rendszerint telepíteni is szokták őket." Ez úgy hangzik, mint Murphy törvénye: ami elpusztítható, azt el is pusztítják!

A technológiai fejlesztés tehát komoly erkölcsi, az ember és a világ iránti felelősség kérdését veti fel. De ki veszi magára ezt a felelősséget? A mérnök „munkáját végzi", a politikusok mindent megtesznek, hogy „ezeket a fegyverzettelepítéseket igazoltnak tüntessék fel", a két nagyhatalom pedig (1984-ben vagyunk!) a nukleáris háború „megvívhatóságában és megnyerhetőségében" gondolkozik. Egyoldalúan senki sem teszi le a fegyvert, hát még a műszaki fejlesztést ki függesztené fel, s ki mondana le az elektronika „áldásairól"? Pedig „minél inkább rászorul a két szuperhatalom a számítógépekre a nukleáris támadás miatti riasztás és saját nukleáris fegyvereik útrabocsátása és vezérlése terén, annál nagyobb lesz a véletlenszerű nukleáris háború veszélye."

A felhalmozott fegyverek mennyisége is elképesztő: „A világ arzenálja több tízezer nukleáris fegyvert tartalmaz, valószínűleg 60 000-nél is többet. E fegyverek teljes robbanóereje körülbelül egy és egynegyed millió, Hirosimára dobott nagyságrendű bombáéval egyenértékű, vagyis ez azt jelenti, hogy a földön élő valamennyi férfira, nőre és kisgyermekre fejenként mintegy négy tonna TNT robbanóerő jut. Ha a fegyverek egészét vagy akárcsak egy jelentős részét felhasználnák, akkor annak következményeit elgondolni is rossz lenne."

S nemcsak elpusztítani, de többszörösen is képesek lettünk elpusztítani a Földet. **Az északi félteke valamennyi jelentősebb városa — amelyre a legtöbb nukleáris robbanófej irányul — megsemmisülne.** „Átlagosan valamennyi városra körülbelül 2000 darab, a Hirosimára dobott nagyságrendű bombával egyenértékű robbanófej van irányozva." E területen a városi lakosság zömét elpusztítaná a robbanási erő vagy a tűz, míg a vidéki lakosságot a rádioaktív sugárzás ölné meg.

Az ökológiai károk is katasztrofálisak lennének. A déli félteke népeinek jelentős részét elpusztítaná a sugárzás. A katasztrófa azonban még így sem fejeződne be. Az előre nem jósolható, és ezért általában figyelmen kívül hagyott hosszú távú hatások jelentősen megváltoztathatják a globális klímát, súlyos genetikai károsodást okozhatnak, és lerombolhatják azt az ózonréteget, amely védi a földi életet a túlzott ultraibolya sugárzástól. „Egyetlen tudós sem biztosíthat bennünket meggyőzően arról, hogy az emberi élet túlélhetné a nukleáris világháborút."

Ennek ellenére a nukleáris világháború valószínűsége egyre inkább növekedik, mert a katonai kutatók egyre újabb fegyvereket fejlesztenek ki, s ezeket egy nukleáris háború megvívása eszközeinek tekintik. Miért és ki ellen? — kérdezhetné naivan valaki. A szerző szerint nem valószínű, hogy két szuperhatalom egymás ellen fog háborúzni. **A közös ellenség az elszegényedett Dél** lesz, akinek a megetetésére való összeget inkább fegyverekre költjük és ellenük fordítjuk: „A jövőben sokkal elképzelhetőbb egy harmadik világbeli konfliktus katonai rendezése. Ez hagyományos háborúként kezdődhet, majd nukleáris háborúvá fokozódhat, amelyben a helyi hatalmak nukleáris fegyvereit vetik be. Ez pedig egy általános nukleáris háborút vonhat maga után a szuperhatalmak között."

Barnaby a világűr katonai felhasználását is megemlíti. **A világűr gyors militarizálódásának fő oka a mikroelektronika alkalmazása,** amely lehetővé teszi ezt. „Különösen veszélyes a világűrben elhelyezett 'elsőcsapásmérő' technológiák fejlesztése és telepítése. Ezek a felderítő műholdak (a világűrben elhelyezett kémek), a 'korai riasztó' rendszerek, a navigációs rendszerek, a parancsnoki, irányítási, kommunikációs és hírszerző rendszerek mellett magukban foglalják a műholdak elleni hadviselés rendszereit, valamint a ballisztikus rakétaelhárító rendszereket is. Amióta 1957-ben megkezdődött a világűr meghódítása, azóta mintegy 1200 műholdat juttattak pályára. Ezek mintegy 75 százaléka katonai célokat szolgál."

Végül a szerző rámutat az eszeveszett fegyverkezési hajsza méltatlanul primitív, szebben kifejezve mélyen emberi okaira: sokan élnek belőle, s jól megélnek belőle, a tudósoktól a fegyverkereskedőkig mindenkinek érdekében áll fejleszteni és folytatni tovább: „A tudósoknak az a nagy csoportja, amely csak a katonai kutatásoktól remél pénzügyi támogatást, természetesen jelentős politikai érdekcsoportot képez. Hatalmas bürokratikus szervezetek nőttek fel a nagyhatalmakban, amelyek katonai ügyekkel foglalkoznak. (Legalább annyi polgári alkalmazott kap fizetést a katonai költségvetésekből, ahány katona egyenruhát visel.) Az akadémikusok és a bürokraták csatlakoznak a katonai és védelmi iparágakhoz, és egy 'akadémikus–bürokrata–katonai–ipari' rendszert alkotnak, amelynek célja, hogy fenntartsa és növelje a katonai költségvetést, s mindent elkövetnek a technológiai fejlődés katonai felhasználása érdekében." **E csoportnak olyan nagy a politikai hatalma, hogy politikailag csaknem ellenállhatatlanok.** A nukleáris fegyverkezési hajsza ma már valójában teljesen kívül áll a politikai vezetők irányításán. Minden kétséget kizáróan a nukleáris fegyverkezési hajsza az emberiség túlélésének legnagyobb fenyegetése.

A tanulmány végén a szerző az „emberi természet őrültsége" feletti aggodalmát fejezi ki, amellyel a nukleáris katasztrófába rohan. Barnaby nem elvből utasítja el az erőszakot, mint Babits, Fromm vagy Schumacher, ő még bízik az ésszerű és intelligens felhasználásban: „Nem állítom, hogy valamilyen ördögi csoport az elpusztításunkat tervezi. De állítom, hogy nem rendelkezünk azzal az **intelligenciával, amely feltétele lenne a megfelelő politikai és társadalmi intézmények felállításának, amelyek aztán képesek lennének a haditechnika irányítására.**" De nem kétséges előtte a dolgok kimenetele: „Úgy látom, hogy a katasztrófa felé sodródunk, nem azért, mert politikusaink felelőtlenek, hanem az emberi természet miatt."

A jövőre nézve reménykedik a közvélemény józanságában, amely még időben rábírja a habozó politikusokat, hogy megállítsák a nukleáris fegyverkezési hajszát, és csökkentsék a fegyverzetet. „Meg vagyunk győződve arról, hogy a politikai vezetők, ha magukra maradnak, nem lesznek képesek meggátolni egy nukleáris világégést, még akkor sem, ha őszintén akarnák ezt. Ugyanígy azt is állítom, hogy **ha a közvélemény tisztában lenne a nukleáris fegyverkezési verseny következményeivel, akkor politikai vezetőit arra kényszerítené, hogy ezt az őrültséget megállítsák.** Csak akkor tudjuk elkerülni a nukleáris katasztrófát, ha a közvélemény időben tiltakozik ellene!"

Jacques d'Autumne

Az evangéliumok értelmezéséről

„Miért nem ítélitek meg magatoktól, mi az, ami helyes?” — kérdezi Jézus (Lk 12,57). Bármi volt is e kérdés háttere, mindenesetre ítélőképességet feltételez hallgatóiról. Ebben a szellemben akarunk elgondolkodni az evangéliumok értelmezésének módszeréről.

I. Az üzenet útja Jézustól hozzánk

Mielőtt szemügyre vennénk a tényeket, érdemes felülvizsgálnunk azt az elő-ítéletet, miszerint Istennek gondoskodnia *kell* arról, hogy üzeneteit ne hamisítsák meg. A csoda vagy a Lélek rendkívüli működésének *igénye, elvárása* szemben áll Jézus Istenbe vetett, alázatos bizalmával (vö Lk 9,44b). *Jóllehet Isten a pozitívat parancsolja, szabad teret enged a negatív erőknek, anélkül hogy beavatkoznék.* Ez vonatkozik Jézus üzenetének továbbadására és elsajátítására is. *Néhány markáns példa:* Isten megengedte, hogy annak a népnek a teológiai vezetői, amelynek az üzenet szólt, tévtanként vessék el az üzenetet. Megengedte, hogy a Korán erőszakosan kiszorítsa az Evangéliumot a keresztény Kisázsiából és Észak-Afrikából. Megengedte, hogy a reformáció nyomán végül a harcosok és a politikusok határozzák meg, az evangéliumot melyik országban kell pápai, lutheri vagy kálvini módon értelmezni.

Isten nemcsak a követeit, hanem az üzenetét is embereknek szolgáltatta ki. Ezért az a feladatunk, hogy igen *józanul* szemléljük az üzenet történelmi útját, és *ne feltételezzük eleve*, hogy adva van egy Isten által létrehozott egyenes vonal.

Lássuk tehát *a döntő fordulópontokat:*

1. *Jézus hallja* Isten őhozzá szóló, mindent eldöntő szavát (Mk 1,11).

2. Ezt az isteni szót *józanul megkülönbözteti* az emberi gondolatoktól és az illúzióktól („kísértések a pusztában”).

3. Csak *ezután adja azt tovább* Isten Izraelhez szóló örömüzeneteként: Isten előfeltételek nélkül szeret. Isten Országa most érkezik el.

4. Jézus *világosan megfogalmazza üzenetét:* a néphez intézett prédikációkban, miközben képeket, példabeszédeket és paradoxul hangzó mondásokat költ; karizmatikus gyógyításokban; szituációhoz kötött egyéni beszélgetésekben; teológiai vitákban; jelszerű cselekvésekkel, amelyeket azután értelmez; az Istenbe vetett bizalom erejéből fakadó, félelem nélküli döntésekben; szabad, az Istenben való öröm által meghatározott életstílusával; szavak nélkül, »arcának ragyogásával« (Mt 17,2). — Csak mindezeknek mint *szövegnek és dallamnak* együttes tudomásul vétele adja ki Jézus tanításának egészét.

5. Jézus *tudatosan gondoskodik üzenetének továbbadásáról.* Jóllehet valószínűleg tudott írni, és biztosan tudott volna iratni, *nem írásokat, hanem embereket tett meg üzenetének hordozóivá.* Ennek oka bizonyára az volt, hogy Isten Országát szóval kell hirdetni és egyúttal reálisan be kell mutatni. Ezért küldte követeit arra, hogy „hirdessék az igét *és* gyógyítsanak”. A könyvek képesek igazságokat közvetíteni, de nem képesek betegeket ápolni, kenyeret ajándékozni, elszenvedett jogtalanságokat megbocsátani, hogy így tegyék hitelessé az Istenről szóló új igazságot.

Mindazonáltal *arra törekszik, hogy tanítását pontosan és értelemszerűen adják tovább:* Könnyen megjegyezhető aranyszabályokat alkot; más iskolák vezetőihez hasonlóan ragaszkodik szavainak bevéséséhez (Lk 9,44a); lakásán esti korrepetálást tart; keményen kijavítja tanítványait. A halála utáni időre nézve is gondoskodik: Pétert továbbhaladó gyűjtőművének fundamentumául rendeli; sajátos ivóközösséget alapít, amelynek az lesz a dolga, hogy az ő és műve emlékét elevenen tartsa; biztosítja jelenlétét azoknak, akik „az ő nevében” fognak összegyűlni.

A végeredmény: A tanítványi kör Jézus halála után az ő igéinek olyan kincsével rendelkezett, amely elegendő volt feladatának teljesítéséhez. Tekintettel az antik „tanítási módszerekre” és a jövendő követek feltételezendő tanulási készségére ez akkor is igaz, ha írni-olvasni tudó tanítványok (mondjuk Lévi/Máté, a vámhivatalnok) nem készítettek volna jegyzeteket (noha ez várható volt).

6. *A nagypénteki esemény és a húsvéti tapasztalat két új szükségszerűséget hoz magával* Jézus követei számára: a) Most, mielőtt továbbmondanák szavait, tanúskodniok kell arról, hogy Isten feltámasztotta és igazolta Jézust; hiszen tévtanítóként ítélték el. Ez hangsúlyeltolódáshoz vezetett a prédikációjukban: ahhoz a „Jézus*ról* való beszédhez”, amit ő maga nem akart (Mk 8,30). — b) Most nemcsak elismételniük szabad Jézus szavait, hanem (amennyire tudják) meg is kell magyarázniuk, mit jelentenek azok és hogyan kell megvalósítani azokat az új helyzetekben. Ez magával hozta azt a veszélyt, hogy az elmondás, a meghallgatás és az újraelmondás során Jézus szavait összemossák az értelmezésekel („ugyanis”-sal kezdődő mondatok...!). — Eme apologetikus és pasztorális követelmények ellenére Jézus tanítványai még kendőzés nélkül számolnak be arról, amit vele érintkezve láttak és hallottak. Különben sosem hagyományoztak volna át olyan dolgokat, amelyek nem illenek egy „messiáshoz”, például hogy félt (Lk 12,50; Mt 26,38).

7. De az első, valóban veszélyes *„árok”* a Jézus-hagyományt illetően nem nagypéntek és húsvét között húzódik, hanem *a közvetlen Jézus-tanítványok generációja és a „tanítványok tanítványai” generációja között,* akik már nem ismerték Jézust magát. Szemléltetésül: A Zebedeus-fiakkal legrosszabb esetben is csak az történhetett meg, hogy mint korábban is, túl kevéssé értik meg Jézust; de egyáltalán nem voltak abban a helyzetben, hogy szabad fantáziaképeket alkossanak róla, éppen mivel személyesen ismerték őt. Aki azonban csak másoktól hall róla, anélkül hogy vele élt volna (ami Mk 3,14 és Csel 1,21–22 szerint az apostoli hivatal előfeltétele!), vele evett és ivott, nevetett és félt volna, az arra van utalva, hogy *„képet”* alkosson magának róla, amelyből kiindulva a hallottakat koncentrikusan rendezi és értelmezi. De egy effajta kép lehet hamis. Ennek a veszélynek éppúgy ki voltak téve azok, akik nem Jézust, hanem csak a tanítványait hallgatták, mint manapság mi. Zsidó hagyomá-

nyaik, karizmatikus tapasztalataik, kortársi apokaliptikájuk vagy hellénista filozófiájuk *tudattalanul átformálhatta* Jézus-képüket. Ez a veszély annál nagyobb, minél erősebb és önállóbb Jézus közvetett hallgatójának vallásos személyisége.

Sürgetővé válik tehát *a jámbor önkény elhárítása* az üzenet értelmezésére vonatkozóan. Jézus sosem ígért erre nézve automatikusan hatékony garanciát. De meghagyott két magatartásmódot: *önzetlenül* kell befogadni szavait, háttérbe szorítva az „emberi gondolatokat" (Mt 16,23); *össze* kell jönni az *ő* nevében (Mt 18,20). — Később azonban, az áthagyományozás történetének során *törvényi–intézményi gátakat is* emeltek az értelmezés önkényével szemben: a kánont és a dogmákat.

8. *A kánonképződésről.* — Sajnos egyetlen egy olyan evangéliumi iratunk sincs, amelyet Jézus valamelyik közvetlen tanítványa írt volna. De több olyan mondásgyűjtemény és mintegy 50 evangélium keletkezett, amelyeket pl. Péter, János, Máté vagy Tamás apostolnak tulajdonítottak, s amelyek részben valódi, részben nem valódi (gnosztikus és apokaliptikus) hagyományanyagot tartalmaztak. Az egyház *kb. 400-ig* nagyjából elválasztotta a búzát a konkolytól. Ennek gyakorlati eredménye a *„kánon"* (mérce), amelynek értelmében csak az ismert, „Újszövetségként" egyesített 27 írást akarták mértékadóvá tenni az egyházi tanítás számára. Ennek a folyamatnak azonban *két oldala van:* Az ún. apokrífok kiküszöbölése nyereség, még ha tartalmaznak is „elszórt jézusi igéket". De az a differenciálatlan felfogás, miszerint a Szentlélek maga a kánoni iratok szerzője, oda vezetett, hogy immár minden sort Isten érinthetetlen szavának tartottak. Ennek az lett a *következménye*, hogy a tanítók biztonsága egyre inkább mechanikusan „a könyvre" támaszkodott (szinte mint az iszlámban), és nem Isten követére, Jézusra, akiről emberek emberi módon tesznek tanúságot ebben a könyvben. Mostantól az a kérdés: „Hol van ez megírva?", és már alig: „Akarta ezt Jézus?" *A teológia* pedig abba a kényszerhelyzetbe kerül, hogy megvédjen és egymással harmonizáljon mindent, ami „írva van", még akkor is, ha az téves, ellentmondásos vagy összeegyeztethetetlen Jézus egyértelmű kijelentéseivel.

9. *A dogmaképződésről.* — A Szentírás helyes értelmezése körüli vita, amely kimondatlanul a „kánon a kánonban" körüli vita, porondra hívja az egyházi tanítóhivatalt mint döntőbírót. Dogmatizálásokra kerül sor, és ez *konkrétan azt jelenti:* A legfőbb egyházi tekintély (a pápa, a zsinat) Krisztus és Isten nevében ítél / különböző értelmezések közül egy bizonyos mellett foglal állást / ezt visszavonhatatlan tanként rögzíti minden jövendő generáció számára / és lelkiismeretükben kötelezi a hívőket ennek a döntésnek az elfogadására, üdvösségük elvesztésével fenyegetve őket („anathema sit").

Összefoglalás: A legutóbb említett rögzítés (9), amely a megelőző veszélyeztetések (6–8) következménye, mindmáig a legerősebben befolyásolja ugyan Jézus üzenetének általános előértelmezését, de az az új impulzus (a szeretet határtalanítása), amely magától Istentől indult ki (1) és amelyet Jézus még tisztán adott tovább (2–5), olyan egyszerű és annyira megragadja az ember *„szívét"*, hogy a teológia ellenére és a teológia nélkül is, „szubkután" módon tovább hat a kereszténységben. A józan szemlélet optimizmushoz vezet.

II. A valódi jézusi igék felismerésének módszeréről

Előzetes megjegyzés. — Bizonyára lehetetlen olyan semlegesen közeledni Jézushoz, mint egy kereső*műszer*. De sajnos lehetséges, hogy kedvenc eszméit bizonyos felismert tények által „kijavítsuk". Az *őszinteség* mélységes lelkiismereti ügy. Másrészt: A történeti kutatásban nem létezik matematikai bizonyosság, csak a kutatási eredmények *valószínűsége*, amely a csekélytől a legnagyobbig terjed. Nem marad tehát számunkra más alternatíva, mint hogy a legnagyobb gondossággal utánajárjunk a dolgoknak.

1. *Szétbontani és összegyűjteni.* — Először a legkisebb beszédegységekre szedjük szét mindazt, amit Márk, Máté és Lukács Jézus szavaiként hagyományoz át. Így például a tékozló fiú hosszú parabolája csak egyetlen cédulán jelenik meg, ezzel szemben az óvás a farizeusok és Heródes kovászától kettőn, mivel valószínűleg két különböző jézusi mondásra megy vissza. — A jézusi igék összegyűjtött tömege (hasonlóan egy rakás puzzle-elemhez) talán zárt képet ad, talán félkészet, talán egymásnak ellentmondó képeket vagy képtöredékeket. Még minden nyitva áll, azon az egy előfeltevésen kívül, hogy *Jézus nem mondott ellent önmagának*, sem szellemi zavarodottság, sem a tömegtől vagy a hatóságoktól való félelem folytán. Ezen előfeltevés nélkül értelmetlen lenne foglalkozni vele vagy éppenséggel követni őt.

2. *In dubio pro reo.* — Ennek a jogi alaptételnek (kétes esetben a vádlott javára kell dönteni) az alkalmazása azt jelenti: Egy áthagyományozott jézusi ige mindaddig valódinak számít, amíg kielégítő ismérvek nem bizonyítják nem-valódi voltát. Ennek az elvnek a megfordítása — amit túlzottan kritikus exegéták addig erőltetnek, amíg szinte semmi valódi nem marad — tárgyszerűtlen, mivel Márk, Máté és Lukács prédikátorként is valódi jézusi anyagot kívánt nyújtani, amennyire képes volt. A szuperkritikus és egyúttal egyházilag megkötött exegézis következtetése: Minthogy Jézus maga már nem ragadható meg, az ősegyház hitbeli tanúságtételére vagyunk utalva. A végeredmény: Már nem a történeti Jézus a mértékadó, hanem az egyház, ill. az egyház által definiált Krisztus.

3. *A formális kritériumok és azok értéke.* — Segítségünkre vannak, de nem elégségesek. Íme, az okok:

Minél korábban rögzítettek egy igét, annál hitelesebb. De: Pál már évtizedekkel a legrégebbi evangélium leírása előtt idéz egy jézusi igét, miszerint a nőknek hallgatniok kell, ám ennek éppenséggel nem kell valódinak lennie.

Minél gyakrabban tanúsított egy ige az egyik, vagy a négy közül (Márk / logion-forrás / Máté saját anyaga / Lukács saját anyaga) több hagyományágban, annál hitelesebb. De: Lehetséges, hogy a csak egyszer tanúsított mondás, miszerint Isten a szombatot az emberért alkotta, valódi, és lehetséges, hogy a sok alakban tanúsított mondás, miszerint Isten büntetésképpen meg fogja semmisíteni Izraelt, nem valódi.

Az eredeti zsidó kulturháttér és a tipikusan arám beszédmód a valódiság mellett szól. De: Azokat a jézusi igéket, amelyek megfelelnek ezeknek a feltételeknek, utánozhatták vagy kibővíthették arámul beszélő keresztény prédikátorok.

Léteznek tipikusan jézusi fordulatok, mint pl. „Amen, mondom nektek", „az én Atyám, a ti Atyátok" és az „Emberfia" mint önmegjelölés. De: Az ilyen ismertetőjegyeket imitálhatták is, ami pl. az Emberfia-mondások esetében bizonyíthatóan megtörtént.

Az „ugyanis” valamely jézusi mondás után figyelmeztető jel: itt betoldhattak egy későbbi értelmezést. De: Egy „ugyanis”-mondat Jézustól is származhatik.

A filozófiai jellegű tanítási mód (elvont fogalmak, logikus tagolás, általános érvényű bölcsességek) elüt Jézus prófétikus, de az egyszerű nép számára mégis érthető tanítási módjától (amely képszerű, konkrét és provokáló). De: Egy jézusi ige átvitelének a filozófiai vagy a jánosi nyelvbe még nem kell azt meghamisítania. Példa: A Jézusnak tulajdonított, „Jobb adni, mint elvenni” mondás (Csel 20,35) jézusiatlan-elvont módon van megfogalmazva, úgy cseng, mint egy filozófiai maxima, csak egyszer tanúsított és egy igen későn keletkezett iratban jelenik meg. Valószínűleg utánzat, és ezért önmagában nem képes igazolni más, kétes jézusi mondások valódiságát. Ha azonban a valódi jézusi mondásokkal történő összehasonlítás azt bizonyítaná, hogy tartalma jézusi, akkor jézusi mondásként kellene elfogadnunk. Mert nem csupán a „szavakat” keressük, mint a filológusok, hanem Jézus útmutatásait, a tartalmakat is.

4. *A tartalom mint a valódiság döntő kritériuma.* — Itt leselkedik a nagyobb veszély, ti. hogy előzetes, szubjektív döntést hozunk. Hiszen honnan tudhatnánk, mi illik Jézushoz, anélkül hogy egy előzetesen megfogalmazott Jézus-képből indulnánk ki, amely hozzánk illik? A tartalmak értékelése helyett vitathatatlan történelmi tényekből kellene kiindulnunk. Nos, két ilyen történelmi tény van, amelyekkel a jézusi mondásoknak összhangban kell lenniük, hogy valódinak számítsanak.

Az első tény: Jézust tévtanítóként üldözték és ítélték el. Ezekszerint *az első* tartalmi kritérium: Mivel az iskolák fejei közötti tanbeli különbség nem mindig vezetett eretnekperhez, *Jézus üzenetének speciális tartalmai olyanok voltak, hogy összeegyeztethetetlennek tűntek az érvényes hagyománnyal.*

A második tény: Jézus tudatosan csak Izraelhez szólt. Nem azért, hogy egy másik valláshoz, hanem hogy Ábrahám, Izsák és Jákob Istenéhez térítse meg az embereket. Ezekszerint *a második* tartalmi kritérium: Minden szava, a látszólag eretnekek és a nem eretnekek egyaránt, olyan volt, hogy *megtérésre kész zsidók képesek voltak azokat megérteni és Jahvétól jövőnek elfogadni.*

Ez a két tény lehetővé teszi a szétválasztás objektív módszerét. Az összes jézusi mondásokat szemügyre kell venni az akkori zsidók számára felismerhető mondanivalójukat illetően, különös tekintettel istenképükre. Ily módon *három kategória adódik:*

a) Olyan kijelentések Istenről és Isten akaratáról, amelyek először sokkot okoztak, mivel az akkoriban használatban lévő felfogásoknak (hagyományoknak) ellentmondtak, de a Jahve-hit alapkiindulásának nem. Az ilyen mondások speciálisan jézusiak és *biztosan valódiak.*

b) Olyan kijelentések, amelyek általános zsidó gondolati kincset tartalmaznak, és a speciálisan jézusival összhangban állnak. Ezek a mondások *valószínűleg valódiak.*

c) Olyan kijelentések, amelyek ellentmondanak a speciálisan jézusiaknak, tartalmazzanak akár kortársi zsidó, vagy hellénista, vagy általános vallási gondolatkincset. Az ilyen mondások *nem valódiak.*

5. *E tartalmi szétválasztás összefoglaló eredménye.*

a) Hagyományellenes, de *speciálisan jézusi* tartalmak. — Van Jézusnak két olyan alapkijelentése Isten érzületéről és akaratáról, amelyek annyira összeegyeztethetetlenek az Izraelben akkoriban mértékadó istenképpel, hogy vagy radikális gondolkodás-átalakítást követeltek, vagy Jézus hamis prófétaként történő elvetését. *Az első eretnekség:* A korabeli zsidó teológia szerint Isten minden irgalmassága mellett mégis igazságos marad abban az értelemben, hogy a gonoszokat megbünteti, és ennek megfelelően legalábbis megengedi az embereknek is, hogy az elszenvedett jogtalanságokért bosszút álljanak. Jézus szerint viszont Isten igazságtalan abban az értelemben, hogy az érdemekre és bűnökre való tekintet nélkül ajándékozza jóságát, ingyen elengedi a büntetést, és ennek megfelelően ugyanezt kívánja meg az emberektől, tehát megtilt minden bosszúállást, és még az ellenség iránti szeretetet is megparancsolja (Mt 5,43–45; Lk 6,32–36). Ez az üzenet nem harmonizálható a korabeli hagyománnyal, de egyenes vonalon beteljesíti a régi Izrael hitbeli tapasztalatát az irgalomból leszálló, megmentő Istenre vonatkozóan (Kiv 3,7–8). — *A második eretnekség :* A teológusok szemében megcáfolhatatlannak számított, hogy mind a kultikus, mind a szociális vi-

selkedési előírások — úgy, ahogyan a Tórában leírták őket — magától Istentől származnak, és ezért csak értelmezni szabad őket, de megváltoztatni, vagy éppen megszüntetni soha. Ezzel szemben Jézus mindenfajta törvényt gondtalanul Isten akaratához mér, amelynek közvetlen ismeretét állítja magáról. Abból kiindulva, hogy Isten egészen szereti az embert és teljes üdvösségét akarja (evilágon és a túlvilágon), azokat az előírásokat, amelyek ezzel szemben állnak, emberek által gyártott hagyományokként leplezi le. Ez a látszólag hagyományellenes magatartás is csak végleges áttörése az eredeti prófétai kezdeményezésnek: „Irgalmasságot akarok, és nem áldozatbemutatást” (Oz 6,6).

Nagyon sokáig kellett
megmaradnom
és így maradtam
görcs gyanánt
gyáván
gúnyban
harsány röhögésben
mert valahogy meg kellett maradnom
apróra tört napjaim
megtört bohócaként
mindent ismerni akarón
és aztán őrültséget keresve
mindenről jól
megfeledkezve
a rácsok valamelyik oldalán
illetlenül sokáig kellett maradnom
ide nem illőn

Nem is tudom
egyáltalán
megmaradtam?

b) *Hagyományos és egyúttal jézusi* tartalmak. — A zsidó teológusok sokkal nagyobb mértékben tanították ugyanazt, mint Jézus, mint ahogy a keresztények általában feltételezik. Példák: egyedül Isten az abszolút Úr; jóllehet Úr, szívből kell szeretni őt; apaként gondoskodik a benne bízókról, és megmenti őket; nem látszatvallásosságot akar, hanem tiszta érzületet. Ami tehát őseredetien zsidó, az jézusi is. Persze ugyanúgy érvényes: Ami romlatlanul emberi (őszinteség, jóság), az is jézusi.

c) Hagyományos (vagy másként vallásos), de *jézusellenes* tartalmak. — Jézus üzenetével ellentmondásban állnak az olyan kijelentések, amelyek ismét úgy tüntetik fel Istent, mint aki korrektül megfizet. Példák: Az evilági örömöket túlvilági szenvedésekkel egyenlíti ki (a gazdag és a koldus Lázár); megbocsátási készsége időben korlátozott (egy hiába gondozott fa kivágása); a gyógyítás szándéka nélkül büntet, és bosszúból megsemmisíti ellenségeit (a szőlőmunkások megölése); nem ingyen engedi el az adósságot, hanem csak megfelelő váltságdíj ellenében (a váltság vére); és hasonlók. Jézus törvénykritikájának későbbi visszavonására is vannak példák: A tórát mégiscsak érinthetetlennek kell tartani; a templomadót mégiscsak meg kell fizetni; a kultikus böjtölést mégiscsak újból gyakorolni kell. Nagyon is jézusellenes a pogány gondolati kincs, pl. az az útmutatás, hogy lehet ‚nem csupán' egy fügefát elvarázsolni.

6. *A valódi és a hamis közötti varratok kifürkészése.* — Hogy egy feltehetően kibővített jézusi mondásból ne válasszunk le több szöveget, mint amennyi feltétlenül szükséges, meg kell keresnünk az utólagos hozzátoldás kezdetét. Ezt többnyire *két mozzanatból lehet felismerni: a mondanivaló célirányában beállt törésből és a beszédmód eltéréséből.* Ez nem feltétlenül kíván szaktudományos ismereteket, hanem csupán beleérző és figyelmes olvasást, amint az az exegetikai szempontból laikusok számára is lehetséges. *Beleérzéssel olvasni* azt jelenti: belehelyezkedni a beszélő (mondjuk Jézus) vagy az író (mondjuk az evangélista) helyzetébe és érdekkörébe. *Figyelmesen olvasni* azt jelenti: ügyelni a szöveg minden egyenetlenségére, a stílusbeli, logikai, képi, nyelvtani eltérésekre, és makacsul azt kérdezni: Miért pont ez áll itt? — Szemléltetésül *egy példa:* A Márk-evangéliumbeli (12. f.) szőlőművespéldabeszédben a 6. és 7. vers között ismerhető fel varrat. a) *Törés* a mondanivaló célirányában és a szándékban: Mivel Jézust egy olyan Isten tölti be, aki csak gyógyításra (üdvözítésre) törekszik, utolsó leheletéig csak azt a szándékot követheti, hogy a jeruzsálemi mértékadókat üzenetének elfogadására ösztönözze. Jézus ezen ‚érdekének' megfelelően a példabeszéd csúcsa így hangzik: A fiamat bizonyára mégis tisztelni fogják! Ha azonban valószínű elutasításukat már tényként jövendölné meg, akkor ezzel csak megkeményítené őket. Ezzel szemben a húsvét utáni prédikátorok abban voltak érdekeltek, hogy visszatekintve Jézusnak a Főtanács által történt elvetésére, világossá tegyék a keresztény gyülekezetek számára, hogy immár ők alkotják Isten választott népét, mivel Izrael büntetésből elvettetett. b) A történeti kiindulási pozíció *eltérése*: Jézus attól szenvedett, hogy teológiai ellenfelei nem ismerték fel benne Isten végérvényes követét. De a példabeszéd kibővítése szerint a szőlőbérlők éppen azért ölték meg az utolsó követet, mivel felismerték, hogy ő a fiú és az örökös. c) A tárgyi kijelentés *logikátlansága* a példabeszéd bővítményén belül: Hogyan várhatták Izrael szellemi vezetői, hogy Isten rájuk hagyja a ‚szőlőt', miután e célból megölték a fiát?

7. *Mit kezdjünk a jézusellenes jézusi mondásokkal?* — Biztos, hogy nem szabad megpróbálnunk harmonizálni őket a valódiakkal, nehogy felvizezzük Jézus üzenetét. Egyszerűen radírozzuk ki őket és írjunk egy „Újabb Szövetséget”, s aztán tíz év múlva egy továbbit? Senki sincs fölhatalmazva erre. — De az exegéták rég fölismerték, hogy az Ószövetség nemcsak az Isten által kinyilatkoztatott normákat tartalmazza, hanem azokat az eseteket is, amikor történelme folyamán Izrael eltért ezektől a normáktól, s olyan eltéréseket is, amelyeket a szerzők nem neveznek eltérésnek. Ne lenne érvényes hasonló az Újszövetségre is? Ha igen, akkor az egészet csak helyesen kellene olvasnunk, nevezetesen a „normák tankönyveként” és a „történelem tankönyveként”. A márki szőlőművespéldabeszéd lelkiismeretes olvasása vagy együttolvasása akkor például így zajlana le: Ezt mondja Jézus (1–6. vers); ez „norma számunkra”. És ezt gondolja Márk (7–9. vers); itt kezdődik Jézus keresztény átértelmezésének története. És ez a történet „intés számunkra”, mivel Márkhoz hasonlóan újból és újból ki vagyunk téve a kísértésnek, hogy jogi és bosszúálló gondolkodásunkat összekapcsoljuk Jézus egészen más üzenetével.

Fordította: Lőrinczi Dóra

Jacques d'Autumne a parthéniai egyházmegye (Észak-Afrika) Hittudományi Főiskoláján az újszövetségi szentírástudomány ny. rk. tanára.

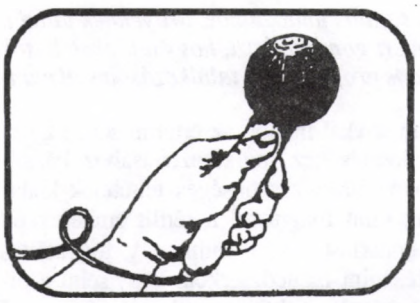

Fecskepalota

Orbán Péter gyógypedagógussal, 4 gyerekes családapával annak kapcsán beszélgettünk, hogy itt-ott a nevéhez kapcsoltan találkozhatunk a „Fecskepalota" fogalommal. Miről is van szó?

O.P.: „A Fecskepalota" nem önmagában álló ügy. 1991-ben hoztuk létre a „Szép Jelen" alapítványt, melynek célja: „A családban élő sérült személyek életfeltételeinek javítása, a sérült gyermeke(ke)t nevelő, felnőtteket gondozó családok és szakemberek támogatása." Ennek az alapítványnak az egyik - s talán a legmutatósabb, a legkonkrétabban megragadható - programja a „Fecskepalota". De már munkálkodunk további programokon is, ezekről is szívesen mesélek majd.

A „Fecskepalota" abból az érdi tapasztalatból született, hogy az értelmi fogyatékosoknak is szükségük van, ill. lenne üdülési lehetőségre, egy kertre. Egy olyanra helyre, ahol a sérült emberek és családjaik számára is meglátható és megélhető mindaz, ami szép az életben! Az épület, a környezet kialakítása tehát őket célozta meg, az ő igényeiket és lehetőségeiket vette figyelembe: „személyreszabottan". Az elnevezés maga egy versből származik, melyben két szalmaszál „elmélkedik" az életről ...

„BIO-MORÁLIS"

A szívószál-lét?
Elegáns és vonzó!
Környezetkímélő gesztus
pirosan duzzadó ajkak közé simulni -
Valódi Szalmaszál!
Hűsíti az ápolt testet
a hidegen édes lé ...
Míly nemes feladat az egyszerű
egyszikű számára!

*

Mi magvunkat angyalmadár
más haszonra,
útszélre,
árokpartra hullajtotta.
Zsúpnak háztetőre,
fejre koszorúnak,
gerendának fecskepalotába.

A „Fecskepalota" egyébként Gánt-Bányatelepen található. Szép kivitelezésű, földszintes, több közösségi helyiséggel rendelkező épület. A programba bekapcsolódó szervezetek - általában sérülteket gondozó alapítványok, sérültekre figyelmet fordító önkormányzatok - befizetésük ellenében, szerződésben rögzített feltételekkel öt, ill. tíz éven át meghatározott időszakban jogosultak az épület kizárólagos használatára. Ilyenkor csak a rezsit kell fizetniük. A támogatói kört ismerve ezekre az üdülésekre szinte kivétel nélkül sérültek és az őket gondozó egészségesek jönnek együtt. Jó körülmények között, szép környezetben közös élményekre tesznek szert.

ÉV: Mesélj valamit a múltadról? Hogyan lettél gyógypedagógus, alapítványi ügyvivő?

O.P.: Nagyszüleim mindkét ágon nagy családot neveltek fel, 9, ill. 10 gyereket a megszült 12-12 közül. Nagy szegénységben éltek, de nagy emberi tartással, a gyerekeik taníttatásának igényével. Persze a szüleink korosztálya számára nem volt előny, hogy szerzetes-iskolákban taníttatták őket, így aztán inkább csak a mi (most lassan 40-hez közelítő) generációnk tud kiemelkedni, „karriert" csinálni. De ez a családi háttér meghatározó az egész gondolkodásomra, s szeretném tovább is adni, az én gyerekeimnek is közvetíteni. A család történelmet hordoz, amikor generációkon ível át, amikor a nagyszülők életszerűen adják tovább a régi szokásokat, hagyományokat az unokáiknak! Készítettem, és a Fecskepalota épületében a budapesti Summa Vitae Alapítvány égisze alatt el is indítottam egy evvel kapcsolatos programot, a „Négy generáció" elnevezésűt. Egy-egy család minden tagja a dédszülőktől a dédunokákig (már ha vannak) együtt tölt minden nyáron egy hetet. Így a rokonság élővé válna, az unokatestvérek közvetlen kapcsolatba kerülnének, a déd- és nagyszülők éreznék, hogy ők még fontosak a következő generációknak, a szülők és gyerekek tapasztalnák, hogy számíthatnak egymásra. Tudom, hogy ezt főleg nagycsaládban érdemes csinálni, s ott bizony nehéz időt és elképzeléseket egyeztetni. De érdemes kipróbálni! A mi családunk (vagy legalábbis annak jelentős része) egy másik, hasonlóan gondolkodó családdal együtt már kipróbálta és nagyon-nagyon szép napokat töltöttünk együtt a rokonainkkal.

De térjünk még vissza a múltba!

Szüleim nagy szabadságban neveltek, s ez hozzásegített annak az alapállásnak a kialakulásához, hogy merek új, járatlan utakon elindulni. A pannonhalmi Bencés Gimnáziumban érettségiztem, ahol nagyon sokat kaptam: sok mindent kipróbáltam, sokfajta tevékenységbe bekapcsolódtam, érdekelt az irodalom éppúgy, mint a természetjárás, szívesen vettem részt a szerzetesközösség reggeli imájában éppúgy, mint a színjátszókörben vagy a fiatalabb évfolyamok segítésében. Ma is minden érdekel, ami egymással kapcsolatba hozható. És mi nem?! Ma is szeretek egymáshoz kapcsolni látszólag nem összetartozó folyamatokat, igényeket úgy, hogy ezek kiegészítsék, inspirálják egymást. S így lehet építkezni, sokakat megnyerni egyazon ügynek.

A gimnáziumi évek alatt nem rajzolódott ki világosan az életutam. Arra emlékszem, hogy órákig keringtem otthon a nagy asztal körül, azt a kérdést forgatva, hogy „Mi dolgom a világon?".

Végül már érettségi után, baráti kapcsolatok által jutottam el egy értelmi fogyatékos gyerekeket gondozó intézetbe, s éreztem meg: itt a helyem. Én is szívesen voltam velük, s ők is könnyen kapcsolatba tudtak lépni velem. Részben levelezőn (az első- és másodévet), részben nappalin (a harmad- és negyedévet) elvégeztem a Gyógypedagógiai Főiskolát. 1991 óta az érdi Egészségügyi Fejlesztő Napközi otthon gyógypedagógusa vagyok, jelenleg éppen fizetés nélküli szabadságon.

Azután, már gyógypedagógusként dolgozva támadtak az újabb ötletek: mire lenne még szükség. S ennek megvalósítására az alapítványi forma tűnt a legjobbnak. Létrehoztuk tehát Érden a Szép Jelen Alapítványt, s valóban — bár igen sok munka árán — működőképesnek bizonyult.

ÉV: Ez úgy hangzik, mintha minden szinte zökkenőmentesen alakult volna az életedben.

O.P.: Nem. Egyrészt sokáig kerestem az utamat, másrészt voltak benne nagy zökkenők.

A legnagyobb: 1033 nap börtön azért, mert nem vállaltam a fegyveres katonai szolgálatot. 1033 nap ugyanazok között a falak között, ugyanaz alatt a plafon alatt. S az a tudat, hogy nincs választási lehetőség: ez bizony nagyon megviselt. Személyes tapasztalatom van arról, hogy lehetetlennek tűnő helyzeteket is ki lehet bírni, ép ésszel végig lehet csinálni, de csak Isten kegyelmével. Megtapasztaltam, hogy nem enyém az életem, hogy mások rendelkeznek velem. Ha mindez mondjuk 1943-ban történik, azonnal főbelőnek. Közel 40 évvel később „csak" börtön járt érte. Ez tényleg megviselt.

ÉV: Úgy tűnik, szinte vonzanak a lehetetlen, vagy legalábbis alig lehetségesnek tűnő feladatok.

O.P.: Az egyik énem azt mondja: „addig nyújtózkodj, amíg a takaród ér", a másik viszont biztat: „ne elégedj meg ennyivel, kijön ebből több is". Így volt ez a Fecskepalotával is: amikor megvolt a telek, akartam rá egy faházat, amikor összejött a faházravaló, mégis inkább kőházat akartam. De nem volt könnyű: 1992 májusában kezdtük a tervezést és 1994 júniusában adtuk át a kész épületet. Hogy mi volt ebben a két évben a nehéz? Az, hogy minden nap fel kellett kelni és teljes gőzzel be kellett vetni magamat a munkába. Bízni kellett abban, hogy sikerülni fog, bármennyi negatív élményt is szereztem. Mert bizony nagyon el tudok keseredni: ha hiábavalónak élem meg a napjaimat, könnyen a depresszió felé sodródom. Azt, hogy végül is jól győztem azt a két hajtós évet, Isten ajándékának élem meg ma. Segített benne a paraszti háttér, a börtöntapasztalat, de persze sokat segített benne az elért, megtapasztalt siker, néhány lelkes segítőtárs és a családom.

ÉV: A családod felmenő részéről már sok szó esett, mesélj most a saját családodról, kérlek!

O.P.: Úgy gondolom, hogy minden embernek a maga adott életállapotában kell a kiteljesedését megtalálni. Én ebben a „pontrendszerben" élek, ebben kell tehát jól teljesítenem. Mivel férj és apa vagyok, a család nélkülözhetetlen, elhanyagolhatatlan az én számomra. Ugyanolyan veszélyes lenne ebből kilépnem, mint ha a saját bőrömből lépnék ki. Zsuzsa a börtönévek óta jó társam, aki sokat vállalt mellettem. A sok lótás-futásom közepette gyakran érezte, hogy őrá és a gyerekekre aránytalanul kevés időm jut. De magam is tapasztalom, hogy a gyerekeim milyen sok odafigyelést igényelnek. Amikor igazán elgondolkodom arról, hogy mi fontos számomra az életben, milyen mulasztásaimat fogom bánni a halálom óráján, akkor azt jut eszembe, hogy a gyerekeimmel elmaradt beszélgetések, játszások biztosan ezek közé tartoznak majd. Csenge hét és fél éves, Janka öt és fél, Péter három és fél és Gellért másfél éves. A feleségem, a „Lévai Zsuzsi" orvos, de most már hosszú évek óta otthon van a gyerekekkel. Nem könnyű a nagy családot egy kis szolgálati lakásban „menedzselni"! Mi már sok mindent végigcsináltunk. Például házasságunk kezdetétől önállóan laktunk, albérletet, költözködéseket vállalva. Úgy gondoltuk, jobb nekünk, ha a magunk erejére kell és lehet csupán támaszkodnunk, s ugyanakkor önállóan dönthetünk saját magunkról és gyerekeinkről, ha magunk alakíthatjuk ki az életritmusunkat.

Én ma is úgy hiszem, hogy a reggeli felkelés, elindulás határozza meg a napot. Ezért is kelek szívesen korán: akkor még sok-sok időm van a napból. Aztán beindul a napi „verk", a gyerekek körüli tennivalók, az ügyintézések, s egy-kettőre dél lesz: eltelt a nap hasznosabb fele.

Nem kapcsolódtunk be a „privatizációba", az anyagiak előtérbe helyezésébe. Most, 37 éves koromban is csak keresztény testvérek-barátok segítségével tudtunk megvenni egy telket, melyen idén építkezni fogunk. Még nem kezdtük el, egyelőre félek ettől a feladattól ...

ÉV: Térjünk vissza sajátos munkádhoz. Milyennek látod a fogyatékosokat? És miért gondolod azt, hogy a fogyatékosok és az egészségesek közös programjait, találkozásait kell munkálnod?

O.P.: Én mostanában sokkal inkább az értelmi sérült gyermekek és felnőttek fejlesztéséhez, foglalkoztatásához, bármiféle velük kapcsolatos ellátáshoz szükséges feltételek kialakításával foglalkozom, mint magukkal a sérült emberekkel. Egészen másfajta magatartást kíván leülni egy fogyatékos gyermek, ember mellé, mint menedzserként képviselni a piacgazdaság, a vállalkozások, a közöny stb. pályáin az ő érdekeiket. Nagy szükségem volna az elcsendesedésre, a megállásra. Például arra, hogy elmenjek két-három hét szabadságra a családommal. Évek óta nem volt erre példa. De mondhatok mást is: Zsuzsával is csak elvétve jutunk el közös programokra. A kisgyermekes korszak köztudottan nagy lekötöttséggel jár. Vagy ott a megélhetés kérdése: hányszor eszembe jutott az elmúlt tíz évben a „háromról kettőre jutás ideológiája"! De kicsit más kontextusban. Valahogy így: „Istenem, de jó volna egyszer a nulláig eljutni!" Azt gondolom, nem vagyok egyedül ezzel a gonddal. Egyrészt mert sokakat érint, legalább velük együttérezhetek, másrészt mert egész eddigi életünkön átívelő tapasztalatunk Isten szerető, gondviselő figyelme. A világon, az életben „biztos pontot" csak Ő jelenthet! Bárcsak erről szólhatna a mi életünk is!

Sokszor jellemzem az értelmi fogyatékosokat úgy, hogy „kedves, szeretnivaló emberek". S ezt nem csupán a legkisebbekre értem. Ők nem tudnak végletesen bezárkózni, nem tudnak álnokok lenni, nem tudnak hazudozni. Ezekhez mind magasfokú intelligencia kell.

Sok teherrel és fáradsággal jár a velük való foglalkozás. Ahhoz, hogy győzzem, állandóan töltekeznem kell: töltekeznem a csendben, a családi élményekben, a barátkozásokban, a közösségben. Még így is sokszor megélem, hogy nagyon egyedül vagyok. Ugyanakkor azt is belátom, hogy például a „Fecskepalotát" én találtam ki, én vállaltam fel, s természetesnek tartom, hogy én viszem az ügyet. De azért csak el-elfog a magányosság érzése! Amúgy is olyan típus vagyok, aki újra meg újra megkérdőjelezi a saját gondolatait és életútját: jó-e ez, elég-e ez, Isten akarata szerint való-e mindez? Mi az ilyen jellegű karitatív munka határa, ha végső küldetésünk az Evangélium örömhírének a hirdetése? Szóval, van min töprengenem, de van mit csinálnom is.

ÉV: Említetted, hogy a „Szép Jelen" alapítvány keretében már újabb programokon is dolgozol.

O.P.: Az egyiket, a „Négy generációt" már említettem. De van egy másik is, a „Handyland". Ez egy „Természetismereti Tanulmányi Park" lesz. Egy nagyobb területen felnőtt értelmi sérültek dolgoznak majd: háziállatokat nevelnek, kiskertet művelnek. Ide látogatnak el óvodás, kisiskolás csoportok, akik egyrészt élményszerűen találkoznak a növényekkel és állatokkal, másrészt azt is rögtön látják, hogy ezt a sok, számukra kedves élményt sérült emberek okozzák, akik szintén tagjai közös társadalmunknak. Azon túl, hogy munkaalkalmat teremtünk értelmi fogyatékosoknak, pozitív tartalommal megtöltött találkozást is létrehozunk a fogyatékosok és az (ún.) normálisok között. Örülnék, ha az ötlet nálunk mihamarabb megvalósulna, és ha lenne, akit érdekel a dolog, s csatlakozna hozzá. Egy országos hálózat jöhetne létre, hiszen értelmi fogyatékosok is, kisdiákok is mindenhol vannak. Jó lenne, ha összefognánk, együtt biztosan könnyebben és többre jutunk!

ÉV: Ehhez kívánok további kitartást, minden reggelhez új erőt!

A kedves Olvasó számára pedig álljanak itt a Szép Jelen Alapítvány adatai. Cím: 2030 Érd, Pf. 47. Számlaszám: OTP Érd 11742111-20018229

Schanda Beáta

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Bámészkodás vagy megfigyelés

Egy délután, amint az erdei ösvényen a játszótisztás felé lépegettem, megpillantottam az öcskösömet, Ugri Bugrit. Kiáltani akartam neki, hogy várjon meg, de ekkor veszekedést hallottam a bokrok közül. Két kistörpe, Csiri Piszli meg Mócika állt szemben egymással, és Mócika ezt kiáltotta: „Ha nem vonod vissza, hogy szamár, akkor nem megyek veled a játszótisztásra.” Gyorsan egy vastag fa mögé osontam, nehogy észrevegyenek, meg hamarabb véget ér a veszekedés, ha nincs közönsége. Csiri Piszli már nevetett is: „Attól, hogy szamár vagy, jöhetsz!” Nyúlt is a keze után Mócikának, és Mócikán is látszott, hogy hajlik a menetelre. Ekkor azonban észrevette Mócika a feléjük szaladó Ugri Bugrit, és már indult is vissza Törpeháza felé. „Ha nem vonod vissza, nem megyek.” Csiri Piszli ismét utánanyújtotta a kezét: „Gyere csak!” Ekkorára azonban Ugri Bugri odaért, megállt és bámulta őket. Most már Csiri Piszli is észrevette, és most már csúfondárosan kiáltotta Mócikának: „Ha nem jössz, akkor még nagyobb szamár vagy!” — és ment a játszótisztás felé.

Mócika hátratekintett, és már emelte a kezét, hogy megvetően legyintsen, és ilyesfélét mondjon: „Beszélhetsz, amit akarsz!” De ekkor megpillantotta Ugri Bugri arcát. Azon meg világosan látszott, hogy érdeklődve várja, mit felel Mócika az előbbi sértésre. Megállt tehát, és harciasan Csiri Piszli felé fordult: „Ismételd meg, ha mered!” Hátratekintett Csiri Piszli is, meglátta ő is Ugri Bugri arcán a mohó várakozást. Megállt tehát és megismételte: „Akkor igenis még nagyobb szamár vagy!” Mócika visszasietett Csiri Piszlihez, és egészen közel megállt előtte: „Most ismételd meg, ha mered!” Csiri Piszli Ugri Bugrira sandított. Tán azt remélte, hogy elmegy, másfelé figyel, vagy eltolja őket egymástól. De Ugri Bugri ott állt és bámészkodott, mégpedig egyenesen Csiri Piszli arcába. Csiri Piszli tehát megismételte: „Akkor még nagyobb szamár vagy.” Mócika vállon lökte, Csiri Piszli visszalökte, Mócika pofon csapta. A következő pillanatban már a földön hemperegtek, de akkor már én is ott voltam, és a gallérjuknál fogva talpra rántottam őket. „Szégyeljétek magatokat! Azért, mert idetolakszik szórakozni ez a kis bámészkodó, képesek vagytok ütni-verni egymást. Azonnal fogjatok egymással kezet, és indulás a játszótisztásra!”

Miután elmentek, az öcsköshöz fordultam: „Te pedig százszorosan szégyelheted magad. A veszekedés nem cirkuszi előadás. Te vagy az oka, hogy megpofozták egymást, mert ideálltál bámészkodni.” Az öcskös elgondolkodott. Aztán megdöbbenve suttogta: „Soha többé nem bámészkodom.”

Aznap este, amikor bementem szobámba, a kilincs nyelve nem ugrott bele az ajtófélfán levő mélyedésbe. Gyopár bátyám, aki szintén ezermester volt, akárcsak magam, azt mondta: „Fogalmam sincs róla, mi lehet a baja. Már le is akartam venni a zárat, de édesapa azt mondta, úgyis feljön a napokban Landó bácsi a tűzhely végett, akkor majd ezt is megnézi.”

Landó bácsi a völgybeli falucska lakatosa volt. Néhány nap múlva egy délben, amikor hazajöttem az iskolából, már működött a kilincs nyelve. De kérdésemre, hogy mi volt a baja, Ugri Bugri szemrehányóan ezt válaszolta: „Még te kérdezed! Hát nem eltiltottál a bámészkodástól?! Még el is mentem hazulról, mert olyan rosszul esett, hogy nem nézhetem Landó bácsit, hogyan javítja.” „De Ugri Bugri! Ez nem lett volna bámészkodás, hanem megfigyelés. Tanulmány. Ilyen esetben nemcsak szabad, hanem kell is bámészkodni! Nagyon rosszul tetted, hogy nem nézted.”

Nem sokkal ezután vándorcirkusz érkezett Nógrádverőcére. Tudtuk, hogy egy hétig is ottmarad, de Gyopár, Ugri Bugri meg én már az első napon megnéztük az előadást. Három-négy nap múlva, amikor egy délben kijöttem az iskolából, a völgybeli falucskában a fő utca teljes szélességében egy csapat gyerek közeledett, és mindnyájan a gyalogjáró felé bámultak. A gyalogjárón a cirkusz néger artistája lépegetett, de most persze nem cirkuszi ruhában, hanem városi öltözetben. Sőt sétabottal. Nyilván sétálni akart egy kicsit, megnézni a környéket. Látszott rajta, hogy terhére van a kíséret és a szüntelen bámészkodás az arcába. Éppen intett is a gyerekeknek a tenyerével, ki tudja, hányadszor, hogy oszoljanak szét, hagyják őt egyedül. De csak nevettek egy nagyot. Úgy mulattatta őket ez a mozdulat, mint a cirkuszi majom mozdulata, amikor ember módra kanállal evett. Bámészkodó tekintetük még a nevetés közben sem engedte szabadon a néger bácsi arcát. Úgyhogy engem is csak akkor vettek észre, amikor kiterjesztett karral újtukat álltam. „Álljatok meg, hiszen látjátok, hogy terhére vagytok a bácsinak!” De mindössze ketten nem mertek továbbmenni. Ugri öcsém és Fujócska, a barátja. Rájuk ripakodtam: „Ti törpék vagytok. Vácon titeket is bámulnak néha. Ti igazán tudhatnátok, milyen kellemetlen, ha úgy bámulnak az emberre, mintha öt lábú birka volna. Szégyeljétek magatokat!”

Fujócska azzal próbálta menteni magát: „Vannak olyanok is, akik már Verőcéről kísérik.” Rákiáltottam: „Ez nem mentség! Elég baj, hogy Verőce is ilyen Piripócs. Londonban egy indián törzsfőnök teljes tolldíszben sétálhat. Olvastam. Az angol kisfiúk még a fejüket sem fordítják utána, mert tudják, hogy illetlenség. Na, indulás hazafelé!”

Ugri Bugri azonban félig durcásan, félig sírósan ezt mondta: „De hiszen azt mondtad, hogy tanulmány céljából nemcsak szabad, hanem kell is bámészkodni. Akkor nem bámészkodás, hanem megfigyelés.” „De ez bámészkodás volt. Csak meg tudod különbözteti a kettőt. Az kilincsjavítás volt odahaza, ez meg utca, ahol ez a bácsi magánemberként sétál.”

Június elején egy reggel az osztályterem ablakára tévedt a tekintetem, és láttam, hogy a hegyoldali úton egy nagy fekete jármű megy Törpeháza felé. Tőlünk a harmadik faluban utat építettek, és híre járt, hogy Törpeházán át megy majd oda a gőzhenger. Még sose láttam gőzhengert. Bántott, hogy éppen most megy, amikor iskolában vagyok. Csak az nyugtatott meg valamelyest, hogy Ugri Bugri, noha iskolába még nem járt, nagyon jól és szívesen rajzolt, főképpen mozdonyokat. Emlékezetből, de kitűnően. Siettem hát haza délben és kérdeztem tőle: „Na, milyen a gőzhenger? Mondd el részletesen! Ha már le is rajzoltad, mutasd!” De csak bámult rám. Csodálkozva is, szomorúan is: „De Moha! Hiszen összeszidtál a multkor, amiért bámészkodtam az utcán. Csak a verandáról mertem nézni, amikor itt elpöfögött, de a bokroktól alig láthattam.” Összecsaptam a kezem; „De Ugri Bugri! Ez más eset. Ez megfigyelés lett volna. Egy sétálónak pusztán azért, mert más színű a bőre, persze, hogy nem szabad az arcába bámészkodni. De a gőzhengert végig kellett volna kísérni a falun. Lehet, hogy egy évig se lesz rá újból alkalom.” Az öcskös majdnem sírt: „Én is nagyon sajnálom, de most már tudni fogom, mikor bámészkodhatom, és mikor nem.”

Egy vasárnap este, már a nyári szünetben, Kutykuruty cimborám meg én hazafelé indultunk a falu végi játszórétről. Miután kiértünk a főutcára, egyszerre csak éneklést hallottunk. Ezt énekelte egy közeledő férfihang:

Vörös bort ittam az este,
ragyogó csillagom, galambom.
Most is részeg vagyok tőle,
ragyogó csillagom, galambom.

Megismertük a hangot, és gyorsan visszaosontunk a mellékutcába, nehogy majd másnap szégyenkeznie kelljen előttünk a dalolónak, amiért láttuk ittas állapotban.

A törpeházi férfiak sohasem szoktak részegek lenni. Nem is szeretik a szeszes italt. A völgybeli falucska legényei éppen ezért valamiféle erőpróbának tekintették, rá tudják-e bírni legalább egyszer egy esztendőben, a vásár napján Gömbölyű bácsit, hogy iszogasson velük. Ezért jött haza Gömbölyű bácsi minden évben a vásár estéjén dalolva, és egy kissé bizonytalan járással is. Tudta egész Törpeháza, hogy másnap majd nagyon szégyelli magát. Akik tehát kint ültek a padocskákon a kapuk mellett, a közeledő éneklés hallatára gyorsan be szoktak menni a kertjükbe. Ezért döbbentem meg, amikor azt láttam a mellékutcából, hogy hat-nyolc kistörpe lépeget Gömbölyű bácsi közelében, és bámészkodik rá. Elszaladtam tehát a mellékutcából és hátulról, hogy Gömbölyű bácsi ne lásson meg még engem is, galléron ragadtam kettőt a kísérőkből, és szigorúan ráparancsoltam mindnyájukra: „Azonnal menjetek haza!” Tudták, hogy hibásak, széjjel is futottak tehát mindannyian, egynek a kivételével. Ez az Ugri Bugri volt. Ő csodálkozva és ijedten elém állt:

„Hát megint hibáztam? Hiszen azt mondtad, kísérnem kellett volna a gőzhengert, mert lehet, hogy egy évig se lesz megint alkalom a megfigyelésére, és én tudom, hogy Gömbölyű bácsi is csak egyszer szokott részeg lenni egy évben.”

Kutykuruty, aki közben ott állt már mellettünk, nevetett. Én viszont szemrehányóan bólogattam: „Mentségek kieszelésében látom nagy vagy. De én akkor is tudom, hogy csak kíváncsiságból bámultad. Hogy fogja szégyellni magát szegény holnap még előtted is. Te azonban már most is szégyelld magad!” Az öcskös sírva fakadt: „Én már igazán nem tudom, mit csináljak? Ha nem bámészkodom, az is baj, ha bámészkodom, az is baj. Mondd meg végre, hogy mit tegyek!”

Megindultunk hazafelé és magyaráztam: „Képzeld mindig bele önmagadat annak a helyzetébe, akit bámultál. Akkor rögtön tudni fogod, nem kellemetlen-e annak, hogy kísérik és nézik. Ha kellemetlen, akkor bámészkodás, ne tedd! Ha nem kellemetlen, akkor megfigyelés, tedd!” Kutykuruty helyeslőleg bólogatott, az öcskös meg törölgetni kezdte a könnyeit. „Ez már más. Ezt már értem.”

A nyári szünet közepe táján, amikor egy délelőtt a játszóréten labdáztam társaimmal, három nagy cirkuszi kocsi gördült be a közelünkben Törpeházára. Mögöttük meg lassan lépegetett hátán az idomítóval egy elefánt. Megtudtuk az egyik kocsis bácsitól, hogy nem cirkusz ez, hanem állatsereglet, afféle faluról-falura járó állatkert. De már befejezték a körútjukat, már hazafelé tartanak Budapestre. Tudtam, hogy Ugri Bugri a házunk előtt játszik, és örültem, hogy lát végre elefántot. Már sokszor beszéltem neki róla. Délben azonban, mikor megkérdeztem tőle: „Na, hogy tetszett az elefánt?” — szomorúan rám nézett, és hallgatott: „Na, mi bajod, öcskös? Talán nem voltál az utcán, és nem szaladt be érted Fujócska sem?” Még szomorúbb lett a tekintete. „Kint voltam, kiáltották is, hogy elefánt jön, de beszaladtam a házba.” Felkiáltottam: „Hogy tehettél ilyet, mikor végre láthattál volna elefántot! Nahát, ez rettenetes!” Legörbült a szája sarka. Láttam, hogy rögtön sírni fog. „Már megint összeszidsz? Pedig én most úgy tettem, ahogy mondtad!” „Hogy tettél?” Elöntötte szemét a könny. Mialatt válaszolt, egymás után futottak le a csöppek az arcocskáján. „Azt mondtad, képzeljem bele magam annak a helyzetébe, akit bámulni akarok, akkor majd tudni fogom, kellemes-e neki, ha bámészkodom, vagy kellemetlen. Én bele is képzeltem magamat az elefánt helyzetébe, de hiába. Nem tudtam kiokoskodni, hogy kellemes lesz-e neki, ha bámulom, hát inkább beszaladtam a házba, nehogy kellemetlen legyen szegénynek.” Válasz helyett megöleltem az öcsköst, ő meg hozzám simult és zokogott.

Norbert Scholl

Jézus nem akart papokat

Miért kell búcsút venni az egyházon belüli kétosztályos rendszertől?

Aki helyesen akarja magyarázni a Bibliát, annak „gondosan kutatnia *kell*, amit a bibliai szerzők valóban mondani szándékoztak, és amit Isten az ő szavaik révén közölni akart.” Ezt **a Második Vatikáni Zsinat rögzítette**. A továbbiakban a Zsinat kifejtette: „Közben ügyelni kell az irodalmi műfajokra..., a kor és a kultúra szabta feltételekre..., azokra a formákra, amelyek akkoriban érvényben voltak az emberek mindennapi érintkezésében..., valamint a környezettől függő, eleve adott gondolkodási, beszéd- és elbeszélőformákra, amelyek a szerző idejében uralkodtak.”

Ezek a megállapítások nem olyan előírásokat jelentenek, amelyeket figyelembe vehetünk, ha akarunk, hanem figyelembe *kell* vennünk őket. Ehhez a római kúriának is tartania *kell* magát. Ezt a pápának is figyelembe *kell* vennie. *Ha mindenki így járna el, elkerülhetetlen lenne, hogy búcsút vegyünk az egyházon belüli kétosztályos társadalomtól.*

Már a felszínes bibliaolvasó számára is feltűnik, hogy **az Újszövetségben sehol sincs szó *papszentelésről***. A papszentelés szentségének latin megnevezése mind a mai napig az „*ordo*” (= rend), a közben végrehajtott cselekvés az „*ordináció*”, az érintett személyek pedig az „*ordináltak*”. *Az „ordináció” a zsidó rabbik „ordinációjának” keresztény átértelmezése.* Miután egy rabbi által kiképzést kapott, a rabbinátusra jelölt személyre tanítómestere – két rabbi asszisztens támogatásával – föltette a kezét. Ennek a zsidó rabbi-ordinációnak az volt a célja, hogy a tanítómester bölcsessége átszálljon a jelöltre, aki ettől kezdve rabbinak (tanítónak) nevezhette magát, és szavatolta a folytonosságot Mózes törvényhozásával, még ha önállóan értelmezhette is ezt a hagyományt.

Az „ordináció” szó sokkal jobban kifejezi, hogy **ez a szentség erdetileg egy „rendezési modellből” és az első keresztény közösségek belső strukturálásának szükségességéből fakad**. Maga a názáreti *Jézus sem nem akart, sem nem alapított külön papságot*, még ha az egyházi vezetés alkalmilag újból és újból állítja is ezt. *Edward Schillebeeckx* belga teológus így ítéli meg ezt a dolgot: „Az apostolságon vagy »apostolátuson« kívül a keresztény közösségek egyáltalán semmiféle egyházrendet nem kaptak Jézus kezéből, amikor ő még történelmünkben időzött. *Jézus nem akart egyházat alapítani, hanem Izrael megreformálására törekedett.* Ez már abban is megmutatkozik, hogy tizenkét férfit választott ki Isten megújult népe tizenkét törzsének alapjául és képviselőjéül.” *Joachim Gnilka* szentírástudós így ír: „Az egyház csak húsvét után vált egyetemes egyházzá, a népek egyházává. Ebben az értelemben vett egyház nem is lehetséges, csak húsvét után.”

A vezetés szolgálatának rendjét illetően **két modell állt az első keresztény közösségek rendelkezésére**. *A jeruzsálemi egyház* a presbiteriális alkotmány felé tájékozódott, amelyben tekintélyes laikusok („vének” = görögül „*presbüterosok*”; innen a német „Priester” kölcsönszó) testületét illette meg a vezetőszerep. A görög térség erősebben „*pogány-keresztény*” arculatú közösségei az ott használatos profán kormányzati szervezetet vették mintául, amelynek élén egy „*episkopos*” állt (szó szerint: „felügyelő”, egy – többnyire kommunális – felügyeleti és kormányzati feladatokkal megbízott hivatalnok megnevezése). Részben kerülték is, hogy egyáltalán valamilyen megnevezést használjanak; így például Pál beszél azokról, „akik közöttetek dolgoznak, titeket vezetnek és intenek”. *A közösségvezetők valamiféle szentségi „felszentelésének” csíráiról jelenleg semmit sem tudunk, legalábbis a források mai ismerete szerint.*

Az idők folyamán a zsidókeresztény (presbiteriális) *és* az inkább a profán vezetési funkciók szerint tájékozódó *pogánykeresztény modell* ***összekeveredett***.

A fejlődés aztán **a kollegiális-szinodális vezetési struktúráktól már a Kr. u. 2. században a monarchikus-abszolutisztikus struktúrák felé haladt.** Ennek kedveztek a kezdődő külső ellenségeskedések és üldözések, ill. az a belőlük fakadó kényszer, hogy legyen a közösségeknek felelős szószólójuk és képviselőjük, aki garantálja a gyors cselekvést és a megbízható információkat. Ezenkívül alighanem az a belátás jutott érvényre, hogy „hivatalainak” józan pasztorális intézményesítése nélkül a közösség abba a veszélybe kerül, hogy végül is végérvényesen elveszíti az apostolicitást és ezzel eredetének, inspirációjának és tájékozódásának keresztényiségét, tehát végső soron önazonosságát, ahogy *Schillebeeckx* fogalmazza. *De még ekkor sem alkalmazzák sehol sem a közösségvezető férfiakra vagy nőkre* azt a megnevezést, amely a görög nyelvterületen a szakrális hivatali papság számára volt fenntartva, azaz *a „hiereus”-t* (ebből származik a *„hierarchia”*, szó szerint: „szent uralom”, a szakrális hivatali papság uralma). E tartózkodás által nyilvánvalóan azt akarták elkerülni, hogy a vezetési szolgálat félreértelmezhető legyen, *mintha* kultikus közvetítői funkciót jelentene Isten (Krisztus) és a közösség között.

Van aztán az egésznek egy további nézőpontja. **Az eucharisztia ünneplésének vezetése** az őskeresztény közösségekben *nem volt a* megbízott (nagy-) *közösségi vezetők számára fönntartva*, hanem – legalábbis a páli egyházközségekben – annak a „családatyának a dolga volt, akinek a házában az ünneplésre sor került”. Emellett „rendkívüli valószínűséggel feltételezhető, hogy” – amint az elhunyt újszövetséges, *Josef Blanck* ír-

ja – „az őskeresztény időkben *a nők a férfiakkal teljesen egyenrangúan tevékenykedtek az istentiszteleteken*". A korakeresztény tanúságtételekben nincs fogódzópontja annak a szigorú szükségszerűségnek, hogy az eucharisztia ünneplésén történő elnöklés-hez sajátos szakrális „felszentelést" kell nyerni, amely magában foglalja a kenyér és bor fölötti konszekrációs hatalmat. *Schillebeeckx* ezt mondja: „Az eucharisztiához kapcsolódó hivatal szakrális-misztikus alapvetésének nincsenek bibliai alapjai." Azt az eszmét, hogy létezik a többi közösségi tagétól megkülönböztetett „lelkészi" állapot, amely különleges szakramentális „szentelési kegyelmet, minősített vezetési igényt és üdvközvetítői hatalmat foglal magában, az Újszövetségre hivatkozva nem lehet megalapozni". Az újszövetséges *Rudolf Pesch* így vélekedik: *„Az Újszövetség nem ismer sem felszentelt személyeket, sem sajátos kultuszhelyeket, sem áldozati cselekményeket, sem szent időszakokat a keresztények körében."*

A „konstantini fordulat" után *(330 után) az egész keresztény kultusz* – az addig érvényes pogány kultuszhagyományt követve – szintén *államfenntartó szerepet kap*. A püspökök állami funkcionáriusokká lesznek, és élvezhetik azokat a kiváltságokat, amelyek addig a pogány kultusz-szolgáknak és főpapoknak voltak fönntartva. *Az egyházi „ordináció" a klérusba mint az egyházi közösség (az alacsonyabb „hívő néppel" szemben) magasabb állapotába való betagozódás jelentését ölti.* „Ordó"-nak a Római Birodalomban bizonyos társadalmi osztályokat vagy állapotokat neveztek, például a szenátorokét vagy a lovagokét. *A papokra* a latin, eredetileg a (jeruzsálemi Templomban áldozatot bemutató) zsidó áldozati papokra használt *„sacerdos" megnevezést kezdik alkalmazni*, amelyet jellemző módon II. János Pál pápa is használ „Ordinatio sacerdotalis" kezdetű apostoli iratában. *A papság rendeltetése immár lényegileg nem a közösség szolgálata, hanem – a kultusszal, és különösképpen az eucharisztia ünneplésével kapcsolatosan – a „mise-áldozat" bemutatása.* Csak külön e célból megszentelt és felszentelt, a közönséges néptől elkülönített és „szeplőtelenül" (= nem-házasként) élő férfiaknak szabad immár „Krisztus helyett" bemutatniuk „a szent áldozatot".

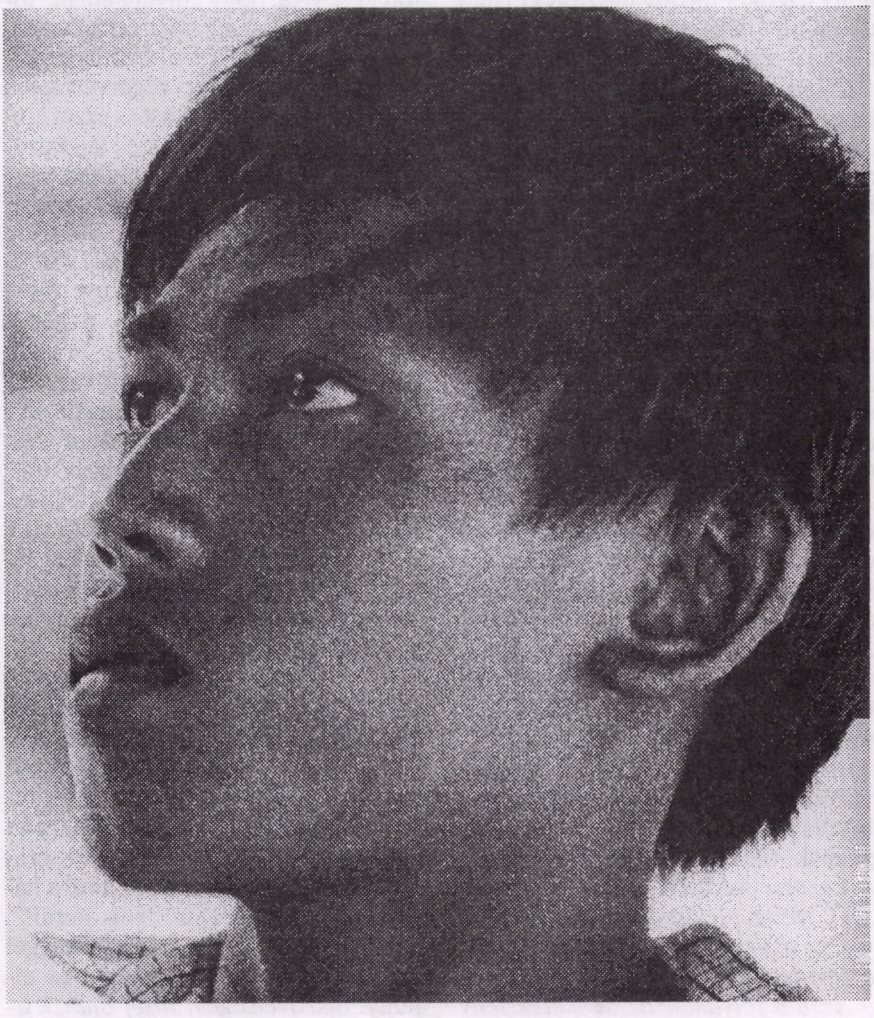

Az egyházi vezetési szolgálatnak általában, és sajátosan az eucharisztia ünneplésének ez az alapjában véve nem-keresztény szemlélete lényegileg **mind a mai napig** meghatározó. Sem a Tridenti Zsinat, sem a Második Vatikáni Zsinat nem hozott komoly reflexiót az újszövetségi gyökereket illetően, s még kevésbé korrekciót a pasztorális gyakorlatban. Pedig erre sürgető szükség van, ha nem akarjuk figyelmen kívül hagyni a Zsinat rendelkezését a szentírástudomány eredményeinek tekintetbe vételéről. A Zsinat – amint az elején idéztem – e tekintetben **„kell"**-ről beszél.

Az egyház mint Krisztus Teste nem két osztályból álló társadalom, felosztva az uralkodók és az alattvalók osztályára; nem két részre osztott társadalomként létezik, mintha az egyik rész világosan fölé, a másik alá lenne rendelve, hanem **az egy keresztség alapján** – amelyben mindenki részesült – mindenekelőtt és főként **egyenjogú emberek közössége**. „Az, ami alapvetően közös a keresztényi létben, megelőz minden, a szolgálati szerepek szerinti különbséget" – írja *A. Loretan*. Nem a „klérus és a „laikusok állnak szemben az egyházban, hanem az összes megkereszteltek egy és egyetlen főjükkel: Krisztussal. *A különböző szolgálatok* – amelyek közé többek között, és még csak nem is első helyen a vezetési szolgálat is tartozik – az egyetlen organizmus szervezeti formái, *az egyetlen Test különböző életmegnyilvánulásai"*. De mind Krisztus egy és egyetlen tekintélyének vannak alárendelve, nem pedig egy akárhogyan is alakított „vezetési" vagy „pásztori" hatalomnak. A vezetői hivatal ugyan alkotóelem, de nem egyedüli alkotóelem; az egyház mint egész magyarázza és alapozza meg a maga Jézus Krisztusra irányulásával a hivatalt, és nem a hivatal a „fundamentuma" az egyháznak. *Az egyházhoz tartozók valamennyien „klérust" alkotnak*, mivel a keresztség által „részesednek az isteni természetben". *Az egyházhoz tartozók valamennyien „laikusok"*, mivel „Isten egyetlen népéhez tartoznak, és csak különböző funkciókat töltenek be benne".

Fordította: —omo—

Forrás: Publik-Forum 1995/1

A Szerző a valláspedagógia katolikus professzora a Heidelbergi Pedagógiai Főiskolán.

Szent Pál teológiája

A Bokorliget Kiadó 7 kötetben tervezi megjelentetni Szent Pál teológiáját elemző munkámat. Az alábbiakban a már megjelent három kötetet ismertetem. (Krisztus jóhíre, Krisztus törvénye, Krisztus keresztje)

Hol s mikor vétettük el a csilingelést? Azt hiszen, nagyon korán. „Övéi nem fogadták be” — mondja a szeretett tanítvány Jézusról. Ítéletmondás nélkül — nem elítélésről beszélek — nem jutunk előbbre. Feltétlen feltétele ez annak a metanoiának, amely nélkül az Isten Országa nem lehetséges. A páli teológiáról beszélni kívánó jelen munkám nem kevesebbet kérdez, mint azt, hogy nem vétette-e el már maga Pál is a kezdet kezdetén a csilingelést.

Az evangéliumok Jézusa tanítványokból álló országról beszél, Pál pedig egyházról, melynek Krisztus a kegyelem és a hit erejében megszerezte az Istennek-tetszést, ahogyan azt a páli evangélium előadja.

Ez az eltolódás a jézusi célkitűzéstől szoros következménye annak, hogy a Krisztus-esemény értelmezése során azt tekinti nagy hangsúlytevéssel fontosabbnak, amit Jézus csinált. Úgy gondolja, Jézus megcsinálta nekünk az Országot, a mi dolgunk, hogy ezt a nekünk megcsinált transzcendens Országot minél hamarabb birtokunkba vegyük. Ezért és csak ezért fontos, hogy magatartásunk Jézust követő magatartás legyen. Az immanens és transzcendens jézusi magatartás egysége Pálnál megbillent a transzcendens javára. A parúzia elmaradása után ennek messzemenő következményei lettek, mert menetközben — s alighanem a páli hangsúlytevés erejében is — elhomályosult a jézusi immanenciaterv. A nagykonstantini fordulat után az Egyház már a szeretetparancs erőteljes megcsonkításával foghat hozzá az immanens élet „keresztény” (?) alakításához. Valami része ebben Pálnak is lehetett.

Hálát kell adnunk Istennek, hogy őseinkben, a jeruzsálemi zsinat résztvevőiben elevenen élt Jézus és — ha úgy tetszik — Gamaliel pluralisztikus szelleme. Hálát kell adnunk azért, hogy hűségüket meggyőződésükhöz nem keverték össze adminisztratív eszközök alkalmazásával. A zsinat a testvéri szeretetből folyó egység célkitűzésétől indítva ült össze. Bár a létrejött közös nevező csak Jakab csoportja számára bizonyult addig-ameddig járható útnak, s a másik három csoport képtelen volt azonosulni vele, mégis — egyik csoport sem gondolt érveken kívül egyéb fegyverre a maga álláspontjának képviselésében.

Ha lett volna kísértésük, és engedtek volna az ilyesfajta kísértésnek, hamarosan megsemmisült volna a kisded nyáj. Megsemmisült volna azért, mert értelmetlenné vált volna számukra a Szeretet Útja, ha ennek győzelme érdekében igénybe vették volna a közhatalom segítségét, tehát azt, ami már nem szeretet. A közhatalom igénybevétele nélkül növesztették meg ők és a következő nemzedékek Jézus Országát akkorára, hogy a negyedik század elején a kísértésnek más történelmi szükségszerűséggel jelentkeznie kellett. De ez már Nagy Konstantin kora..., amikor az üldözöttből üldöző lesz, s ez már nagyon is túl van a páli életmű eszmei tartalmán, s így jelen munkám anyagán is. De a hála szava, hogy ettől a kísértéstől és a beleegyezéstől Pál korában még mentesek maradhattunk — azért ide kívánkozik.

Hálát kell mondanunk azért is, hogy Péter jól értette a Jézustól rábízott Péter-tiszt gyakorlásának módját. A zsinaton úgy szólal meg, mint egy testvér a sok testvér között. Bátran képviseli a többség véleményétől eltérő álláspontját, s azt is elviseli, hogy álláspontját leszavazzák. Engedelmeskedik ezzel a Szentléleknek, akit nemcsak ő kapott meg, hanem minden testvére is. Elviseli, hogy Antiochiában Pál megfeddi őt, s a feddés következményeként minden bizonnyal módosít is magatartásán. Hála tehát Istennek Péterért, hogy értette, miként kell a vezetői szerepet gyakorolnia a bázison élő prófétai nép körében. Testvérként és nem uralkodóként, mert az uralkodás sohasem szent, hanem mindig sátáni. A jeruzsálemi zsinat még nem ismer hierarchiát.

A jézusi teológiában a Golgota a nyájat egybegyűjtő program nemsikerüléséből és a Fiú nyájegybegyűjtő programjának halált is vállaló végigcsinálni akarásából adódik. A páli teológiában a Golgota az Atya és Fiú irántunk táplált szeretetéből és a sátáni erők vakságából adódik. Közös a két teológiában: akarta a Golgotát az Atya és a Fiú is, akarták a sátáni erők is. A jézusi teológia jellemzője a vaskos realizmus: aki szeret, annak semmi sem drága, és aki nem akarja a szeretetet, az kész a embergyilkolásra. A páli teológia jellemzője a sűrű misztikum: a rontáson csak Isten áldozattá válása segíthet, és a sátáni erők tudatlanságuk folytán besegítenek az Istennek. A két teológia hatása a morálteológiára: A jézusi teológiában fontosabb a mi tettünk, a Mennyei Atya akaratának teljesítése, és másodlagosan fontos csak a megváltás-gyümölcsöt nyújtó szentség. A páli teológiában fontosabb a megváltás-gyümölcsöt nyújtó szentség, és másodlagosan fontosak a mi tetteink.

Isten betudta nekünk Ádám bűnét, és ezzel hatálytalanította a teremtésben kapott létszituációinkat. Ezután Isten Krisztus által hatálytalanította Ádám bűnének a betudását, azaz hatálytalanította az Ádám utáni létszituációnkat. Azáltal hatálytalanította ezt a nekünk Őáltala betudott Ádám utáni létszituációt, hogy ismét betudta nekünk — immár nem Ádám engedetlenségét, hanem — Jézus engedelmességét. Isten maga végzi a ősbűn, ill. a kereszthalál alkalmával ezt a két hatálytalanítást, és a betudásokkal bennünket olyanokká tesz, amilyenekké. Isten maga konstituál bennünket bűnösökké, ill. istennektetszőkké: „bűnösökké tétettek a sokak..., istennektetszőkké tétettek a sokak”. Ez a három kifejezés: hatálytalanítás, betudás, valaminővé-tevés — hordozza a legélesebben a páli gondolkodás első lépcsőjében letagadhatatlanul érvényesülő automatikát.

Pál időbelileg a Golgotától kezdve állítja megvalósultnak Isten mindannyiunkat átölelni akaró irgalmas szeretetét. Jézus viszont a megtestesülésben és a kereszthalálban a mindig is megvolt és mindig is érvényesült isteni irgalomnak és mindenkit átölelni akarásnak csupán a megnyilvánulását látta. Jézus azt tanította, hogy a bűnbánat ellenében Isten a Golgota előtt is magához ölelte a bűnös embert, akit már a teremtésben is bőven feltarisznyázott mindazzal, ami az üdvösséghez szükséges.

Bulányi György

Az ismertetett kötetek megvásárolhatók 160, 200 és 240 forintos áron, ill. megrendelhetők az „Érted vagyok” vagy a Bokorliget Kiadó címén (Kaszap István, 2119 Pécel, Mikszáth u. 10.)

Olvasók fóruma

Kedves A. F.!

Az ÉV 96. februári számában megjelent, *„Alapelvek a szexualitásról"* c. írásodhoz van mondanivalóm.

Az 5. o. 1. hasáb 13–20. sorhoz: „... csak a szeretet tesz valamit jóvá vagy rosszá". Ez igaz, ha az illető szeretete összhangban van a jézusi szeretettel, ellenkező esetben valami objektív rossz jöhet ki belőle. A szeretet és az értelem szó használatakor talán jó lett volna megjegyezni, hogy Jézushoz igazodó szeretetről és értelemről van szó, mivel nem istenhívő is olvashatja e sorokat. Igaz, hogy a figyelmes olvasó ezt felfedezheti írásodban.

Az 5. o. 2. hasáb 25–33. sorhoz: Talán jobb lett volna azt mondani, hogy igyekezz tőle megszabadulni, de ne ess kétségbe, ha visszaesel, Isten nagyobb az ember szívénél. Ez a biztatás minden őszintén Isten felé törekvő embernek szól. Nagy lelkierőt kap az ember minden állapotában Istentől, ha azzal van elfoglalva, hogy az embertársaival akkor is jót tegyen, ha azok rosszal viszonozzák. Ennek gyakorlása által elmarad a rossz.

Az 5. o. 2. hasáb 3–6. sorhoz: A homoszexuálisoknál is jó lett volna megjegyezni, hogy ez a természet rendjével ellentétes. Mózes is beszél róla. Gyógyítására szerintem az előbbi gyógymód használható: Törekedj az Isten akarta jóra.

A 6. o. 2. hasáb elejéhez: Jobb volna a dolgokat úgy említeni, hogy nem okos dolog a tűzhöz nagyon közel menni, mert a lángrakapás veszélye igen nagy. Sok minden jöhet közbe az udvarlási idő alatt. Nem minden látható előre, az Ördög mindig készen áll a kapcsolat megrontására. Nem rossz a házasság előtti idő aszexualizálása, persze nem öntelt parancsolgatással, hanem ránevelő jó tanáccsal, hogy hasznos felkészülésre, valamiféle szeretetszolálatra fordítsák az előttük álló időt. Ezek a dolgok, mint minden más, csak irgalmasan kezelhetők.

Nagyon kérlek, ne kioktatásnak vedd e sorokat, mert nem annak szántam, csupán azt írtam meg, hogy így látom ezeket a dolgokat. — Ismeretlenül is testvéri szeretettel köszöntelek:

Szabó Dezső
Pécel

Kedves „Érted vagyok"!

A témaválasztást illetőleg örülnék az *„Alapelvek a szexualitásról"* c. írásnak. Örülök is az „általános elvek" öt pontjának. De nagyon elszomorít, és többen megbotránkoztak az önkielégítéssel kapcsolatos megállapítások miatt. Hogy mennyire nem „átmeneti jellegű", ha valaki hozzászokik, az mutatja, hogy többen házas állapotukban is vissza–visszaesnek, és „hűtlenséggel" vádolják magukat, hogy ezzel „megcsalták" házastársukat. Okos tanács, hogy „bagatellizáld", de nekünk nem szabad ennyire bagatellizálnunk.

A házasság előtti „játékok" elvetésével kapcsolatban használt fenyegetéseken is csodálkoztam. Talán inkább érdemes lett volna megemlíteni a 13-14 évesek annyira gyakori abortuszát, vagy a későn észrevett gyermek miatt — amikor már nem lehetséges az abortusz — megkötött könnyelmű házasságokat, vagy a tehernek született, állami gondozásba vett, szeretet nélkül felnőtt gyermekek eltorzult szellemiségét, amely egész életüket meghatározza.

Nem értem, mert pontatlan a megfogalmazás, miért kell a homoszexualitást bűnnek tekinteni. Nem az állapot a bűn, hanem ennek a természetellenes hajlamnak a kiélése. Hogy a homoszexualitás hogyan alakul ki, az nincs még tisztázva, de hogy nem szabad élni vele, az a közvéleménytől függetlenül is nyilvánvaló. Mindenesetre láttam már homoszexuális férfit hőssé nőni a homoszexualitás keresztje alatt.

Néhány éve Kovács László testvérünk komoly felmérésen alapuló anyagot nyújtott át nekünk a szexualitással kapcsolatban. Annak nagyon sokat köszönhettünk a téma tisztázására, tanítására vonatkozólag. Ha nincsen jobb, akkor annak közkinccsé tétele nagyon hasznos volna.

Halász Endre
Budapest

* * *

Kedves Vitatkozók!

Érdeklődéssel figyelem azt a jobb ügyhöz méltó buzgóságot, amellyel folyamatosan tépitek egymás haját Herbst-ügyben (ÉV 1996. február és április). Érdeklődéssel — és szomorúan.

Érdeklődéssel azért, mert maga a téma érdekes. Tetszik az a törekvés, amellyel Herbst életközelbe akarja hozni Jézus személyét. Tetszik a szemlélete, amellyel megpróbálja kimutatni, hogy természetes magyarázatok ***is*** adhatók egyes természetfölöttinek tartott bibliai eseményeknek. *Nem* tetszik viszont, hogy a fentiekben általam kiemelt „is" szócskát elhagyja. Hogy — bár előszavában utal a témával kapcsolatosan benne élő bizonytalanságokra — tanulmányának szövegéből mégis úgy tűnik, mintha hipotézisét tényként, éspedig egyetlen lehetséges tényként propagálná. Hogy az evangéliumok egyes részei hitelességének mércéje nála az, hogy mennyire támasztja alá az ő feltevéseit. Nem tetszik, hogy elmélete kedvéért Jézust gyáva embernek állítja be, aki a „kómából magához térvén" az irháját menti, ahelyett hogy — mint később az agyonnyilazottnak hitt, majd felgyógyult Szent Sebestyén tette — kiállna az általa képviselt ügyért akkor is, ha az az életébe kerül.

Ugyanakkor *szomorúan* veszem tudomásul, hogy beleestek az ördögnek oly jól bevált csapdájába, és vitátokkal mellékvágányra terelitek azt az ügyet, amelyet képviselnünk kellene. Jézus életének és működésének fő célja az volt, hogy megmutassa, *hogyan kell élni, viselkedni.* Az ördög pedig kezdettől fogva el akarja terelni erről a figyelmet azzal, hogy azt állítja legfontosabbnak: *kinek van igaza.* — Jobbá lesznek-e az emberek, ha beigazolódik, hogy Herbst elmélete helytálló? Kevesebb lesz-e az éhező? Jobban fogunk-e vigyázni Istentől kapott szép világunkra? Többen fogják-e megtagadni a fegyveres „szolgálatot"? Ha igen, akkor folytassátok a vitát! De ha nem, akkor vonuljatok vissza vele a tudományos viták fórumára, az ÉV lapjain pedig legfeljebb arról tájékoztassatok mint érdekességről, hogy ilyen hipotézis *is* létezik. Ja, hogy arra a fórumra odaillő felkészültség kívántatik, amivel — a jelek szerint — nem mindnyájan rendelkeztek? Akkor pedig vonjátok le a kongruens következtetést, de ne veszélyeztessétek Jézus *igazi* ügyét szenzációk kedvéért!

Aggódó szeretettel:

Tarnai Imre
Nagyoroszi

Tisztelt Bokor Ökocsoport!

A *Környezetbarát bevásárlás* c. írás (ÉV 1996. április) kapcsán szeretném elmondani néhány gondolatomat. A magam részéről a bevásárlást rugalmasan kezelem: azt veszem meg, amit a piac éppen kínál és a pénztárcám megenged. Tapasztalatból tudom, hogy a reklám immunissá teszi a közönséget a reklámozott áruval szemben. Az erőszak kiváltja a természetes reakciót. De ne öntsük ki a gyereket a fürdővízzel, és ne kövessük a mormonok példáját! Az ismeretszerzésre szükség van. Kérdés, hogy ezt miként érjük el. D.I. megemlítette a kompakt fénycsövet. Ehhez az kellett, hogy ő tudomást szerezzen róla, csak így adhatta át a jó hírt. Sok ilyenre kell szert tenni. Én is birtokában vagyok néhánynak, de ezek most kívül esnek a reklámtevékenységen, nehéz a nyomukra lelni, és lassú az információcsere. Az ÖKO-csoport mit tesz ennek érdekében? Mit tehet? A reklám mellőzésével hogyan lehet jó híreket cserélni? Egyelőre még tízmilliónyian vagyunk. — Írásaik különben érdekesek és előremutatóak, egy bizonyos értelmiségi kör meghatározó magatartását tükrözik.

Üdvözlettel:

Mozsáry Józsefné
Budapest

*

Tisztelt Szerkesztőség!

B.V. Hove „Túl az inkvizíció mítoszán" című cikke nyomán (Mérleg 1994/4. szám) szeretném néhány gondolatomat kifejteni, és örülnék, ha ezeket közreadnák lapjukban.

Milyen nehéz a történelmet tárgyilagosan átgondolni, különösen akkor, ha az mai magatartásunkra, életformánkra súlyos következményekkel jár! Ha van még bennem igaz hit, tiszta szívvel meg kell botránkoznom azon a szerecsenmosdatáson, amit a szóban forgó szerző elkövetett.

Már első nekifutása mélységesen botránkoztató: az inkvizícióról mint valami játékos madárijesztőről beszél, ami csak gyengeelméjűek vagy a történelemben járatlanok számára ijesztő, a valóságban a katolikus igazság helyes érvényesítése volt a sok elvetemült és gonosz eretnekséggel szemben.

Mindez valóban nem volna botránkoztató, ha a katolikusok a történelmet imádnák istenként és a „történelem, ahogy esett, jól esett" imádatának vallását kapták volna hirdetési feladatuknak. A baj ott van, hogy 2000 évvel ezelőtt valóban megszületett a judeai Betlehemben egy új történelem és Jézusnak nevezték. Ez a Jézus azonban nem volt és nem lehet azonos soha a történelem borzalmait igazolni szándékozók istenével.

Milyen különös, hogy amikor a hitleri inkvizícióról van szó, akkor bátran és rendíthetetlenül szembenáll az egyház a gonoszság rasszizmus nevű inkvizíciós változatával. Amikor azonban az egyháznak saját inkvizíciójáról kellene elmarasztaló ítéletet mondani, akkor inkább megmagyarázza bizonyítványát olyan érdemjegyekkel, amelyeket csak szégyellni szabadna. Hivatkozási alapként és mentségül a történelmi szükségszerűségeket, egyház és állam közötti összefonódást hozzák föl magyarázatul a „szakemberek", a relativitás-elmélet veszélyes áthelyezésével a fizikából az erkölcstanba.

Ha eszembe jut
ürességet érzek
az ablakban állok
kedd van
fán levél tekereg
várok rá

Elzsibbaszt
ilyenkor a szégyen
MEZtelen leszek
és FÖLDnélküli
amikor így eszembe jut néha
anyám

Az igazi baj ott van, hogy — bár lehet, hogy ez éppen szerencse — nem arra hivatkozik, akire egyedül elégséges volna hivatkozni: a názáreti Jézusra. Nem is hivatkozhat, mert ő nem inkvizícionált senkit, a farizeusokat sem, írástudókat sem (sőt még Judást sem!). Igaz, nem dicsérte őket, beérte azzal, hogy tanításukat helyesnek, tetteiket elutasítandóknak nevezte. Nem máglyás fenyegetésekkel akarta megőrizni a helyes és igaz életet, bízott az ember isteni lelkiismeretében. A tévedhetetlenséggel mint nyolcadik szentséggel az egyház megszabadította magát a lelkiismeret szabadságának kockázatától, és inkább fegyelmi, bizalmatlanságra épülő tiltások gyártásával foglalkozik még ma is, ahelyett hogy hinne abban az Istenben, aki nem fenyegetéseivel, hanem bizalmas szeretetével akar az emberek világában meghatározó erővé válni.

Hogy lehet bárkinek is elbagatellizálnia az inkvizíciót azzal, hogy csak keveseket ért utol sújtó keze, hiszen akár egyetlen ember teste-lelke végtelen érték, hangsúlyozza az az egyház, amely ebben az esetben nem találja végtelen bűnnek a kínzást és kivégzést. Lehet, hogy ez az elv csak az egyházi vezetés által megfelelőnek ítéltekre érvényes, mások viszont pusztulhatnak!

Jézust nem pusztítani küldte az Atya, így minket sem!

Hogyan mismásolhatnánk el a borzalmakat általudományos magyarázatokkal, amikor ma is ugyanezek a jézustalan módszerek határozzák meg a saját tévedhetetlenségében diadalmasan fuldokló egyházat akkor, amikor megszüntette ugyan a tiltott könyvek jegyzékét (Index), de elítélte Schillebeeckx-et, Küng-öt, és még hány másikat elítélt volna, ha a teológusok jelentős része nyíltan megfogalmazhatta volna nézeteit.

Hogyan beszélhetünk a jézusi tanítás letéteményéről, amikor ma sem engedjük világra születni a lelkében szabad Isten-népét, amikor a Tanítóhivatal nem megszólaltatni akarja az emberben szunnyadó isteni üzenetet, hanem elhallgattatni törekszik a gonoszság vélt vagy valódi megjelenését, még akkor is, ha az igaz értékek is belefulladnak lázas igyekezetébe. Különös fontosságúnak tartja elhallgattatni azokat, akik Jézusban és nem a tévedhetetlen Tanítóhivatalban szeretnének hinni.

Jézus nem azt nehezményezte, hogy miért szólal meg Isten ügyében egy-egy kívülálló, hanem a tanítványokat szidta meg azzal a szóval, amiben a Tanítóhivatal előtt sem, után sem hitt igazán az egyház, ti.: „Aki nincs ellenetek, veletek van". Hagyjátok, hadd hirdessen és gyógyítson az, aki Isten nevében akarja tenni. Nem gondolhatja komolyan senki, hogy Isten olyan, amilyennek beszabályozzuk (képünkre és hasonlatosságunkra). Ne akarjuk Istent szabályainkhoz, dogmáinkhoz béklyózni XV–XVI. vagy XX. századi inkvizíciók által. Bízzunk abban, hogy Isten képes arra — amire nem tartjuk képesnek —, hogy szeretetével akar és tud szeretetéhez kötni.

És más kötelék, más kényszer nem létezik, csak a szeretet!

Sulyok Gábor
Budapest

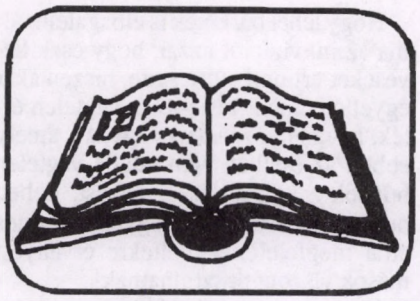

BIBLIA

A júniusi elmélkedéseket Sulyok Gábor, a júliusiakat Gergely G. András készítette.

Június 2. — Szentháromság ünnepe — Jn 3,16–18 — Felülvizsgált szeretet

Mi emberek nemigen tudjuk elképzelni a szeretetet az isteni eredetiben. Fogva tart bennünket a mérhető, fogható, valamit valamiért világ. Képtelenek vagyunk magunkévá tenni azt a szeretetet, amely nem valamiért vagy valaminek a titkos reményében akar csupán szeretni, hanem mert egyszerűen nem is képes másra, csak mindent kockáztatva mindent odaadni. Isten nem azért szerette és szereti a világot, mert ennek függvényében neki bármi vagy bármije jobb lesz, hanem azért, mert a teremtett világnak, s benne az embernek lesz jobb, a legjobb, ha elfogadja és magáévá teszi Isten szeretetét. Már akkor szerette Isten a világot, benne az embert, amikor még semmi jót, legfeljebb a bűnt nézhette ki belőle bárki (Róm 5,8). Annak a világnak adta oda egyszülött fiát — méhben hordozásra, világra szülésre, emberré szeretésre, gyengeségeinek kóstolgatására, önmaga odakínálásra —, amely nem az ő világa volt és amely csak az ő előbbszeretése nyomán vált utóbb szeretővé. Ha ezzel a méricskélés nélküli szeretettel akarjuk megragadni, megtölteni lelkünket és nem utolsósorban tudatunkat, rá kell döbbennünk, hogy nem marad hely a haragvó, vízözönnel pusztítani akaró, szórólapáttal hadonászó szerűsgazda, de a csalódásait nem felejtő, keserű haragjától csak a fiának emberfarkasok közé dobásától, gyilkosok közé hajigálásától kiengesztelődni szándékozó Isten számára sem. Éppen ezért ijesztő a 18. vers aktív fordítása, mintha Isten szeretetének legtermészetesebb következménye volna, hogy ítéletet fogalmazzon meg a világ felett. A 19. vers egyértelműen mutatja meg, hogy nem Isten ítél, hanem az ember Jézust tagadó élete önmagát teszi menthetetlenül élettelenné, vakká, világpusztítóvá. Önmagát zárja ki a kedveszeghetetlenül szerető Isten világából. Miután az ítélet legkevesebb, hogy elhatárolódást jelent, ismét értelmezhetetlen, ha Isten szeretetét kutatjuk. Isten soha sem tud elhatárolódni tőlünk, mert a teremtésbe önmagát adta bele.

Felül kell vizsgálnunk szeretetünket, hogy összeegyeztethető-e számunkra a szeretet és az elhatárolódás, a szeretetből történő kizárás? Ugyanígy felül kell vizsgálnunk Isten atyai szeretetéről alkotott elgondolásunkat. Meg kell kérdeznünk önmagunktól, mit tartunk az ítéletről, akár a saját magunkéról, akár a végső, utolsó ítéletről is van szó. Hiszen ha igaz az, hogy Isten a bűnöst is szereti, és mindenre képes, hogy megmentse, akkor mitől változhat ez a szeretet a mi életünkben elutasítássá, pusztulni hagyássá, cserben hagyássá? Nemde önmagunk bizonytalan szeretetkísérleteit, azok kudarcait s végül gyűlöletté torzulását szeretnénk jogtalanul Istenre erőszakolt és így igazolni hitt vágyainkkal szentesíteni? Isten szeretete nem enged kétséget szívünkben!

Június 9. — Évközi 10. vasárnap — Úrnapja — Jn 6,51–59 — Jézust folytató élet

Az ember ősi vágya, hogy hasonló legyen Istenéhez, de ha már ez nem megy is túlzott sikerrel, legalább a példamutató emberekhez, hősökhöz, esetleg kedvenc, vagy irigyelt állatokhoz. Az ősember is hitt abban, hogy ha megeszi a gyors szarvast, a legyőzhetetlen medvét, mamutot, belészáll annak gyorsasága, ereje. Talán érthetetlen és botrányos, hogy ehhez társítom a Jézus teste–vére asztaltársaságot. Pedig az igazán elgondolkoztató, sőt lehet, hogy botrányos, ahogy mi leegyszerűsítjük Jézus életét egy vacsorára. Kenyérrel és borral, testtel és vérrel való táplálkozásról beszélünk, pedig lélekről, lelkületről, életről van szó. Arról az esztelen szeretetről, amelyet még a leköpdösés, húscafatokká korbácsolás, sőt keresthalál sem tudott megállítani. Amelynek egyetlen célja van, hogy az ember észbe kapjon és megváltozzon lélekben és gondolkodásmódban. Mindenekelőtt arról van szó, hogy ne etessük magunkat áldozatismételgetéssel, különösen akkor ne, ha nem a mienkről, hanem Jézuséról van szó, annak szertartássá szelídített változatáról. Nem vallásos borzongásokat kell hétről hétre idézgetni, hanem magunkból kell kihoznunk Jézust, amire egyedül érvényes: „Ezt cselekedjétek, ha a gondolataitokat enyémnek mondjátok!” Ha valaki úgy akar szeretni, mint Jézus, olyan semmiért mindent módon, annak nem elég az emmauszi formula, maga az emmauszi csoda kell. Hogyan válhatna biológiai tényezőjévé életünknek, ha csak testünk, de nem életünk lételemévé válik a húsvéti „táplálék”? Nem a biológia, hanem a lét szintjén kell, hogy alakítsa, meghatározza emberségünket, Jézust folytató életünket. Nekünk magunknak kell táplálékká lennünk azok számára, akiknek csak biológiai létük van, akik számára Jézus csupán történelem, s nem élet, nem táplálék. Fel kell tennünk magunknak a kérdést: Miben különbözik életünk, másokért élésünk a humanizmus meséjétől? Tényleg rászorulunk-e Jézusra, vagy csupán „tapintatunk” akadályoz meg abban, hogy Jézusból csak a szertartásra nyújtsuk be igényünket. Élet csak életből származhat, s a jézusi élet sem lehet kivétel. A szertartás csupán tiszta pillanata lehet, de nem tartalma s nem tartama.

Június 16. — Évközi 11. vasárnap — Mt 9,36–10,8 — A küldetés hatalma

Elcsigázottak a bárányok... Vajon csak azért, mert nincs pásztoruk, vagy éppen azért, mert az van, aki? Hány esetben lehetne mondani, elcsigázottak, mert pásztoraik saját teológiai eredményeiktől vagy igazolványaiktól érzik magukat megdicsőülve. A pásztor és bárány kapcsolatát fel kellene már emelni a Jézus és tanítvány szintre, ahol a tanítványok nem bárányok többé, hanem egyenrangú társak, akiknek egy tanítójuk van, és az maga Jézus. Nem alárendeltséggel és fölénnyel, hanem testvériséggel, annak minden kockázatát vállalva kellene elfogadnia a nagynak a kicsit, s a gyengének az erőst. Jézus még a júdási tanítványt is vállalta, s ma is legfeljebb egyháza közösíti ki azokat, nem pedig Jézus. Mi tévedhetetlenségünk tudatában megtagadnánk Júdástól azt a hatalmat, amit a többieknél természetesnek veszünk, amivel Jézus

útra küldte tanítványait. Persze rögtön itt van problémánk gyökere. Mire adnánk s adunk a krisztusi küldetés nyomán hatalmat? Erős a kísértésünk, hogy a jézusi szándék „foganatosítására”, vagyis a jézusi játékszabályok kierőszakolására. Vagyis arra, amire Jézusnak magának sem volt. Jézus a vakok szemének megnyitására, a süketek hallásának visszaadására, a betegek gyógyítására és az evangélium hirdetésére adott hatalmat. Neki is „csak” erre volt. Ez az a hatalom, amely megkülönbözteti Jézus egyházát és hatalmát a hatalmasokétól. Ezen a hatalmon lehet lemérni, mekkora a hatalma Jézusnak bennem és általam. Ez az a hatalom, amely a legélesebben elválasztja a béketeremtés szeretetét a békekényszerítők fegyvereitől, a mindenkori állam mindenkori hatalmától. Mindennapos életünket átmeg átszövi a hatalmaskodás jézusbőrbe csomagolt arzenálja ahelyett, amire Jézus egyedül küldött: folytatni a beteg, bűnbeszakadt ember megmentését. Jellemzi-e életünket, hogy mi még akkor is gyógyítani akarunk, amikor mások már régen csak a bűnnek a bűnössel együtt történő elpusztítására tudnak gondolni? Meg tudunk-e szabadulni a tömegekben való gondolkodástól, mert az evangéliumhoz, az egyes emberek megmentéséhez kizárólag szeretet kell, meg hit a szeretetben. Ahhoz, hogy a tanítványi elvárásoknak megfeleljünk, miliőt kell teremtenünk. Isteni miliőt magunkban, hogy a szeretünk teremtette emberi miliőt követhesse körülöttünk az isteni. Jézus egyetlen csodaszert sem adott, amely nélkülünk bármire jó volna. Az evangélium sem az. Csak akkor gyógyíthat az evangélium, ha mi képesek vagyunk gyógyítani. Nem a földgolyó mámorító mérhetetlen méreteiben, hanem a fülbe súgott, kézbe adott, mintaként előre élt isteni élettel.

Június 23. — Évközi 12. vasárnap — Mt 10,26–33 — Áttetsző tanúványsáq

Jézus élete, szavai, cselekedetei nyilvánosak, világosak voltak. Nem volt szüksége sem álcázásra, sem rejtegetésre, de még elméleti, — úgymond — teológiai csavarintásokra sem. Nem választotta ketté önmagát nyilvánosságnak, hétköznapi embernek valóra, látszat szerintire, meg a bölcseknek, beavatottaknak — teológusi agycsavarokhoz szoktatottaknak — valóra, a legbensőbb szentélybe rejtettre. Isten élete emberré lett és ezt soha sem akarta misztikába, elméletekbe burkolni. Nem volt se több, se kevesebb: EMBER volt, aki ÉL. Nem volt sohasem hátsó gondolata, rejtett megoldása mondanivalójának, ha mégis, csakis azért, mert még ezzel is az ember szabad felzárkózását akarta elősegíteni. Ezt a tisztaságot, áttetszőséget adta tovább tanítványainak, s nekünk is, ha tanítványok akarunk lenni. Ehelyett azonban mi értelmezni kezdtük Jézus szavait, cselekedeteit, hogy nekünk embereknek megfeleljen, még akkor is, ha ehhez nem egyszer egész teológiai hőskölteményekre volt szükségünk. Jézus élete elsősorban önmagunk által van veszélyben. Mekkora teológiai hellyé magasztosult a 28. vers a test és lélek egysége–kettőssége ügyében. Pedig Jézus nem is tudott erről, hiszen ahhoz a görögökhöz kellett volna filozófiaórára járnia. Ő arról az egységről akart csupán beszélni, ami az evilági élet és az isteni élet között kell, hogy fennálljon, ha az ő követőiként **élni** akarunk. Mekkora teológiai hely a 29. vers is az isteni gondviselés bizonygatásában, évezredek cselekvésképtelen, az imádság pótcselekvésébe menekülő szeretetutánzatainak igazolásában. Pedig az évezredek kemény következetességgel bizonyították, hogy az éhezők nem laknak jól a jól tápláltak áhítatos imáival. Nem elég sóhajtva együtt érezni a leprásokkal, gyógyíthatatlanokkal, pénzbe, brutalitásba, szexuális szeretethazugságokba menekülőkkel, amikor a megmentésükért kellene tenni. Jézus egyetlen dolgot akar a lelkünkbe vésni: Isten nem félni való, a jézusi életet nem lehet félelemre építeni. A félelem pusztít, építeni csak a szeretet képes. Aki Istenében ítélőbírót lát, aki elítélheti, vagy el is ítéli őt, annak életében nem jelent meg az Isten iránti rajongó szeretet, abban nincs igazi élet, ha még oly gyakran szertartásozza is magát „tisztára”. A 32–33. vers szinte hátborzongató. Ha ez volna valóban mondanivalója, önmagát, az Atyát cáfolná meg vele. Pál apostol is hamis prófétává lenne, hiszen 2Tim 2,12–13-ban vakmerően állítja, hogy Isten akkor is hű marad hozzánk, ha mi hűtlenné válunk. Egyszerűre lefordítva, aki nem „Jézus” az emberek előtt, annak nem lesz atyja az Istene, s nem fér bele az Isten családjába sem a földön, sem az égben.

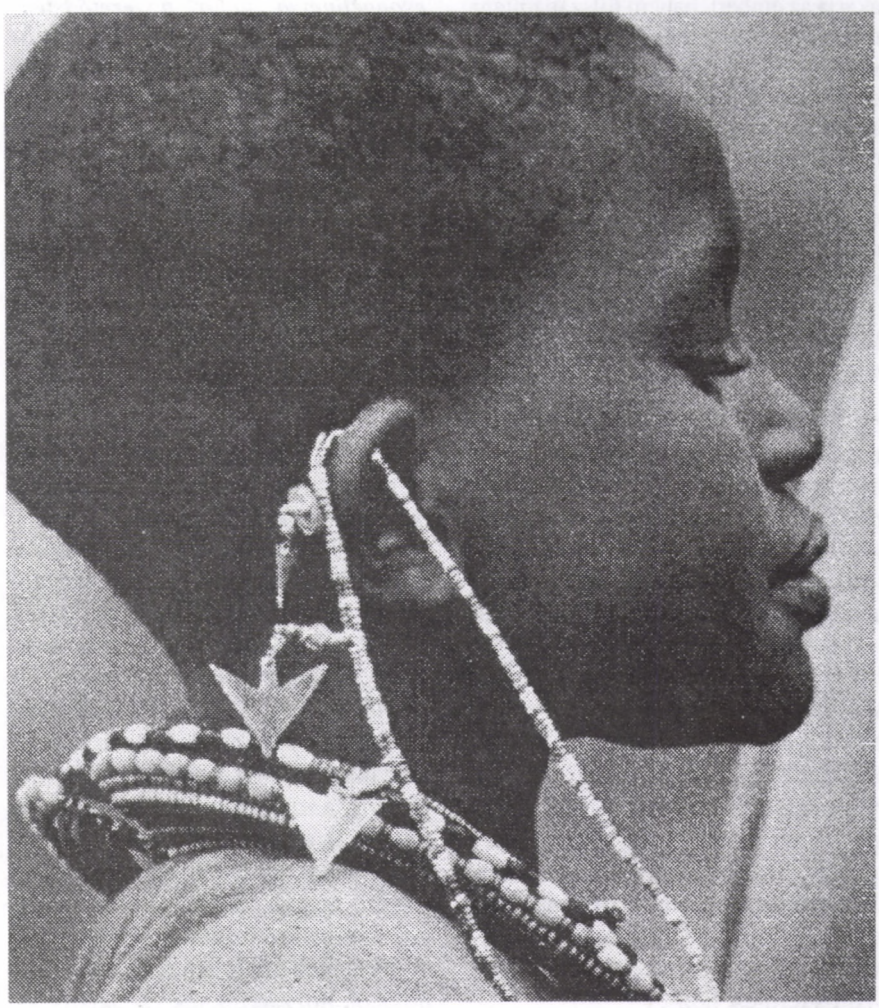

Június 30. — Évközi 13. vasárnap — Mt 10,37–42 — Jézusi értékrend

Bizonyosan Jézus legriasztóbb kijelentései közé tartoznak a kezdő mondatok. Azt még valahogy elviseljük, hogy keresztet kell hordozni — időnként .. lehetőleg ritkán.. —, hiszen milyen jeles alkalom ez, hogy telesírjuk Isten atyai szívét fájdalmunkkal, hogy már megint Jézushoz kell hasonlítanunk; de az már tényleg hihetetlenül hangzik, hogy Jézus a szülői szeretetet is meg meri kérdőjelezni. Feje tetejére akarja állítani a „normális” emberi értékrendet. Szülői, gyermeki szeretetünk mögött mindig biztosnak érezzük a 10 parancsolatot. Talán megsértődve kérdezzük is, hogy csak nem baj, ha számunkra érték a család? A fordítás ismét nem igazán szerencsés. Jézus nem méltózkodásról akar beszélni, hanem egyszerűen arról, hogy a jézusi üzenet nem ezen a hullámhosszon fogható. Jézus feltételezi az emberi értékeket, feltételezi, hogy a szeretetnél nics nagyobb, de ugyanakkor azt is akarja mondani, hogy aki a szeretetet szembe akarja állítani a szeretettel, az nem **hasznos** az „ügyben”. A célunk pedig éppen ez kell hogy legyen: szükségesek legyünk Isten Országához. Ez az, amiért mindent félre kell tennünk. Nem elégedhetünk meg testi–vérségi — emberi szokásra épülő érzelmekkel, vonzalmakkal. Az Isten Országa nem sógorság–komaság, hanem halálos elkötelezettség a jézusi, mindent egy lapra tevő, mindent felülmúló szeretetélet mellett. A Jézust követőnek elsődleges feladata felülvizsgálni önmagát: Mennyire szükséges nekem Jézus és mennyire vagyok én szükséges számára. Erre a kérdésre nem Jézusnak, hanem nekem magamnak kell felelnem.

Július 7. — Évközi 14. vasárnap — Mt 11,25–30 — Nyomasztó teher vagy üdítő iga?

Hogy megértsük Jézusnak a mai evangéliumban elhangzó szavait, bele kell helyezkednünk a korabeli viszonyokba, és először is azt a kérdést kell feltennünk, **kikhez szól** *itt Jézus*. Azokhoz, akik elcsigázottak, ill. meg vannak terhelve. Kik ők? A szegény, egyszerű, hétköznapi kisemberek, akiket egyfelől *elcsigázott* a valóságos (és nem csupán a statisztikailag kimutatott) létminimumért folytatott, kimerítő munka, s az ezzel együttjáró sok betegség, nyomorúság és kiszolgáltatottság, és akiknek másfelől egy csomó szükségtelen *terhet* kell cipelniük, olyan terheket, amiket mások raktak rájuk, nevezetesen a farizeusok, írástudók, papok, azaz a Törvény terhét s a Hagyomány számtalan előírásának terhét. Így azután ezeknek a kisembereknek a nehéz *hétköznapok* terhe mellett a nem feltétlenül szükséges törvények, *előírások* és (ezek be nem tartása miatt) az állandó *rossz lelkiismeret* terhét is cipelniük kellett — állandóan rettegve egy mindenütt jelenlévő Rendőr-Istentől.

Jézus mélyen együttérez ezekkel az emberekkel, és *azt akarja, hogy fellélegezzenek*, békét találjanak; ezért mondja nekik: Hagyjátok ott az írástudókat, farizeusokat, papokat, és gyertek *hozzám*; ne tőlük tanuljatok, hanem *tőlem*; rázzátok le a Törvény és magyarázatai igáját, és vegyétek magatokra az *én* igámat, mert az *én* igám megfelelő (jól illeszkedik, nem tör) és ezért hasznos, az *én* terhem könnyű! Az az Isten ugyanis, akit Jézus képvisel, nem megterhelni, megnyomorítani, tönkretenni akarja az embert, hanem fölszabadítani, fölemelni, fölüdíteni. Jézus nem rejti véka alá, hogy ő is *igát és terhet kínál; de* olyan igát és terhet, amely hasznos az ember számára, amely fölemeli és nem lesújtja.

A Jézus utáni **kereszténység** *sajnos nem értette meg Jézust*, és nagyon hamar *visszazuhant* a zsidó gondolkodásmódba és gyakorlatba. A papok átvették az írástudók és farizeusok szerepét: Jézus valódi tanításáról fogalmuk sem volt, viszont *egy csomó szükségtelen terhet raktak az emberek nyakába*, például elhitették (mert maguk is elhitték), hogy halálos bűnt követ el, aki vasárnap nem megy misére, káromkodik, szemérmetlen gondolatai vannak, vagy hogy súlyos dolog a pénteki húsvétilalom vagy a szentségi böjt megszegése, vagy hogy elkárhozik, aki keresztség nélkül hal meg, és így tovább. Így aztán kialakult, hogy a kereszténység egy csomó parancs meg tilalom, hogy „semmit sem szabad csinálni”, s a hívő ember az, aki állandó bűntudatban él... *Eltűnt az evangélium, a „jó hír” a szerető Istenről*, aki csak jót akar az embernek, örömöt és békét akar adni neki, és akinek az igája azért van, hogy az embernek jó legyen.

A múlt vasárnapihoz hasonlóan a mai evangélium is **választás elé állít:** Az írástudók, farizeusok, papok tanítását és igáját — vagy Jézus tanítását és igáját kínálja föl. Egyszerre két igát senki nem hordozhat. Ráadásul: az előbbi megnyomorít, tönkretesz, az utóbbi fölszabadít, nyugalmat ad.

Július 14. — Évközi 15. vasárnap — Mt 13,1–9 — Jézus magvetése

Aki nem járatos a mezőgazdaságban, az is tudja: a vetőmag csak jó talajon tud növekedni, termést hozni; Jézus hallgatósága még inkább tudta ezt; azt sem volt nehéz kitalálniuk, hogy a példabeszéd Jézus igehirdető tevékenységéről szól, hogy Jézus a magvető, az ő tanítása a mag, és ez a tanítás csak készséges szívekben tud termést hozni: tettekké válni, életátalakító hatású lenni. Ezek **általános bölcsességek**, és ha Jézus csak ennnyit akart volna elmondani, nem kellett volna megfogalmaznia ezt a példabeszédet, hiszen ezeket az általános bölcsességeket mindenki tudhatta magától.

De ha jól megfigyeljük, van a példabeszédben **két szokatlan mozzanat**, két erős túlzás; ezek rejtik Jézus mondanivalóját, s e mondanivalók már egyáltalán nem olyan magától értetődőek: 1) A példabeszédbeli magvető meglehetősen *gondatlanul jár el* a vetőmaggal: gondolkodás nélkül szórja ide-oda — ahogyan a szél (a Lélek?) szórja a magokat; még csak az sem áll itt, mint a többi hasonló példabeszédben, hogy kiment „a szántóföldjére”; egyszerűen csak „kiment, hogy vessen”. Nem csoda, ha háromszor is azt halljuk, hogy „mellé ment a mag”: útfélre, kövek, tövisek közé. 2) A szóban forgó vetőmag *rendkívüli minőségű:* kedvező talajon „harmincszoros, hatvanszoros, sőt akár százszoros termést hoz”.

Ez az a *„kép”*, amelyet a példabeszéd elénk tár (Bildhälfte). De mi lehet a *mondanivalója* (Sachhälfte)?

1) *Jézus* **mindenkinek** *fölkínálja a tanítását*, ill. az az Isten, akit ő képvisel, mindenkinek fölkínálja az Országát, *nemcsak egy zárt csoportnak*, amely kiválasztottnak hiszi magát — *szemben* a korabeli (és az egyháztörténelemben később vissza-visszatérő) példákkal: a farizeusok, az apokaliptikusok, a zelóták vagy az esszénusok mind csak az „alkalmasoknak”, „megfelelőeknek” mondták el tanításukat, s mind megvetették a „profán tömeget”. *Jézus* azonban *mindenkinek* hirdette az igét: tanultaknak és tanulatlanoknak, hozzáértőknek és „laikusok-

nak”, alkalmasoknak és alkalmatlanoknak, méltóknak és méltatlanoknak egyaránt...

2) Ahol Jézus tanítása, Isten ajánlata (mintegy véletlenül!) nyitott emberi szívre talál, ott **rendkívüli hatása lehet**, százszoros termést hozhat: nem sejtett erővel alakíthatja át az illető életét és körülötte is az életet; önző, önmagukkal elfoglalt emberek egyszercsak kinyílnak mások felé, és mások szolgálatára adják az életüket...

Hogy ez mikor, kinél, hogyan következik be — **rajtunk fordul**. Jézus mindent megtett, amit megtehetett (Isten mindent megtesz, amit megtehet). Nem véletlenül fejeződik be így a példabeszéd: *„Akinek füle van a hallásra, hallja meg!”*

Tőlünk függ, hogy „termékeny talaj” lesz-e a szívünk, hogy befogadjuk-e Jézus tanítását, hogy hat-e ránk, hogy átalakítja-e az életünket.

Július 21. — Évközi 16. vasárnap — Mt 13,24–30 — Kigyomláljuk-e a konkolyt?

Ez a példabeszéd **teljesen háttérbe szorult** az egyház (és a világ) életében; nem szokás rá hivatkozni, mondatai nem lettek szállóigékké. Érthető is. Ez a példabeszéd annyira *zavaró* — főleg a vezetők számára (akár az egyházban, akár a világban), de a hétköznapi emberek számára is —, hogy jobb elfelejteni; ez a példabeszéd *fölforgató*, megkérdőjelezi a közfelfogást, megítéli a bevett egyéni és társadalmi életet; ez a példabeszéd *botrányos*!

Miért botrány ez a példabeszéd? Mert azt mondja, hogy nem szabad a konkolyt, azaz a gonoszokat bántani, kiirtani — hagyni kell, hadd növekedjenek, egész a világ végéig; azaz *nincs szükség rendőrségre, bíróságra, börtönökre, hadseregre* (sem NATO-, sem hivatásos katonaságra), nem szabad bosszút állni, nem kell semmilyen bűnt megtorolni, nincs szükség a bűnösök megbüntetésére! *Sőt!* „Ha megütik a jobb arcodat, fordítsd oda a másikat is!”

Hát erről szól ez a példabeszéd. És *ma is botránkozik rajta mindenki*, a vallásosak is, a magukat kereszténynek tartók is. Mert megszoktuk az „igazságszolgáltatás” gondolatát és gyakorlatát, és természetesnek tartjuk. De *a szeretet gondolata és gyakorlata még Kr. u. 2000 évvel is idegen, sőt: botrányos!*

az éjszaka rángat
húz
cibál
pöröl velem
majd rossz napok
fényverte mocska
és mindez
egymás után
váltakozva
és mindig így

nappal és éjjel

Pedig hát nincs másról szó, mint amit **már a Hegyi Beszédben** is elmondott Jézus (Mt 7,1–5): „Ne ítélkezzetek!” És: „Ne nézzétek a más szemében a szálkát, amíg a saját szemetekben gerenda van!” De mi szeretünk ítélkezni, másokat elítélni! Sőt valljuk meg: semmit sem szeretünk jobban! De aki ítélkezik, Istennek képzeli és Istenné teszi magát, legyen az illető egyszerű halandó, főpap vagy főügyész.

Talán értjük már, miért botrányos ez a példabeszéd: mert **leleplez minket**, hogy nem az evangélium szerint gondolkodunk és élünk. Az egyházban is korán gyakorlattá vált, hogy üldözni–irtani kezdték a „bűnösöket”, az „eretnekeket”, és sokaknak ez még ma is kedvenc foglalkozásuk...

De nem ez a dolgunk. **Nem mások bűneivel** kell foglalkoznunk. Csak egyfajta bűnüldözés jézusi: a saját bűneink üldözése, azaz elhagyása, kijavítása. *A saját életünkből kell kigyomlálnunk a gazt!*

Július 28. — Évközi 17. vasárnap — Mt 13,44–46 — Örömében eladja

Ma választ kapunk egy nagyon gyakorlati, hétköznapi gondra: „A kereszténység nehéz dolog!” Nehéz mellette dönteni, nehéz csinálni, nehéz benne kitartani — véljük. Nézzük a példabeszédet!

Akkoriban a biztonságos megőrzés legjobb módja az volt, ha a kincset földbe ásták (később aztán esetleg már nem találták meg, vagy meghalt az illető). Az érvényes jog viszont úgy rendelkezett, hogy a talált érték a földtulajdonosé, és nem a megtalálóé. Ezért megy el a példabeszédbeli ember, hogy — **örömében — eladja mindenét**, és megvásárolhassa azt a földet, amelyben a kincsre bukkant. — A másik példabeszédben egy kereskedőről hallunk, aki éppen bevásárló körúton volt; volt már egy rakomány áruja, amikor rátalált egy nagyon értékes igazgyöngyre (ami akkoriban minden érték csúcsát jelentette); eladja tehát — **örömében — egész rakományát**, hogy ezt ez értékes igazgyöngyöt megvehesse.

Nem vitás, hogy **a keresztény élet áldozatokat kíván** („eladja mindenét, eladja egész rakományát”). *Jézus sokszor beszélt erről:* Ha kezed–lábad megbotránkoztat, eltérít a helyes úttól, vágd le! A rókának odúja, a madárnak fészke van, de az Emberfiának nincs hová lehajtania fejét! Aki jobban szereti apját–anyját–feleségét–gyermekeit, az nem alkalmas Isten Országára! Aki nem veszi föl a keresztjét, nem kész az üldöztetésre, nem követheti Jézust!

De ezek **az áldozatok örömből fakadnak**: a kincsre találó *örömében* adja el mindenét, a kereskedő *örömében* adja el egész rakományát! Isten Országa, a keresztény élet: kincs, igazgyöngy. A nem Isten szerinti, a „világias” élet: az eladott vagyon, az eladott rakomány áru. Amikor az ember nagy kincset talál, *nem sopánkodik*, hogy oda kell adnia a kicsit; nem is „kell”, *egyszerűen természetes*, hogy odaadja. A lemondás valójában nem is tűnik áldozatnak. Fáradságos, nehéz lehet fizikailag, testileg, de *nem lelki teher*, nem nyomasztó szomorúság. És: *az áldozathozatal nem feltétele Isten Országa megtalálásának, hanem következménye!* Előbb van a rátalálás öröme, azután a mindent eladás!

Mi következik ebből? Akinek a keresztény élet, Isten „parancsainak”, Jézus tanításának vállalása–teljesítése csak nyűg, kényszer, nyomasztó teher, aki csak áldozatot talál bennük és örömet nem, az *még nem találkozott Istennel, Isten Országával* — még nem találta meg a kincset, az igazgyöngyöt. *Még útra kell kelnie*, hogy rábukkanhasson...

Till Bastian

Halálos sietség

Védőbeszéd a lassúság kultúrája mellett

„Többet!, Többet!" — kiáltja a „kis Hävelmann" Theodor Storm meséjében, mígnem repülő ágya összeütközik a Holddal, és eljön a csúfos vég. **„Egyre gyosabban, egyre meszszebbre, egyre többet"** — ez lehetne technokrata teljesítményi társadalmunk életének mottója is. A *sebesség* (tempó) az életelixirje, a *mozgékonyság* (mobilitás) az alapelve, és minden kerék egyre gyosabban forog. „Valamely történés gyorsasága szinte éppúgy érdekli a mai embert, mint a tömegesség", írta e század kezdetén az ökonómus Werner Sombart: „Korunk minden nagyságmániája és sebességmániája a **rekord** fogalmában fejeződik ki, és nem tartom valószínűtlennek, hogy egy történetíró néhány száz év múlva, amikor korunkat fogja bemutatni, fejtegetései eme szakaszának ezt a címet adja majd: A rekordok kora..."

De mi is voltaképpen a mozgékonyság? A világosságnál szemlélve azt az állandó kísérletet jelenti, hogy **egyre jobban rendelkezhessünk a térrel és az idővel**. E folyamatosan gyorsított törekvéshez nem csupán egyre gyorsabb szállítóeszközökre van szükség, hanem kifinomult konzerváló technikákra is (mélyhűtött táplálékok) — és mindkét esetben *gigantikus mennyiségű energiára.* A jelenlegi feltételek mellett ehhez az energiafelhasználáshoz hatalmas károsanyag-kibocsátás is társul.

Gyakran panaszkodnak a mozgékonyság *ökológiai következményeire*, **lelki következményeit** illetően mégis többnyire hallgatás uralkodik. De ezek a következmények aligha kevésbé súlyosak. A folytonosan gyorsított mozgékonyságnak az ember belső világában a sietség érzése felel meg. És kinek nem sietős manapság? Minél inkább „megragadjuk" az időt, úgy tűnik, annál inkább kifolyik szorító ujjaink közül. Senkinek sincs már ideje. Ez a **sietség** az a bensőleg megélt érzelmi állapot, amelyet az a fáradozás vált ki, hogy *egyre rövidebb időszakaszokba egyre több viselkedési alternatívát akarunk belegyömöszölni.* Ez a törekvés mindenütt megfigyelhető — például a szabadság eltöltésnek szokásaiban: Már nem egy évben egyszer utazunk négy-öt hétre „friss levegőre", hanem az irányzat az, hogy évente többször menjünk rövidebb szabadságra, lehetőleg a tengerentúlra; és a szabadságot egyúttal „fitness-programmal" vagy „animációval" terheljük meg. Folyton aktívak vagyunk, mindig csinálunk valamit. *Mégis egyre gyakrabban az az érzésünk, hogy valamit elszalasztottunk vagy nagyon is megrövidültünk.* Mindemellett állandóan nyomás alatt vagyunk. Még az „üdülés" is határidőnapló kérdése lett...

De hát másképp volt-e **régebben**? Mozgékonyság nyilván mindig is létezett; „Ubi bene — ibi patria", fordította görögből latinra Cicero Arisztofanészt: „Ahol jól megy nekem, ott a hazám." A kószálás és a gondolkodás e nagyvonalúsága persze *a gazdagok és hatalmasok kiváltsága volt* az antik világban. *Más emberek számára kényszerű foglalkozás:* a hódítók végzete, amikor útrakeltek Máshová országuk pusztulása vagy a népesség nyomása miatt („népvándorlás"), vagy pedig a rabszolgák sorsa, akiket behajóztak mint valami kereskedelmi árut, vagy a hadi szolgálatra kényszerített katonák sorsa. A mozgékonyság csak az arisztokratákban váltott ki pozitív érzelmeket, *a tömeg félt tőle.* A németben rokon fogalmak a „mozogni" (sich bewegen) és a „merészkedni, kockára tenni" (wagen), és akkoriban ténylegesen veszélyes volt minden utazás; és persze a „veszély" (Gefahr) valóban összefügg az „utazással" (fahren) is. Az emberek többsége megmaradt a hazájában, és többé-kevésbé becsületesen ette kenyerét, csak a kalandorokat és a zsákmányra éhes embereket csábították a keresztes- és más háborús hadjáratok — és természetesen a zarándokokat, a búcsújárókat, akik azt hitték, hogy másutt, szent helyeken egy jobb világ részeseivé lehetnek.

Az újkor beköszöntéig és az újkort előkészítő ipari forradalomig a kereskedők, a harcosok és a zarándokok képviselték a nyugtalanság és a nyughatatlanság mintaképeit. De az először hajón úzött **világkereskedelem**, aztán pedig mindenekelőtt a **hőerőgépek** mindent megváltoztattak — mindkét tényező **örökös gyorsulásra ítélt mozgékonyságot hozott működésbe**, amely talán a nem túl távoli jövőben bele fog pusztulni a maga következményeibe (a természet pedig a kipufogógázokba). Mert a térrel és idővel való rendelkezés folytonos optimalizálásának igyekezete — közvetlen ökológiai következményei mellett — *a tér leértékelését és mindenekelőtt értelmetlenné tételét eredményezi.* A mozgékonyság mindig a természetes létalapoktól való elszakadást jelenti, elmozdít, „absztrahál" azoktól — abban a (hosszú távon illuzórikus) reményben, hogy aztán jobban manipulálhatja saját létalapját. Vessük össze a gyalogos kirándulást vagy a biciklitúrát az autózással vagy a repülőúttal: *Minél gyorsabban* repül az igénybe vett jármű, *annál brutálisabban* fosztjuk meg értelmétől az átszelt teret. Így aztán az intercity expressz sokak számára egyfajta emberi csőpostának tűnik, amely átlő minket a már alig észlelhető tájon. Már nem utakat hagyunk magunk mögött, hanem távolságokat „győzünk le" — kerüljön, amibe kerül.

Hasonló a helyzet az időn aratott pirruszi győzelemmel: Sietős jelenünk divatirányzatának célja a készétel, ezt pedig a „szituatív egyedileg evő" számára találták ki — legjobb, ha a szupermarket hűtőládájából közvetlenül a végfelhasználó mikrohullámú sütőjébe kerül. Minek még hagymát pucolni, ételeket előkészíteni vagy éppen párolni? És ha az előkészített ételt takaros alumíniumcsomagolásban nyújtják, akkor az egyúttal edényül is szolgálhat.

Legkésőbb most van szükség arra, hogy utánanézzünk e konyha ökológiájának, egy effajta étlap környezeti vonatkozásainak. Mert **a téren és időn aratott diadal**, amelyet a világszerte elterjedt étlap és a villámgyors, „kézből a szájba" elkészítés testesít meg, **nem adatik ingyen**. Vegyük szemügyre példaként a nyílt tengeri halászat termékeit, amelyeket mint halrudacskákat, pazar fileket és hasonlókat állítólag közvetlenül a tányérunkra helyeznek. Eltekintve az

óceánok könyörtelen kizsákmányolásától, e készételek fogyasztása olyan energiaigényes, hogy *a megfelelő halétek minden kalóriájára száz kalóriányi dízelolajat* pocsékolnak el: a zsákhálós halászhajók működtetésére, a mélyhűtésre, a hűtőházakra és a szállításra. Olyan negatív mérleg ez, amely bizonyítja, hogy fölöslegtársadalmunk milyen mértékben állít ki *fedezetlen váltót a jövő terhére.*

Sehol sem figyelhető meg olyan jól a modern mozgékonyság önmagát erősítő lényege, mint **a „szabadidős viselkedésben"**. Először is búcsút kell mondani a „szabadidő-társadalom" fogalmának. Bár **a tételes munkaidő** kétségtelenül csökken — legalábbis az északi félteke ipari országaiban —, a fennmaradó „nem-munkaidő" azonban egyáltalán nem nyugodt szabadidő: Messzemenően felemészti a *számtalan bürokratikus és hasonló procedúra*, amelyet nem lehet munkaidőben elintézni: hatósági ügyintézések, pénzügyi tennivalók, a jövedelemadó ellensúlyozása, szülői értekezletek; mindezekkel és sok egyéb feladattal és tevékenységgel — amelyeknek elhanyagolása többnyire hamarosan megbosszulja magát — a nem munkával töltött időben kell megbirkózni.

Az év 5860 „éber" órájából (az átlagember évente 2900 órát alszik át) *1950-ben* 2700 óra esett munkára és munkába menetelre, 1600 a valódi szabadidőre és 1560 az imént említett „más elintéznivalókra". *1990-ben* a munkára és munkába menetelre fordított idő évi 2000 órára esett vissza, de a tényleges szabadidő csak 2100 órára emelkedett, mivel a „más elintéznivalókhoz" szükséges időtartam 1560 óráról 1760 órára nőtt. A munkaidő csökkenése ezért még messze nem jelent kényszerűen több szabadidőt, és a vélt szabadidő-társadalom minden más, csak nem a nyugodt szabadidőtöltés kultúrája.

Még inkább érvényes ez, ha felidézzük, a legtöbben **hogyan töltik el szabadidejüket:** utazásokkal, úton levéssel, autóban — sokkal inkább nyugtalanul, mint önfeledten. Mivel gyakran egyre több tevékenységet terveznek egyre kisebb időtartamra, a döntéshozatali nyomás folytonosan növekszik.

A modern élet állandó, mindig még tovább gyorsított belső és külső mozgékonysága **egyre nagyobb nyomás** alá helyezi ezt az életet. Mindig arra gondolunk, amit nem tettünk meg és ami talán jobb lett volna. Minél bőségesebbek a lehetőségek, annál mélyebb *a választás kínja*, annál nagyobb a döntéskényszer okozta *stressz* — minél jelenvalóbb mindenütt a lázas nyüzsgés és a sietség, annál nagyobb az *elégedetlenség.*

Bár a minket szüntelenül bombázó információk révén folyton szemünk előtt láthatjuk a legújabb rettenetes

A víz éjszakára
elnyeli napfényékszerét
de ne félj
utána mehetsz
a hihetetlen vízben
minden kincse
tiéd

képeket a megkínzott bolygó minden sarkából, mégis milyen furcsa: **a bőségért** itt is **intenzitásveszteséggel kell fizetnünk**. A hírműsorok képei borzalmasak, a TV játékfilmjei érdekfeszítőek — sok ember mégis *kietlennek* érzi az életét. Már semmi sem izgatja fel őket igazán. A belső fejlődés nem tart lépést a külső túlterheléssel, sőt e túlterhelés az *eltompulás* új formáját hozza létre: mindig új, egyre gyorsabban váltakozó szenzációk — *növekvő belső üresség* mellett. A tartós időhiány, egyidejűleg azzal a törekvéssel, hogy a még megmaradó időt egyre jobban „használjuk ki", magát az életet fenyegeti: *a sietség halálos lehet.*

Közben kiderül, hogy a kegyetlenül és erőszakosan űzött természetrombolás magával hozza a **lélekrombolást** is. Amint az általános nyüzsgés és lárma közepette egyre nagyobb nehézséget okoz tudnunk, *„voltaképpen mi is a lényeg"*, a szép látszatok, az árubőség és az általános tetszőlegesség kínzókamrájában úgy *pusztulnak ki egymás után egzisztenciális gyökereink.* Ha a „természet", élő és élettelen környezetünk már nem jelent érzelmileg töltött kategóriát, s annak elszegényedését és elpusztulását már nem sajnáljuk és nem gyászoljuk, akkor az sem számít, ha az autóforgalom tönkreteszi az erdőket, ha a házak és utak megpecsételik a táj sorsát. Miért ne betonozhatnánk le az egész Földet? Átszelt térként amúgy is megfosztottuk értelmétől és ezzel megsemmisítettük az észlelés számára. Az óra absztrakt *ideje* s a szállítójárműveink által egyre gyorsabban átszelt *tér* — már csak számtani egységek, érzéki észlelésünk számára idegenné lettek. Az olyan *ritmusok*, mint például az évszakoké, furcsán ódivatúak, és aki csak hazai gyümölcsöt eszik, az a haladás örökösen konzervatív ellenségének számít, a „tősgyökeresség" minden formája pedig letűnt korokra való rossz levegőjű emlékezésként jelenik meg.

De hogyan találhatnánk rá újból a helyes **mértékre**, *a helyes időmértékre?* Egyfelől arról van szó, hogy az abszolutizált mozgásvágy visszavonása által ismét megteremtsük kultúránkban *a mozgékonyság és a helyben maradás* **egyensúlyát**; másfelől a helyes időmértéket alkalmazva meg kell találnunk az **egyensúlyt** *a környezetünkbe történő lehető legcsekélyebb beavatkozás* (az ilyen beavatkozások teljes elkerülése lehetetlen) *és a között* a kísérlet között, *hogy a világot a lehető legintenzívebben és érzékileg legkielégítőbben tapasztaljuk meg.* E két görbe metszésponját csak a saját élményvilágunkban való *türelmes próbálkozással* lehet meghatározni, persze csak akkor, **ha nem menekülünk többé önmagunk elől** (és ez azt jelenti: saját halandó ideiglenességünk elől), **és nem találunk ki e célból egyre raffináltabb technikákat.**

Lényeges annak az *érzelmi megélése*, hogy először is *így nem megy tovább*, és hogy, másodszor, *másképp is lehet élni*, és éppen ez az új út, ez az áttérés a lassúság kultúrájára nem csupán valaminek a mellőzése, hanem **nyereség** is: új életminőséget nyerünk, új érzéki ingereket, s az életünk ismét azokra az izgató-izgalmas tapasztalásokra irányul, amelyek a halálos sietség ördögi körében újból és újból csírájukban semmisültek meg.

Forrás: Publik-Forum 1993/22

Wolfgang Kessler

A teknősök diadala

Kitörés a gyorsulás kelepcéjéből: A vállalkozások felfedezik a lassúság erényét

Az emberiség jövőjének egyik elképzelése, legalábbis a szakértők körében, a *„teherbíró, tartós fejlődés"*; ezen olyan fejlődést értenek, amelynek során „a jelen generációi csak annyi nyersanyagot használnak el igényeik kielégítéséhez, hogy még a világ népességének eljövendő generációi is kielégíthessék igényeiket". Így határozta meg mintegy tíz évvel ezelőtt az egyik ENSZ-bizottság annak a környezetbarát világgazdaságnak a feltételeit, amely *a távoli jövőben is biztosítaná az emberiség fennmaradását.* Amilyen szép ez az álom az emberiség jövőjéről, olyannyira ellentmondani látszik a világgazdaság valóságának. Mert a nagy vállalkozások egészen más célokat követnek: Egyre újabb piacokat keresnek, motorizálni akarják egész Kínát, pénzzé tenni az utolsó fát is az esőerdőkben, és mindezt egyre gyorsabban és egyre kisebb szünetekkel. Azt jelenti ez, hogy a gazdasági fejlődés homlokegyenest ellene dolgozik a környezetbarát világgazdaságnak? Válasz: Csak első pillantásra tűnik így. A második pillantás megmutatja, hogy **éppen a nagy vállalkozások**, a szünet nélküli tevékenykedés eddigi úttörői **tájékozódnak más irányban: felfedezik a lassúságot**.

A termelékenység és a termelés folytonos gyorsulásának értelmében való kételkedés egyik példája *Christoph-Friedrich von Braun*, aki hosszú éveken keresztül a *Siemens RT* kutatási és fejlesztési osztályát vezette. Sok éven át azzal a hitvallással járta a világot, amely jellemző a vállakozókra: Az a lényeg, hogy egyre rövidebb időközökben mindig újabb és újabb termékeket és technológiákat dobjunk piacra, hogy a versenytársakat kiüssük a nyeregből. Időközben Braun mégis pesszimistább lett. Személyi számítógépén kifejlesztett egy üzemgazdasági modellt, hogy megjósolhassa az egyre rövidebb termelési ciklusok következményeit. Az eredmény a *Wirtschaftswoche* c lap szerint: *„Az a veszély fenyegeti a vállakozásokat, hogy az innováció veszedelmes kelepcéjébe zuhannak."*

Ennek a modellszámításnak az eredménye könnyen ellenőrizhető. Az egyre újabb termékek és technológiák kifejlesztése ugyanis olyan magas költségeket nyel el, hogy *csak akkor érhető el velük nyereség a piacon, ha a termékeket a lehető leghosszabb ideig vásárolják.* De az újdonságok lehető leggyorsabb bevetéséért folyó verseny pontosan ezt nem engedi meg. Braun azt mondja: „A gyorsulás legkésőbb akkor érkezik el határaihoz, amikor a piacra dobási szakasz annyira lerövidült, hogy a fejlesztési költségek már nem hozhatók be." Másképpen kifejezve: *A mindennapos technológiai forradalom azzal fenyeget, hogy felfalja saját gyermekeit.* Braun nézete szerint a vállalkozásoknak ezért a jövőben azon kell törniük a fejüket, „hová tart a technológiai utazás". Néhány gazdaságtudós is felismerte az idők új jeleit, például Klaus Backhaus, a münsteri egyetem tanára: „Sok üzletágban már elértük a gyorsulás határát."

Mindazonáltal ha valaki arra következtet ezekből a felismerésekből, hogy a következő évtizedekben a vállalkozások automatikusan új technológiai csapásra térnek át, az nem vesz tudomást a világpiac tárgyi kényszereiről. Amíg a nagy versenytársak az állandó gyorsulásra tesznek, más világpiac-irányultságú nagyvállakozások sem járathatják lassabban termelésüket. **A vállalkozások együtt ülnek a gyorsulás kelepcéjében: Választaniuk kell,** hogy részt vesznek-e a szüntelen gyorsulás menetében, noha ismerik a jövendőbeli veszélyeket, vagy pedig rögtön elveszítik versenyképességüket. De bármilyen kilátástalannak tűnik is **ez a dilemma, hatalmas esélyt rejt magában** ahhoz, hogy elindítsa a fejlődést a teherbíró világgazdaság felé: Nevezetesen *abban az esetben, ha az ipari országok kormányai üstökön ragadják az alkalmat,* és megnyitják a menekülés útját a vállakozások számára a maguk csinálta gyorsulási kelepcéből.

Ehhez **a politikusoknak olyan keretfeltételeket kellene teremteniük,** amelyek másfajta technológiai fejlődést jutalmaznak és ezáltal lehetővé teszik az áttérést a lassúságra. *Három intézkedés lenne különösen fontos:* A nagy ipari országoknak

– olyan *energiaadót* kellene bevezetniük, amely a különösen energiaigényes folyamatokat lassan, de fokozatosan megdrágítja;

– minden vállalkozást kötelezniük kellene arra, hogy az általuk eladott termékeket használat után *visszavásárolják*, és megfelelően feldolgozzák vagy ártalmatlanítsák;

– a megtermelt javak *kölcsönzését* kedvezőbben kellene adóztatniuk, mint e termékek eladását.

Első pillantásra talán jelentéktelennek tűnnek ezek az intézkedések, de **hosszú távon tartós gazdasággá változtatnák** azt **a gazdaságot**, amely jelenleg a minél előbb eldobható termékek gyártására törekszik. Ugyanis: A kapitalista versenygazdaságban a vállalkozások azt takarítják meg, ami sokba kerül. Az új keretfeltételelek mellett *a vállalkozások megpróbálnák a lehető legcsekélyebb nyersanyag- és energiaráfordítással előállítani termékeiket, hogy a visszavásárlás– újrahasznosítás– ártalmatlanítás költségeit olyan alacsonyan tartsák, amennyire csak lehetséges.* Ezenkívül a termelési javak kölcsönzésének kedvezőbb adóztatása miatt a vállalkozásoknak már nem vásárlók értelmében vett *elhasználókkal* lenne dolguk, hanem *felhasználókkal.* Ezek *a felhasználók pedig a maguk részéről ügyelni fognak a termékek kiválasztásakor* arra, hogy azok olyan hosszú életűek, s emellett olyan kevéssé javításra szorulóak legyenek, amennyire csak lehetséges. Versenyképes tehát csak az lenne, aki ezeket az igényeket a legjobban kielégíti. Ily módon **az egész gazdaság előtt új célok állnának: a mennyiség helyett a minőség, a gyorsulás helyett a lassúság**.

Hogy mennyire megváltoznék az ipar gazdálkodása ilyen feltételek mellett, azt a genfi *Institut für Produktdauer-Forschung* igazgatója, *Walter Stahel* írta meg *„A gyorsulás*

kelepcéje avagy a teknősök diadala” c., figyelemre méltó könyv számára készített tanulmányában (a könyvet két gazdaságtudós, Klaus Backhaus és Holger Bonus adta ki; Schäffer–Poeschel Verlag, Stuttgart). „A tartós gazdaságban már nem a javak elkészítését optimalizálják, hanem hosszú időn keresztül való felhasználásukat”, írja Stahel. Továbbá: „A hasznonnal történő eladáskor megmarad a bérbeadó forgalma, jóllehet lényegesen kisebb mennyiségeket termelnek.” Emellett Stahel az „ő” intézetében megvizsgált példákon mutatja meg, hogy *egy ily módon megváltozott gazdaság nem mondana le sem a technológiai innovációkról, sem a munkahelyekről — csupán a nagy nyersanyagfelhasználásról és a környezet ebből fakadó megterheléséről.*

A hosszú életűség és a lassúság gazdasági kultúrájára *egyenesen jellemző a számítógép-nyomtatók területén mutatkozó fejlődés.* Először az eldobható modulokkal készített nyomtatók kerültek piacra, s ezek a nyomtató élettartama során töméntelen mennyiségű hulladékot produkáltak a felhasznált anyag formájában. Ez az anyag gyakran a nyomtató árának többszörösébe került. Aztán a többször felhasználható nyomtatófejekkel ellátott nyomtatók kerültek piacra, amelyekkel a hulladék mennyiségét a felére lehetett csökkenteni. Időközben pedig megjelentek azok a tartós nyomtatók, amelyek gyakorlatilag örökké tartanak és amelyeket alig kell gondozni; Stahel szemében ez a nyomtató „az új lassúság terméke, kvantumugrás a hosszú távúság új technológiájába, amely fölváltja a technika lineáris továbbírását”.

Hogy **a tartós gazdaság fejlődésének egyáltalán nem kell a technológiai innováció rovására mennie**, azt a japán fényképezőgépgyártó *Minolta* cég tervei mutatják. A teljes fényképezőgépek folyton újabb modelljei helyett a *Minolta* a jövőben építőkockarendszerben akarja kínálni termékeit: az egyes elemek így kicserélhetők lesznek új modellekre, ha azok tényleg jobbak (vagy inkább környezetbarátok), anélkül hogy a vevőknek új gépet kellene vásárolniuk. Ez az innovációs kedv és a környezetkímélés sikeres kombinációja lenne.

Ehhez jön, hogy **a termékek megnövekedett hosszúéletűsége egyáltalán nem csökkenti a munkahelyszükségletet**, amitől a kritikusok gyakran félnek. A hosszú életű autó példája alapján az *Institut für Produktdauer-Forschung* azzal számol, hogy a lassúság felé fordulásnak a gazdaságban *még pozitív kihatásai is lehetnek a munkahelyekre.* E számítás kiindulópontja az autók összehasonlító költségelemzése az első tíz, ill. az első húsz évre vonatkozóan. Az eredmény: Tíz év után a vételár 57 százalékkal még a költségek oroszlánrészét teszi ki. A javítóműhelyekben végzett munkák költsége 19 %-kal éppoly alacsony, mint a pótalkatrészek költsége 18 %-kal. Húsz év után ellenben a vételár részesedése az összköltségből 31 %-ra süllyed, miközben a szervízekben végzett munka költségrészesedése 36 %-ra, a pótalkatrészeké 29 %-ra emelkedik.

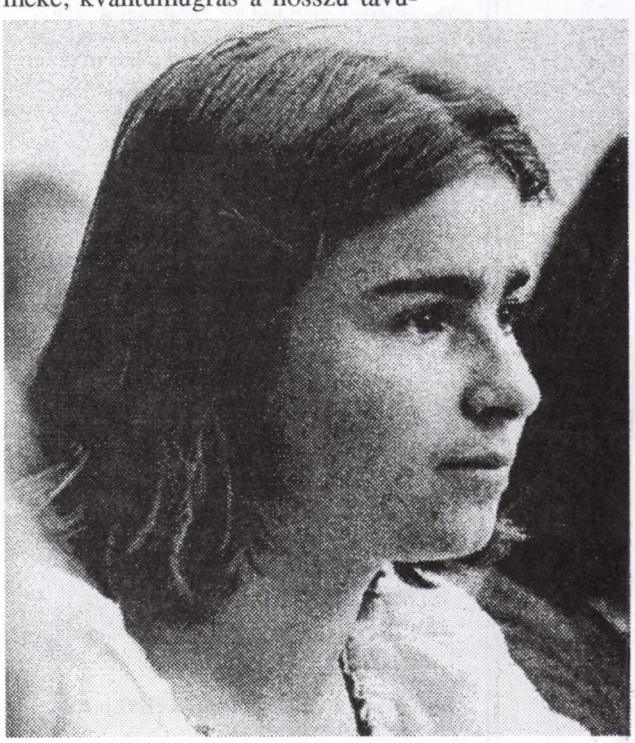

Első pillantásra ugyan nem túl szemléletes ez a számtűzijáték, de a második pillantásra világos üzenetet hordoz a munkahelyeket illetően: Minél tovább használnak egy autót, annál inkább veszít jelentőségéből a robotok munkája a keresztül-kasul racionalizált autógyárakban, közben pedig növekszik a helyi műhelyek és munkaerő jelentősége. Az autógyártás e példája azt mutatja, hogy a tartós gazdaság egyáltalán nem megy a munkanélküliek rovására. Ellenkezőleg: *A hosszúéletűség tendenciózusan leértékeli az automatizált gyári munkát, és megerősíti a kézi munka és a szolgáltatások jelentőségét — mégpedig ott, ahol a termékek felhasználói élnek.* A hosszú életű autók ugyanis drágábbak lesznek, mint a rövid életűek. Ez a magasabb ár csak akkor fogja megérni a felhasználónak, ha a lehető leghosszabb ideig használhatja az autót. A magasabb ár egyidejűleg mégis kifizetődővé teszi a javításokat, amelyeket olcsó autók esetén alig éri meg elvégeztetni. Ezért a hosszú életű autók termelése a gazdasági aktivitást áthelyezi a tömegtermelésről a helyi javító- és szolgáltató gazdaságra. Mivel ez a folyamat messze csekélyebb nyersanyag- és energiafelhasználást kíván, ezzel **az új technológiai fejlődéssel egyszerre két célt érnénk el:** *több munkahelyet és a környezet jobb megkímélését.* Az új keretfeltételek mellett a vállalkozások kitörhetnének a gyorsulás kelepcéjéből — semmi sem állna már a teknősök győzelmének útjában.

Ezek az optimista kilátások mindenesetre nem ejthejtnek minket tévedésbe a tekintetben, hogy **ez a folyamat a megfelelő politikai előnyadáson áll vagy bukik**. Ha a politika nem biztosít számára elsőbbséget, akkor a multinacionális konszernek inkább folytatni fogják jelenlegi innovációs háborújukat, mint hogy maguktól új pályára álljanak; az egyes vállalkozások számára ugyanis túl nagy a veszély, hogy a gyorsulás kelepcéjéből kitörni akarván, a konkurrencia megszabadul tőlük. *A teknősök csak akkor arathatnak diadalt, ha a nagy ipari országok kormányai koncentrált akcióban egyeznek meg:* olyan intézkedésekben, amelyek a technológiai innovációs folyamatot eltérítik eddigi céljától, a mielőbb eldobható termékek állandóan gyorsuló gyártásától, és új cél felé irányítják, a minőségi termékek lassú nemesítése felé.

Bár a legtöbb ember joggal nem bízik a politikában, hogy érvényesülni tud a hatalmas gazdasági érdekek ellenében, de a lassúbb, és ezáltal teherbíróbb gazdasági fejlődés felé tett fordulat **nem nélkülözi a realitást**, *hiszen* olyan fordulatról van szó, amely *hosszú távon maguknak a vállalkozásoknak is érdekében áll.* A nyertesek száma messze meghaladná a veszteseket — gazdaságilag és környezetvédelmi szempontból egyaránt.

Forrás: Publik-Forum 1995/20

A rovat mindkét írását **Gromon András** fordította.

TARTALOM

Tanulmány
Wilhelm Haller: Az üdvözítő alternatíva (II. rész) 2–6
Vincze Endre: Mikroelektronika és társadalom 6–10
Jacques d'Autumne: Az evangéliumok értelmezéséről 11–14
Interjú
Fecskepalota (Interjú Orbán Péter gyógypedagógussal) 15–16
Gyerekeknek Moha-mese
Bámészkodás vagy megfigyelés 17–18
Egyházreform
Norbert Scholl: Jézus nem akart papokat 19–20
Könyvismertetés
Bulányi György: Szent Pál teológiája 21
Olvasók fóruma
Olvasóink leveleiből 22–23
Elmélkedések
Leveled jött Istentől (Vasárnapokra) 24–27
Környezetvédelem
Till Bastian: Halálos sietség 28–29
Wolfgang Kessler: A teknősök diadala 30–31

Az e számunkban közölt versek

Horváth Ágnes

alkotásai

John Pinedo

TELEVÍZIÓ-ZSOLTÁR

A TV az én pásztorom, nincs igényem másra!
Kényelmes fotelekben helyet készít nékem,
a hittől egyre távolabb vezet engem.
Lelkemet lerombolja,
az érzékiség és az erőszak ösvényein vezet
szerkesztői nevében.
Járjak bár a keresztény felelősség köntösében,
nem zavar meg semmi,
hiszen a TV velem van,
kábelei és távkapcsolója megvigasztalnak engem.
Ellát minden jóval
világiasságom törekvései szerint,
megkeni fejemet
humanizmussal és a történéssel az anyagiak felé,
kívánságaimat színültig betölti.
Garantált lustaság és nemtörődömség
fog követni engem életem minden napján,
és a TV-nézők házában lakom
időtlen időkön át.

Fordította: Mihályi Miklós

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

VII/3. (37.) szám. Megjelenik évente hatszor.
Alapította: Simonyi Gyula
Szerkeszti a Szerkesztőbizottság.
A szerkesztőbizottság titkára: Garay András
Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám:
10200964-20210809 Magyar Hitelbank Rt.
Budapest V., Szabadság tér 5–6.

Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok" megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak.
Bármely összeget köszönettel fogadunk, és 4000 Ft vagy nagyobb támogatás esetén **állandó tiszteletpéldányt küldünk.**
Az Alapítványnak adott összeg az adóalapból levonható!
Nyugatra 200 DM vagy nagyobb támogatás esetén küldünk állandó tiszteletpéldányt.

Felelős kiadó: Vincze Endre
Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
Szerkesztőség: 1028 Budapest, Kazinczy u. 3.

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.
Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.
Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Nyomták a VÁCI OFSZET KFT nyomdaüzemében, Vácott.
Felelős vezető: Szilva István
ISSN: 0865-8021

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolance, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
Editor: GARAY András
Adress: H–2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentory copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:
1028 Budapest,
Kazinczy u. 3.

Előfizetést megfelelő postautalványon a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, és a hátán, a közleményben világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 1996-ra (postaköltséggel):
Belföldre: . . . . . 400 Ft
10 példánytól (példányonként) . 352 Ft
szociális előfizetés . . . . . 292 Ft
(nagycsaládosok, mozgássérültek, hallássérültek, diákok, hetven éven felüliek és állami gondozottak számára, postaköltséggel együtt)

Külföldre:
Itthon előfizetve:
a szomszédos országokba . . . . 400 Ft
egyéb külföldre . . . . . 1500 Ft
Nyugaton: . . . . . 36 DM

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai keresztény iskolát támogatják.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

VII. évf. 4. szám
1996. augusztus
50,— Ft

A tisztaság megszállottjai

Végső kérdések

Élet a nagycsaládban

Egyháztörténelem jelen időben

Moha-mese

Aktív erőszakmentesség

Vasárnapi elmélkedések

Olvasói levelek

Az ökológia és az Antikrisztus

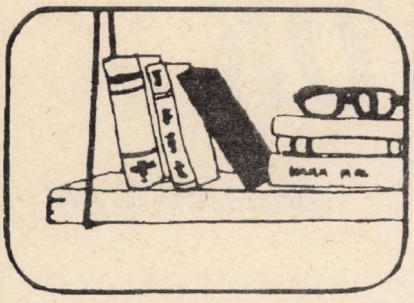

Wilhelm Höck

A tisztáknak semmi sem elég tiszta

A Nyugat mosakodási kényszere, avagy Isten látványa a nőben a legtökéletesebb

A bizonytalanságban élő ember — ha nem talál belülről fakadó szabadságra — *biztonságra vágyik.* Az egyik út, amely **fogódzót látszik ígérni, a tisztaság.** A *mosószerreklámok* mutatják ezt: Arra ösztönöznek és szólítanak fel, hogy olyan tisztaságot érjünk el, amely több, mint a fizikai tisztaság, a fizikai piszok hiánya — úgyszólván szálmélységű mélytisztaságot. Aki erre törekszik, az belülről biztosnak, szilárdnak érezheti magát, mivel eltávolította a szennyet és betegségcsírákat. Az ígért fehérségben van valami az angyalok tisztaságából; szent szín. Persze a színes ruhát is ápoljuk és megtartjuk ily módon, megóvjuk a pusztulástól — mintegy halhatatlanná tesszük, legalábbis rövid időre. Tekintetünk elől eltűnik a múlandóság, a halál a feledés áldozata lesz. Úgy látszik, megmenekül a tisztességes emberrel összenőtt lélek. Főként a rendes házak tiszta világában.

Továbbá úgy tűnik — legalábbis a reklámszövegek szerint —, hogy megmenekül a lélek, *ha sterilizáljuk a testiséget:* mindenfajta dezodorral, tisztítóeszközzel és krémmel el kell űzni az eleven test szagát. A hajtól a szájon és a nemi szerveken keresztül a lábujjakig terjedő higiénia nem csupán „az egészség szempontjából hasznos”, amint ezt a „hügiénosz” szó tudtunkra adja, hanem annak a sterilizációjára nézve is, ami ki van szolgáltatva a pusztulásnak: a világnézetként űzött testápolás az örökkévalóság számára való bebalzsamozás elővételezése.

A tiszta lényről, a tisztaságról szóló tan „tiszta tan”, **hasonlóan az ideológiák és a fundamentalizmusok „tiszta tanaihoz”.** Azok, akik egyszerű, kis nevezőre hozzák az igazságokat, értenek ahhoz, hogy biztonsággal tegyenek különbséget az igazi, az Istennek tetsző emberek és azok között, akik nem-emberek, vagy nem-igazán-emberek: hitetlenek, barbárok, idegenek, tisztátalanok. Számukra nyilvánvaló, hogy pontosan eldönthető, milyen *a tiszta nép, a tiszta faj, a tiszta hit,* hogy az idegen befolyásoktól való túlságos megterheltség elhárítható, és az idegenek legalábbis kiutasíthatók, ha már a szokások nem engedik meg kiirtásukat. Az a politika, amely a mosószalonok és vegytisztítók mintájára értelmezi önmagát, nincs a szélsőséges csoportok vagy peremcsoportok számára fönntartva. Még a „tartózkodási helye Németország” szófordulat is azt jelenti, hogy tisztán meghúzott határok között élve, a németek őrizkedni akarnak az idegen hatások globálissá válásától. A gazdaságra hivatkozás itt csak a fundamentalista alapirányultság ürügye.

A mos(d)ási kényszer, a kényszeres takarítás vagy tisztántartás uralkodik itt is, ott is: a ruházat-, a lakás- és a testápolásban ugyanúgy, mint a fundamentalizmusban, amely undorral nézi a keveredést. Mindkét esetben **ördögűzésről van szó,** ha Ördögön a „diabolos”-t, a „Rendetlenségcsinálót”, „Zűrzavarkeltőt” vagy *„Összekeverőt”* értjük. A tiszta rend által őt kell megakadályozni piszkos tevékenységében, hiszen tudjuk, hogy „a gonosz csírái”, a baktériumok és vírusok csakúgy, mint a tisztátalan gondolatok és vélemények, mindenütt ott leselkednek. Mindkét esetben — a halandóság higiéniai kiszorítása és saját dolgaink tisztántartása esetében egyaránt — egy **vallástörténeti és valláspszichológiai probléma** az alapja az aktuális jelenségnek: *a vágyakozás arra, hogy az ember megmentse a lelkét a boldog halhatatlanság számára. A tiszták számára ezért nem lehet semmi sem elég tiszta.*

Erről már a Szókratész előtti, **orfikus szövegekben is** szó esett: A lélek a tisztaságból jön, a földi testben valamilyen bűnt vezekel le, és a szentek örök tisztaságába törekszik vissza. **Platón** számára a filozofálás a lélek megtisztítását jelentette az átmeneti testiségtől. Az óiráni vallással együtt — amely a gonosztól való megtisztulás folyamatát látta a világtörténelemben — alighanem ilyen források alakították a gnózis és Máni tanait a lélekről. Szerintük, **a gnoszticizmus és a manicheizmus** szerint a testiség földi, materiális világa egy gonosz princípium, egy démiurgosz, a tisztán szellemi, valódi Istennel szembeni ellenisten műve; és a Gonosz világa, a gonosz világ képezi a csábítást a lélek számára, hogy eljátssza örök üdvösségét. Ezen üdvösség biztosítása érdekében a belebocsátkozás, az inkarnálódás helyett következésképpen tartózkodni kell a világtól; önmegtartóztatás, tartózkodás a világtól és az élvezetektől: a gnoszticizmusban és a manicheizmusban ezek az üdvösség elérése érdekében végrehajtott megtisztulás módszerei. A nemzés azt jelenti, hogy újabb gonoszat hozunk a már amúgy is gonosz vi-

lágba. Az ellenemondás a világnak tudatosan gyakorolt menekülés a világtól. A világtól elfordulva a lélek — amely a világban van, de nem a világból való — eljuthat a tiszta, nevezetesen megváltó *ismerethez*, mondták, éppen ahhoz az ismerethez, hogy a földi világ az Ördög műve. A szexualitást és az erotikát elítélték — még a hivatalos kereszténységben is, amely nem tudott kitérni az inkarnációnak a hit szerinti tényállása elől: ama tan elől, hogy az inkarnáció megerősítette vagy rehabilitálta a földi valóság szentségét.

Ebben a helyzetben rögzítették írásban az Ördögnek mint Isten és az ember abszolút ellenségének az exisztenciáját: mint a Piszkos, a Tisztátalan foglalatát, amit a középkor csak módjával látott benne. A „Rendetlenségcsináló” halálos veszéllyé vált a lélek számára, a Pokol pedig fertővé; a tisztaság ellenben a hit médiumává és termékévé. A gnózis érvényre jutott és **az iszlám** fölkapta — ahogy a törvény szerinti tiszta életről szóló zsidó elképzelést is —, miközben persze a két keleti vallásban az élet, a földi valóság éppoly kevéssé számított egyszerűen tisztátalannak, mint a *hivatalos* keresztény tanításban. A nem-tiltott dolgok keretében aztán már szabad volt élvezni a világot.

Tiltották viszont a világ élvezetét a gnosztikus-manicheus hittartalmak által formált **katharok**, akik Dél-Franciaországban éltek a 12. században és a 13. szd. elején. Közben persze magukat tartották az igazi kereszténynek, a tiszta kereszténynek; nevük, a „katharok” szó szerint azt jelentette: a „tiszták”. Programjuk a megtartóztatás révén megvalósított elfordulás volt a világtól; Róma ezt nem akarta tűrni, ezért kiirtásukat kezdeményezte. A „katharok” szóból jött létre aztán a „Ketzer” (eretnek) szó. A szigorú tisztaság eretnekség volt — de olyan eretnekség, amelyet a hatalmasabbak definiáltak, akik a *saját* tanításukat tartották a tiszta tanításnak. Az igazi tisztaság birtoklásáért folytatott harc volt ez, és **az inkvizíció** számára is mindenekelőtt erről volt szó. A máglyákon kiégették, megtisztították a tisztátalan hit által bemocskolt lelkeket, *a máglyák tisztítóhelyek voltak* az Ördög által áthatott, összekuszált világ számára. (A vízkeresztséget fölülmúlták a tűzkeresztséggel.) És a 16. szd. utolsó évtizedében a vezeklést hirdető, szexuálneurotikus prédikátor, **Savonarola** máglyákat állíttatott Firenzében, amelyeken a földiesség és a szépség jelképeit égették el: Erosz és a Nőiség jelképeit.

Effajta megtisztítás volt aztán a mintaszerűen kathar **boszorkányüldözés**. Úgy látták, hogy a világot beszennyezte az Ördög, aki az asszonyon keresztül talált utat a férfias — mivel szellemi — tisztaság tartományához. Ennek a gondolkodási mintának az előképét az ókeresztény időkben találták meg, amikor is a nőben nemcsak a világiasság testi szimbólumát látták, hanem egyúttal a Pokol kapuját is. A nőt és a tisztátalanságot azonosították — és ez így maradt Sigmund Freudig és még tovább.

A puritanizmus, amely a „tiszta” görög megfelelőjét, a „katharos”-t a latin „purus”-szal váltotta föl, készségesen ragadta meg és használta föl a világnak, az élvezeteknek és érzéki vágyaknak való ellenemondást. A tisztítótűz általi, bizonyos fokig humánusabb megtisztítást nem ismerték, így aztán már itt és most végre kellett hajtaniuk. Az „evilágon belüli aszkézis”, nevezetesen *a munka révén* történt az üdvösség előkészítése, és ez az aszkézis végül *az elvont-tiszta pénz szentté avatásához* vezetett, amelyet ugyan piszkosnak, később — pszichoanalitikusan nézve — az ürülék megfelelőjének tekintettek, amelyet azonban — a készpénzhasználat nélküli hitelrendszer, a csekkek és váltók készpénz nélkülisége útján — meg lehetett tisztítani, és a ma szokásos készpénz nélküli fizetési forgalmat (eltekintve attól, hogy praktikus) felfoghatjuk úgy, mint a puritán megtisztítási folyamat, a puritán *pénzmosás* ideiglenes végeredményét. Az ember — a hitelkártyával is — kevésbé piszkítja be a kezét.

A puritanizmussal párhuzamosan **a felvilágosodás** szintén megtisztítást jelentett — *a gondolkodás megtisztítását és a világ megtisztítását* a tisztátalan gondolkodástól, de a fantáziadús gondolkodástól is. A felvilágosodásnak az volt a célkitűzése, hogy a világosság révén eltávolítsa a világból a diabolikus elemet, az összevissza kevertséget. A matematikus Descartes-tól kezdve mindennek „clare et distincte”-nek, tisztának és egyértelműnek kellett lennie: világosnak, napfényesnek, ragyogónak. A *tiszta, precíz, matematikai gondolkodással* is a világosságot és a sötétséget akarták szétválasztani, hogy véget érjen a diabolikus éjszaka. Az ész korszakának végén a Varázsfuvola azt mondta, hogy győzött Sarastro tiszta fényvilága: „A Nap sugarai elűzik az éjt.” Hogy ugyanebben a korban a „tiszta”, a „megvesztegethetetlen” Robespierre a terrort állította az erény, a forradalmi takarítás szolgálatába, az csak a masszív nyugati hagyományokat tükrözte: egy szexuálneurotikus azzal élt, amit ő értelemnek nevezett — a „tiszta ész” *általa* használt formájával.

A 19. század, az eluralkodó **„gépi világ”** százada a maga módján támogatta a tisztaság ideálját. Ez volt az a korszak, amelyik komolyan vette a korábban alkalmilag hangoztatott véleményt, miszerint a betegségek apró élőlényektől származnak. Szervezetten kutatták az egészségtelen, káros csírákat, és elindították a harcot ellenük. *Az ördögűzés új formája* a sterilizálás értelmében vett csíramentesítés lett. Az élőt tették meg a gonosz csírájává — íme a manicheizmus és a puritanizmus késői igazolása. Hiszen ami orvosilag értelmes volt, az is a csíramentesen tiszta élet ideológiájává züllött à la mosószer- és testápolószer-kultusz. A sterilitás mint eszköz átváltozott sterilitássá mint *céllá*: Föltalálták a steril, és sterilitásában kortalan test ideálját, a halált nem ismerő testet — abban a korban, amelyben a tiszta lélek halhatatlansága elveszítette hiteltérdemlőségét.

A viktoriánus puritanizmus, a szexualitás- és erotikamegvetés kora volt ez, amely — csak úgy *lát-*

szik, mintha paradoxon lenne — Sigmund Freudnak a szexualitásról szóló tanaiban lelt antropológiai-elméleti igazolásra. **Freud** csaknem egyenértékűvé tette a biztonságot teremtő kultúrát, a humanitást és az ösztön(kielégítés)ről való lemondást, azonosította a férfit és a kultúrát, ahogyan a nőt és az ösztönt (értsd: a piszkosat) is, és a szexualitástól, bár megszállottja volt, mint „ösztönlevezetéstől” mégis undorodott. Íme, *ismét egy manicheus mosakodási kényszer* (Freud maga természetesen nem vette észre) — a pszichoanalízis pedig katharzis, a világos Én megtisztítása a diabolikus Az befolyásaitól.

Manicheus mosakodási kényszer működik **Richard Wagner** „Parsifal”-jában is, amely mintegy folytatása a Varázsfuvolának. A hős agglegény marad, elutasítja Erosz csábítását, csak így tudja szolgálni a Grál szentségét. A „tiszta kapu” egyszerűen az istenközeli, „tiszta emberré” válik. A puritán Freud szívesen látta volna a nemnélküliséget, s a nemnélküliség volt Wagner végső ideálja. Ezért kellett Kundrynak meghalnia a Grál előtt. És azért kellett meghalnia, mert zsidó nő volt, de legalábbis pogány. Parsifal mintaszerű agglegénysége *a „tiszta faj”* virulenssé vált gondolatából keletkezett, s a 19. szd. biologisztikus irányultságú mitológusától származik, aki az árjaságot ünnepelte. Wagner szemében — de hát ez ismeretes — a zsidók voltak azok, akik a Tisztát tisztátalanná tették, hasonlóan a „testies érzületű” nőkhöz, akik mint boszorkányok beengedték az Ördögöt a szellemi férfiak szférájába. A Grál világának maszkulin homoerotikája köti össze a nők megvetését és az árják tiszteletét: A Grál várában a tiszta faj tisztasága uralkodik.

Ez, a tiszta tisztaság volt a témája az antiszemita zsidó Weiningernek is, aki ráadásul közös nevezőre hozta a gyűlölt zsidókat és a nőket mint a Tisztátalan foglalatait. *Weininger* szerint a nő a szeretet helyett a koituszt akarja; undorodva a koitusz e „lefokozásától”, azt írta Nemiség és jellem című, 1903-ban megjelent könyvében, hogy mindaz, ami női — és mindaz, ami zsidó —, merő „erkölcstelenség”; „a nőnek tehát fel kell hagynia azzal, hogy nő legyen, és férfivá kell lennie”, azaz „a tiszta emberré”. Ez kifejezetten a „Parsifal”-ideológiára vonatkozott.

A hitleri nácik pedig könnyűszerrel tettekre váltották a tisztaság ideológiáját, és a népirtással tökéletessé tették a robespierre-i „tiszta értelmet”. Himmler például árja érdemnek tartotta, hogy a gyilkolásban *„szennytelen* maradt”. A koncentrációs táborok a bennük alkalmazott halálos gázzal tökéletes *vegytisztítást* jelentettek, a krematóriumok pedig a *máglyák* technizált formái voltak. Kipusztították a gonosz csíráinak tartott férgeket. A **Sztálin** vagy **Mao** uralma alatt végrehajtott tisztogatások (amint az etnikai tisztaságról alkotott elképzelések és az etnikai tisztogatások *az egykori Jugoszláviában is*) csupán a máglyák segítségével végrehajtott, gazdagon kipróbált *ördögtűzések* variációit alkották. Ennek előzetes formái a birodalmi pártnapok voltak, amelyeken mindent kiegyenesítő geometrizálással tökéletes, tiszta formációvá tették az embert. A tisztaság megmutatta emberi arcát: *Emberi* ideálként az Ördög tisztaságának bizonyult, és nem az állítólagos tisztátalanságnak.

Rémisztő lehet az a gondolat, hogy ez az ideális tisztaság a mi századunkban **a művészetet is ellepte** — Wagneren is túltéve. *A festészet* megtisztította magát a tárgytól, ezért beszélhetett Kardinsky a „szellemiről a művé-

szetben”. Így tudott Kazimir Malevics szinte teljesen tiszta képet festeni *fehérre fehérrel*, és tudta *„tárgynélkülinek”* értelmezni a világot — amilyennek a manicheusok is szívesen látták volna. Piet Mondrian ezért volt képes a tisztaság ideológiájával igazolni képeinek *radikális geometrizálását.* Marcel Duchamp így mondhatott le teljesen a művészeti produkciókról, és szentelhette magát már csak a sakkozásnak — annak az úgyszólván szellemi harcnak, amelyben a király és királynő sohasem állhat *egy* mezőn, ahogy ezt Erosz talán szívesen venné.

A művészet és a tisztaság összefüggésében példa értékű lehet **Franz Kafka**, aki a művészeten kívüli életben is *neurotikus mosakodási kényszer rabja volt:* Mivel folyton piszkosnak érezte magát, folyton kezet kellett mosnia. És művészetének is a tisztaság volt a célja. De ez saját meggyőződése szerint elérhetetlen volt, mondván, hogy a leírt irodalom eltakarása annak, ami az író egyénben rossz. Mindenkiben van valami rossz, Kafkának tehát önmaga kioltására kellett törekednie. Azt akarta, hogy semmi tökéletlen, tisztátalan ne maradjon meg tőle, ezért azt kívánta, hogy hagyatékát — azaz alapjában véve *őt magát* — égessék el. Ő, a költő, kíméletlen megtisztítási folyamatnak akarta alávetni magát. A költő, aki élethossziglan agglegény maradt, mert úgy félt az intim emberi kapcsolatoktól, mint az Ördögtől. Így maradt „az éhezés művésze”, aki az éhezés tisztaságát gyakorolta, mivel nem találta meg azt az ételt, amelyik ízlett volna neki. De mégis megtalálta még: Egy évvel halála előtt hagyta, hogy Erosz megérintse. És ez — vajon észrevette-e? — semmilyen kárt nem okozott végső prózájának makulátlanságában.

Támadtak ellenvetések is a tisztaság ideológiájával, a manicheus felvilágosodással szemben. Például **Goethe** színtana, amely — ellentétben Newton mechanista színelméletével — *a színeket* „a fény tetteiként, a fény tetteiként és szenvedéseként” mutatta be, tehát mint keverékeket, összekeveredéseket a fausti ige szellemében: „A keverék a fontos.” Tehát nem a tisztaság előállítása, hanem az együttlevés, Erosz játéka az érzékek számára. Másfelől **Novalis** tiltakozott a felvilágosodás radikális fény-csinálása és tisztogatása ellen, amikor a Varázsfuvola nappaljával *az éjszakát* állította szembe, amelynek szerinte szintén „emberi szíve” van, uralma „időtlen” és belőle fakad a szerelem: a szerelem, amelyben a világos és a sötét keveredik, a mennyei és a földi — s a földi valóságról másutt azt mondja: rendelkezik azzal a „mindenhatósággal, hogy az örök élet kenyere és bora legyen”. Ez volt Novalis szemében a kereszténység erotikája — az élet jegyében nem kellett, hogy szó essék a tisztaságról. Csak egyesülésről, keveredésről.

Ahol a világos nappal és az átláthatatlan éjszaka is benne van dologban, ott színre lép **Erosz**, aki a mítosz szerint a Földdel, a kezdet asszonyával együtt a Káoszból keletkezett, s aki eloldja a tagokat és „legyőzi a világos értelmet”. Ő volt, vagy most is ő a másik, az első Diabolos, a nagy „Rendetlenségcsináló”, de miközben rendetlenséget csinál, összekuszál, mégis *„Phanes”-szé válik*, azzá, aki nyilvánvalóvá tesz. Ennélfogva az igazság istene, az igazságé, amelyet el-nem-rejtettségként fognak föl, amely azonban az elrejtettség vékony papírján jelenik meg. És „Phanes” a „fantázia” istene. Ennek semmi köze a tisztasághoz, pláne nem a felvilágosodás egyértelműségének értelmében. Erosz megérteti velünk, hogy *ami eleven, az nem tiszta.* Ezt csak az elevent nem ismerő értelem képzeli be magának. Az érzékek, amelyek számára a tisztátalanság semmit sem jelent, jobban tudják, hogy áll a dolog. A fantáziával rendelkező érzékek átlátnak az összekeveredett tökéletlenségeken.

A muszlim misztikus költő, **Ibu al-Arabi** bevonta egy férfi-vallásba és férfi-világba a nőt is, de nem mint a Gonosz földi, szellemellenes kapuját, hanem a testiségben való kinyilatkoztatás médiumaként; azt mondja: *„Isten látványa a nőben a legtökéletesebb.”* A földi valóságban mint egy tükörben megtörik Isten szépsége, a tökéletlen az a hely, ahol a tökéletes megmutatkozik. A tisztaság a tisztátalanságban ragyog föl; így válik az „örök élet kenyerévé és borává”. De csak ott, ahol Erosz is szóhoz jut. *Az erotikus szerelem, a tökéletlenségek kiegészítője,* azzal haladja meg az ortodoxiát, a tiszta tant, hogy ortopraxissá, helyes cselekvéssé válik. Az erotikus szerelem számára minden elég „tiszta”.

Ezt az élőknek **az evolúcióban** való megjelenésével összefüggésben lehet meglátni. Az evolúció, ha úgy tetszik, a tisztátalanság szférájában játszódott le (legalábbis addig, amíg a tökéletességet hajszoló ember kézbe nem vette): *megengedte a hibákat, kijavította őket, tanult belőlük, nem volt steril, hanem egyenesen rá volt utalva a nem-steril valóságra.* Minden mutáció, minden változás az élet magasabb szervezettségének irányába felfogható úgy is, mint egy genom (= a haploid magban egyesült gének összessége) bepiszkítása valamely kiszámíthatatlan véletlen révén. Minden új létfok egy ideig tiszta maradt, de csak egy ideig, aztán újabb bepiszkítás következett a változás, az átalakulás feltételeként. A puszta tisztaságban semmi sem fejlődött volna ki, főként nem az ember, aki a tisztaságból ideologémát (= gondolati képződmény, idea, elképzelés) tud csinálni — és ezzel megtagadja eredetét. Ahogyan a pontos időmérőhöz, az órához — amely egymillió év alatt csak egy másodpercet tér el az ún. helyes időtől — való rögzülésével megtagadja elevenségét. Mert *az élet ritmusa nem tiszta, egzakt ütemű.* Minden szívverés, minden lélegzetvétel minimális szabálytalanságok sorozatának része. A szívritmusszabályozó persze pontosabban járhat adott esetben — de fölényben van-e ettől az igazi szívvel szemben?

És tökéletlen az is, **ahogy egymással beszélünk**. A félreértések tisztátalansága azonban nem feltétlenül hiányosság, hanem termé-

kenységet eredményezhet. Az információk lehetnek szabatosak, de nem hozzák létre azt, amit az eleven személyek gondolatcseréje a beszéd tisztátalansága révén: azt, amit Martin Buber (két személyt összekötő) „köztes”-nek nevezett, a lélegzés közös terét, a Pneumát, a szellemet, amely változást, fejlődést, érést teremt. A félreértések közepette az ember a *rezonancia*, az Én-től a Te-ig, a Te-től az Én-ig hullámzó visszhang révén ért szót a másikkal, és ez több, mint a világosság, az érthetőség fénye. A beszélgetés, olvasható Goethénél, „üdítőbb, mint a fény”, s hozzátehetnénk: testszerűbb a maga kevertségében. A beszélgetésben jön világra az ember. Ahogy korábban — az egyházatyák megfogalmazása szerint — húgy és szar közepette jön világra: „Inter urinas et faeces nascimur.” Mindkét esetben a tisztátalanság az az állapot, amelyben a születés végbemegy. Ez a tisztátalanság elengedhetetlen alkotóeleme marad a testi mivoltnak, az emberi mivoltnak.

Lehet ettől szenvedni, ahogy *a depressziós ember* teszi ezt radikálisan: Gyűlöli vagy megveti magát a maga tökéletlensége miatt, és kilép a világ ritmusából, mivel megigézi őt a világ tökéletlensége, mint a medúza pillantása, amely megdermeszt. De a szenvedést is át lehet alakítani együttszenvedéssé, és az emberlétet fel lehet fogni úgy is, mint a tökéletlenben, a megmagyarázhatatlanban való együtt-szenvedés szenvedélyét. *Perszeusz* azért tudta legyőzni Medúzát, mivel csak egy valamelyest homályos (tisztátalan) tükörben pillantotta meg annak halálhozó arcát. Tükre egy fényesre csiszolt pajzs volt, amelyet Athénétől, a bölcsesség szűzi istennőjétől kapott. Legalábbis így tudja a mítosz. De nem képzelhető-e el, hogy Erosztól kapta a tükröt: attól, aki nem áldozata a merevségnek?

Bárhogyan legyen is: Ránk tekintett-e Medúza, és **megdermesztett-e minket a fantáziátlan-steril tisztaság** bűvöletével? Az általunk teremtett bonyolult, áttekinthetetlen világ lenne a mi medúzánk? Az a világ, amelytől *elveszettnek érezzük magunkat? Annyira elveszettnek, hogy üdvösségünket olyan tisztaságban kell keresnünk, amely* elfeledteti velünk születési körülményeink szennyét s a halálban való feloszlás szennyét, és még akkor is *lelkünk üdvösségét ígéri nekünk*, amikor már nem tudunk mit kezdeni a lélekkel, az elevenség szimbólumával?

A tisztaság révén bekövetkező, **vélt megmenekülésünk jelképei** a *mi* termékeink: Például éppen *az óra* a maga értelmetlen, átélhetetlen precizitásában, hogy egymillió év alatt csak egy másodpercet tér el a helyes időtől. Vagy egyáltalán *a gépek*, amelyek tisztábban, egzaktabban dolgoznak, mint a test, amely az evolúció során keletkezett. És mindenekelőtt *a számítógép*, amely a számolás tisztaságát testesíti meg, és mit sem tud a lélegzésről, amely pedig szintén hozzátartozik az *emberi* gondolkodáshoz — ahhoz a gondolkodáshoz, amely szóba áll a tisztátalansággal is. A gépparkot úgy lehet felfogni mint *biztonsági eszköztárat a gonosz ellenőrzésére*, amelyet az előre nem láthatóban, a kevert dolgokban gyanítunk. *A technika*, bármilyen hasznos legyen is, egy bizonyos tökéletességi foktól kezdve *sterilizál.*

Vajon a rónaságoktól megtisztított világ, amely felé tapogatózunk, csíramentes műtőterem-e? A bőrfelvarrások, a szépségoperációk műtője, ahol az arcokat maszkokká alakítják át? **A higiénia**, a makulátlan, kortalan, hallátlan test kultusza lépés ebbe az irányba, ha végül is el akarja feledtetni, hogy az emberi mivolt tisztátalan elemeket is tartalmaz. A gazdaság által a tiszta pénz kedvéért dicsért, arra irányuló kísérletek, hogy a piszkot tökéletesen eltüntessük a testről, a ruháról és a lakásból, és így likvidáljuk a gonosz csíráit, ugyanannak az üdvösségkeresésnek a válfajai, mint **a tiszta tanok** fundamentalista, egyszerű megoldásai — azok a megoldások, amelyeknek a jelszavak (Schlagwort) éppoly elengedhetetlen tartozékai, mint a verés (Schlag), az *erőszak.*

Ebben a bonyolult, merevvé tevő világban egyre bátortalanabbul jelentkezik szólásra az a kérdés, *hogyan is állunk az erotikus testiességgel*, amelynek fantáziadús tökéletlenségében egy tökéletlen kozmosz (a jámborak számára: egy tökéletes, vagy egyúttal mégis tökéletlen Isten) tükröződik. A tisztáknak azonban a végén mégis elég a tisztaságuk — még ha az Ördög tisztasága is az.

Fordította: g.g.a.

Forrás: Publik-Forum, 1994/16.

Fohász a szavakhoz

Szavak, tilosak, csapongók,
lejáratottak, félrehordók,
átkosak, cirógatók, szorongók,
félénkek, szigorúk, zsibongók,
kínosak, csinosak, édesek,
kemények, hízelgők, rémesek,
vádlók, találók, félszegek,
hangokból százfejű szörnyeteg;
csak el ne hagyjatok!
Csak dörömböljetek!

Kérdések

Hol vagyunk? Mi ez a világ? Van-e értelme az életünknek, s ha igen, mi az? Mi az ember? Miből következik Isten jósága? Miért nem láthatjuk? Mi az a „valóság”? Miért ennyire igazságtalan az élet? Miért nem uralkodik Isten a világon? Miért nem hat oda (és ide) a Mindenható? Akkor miért mondják, hogy van Gondviselés? Most igazságos vagy irgalmas az Isten? Hogyan „végtelen”? Mi az a „szellem”, mi az a „lélek”? Hol lakik az Isten, s változtatja-e a helyét? Beavatkozik életünk s a világ dolgaiba, vagy nem? Ha nem, miért beszélünk csodákról?

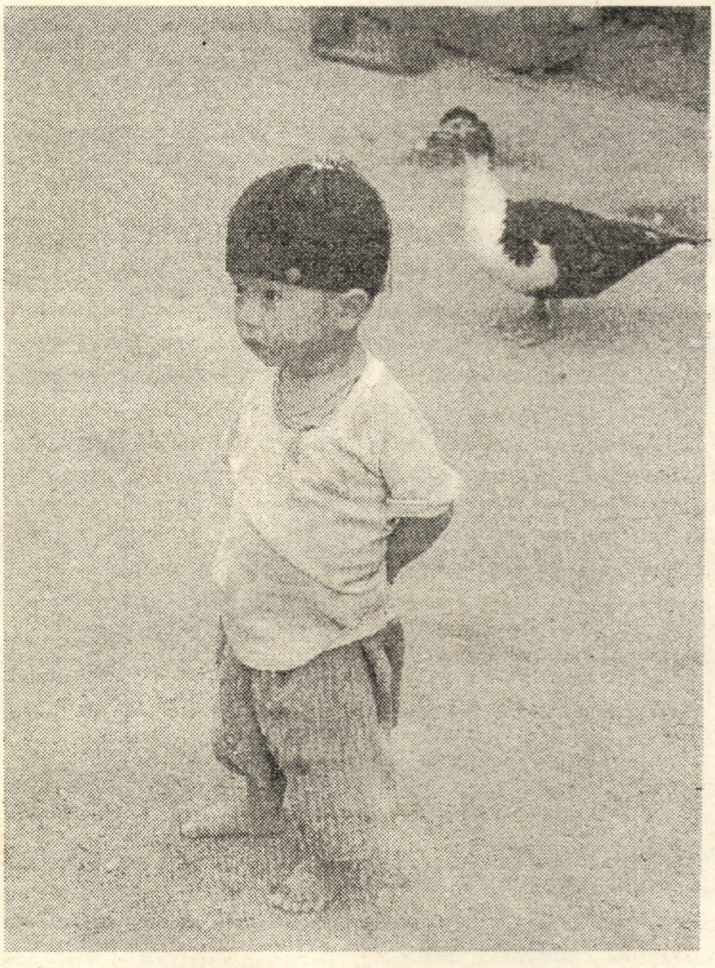

Változik-fejlődik az Isten, vagy nem? Ha nem, hogyan rezonál a világ történéseire? Boldog-e az Isten? Lehet-e boldog, ha „lenéz”? Ha igen, akkor nem érzéketlen egy kicsit? Ami kezdetes, az véges is? Akkor a mennyországbeli életünk is? A Föld nevű bolygó egyenlő a Világgal? Más bolygókon is élhetnek civilizációk? Lesz-e (van-e) ember utáni fokozat? Véget ért-e az evolúció? Mi az „idő”? Mi az, hogy „elmúlt”?

Honnan van a rossz, s miért domináns? Ugyan mit adhat egy teremtmény a Teremtőjének, s ugyan mit vehet el tőle? Mit csinál az Isten, ha nem teremt? Miből teremt? Van-e valami az Istenen kívül? Tényleg egyszeri aktus a teremtés? Ha folyamat, akkor az mit jelent? Mi az, hogy „istenképű”? Hozzá tartozik-e ehhez a teremteni-tudás? Ha nem, beszélhetünk-e istenképűségről? Mi az Isten lényege? Isten feltétel nélkül mindent ad-e? Lehetnek-e különbségek az Isten Világában? Mi lehet a különbség Teremtő és teremtményei között? Mindent ad-e a Mindentadó? Mi zajlik az Isten világában?

Ugyan mivel lehet kiérdemelni a „mennyországot”? Kapott tulajdonságokkal van-e értelme a „próbára tevés”-nek? Isten nem tudja, mit csinált? Csinálhat-e selejtet? Miért képtelenség a „pokol”? Valóban van-e „élő” és „élettelen”? Az állatnak tényleg nincs lelke? Miért eszik egymást az állatok? S mi miért esszük őket? Biztos, hogy a növények nem rendelkeznek én-tudattal? Mi a különbség „szervetlen” és „szerves” anyag között?

Hány nép él a Földön? Közülük hány az Isten választottja? Ha mind, akkor hány „igaz hit” van? Melyik egyház az „egyedül üdvözítő”? Ha nincs ilyen, melyik az értékesebb? Csak a keresztények üdvözülnek? A kereszténység előtt hány millió ember élt a Földön? S vele egy időben? Csak a római katolikus vallás gyakorlásával lehet istennektetsző életet élni? Felekezeten kívül is lehet? Jézus a zsidó egyházat vetette-e el, vagy mindenféle egyházat? Alapított-e egyházat, vagy nem? Ha nem, hogyan keletkezett ez? Vajon elvetné ezt is? Mi a jézusi egyház modellje? Mi a különbség hívek és hívők között? Hány hívő van?

Igaz-e, hogy aki ember, az tévedhet? S igaz-e, hogy a pápa ember? I. János Pált valóban a „gépezet” ölte meg? A Péter-fillérekkel tényleg tőzsdéznek? Szét tudná-e kergetni Jézus a vatikáni kufárokat? Miért könnyebb az egyházért szenvedni, mint az egyháztól szenvedni? Hány katedrális igazol egy koldust? Ha tényleg ötmillió katolikus van Magyarországon, akkor miért nem állítjuk vissza közfelkiáltással az apostoli királyságot? Ha Galilei rehabilitálásához majdnem négyszáz évet kellett várni, akkor

mennyit kell várni a relativitáselmélet elfogadásához? Miért jó a keresztény szellemű iskola, ha az összes régi kommunista olyanba járt? Ha tábori lelkészek vannak, akkor miért nincsenek nyilvánosházi lelkészek? A prostituáltaknak nincs joguk a lelki békéhez, csak a gyilkolást esküdő katonáknak? Miért szeretik annyira a gyerekek Jézust? Talán azért, mert nem foglalkozott gyermek-hitoktatással?

Hány boldog ember él a Földön? Hányan vágyódnak a boldogság után? Hányan érik el? A többinek mit ér az élete? Ha boldogságra termett, miért nem az? Mi a boldogtalanság oka? Mi a cselekedeteink valódi rugója? Mi a boldogság, s miben találhatjuk meg? Miért nem találjuk, holott keressük? Mi az élet, s ki vagyok én? Miért örököl kastélyt ez, s reumát amaz? Mi lesz a múlt felé irányuló vágyaimmal? Miért nem tudok kitűnni és miért nem tudok beolvadni? Miért van gazdag és szegény? Miért van fehér, fekete, vörös és sárga? Miért nem fog egyformán mindenki esze? Miért pattanásos ez, s miért szemüveges amaz? Miért erőszakos az egyik, s a másik miért sebezhető? Miért sovány ez, s a másik miért dagadt? Miért táncoslábú ez, miért botlábú az? Hogy lehet az egyik égimeszelő, a másik törpe?

Miért védtelen az ember, már az anyaméhben is? Miért fájdalmak közepette születik? Miért foganhat erőszakban, mámorban és véletlenül? Hogyan lehet nem várt, nem akart? Miért akkor és oda születik? Mitől lesz fiú vagy lány? Hogy születhet csonkán, bénán, vakon? Miért játszik gyerekkorában az egyik, s miért robotol a másik? Miért van gyerekszobája ennek, s miért a por az egyetlen játéka annak? Miért óvják az egyiket, a másik miért kiszolgáltatott? Miért marad sokáig gyermek ez, s amannak miért nem volt gyermekkora? Neki miért nem volt apja, neki miért volt három is?

Miért kísérik haza ezt a lányt, a másikat pedig sosem? Miért ízlelheti meg a csókot idejekorán ez, s miért szomjazik hiába amaz? Miért van aranyszőke haja ennek, miért nem annak? Miért tud lebarnulni ez, s miért fehérbőrű az? Miért veszti el idő előtt szűzességét az egyik, miért nem tudja elajándékozni a másik? Miért esik túl könnyen teherbe ő, ő pedig miért magtalan? Miért szül torzót a szűz, s miért van szerelemgyereke a kurvának? Miért a szépség a legnagyobb hatalom a földön? Miért mulandó a szépség, s a csúnyaság miért nem az?

Miért irtózik a természet az embertől? Miért repülnek el előlem a madarak? Miért szúr meg a szúnyog, miért mérgez a liliom? Miért nyel el a folyó, miért emészt el a tó? Miért mérges a gomba, s miért édes az ópium? Miért fal fel a cápa, miért visznek ki a partra a delfinek? Miért mar meg a kígyó, s miért nem bánt a gorilla? Miért adja életét értem a kutya, s a macska miért a házhoz hű? Miért nem tapos emberre a ló, miért öklel fel a bika? Miért reng a föld, miért pusztít a láva?

Miért nincs mindig igazi bűnös, s miért igazi mindig az áldozat? Miért van véres világbéke, miért vannak háborúk? Miért van bűnözés, s kik a bűnösök? Miért vannak betegségek, miért vannak temetők? Miért kell meghalni, s miért nem tudunk, ha akarunk? Miért kell hazudni, szabad-e hazudni?

Ide mered-e írni a saját kérdéseidet is? Vagy legalább gondolni? Hiszed-e, hogy van válasz minderre? Bízol abban, hogy ezt te is tudhatod? Van-e szemed, akarsz-e látni?

A világot látva mit érzel? Lehet ehhez az Istennek köze? Nem túl mevetséges az ősbűnt magunknak tulajdonítani? Mennyire tudja befolyásolni a világ sorsát a mai ember? Mennyire befolyásolhatta a kardfogú tigris elől menekülő ősember? Az ember megjelenése előtt hány százezer faj élt? Hol húzódik köztünk a határvonal? Szenved-e az állat, s fájdalommal szül-e? Pusztultak-e már az ember előtt élőlények, növények? Volt-e vulkánkitörés, szökőár? Ki pusztított és miért? Ez a világ a mi világunk? A mi világunk az egész Világ? Ki alkotta ezt a részét? Igazi isten-e attól, hogy nekünk isten: Ki a mi Istenünk? Milyen lehet csak?

Innen kezdve jönnek a válaszok.

Pintér Zoltán

Kövek

kövek
kövek ott szemben
mások a szemnek, a szívnek, a kéznek
kívül magasak, szépek
belül viszketnek, égnek
s fegyverré válnak a kézben

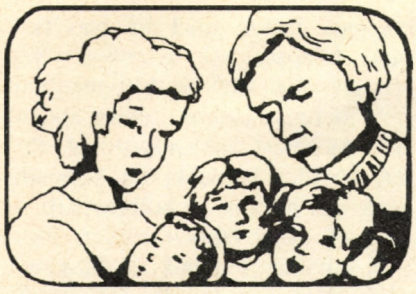

Király Ignácz

Bepillantás

(Egy nagycsaládos töprengései)

Támasztom az állam az asztalnál. Tanulnom kellene, ahhoz pedig csend kellene. Külső csend, amelyben a zajok legfeljebb hátteret zümmögnek az elmélyüléshez. Belső csend, amelyben a rámbízottakért való odaadottság nem akar felrántani a székről minden reám is vonatkozó családi kihívásra: „Hallja ám apátok!” „Apu előtt is ekkora lenne a szád?” ... A második „Hallja ám”-ra azonban mozdulnom kell a közös teherviselés jegyében, meg amúgyis, mi nem tartozik rám, mikor völgyeket kell feltölteni, hegy-öntudatokat kell lehordani? És általában üdvös magatartás a sebzés veszélyét hordozó élek tompítása, a szegletességeket gömbölyítő békességteremtés. A szerzetes elvonul cellájába, és becsukja az ajtót. Én hova vonuljak, hogy senkit ne rövidítsek meg? Egyszer már volt rá példa, hogy egy sürgős készülés céljából bezárkóztam a WC-be. Nagyon illúziórombolóak a hétköznapok tényei. Meg kell azonban őriznem az örök igazságok reám eső részét: Qui vult finem, vult media. Nagyon akarom a célt: jézusian szeretni és szeretni tanítani. Nagyon kell akarnom az ezzel harmonizáló eszközöket is. Még akkor is, ha ezek az eszközök felettébb profának, közhelyízűen hétköznapiak.

1. Fejlődés

Kezdem megtanulni, hogy az élet csak fejlődésében értelmezhető igazán, és az ember a maga egyediségében közelíthető csak meg érdemben. Jó iskola erre is tizenöt gyermekünk és kisközösségeink. Az a baj, hogy ebben az iskolában is meg lehet bukni. Engem persze jobban érdekel és jobban motivál az, amit megmaradó gyümölcsnek mondunk. Jobban hiszek az eredeti Istenneketszésben, mint az eredeti bűnben! Csak végszükség esetén hajtanék a bukás ellen, szívesebben dolgozom az ennyi-annyi talentum kamatoztatásán.

A teológián öt évig tanulhattam arról, hogy nincs semmi bizonytalanság, hiszen ott az abszolút szöveg: a Szentírás és a Szenthagyomány. A Bokor szellemi életébe bekerülő dolgozatok révén azonban sorra estek el a hittételek bástyái, és már a fellegvárban is rajzolódnak kérdőjelek: kell-e Jézus istensége ahhoz, hogy üdvözültnek bizonyuljak?

Jó-e a struccpolitika a Szentírás megközelítésekor, mikoris kényelmesebb az ősegyház értelmezését egybemosni a morzsákra zsugorodó jézusinak állítható értékszemlélettel...? Miért akar az ember folyton abszolút szövegeket fogalmazni, sőt azt rákényszeríteni másokra is? Vágyakozunk a fix pontra, melyből kimozdíthatnánk a világot. Az a sejtésem, hogy nincs ilyen pont: még akkor sincs, ha az emberiség élete ilyenek keresésében és gyártásában telt el. Jézus Krisztus számomra az egyedülinek látszik, aki mustármagot vetett, és nem mustárbokrot az ég madarainak fészkeivel. Fix pont helyett értékszemléletet hozott, a tévedhetetlen tételek helyett gondolkodtatni akar, a „van” kövületei helyett „történést” akar. Számomra ez a történés a *szeretetben való fejlődés*t jelenti.

Súlyosak a következmények. A fotóalbum pillanatfelvételeire emlékeztető életszemléletről nehéz átállnom a dolgokat, személyeket fejlődésükben való szemlélésre. Lám, majdnem belelendültem egy újabb kövület-vitába: mikor kereszteljük meg az embereket — gyermekeinket? Pedig itt is a *mire* és *mi célból* a lényeges. Azután kis híján családi dogmatikát kreálok, mikor kategórikus tételeimet a már gondolkodásra képes gyermekeimre is dialógus nélkül akarom ráerőltetni. Pedig ki nem állhatom magam sem, ha helyettem akarnak dönteni az engem is érintő dolgokban. Nagy kísértés a dolgok felgyorsításának és látszólagos leegyszerűsítésének kísértése. Húzni a fűszálat, hogy jobban nőjön, más helyett dolgozni, hogy meglegyenek a dolgok, s ne „történjenek”, „fejlődjenek”. Tételek fogalmazódnak, tételek átfogalmazódnak, lecserélődnek. A tételeknek ez a sorsuk a fejlődés rendjében. A kincset talált ember mindenképpen jól jár, ha mer mindent szépen megkérdőjelezni: ha kiderül, hogy hamisra tett, tovább léphet egy jobb fejlődési lehetőségbe, ha igazira lelt, akkor az újabb kihívások fognak elhullani.

A családban nekünk mint házasoknak időnként mérleget kell készítenünk szerelmünk fejlődéséről. Mai feszültségünkre nem igazi gyógyszer, ha visszasírjuk tizennyolc évvel ezelőtt átélt, egy adott kihívásban gyümölcsöző harmóniánkat. Ha fejlődtünk valamit az évek folyamán, akkor mai koccanásunkra már mai válasz kell. Tizenöt évvel ezelőtt egyszer két szál virágot vittem úrnőmnek és szolgálómnak, és az első kérdése az volt: mennyibe került, a második mondata pedig, hogy miért herdálom a pénzt ilyen marhaságra. Földhöz vágtam a virágot. A minap két mondat közé rejtve jelzést kaptam, hogy mostanában ritkábban veszek neki virágot, pedig régebben még akarata ellenére is hoztam abból az alkalomból, hogy nincs semmi alkalom. Ő melegszívűségben fejlődött, én meg spórolásban: meleg mosolyváltás nyugtázta ezt az örömteli tényt. A szerelem összetevőiből van, amelyik elsorvad (esztelen belehabarodottság), van amelyik módosul (szexualitás), van amelyik egyre jobban kiteljesedik (harmónia az együtt-fejlődésben).

A családban mint szülő kezdem belátni, hogy minden könnyű nevelési megoldás legalábbis gyanús. Vagy valakinek megkerülése árán, vagy lehengerlése árán, vagy tényleges kapcsolatunk hiánya eredményeként születnek leginkább a „gördülékeny” megoldások. A meggyőzés kicsit időigényesebb, a személyiség tisztelete kicsit öntudatnyírbálóbb és az empátia kicsit fárasztóbb a számomra, mint a „csitt-csatt, így lesz és kész” szülői hozzáállás. Ha ezt még beszorzom tizenöttel, akkor ez csak egyféleképpen látszik megoldhatónak: közmegállapodású tételeket fogalmazunk, hogy ne kelljen minden egyes esetnél „lelkizni”. A tételek

addig érvényesek, amíg jobbat ki nem találnak a felek. Minél tovább él egy tétel, annál gyanúsabb, hogy valaki nem fejlődik. Régen ezt a tételt, ezt a mondatot fogalmaztuk meg: „A TV-hez az olvasás a belépőjegy!” Ki mennyit olvas szorgalomból, kultúrigényből, annyi időt szánhat erre a nem veszélytelen manipulátorra. Van, akinél már régen értelmetlen és túlhaladott ez a mondat, van aki szenvedi, mert úgy vallja, hogy a „betű öl”, én meg úgy látom, hogy a lélek még nem élteti eléggé. A fejlődés beemelt más szempontokat is a jegyváltásba; pl. az egymásért végzett kiemelkedő szolgálatot. Nem lehetünk merevek: az eszményeinket segítő műsorok rugalmasságra intenek. Az élet nyilván akkor élhető, ha a dolgokat kézben tartva figyelünk a feladatok elvégzésére. Nem demokratikus „parlament” egy család, ahol naphosszat megy a huzavona és közben az élet szépen közeledik a csőd, a káosz felé. A család rendjének betartatása legtöbbször tálalás kérdése. Amikor szeszélyesen és tervszerűtlenül adok ki feladatot, mindig ellenállásba ütközöm. Ennek meg kell tanítania arra, hogy a fejlődés segítése érdekében lehetőleg az előre megtervezhetőket és közölhetőket juttassam a gyerekeknek, hogy ezáltal is megvédjem őket fáradékony, szeszélyes magamtól. Olyan ez, mint a házasélet, melyben az esti összebújás a beteljesítője az egész napot átszövő szeretet-jelrendszernek. A gyerekek felé mutatott jeleknek azt kell mutatniuk, hogy „meg akarlak nyerni”, és nem azt, hogy „le akarlak győzni”.

Fejlődésében szeretném szemlélni a Bokrot is, mely számomra olyan, informatívan rendezett kisközösségi hálózat, melyben a jézusi örökség megvalósítása és az ebben barátokat szerzés a cél. Sokféleségünk a kiemeléseinkből–hangsúlytevéseinkből adódó természetes jelenség, egységünk pedig az örökség igaznak tartásában és továbbadási feladatának hivatásszintű vállalásában realizálódik. Nincs abszolút koktél, amely örökérvényűnek bizonyulhatna: a tanulás, az ima, az apostolkodás és a karitász itt és most olyan koktélt kínál nekem a Bokorban, melyet a leginkább alkalmasnak tapasztalok arra, hogy az Isten Országa fejlődhessen bennünk és általunk. Ezért tartozom a Bokorhoz. Új és új formákat, koktél-arányokat vár tőlünk a történelem Ura. Minden központosító törekvés, minden megfellebbezhetetlenként tálalt állítás, minden tévedhetetlennek és örökérvényűnek megfogalmazott bokros tétel veszélyezteti ezt a szabad fejlődést, az egyetlen tételt kivéve: a jézusi szeretetben való fejlődés az életünk értelme. Ez ott kezdődik, hogy amit szeretném, ha nekem tennének, azt tegyem másoknak, és ott folytatódik, hogy amit szeretne az Atya, hogy velem tegyenek, azt fejlődőképesen tegyem másoknak.

Megkísért engem, hogy szabályokkal rendezzük közös dolgainkat; az illemszabályokból sajnos könnyen válnak bunkók. A közöttünk elszaporodott „en gard” (védekező) állások arról árulkodnak, hogy fejlődésre hivatott meglátásaink tételekké merevülve a bokor-üzem működését barátságaink kárára is fenn akarják tartani. Számomra a barátságok nélküli Isten Országa legfeljebb a történelmi egyházi kövületeket jelenti, és nem azt, aminek tartja magát. Amikor az üzemfenntartás miatt nincs időnk beszélgetni, akkor állnak fenn tartósan olyan különbségek, hogy egyikünk nem tartja bűnnek azt, amit másikunk annak tart, egyikünk megsértődik, mivel nem ismeri, és így nem is tolerálhatja másikunk gondolatrendszerét. Végső tehetetlenségek szülik az olyan mondatokat, mint „nem vagyok hajlandó leülni, ha...”. Nem vagyunk eszköztelen társaság: barátságunk lehetősége érdemben le tud ültetni egy asztalhoz öreget a tacskókkal, szangvinikus alkatút a halkszavúbbal. A Jézus szerinti barátságok esélye miatt érdemes valamely közösséghez tartoznom. Szerencsés alkat vagyok. Elfogulatlanul figyelhetem a Bokor prófétai alkatait és a megélést hangsúlyozókat. Próféta-kövület lennénk, ha kimondanánk: aki bokros, az botránypárti, az azért él, hogy kihívás legyen. Megélők kövülete lennénk, ha kimondanánk, hogy az a bokros, aki csendes tanúságtevő élettel van jelen a történelemben. Az Isten Országa számomra a kettő egységbe-szeretését jelenti: jel-beszédű és jel-életű életet. A felrázó–kihívó–biztató prófétai hangsúlyt harmóniába szeretném hozni a megvalósítható–vonzó–egyetemesen érvényes megélő hangsúllyal. Magamban könnyen teremtek harmóniát ahhoz képest, amit a Bokorban kell megteremtenünk: ha nem akarunk hőbörgő csodabogarak lenni, vagy egyre puhuló kispolgári keresztények (ízét vesztett só), akkor tudatosítanunk kell belső koktélkeverésünk szükségességét. Egymásra szorulunk és nem egymást kell győzködnünk az egyoldalúság, egyformaság irányában. Úgy kell jelként szövegelnünk, egymást felráznunk, hogy ezáltal Jézus barátaivá vágyni akaró emberek szülessenek. Ezt látom fejlődésünk irányának, és nem azt, hogy egy kisebbség leszakadjon keménykedéseivel egy puhánykodó többségről, a hitelességre törekvő életű elhatárolja magát a botrányhőstől. Egymás irgalmára és kiegészítő barátságára szorulunk.

2. A fejlődést veszélyeztető tényezők

Sok lehet, sok van. Diagnózist azért állapítanak meg, hogy gyógymódokat találhassanak.

Szétszórtságot eredményez bennem minden olyan kihívás, mely úgy akar használni, hogy nem várja be felzárkózásomat, vagy kiszolgáltatódik a körülményeknek. Hogy az általam végzett dolgok az enyémek is legyenek, tartásjavító gyakorlatokat kell végeznem. A kimondott „igen”-ekben csökkentenem kell a hangulati elemeket: jó passzban vagyok, a felkérés legyezi a hiúságomat... A tervezéskor ott a naptár a kezemben és ott vannak vállalt szeretteim a szívemben, és ott vannak a már vállalt „igenek”. Lassan természetessé kell válnia, hogy „nem”-et kell mondani dolgokra. Nem álszerénységből, nem a kérettetés hiúsága miatt, hanem az emberi véges idő–energia-lehetőségek miatt. Ha sodornak a dolgok, a rámenős személyek, az még nem biztos, hogy engem is fejleszt a szeretetben. A magam lépegetéseit semmilyen külső lendület nem pótolhatja. Jószándékú elhatározásaim számtalan csődje miatt a testvéri közvetlen jelzést nem tudom nélkülözni: Jelezz, ha szétszórtnak látsz. A „diabolizáltság” ellen tudatos és keménykezű gyógymódokat kell nap mint nap kitalálnunk.

Fásultság kísért meg minden sikertelenség esetén. A magam eredménytelenségein hamar túllendítenek az új tennivalók. Közösségi testvéreim csődjeit sokkal nehezebben viselem, átélve a magam tehetetlenségét, súlyosbítva valamennyi lelkiismeretfurdalással. Ha példaértékűnek tartott testvéreimben csalódom, megkérdőjelezek olyan nélkülözhetetlen értékeket is, mint barátság, bizalom, őszinteség... Ugyanezek bizonytalanodnak el, mikor családunkban az ígéretek ígérgetésekké süllyednek,

szépen kitervelt dolgaink lekvárságokba fulladnak. Ösztönösen menekülésre fogom a dolgot: Bokorszomorúságoktól családhoz bújok, családtól páromhoz húzódom, páromtól az Úrhoz menekülök. Hogy ez ne váljék ámokfutássá, megkísérlem a Jóistent érzelmileg jól beleszőni minden területbe. Ez csökkenti az ösztönös menekülést és tudatos feldolgozásra késztet. Az a tény, hogy támaszt várnak tőlem, nagyban csökkenti a beleszomorodás idejét, a másokért élni akarás a legjobb gyógyszer a magam nyavalyáira.

A ***kifáradást*** természetesnek tartom addig, amíg nem sűrűsödik fel és nem eredményez szeretetlenségeket: idegességet, türelmetlenséget, agresszivitást, nemtörődömséget... Házasságunkban bízunk az erősebb szeretetében, abban, hogy amelyikünk jobb állapotban van, az kiváltja a másikat. Ez annyit jelent, hogy munkából hazafelé igyekszem regenerálni magam, hogy kipihenten, vagy legalább felvevőképesen érkezzem haza. Nagy kísértés, hogy kifáradásra hivatkozva leplezzem az adott feladatra nézve jelentkező lustaságomat. A gyerekek kedves felkérései lendítenek leghamarabb túl ezen, és általában az előrecsalogatásra hamar mozdulok, míg a taszigálási szándékra még lomhábbá válok. Ebből adódik, hogy mások mozgósítására elsősorban az odavonzó kedves módszereket tartom jónak a magam részéről is. Akinek kifáradását nem lehet ezzel feloldani, az menjen pihenni, hogy használható legyen az élete. Életünk kiemelt időszakaira fáradtan érkezni nagy hibának tartom: lelkigyakorlatra, ünnepre, csoportközi találkozókra, csoporttalálkozóra... Fejlődésem legnagyobb gátjai a ritmustalanságok, az egyoldalúságok. Maholnap arról lehet megismerni a bokros embert, hogy karikás szemű, horpadt mellű, sápadt és túlterheltségéről panaszkodó (ha nem is szóban, de gesztusaiban, reakcióiban). Minél sokoldalúbbá tudom magam alakítani, annál többféle tevékenységgel színezhetem az életem, és ez amellett, hogy hasznos, megóv a kifáradás egyik okozójától, az egyhangúságtól (fizikai munka és szellemi munka ritmusa). Igyekszem tanulni az emberi szív munkavégző technikájától: minden munkaritmusban ott van a pihenése is. A bokornaptár állandósulása sokat segít abban, hogy „húzd meg — ereszd meg” ritmust tudjak hónapról hónapra megvalósítani. A sokoldalú és ritmikus terhelés talán megóv a krónikus kifáradástól.

A ***szellemi eltompulás*** az emberiség nagy többségének, nekünk „epigonoknak” igazi veszély. Mi nem fedezünk fel nagy szellemi rendszereket, nem hajt a kincskeresés láza, hiszen tartalmainkat gyökerében mások hozták világra, mi átvettük, átírtuk és csinálgatjuk. Sokszor mazochistaként gyötröm magam, hogy szellemi adáslehetőségeimet növeljem, és mivel ezt munkaként élem meg, néha elegem van az egészből. Ha nem lennének kisközösségek, ahol várják a továbbgondolható gondolatokat, ha nem lennének szellemileg csiszolandó gyermekeim, tizedannyit nem tanulnék, mint így, hogy vannak. Az ember nem akar leégni. Az ember minél ritkábban akar olyan helyzetekbe kerüli, hogy azt kelljen mondania: fogalmam nincs! Van, aki íróasztalánál hozza világra szellemi adnivalóit, van, aki gyűjtöget. A méhecske minőségre törekvésével, a hangya szorgalmával és a továbbadhatóság válogató szempontjával. Ha jól belegondolok, ebből a szempontból minden közösség, ahol jelen vagyok, „felvevő”, de minden értelmes emberi kapcsolatom is az lehet. A kisiskolás tanulás helyett az érlelő szellemi élettel küzdök az eltompulás ellen. Egy átolvasott anyagban csak ott időzök el, ahol megrezdült valami bennem és továbbgondolásra indít. Olyan káros, nem-káros elcsábulásoknak is szoktam engedni, hogy egy anyagot végig sem veszek, ha valamilyen jó irányba

bezsongat. Később már nem-találkozós házi feladati jelleggel veszem csak át. Az önálló gondolkozás sikerélménye megelőzi azt, hogy az ember tehernek, kényszerű közösségi kötelességnek élje meg a bokros szellemi életet. A mindent megkérdőjelezés felelős, megfontolt bátorsága tudatosítja bennem, hogy valódi érték van rám bízva. A gondolataim másokéval való ütköztetése pedig folytonos pezsgést ad, hiszen az új meglátások táptalaja az a tény, hogy rákényszerülök gondolataim fegyelmezett kifejtésére. A kimondottak, az objektiválódottak szülik a még jobb meglátásokat.

A ***lelki leeresztettség*** a műlelkiség tipikus velejárója. Amíg lelkiélet címén napirendet akartam teljesíteni, mindig jöttek ilyen száraz időszakok. Szinte ebből is igényeltem a kikapcsolódást: kísértett a profán és szakrális élet kettőssége. Zajló életet élő ember lévén ez a leeresztettség akkor is előjön, ha külső jelekkel, tárgyakkal nem terelem magamat a lelkiélet felé. A műlelkiséggel szemben azt és úgy viszem tudatom síkján az Úr elé, amit és ahogyan átélek mint arra érdemest. A napot átszövő szándékom, hogy odaadottságban fejlődjek: örülök, hogy nem kell azt hazudnom, hogy minden jó csak a Jóistentől, minden rossz pedig csak tőlem ered, hanem átélhetem, hogy ilyen senkiházira is sokat bíztak. Ennek felelőssége odabújásra késztet, gyermeket az Atyjához. A tárgyszerű kötöttségben a minap olyan voltam, mint az imádkozó sáska: a mese szerint megzavarták ájtatosságában és ragadozó lévén fölfalta a zavarkodót. A tárgy a Szentírás, a kötöttség a konyhaablak. Reggelente első mozdulataim egyike kibámulni a konyhaablakon, álmosan támaszkodva a párkányra. Ott a Szentírásom helye, mert ott „belébotlom", ha elfelejteném is. Ezt úgy megszoktam, hogy egy rendcsinálás után begerjedtem, nem találván reggel, amit addig keresni sem kellett. Hát így válik egy jó kötöttség szeretetlenség forrásává, holott fejlődésemet lenne hivatott szolgálni. Vissza kell hoznom a lelkiolvasmányt is az életembe, de a már említett érfelő formában: nem habzsolni, hanem személyessé téve továbbgondolni. Lesem az ilyen tárgyú családos írásokat, de csak nem akarnak megszületni, vagy ha akarnának is, nem jut rájuk cella, idő, energia. Segítsünk egymáson, mert más nem tud úgy segíteni, ahogyan a családban élők tudnak.

Az ***agresszivitás–uralkodás*** veszélye abból adódik, hogy az ember türelme és ötlettára kimerül. Pontosan akkor jelentkezik, mikor a továbbfejlődés lépése következhetne. Ehelyett a felemelt hang és a felemelt kéz következik. A felemelt kéz nálam nem ütésre emelkedik, hanem együtt emelkedik egy gyerekkel, akinek határozottan eszébe kell vésnie, hogy amit nem akar, hogy vele tegyenek, azt ő se tegye mással. Az én „grabancomat" más már nem ragadja meg, magamnak kell azt megtennem. Gyerekeink felé mérsékletre int, hogy én is voltam gyerek és csibész, és hogy fejlődésüket vagyok hivatva segíteni, nem pedig beidomításukra lettem az apjuk. Nem a mieink, csak reánk vannak bízva. Segít a magam legyőzésében az a belátásom, hogy a másokért élés = éltetés. Az éltetés pedig az egyéni kibontakozás, az egyéni élet/Élet fejlődésének szolgálatát jelenti. Szeretném persze én is, ha gyerekeinkben tovább bontva látnám jó tulajdonságaimat, és szeretném, ha megvalósítanák azt, amibe én belebuktam. Értékszemléletet és lehetőségeket kell kínálnom, de a lábaikat nekik kell megemelniök. Ám ki tudja ezt kivárni, ki tudja elviselni mindenfelé tekintgetéseiket, mikor mi tudjuk, hogy melyik irányba érdemes nézni? Erőt és önfegyelmet kell merítenem az ugyancsak nagycsaládos mennyei Atyától. Minden agresszivitás feszültségeket indukál bennem, tehát a bűnre vezető alkalmakat igyekszem elkerülni. A nem várt negatívumok szintén „huszárvágásra" indítanak, ezért mesterségesen csökkentem ezek lehetőségét. Ez azt jelenti, hogy ha eseményeket várok, akkor a várhatónál rosszabbra számítok, hogy ne érjen nagy meglepetés. Ha pedig személyekről van szó, akkor igyekszem jobbat feltételezni róluk, mint amilyennek józan ésszel látszanak, s magam keresem mentségüket, mikor csalódnom kellene bennük. Erre szokták itthon mondani: „Na most jön a széplelkű apu a mentegetőzésekkel, amelyeket nem neki kellene mondania". Inkább legyen az ember ilyen, minthogy beálljon a dzsungelbe, ahol agresszív létharc folyik. Dühít, ha puhányságból használják gépeimet, s magam megyek holmijaim után... Baj csak akkor van, ha szükségben is szűk szívvel nézem, hogyan használják szerszámaimat. A szűkkeblűség pedig szűken méri a bizalmat a felebarátnak, és inkább elmarja, mint testvérré barátkoztatja. Pedig a fejlődés iránya a barátokat szerzés felé mutat.

Az ***anyagi gazdagodás*** veszélye sajátosan van meg a nagycsaládban. Olyan ez, mint a szegénységi fogadalmas szerzetes egyéni nincstelenségének és a rend komoly gazdagságának kettőssége. Nem valószínű, hogy cölebszként, vagy agglegényként ilyen és ekkora családi házban laknék, nem feltétlenül volna ekkora hűtőládám stb. A normális élethez normális keretek kellenek. Egy ekkorácska családhoz olyan üzemgazdálkodás kell, ahol viszonylag nagy pénzeknek kell forogniuk. Vagyonról van szó: több milliós ingó és ingatlan értékről. Az éhezőkhöz képest dúsgazdagok vagyunk, a hazai viszonyokhoz képest (pl. öt háromgyermekes család együtteséhez képest) átlag alatti tényekből hozunk ki átlagot felülmúló eredményeket. Hát hol itt a rendteremtési, sőt fejlődést segítő lehetőség? Hazai evangéliumi hitelességünkhöz az kell, hogy lássák: jószívűek vagyuk. Az Úr előtti hitelességünkhöz az kell, hogy lássa: egyre jobb szívűek vagyunk. Ha azt mondják: legyek szegény, én azt mondom, az vagyok: személyi cuccaimon kívül enyém a termelői munka, a karbantartás... nincs mód arra, hogy elzsírosodjék a szívem; az életteret biztosítanom kell, másokért kell élnem, és mindenekelőtt családunkért. Mi ment meg a lelkiismeretet nyugtalanító gazdagságtól? A fejlődni hivatott jószívűség, a karitász, és a megvalósuló nagycsalád. A megtért szülő még nem megtért család. Gyermekeink sem spórolhatják meg a megtérést. Az anyagiakra vetítve ez annyit jelent: kell, hogy fokozatosan belelássanak gyermekeink is anyagi ügyeinkbe, s fokozatosan beleszólhassanak pénzgazdálkodásunkba. Így határozódik meg a család éhezőknek küldendő összege, mintegy a család szeretetének eredője. Az ezt felülmúlni akaró szülői adásteljesítés a szülő rendkívüli forrásaiból, mintegy „saját zsebére" megy. Mivel egy család vegyes elkötelezettségű emberekből áll, a szűkszívűségnek nagyobb a veszélye, mint egy csak kisgyermekes, vagy egy teljesen megtért család esetében. Ami segít a fejlődésben, az az, hogy adni jó. Ünnepelni csak úgy jó igazán, ha mást is ünnephez segítünk. Enni úgy jó igazán, ha másokat is hozzásegítünk. Szépen ruházkodni úgy jó igazán, ha másokat is hozzásegítünk. Mindehhez még besegít az a tapasztalati tény,

hogy mi magunk is megajándékozottak vagyunk. Megszégyenítő volna, ha éppen nálunk apadna el az ajándékozó szeretet áramlása.

Az ***elszegényedés*** is lehet a fejlődés gátja. Ha éhes vagyok, fáj a fejem és ingerlékeny vagyok. Ha ruházatom nem engem fejez ki, hanem hivalkodik a szegénységgel, akkor idegennek éreznek az emberek, és magam sem találom helyem, nemhogy evangelizáljak. Ha nem tudok pihenni, a másnapom sínyli meg, és azok az emberek, akik utamba kerülnek. Rászorulóvá válhatok, családunk pedig haszonélvezőjévé az irgalmas szívű egyházi és önkormányzati szerveknek ahelyett, hogy a jószívűség törvényének fejlődőképes jeleivé lennénk. Muszáj talpraesettnek lenni, ha nem akarunk passzív társadalomformálókká süllyedni, hanem mindenki által élhető aktív jézusi életvitelt akarunk megmutatni szavainkban és tetteinkben. Megmenthet az igénytelenségre törekvés, mely megspórolja a divatcikkek felárait. Segíthet az áramoltatásban való részvétel, mely használt termékekkel is szépen felruház. Segíthet a sokoldalúságra nevelődés. Annak idején „kis hülye értelmiséginek” tituláltak és magam sem hittem volna, hogy mi mindenre képes az ember, ha felgyűri az inge ujját. Ne bántsanak a faluromantikában mélázók, ha mosolyog bennem a parasztgyerek, aki klottgatyában kapálta a kukoricát, és sírt a forró homok okozta fájdalom miatt. Mosolygok, de nem lebeszélek. Ha engem le tudtak volna beszélni kétkezi szakma tanulásáról, két ház építéséről, akkor még ma is legfeljebb a kisokost játszanám, tetszelegvén értelmiséginek vélt mivoltomban, ugyanakkor siránkoznék a kétkezi szakembereknek kiadott pénzek miatt. Talpraesettség és összetartás akármilyen gazdasági helyzetben megteremti a szükséges minimumot, mint Dél-Amerikában vagy Indiában, ha kinevelődik egy erre alkalmas nemzedék. A mi bokros nemzedékünknek saját gyermekeiben a szellemi hangsúly mellé fel kell zárkóztatnia a két kezünk hétköznapi becsületét. Apaként arról álmodozom, hogy fejlődő szellemiségű, főként kétkezi munkából élő gyermekek kerüljenek ki családunkból. Ez látszik egy kommunális jellegű reális életforma előfeltételének. Isten gazdag teremtése az emberiség személyválogatás nélküli gazdagítására történt. Amíg ez meg nem valósul, kénytelen vagyok elviselni az adástörvényben rejlő szegénységet, de nagyon szeretném, ha a fenti célt ez nem veszélyeztetné.

A ***gőg*** azért veszélyezteti a fejlődést, mert önelégültségből fakad. Sok okunk lehetne az önelégültségre, ha viszonyítási alapul a mennyei Atyán kívüli valakiket vennénk. Természetellenesen élő környezetben a normális élet is jel. Elfolyó közegben a kis tartással bírók is kiemelkedőek. Az infantilizmusba beletörődöttek között a felnőttség terheit és felelősségét vállalók valakiknek látszanak. Csak a mihez képest-re kell vigyáznunk. Akiknek több adatott, azoktól többet is várhatnak el. Szegény szolgái vagyunk az Országnak, s hogy azok is maradjunk, reális önismerettel kell rendelkeznünk. Akkor érzem, hogy ebben valamicskét fejlődöm, amikor veszem a fáradságot, és reflektálok dolgaimra, amikor kiértékelem szavaimat, tetteimet, amikor figyelem, hogy hogyan értékelnek azok, akik szeretnek, és azok, akik nem szeretnek. Az ember, ha sokat hangoztatja elveit és azokból fakadó céljait, néha már úgy látja, mintha sikerült volna meg is tennie azokat. Kívülről mondhatnak gőgösnek, mert határozott véleményem van és határozott tervszerűség az életalakításomban — lelkük rajta! Kívülről mondhatnak gőgösnek amiatt is, hogy nagyobbakat sikerül mondanom, mint valósítanom — lelkem rajta! A szerénység még nem ártott meg egyik prófétának sem, egyik sem keverte össze a maga hangját küldetése hangjával, álmait valós tényeivel. Legélesebb kritikusaink a gyermekeink. Szülői szerénységük talán képes legyőzni bennük az ösztönös ellenállást, és hibáink alapján a tudatos másként élni akarássá nemesíti bennük a hibáinkra adandó válaszukat. Ha fejlődésben tekintem magunkat, akkor szintén nincs mire felnéznem (büszkélkednem), helyette az előrelépés módját kell kutatnom, nem pedig várnom, hogy majdcsak valaki megint megmondja, mit kell, mit érdemes csinálnunk, csinálnom.

Fejlődnöm kell a jézusi szeretetben, vagy nincs értelme az életemnek. Nem mentenek meg mégoly szép kövületek sem, mint a kisközösségi forma, a tanulási elvárás, a megszokássá vált vagy elhalt hármas kötelék (istenkapcsolat, lelkivezető, kisközösség), a lelkigyakorlatok megszokottsága... Csak a fejlődő élet ment meg az Életre. Vagy újra kell éleszteni a megszokottakat, vagy új életformákat kell találni — úgy keresve, hogy addig is értékeljem a pislákoló mécsbelet egy-egy bokros szokásunkban. Lehetséges, hogy a só, kovász, lámpás hasonlatok sorába nekem beletenné Jézus a szívet is. Legyetek olyan, mint a szív: fáradhatatlan életritmustokkal családjaitok zsibbadó részeibe pumpáljatok életet, közösségeitek sorvadó tagjait meleg áramlattal segítsétek életre, hogy éljen, aki élni maga is akar; embertársaitok manipulált és kiszolgáltatott tömegeibe szeressétek bele a tőlem kapott szívritmust, hogy általatok tapasztalják meg először, hogy velem egy ritmusban lenni jó és hasznos — mondhatná az Úr.

A csavargó

Hetente egyszer megtalálod
világítatlan kapualjban;
sáros lábbal arcába leptek,
fénytelen szeme nem világít.
Lásd, neki is volt gyermek-arca,
a szemében szép tüzek égtek,
szaladgált könnyű kis cipőben,
odatarta arcát a fénynek.
Miféle gondok szöttek-fonták
köré a ráncok ezreit,
miféle cudar sorsszerűség
fakította ki álmait,
s a lelkéért, a taposottért,
mely a föld-pokolban szikkad el,
s az elszalasztott megváltásért —
mindezért vajon ki felel?

Aki nem lép egyszerre...

Gromon Andrást, Budapest-Széphalom plébánosát 1996. március 21-én Paskai László bíboros, prímás-érsek kiközösítette a katolikus egyházból, mert Jézus feltámadásáról másképp gondolkodik, mint a hivatalos egyház. Egyben megtiltotta neki, hogy a továbbiakban papi funkciókat végezzen, és megfosztotta plébánosi hivatalától is. A plébános mellett kiálló híveket (97%) ugyancsak kiközösítéssel fenyegette meg.

***

Mi ebben a rendkívüli? Ha egy vallási szervezet vagy akár egy párt alapelveit és jogrendjét megsérti valaki, nyilvánvaló, hogy automatikus módon kizárja magát abból a szervezetből. Ennek kinyilvánítása pusztán formaság, miért lenne ez elítélendő, hiszen maga a bűnös a hitelv megsértője és a jogrend megtagadója. Így van ez minden vallási, állami, politikai, egyesületi stb. rendszerben. Felháborodásnak és tiltakozásnak tehát nincs helye.

A mi zsidó–keresztény kultúrkörünkben, ahol a hitelvek (ideológiák) és jogszabályok (törvények) elsősége kétségtelen, valóban nehéz a sorból kilógók és az egyszerre nem lépők mellett érvelni.

Vegyük csak a názáreti Jézus esetét! Diego Fabbri: Jézus pöre c. drámájában egy család arra teszi fel az életét, hogy kiderítse, jogszerű volt-e a zsidó Főtanács halálos ítélete Jézus fölött? A kérdés 2000 év óta foglalkoztatja a zsidókat és nem zsidókat. A dráma szereplőinek, amíg a hitelvek és jog talaján állnak, nem lehet más válaszuk, mint hogy a zsidó bíróság ítélete — egy-két formai hibától eltekintve — elvszerű és jogszerű volt. Hiszen Jézus megsértette a zsidó vallás hitét és törvényeit. Tehát eretnek volt, mert káromolta az Istent, amikor azt a Jahvét, akinek a nevét egy évben egyszer mondhatta ki a főpap a Szentek Szentjében, Abbának Apukának szólította, és magát emi apa gyermekének mondta. De reni ntó is volt, hiszen a zsidó egyház rvényes rendjét számtalanszor felrúgta, amikor megszegte a szombatot, nem tartotta a böjtöt, elvetette a kultikus előírásokat stb. Nincs olyan zsidó, aki ha Jahvét imádja és a mózesi törvényt tiszteli, ne bélyegezné eretneknek és törvényszegőnek a názáreti Jézust, és a törvény nevében ne ítélné el. A mózesi törvény pedig az istenkáromlót halállal bünteti... Annak feltételezése, hogy hitük téves vagy törvényei rosszak, meg sem fordulhatott a fejükben, mert felettes énjük cenzúrája megakadályozta őket ebben. Hiszen abban a pillanatban, amikor a kétség felmerül, magukat is eretneknek és lázadónak kellett volna tartaniuk. Jézus erkölcsi nagysága, tettei, melyekben senki sem vádolhatta őt (Jn 8,46), csak annyiban merültek föl a bírósági tárgyalás előtt, hogy ez az ember túl sok jót tesz, és ha tovább tűrik, az egész nép hinni fog benne (Jn 11,47–48).

Vegyük most Gromon András esetét.! Annak, aki a római katolikus anyaszentegyháznak hithű tagja és engedelmes fia, annak semmi kétsége nem lehet arról, hogy Gromon András eretnek és rendbontó, hiszen kikezdeni egy olyan alapvető hittételt, mint Jézus feltámadásának dogmája és megtagadni az engedelmességet (híveivel együtt) a törvényes egyházi hatóságnak, ez bizony vérlázító tett. Örüljön Gromon András, hogy nem a zsidó Főtanács ítéli el, vagy nem a középkori inkvizíciós bíróság, mert akkor ő is könnyen a kereszten, ill. a máglyán találhatná magát. Paskai László bíboros, prímás, érsek úr ítélete, a kiközösítés, a működés- és hivatalmegvonás még istenes ítélet az említettek mellett. Az ilyen gyakorlat különben is Szent Péterig és Szent Pálig megy vissza. Hiszen az Apostolok Cselekedetei szerint Ananiás és Szafira „alternatív gyakorlata” az „őskommunizmussal” szemben totális megsemmisülést jelentett a rendbontóknak (ApCsel 5,1–11). Pál apostol pedig azt írja a galatáknak, hogy ha valaki, akár egy mennybéli angyal, más evangéliumot hirdet, mint ő, az átkozott legyen (Gal 1,8–9). Az átkozott legyen (anathema sit), vagyis a kiátkozás éppen Pál apostoltól került be az egyházi törvénykönyvbe (Codex Juris Canonici)... Amint a zsidó egyházban, úgy a római katolikus egyházban; a hithű és engedelmes hívők fejében nem fordulhat meg, hogy pl. Jézus feltámadását másképp is lehetne értelmezni, mint a katolikus dogma, vagy hogy a katolikus egyház kiközösítő gyakorlata éppen Jézus egész szemléletével van szöges ellentétben. Az egyház evilági, hatalmi rendszerré válása kétségtelenné teszi ezt a gyakorlatot, főleg a fanatizált és infantilizált emberek előtt... Gromon András tettei, a széphalmi plébánia közönségből közösséggé kovácsolódása semmit sem jelent ennek a hit- és jogközpontú egyháznak, ill. egyházi vezetésnek. Az egyházi hatóság a maga hitelveihez hűségesen és jogrendszere szerint törvényesen átkozza ki Jézushoz hűségesnek maradni akaró papját.

Erkölcsöt a dogma és jog helyébe! Az említett Diego Fabbri darabban a család tárgyalása rövidesen áttevődik a jogi síkról a személyes, erkölcsi síkra. A család feje, a főbíró azért nem tudja kimondani az évek óta minden este meghozott jogi ítéletet a názáreti Jézus felett, mert a nézők, de családjának tagjai is felismerik ennek a Jézusnak igazi jelentőségét. A názáreti Jézus üzenete erkölcsi üzenet, a kereszténység lényege nem hitelvek és jogszabályok tömkelege, hanem a szeretet csúcsértéke. Érdemes lenne elgondolkodni azon, hogy ha a kereszténység 2000 éve a szeretet hitére és rendjére épült volna, és nem hitelvekre és jogszabályokra, felgyulladtak volna-e az eretnekégető máglyák és bekövetkeztek volna-e az egymást kiközösítő egyházszakadások. Jézus aligha akarhatott olyan vallást és olyan egyházat, amilyen a történelem során már mérhetetlen sok volt. Jézus olyan közösséget akart, amelyet a szeretet erkölcsi elve határoz meg, és emellett eltörpül, hogy ki mit hisz és mit nem hisz a hihető dolgok közül; de eltörpül az is, hogy

fegyelmi dolgokban ki mit lát jónak, hiszen az együttműködést a testvériség rendje határozza meg. A szeretet etikai elve még az etikai elv megsértőit sem büntethetné kizárással, hisz a nem-ártó szeretet megakadályozná ebben.

A 21. század küszöbén a kereszténység gondolkodóinak komolyan át kellene gondolniuk, hogy mitől is keresztény a kereszténység. Az evangéliumok egyszerű olvasói számára is nyilvánvaló, hogy Jézus egyháza nem katonai alakulat, ahol mindenkinek egyszerre kell lépnie és ahol senki nem lóghat ki a sorból. Jézus közössége olyan lakodalmas nép, mely Isten- és ember-szerelemtől megittasulva a maga saját hite és a maga saját szeretettől meghatározott léptéke szerint halad az Ország Útján az Atya földi és égi Országa felé. Gromon András ügye számomra hatalmas kiáltás: Lakodalmas nép, és nem hadsereg! Akinek füle van, hallja meg!

Kovács László

Nyílt levél Gromon Andráshoz

Kedves András Testvérünk!

A Bokor Közös Képviselete (KV) áprilisi összejövetelén szomorúan és megdöbbenéssel értesült a Téged és a széphalmi plébániaközösséget ért egyházfegyelmi intézkedésekről. Szeretnénk, nézeteidtől függetlenül, egyértelműen kiállni Melletted, plébániai közösséged mellett, és főleg az általunk jézusinak gondolt értékek mellett.

Paskai László, esztergom-budapesti érsek március 21-i levelében megállapítja, hogy eltérsz a katolikus egyház tanításától, kiemelten Jézus feltámadásának a tagadásával. Szóbeli megnyilatkozásaid mellett lefordítottad és templomodban terjesztetted Karl Herbst „A valódi Jézus” c. könyvét, amely tagadja Jézus feltámadását és a katolikus egyház több lényeges tanítását.

Mindezek alapján mint eretneket, önmagától beálló kiközösítés folytán kiközösítettnek minősít; megtiltja, hogy papi funkciókat végezz, és megfoszt plébánosi hivatalodtól.

Templombajáró Híveid csaknem egésze (97 %) többszöri szavazás során is a plébánián maradásod mellett állt ki. Ezzel kapcsolatban Paskai bíboros megállapítja, hogy ha a Jézus feltámadását tagadó plébános mellett szavaztak volna, akkor a hívek közössége sem volna már katolikus, egyébként pedig a papi szolgálat a küldetésre és nem a választásra épül.

Ez a középkort idéző inkvizíciós hozzáállás mélységesen megdöbbent minket.

Előttünk Jézus egyházáról egy olyan eszményi kép lebeg az evangéliumok tanulmányozása után, amely valódi szeretetközösséget és nem hatalmi szervezetet mutat. Ebben a szeretetközösségben a kereső értelem és szabad akarat az Isten ajándéka. Ebben a közösségben nincsenek urak és szolgák, hanem mindannyian testvérek. A közösség vezetőinek egyetlen hatalma van: a szolgálat, és nem az uralkodás. A közösség a szeretet rendjére, és nem a kikényszerítő és megtorló jog rendjére épül. A közösség fő kritériuma nem az „Uram, Uram”-ozás, hanem „az Atya akaratának teljesítése”. Vagyis nem az eldönthetetlen hitvitákban, hanem a gyakorlati szeretet megélésében látja a kereszténység lényegét.

Az Ellened és Híveid ellen foganatosított egyházi intézkedések, úgy véljük, ennek az eszményi egyházképnek megcsúfolását jelentik.

A katolikus egyházon belül ez a szemlélet megtagadja az alapvető emberi jogokat: a gondolkodás, a lelkiismeret, a szólás szabadságát. Arra akar kényszeríteni, hogy ne gondold azt, amit gondolsz, lelkiismeretedet pedig vesd alá egy külső hatalom kényszerének.

A magyar katolikus egyházon belül nem érvényes a másság tisztelete, a testvéri párbeszéd és az elvi és gyakorlati tolerancia.

Az egyházon belül a hitelvek, és nem a morális elvek képviselik a legfőbb értéket. Így történhet meg, ami Jézus esetében is megtörtént, hogy az emberi szeretet hősi tettei nem számítottak, a zsidó Főtanács halálba küldte az „eretnek” Jézust. Téged is „önmagától beálló kiközösítéssel” kiközösítenek az „eretnekség” vádjával, miközben a jézusi morális elvek megszegői nem esnek kiközösítés alá. Sőt, mindezt a gazdag egyház, az uralkodó egyház, a megtorlást alkalmazó egyház képviselői teszik a szegény Jézus, a szolga Jézus és szelíd Jézus nevében. A kiközösítő egyház azonban nem Jézus egyháza!

Tudjuk, hogy mindezekről Te is hasonlóképpen gondolkodol. Nyílt levelünkben mi nem óhajtunk senkivel hitvitába bocsátkozni, de kijelentjük a következőket:

1) Tisztelettel adózunk Neked és a széphalmi plébániai közösség tagjainak azért, mert minden körülmények között ragaszkodtok a gondolkodás-, lelkiismeret- és szólásszabadság isteni ajándékaihoz, ami mindannyiunk fejlődésének feltétlen feltétele.

2) Tiltakozunk a hatalmi egyház hazai képviselőjének Jézus eszményeit megtagadó magatartása miatt.

Budapest, 1996. április 17.

A Bokor Közös Képviselete: Király Ignácz, Bajnok Kristóf, Bisztrai György, Bóta Zsuzsanna, Kaszap István, Kovács László, Schanda Beáta, Vincze Endréné Géczy Gabriella.

Hartmut Meesmann

Hogyan omlik össze egy kártyavár?

Most Lüdemann legújabb, *„Eretnekek" c. könyve* keltett izgalmakat; a 49 éves tudós talán tanbeli eljárás megindulását hívja ki maga ellen ezzel a művével — ami szenzáció lenne, mivel a protestáns egyházban eddig még sosem nyúltak ehhez a végső eszközhöz, hogy elvitassák egy teológiaprofesszortól az igaz evangélikus hitet. Mindenesetre ezzel kapcsolatos híreszteléseket hallhatók a *Hannoveri Tartományi Egyház* köreiből.

Mitől olyan veszélyes, olyan kényelmetlen és olyan gyanús ez a férfi? Legújabb könyvében, amelyet a Radius-Verlag hozott ki, azt az elsőre egyáltalán nem annyira izgató tételt képviseli, hogy *a Biblia, ahogyan ma előttünk fekszik, már hatalmi harcok és heves teológiai viták eredménye.* Az a történetileg nem vitatható tény, hogy korai keresztények bizonyos nézeteit és írásait nem kanonizálták, azaz nem vették föl a hit hivatalos okmányainak állományába, *„a történelmi győztesek" dokumentumává* teszi a Bibliát. Már korán gyártottak eretnekeket azzal, hogy bizonyos emberek hitét más keresztények mint hamis hitet elvetették. *„A Biblia a másként hívők elleni harc terméke"*, mondja Lüdemann, a hitbeli pluralitást már a kereszténység kezdetén megakadályozták. Ebből fakad az a megállapítása, hogy „az első keresztény generációtól a második század végéig terjedő időben fontosabb döntések születtek az egész kereszténység szempontjából, mint a második század végétől máig".

Gerd Lüdemann, céhének inkább nyugodt és higgadt képviselője ezért „a keresztény igazságosság parancsának" tartja, hogy „mindenekelőtt *ugyanazt a jogállást biztosítsuk a kereszténység kezdeti szakaszából származó minden fennmaradt írásnak,* és ne akadályozzuk meg, ill. ne korlátozzuk eleve a történeti megértést egy szentírás dogmatikus tételezésével". Lüdemann tehát igazságot szeretne szolgáltatni az ún. eretnekeknek. Ezért fogalmazza meg könyvében a következő tézist: „A második századbeli eretnek férfiak és nők legalább olyan közel állnak Jézushoz, mint az igazhitűek, és haza kell térniük az egyházba." És ezért hangzik így könyvének alcíme: „A korai kereszténység másik oldala".

A kereszténység kezdeteinek következetesen történeti szemlélete arra ösztönzi a göttingeni újszövetségest, hogy *a Bibliát többé ne „Isten szavaként", hanem radikálisan „emberek szavaként" fogja föl.* A názáreti Jézus különleges jelentőségébe vetett hit, ahogyan az kifejezésre jut az újszövetségi iratokban, állítása szerint azok interpretációjának eredménye, akik ezeket az iratokat szerezték. Ebből az következik számára — és ebben áll Gerd Lüdemann provokációja —, hogy a Biblia nem tekinthető többé a keresztény hit végső és kötelező normájának. Eretnek-könyvében azt írja: *„Az Újszövetség tévedhetetlenségének, ellentmondásmentességének vagy egységének állítása tarthatatlan.* Az újszövetségi kánon keletkezésének történeti szemlélete kártyavárként dönti romba az egyház és a teológia falait, amennyiben azok az Újszövetségre mint Isten igéjére épülnek."

Lüdemann ezzel egyúttal a protestáns „sola scriptura" elvet is sutba vágja. Ez azt mondja ki, hogy a hit egyedül az Íráson alapul. Lüdemann teljesen józanul érvel ezellen: „A történeti gondolkodással a szentírási elv önmagát intézte el." Mint mondja, ez a történeti kutatás eredménye. A modern ember arra van kárhoztatva, hogy történetileg gondolkodjék, és ezt nem lehet többé visszacsinálni. Ezért ő arra tesz kísérletet, hogy a modern igazságtudatot — amely szorosan kötődik a történeti gondolkodásmódhoz — összekapcsolja a korszerű hitfelfogással.

Lüdemann végkövetkeztetése így hangzik: „Csak a történeti kutatás segít minket annak megismerésében, ki volt valójában a názáreti Jézus, és ma ő a kereszténység normája, nem pedig a hit Krisztusa." *A szentírási elv helyébe, ti. hogy a Biblia a norma, a göttingeni tudós ezt a jelszót állítja: „Egyedül Jézus!"* Arról van szó, hogy feltárjuk Jézus eredeti üzenetét, tehát a mai hitértelmezés mércéjéül a Biblia keletkezése előtti időt tegyük meg. „Számomra", mondja egy beszélgetésben, „ma ez az egyetlen útja annak, hogy hitelreméltóan bánjunk a hittel." Lüdemann optimista a tekintetben, hogy ez az eljárás sikerre vezethet. Nem osztja azt a nézetet, hogy számunkra, mai emberek számára Jézus csak a hit tárgyaként, „a hit Krisztusaként" közelíthető meg. Úgy véli, hogy *Jézus szándékát meszszemenően rekonstruálni lehet példázatainak segítségével,* minthogy ezek igen eredetiek, egyszerűek és világosak. Egyáltalán nem kell hozzájuk fűzni azokat a teológiai–dogmatikai spekulációkat, amelyeknek az elhívésére még ma is kényszerítik az embereket.

Arra a kérdésre, vajon a Szentírás és a Hitvallás talaján áll-e még, Lüdemann egy interjúban nemrég nyíltszívűen megvallotta: „Lelkiismereti okokból — nem!" Aztán pedig hozzáfűzte, hogy véleménye szerint *ma újra kellene fogalmazni az Apostoli Hitvallást.* A beszélgetésben még egyszer megerősítette, hogy például a szűzi születésben, úgy, ahogy azt a hivatalos hitvallás változatlanul kimondja, történeti tényként nem képes hinni. *A Jézusról szóló egész óegyházi tanítást (a krisztológiát) is elavultnak tartja.* Könyvében azt írja, „sajnálatos körülmény, hogy a hívők túlnyomó többsége vasárnaponkint megvall — hogy ne mondjuk: ledarál — valamit az istentiszteleten, amit egyáltalán nem ért már." Lüdemann kritizálja, hogy „a példabeszédek Jézusa, a szűztől születés és Jézus letartóztatása, ill. azt követő megfeszítése közötti egész idő kiesik a Hitvallásból, és ott lyuk tátong." Ezt a lyukat kitölteni „a mostani óra parancsa". *Ha ez nem történik meg, akkor a keresztény hit mindinkább érthetetlen meseelbeszéléssé válik, amely többé semmit sem képes hozzászólni a modern ember életéhez.*

A göttingeni „eretnek" így megingathatatlanul kitart „veszélyes" kijelentései és álláspontjai mellett. De hogy viszonyulnak Lüdemann-hoz teológus kolléganői és kollégái, akiknek ezt a tételt adja útravalóul akadémiai munkájukhoz: „A teológusoknak újból és újból meg kell tanulniuk »én«-t mondani, és szükség esetén egyenesen ellentmondani a hagyománynak"? „Bojkottálni fognak", mondja Lüdemann, és megvonja a vállát.

Fordította: —n —s

Forrás: Publik-Forum 1995/24.
A könyv: G.L.: Ketzer — Die andere Seite des frühen Christentums. Radius-V. 1995, 320 o.

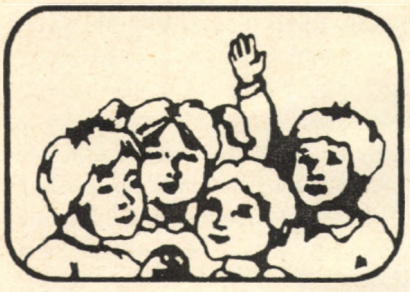

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Sárgarépafőzelék

Ugri Bugri, az öcskösöm felemelte egyszer ebéd közben a tányérját: „Kérek szépen még néhány húspogácsát!” Mi ugyanis így neveztük a vagdalthúst, a fasírozottat. Adott neki édesanyám még kettőt, és figyelmeztette: „A főzeléket is edd, kisfiam! A sárgarépához még hozzá se nyúltál.” Vagy öt perc múlva ismét felemelte a tányérját az öcskös: „Kérek szépen még néhány húspogácsát!” „Ejnye kisfiam, mondtam, hogy egyél főzeléket is. Miért nem eszed?” „Nem szeretem!” Erre már édesapánk is ránézett: „Én se szeretem valami különösebben, de nem tartom fontosnak, hogy szeretem-e vagy sem. Ma ez van ebédre, tápláló, tehát eszem.”

Újabb öt perc múlva már aggódva szólt rá édesanyám Ugri Bugrira: „Miért nem eszel, kisfiam? Megint megetted a húst főzelék nélkül. De húst már nem kapsz többet. Edd meg most a főzeléket üresen!” De Ugri Bugri nem nyúlt a kanala után. „Nem kérem a főzeléket, édesanyám! Nem eszem meg! Nem ízlik!” Most már Gyopár bátyánk és én is rábámultunk az öcskösre. Ilyesmi szokatlan volt a mi asztalunknál. Édesanyánk hangja meg is szigorúsodott: „Nem az a fontos, hogy ízlik vagy sem, az a fő, hogy megedd.” De Ugri Bugri kezecskéje most se mozdult. „Tessék szíves lenni megengedni, hogy ne egyem meg! Van még más étel is, ami tápláló. Ez nem ízlik.” Szüleink összenéztek és hallgattak. Ekkor már megtanított engem Földigszakáll bácsi, hogy minden helytelen cselekedet egy még helytelenebbnek vág ösvényt. Nekem tehát azon járt az eszem, miféle újabb hibát enged majd be az öcskös életébe ez a mostani. Ki is találtam, mi következhetik, és ebéd után, miközben szobánk felé lépegettünk, így szóltam hozzá: „Ha nem eszed meg azt is, ami nem ízlik, nemsokára nap nap után el fogsz késni az iskolából.” Az öcskös nevetett: „Az lehetetlen, hiszen én ébresztem fel minden reggel a szivacsot meg a krétát, az egész iskolát.” Amit most elmondtam, az az iskolaév kezdetén, szeptember végén, vagy október elején történt.

Ugri Bugri ettől kezdve sosem ette meg azt, ami nem volt ínyére való. Édesapánk azt szerette volna, ha magától eszmél rá, nem fontos, hogy mindenik étel élvezetes legyen, élvezetet is szerezzen, édesanyánk viszont igyekezett a kedves ételeit készíteni. Én meg abban bíztam, a következmények majd megértetik vele, akkor se szabad letennie kanalát, ha sárgarépa van a tányérján.

Egy október végi reggelen, amikor Gyopár meg én már javában mosakodtunk, Ugri Bugri még nagy kényelmesen feküdt a takarója alatt. Hirtelenében megfeledkeztem jóslatomról, és ezt kérdeztem tőle: „Csak nem vagy beteg?” Gyopár meg ugyanekkor ezt: „Lustának méltóztatol lenni?” „Éppen csak még nem ízlik a felkelés.” Gyopár nevetett: „Hát nekem talán ízlett?” És szüleinknek a következő napok folyamán újabb aggodalommal kellett tapasztalniok, hogy Ugri Bugri csak akkor bírja rászánni magát, hogy kibujjék az ágyból, amikor Gyopár meg én már-már indulunk is.

Október végén pedig már rendszeres későn járónak számított az iskolában. Ekkor úgy gondoltam, eljött az ideje, hogy működésbe lépjek, és egy délben, mikor együtt lépegettünk hazafelé, így szóltam hozzá: „Hát megtörtént a lehetetlen, mert azt mondtad: 'Lehetetlen, hogy későnjáró legyek'.” Az öcskös nem is aggodalommal, hanem szinte kétségbeesve pillantott rám, de csak este válaszolt. Felkönyökölt az ágyában és így szólt: „Hát akkor segíts rajtam, Moha, hogy ne késsem el többé! Amikor jónak látod, húzz ki az ágyból! Ha ellenkezem, le is önthetsz.” Megráztam a fejem. „Nem úgy segítek. Úgy segítek, hogy ne kelljen másnak húznia ki téged az ágyból, hanem magadtól is fel bírj kelni. Ha rosszul gomboltak be egy mellényt, az elején kell kezdeni az újragombolást. Na! Gyere velem!”

Kivezettem a konyhába, és megálltam vele édesanyánk előtt: „Tessék szíves lenni sárgarépafőzeléket főzni holnap ebédre!” Édesanyánk örvendezve bólogatott, az öcskös viszont elkerekült szemmel bámult rám: „Ez neked segítés, hogy ne késsem el?” Magabiztosan bólintottam én is: „Ez az egyetlen igazi segítés. Ha meggyógyítjuk az alapbajt, a következmény magától elmúlik.” Az öcskös azonban dühbe gurult. „Ha százszor is alapbaj, ami nem ízlik, azt nem eszem! Ha másképp nem tudsz segíteni, ezt a segítést süsd meg!” — és visszaszaladt az ágyába.

Nemsokára magam is visszamentem szobánkba, lefeküdtem és gondolkoztam. Hogy ébren van-e vagy már alszik öcskösöm, nem tudtam, mégis kimondtam hangosan gondolkodásom eredményét: „Hajaj, egy hónapon belül rossz tanuló is leszel.” Vagy tíz percig csönd volt, már biztos voltam benne, hogy aludt, nem hallotta. De egyszerre csak felnevetett: „Höhö, az lehetetlen! Hiszen a bocskorom talpa okosabb, mint az egész osztály!”

November vége felé egy délután, miközben mindhárman szobánkban tanultunk, az öcskös egyszerre csak felállt, és húzkodni kezdte magára a ködmönkéjét. Rá-

bámultam: „Te máris elkészültél a tanulással?” „Á, még nem egészen, de most ródlizom egy kicsit Fujóskával. Majd később folytatom a tanulást. Most nem ízlik.” Gyopár meg én egyszerre mondtuk: „Nekem se ízlik.” De Ugri Bugri vállat vont és kiment.

Február végén, amikor tarisznyánkban a félévi bizonyítvánnyal hazafelé lépegettünk az iskolából, megint megjegyeztem: „Na, ismét megtörtént tehát a lehetetlen. Rossz tanuló lettél.” Most már rám sem emelte a tekintetét. Kétségbeesése komorságba burkolódzott.

Másnap délután azonban, amikor tanulni kezdtünk, mellém somfordált a számtankönyvével: „Akkor hát légy szíves segíts, hogy megint jó tanuló legyek!” Elvettem tőle a könyvet, letettem az asztalkámra. „Majd ebben is segítek. Megmagyarázom, amit nem tanultál meg. De az igazi segítés, ha ismét olyanná leszel, aki minden leckét minden délután megtanul. Na, gyere velem!” Kivezettem megint a konyhába, és megálltunk édesanyánk előtt: „Tessék szíves lenni sárgarépafőzeléket főzni holnap!” Nem is volt értelme, hogy végigmondjam, mert a sárgarépa szó elhangzásakor az öcskös már perdült is, és visszarohant a szobánkba. A konyha ajtaját nem merte, de a szobánk ajtaját bevágta maga mögött. Amikor magam is visszamentem, odaültem mellé, és szót se szólva arról, ami történt, magyarázni kezdtem neki az osztást. De egyszerre csak felállt: „A, hagyjuk most abba! Majd holnap. Ma már nem ízlik a tanulás!” — és megint húzkodta magára a ködmönkéjét. „Különben is talán ma lehet utoljára ródlizni.” Most már rémülten meresztettem rá a szemem: „Ej, baj lesz ebből, öcskös: Valami nagy bajt fogsz okozni vagy magadnak, vagy másnak.” Nevetett: „Na, ez lehetetlen. Még magamnak se. Másnak meg egészen bizonyosan nem!”

Az első szép tavaszi napok egyikén azt mondja egy este Gyopár az öcskösnek: „Remélem, befödtétek azt a gödröt valamivel?!” Nem voltam otthon aznap délután, ebből azonban megtudtam, hogy az öcskös meg a barátja, Fujóska gödröt ásott a kertünkben. Ugri Bugri ekkor már ágyban volt. Álmosan is, sértődötten is felelte: „Az nem gödör, hanem tengerszem, majd feljön benne a talajvíz, és gyönyörű lesz.” Gyopár rákiáltott: „A fejetekben már fel is jött! Azt kérdeztem, befödtétek-e valami deszkával!” Ugri Bugri hallgatott egy kicsit: „Majd reggel befedem.” Gyopár hangja még jobban felcsattant: „Dehogyis majd reggel! Ne akard, hogy én födjem be, mert én befödöm ugyan, de akkor úgy meg is rázlak, hogy a talajvízből, ami a fejedben lötyög, tejföl lesz!”

Kutykuruty barátom a kapunk előtt várakozott rám. Siettem vissza hozzá. Amikor egy óra múlva lefeküdtem, Gyopárról és az öcskösről eszembe jutott a gödör. De mindketten olyan nyugodtan aludtak, hogy biztos voltam benne, valamelyikük befedte.

Másnap reggel arra ébredtem, hogy Ugri Bugri sír. Befutottam szüleim szobájába, onnan hallatszott a sírás. Édesanyánk a díványon feküdt, bokáján borogatás. Ugri Bugri a dívány előtt összegörnyedve térdelt, homloka a dívány szélén, és zokogott. Édesapánk meg Gyopár a dívány lábánál állt, és nem édesanyát, hanem Ugri Bugrit nézték. Ebből tudtam meg, hogy nincs baj. Ugri Bugri azonban, amint jajongó szavaiból kiderült, nagyon nagy bajnak érezte, ami történt: „Én vagyok az oka! Én vagyok az oka, mert nem keltem fel este, hogy befedjem. De fel akartam kelni, még mondtam is Gyopárnak, hogy nyugodtan kimehet, mindjárt felkelek, de aztán mégse keltem fel, mert, azért mert...” Édesapánk segített az akadozónak: „Azért, mert nem ízlett.” Ugri Bugri felzokogott: „Azért, mert gondoltam, hogy inkább majd reggel kelek fel olyan korán, amikor még senki se megy ki a kertbe. Fel is ébredtem a kakasra. Rögtön ki is akartam menni, de... aztán mégse mentem, mert... hát azért mert...” Most Gyopár folytatta: „Mert nem ízlett a főzelék.” Az öcskös megint felzokogott: „Mert nem bírtam!” Most én csaptam fel Ugri Bugri magyarázónak: „Mert elszoktál tőle, hogy parancsolj magadnak.” Erre már nem felelt. Felemelte fejét a dívány széléről, és félve nézett édesanyára: „De igazán nem tört el édesanya lába? Biztosnak tetszik lenni benne, hogy egy darabban van?” Édesanyánk szenvedő arccal nevetett: „Hát persze, hogy biztos vagyok benne, csak fáj egy kicsit a rándulás. De nem is dagad. Egy óra múlva felkelek.”

Az öcskös felugrott térdeltéből, és körül ugra-bugrálta a díványt: „Jaj de jó, hogy nem tört el! Jaj de jó! Jaj de jó!” Majd hirtelen megtorpant. „Ha fel tetszik kelni, akkor ugye főzni is tetszik?” Édesanyánk megint nevetett: „Hát persze, hogy főzök. Van talán valami kívánságod?” Az öcskös hátranézett, engem keresett. A tekintetemet. Hosszan nézett a szemembe, és megtudtam a tekintetéből, hogy győztem. Érti már ő kelme, miként vág ösvényt valamelyik hiba egy nagyobb hiba számára, és azt is tudja már, hogy az elején kell kezdeni a rosszul gombolt mellény újragombolását. Észrevette a huncut, mennyire örülök, aztán visszafordította fejét édesanyánk felé. „Igen, édesanyám, van egy kérésem: tessék szíves lenni sárgarépafőzeléket főzni!”

Délben, amikor mohón kanalazta, Gyopár gúnyosan ezt kérdezte tőle: „Talán bizony már ízlik is?” Az öcskös kezében megállt a kanál. Komoly tekintettel szemlélte egy ideig a kanalában levő főzeléket. Gondolkozott. Aztán megrázta a fejét: „Nem ízlik. Érzem, hogy finom, de nekem mégsem ízlik.” Hallgatott egy kicsit, aztán meglassúdott szóval folytatta: „De olyannak kell lenni...” — megint elhallgatott, gondolkodott, aztán nagyon lassan, minden szavát jól meggondolva elölről kezdte, és most már be is fejezte a mondatot — „De olyannak kell lenni, aki azt is megeszi, ami nem ízlik neki. Olyannak lenni nagyon ízlik.” Egy pillanatig még komoly tekintettel szemlélte a kanál sárgarépát, aztán elmosolyodott, és a szájához emelte.

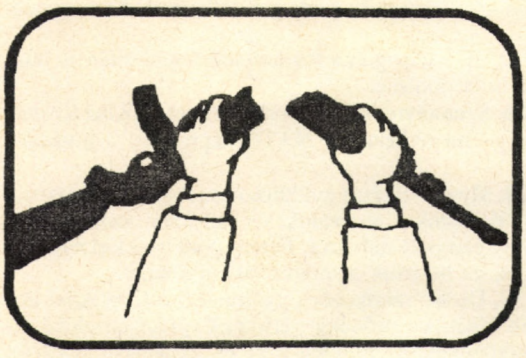

Aktív erőszakmentességi akció

SZERVEZŐ: *Alba Kör — Erőszakmentes békemozgalom*
Helyszín: Budapest, Nyugati pályaudvar, 10. vágány.
Időpont: 1996. május 31. 8.25.

AZ AKCIÓ CÉLJA:

1) Tiltakozni Magyarország tervezett NATO-tagsága ellen.

2) Tiltakozni a közpénzeken finanszírozott, NATO-t propagáló rendezvények ellen.

3) A tiltakozási kultúra részévé tenni az aktív erőszakmentességi akciót.

AZ AKCIÓ MEGHATÁROZÁSA: aktív erőszakmentességi vagy polgári engedetlenségi akció. **Aktív erőszakmentességi akció, mert:** *erkölcsileg megalapozott, a pacifista–békemozgalmi oldaláról támadható cél ellen irányuló, erőszakmentesség körébe tartozó, intenzív cselekvést igénylő eszközök igénybevételével történő akció volt.* **Polgári engedetlenségi akció, mert:** *nyilvános, törvényellenes, morális okból indokolható olyan cselekmény volt, amely a politikai akarat megváltoztatására irányult.* **Akció, mert***: összességében 10 fő vett benne részt, továbbá mivel a láncolásban 5 fő vett részt, akik közül 3 fő odaláncolására került sor.*

AZ AKCIÓ AKTUALAITÁSA: az MTM Kommunikációs Rt. és a Manfred Wörner Alpítvány „NATO-Expressz” elnevezéssel „politikusok, diplomaták, szakértők, újságírók és üzletemberek kötetlen eszmecseréjére” egész napos programot szervezett a NATO-vonaton és Hajmáskéren. A rendezvény célja „hazánk NATO-csatlakozásának előmozdítása és a közfigyelem ráirányítása a csatlakozás kérdésére” volt. (Az idézetek a szervezők által kiadott ismertetőből valók.)

AZ AKCIÓ FORMÁJA: a vonat elindulását megelőző néhány percben 5 albás aktivista a mozdony elé került, majd közülük 3 főt odaláncoltak a sínekhez. Transzparensekkel és élőszóval juttatták kifejezésre ellenérzéseiket, miközben az egyik aktivista a kulcsokkal eltávozott a helyszínről, a másik pedig a médiát és az utazóközönséget próbálta a helyszínre hívni.

AZ AKCIÓ KÖLTSÉGE: A 16 méter lánc, a 3 darab lakat és 2 darab H/8-as videókazetta ára mintegy 20 ezer forintot tett ki, amit hangsúlyozottan nem pályázati, hanem tagdíjakból fedezünk. Az akció egyéb (telefon, fax, plakát) költségei (mintegy 5 ezer forint) az Iroda havi rezsiköltségeihez adódnak.

AZ AKCIÓ EREDMÉNYE: 1) Mintegy 20 percen keresztül volt módunk hangot adni nézeteinknek. 2) A vonat kb. 10 perccel később tudott elindulni, nem kis bonyodalmat okozva ezzel a szervezőknek. 3) Közvetlenül és közvetett formában a vonat összes résztvevője tudomást szerzett az akcióról. 4) A média segítségével az akció ténye és célja országszerte ismertté vált. 5) Erőszakmentesen, balesetmentesen és atrocitások nélkül sikerült a kivitelezés. 6) Az Alba Kör belső kohézióját jelentősen segítette. 7) Talán sikerült meghonosítani hazánkban is az ilyen jellegű akciókat. 8) Sikerült kivitelezni az első magyar aktív erőszakmentességi vagy polgári engedetlenségi akciót.

AZ AKCIÓ ÉRTÉKELÉSE: 1) Egyértelmű siker, mivel a kitűzött célokat sikerült elérni. 2) Az akció az Alba Kör szerves fejlődésének eredménye, szellemileg, szervezési, infrastrukturális szempontból egyaránt megalapozott volt. 3) Az akció kivitelezésének színvonala jelzi a jelenlegi albás állapotokat. 4) A magyar jog és joggyakorlat nem tudott mit kezdeni az akcióval. A gyülekezési jog megsértése miatt vonták felelősségre a résztvevőket, holott „nem erről szólt a történet”. 5) Nyilvánvaló, hogy akciónkat felülről is „értékelték”, ezért kerülhetett sor az előállítás megszakítására és a gyorsított eljárásra, továbbá talán az enyhe büntetésre. Feltehetőleg a hatalom fölmérte, hogy a szigorú büntetés, elzárás stb. médializálható és mártírteremtő lehet, ami számukra a legkevésbé kívánatos. 6) Az akció hivatalos kezeléséből nem vonható le messzemenő következtetés a rendőrség munkavégzésére és a hasonló akciók kivitelezhetőségére, továbbá kimenetelére. Frekventált helyen, frekventált időben és frekventált személyek közelségében végrehajtott akciónk nyomán csak az állítható, hogy ilyen esetekben lehet számítani a hatóságok korrekt magatartására. 7) Hibaként kell megemlíteni, hogy annak ellenére, hogy gondoltunk rá, nem írtuk meg előzetesen a sajtónak szánt nyilatkozatot. Nem hiba, mert eleve így terveztük, de mindenképpen több emberre lett volna szükség az akció kivitelezéséhez, különösen a vonatba beszállók, a helyszínen lévő sajtó és a propagandaanyagok célba juttatása miatt. Megfontolás tárgyát kell képeznie, hogy a jövőben talán érdemes beavatni egy-egy megbízható újságírót, továbbá érdemes talán törekedni arra, hogy exkluzív módon előzetesen „eladjuk” egy-egy újságnak a sztorit. Apróbb hibák elkerülésére (jelmondatot előzetesen kell kitalálni, videofelvétel minőségét javítani kell, növelni szükséges a láncolás precizitását, a látványra jobban oda kell figyelni, az irodai üzenetrögzítőt távozás után be kell kapcsolni, be kell szerezni saját hangszórót) több gondot kell fordítani.

KRONOLÓGIA

I. Közvetett előzmények

Az első magyar aktív erőszakmentes akció története nem a NATO-expressz elleni odaláncolási akcióval, hanem jóval korábban kezdődik. 1995 őszén, a budapesti kanadai nagykövetség épületénél megrendezésre került tiltakozás kapcsán vetődött fel először, hogy valamilyen látványos polgári engedetlenségi akciót csinálunk (kerítésen bemászás, repülő-modell túráztatása a nagykövetség kertje felett). (A néhány éve megrendezésre került, albás tiltakozás célja a Kanadában élő innu indiánok földjére telepített, az őslakosságot és az élővilágot (megélhetést biztosító állatállományt) zavaró katonai (NATO) gyakorló repülőtér bezáratása volt.) A tervet akkor könnyen elvetettük, elsősorban annak valószínűsíthető diplomáciai következményei miatt. A következő polgári engedetlenségi–aktív erőszakmentességi akció kivitelezésére akkor gondoltunk, amikor 1996 márciusában ismertté vált, hogy a Magyarországon állomásozó NATO-IFOR-csapatok az ország különböző helyein — számszerint 4 helyszínen — lőgyakorlatokat fognak tartani 7 hónapon keresztül. A legnagyobb visszhangja a Táborfalva térségében elterülő lőtér amerikai IFOR-csapatok általi igénybevételének volt. Az Alba Kör kemény magja, helyszíni

tapasztalatok birtokában, komolyan foglalkozott azzal a gondolattal, hogy a lőtér megnyitása előtti órában, a Táborfalvát átszelő főút táborfalvai kereszteződésénél, ahol vasúti sínek vezetnek az IFOR-táborba, odaláncolással útzárlatot hoz létre. A kemény mag tanácstalan volt a kidolgozott tervvel kapcsolatban, és különböző elvi (a közúton közlekedő „vétlen” autósok zavarásával kétirányban legalább egy órás torlódást és késedelmet okoztunk volna a forgalomban, az autók szükségszerű leállításával esetleg túlmehettünk volna az erőszakmentességen, néhány tagban kétség merült fel a tekintetben, hogy az IFOR mennyiben testesíti meg a NATO-t, vagyis béketeremtő vagy inkább militarista jellegű-e az IFOR jelenléte) és gyakorlati (a lőtér megnyitásának pontos dátuma bizonytalan volt, akárcsak az, hogy ünnepélyes és nyílt, vagy csendes és titkolt megnyitót terveznek, a leutazásból eredő hibaszázalék nagysága) okok miatt inkább elállt a terv megvalósításától.

Utólag megállapítható, hogy jól döntöttünk, jóllehet a lőtér megnyitásának időpontjáról időben tudomást szereztünk, és ünnepélyes megnyitóra került sor, tehát minden bizonnyal kivitelezhető lett volna az akció. A táborfalvai, tervezett akció előkészületei, elsősorban az, hogy az Alba Kör történetében először kerültünk aktív erőszakmentességi akció megvalósításához közel, mégis nagy jelentőségű. Mindezekről (kanadai nagykövetség, Táborfalva) pedig utóbb elmondható, hogy ezek alapozták meg a NATO-expressz elleni, első hazai aktív erőszakmentességi vagy polgári engedetlenségi akciót.

II. Az akció

Közvetlen előzmények

1996. MÁJUS 10-én adtak hírt a napilapok a Manfred Wörner Alapítvány zászlóbontásáról és a tervezett NATO-expressz indításáról. Ugyanezekben a napokban NATO-expressz szerencsejáték indult a Magyar Hírlap hasábjain, amelynek a nyertesei a NATO-expressz utasai lehettek. (Az Alba Kör mintegy 10 tagja hivatalosan résztvett a játékban, hogy hivatalos meghívást kapjunk a rendezvényre és hozzájussunk a szükséges információkhoz. Közülünk senkit sem sorsoltak ki.) Az újsághírekből egyértelműen kiderült, hogy itt egy átgondolt, állami pénzekből finanszírozott, NATO-t népszerűsítő kampányról van szó alapítványi köntösbe öltöztetve, civil kezdeményezésként eladva. Elkezdtük gyűjteni az információkat. Ezekből dokumentálhatóan kiderült, hogy országgyűlési képviselők, miniszterek állnak, ill. a Honvédelmi Minisztérium békepartnerségi programra szánt 532 millió forintja áll az Alapítvány mögött. A NATO-expressz indítására pedig egy egész hónapos, a médiát megdolgozó „Védelempolitikai tanfolyam” keretében kerül sor.

MÁJUS 17. Az Alba Kör kemény magja az éves rendes közgyűlés előkészítésére és az elmúlt hónapok feszítő kérdéseinek megbeszélésére gyűlt össze. Itt merült fel nyilvánosan először az akció gondolata, amelyet a jelenlévők támogatólag fogadtak, és megállapodtunk abban, hogy a közgyűlést követően beszélünk az ötletről. Addig mindenki kézhez kapta a Manfred Wörner Alapítványról szóló 6 oldalas anyagot és az ezzel kapcsolatos újságcikkek fénymásolatát.

MÁJUS 19. A közgyűlést követően mintegy egy órás beszélgetésen az érdeklődők 10 fős társasága részletesen átbeszélte a tervezett akciót. Egyetértés alakult ki a tekintetben, hogy a szituáció alkalmas az akció végrehajtására, a táborfalvai helyzettel ellentétben itt elvi kifogások nem merülnek fel, és gyakorlati szempontból jó esély van a kivitelezésre. A stratégia lényege az volt, hogy a NATO-expressz szervezőire építjük az akciót, azaz az általuk szervezett esemény hírértékére alapozunk és az általuk keltett médiaérdeklődést használjuk ki, azaz kevés albás szervezéssel saját propaganda-gépezetüket fordítjuk ellenük. Személyre lebontva megbeszéltük a teendőket, különös figyelmet fordítva a saját rögzítésére és a szigorú titoktartásra. A felkészülés fontos részévé tettük a szellemi–ideológiai előkészítést, ezért „kötelező olvasmánynak” Földesi Tamásnak „A polgári engedetlenség — az emberi jogok 'mostohatestvére'” című tanulmányát jelöltük ki. (A polgári engedetlenség helye az alkotmányos demokráciákban című kötet 143–158. oldal, Szerk.: Lenkei Júlia. Twins kiadó, Bp., 1991.) Mivel az ilyen akció veszélyekkel is jár, és következményei nem pontosan kiszámíthatók, 3 nap gondolkodási időt hagytunk egymásnak.

MÁJUS 22. A 3 nap gondolkodási idő letelte után is mindenki fenntartotta döntését.

MÁJUS 24. Személyre szólóan — tehát nem az Alba Körnek címezve, de — megérkezett a NATO-expresszre a hivatalos meghívó.

MÁJUS 29. Megbeszélésre gyűltünk össze az Alba-irodában. Láncolási gyakorlatokat tartottunk, és helyszíni szemlére kimentünk a Nyugati pályaudvarra. Percre pontosan kidolgoztuk a menetrendet, és bejártuk a felvonulási útvonalat.

MÁJUS 30. Utolsó találkozóra gyűltünk össze az Alba-irodában. Újabb láncolási próbákat tartotunk, precízen előkészítettük az eszközöket, és minden elvi és gyakorlati részletet még egyszer átbeszéltünk. Mivel ismét mindenki kitartott eredeti szándékunk mellett, másnap fél 8-ra beszéltük meg a találkozást.

MÁJUS 31.

6^{45}–7^{30} h. Az egyik aktivista a Nyugati pályaudvaron szemlélődött. Megállapította, hogy várakozásainknak megfelelően a 10. vágányról indítják a NATO-expresszt, hogy a vonat előtt elsőrangú láncolásra nyílik lehetőség, hogy a rendőri biztosítás lehetővé teszi az akciót, és hogy a nyugodt légkörből ítélve akciónkat sikerült tirtokban tartani.

7^{35} h. Mindenki megjelent, és mindenki vállalta az akcióban való részvételt. Ellenőriztük a kellékeket, és a videós (Csobai Zoltán) külön elindult. Botta Ádám és Késmárky Attila az irodában vállalták a háttérmunkát és a váratlan helyzetek kezelését.

7^{45} h. Izgatottan és vidáman kiléptünk az Alba-irodából. Beszélgetve sétáltunk a pályaudvar felé. A vonathoz igyekvő Csurka Istvánt láttuk feltűnni, és jót derültünk azon, hogy ő még nem tudja, mennyire ráér még...

8^{00} h. A vonat indulásával ellentétes oldalon, egy pályaudvari óra látószögében a külső váróteremnél álldogáltunk.

8^{15} h. Lassan elindultunk a 14. vágány mentén, a NATO-expresszel párhuzamos irányba, egy minket takaró, indulásra váró vonat mozdonya felé. A peronon úgy döntöttünk, hogy várunk még néhány percet.

8^{20} h. Átmentünk két vágányon, odasétáltunk a vízcsaphoz, kinéztük a láncolásra legjobban alkalmas két pontot, megvártuk, míg két vasutas elmegy, és a sínek közé léptünk.

8^{25} h. A láncolás és a bilincselés zavartalanul folyt, normaidőn belül (2 perc) sikerült végrehajtani a két mozdonyvezető szemeláttára. Mindenki pontosan tette a dolgát: Kiss István a bilincselést követően gyorsan elillant a lakatkulcsokkal, Perneczki László (Pepe) kezünkbe adta a transzparenseket és a mikrofont, majd elrohant az erre az alkalomra készített szórólapokkal, hogy idehívja a sajtót és az utazóközönséget. Maloschik Miklós Alba Kör táblával, 5 méteres láncon hátul, míg Fridrich Róbert (Fidusz) és Csapody Tamás egymással összeláncolva, ill. 4–4 méteres külön lánccal egy-egy sínhez láncolva, 2–3 méterrel előrébb egy „NO-NATO” feliratú transzparenssel a kezében állt. Csapody mintegy 3–5 percig, amíg a rendőrök ki nem kapcsolták, a mikrofonba, azt követően anélkül beszélt az egyre növekvő közönségnek, köszöntve a megjelenteket és ismertetve az akció célját.

8^{30} h. Rendőrök, különböző biztonsági emberek, továbbá a MÁV dolgozói érkeztek. A rendőrök először lebeszéléssel próbálkoztak, majd láncvágóért telefonáltak. Csobai Zolit elküldték, de ő filmezett tovább a másik oldalról. A sajtó egyre nagyobb számban kezdett jelen lenni, de a rendőrség igyekezett megakadályozni a forgatást. Ennek ellenére valamennyien dolgoztak, de érezhető volt az ő tanácstalanságuk is.

8^{35} h. Sietve megjelent Wachsler Tamás, a Manfred Wörner Alapítvány titkára, Csapodyval kezet fogtak, majd Wachsler intézkedés végett visszament. Megérkezett Nagy Andor, Orbán Viktor személyi titkára, akit Csapody szintén üdvözölt, és kérte, hogy mozgósítsa a sajtót.

8^{40} h. Targoncával megérkeztek a láncvágók, és elvágták a láncokat. Maloschikot összeláncolva, 5 méter lánccal a rendőrség elvezette. Fiduszt és Csapodyt a másik oldalon szoros rendőri őrizettel vezették el, miközben Csapody végigbeszélte

az utat, köszöntve az ablakon kihajoló Jeszenszky Gézát, a Magyar Atlanti Tanács életrehívóját és vezetőjét, egyben mindenkitől elnézést kérve a fennakadásért, de hangsúlyozva az Alba Kör akciójának céljait.

8^{43} h. A Nyugati pályaudvar rendőrőrsén, a személyi igazolvány leadása után megkönnyebbülve találkoztunk, és senki által nem zavartatva kb. 10-ig beszélgettünk. Fontos megjegyezni, hogy sem az akció során, sem később a rendőrök munkáját részünkről nem érheti kifogás: szakszerűen, de nem durván végezték dolgukat. Az aktív erőszakmentességi akció első része befejeződött.

10^{00} h. Kellékeinkkel együtt rendőrautóval átszállítottak minket a BRFK VI–VII. kerületi Rendőrfőkapitányságra, ahol a 4. emeleten Fiduszt és Csapodyt előállították, Maloschikért visszafordult az autó. Maloschiknak útközben sikerült a fiatal rendőrökkel szóba elegyedni és hatékonyan továbbadni az akció üzenetét, továbbá elfogadhatóvá tenni előttük az akciót.

10^{30} h. A 4. emeleten a zsebek kipakolása és tartalmuk jegyzőkönyvezése után a rendőrségi fogda egyik 8x4 méteres, nem túl koszos „férfi-előállítójába” került Fidusz és Csapody. A rendőrségi fogda irodájában szóló Juventus rádió ekkor még nem adott hírt az akciónkról.

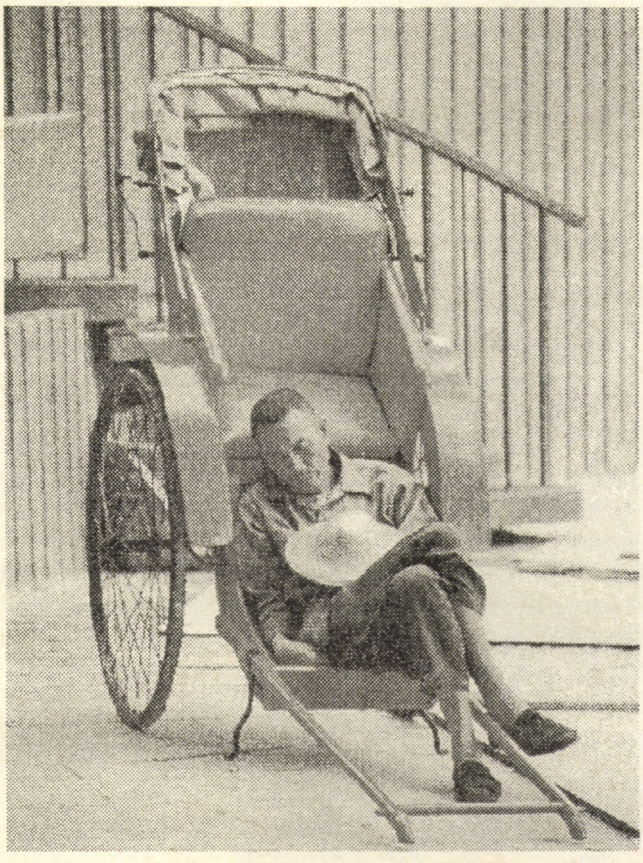

10^{45} h. A fogdaélet mindössze 15 percig tartott, mert ismét átvettük zsebeink tartalmát, aláírtuk az ezt tanúsító jegyzőkönyvet, majd pedig levittek az első emeletre, ahol már civil élet folyt, és a rendőr is elköszönt. Maloschikot — talpig láncban — néhány perccel később egyenesen idehozták.

11^{00} h. A szabálysértési főelőadó Tóth Vilmosnénak külön-külön beszámoltunk a történtekről. A civil ruhás rendőr főhadnagy minden vonatkozásban korrekt volt, ami abban is megnyilvánult, hogy készséggel jegyzőkönyvezte mindazt, amit mondtunk. Megtudtuk, hogy a sajtó elkérte ügyünk dokumentációját a rendőrség sajtósától.

12^{00} h. Megérkezett Késmárky Attila a kulcsokkal, Maloschik megszabadult láncaitól. Attila beszámolt a külvilág eseményeiről, a többiekről és a sajtóérdeklődésről.

12^{15} h. Az ellenünk gyorsított eljárásban lefolytatott szabálysértési eljárás eredményeképpen meghozott Határozatban figyelmeztetésben részesítettek minket, a „gyülekezési joggal való visszaélés szabálysértésének elkövetése miatt”. (Törvényi hivatkozások: 1968. évi I. tv. 103. szakasz /1/, 48. szakasz (1) g., 20 szakasz.) Bár a cselekmény 50 ezer forintig terjedő pénzbírsággal sújtható, pénzbírság kiszabására nem került sor. Cselekményünk a társadalomra „csekély fokban” bizonyult veszélyesnek. A Határozat Indoklása hűen kifejezi a történteket, egyben megfelel a polgári engedetlenségi akció definíciójában szereplő összes kritériumnak. A 3 oldalas Jegyzőkönyvről másolatot kértünk, amit 90 forintos okmánybélyeg kifizetése után kézhez is kaptunk. Fellebbezési jogunkról lemondtunk és elfogadtuk az egyébként megítélésünk szerint felettébb méltányos „ítéletet”, mivel a polgári engedetlenség szellemiségéből az akció következményeinek vállalása is következik. Az akció második szakasza is lezárult.

12^{20} h. Ismét szabad emberként léptünk ki a BRFK kapuján. Az Alba-irodába siettünk, ahol Pepe délelőtt óta faxokkal és telefonokkal bombázta a médiát. Még délelőtt Kiss Istvánnal együtt kiadtak egy sajtónyilatkozatot, amelyben röviden tájékoztatták a médiát a történtekről. Zoli is hamarosan visszaérkezett a VHS-re átmásolt kazettával. Mint kiderült, a felvételek sikerültek ugyan, de az akció túl távolról került megörökítésre, és a hangokat nem sikerült rögzíteni.

13^{00} h. A Kossuth Rádió híreit már együtt hallgattuk meg. Nagy örömünkre a rádió bemondta az akciót. Miután megtudtuk, hogy a Déli Krónika is ezt tette, már tudtuk, hogy a történteket nem lehet eltitkolni, és csak a média-siker nagysága lehet kérdéses, annak ténye már nem. A 13 óra körül megjelenő Esti Hírlap már címoldalon számolt be az eseményről. A 15 és a 16 órás hírekben is szerepeltünk, továbbá a Danubius Rádió is beolvasta a hírt.

13^{00}–15^{00} h. Röviden átbeszéltük a párhuzamosan futó történéseket, és megfogalmaztuk a második sajtónyilatkozatot. Kitöltöttük a közösen vett Lotto szelvényt (25 = Alba bejegyzési szám, 14 = Alba bejegyzési szám, 31 = NATO-expressz indításának napja, 10 = vágányszám, 16 = tagja van a NATO-nak, ha ennyi marad, akkor Magyarország nem lesz a szervezet tagja.) A Magyar Hírlap és a Mai Nap telefoninterjút kért tőlünk.

15^{00}–18^{00} h. Maloschik Miklós és Késmárky Attila, Farkas István segítségével az Ökoszolgálatból, mintegy 70 db, 3 oldalas (II. Sajtónyilatkozat és a 2 oldalas szabálysértési Határozat) faxot küldött el a sajtólistánk alapján. Csapody az irodában hívta a sajtót és fogadta a hívásokat. Zoli a technikai dolgokban segédkezett Csank Balázzsal, továbbá Zoli a TV3-nak vitte-hozta a felvételünket. Faxon megkaptuk az akcióról szóló 12 soros MTI jelentést. Több albás is bejött az Irodába, baráti telefonok is érkeztek, úgyhogy sokan osztoztunk a közös örömben.

18^{30} A Szlovák sörözőben kigondolt első akció nyomán Szlovák akciónak elkeresztelt első magyar erőszakmentességi akció egy sör elfogyasztásával ugyanitt végződött.

MÉDIA-ÉRTÉKELÉS

Elektronikus média

A TV3 Háromszög c. Híradója az Alba Kör felvételei nyomán, a Duna TV esti Híradója saját felvételei alapján számolt be az akcióról. Telefonon a TV 1 Híradójának és az Objektívnek is fölajánlottuk felvételeinket, de kategórikus elutasításban volt részünk. Különösen a TV Híradó szerkesztőnőjével való beszélgetés keltette azt a benyomást, hogy „megfontolt” szándékból zárkóznak el a közléstől. A TV Híradó — nyilván az objektív tájékoztatás érdekében, — ennek megfelelően csak a NATO-expresszről adott részletes tájékoztatást. A Hét — miután a felelős szerkesztő mondvacsinált okok miatt nem vállalkozott a közlésre — tisztességesen járt el: semmit nem közölt az eseményről. A rádió — a fent említetteken kívül — nem adott tájékoztatást. A legértékesebb rádióhírnek a Déli Króni-

kában való megjelenés számít, de a délutáni ismétlés is felettébb fontos volt.

Mindezzel együtt jelentős és megfelelő az elektronikus média-siker. Anélkül, hogy előzetesen bárkinek is szóltunk volna, 16 óráig eloroztuk a NATO-expressz elől a médiát, az ország az albás tiltakozás kapcsán és „hangszerelésünkben” értesült csak az eseményről. 16 óra után a rádió már nem olvasta be a hírt, a TV1 pedig tudatosan elhallgatta. A vonatszervezők elképzelései így sem érvényesülhettek maradéktalanul, hiszen két másik csatorna viszont beszámolt az akcióról.

Napi sajtó

Az Esti Hírlap már pénteken hozott hírt, és mellékesen a külpolitikai rovat vezetője külön faxon gratulált „bátor” akciónkhoz. A szombati (június 1.) országos lapok közül messze kiemelkedik a Magyar Hírlap és a Népszabadság. Előző — nem kis részben Bogád Zoltánnak köszönhetően — címoldalon, „Blokád a síneken” főcímmel, „Késve indult a NATO-expressz” alcímmel hozta az akciót és a 3. oldalon részletesen beszámolt rólunk. A Népszabadság az egész eseményről a 3. oldalon számolt be, „Késéssel indult Hajmáskérre a NATO-expressz” főcímmel, „Az Alba Kör tüntetett a pályaudvaron — Mécs szerint jók a csatlakozási esélyeink” alcímmel, és számunkra remek indítással hozta az eseményt. A Népszava, a Magyar Nemzet és az Új Magyarország egyaránt hozta a hírt, viszont sem a címben, sem egyébként nem szentelt nagyobb teret az akciónak. A bulvársajtó is felkapta az akciót: a Mai Nap fényképpel illusztrált címlap-sztorit és „különleges részletekkel” szolgáló fényképes anyagot, míg a Kurír szintén címlapon és fényképes anyagot közölt. (A Népszabadság home pagen /Internet/ nem volt hozzaférhető az anyag.)

Az írott sajtóban való megjelenés különösen jó, hiszen a vidéki lapokat nem számítva, mintegy 1 millió 630 ezer olvasóhoz kiemelt módon, és további 470 ezer olvasóhoz az adott újság legfrekventáltabb helyein jutott el akciónk híre. (Összesen tehát minimálisan mintegy 2.1 millió ember értesülhetett az ügyről!) (A számok a GFK Hungária Szonda Ipsos Média analízis 1995/II. című tanulmányából származnak.) Ismét bebizonyosodott, hogy a korábban kiépített és folyamatosan ápolt média-kapcsolatokra lehet leginkább számítani, nagyrészt ettől függ az esemény médializálásának sikere.

Budapest, 1996. június 2.

Összeállította: Csapody Tamás
1147 Budapest, Huszt u. IV.2.
Tel/fax: 221–8615
E-mail: csaptam@net.sote.hu

Az igazi IFOR

Az IFOR (A Kiengesztelődés Nemzetközi Szövetsége) levlapot adott ki, amelyen tovább tiltakozik nevének NATO-használata ellen, de főként arra törekszik, hogy a vallásos embereknek ezt az egyik legnagyobb és legősibb békemozgalmát ismertebbé tegye, felhasználva a rövidítés gyakori előfordulását a tömegtájékoztatási eszközökben. A levelezőlapon látható rajz egy ismert holland grafikus, Len Munnik hozzájárulása az IFOR munkájához.

A levelezőlep magyar változatát közöljük itt mutatóba, és kérjük, hogy használják, terjesszék, segítsék az IFOR-t, hogy nevéről ne tankok jussanak az emberek eszébe.

Noha a NATO-erők egy békeszerződés részeként vonultak fel, az igazi béketeremtés akkor kezdődik, amikor az emberek erőszak nélküli megoldásokat keresnek. A békefolyamat a térségben hosszú és nehéz lesz. Mint a világ legidősebb békemozgalmainak egyike, az IFOR abban hisz, és aszerint cselekszik, hogy e cél szempontjából az aktív erőszakmentességet oktató programok hasznosabbak, mint tankokat küldeni.

További tájékoztatás és levelezőlapok a BOCS Alapítvány címén kaphatók:
8003 Székesfehérvár, Pf. 7.
Tel.: 06–22–327263, fax: – 343823, drótposta: ifor-hu@bocs.zpok.hu

Árak: 10–29 db 9 Ft/db,
30–59 db 8 Ft/db,
60–99 db 7 Ft/db,
100–299 db 6 Ft/db,
300 db-tól 5 Ft/db.

Kérjük, hogy postai utalványon küldjék el a rendelés ellenértékét, és tüntessék föl a kért darabszámot.

Köszönünk minden segítséget

Simonyi Gyula

BOCS Alapítvány

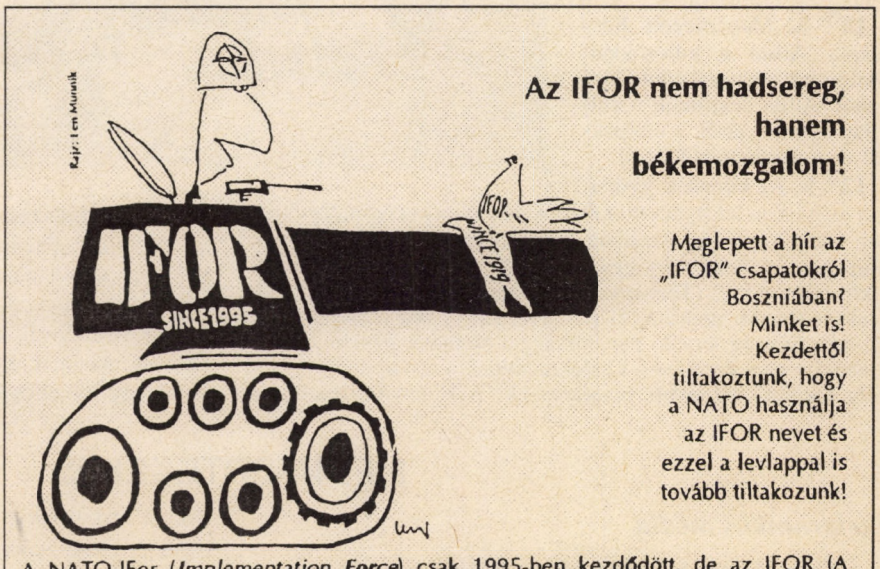

Az IFOR nem hadsereg, hanem békemozgalom!

Meglepett a hír az „IFOR” csapatokról Boszniában? Minket is! Kezdettől tiltakoztunk, hogy a NATO használja az IFOR nevet és ezzel a levlappal is tovább tiltakozunk!

A NATO-IFor (*Implementation Force*) csak 1995-ben kezdődött, de az IFOR (A Kiengesztelődés Nemzetközi Szövetsége, *International Fellowship of Reconciliation*) már 1919-ben, és ma 140 ezer tagja dolgozik több mint 40 országban. Tagjai közül eddig hatan kaptak Béke Nobel díjat (pl. **Albert Schweitzer** és **Martin Luther King**).

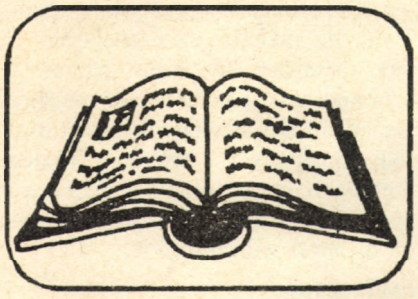

BIBLIA

Az augusztusi elmélkedéseket Garay András, a szeptemberieket Kovács László készítette.

Augusztus 4. — Évközi 18. vasárnap — Mt 14,13–21 — „Adjatok nekik Ti enni!”

Keresztelő János halálhíre nem egy jóbarát elvesztését jelentette Jézus számára. Hiszen az öröklét világából jött Jézusnak János halála egyfajta mennyei születésnap örömhírét is jelentette, azt, hogy a sokat szenvedett próféta betöltötte rendeltetését.

Jézust a pusztába nem a részvét hajtja, hanem a létrejött helyzet veszélye. A szeretett próféta halála egyfajta jeladás lehetett az amúgy is forrongó Galilea részére, hogy itt már nem a szavak, hanem a fegyverek ideje közelgett el, s a vér vért kíván, a megaláztatás tovább már nem elviselhető. Tudta azt is, hogy most minden szem őt figyeli, s egy rossz gesztus vagy indulat könnyen lángba boríthatja az országot. S lám, már itt is van ötezer férfi, egy egész hadsereg a maga indulataival, fegyvereivel és elszántságával. S ez a szám sokkal nagyobb, mint a környező falvak lakossága, vagy az a hallgatóság, amely hallgatta őt ezidáig. Ez a tömeg elkészült arra, hogy Heródes várához meneteljen, hogy kirobbantsa a szent háborút a rómaiak ellen, s itt a történelmi alkalom élükre állni.

A pusztai magányban, az Atyával történt egyeztetésben Jézus megerősödött abban, hogy ebben a helyzetben is — és mindig — a szeretetet kell választani. S a felhevült tömegre már szánalommal, együttérzően tekint, mint akik gyógyulásra szorulnak, akik azért betegek, mert elvesztették vagy nagyon mélyre ásták magukban istenarcúságukat, akik már a vevés világában élnek, s akiknek újra és újra el kell mondani, hogy ki az Isten és ki az ember valójában. Jézus leülteti a tömeget, s talán az erőszakmentesség legszebb beszédét mondja el, a leghihetőbben beszél az Isten Országáról és az Istennek tetsző életről. A beszéd erejére csak a következményeiből következtethetünk, de nem mondhatott mást, mint a Hegyi beszédben vagy a búcsúimában, hogy Isten Országa az ember ember általi szeretetében valósul meg, s nem a fegyverek erejében. S ahol Isten van, a dolgok megváltoznak. Nemcsak a szándékok, a tervek, az indulatok lesznek mások, hanem csodás módon betöltődnek a természetes szükségletek. Az emberek jóllaknak, megelégszenek, betölti őket az elfelejtett ősi tudás, hogy az Isten képére teremtett ember a szeretet világában érzi otthon magát. Ott, ahol őt megetetik, megkérdezik, mi a baja, ott, ahol őt segítik, ott, ahol emberi méltósága van.

A kenyérszaporítás csodájának miértje már nem is lényeges. Hogy Jézus az isteni energiából anyagot teremt, s materiális értelemben a Semmiből valami lesz, vagy a hadra kész tömeg benyúl a tarisznyájába és megosztja azt, amije van. Megosztja, mert Jézus szava létrehozza benne a metanoiát, az osztozás csodáját, ahol a meglévő Valami Isten szándékai szerint osztódik ujjá, s a vevés világára kész ember eljut a testvéri szeretetig.

Látva a világ mai kenyérgondjait, a naponta éhenhaló, reményvesztett ezreket, nem az osztozás csodájának kellene bekövetkezni? Imádkozunk az éhezőkért, kérjük a „mindennapi kenyeret”, isteni csodáért könyörgünk, s a gondok nem oldódnak meg. Mert Isten ma is azt mondja: ami van, az elég. Csak osszátok újra, összátok el a szeretet törvénye szerint, lépjetek be ti is az osztozás világába. Milyen nehéz itt továbblépnünk, kiemelkednünk az ideológiák keréknyomából. Pedig nekünk arról kell tanúságot tennünk, hogy megváltozik körülöttünk a világ, mert Isten belépett az életünkbe. Vagy még csak a kapuban zörget, s ha kinyitjuk, rögtön vissza is tuszkoljuk, s jól magunkra zárjuk önzésünk ajtaját, mert aki zörget és be akar jönni, az szegény, mosdatlan, más a bőrszíne, más nyelven beszél, s egyáltalán, miért zavarja meg jól kiépített összkomfortos világunkat?

Augusztus 11. — Évközi 19. vasárnap — Mt 14,22–33 — „Bizzatok! Én vagyok!”

Az ötezer ember megetetése után Jézus elbocsájtja a tömeget. Nem akarja, hogy tanítványai tanúi legyenek ennek az elbocsájtó üzenetnek. Nem, mert ez az elbocsájtás arról szól, hogy Isten Országa nem épülhet az erőszakon, hanem csakis az osztozáson, a megetetésen, a minden ember részére biztosított emberi méltóságon. Ez a beszéd a tanítványok egy részének sem tetszhetett, s Jézus nem akarja őket elveszíteni, hiszen még nem mondta el övéinek, amit szeretett volna. Ebben a helyzetben újra imádkozni kell, hiszen megvan a kockázata, hogy egyedül marad, újra meg kell fonni a bizalom köteleit. Végzetes az emberi történelem számára, hogy a bizalom elveszett az emberek és a népek között. Vagy ötezer indulatos ember élén kell menetelni, vagy az ember magányos lesz, hiába van mondanivalója, megoldása a többiek számára, senki sem figyel rá. Jézus nagyon jól tudta, hogy az ő népe tanítványokból álló nép. Hogy kis emberi közösségekből (kahal) építhető föl az Isten szándéka szerinti világ, mert ezekben van mód arra, hogy a bizalom légkörében növekedjék az ember. Az ember sorsa nem a munkahelyen, az iskolában, az adóhivatalban, s mégcsak nem is a templomokban dől el, hanem a családban és a kisebb közösségekben.

Jézus lejőve a hegyről, így újra a tanítványok felé fordul, újrateremti a bizalom légkörét.

Mindannyian átéltük a gyermek bizalmának élményét. Azt a bizalmát, mikor a mászóka tetejéről vagy a medence partjáról a nyakunkba ugrik, mert feltétlen bizalma van anyjában és apjában. Él még benne az egység élménye, hogy ő egy velük, hogy kicsi, törékeny lénye óriásmód hosszabbodik meg szülei karjaiban. Jézus, amikor gyermekké levésünkről beszél, ugyanezt az egységélményt kívánja tőlünk: legyünk feltétlen bizalommal az Atya és a testvérek iránt. Mert jobb átölelve lenni az Isten és egymás által, mint bármi más, amit a világ adhat. A gyermek ősbizalma hamar elpárolog a szocializációnak nevezett össznépi agymosás során. Védekezésül az ember álarcokat húz magára, melyekhez úgy hozzászokik, hogy már nem is emlékszik igazi arcára. Péter ezért kezd süllyedni, s mi magunk is ezért tartjuk távol magunktól Istent vagy térünk ki előle, mert az a mód, ahogy ő közeledik, már hihetetlenül idegen és félelmetes átlúgozott létünk részére. Ezért aztán védekezésül körbebástyázzuk magunkat ideológiákkal, intézményekkel, hivatalokkal, csak ne kelljen

szembesülni, csak ne kelljen levetni az álarcot, s visszatalálni az ősbizalom körébe. Féltjük jól felépített biztonságunkat, mókuskerekeinket, agyonhajszolt életünket, félünk, hogy Isten ezt is elveszi tőlünk. Így aztán az élmény is elmarad. Az az élmény, melynek a hullám felett járó Péter részese lehetett. A létezés új dimenziójának élménye, a bizalom és a szeretet élménye, melyeken át Istenhez siethetünk.

Jézus ma is ilyen szokatlanul jön felénk az ezredvég gondjaiban. Ha nincs bizalmunk, hogy hívásában az Ő biztonsága, habok fölé emelő karja is benne van, elmarad a péteri „Te valóban az Isten Fia vagy!” élménye, s a létezést alacsonyabb szinten éljük. Pedig mi méltóbb az Isten képére és hasonlóságára teremtett emberhez, semmint visszatalálni valódi arcához. Lehántani az álarcokat, megismerni valódi önmagunkat, s belépni a bizalom légkörébe, hol százannyi testvér is vár bennünket, s új földet tapos a lábunk, új ég borul vágyaink fölé.

Augusztus 18. — Évközi 20. vasárnap — Mt 15,21–28 — Legyetek rugalmasak!

A kananita asszonnyal való találkozást Jézus felhasználja arra, hogy tovább nevelje tanítványait. Míg a legtöbb helyen példabeszédekben tanít és azokat magyarázza, itt a tanítások egyfajta helyzetgyakorlatának, próbájának történetét írja le az evangélium. Hiszen semmit sem ér az elméleti tudás, ha nem párosul gyakorlati tapasztalattal, ha nem az embertől emberig érő kapcsolatokban bizonyítja az ember, hogy a megszerzett tudás átélt, alkalmazható. Jézus zseniális pedagógiája mutatkozik meg ebben a történetben, amit így is összefoglalhatnánk: ne legyetek merevek, görcsösek, előítéletekkel teliek, személyválogatók, hanem érzékenyek, empatikusak, rugalmasak.

Hiszen nem gondolhatjuk azt, hogy a Szeretet világából jött Jézust unszolni kell, hogy ő csak a zsidókhoz, és nem minden emberhez lett küldve, hogy ő mindenféle koncepciónak alárendelte a belőle szükségszerűen áradó szeretetet és irgalmat. Vagy hogy leckéztetni akarta az asszonyt, mert idegen, vagy jólesett neki, hogy az gazsulál. Nem, az ilyen magatartás távol áll jézusképünktől, távol áll, mert nagyon magunkra ismerünk benne. Az egész történet a tanítványoknak szól, akik számára egyértelművé kell tenni, hogy minden ember felebarát, hogy a szeretet nem korlátozható családi, nemzeti önzésre, hogy fel kell oldani az előítéletek páncélját. S a tanítványokon keresztül szól minden tanítványnak, így nekünk is: módszert ad az emberi kapcsolatokhoz. Mik ennek a módszernek a sarokkövei:

a. Kezdeményezzünk beszélgetést, figyeljük meg, mit mond a másik ember, hagyjuk, hogy megfogalmazza érveit, s mi magunk legyünk készek a párbeszédre és a saját véleményünk kiigazítására. Ne legyen prekoncepciónk, legyünk meggyőzhetők. Ne legyünk beképzeltek, az abszolút tudás birtoklása álljon távol tőlünk.

b. Ne gondolkodjunk szűk keretekben, ahogy a problémák is világméretűek, megoldásukban se korlátozódjunk szűkebb köreinkre. Ne legyen idegen tőlünk valaki csak azért, mert más, mint mi. Ne kössük össze az irgalmasságot a nézeteinkről való meggyőzéssel.

c. Ne döntsünk az emberről nélküle, ne is mondjunk véleményt egy helyzetről, míg meg nem ismerjük. Működjünk együtt, keressük meg az akaratok közös mederbe terelésnek lehetőségét. Hajoljunk meg a másik ember igazsága előtt.

Nyilván tovább bontogathatók a párbeszéd elemei a megszólításokban, a dicséretben rejlő gesztusok, a két ember saját belső fejlődése az elutasítástól az azonosulásig. Mint amikor egy avatott zenész szólaltat meg egy hangszert, olyan virtuóz lehetőségek rejlenek minden emberi kapcsolatban, minden párbeszédben. Mennyi teremtő, gyógyító és jobbító erő lehet az ember birtokában, ha megtanul vele élni, ha megtanulja a kapcsolatteremtés és megtartás mikéntjét. Amikor Jézus még az ő csodáinál is nagyobb tettekre buzdít bennünket, csak azért teszi, mert tudja, hogy az emberben csodálatos képességek, isteni erők rejlenek. S ezek bekapcsolhatók az Isten végtelen erőterébe, s teremthetünk mi magunk is.

Mert erre van szüksége minden kor emberének, a rászorulóknak, a betegeknek, a társadalom és a médiák által agyés szívmosottaknak, hogy visszatérjünk a „köztetek azonban ne így legyen” világához, megteremtsük az ember valódi természete szerinti szerető világot. Először szűk családi, baráti körben, majd tovább ezen szigetekből font hálóval, s fonjuk azt minél szorosabbra, hogy fennakadjanak rajta a semmibe zuhanó embertársaink.

Augusztus 25. — Évközi 21. vasárnap — Mt 16,13–20 — „Ti kinek mondotok engem?”

A címben is feltett kérdésre adott válasz vízválasztó lett a kétezer éves egyház történetében. Aki e kérdésre a „helyes” választ adta, az az Egyházon belül érezhette magát, aki a „helytelent”, az alatt máglyák gyúltak, kitaszítottá vált, kirekesztődött a társadalomból. Mára szelídebb formái vannak a középkor drasztikus megoldásainak, de ma is az Egyházhoz tartozás szegletköve Jézus Istenségének megvallása. Pedig ha csak annyit mondunk, hogy Jézus = Isten, még nagyon keveset mondunk, mert két személyt egymással magyarázunk, s nem beszélünk arról, ki is ő valójában, nem beszélünk milyenségéről, tartalmairól. Jézus nem is ezért jött, hogy ő bebizonyítsa, hogy valóban Isten, hanem azért jött, hogy megmutassa, ki valójában az Isten.

A kérdés tehát nem az apostolokat vizsgáztatja, nem is egyfajta közvélemény-szondázás, hanem rákérdezés arra, hogy Jézus valójában bemutatta-e Istent annak, ami, vagy sem. A Szentháromság világából jött Jézus az Isten világának tartalmait hozta, beszélt a szeretetről, az osztozásról, a vissza nem ütésről, a mindent odaadó szolgálatról, s nemcsak beszélt, eléjük is élte. Addig soha nem látott módon szolgálta az embereket, tanította őket, lehántotta róluk évezredes szokásaikat, a tévhiteket, előítéleteket, a rossz beidegződéseket, azt akarta, hogy minden olyan legyen, mint kezdetben volt, amikor még ember és ember szerette egymást, s nemcsak uralkodni akart a másikon. S a szűkebb kör megértette, átélte tudatformálásán és a három év élményein keresztül, hogy Jézus a Szeretet. Mivel Jézus állandóan az Atyára hivatkozik és egy az Atyával, amit az Atya is igazol a Tábor-hegyen vagy a Jordánnál, a tanítványok megértették, hogy Isten a Szeretet. S Jézus nem is akart ennél többet: számára Péter válasza nem a saját Istenségét igazolta, hanem azt, hogy a tökéletes szeretetet az emberek elé élő magatartása által az emberek felismerik, hogy ki Isten valójában. S ez a tanítványság feladata: átélhetővé, hitelessé tenni azt, hogy Isten a szeretet. Péter válasza meggyőzte Jézust arról, hogy sikerült, hogy van egy ember, aki ezt már tudja, akire lehet építeni, a későbbi háromszori tagadás ellenére, akiben meg lehet bízni, s akire rá lehet bízni a többi embert, köztük minket is. S Péter ezt nemcsak azért tudta, mert látta, átélte, hanem azért is, mert ő is élő kapcsolatot alakított ki az Atyával. Mert e nélkül a kapcsolat nélkül nem maradhat meg az ember az Úton, enélkül az ember csak lelkes amatőr. Nem Péter szavaira épít Jézus, hanem istenkapcsolatára. Jól tudja a szavak értékét, jól tudja, hogy csak fedezet nélküli papiros minden, ami mögött nincs tényleges átélés és elszántság, lelkesedjék bármennyire is az ember. Jézus nem volt sem hiú, sem naív. Olvasott az emberi szívben. Tudta, hogy az Istennel egységet, azonos hullámhosszot megélő ember alkalmas arra, hogy képviselje őt. Ezért bíz rá mindent, biankóba. Ez elé a bizalom elé Péter a vízenjáráskor lépett, akkor lett rá méltó. S mindannyian méltók lehetünk rá, ha bennünk is megszületik ez a feltétel nélküli bizalom. Ennek egyetlen feltétele van: rajta maradni az éltető forráson. Ahogy a szőlővesszők a szőlőtőn.

Méltóvá alakítjuk-e magukat erre a feladatra? Mit válaszolunk mi a jézusi kérdésre? Ő a Jézuska, vagy egy elegáns kívülálló, netalán ítélőbíró, vagy a végidők terrorlegénye? Jézus csak arra kér: mielőtt véleményt modanánk róla, hallgassunk a belső hangokra, hagyjuk, hogy hasson ránk az evangéliumok légköre. Mert a Róla mondott véleményünk saját magunkat leplezi le ölelőtte. Csak látszólagosan szól róla a véleményünk, igazából önmagunkról mondjuk ki a véleményt.

Szeptember 1. — Évközi 22. vasárnap — Mt 16,21–27 — Szenvedni és életet elveszíteni? Isten ments!

A szentírási szöveg érdekes formai kérdéseket vet fel, de ennél sokkal fontosabb a tartalmi mondanivaló.

1. Formai kérdések

A szövegben Jézus szenvedése és halála pontos forgatókönyvét tárja barátai elé. Ez lehet „jövendölés”, de lehet az ősegyháznak és az evangélium szerkesztőjének az események utáni pontosítása is.

Ugyancsak az események utáni ismeretek birtokában kerül Jézus ajkára, hogy a tanítványoknak „fel kell venniük a keresztet”. A közeli paruzia (Jézus második eljövetelének hite) is inkább az ősegyház várakozását tükrözi, hiszen Jézus kifejezetten állítja, hogy nem ismeri annak időpontját (Mk 13,32).

2. Tartalmi kérdések

A szenvedés és életelveszítés kérdése sokkal fontosabb a formai kérdéseknél.

Mit akar Jézus? Egy tévhitet akar eloszlatni. Ez a tévhit így szól: A Messiás nem szenvedhet és nem juthat akasztófára. De Jézus tanítványai sem lehetnek az élet elvesztői, csak megnyerői. Hiszen az Isten megvédi Messiását és megvédi követőit!

Valljuk meg, hogy bennünk is él ez a tévhit. Az Isten azért Isten, hogy megvédje kedvenceit és elhalmozza őket minden jóval. Mert milyen Isten az, aki nem védi a fiát vagy fiait, és tétlenül nézi kivégzését vagy szorongattatásaikat?

a) Vallásos magyarázat

Van egy vallásos magyarázat, amit a mátéi szöveg is Jézus szájába ad. Ez így hangzik: Az Isten engedi övéi szenvedését és kivégzését is, mert az a terve, hogy a véres kereszthalál váltsa meg a világot, és utána a szenvedés is világmegváltó eszköz legyen.

Ennek a magyarázatnak az a nagy hibája, hogy Istent vérszomjas tirannusnak gondolja, akit egyedül a vér és szenvedés tud megnyugtatni, és csak a halálhörgésért és fájdalmas kínokért tud „kegyelmet” osztani. Ez az istenkép azonban távol áll Jézus Istenének képétől!

b) Jézus válasza

Péter, a nemrég kiválasztott Jézus-utód, bizalmasan félrevonja a Mestert: Szenvedni? Életet veszteni? Isten ments! Veled (és talán főleg velünk) nem történhet ilyen! Mire Jézus minősíthetetlen jelzővel illeti Pétert, az első „pápát”: Takarodj előlem, Sátán! Mert nem az Isten gondolatai szerint gondolkodol.

Vagyis sátán az, ha mindjárt az első „pápa” is, aki úgy gondolja, hogy a szenvedés és akasztófa nem lehet a részünk, mert Isten megvédi övéit. Nem védi meg és nem is tudja megvédeni. Nem azért, mert fia szenvedésével és halálával akarja megváltani a világot, hanem azért, mert csak erőszakkal tudná megakadályozni, hogy a vevés, hatalom és erőszak világában a szeretet ne húzza a rövidebbet. De ha ezt tenné, nem lenne Isten, Jézus Istene: Abba = Atya.

A Szeretet kiszolgáltatott és védtelen. Ilyen az Isten is, ilyen Jézus is és ilyen a Jézus-követő is. A Gyűlölet bánthatja és elpusztíthatja, de csak a biológiai életét. Szeretet-életét nem tudja elpusztítani. Sőt — és ez Jézus legfőbb mondanivalója — aki elveszti a Szeretetért biológiai életét, a Szeretet-élet nyertese lesz.

Tévhit (Isten megvéd) és póthit (a vér megvált) helyett a Szeretet hitét kellene végre befogadnunk!

Szeptember 8. — Évközi 23. vasárnap — Mt 18,15–20 — A kiközösítő egyház Jézus egyháza?

Egy közösségben lehet egyetértés és egyetnemértés. Az egymásszeretés mellett elkerülhetetlen a szeretetlenség, sértés, megbántás is. A Jézus utáni közösségben is így volt ez. Az egyetértőkkel és egymástszeretőkkel nincs gond. De mi legyen azokkal, akik más véleményen vannak, vagy akik vétkeznek ellenünk?

1. Az ősegyház megoldása

Az evangéliumok megszerkesztése idején (Kr.u. 60–80 körül) megvoltak ugyan a jézusi alapelvek: nem bántás, nem visszaütés, ellenségszeretet, megbocsátás stb., de az intézményesülő egyháznak világos egyházfegyelmi rendre volt szüksége. A jeruzsálemi egyház számára kézenfekvő volt (mint sok minden másban) a zsidó egyház fegyelmi rendszerét átvenni. Az evangéliumba már ez a zsinagógai gyakorlat kerül be, Jézus szájába adva.

2. Két lehetőség

A Jézusnak tulajdonított fegyelmi eljárást persze lehet Jahve szellemében és Abba szellemében is gyakorolni. Utóbbi esetben a zsinagógai gyakorlat lényegileg már jézusi gyakorlattá válik.

A Jahve-, vagyis igazságosságelvű gyakorlat lényege ez: Négyszemközti feddés, két vagy három tanú állítása, a közösség (elöljáróinak) ítélete. Megátalkodás esetén kiközösítés. A „vedd úgy, mintha pogány volna vagy vámos”, valóban kiközösítést jelentett a zsidóknál.

Az Abba-, vagyis az irgalomelvű gyakorlat ez lehet: Négyszemközti figyelmeztetés a másik hibájára. Két vagy három testvér összefogása az eltévelyedettért. Majd sikertelenség esetén az egész közösség összefogása érte és nem ellene. Ha ez is eredménytelen, már nyilvánvaló lesz, hogy idegennek kell tekinteni, de az idegent vagy ellenséget „inkább” kell szeretni (Lk 6,35)! Vagyis nem kiközösíteni vagy az „önmagától beálló kiközösítést” kinyilvánítani és végrehajtani kell, hanem megkülönböztetett szeretettel körülvenni.

3. Mai egyházi gyakorlat

Valljuk be, hogy ez az Abba-féle eljárás nem a rk. anyaszentegyház sajátja. Az új egyházi törvénykönyv is a zsinagógai zsidó gyakorlatot szentesíti és gyakorolja éppen napjainkban Magyarországon is. (Lásd Gromon András plébános kiközösítése, mert másképp gondolkodik a feltámadásról.)

A kiközösítő egyház azonban nem Jézus egyháza. Hisz Jézus nem ismert kiközösítést. A sátánmódra beszélő Pétert és az őt eláruló Júdást sem löki el magától, mert a szeretet nem ismer kiközösítést.

4. Jézus nevében

A Jézus nevében összegyűltek közt nem lehet szó inkvizíciós dialógusról, egyházi bíróság elé állításról, kirekesztésről. Jézus nevében összegyűlni csak az egyetértés keresését jelentheti, és ha megmaradnak is a véleménykülönbségek, sőt eltérő magatartások, a végeredmény csak egymás szeretete és elfogadása lehet. Jézus nevében ugyanis csak elfogadás, feloldozás és megbocsátás következhet, kitaszítás, megkötözés, kiközösítés semmiképpen.

Szeretet csak abban az egyházban, csak abban a közösségben lehet, melyben még az eretneket vagy bűnöst is szeretik.

Szeptember 15. — Évközi 24. vasárnap — Mt 18,21–35 — Hányszor kell megbocsátanom?

Nem véletlen, hogy Péter a megbocsátás száma után érdeklődik. A zsidó törvénymagyarázók ugyanis azt tartották, hogy ha valaki hétszer vét ellenem, meg kell bocsátanom neki, de nyolcadszor már nem vagyok köteles. Péter tehát azt kérdezi, hogy Jézus azonosul-e ezzel a törvénymagyarázattal. Jézus válaszát feljegyzi az evangélium: „Nem hétszer, hanem hetvenszer hétszer” kell megbocsátani.

1. Hetvenszer hétszer?

Mit jelent ez a 70 x 7? Nyilván nem azt, hogy 7 helyett 490-szer kell megbocsátani és 491-edszer már nem, és akkor már életbeléphet a megtorlás. A 70 x 7 válasz azt jelenti, hogy a megbocsátásnak nincs határa. Vagy talán mégis?

2. Isten nem tűri!

Máté, az evangélium szerkesztője, Jézusnak ehhez a válaszához hozzákapcsolja a szívtelen szolga történetét. Ez a történet akár azt is bizonyíthatná, hogy nem a bűn száma, hanem a minősége a fontos. A vétek száma lehet 70 x 7-nél is több, de van azért olyan súlyos bűn, amit nem lehet eltűrni, amit az Isten sem tűr. A szívtelen szolga története azonban aligha erről szól.

3. Kétkulacsos erkölcstan

Jézus története inkább rá akar mutatni a mi kétkulacsos erkölcstanunkra és két mértékkel mérésünkre. Eszerint magunknak irgalmat akarunk, másoknak pedig igazságosztást. Amint a történet mondja. Mi a hatalmas adósságaink (20.000.000 dollár) elengedése után felkelve a porból az elénk térdelő adósunknak, aki valami csekélységgel (17 dollár) tartozik nekünk, nem kegyelmezünk. Égbekiáltó gonoszság ez, ami valóban megtorlást követel. Egy földi bíró(úr) bizonyára ki is szabná a megfelelő börtönbüntetést és kényszermunkát. De hogy a mennyei Atya így cselekedjen bárkivel, ez Jézus máshol elhangzott szavaival teljességgel ellenkezik (lásd: „Fölkelti napját jókra és gonoszokra”, Mt 5,45).

4. Félre a kétkulacsos erkölccsel!

Péter kérdésének és Jézus válaszának egyértelműnek kell lennie számunkra. Le kell számolnunk skizofrén erkölcstanunkkal. A szeretet nem megtorlásban, hanem megbocsátásban gondolkodik. A megbocsátásnak pedig nincsenek feltételei, mert a megbocsátás feltétel nélkül megbocsátani akar. Ha feltételeket szab (pl. ha bocsánatot kérsz, vagy ha megfizeted tartozásodat, megbocsátok), akkor ebben az esetben nem irgalmas megbocsátásról van szó, hanem az igazságosztás egyik formájáról. „Do ut des”, vagyis „adok, hogy adj”. Te lefizeted tartozásodat, én pedig megbocsátok.

Az egyértelmű válasz: Ha magunknak irgalmat akarunk, irgalmazzunk másoknak is. Ne mérjünk kettős mértékkel. De ne is keverjük az irgalmat az igazságossággal.

5. Az üzletszerű irgalmasság

Az üzletszerű irgalmasság egyébként sem éri el célját. A bocsánatkérés, tartozáskifizetés fejében járó megbocsátás egyfajta zsarolás, kényszer. Nem teszi hálássá az embert. Behódoltat, megaláz. Ha feltétel nélküli az irgalom és megbocsátás, mint a tékozló fiú atyjának irgalma, ez ellenállhatatlan vágyat ébreszt a hálára, a megtérésre, tartozásfizetésre.

Vajon képesek vagyuk-e egy mértékkel mérni és a feltétel nélküli irgalommal megbocsátani?

Szeptember 22. — Évközi 25. vasárnap — Mt 20, 1–16 — Az igazságosság mítosza

A mítosz olyan hit, amin megtörik az emberi értelem minden érvelése. Emocionális, érzelmi mélységekben forrásozik és évezredes beidegződések teszik cáfolhatatlanná. A zsidó–keresztény kultúrának az igazságosság eszméje éppen olyan tévhite, mint pl. a haladás mítosza, hogy anyagiakban kettőről háromra jutva lehetünk boldogok.

A názáreti Vándorpróféta szembeszállt nemcsak a gazdagság mítosszal, de az igazságosság vakhitével is. A szőlőmunkásokról szóló története önmagában elég volna egy egész kultúra gyökeres megváltoztatásához. De alig van rá remény, hisz 2000 éve a jézuskövetők egyfolytában szabotálják Jézus forradalmi és valódi megoldását az életre.

1. Miről van szó?

A szőlősgazda reggel kilenckor felfogad munkásokat egy dénárért, majd délben és délután háromkor is. Egy órával a munka befejezése előtt is talál még ácsorgó mukásokat a piacon, őket is szőlőjébe küldi. Az intéző előtt sorakoznak a munkások, és az utolsók egy dénárt kapnak a szőlősgazda utasítása szerint. Ám az elsők, akik nyolc órát dolgoztak sem kapnak többet. Tény, hogy az elsőkkel nem történt igazságtalanság, mert egy dénárban egyeztek meg. De hogyan kaphatnak az utolsók is ugyanennyit?

Valljuk meg, hogy a mi igazságérzetünk is ágaskodik. Vagy adjon a gazda nyolcszor annyit az elsőknek, vagy csak nyolcadrészt az utolsóknak. Ez volna igazságos. Így úgy tűnik, hogy mi dolgoztunk helyettük és a nekünk járó pénzt is ők kapták.

2. Az igazságosság mítosza

Ebben a törtenetben rajtacsíphetjük a mítoszt és annak kétes értékű voltát. Az igazságosság ugyanis az ember alantas ösztöneire épít, mint a féltékenység, irigység, harag, gyűlölet. Az igazságosság hajszolása mindig igazságtalanságokat szül, kis és nagy háborúkat robbant ki és hullákkal teríti be a földet.

3. Az irgalom éthosza

Ki tudja megértetni az igazságosság-mítosz híveivel azt, amit Jézus története világosan feltár?. Az irgalom több mint az igazságosság. Az irgalom az ember nemes lelkületére épít, a jóindulatra, jóakaratra, a másik öröme fölötti örömre. Ha tudok örülni a másik örömének, az egoizmusból átváltok az altruizmusba, az önzésből az önzetlenségbe. Kikapcsolom életünkből az önzés okozta bajokat, és bekapcsolom az életbe a másért élésből fakadó értékeket. Ha irgalmasan gondolkodom, egy leszek az Irgalommal, megélem az Isten éthoszát, erkölcsi érzékét.

4. A megértés lelkülete

Az önmagamban gondolkodás helyett a másokban gondolkodás felismertetheti velem, hogy az egy dénár, amit érdemből kapok, és az egy dénár, amit ajándékba kap más, nem is olyan nagy különbség, mert mindkettő a legnagyobb érték, ami csak kapható: az Isten Országa. Ennél többet, még ha akarna sem adhatna az Isten életünk béreként. S mivel a később munkába állók önhibájukon kívül nem dolgoztak, megtérve pedig végigdolgozták idejüket, és ugyanazt a bért kapják érte. A megtérés a döntő, és nem annak időpontja. A minden képzeletet felülmúló Ország pedig (már itt a földön is!) az elsőknek is inkább ajándék, mint bér.

Erkölcsi vezérelv-váltásra van szükségünk és szüksége a világnak. Ezzel egy új civilizáció hajnala köszöntene ránk.

Szeptember 29. — Évközi 26. vasárnap — Mt 21,28–32 — A főpapoknál különbek a k...-k!

A templomi üzletelést felforgató Jézushoz odamennek a templom urai, a főpapok és a vének. Számon kérik tőle, hogy miféle hatalommal avatkozik bele az ő felségterületük ügyleteibe. Jézus visszakérdez, hogy honnan volt János hatalma a kereszteléshez. Nyilván neki sem engedélyezték azt a főpapok. Mivel sem azt nem akarják mondani, hogy Istentől, sem azt, hogy a néptől, inkább hallgatnak. Jézus sem válaszol nekik, de elmond egy történetet.

1. Történet a két fiúról

Az egyik fiú ugyan igent mond apja kérésére, de nem teszi azt, amit apja kért. A másik fiú nemet mond apjának, de később meggondolja és kimegy dolgozni a szőlőbe. A történet végén Jézus megkérdezi előkelő számonkérőit: Melyik fiú teljesítette apja akaratát? Azok kénytelenek saját magukra kimondani az ítéletet: Nem az, aki csak mondja, hanem aki meg is teszi Isten akaratát.

2. A főpapok és a prostituáltak

Jézus nem hallgatja el a véleményét a főpapok és a vének előtt. Kegyetlenül csattan a történet. A vallás urainál különbek azok az utcanők és vámosok, akik megtérve megteszik az Atya akaratát, míg a főpapok és vének, a templomi üzem urai papolják ugyan az Istent, de még az Istenből is pénzt csinálnak, a templomban is kufárkodnak és az üzletelést támogatják.

3. A szó és a tett

Melyik fontos az Isten előtt? A szó vagy a tett? Azt mondhatnók, hogy mindkettő. Az az igazi, ha valaki igent mond és meg is teszi Isten akaratát. De ha választás elé állítanak, hogy melyik a fontosabb a kettő közül, erre maga Jézus egyértelműen válaszolt: „Nem mindaz, aki mondja: Uram, Uram!, megy be a mennyek országába, hanem aki teljesíti mennyei Atyám akaratát” (Mt 7,21).

Ha a vallás és a vallás urai csak mondják uruknak az Istent, de az Atya akaratának ellenkezőjét cselekszik, szemforgató képmutatásuk még a szelíd Jézust is felháborítja és olyan szavakra ragadtatja, amelyet ma is erősnek mondanak érzékeny fülű finomkodók.

4. Változott-e valami?

Érdemes átgondolni, hogy 2000 év után változott-e valami? Vagy éppen oda kanyarodott vissza a Jézustól elindított mozgalom, ahol a zsidó vallás tartott Jézus idejében? A templom mai urai vajon mentesek-e a kufár szellemtől, különbek-e, mint a vámosok és az utcanők?

De azon is érdemes elgondolkodnunk, hogy mi különbek vagyunk-e a templom urainál? Nem csak mondjuk-e mi is az igent az Atya szavára, amellyel az Isten Országa építésére hív? Vagy tesszük is az országbeli munkát: az éhezők etetését, mások szolgálatát, az erőszak minden formájának elvetését...?

Szavakkal már tele van az univerzum, tettekre van szüksége a világnak!

Olvasók fóruma

Tisztelt Nacsa Ferenc!

Nagy érdeklődéssel olvastam az „Érted vagyok” tavaly augusztusi számában István királyról írott sorait. Engedtessék meg nekem is, hogy hozzászóljak ehhez a — mostanában igencsak aktuális — témához!

A központi kérdés tehát az, hogy keresztyén volt-e valójában a „keresztyén magyar állam” megalapítója és első vezetője, az 1083-ban szentté is avatott István király? Hadd kezdjem én is azzal a kérdéssel, amellyel Kovács László indította cikkét az Érted vagyok 1994. augusztusi számában: kicsoda voltaképpen a keresztyén? Jézus egy nagyon rövid görög szóval válaszol e kérdésre (amely szó történetesen magyarul is ugyanúgy hangzik): *de!* Nevezetesen: „Tudjátok, hogy azok, akik a népek fejedelmeinek számítanak, uralkodnak rajtuk, és nagyjaik hatalmaskodnak rajtuk. *De nem így van közöttetek,* hanem aki naggyá akar lenni közöttetek, az legyen szolgátok; és aki első akar lenni közöttetek, az legyen mindenki rabszolgája” (Mk 10,42–44). A képlet tehát végtelenül egyszerű (mint Jézus tanításában minden!): aki uralkodik, az nem keresztyén, aki szolgál, az keresztyén. Nem kétséges, hogy saját családján — és persze a fél országon is — kíméletlenül végiggázoló Árpád-fi melyik csoporthoz tartozott...

Nos, akkor most vizsgáljuk meg az okokat. Nem tudjuk, mennyiben fűtötték Gézát, Saroltot vagy magát Istvánt személyes ambíciók, ámbár a hatalom természetét ismerve nyugodtan kijelenthetjük: aligha volt könnyű átadni a szűkebb család vagyonát és hatalmát egy másik családtagnak — Koppánynak vagy bárki másnak. Persze István ennél erényesebb is lehetett: azért hányta-hányatta kardélre a nagybácsikat, az unokatestvéreket, az ő csatlósaikat, valamint az országra törő minden ellenséget, mert meg akarta menteni a magyarságot. Vagyis reálpolitikus volt, keresztyén lovag, aki meggyilkoltatott ugyan néhány, esetleg néhány ezer embert, de mindezt a nemzet érdekében tette! Nemcsak István vallott ilyen „humánus” elveket: „...jobb nektek, hogy egyetlen ember haljon meg a népért, semhogy az egész nép elvesszen” (Jn 11,50). Igen ám, csakhogy ez a Jézust hóhérkézre adó „reálpolitikus”, Kajafás ideológiája...! (Őt mégsem nevezik sem szentnek, sem keresztyénnek.) Jézus jelmondata elutasítja a halált, és az élet mellett foglal állást: „Mert úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen” (Jn 3,16). Jézus nevében nem lehet ölni, mert aki gyilkol, az Jézust öli meg. Szent háború nem létezik! Ha pedig így van, akkor István sem nemzetmentő, hanem nemzetvesztő — következésképpen pedig sem keresztyén, sem jézusi, sem szent.

Istvánt persze mentegetni is lehet, sőt Jézus szeretete szerint ez kötelességünk is. Kétségtelen, hogy István gyermekkora nem lehetett könnyű erős akaratú szüleinek árnyékában. Későbbi politikai (és nem vallási!) gyilkosságainak egy részét talán valóban a sokszor bizony durva és erőszakos Sarolt nyakába varrhatjuk — ahogyan ezt a Szörényi–Bródy szerzőpáros is tette —, ám ez korántsem mentség István számára: csupán gyengeségét, anyjától való függőségét, vagyis súlyos személyiségi problémáit igazolhatjuk vele. István legalábbis eltűrte a kegyetlenkedéseket, ez pedig ugyanolyan jézusiatlan magatartás, mint a gyilkosság. Mert a keresztyénség nem gyámoltalan passzivitást jelent, hanem az evangéliumhoz való ragaszkodást — még a szülők megtagadása árán is (Mt 10,37). Még a saját anyám, de még maga az Isten sem uralkodhat a lelkiismeretemen! (Az Isten ezt meg sem próbálja.)

Tény, hogy a kortárs uralkodók között István a maga gyakori nagylelkűségével és könyörületességével valóban egyfajta lovagnak tűnik. Igen ám, de ez semmiképpen sem mentheti ugyancsak gyakori bűneit. István csakugyan nagy jellemnek mutatkozik meg a forrásokban, aki a jók mellé áll, és megbünteti a gonoszokat — de ez csak az igazságosság rendjében jelent csúcsértéket. Jézus követése viszont az igazságosság rendjének elhagyását és az irgalmasság rendjébe való átlépést jelenti. Aki az igazságosság rendjében marad, az aligha talál közösséget az irgalmasság Istenével.

István műve politikailag voltaképpen sikeres volt — magyarul: a terror eszközével elérte a célját —: országa Európa részeként ezer éve létezik. Csakhogy ez nem jézusi cél... Mert Európa már akkoriban sem volt keresztyén, mint ahogyan ma sem az, s ahogyan Magyarország sem az. Igen: a szentté avatott despota egy jézusiatlan koncepciót hagyott az utódokra, amelyet azok nagy áhítattal követtek, követnek. Pedig István országa nagyon is evilágból való... Géza fia Vajk lehetett tehetséges uralkodó, ez azonban éppenséggel távol vitte őt az Istentől. Ha voltak is „ihletett” pillanatai, csak tövisek közé esett mag maradt (Mk 4,18–19): az uralkodás gondjai — vagy inkább örömei — miatt képtelen volt megérteni Jézus tanítását. És azok is, akik az ő útján járnak.

S ha már az utódoknál tartunk. Kovács László megkérdezi írásában: milyen keresztyének vagyunk mi? Az augusztus 20-i ünnepek alapján nyilvánvaló, hogy nagyon sokan csak amolyan „István-félék”. Nem vagyok katolikus, így a „szentek” tisztelete eleve távol áll tőlem. Az azonban egyenesen nevetséges, hogy felnőtt emberek tömegei úgy tisztelik az ezer éve halott terrorista vérrel fertőzött jobbját, mintha maga az Isten szállt volna le közéjük. Kérem szépen, ez fetisizmus, magyarul: bálványimádás! (Milyen érdekes, hogy akik szent áhítattal leborulnak az „ereklye” előtt, azok a maguk kiválasztottságának biztos tudatában mélyen megvetik a „primitív” népeket, akik például pálmafát tisztelnek istenükként...) Teológiai nézeteket félredobva, csupán a józlés nevében is tiltakozom egy halandó ember — vagy egy testrész — vallásos tisztelete ellen!

Tehát keresztyénnek tekinthető-e István király? A hagyományos, egyházi értelemben igen. Kortársaival összevetve mindenképpen. De ha jézusi módon, az evangélium tükrében értelmezzük a keresztyénséget — és meggyőződésem szerint csak így szabad —, akkor a válasz ez: István nem volt keresztyén, és erre végső soron nem is törekedett! Bárhogyan is áll ez a dolog, én semmiképpen sem szeretnék olyan — csak olyan — keresztyén lenni, mint István volt.

Befejezésül még egy „ünnepi” gondolat. Ha már mindenképpen „nemzetben” tudunk csak gondolkodni — bár e gondolkodásmód jézusi volta megkérdőjelezhető —, akkor végre ki kell mondanunk: a magyarságot az vinné előbbre, ha sürgősen hátat fordítana „Szent István” útjának, és rátalálna — Isten útjára...

Bízom benne, hogy talán némi „csőlátásról” tanúskodó írásom további dialógusra serkenti Önt. Esetleges válaszát természetesen testvéri szeretettel várom:

T.J.
evangélikus teológushallgató
(teljes név és cím a szerkesztőségben)

*

Kedves Mindnyájan!

Egy közeli kívülálló szól hozzátok. Az áprilisi „Érted vagyok” számba — reklám ügyben — én is belecsöppentem, ennek folytán alaposabban megnéztem, milyen a szövegkörnyezetem.

Vita dúl köztetek az Igazi Jézus kapcsán. Ez nem meglepő, hisz a Názáreti mindig is az ellentmondás jele volt, és családon belül is megoszlást hozott „kardszerű” követelményeivel. (Elkötelezettségből fakadó szigorral durván léptek föl a Tübingenig jutott egykori barát és testvér ellen. Sajnos a HVG szakértőnek nem mondható gárdájának is kiszolgáltattátok Jézust.) — Bizony, szükségünk van biblikus-teológiai kutatásokra, és az eredmények meglepők lehetnek. De a mellbevágás ne legyen erősebb, mint a mea culpa! mozdulata. Inkább ismételjük meg többször, hogy végül is ne egyetlen „kiütéssel” győzzön az új meglátás, hanem előbb-utóbb meggyőző és elfogadható legyen minden keresztény számára. Hadd hivatkozzam Gerhard Lohfink cikkére (Mérleg 1983/1 29. o.). Itt is Jézus feltámadásáról van szó. Egy évtizede olvasgatom ezt a tanulmányt, és lassan alakulok hozzá felfogásmódomban, miközben a hitem parányit sem rendült meg — Felszisszentem, amikor odaértem, hogy „A Bokor átvesz egy ... funkciót az Egyháztól...” Miért önállósítanátok magatokat? Hisz ti is az Egyházban vagytok, és mindent az Egyház Urának köszönhettek?! Ehhez az alapvalósághoz képest másodlagos, hogy bántalmaztak titeket, és máig sem rendeződött az ügyetek. Az a szint, ahonnét a rehabilitációt várhatnátok, százados késéssel szokott megmozdulni.

Hadd mondjak búcsúzóul egy hasonlatot. Ha ti Bokor vagytok, akkor az Egyház Erdő. A gazdag flórán belül ti vagytok a csipkebokor: virágos korszakokkal, amikor Krisztus jó illatát árasztjátok, máskor pedig az érlelő kegyelemnek köszönhetően gyógyhatású terméstkínáltok. Testfelépítéstekhez a tüskék is hozzátartoznak. (Az Egyház nem is lehet meg belső bírálat és prófétai szó nélkül.) De ne ezek növesztésére fordítsátok életerőiteket! Ne legyen a Bokorból önvédelemre berendezkedő, áthatolhatatlan bozót, mely véresre szurkál mindenkit.

Maradok tisztelettel iránt atok

Unger Zsuzsa

Hibaigazítás:

az 1996. áprilisi számban a 31. oldalon így szól helyesen a megállapítás:

4. Így növelem hatásfokom: csökkentem a fogyasztásom.

Kedves Garay András,

köszönöm a rendszeresen érkező „Érted vagyok” számait. Nem túlzok, ha azt mondom, hogy évek óta az egyik frissítő szellemi és lelki táplálékom. Ebben az elvadult világban, ahol pap is, hívő is egyre ijesztőbben kivetkőzik magából, üdítő forrásként hat az „Érted vagyok” toleranciája, szeretetre való képessége és tisztességes ügybuzgalma. Továbbra is fenntartom, amit Bulányi atyának a jubileumi ünnepségen állítottam: ha valaha megírják a magyar egyház 1945 utáni történetét — hangsúlyozom most is —, azt a Bokor-közösség történetén keresztül fogják megírni. A Bokornak ugyanis *van* históriája, tettekkel, álmokkal, vállalásokkal és teljesítésekkel, örömmel és kudarcokkal — s ez a história az egész hívő közösségnek példa volt, amitől óva intettek az egyházi hatalmasságok. Pedig ez a példa marad meg, minden egyéb — siránkozások, magyarázkodások, sajnáltatások, kibúvók keresése stb. — elvész az időben.

A legutóbbi szám részleteket ismertet Cserháti püspök *utolsó* tv-interjújából, amit ő az ORF-nek adott. Tévedés ez, mert a pécsi püspökkel az *utolsó tv-interjút* én készítettem az *Üzenet az utókornak* című sorozatomban. Mindmáig nem sikerült elérni, hogy a Magyar Televízió bármelyik csatornája sugározza.

Cserháti nagyon beteg volt már, de intelmei erőteljesek, energiával és reménykedéssel áthatottak. Egy jobb korra várunk, amikor valakiknek fontos lesz, hogy bemutassák. Üdvözöl

1996. április 9.

Hegyi Béla

A bíró meg a fia

Egy olyan faluban, ahol jó emberek laktak, a bíró is jó ember volt. Szerették, megbecsülték. Isten nem adott több gyermeket neki, csak egy fiút. Ő nevelte, mert felesége fiatalon meghalt. Sokat volt az apjával, látta mi a teendője, hogy intézi a falu ügyes-bajos dolgait.

— Édesapám után hadd legyek én a bíró — kérte egyszer az apját.

— Nem úgy van az, fiam. Nálunk a falu népe mondja meg ki legyen a bíró.

— Mit kell hozzá tennem, hogy engem válasszanak?

— Tanulj ki egy mesterséget előbb, s azután törd a fejed ilyesmin, fiacskám! Egyet azonban mondhatok: majd ha megetetsz engem, felöltöztetsz engem és meglátogatsz engem, akkor talán téged választanak.

Nem értett ebből egy szót sem a fiú. Talán annyit, hogy tanuljon ki egy mesterséget. Kovács lett. Ügyes, szorgalmas kovács. Jószívű is, mint abban a faluban mindenki. Meg is nősült és gyermekei is születtek szép számmal. Így aztán sohasem lettek valami gazdagok.

Egyszer érkezett egy rongyos koldus a faluba. A bíróhoz ment, hogy segítsen rajta. Az pedig elküldte a kovácshoz. El is ment. Azok szívesen fogadták. Megvendégelték, ruhát is adtak neki, tarisznyáját megtöltötték, úgy bocsátották útjára.

A szomszéd faluban élt egy lusta ember. Azt gondolta magában, ő is bekopog a jószívű kovácshoz. Vele is nagyon barátságosan bántak. A lusta ember panaszkodott, hogy nincs hol aludnia. Elszállásolták éjszakára. Az pedig összeszedte a házban az értékes holmikat, és reggelre már csak hült helye volt.

Elkeseredett a kovács. Elment az apjához tanácsot kérni, mitévő legyen. Azt a tanácsot adta az apja, hogy várjon kis ideig, majd megoldódik a dolog.

Úgy oldódott meg, hogy a tolvajnak nem volt elég, hogy a kovácsékat kirabolta, másokhoz is bekéretőzött, míg egyszer megfogták és börtönbe csukták. Ott aztán dolgoztatták keményen, enni pedig alig kapott.

Meghallotta a kovács és megsajnálta. Elment, meglátogatta, vitt neki mindenféle jó ennivalót, meleg takarót. Nagyon meglepődött a tolvaj. Bánni kezdte, amit tett. Bocsánatot kért a kovácstól. Látszott rajta, hogy igazán bántja a régi viselkedése. A kovács azt gondolta, segít még egyszer rajta. Megígérte neki, hogy felfogadja maga mellé, kitanulhatja a kovácsmesterséget. Ki is tanulta és becsületes ember lett belőle.

Megöregedett a bíró. Újat kellett választani. A falu népe a kovácsot választotta.

Ők magukhoz fogadták az öreg bírót és öreg napjaiban szeretettel gondozták.

Egyszer eszébe jutott a kovácsnak, mit mondott neki az apja mikor annyira szeretett volna bíró lenni. Odament hozzá és ezt mondja neki:

— Édesapám, nem is kellett kendet ruháznom, etetnem, meglátogatnom, mégis engem választottak bírónak a faluban.

— Dehogynem, fiam. Tudod a bíró mindenki baját magáénak érzi. Így mikor megetetted a koldust, ruhát adtál neki, vagy meglátogattad azt a szomszéd falubeli tolvajt, azokat nekem is csináltad. Mindenki becsül ezekért a tetteidért, azért volt bizalmuk benned.

— Ha ez így van, akkor nagyon fogok igyekezni, hogy senkinek ne ártsak, hanem hasznára legyek azoknak, akik ennyire megbíztak bennem.

Dombi Jánosné

Az ökológia és az Antikrisztus

Mi az ökológia?

Az ökológia az a tudomány, amely az emberi tevékenység és az élővilág egymásra hatásával foglalkozik. Jellegénél fogva igen szertegázó, mert az emberi tevékenység igen sokrétű és az élővilág belső törvényszerüségei is igen szerteágazók. Így aztán az ökológia foglalkozik a kozmetikumok és az ózonpajzs kapcsolatával, de foglalkozik a monokultúrák és a túlnépesedés kérdéseivel is. Foglalkozik a varangyok élőhelyének védelmével, de foglalkozik az esőerdők irtásának meterológiai–geológiai hatásaival is. Az ökológia, ha ebből a szemszögből nézzük, akkor olyan tudomány, amely minden eddigi tudományban a megbomlott egyensúlyok helyreállításának lehetőségeit vizsgálja.

De nézhetjük másképp is. Mondhatjuk azt is, hogy az ökológia az a tudomány, amely azt vizsgálja, hogy hol rontottuk el. Soha, egyetlen tudomány sem törekedett arra, hogy rosszat tegyen, hogy egyensúlyokat bontson meg, hogy fajokat irtson ki, hogy szegénységet, éhínséget, járványokat és katasztrófákat idézzen elő. Mégis, minden jóakarat, minden alapos körültekintés, minden magas etikai mérce és felelősségérzet ellenére a folyamatok elromlanak, a legszebb, legnemesebb, legetikusabb törekvések is egy ponton kisiklanak. Innen nézve az ökológia feladata lenne, hogy az egyensúly visszaállításán túl vizsgálja a mai jó, etikus, előrevivőnek látszó törekvéseket abból a szempontból, hogy ne menjenek vakvágányra, ne térjenek le a jó útról.

Lehetséges-e ez? Van-e olyan viszonyítási alapunk, amihez minden lépésünket hozzá tudjuk mérni, hogy biztosan állíthassuk, jó ügyet képviselünk, az emberiség érdekében munkálkodunk és nem ellene?

Ezekre a kérdésekre próbálok meg a következőkben választ találni.

Ki az Antikrisztus?

A Bibiliából tudunk róla, hogy létezik Jézus ellenpólusa, árnyéka, az Antikrisztus, vagy Sátán, aki Jézussal ellentétben, a sötétség, a halál, a bűn országának fejedelme, de azt is tudjuk, hogy az Atya neki adta át a földet, hogy uralkodjon rajta. Jób könyvéből világossá válik, hogy az Istenfiak között neki az a szerepe, hogy ellenpólust képviseljen, elfordítsa az embereket a fény szeretetétől és meggyőzze őket, hogy mindaz, amiért élni érdemes, az itt a földön megtalálható, és ha ez valakinek nem sikerül, akkor ez csak azon múlik, hogy Isten nem akarja megosztani vele a hatalmát, tudását, mert bűnös, képtelen különbséget tenni a jó és a rossz között stb. Mint tudjuk, Jóbnál ez nem sikerült, bár az is igaz, hogy Isten Jób mellett állt és a Sátánnal kötött alkuban sem volt benne Jób élete.

Nézzük meg mármost az Antikrisztus evilági működését néhány példán keresztül. Néhány éve vetítette a televízió azt a filmet, amely az atombomba felfedezőiről, Hahnról és Strassmannról szólt, de rejtetten a történet mögött feltűnt az Antikrisztus is. Az atomtudósok az emberiség javára folytatták kísérleteiket és nagyszabású álmaik voltak az atomenergiában rejlő lehetőségeket illetően. A film igen jól érzékeltette azt a pontot, amikor még szétléphették volna a mérési és kísérleti jegyzőkönyveket, a számításokat. A becsvágy, a jót tenni akarás, az emberiség érdeke azonban túllendítette őket ezen a ponton, és ezután már nem volt ráhatásuk az elkövetkezendőkre, bár emberileg mindent megtettek a katasztrófa elkerüléséért.

Jellegénél fogva más példa Ghandié. Az ő polgári engedetlenségi mozgalma hatalmas eredményekkel járt Indiában, Dél-Afrikában. A törvénymódosítások után még a Brit Birodalom kivonulását is sikerült elérnie. Halála után összeomlott az egész gyarmatbirodalom. Azonban az Antikrisztust nem ilyen könnyű legyőzni. Felnőtt a nagytőke, multinacionálissá vált, segélyeken, befektetéseken keresztül visszaszivárgott Indiába, és ma az éhezés és kiszolgáltatottság ugyanott tart, mint Ghandi idején, csak sokkal megfoghatatlanabbul, törvények feletti hatalommal, a pénz és a vásárlói piac diktálta törvények szerint. Az éhezés, a gyermek rabszolgamunka spirálja ismét visszakanyarodott, de most már egy magasabb szinten. Magasabb szinten, mert az angol áruk bojkottja még attól a megélhetési lehetőségtől is megfosztaná az indiaiakat, amivel ma tengetik az életüket, vagy a közép-amerikai cukornád-rabszolgákat, ha nem innánk cocacolát.

Vagy itt vannak a monokultúrák. Ezek kitenyésztésével az egész világon azért foglalkoznak kutatók, mérnökök ezrei, hogy az egyre szaporodó emberiségnek megfelelő élelmet tudjanak biztosítani. Sok százszorosára növelik a terméshozamokat, és látszólag minden az emberiség érdekében történik. A kereskedők, a politikusok, a bankok mind azon fáradoznak, hogy ahol szükség van rá, ott el tudják adni, vagy oda segélyként el tudják juttatni az így megtermelt búzát, kukoricát, rizst. Mégis, a monokultúrák hatása következtében állatfajok százai halnak ki, más fajok, így az emberek is korlátlanul elszaporodnak, az eredmény éhínség, túlnépesedés, idegbetegség, háború, víz- és levegőszennyezés. De egy másik ágon következmény a pénz megnövekedett szerepe, az alkoholizmus, a kábítószerezés, elvárosiasodás, a bűnözés, a gyökértelenség, az értékek, a hagyomány nélküli élet, azaz a rabszolgaság. Itt is, mint mindenütt, a cél jó, az indulás jó, az ötlet jó, a kibontakozás biztató, aztán egy ponton valaki mintha észrevétlenül átállítaná a váltót, és az Antikrisztus megint megnyert egy csatát.

Miért látszik reménytelennek a helyzet?

Az emberiség tudása hihetetlenül megnőtt. Minden technikai, gazdasági, pénzügyi feltétel biztosított, hatalmas, nemzetek felett álló szervezetek felügyelik a folyamatokat, millió és millió ember imádkozik és dolgozik folyamatosan a jó érvényesüléséért, és mégis elcsúsznak a dolgok, visszájára fordulnak, mintha az „ördög bújt volna beléjük”.

Az egész világ az európai parlamenti demokráciát, az amerikai „kultúrát” és az ázsiai munkaszellemet tekinti elérendő célnak. De akik már gyakorolják, tudják, hogy ezek, bár mind lehetnének jók is, igazából nem eredményezik azt, amire az emberek vágynak, békét, tisztes megélhetést, fizikai és lelki biztonságot, vagy ahol eredményezik, ott mindez mások háborúságán, rabszolgaságán, kiszolgáltatottságán alapszik.

Miért nem reménytelen a helyzet?

Mégis, ha az ember csak egy rövid időre elzárja a tévét, nem vesz újságot, csak egy vándorbotot, vagy még azt sem, és elindul csak úgy a világba, találkozik emberekkel a legsötétebb

nyomor, rabszolgaság, éhezés vagy diktatúra közepette, akiknek a bőre leprás, a háta véresre vert, a hasa felpüffedt, vagy csak homorú, börtönben ülnek, egy baobab fa árnyékában, vagy egy nagyváros koszos járdáján, és a szemük, vagy ha megszólalnak, a szájuk olyan hihetetlen békét, nyugalmat és biztonságot árul el, ami megmagyarázhatatlan.

De meg lehet találni őket a kis, vidéki kápolnák zsolozsmázói, a kis, vidéki iskolák tanítói, halászok és juhászok között, gyári munkások, bányászok, favágók között, és ritkán a nagyvárosok bérkaszárnyáiban, vagy egy-egy gangos ház hátsó udvarában is. Ott vannak az imádkozók, a beteglátogatók, de a semmit sem tevők — mert nincs kezük, lábuk, vagy józan világi eszük — között. Ott vannak a kicsinek megmaradni tudó közösségekben, akár vallásiak, akár barátiak, akár családiak. És csodálatos módon cselekedeteiket egy életen át „elkerüli” az Antikrisztus, mintha semmi hatalma sem volna felettük. Megnyomoríthatja őket a sors, a hatalom, a kór vagy a másik ember, mégis valami olyan hihetetlen biztos talajon állnak, ami elérhetetlen az Antikrisztus számára. Ha ők nem lennének, bizonyára reménytelen lenne minden, és ez a világ a siralom völgye lenne. De szerencsére nem így van. Ők a tanúk, akár élnek, akár már meghaltak, hogy van megoldás. Látszólag nem javítanak a világon, de nem is rontanak. Egyszerűen csak azok, akik. És persze itt vannak a Ghandik, Schweitzerek, Tolsztojok, és az ő példájuk azt mutatja, hogy jön majd talán egy jobb kor is, ha már mind olyanok leszünk, mint ők.

Mi múlik a mozgalmakon?

Nagyon sok és nagyon kevés. Nagyon sok, ha arra gondolok, hány ezer és tízezer embernek nyújtanak a mozgalmak támpontot ahhoz, hogy a jó ügyért harcolhassanak. Értelmes célt, családot, barátokat, témát, elfoglaltságot, szellemi, lelki táplálékot adnak. És innen nézve mindegy, hogy az egy BOCS nevű munkacsoport, egy GREENPEACE nevű akciócsoport, egy madarászklub, egy imaközösség, egy agykontroll meditációs kör, egy hegymászócsapat, vagy egy üzemi tanácskozás. Mindegy, mert a jó nem a szervezeten múlik, hanem az egyénen. Sőt, a szervezetnek igen nagy veszélyei vannak, mert alapvető tulajdonságai közé tartozik a növekedés, a szerveződés, a kirekesztés, a képviselet, az integrálódás, az ellenzékiség, majd a harc a hatalomért, és a győzelmet követően a dicsőség fenntartása. A mozgalom az egyénnek olyan, mint a vasnak a mágnes, a vallási közösségen belül a liturgia vagy a dogma. Húz a jó felé. De van egy pont, ahol vége van a vonzásnak, sőt átmegy visszahúzásba. Ez az a pont, ahol már az egyén senkire sem hagyatkozhat, már senki sem tudja megmondani helyette, merre van a jó út. Egyetlen megoldás van, a lelkiismeret elmélyítése, vagy másképpen mondva önmagad megismerése. Ha a lelked azt mondja, hogy segítsd át a varangyokat az úton, akkor az a jó neked, ha azt mondja, hogy segítsd az éhezőket úgy, hogy pénzt küldesz nekik, akkor az a jó, ha azt mondja, menj a déli sarkra és rombold le az olajfúró tornyokat, akkor az, de ha azt mondja, hogy mindennap imádkozz tíz miatyánkot a világ sorsáért, vagy ne vegyél részt semmilyen akcióban, mert az csak ront, akkor az a jó neked. Ha ezt a pontot nem veszed észre te magad, majd észreveszi az Antikrisztus. Abban a pillanatban meg fog győzni, hogy miért jó, ha a többiek véleményére hallgatsz, ha követed az ő jóindulatú tanácsaikat, velük mész és nem egyedül, hiszen egyedül minden nehezebb és veszélyesebb. És ezen a ponton válik kevéssé az, amit a mozgalom tehet az egészért, az emberiségért.

Mi múlik az egyénen?

Látszólag semmi, valójában minden. Az egyén egy porszemnél is kisebb. Az egyén, ha nincs pénze, láthatatlan. Láthatóvá attól lesz, ha van személyi száma, adózik, ha van pénze, hatalma, tekintélye, súlya. Az egyén nem számít a mozgalomban, a pártban, a konzorciumban, a multinacionális vállalatban, mert helyettesíthető. Nem rá van szükség, hanem az erejére, eszére, munkájára. Igen, ez biztosít neki fizetést, megélhetést, ettől lesz pénze és ettől lesz valaki. Ha már valaki, akkor csak egyetlen célja lehet, hogy nagyobb valaki legyen. Ha növekedni kezd, mindent elérhet a világban, ami elérhető. Hatalma, dicsősége, vagyona, tekintélye lehet. Ha szerencséje van és idő előtt lelövik, vagy megbuktatják, vagy csak a konkurencia gyűri maga alá, minden lehetősége megvan arra, hogy visszataláljon a porszemséghez. Ha nem, akkor bármennyire is jószándékú, bármennyire is jóakarattú, bármennyire is igyekszik megóvni a belső egyensúlyát, maga a növekedés a számára legnagyobb csapda. Sorolni lehetne a jószándékú kezdeményezéseket a zöld mozgalmakon belül, amikor néhány agilis, tenni vágyó ember összefogott, tollat ragadott vagy felszólalt. Aztán észrevették őket. Egyre többen csatlakoztak hozzájuk, egyre többször kérték ki a véleményüket, egyre többet vonultak ki az utcára, sikereket értek el, nevük volt, egyesületet, majd mikor engedték, pártot szerveztek, és amikor visszanéztek, már nem is emlékeztek egymás arcára azok, akik annak idején először összeültek ketten-hárman, mert már nem is volt arcuk, csak a szervezetnek, a pártnak volt arculata, eszméje, célja, és ez a cél már a hatalom, a dicsőség volt, bár az emberiség, a földanya, az ökoszisztémák javának szólama alá rejtették. Nem azért, mert az egyes emberek rosszabbak, önzőbbek, hiúbbak lettek volna, mint indulásnál. Szó sincs róla. Csak túlléptek egy ponton, amit ha ketten-hárman maradnak, talán sohasem érnek el, és amely ponton túl már az Antikrisztus érdekeivel ellentétes irányba vitt volna a mozgalom.

Az Antikrisztusé a föld, az ember a földé, a lelke Krisztusé. Ezt a keresztezési pontot jelképezi a kereszt is. A vízszintes — a föld, a függőleges — a menny. Jobbra az a lator, aki Jézussal van a mennyek országában, balra az a lator, aki a világban van. Az emberben kereszteződik az ég és a föld. Rajta fordul minden. Nem a közösségen, nem az egyesületen, nem a nemzetközi szervezeteken, nem a barátain, egyedül rajta. A lelke ismeretén. Csak ő győzheti le egyedül az Antikrisztust, semmi más. A sötétség fejedelme minden szervezetnél erősebb, minden jóakaratnál rafináltabb, sokkal többet tud az emberekről, úgy egészében, mint bármilyen szövetség vagy tudomány, csak az egyes ember lelkétől fél, mert az nem az övé. Ezért van csak az egyénnek esélye arra, hogy legyőzze, de csak akkor, ha ismeri önmaga lelkét, azt, amit az Atya lehelt bele, s amint Krisztus ismerte. Ha megismerte, akkor rájön, hogy csak egyet tehet annak érdekében, hogy a világ megváltozzon, nem fölfelé néz, hanem lefelé, nem a világ baját nézi, hanem a lába elé és alá kerülőket, és nem törődik vele, hogy ki az, mi az, csak szeretetet ad, akár egy hangya, akár egy macska, akár egy ember. Lehet, hogy ez semminek tűnik a terveihez képest, lehet, hogy semmi sem változik látszólag, de meg fogja tapasztalni, hogy nem az a fontos, ami látszik. Az sem fontos, hogy tudjon róla, sőt, az a legjobb, ha nem is tud róla, kinek segített, kit óvott meg, kit látogatott meg. Egy a fontos, hogy „keresse Isten Országát”, a többi mind jön vele, mert magával vonszolja az úton. És amikor azt érzi, hogy nincs tovább, mindent megtett, de mégsem sikerült semmi, amikor minden kilátástalanná válik, mert ereje, akarata végére ért, akkor fogja megtapasztalni azt az erőt, ami minden nehézkedést legyőz és tovább emel — lefelé —, és ez a kegyelem, ahogy ezt sok misztikus felismerte.

Istent megismerni nem lehet, másokkal megismertetni még kevésbé, de mindent úgy kell csinálni az utolsó leheletig, mintha nem tudnánk erről. Ezért mindegy, hogy hangyász vagy, vagy madarász; zöld, vagy piros, ökológus, vagy utcaseprő, a vágyaid úgyis megmondják, hogy merre menj, csak ne engedd, hogy az Antikrisztus belekeverjen a játékaiba. Talán erre gondolhatott Jézus is, amikor azt mondta, hogy „legyetek szelídek — keveretlenek —, mint a galamb, és okosak, mint a kígyó”.

1994. február 4.

Farkas István

TARTALOM

Tanulmány
Wilhelm Höck: A tisztáknak semmi sem elég tiszta 2–6
Családi oldal
Király Ignácz: Bepillantás 9–13
Egyházkritika
Kovács László: Aki nem lép egyszerre... 14–15
A Bokor Közös Képviselete: Nyílt levél Gromon Andráshoz 15
Hartmut Meesmann: Hogyan omlik össze egy kártyavár? 16
Gyerekeknek Moha-mese
Sárgarépafőzelék 17–18
Erőszakmentesség
Csapody Tamás: Aktív erőszakmentességi akció 19–22
Simonyi Gyula: Az igazi IFOR 22
Elmélkedések
Pintér Zoltán: Kérdések 7–8
Leveled jött Istentől (Vasárnapokra) 23–27
Dombi Jánosné: A bíró meg a fia 29
Olvasók fóruma
Olvasóink leveleiből 28–29
Környezetvédelem
Farkas István: Az ökológia és az Antikrisztus 30–31

Az e számunkban közölt versek
V. Bognár Éva
alkotásai

Szerkesztőségünk, ill. az előfizetés és terjesztés címe megváltozott:
Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Giuseppe testvér gondolataiból

Böjtölj is egy kicsit, hogy így kiálthass: „Te vagy az Élet Kenyere, az az egyetlen Kenyér, mely valóban jól tud lakatni engem..." Éld meg ezt a böjtöt a világ szegényeivel való szolidaritásban is, akik éhezéssel, nyomorúsággal, halállal fizetik meg a mi fogyasztói szokásainkat, pocsékolásainkat.

*

Egy adott pillanatban Szent Ferenc a Verna-hegyen úgy érezte, hogy mindent elrontott. ... És a teljes kiüresedés eme pillanatában történik az, hogy megkapja a stigmákat, melyek Megváltójához való mély hasonlóságát és közelségét tanúsítják...

*

A szemlélődés tehát nem abban áll, hogy nagy és rendkívüli dolgokat tudunk mondani vagy cselekedni. A szemlélődés lényegében egy létmód, Isten szíve szerinti létmód, mely a gyakorlatban konkrétan úgy jelenik meg, hogy az utolsókkal, az elfeledettekkel vagyunk együtt, azokkal, akik már nem számítanak, és ily módon kiáltjuk el azt, hogy Ő az Atya, mindenki Atyja, aki senkit sem zár ki.

*

Ha azt akarom megtudni, hogy Isten hogyan tekint rám, akkor hagynom kell, hogy a szegények szemei nézzenek és ítéljenek meg engem. Hagyni, hogy áthatoljon rajtam a szegények tekintete, hogy megtérjek, és utána már én is annak az Atyának a szemével tudjam nézni magamat és a világot, aki minket mindnyájunkat halálosan szeret. — Ebben áll a szemlélődés.

Ford. Mihálffy László

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)
Közösségi és családi folyóirat

VII/4. (38.) szám. Megjelenik évente hatszor.
Alapította: Simonyi Gyula
Szerkeszti a Szerkesztőbizottság.
A szerkesztőbizottság titkára: Garay András
Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám:
10200964-20210809 Magyar Hitelbank Rt.
Budapest V., Szabadság tér 5–6.

Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok" megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak.
Bármely összeget köszönettel fogadunk, és 4000 Ft vagy nagyobb támogatás esetén állandó tiszteletpéldányt küldünk.
Az Alapítványnak adott összeg az adóalapból levonható!
Nyugatra 200 DM vagy nagyobb támogatás esetén küldünk állandó tiszteletpéldányt.

Felelős kiadó: Vincze Endre
Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út. 11. I.6.

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.
Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.
Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Nyomták a VÁCI OFSZET KFT nyomdaüzemében, Vácott.
Felelős vezető: Szilva István
ISSN: 0865-80

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolance, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
Editor: GARAY András
Adress: H–2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentory copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:
Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést megfelelő postautalványon a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, és a hátán, a közleményben világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 1996-ra (postaköltséggel):
Belföldre: . . . . . 400 Ft
10 példánytól (példányonként) . 352 Ft
szociális előfizetés . . . . . 292 Ft
(nagycsaládosok, mozgássérültek, hallássérültek, diákok, hetven éven felüliek és állami gondozottak számára, postaköltséggel együtt)

Külföldre:
Itthon előfizetve:
a szomszédos országokba . . . . 400 Ft
egyéb külföldre . . . . . .1500 Ft
Nyugaton: . . . . . .36 DM

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai keresztény iskolát támogatják.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

VII. évf. 5. szám
1996. október
50,— Ft

A Jakab-levél útmutatása

A Róma-központúság története

Az egyház indián arca

Taszár — és ami mögötte van

Moha-mese

Gyermekeink és a televízió

Búcsú Havasy Gyulától

Megmenthetjük-e még a Földet?

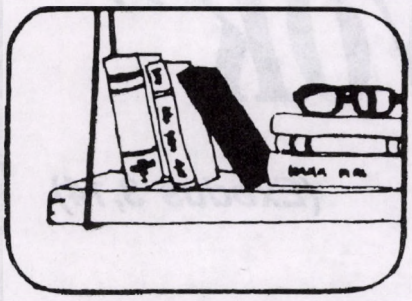

Hubert Frankemölle

A Jakab-levél

Útmutatás a sikerült élethez*

Ha az Első Szövetséggel szoros kapcsolatban vesszük szemügyre ezt a levelet, közelebbről a tóra*- és a bölcsességi irodalommal, akkor nézetem szerint a Jakab-levél új és szöveghű értelmezésére nyílik lehetőség. Ennek a tételnek vázlatos bizonyítását szeretném nyújtani ebben a tanulmányban, de azzal együtt, hogy utalok e levél hosszú, vitatott, felekezeti előítéletektől meghatározott elfogadástörténetére.

1. A Jakab-levél a reformátorok értelmezésében

„Vannak olyanok is, akik azt állítják, hogy ez a levél nélkülözi az igazi tekintélyt. Ami személy szerint engem illet, semmilyen jogos okot nem találok a kárhoztatásra, szívesen és vita nélkül használom."

Ezzel a Kálvin Jánostól vett, 1550-es Jakab-kommentárjából származó idézettel arra szeretnék emlékeztetni, hogy a Jakab-levél elfogadását illetően a reformátorok igen különböző álláspontokat foglaltak el.

Egyfelől különböztetni kell itt **Luther és a többi reformátor** között (Karlstadt, Zwingli, Kálvin, Bullinger, Illyricus, Ambrosius Reuden), *másfelől* a Jakab-levél **Luther** általi, **1519 előtti és** Luther **reformátori fordulata utáni magyarázata** és értelmezése között.

Luther Márton folytonosan idézett ítéletét, miszerint a levél „igazi szalmalevél" (Előszó az 1522-es Szeptemberi Bibliához), amely semmi másra nem alkalmas, mint hogy „begyújtsanak vele a kályhába" (így Luther az egyik 1542-es asztali beszélgetésében), nem utolsósorban Karlstadtnak a levéllel kapcsolatos eljárása váltotta ki, azután természetesen *Luther alapvető hitbeli döntése* is, amelynek értelmében minden teológia mércéjének Pál apostolnak kell lennie, ill. annak a krisztológiai* értelmezésnek, amelyet Pál adott Jézus Krisztus halála és feltámadása üdvközvetítői jelentőségének.

A Jakab-levél kétségtelenül tartalmaz jellegzetes krisztológiát (1,1 és 2,1 mellett vö. különösen 5,7–15), ha kereszt-teológiát nem is. Jakab mindenekelőtt a megdicsőült Urat és az eljövendő Bírót látja Jézus Krisztusban. Ez világossá teszi, hogy amint Pált nem Jakabbal kell mérni, ugyanúgy Jakabot sem Pállal. Az Újszövetség szempontjából mindkettő nélkülözhetetlen. Luthernek a hitvitázó helyzetből fakadó ítéletét a maga konkrét élettörténete alapján kellene értelmezni. *Életrajzi összefüggése, egyházpolitikai helyzete* teszi érthetővé megnyilatkozásait.

Ebben az összefüggésben aztán rá kell mutatni arra, hogy **1519 után is** találhatók Luthernél olyan helyek, ahol **pozitívan nyilatkozik** a Jakab-levélről. A hitet Luther szerint is követniük kell „külső cselekedeteknek" (WA 30 II, 664, 24 skk). A cselekedeteknek a hithez való viszonyát úgy értelmezi mint „dicsőítést, igazolást, jelet, pecsétet, következményt, gyümölcsöt és bizonyítékot" (WA 10 III, 225,18–226,8). Luther még 1522-es prédikációiban is teljesen megfelelően értelmezi Jak 2,14–26 ökumenikusan mindmáig vitatott szövegét a hit és a cselekedetek viszonyáról, amikor az üdvösséget eredményező hit és az üdvösséget tanúsító cselekedetek viszonyát így írja körül: „Erre gondol Szt. Jakab a levelében, amikor azt írja: *A hit cselekedetek nélkül halott.* Azaz: ha nem követik cselekedetek, ez annak a jele, hogy nem hitről van szó, hanem halott gondolatról és álomról, amelyet hamisan neveznek hitnek" (WA 10 III, 288,3 skk).

Luther különbségtevése halott és eleven hit között igen hasznos. *Megfelel Jakab különbségtevésének* a 2,14–26-ban. Nem úgy hangzik, mint aminek a hangsúlyozását sokan — felekezetileg megterhelten — mindmáig szükségesnek vélik: a hit szemben a cselekedetekkel, hanem „a hit egyedül" (17a.b.20b.24b.26b versek) szemben azzal, hogy „a hit cselekedetekkel" (22a). *Az „egyedül cselekedetek által" jelszó nem található meg Jakabnál.* Számára kizárólag a tettek nélküli, ill. tetterős hit, a cselekedetek nélküli, ill. cselekedetek által hatékony hit szembeállítása a fontos. Jakab szerint a hitnek „tett-legesen", ténylegesen konkréttá kell válnia, cselekedetekben kimutathatónak kell lennie az egyének életében és a gyülekezet életében. A cselekedetek nélküli hit, mivel hatástalan marad (2,20), nemcsak antiszolidáris, hanem hatástalan is Isten előtt, mivel az ilyen hit nem képes megmenteni (2,14).

De éppen ez az, amiről a korai zsidóság és kereszténység minden tóra-vitájában szó volt. Ebben a vitában Jakab igen határozott tételt képvisel: „A szabadság tökéletes törvénye" (1,25) *szabadságra vezető törvény* és útmutatás a sikerült élethez — mind az egyén, mind a társadalmilag rétegződött gyülekezet számára. A következőkben ezt szeretném címszószerűen valamennyire megvilágítani.

2. „A szabadság törvénye" (2,12)

Jakab az Újszövetség minden más teológusánál világosabbá teszi jelzőivel és birtokos eseteivel, hogy **kizárólag pozitívan fogja fel a tórát**, az Isten által felállított és Jézus interpretációjában vett, egyéni, társadalmi és világ-rend értelmű „törvényt". „A szabadság tökéletes törvényének" (1,25), „királyi törvénynek" (2,8), „az egész törvénynek" (2,10) és „a szabadság törvényének" (2,12) nevezi. Amint Jakab tökéletes és királyi (azaz Isten mint a Király által kinyilatkoztatott: 2,5) törvényről tud, ugyanúgy „a szabadság tökéletes törvényéről" is (1,25), amely azonos az Isten által „belénk ültetett igével" (1,21b) és az Isten által ajándékozott „igazság igéjével" (1,18). Jakab szerint csak ez képes

* Az előforduló fontosabb idegen kifejezések magyarázata a tanulmány végén megtalálható.

elvezetni az embert a szabadságra. Ahogyan a tóra szabadságot és örömet közvetít az Első Szövetségben és a zsidóságban, ugyanúgy Jakabnál is (1,2).

Az effajta elgondolás mindenesetre **egészen komolyan veszi az embert a maga szabadságában**. Jakab ezt két tekintetben is világossá teszi: a/ A törvényt egyértelműen csak Isten adja (4,12) és b/ mivel Jakab Jézushoz, Mátéhoz és más zsidó csoportokhoz hasonlóan a cselekvést az igazi hit jeleként hangsúlyozza, a végén egy éppen e cselekvés alapján bekövetkező ítélet áll. Jakab, aki elfogadja a MTörv 6,4 hitvallását az egy Istenről, a következőképpen ismétli meg és konkretizálja azt (a zsidó és keresztény teológiában egyedülálló módon) a 4,12-ben : „Egyetlen valaki/az Egyetlen a törvényhozó és bíró". Jakab szerint a kereszténynek nincs más dolguk, mint hogy feltétlenül a tórának megfelelően viselkedjenek, ami Jakab felfogásában azt jelenti: etikailag* szolidárisan*. Ez kizár minden emberek közötti, ill. egyházon belüli bíráskodást (4,11; 2,6). A másik keresztény „felebarát" legyen számunkra a Lev 19,16-nak megfelelően (Jakab a 2,8-ban és 4,12-ben veszi át ezt a helyet). Ez alkotja a gyülekezetben a testvériességet (ld. a kölcsönös „egymás"-t: 4,11; 5,9.16a.b). *A szeretetparancs Jakab számára is* (amint Jézus és Máté számára) *a tóra kritikus normája*. Hogy milyen átfogó, mindent eldöntő jelentőséget tulajdonít ennek a parancsnak, többek között abban mutatkozik meg, hogy szóba sem hozza a szombatra, a körülmetélésre, a levitikus tisztaságra és a rituális törvényekre vonatkozó egyedi előírásokat.

A tóra tehát teljes mértékben a szolidaritás etikájára irányul, a maga részéről *azonban teljesen teocentrikus** megalapozottságú és tájékozódású: A 4,12 szövegösszefüggése például világossá teszi: A nem szolidáris viselkedés a gyülekezetben Jakab szerint nemcsak antiszociális, nem is csupán az emberek közötti hibás magatartás (amely már ellentmondásban áll Isten törájával), hanem magát Isten Isten-voltát is megkérdőjelezi. Ennél alapvetőbb teocentrikus megalapozás nem gondolható el. Mivel ezt nem mindig látták és látják így, ezért ezt a gondolatot még kissé elmélyítem, minthogy csak így derül fény a Jakab-levélre mint Isten útmutatására a sikerült élethez, mégpedig a maga teo-lógiai megalapozottságában.

3. Isten akciója és az emberek re-akciója

Bármennyire is útmutatás a Jakab-levél az egyén és a gyülekezet sikerült életéhez, csak teocentrikus dokumentumként az. Feliratától (1,1) előszaván keresztül (1,2–18) utószaváig (5,7–20) **teocentrikus alapszerkezetet mutat**. Lássunk erre *néhány* olyan *példát* a levél elejéről, amelyek az olvasó számára — ma is — félreérthetetlen segítséget nyújtanak az olvasáshoz: „Ha valaki közületek hiányt szenved a bölcsességben, kérje *Istentől*" (1,5). A kétkedő ne gondolja, hogy „valamit is kap majd *az Úrtól*" (1,7). Az az ember, „aki igaznak bizonyult, elnyeri majd az élet koronáját, amelyet Ő *(Isten)* azoknak ígért, akik szeretik Őt" (1,12). „Senki ne mondja, akit kísértés ér: *Isten kísért engem*, mert Isten, aki meg-nemkísérthető a gonosz által, maga sem kísért senkit" (1,13). Jakab gondolkodásának e teocentrikus alapszerkezete és bázisa *még világosabbá válik, ha* figyelembe vesszük a „teológiai passzívumban" (passivum divinum*) álló helyeket (pl. 1,5: „és megadatik neki") vagy a körülíró formákat is (pl. 1,17: „Minden jó adomány és minden tökéletes ajándék fölülről van"). Ekkor kiderül, hogy a levél gyökeresen teocentrikus dokumentum — noha nyomatékosan hangsúlyozza a címzettek egyéni és közösségi életének gyakorlati problémáit.

Jakab minden kijelentését **Isten megelőző cselekvése (akciója)** alapozza meg. Isten „akarta" a kereszténye-ket, és „Ő szülte őket az igazság igéje által" (1,18). A kereszténye-knek el kell fogadniok a „belé-jük ültetett igét" 1,21). Csak ez a **reakció** „hozza létre az Isten előtti megigazulást" (1,20). Csak az Isten által *adott* és az ember által *elfogadott* ige „képes megmenteni a lelket" (1,21). Amint a 4,11 szerint a kereszténye-knek „a törvény cselekvőinek" kell lenniök, úgy az 1,22 szerint „az ige cselekvőinek", amely ezekszerint Isten igéje.

Ha egyszer józanul elolvassuk a Jakab-levelet abból a szempontból, hogy milyen gyakran beszél közvetlenül vagy közvetve Isten cselekvéséről, és hogy milyen nagy mértékben előfeltétele Isten e cselekvése az emberi exisztenciának egyáltalán, valamint az emberi cselekvésnek, akkor a Jakab-levélben olyan **teológiai koncepció** tárul fel, *amely* Páléval ugyan nem hasonlítható össze, de *a biblikus bölcsességi irodalomével* (mindenekelőtt Jézus, Sirák fiáéval) nagyon is. Továbbá: Noha Jakab nem képviseli azt, amit Pál, ti. hogy a bűnös egyedül Istennek a — Jézus keresztjében és feltámasztásában megmutatkozó — megigazító cselekvése révén igazul meg, de neki is *van határozott szótériológiája**, amely bölcsességi meghatározottságú. Ha a bölcsesség hiányosságát (1,5) vagy a hamis, „földi, pszichikus, démoni" bölcsességet (3,15) csak Isten szüntetheti meg — az emberi imádság alapján —, ha az embernek el kell fogadnia az Isten által „beleültetett igét" 1,21), ha Isten „féltékenyen kívánkozik a Lélek után, akinek lakást készített bennünk" (4,5), akkor ez azt jelenti: *Jakab feltételezi, hogy a levelében vázolt emberi „természet" ambivalens* és földies ugyan, de Isten „bölcsessége", „igéje" és „Lelke" által átalakítható, tehát megváltható.*

Az effajta **bölcsességi szótériológiára** az alexandriai zsidó bölcsességi teológiában akad példa, e teológia legismertebb képviselőjének pedig *Alexandriai Philo* számít (vö. mondjuk a Bölcs 6–9. fejezetét és Philo teremtéstörténet-magyarázatát). Ahogyan a bölcsességi irodalom alaptétele az, hogy „a szeretet (a bölcsesség) parancsainak megtartásában áll" (Bölcs 5,18), ugyanúgy Jakabé is: „Ha valóban teljesítitek a királyi törvényt az Írás szerint: *Szeresd felebarátodat, mint önmagadat*, akkor helyesen viselkedtek" (2,8). Ahogyan Jakabnál a bölcsesség egyedül és kizárólag Isten ajándékaként adatik (1,5; 3,17), ugyanúgy a Bölcs 8,21–ben is: „Fölismertem, hogy a bölcsességet csak Isten ajándékaként nyerhetem el". A Bölcsesség könyve éppúgy katalógusszerűen fejti ki a bölcsesség lényegét (7,22 skk), mint a Jakab-levél (3,17).

Ahogy a „bölcsesség" már a biblikus bölcsességi irodalomban sem, úgy Jakabnál sem spekulatív* bölcsességet jelent, amelyet tapasztalatokból vagy filozófiai keresés és tanulmányozás révén tanulhat meg az ember, hanem *ez a bölcsesség a* **gyakorlati életmegoldás** *lehetővé tétele* Isten által, mindenekelőtt akkor, amikor egyéni és szociális megosztottságot és konfliktusokat kell legyőzni. Ezzel van tele az egész Jakab-levél. Az egyedi ember megosztott (1,2–16; 4,8), ugyanígy a gyülekezet is. Amint az egyéneknél a tökéletes cselekvés, a tökéletes lét, a bölcsesség és a hit, valamint a helyes önértékelés hiányossága állapít-

ható meg (1,4–11; az ellentétetelek az említett szempontok sorrendjében: 1,19–27; 3,1–12; 3,13–18; 2,14–26; 2,1–13 és 5,1–6), úgy állandó hiány van a szegények és a gazdagok közötti szolidaritásban is (2,1–13; 5,1–6). Ahogy az egyént, úgy a gyülekezetet is a *megosztottság*, és ebben az értelemben szkizofrénia* jellemzi. Levelével Jakab útmutatást akar adni a sikerült élethez, a gyakorlati életmegoldás lehetővé tételére szeretne ösztönözni egyéni és szociális vonatkozásban egyaránt.

Ez volt a tórának, a Jahve által felállított egyéni és szociális rendnek, Izrael „törvényének" a tárgya is. Jakab *nem véletlenül kapcsolja össze* **a bölcsesség gondolatát a törvényével** (3,13–18), és az istenszeretet gondolatát Isten parancsai megtartásának követelményével. Mert az „akik Őt szeretik" (1,12; 2,5) rövid formulát minden, az Írásban jártas olvasó az állandóan ismétlődő, teljes fordulattal helyettesítette be: „akik szeretik Istent és megtartják parancsait" (Kiv 20,6; MTörv 5,10; Sir 1,10; 2,15.16; 34,16 stb.). Az is *egybecseng* a bölcsességi teológiával, hogy a maga „szabadság törvénye"-modelljével — a jézusi hagyományt követve — Jakab is csöndesen *átsiklik a kultikus és templomirányultságú utasításokon* (a körülmetélés, a szombat, a templom, a rituális tisztaság, az ételek elkészítése és elfogyasztása tekintetében), de ennek köze lehet címzettei élethelyzetéhez is, és nem utolsósorban saját hitbeli meggyőződéséhez.

Még megfelelőbben ismerhetjük meg e meggyőződését, ha a sikerült élethez adott útmutatásaiból kiemelünk egy további gondolatot, amely ebben a formában — mint a tóra szerinti élet megalapozása — *sehol másutt* nem található meg a Bibliában.

4. Isten léte mint az ember létének mércéje

Jakab nem csupán Isten akciójának és az ember re-akciójának kölcsönös összefüggéséből indul ki; a sikerült élethez adott útmutatásait még mélyebben megalapozza azzal, hogy magát **az istenképet teszi meg az emberkép mércéjévé**. Aki figyelmesen olvassa az előszót az 1,2–18-ban, az csodálatba ejtő felfedezéseket tehet:

Hogy az ember kérésére Isten egészen biztosan megadja a bölcsességet, ez épp annyira keresztény (vö. Mt 7,7; 21,21), mint zsidó meggyőződés (vö. Bölcs 7,7; 8,21; 9,4). Még is egyedülálló a Bibliában az a megokolás, amelynek értelmében *Isten „egyszerűen/egészen/nem összetett módon/tisztán" és „akadékoskodás/szemrehányás nélkül" adja a bölcsességet* (1,5c). A Bibliában jártas olvasó számára, aki már olvasott Izsák feláldozásáról, Izrael próbatételeiről a pusztában és Jób megkísértéseiről, vagy keresztényként ismeri a Miatyánk kérését: „és ne vígy minket kísértésbe", *feltűnő* továbbá Jakabnak az 1,13-beli megállapítása: „Senki ne mondja, akit kísértés ér: *Isten kísért engem*, mert Isten, aki meg-nem-kísérthető a gonosz által, maga sem kísért senkit". Mindenekelőtt a „meg-nem-kísérthető" igei melléknév feltűnő, mivelhogy sem a Bibliában, *sem másutt* a görög irodalomban nem található meg.

Egy harmadik kijelentés is jellemzi még Jakab istenképét. Az 1,17 szerint Isten mint „a világosságok atyja" nem csupán „minden jó adományt és minden tökéletes ajándékot" adományoz az embernek, hanem *„Nála nincs változás*, vagy a váltakozásnak az árnyéka sem". „A világosságok atyja" fordulatra szintén *nincs példa* Jakab előtt, s ő valószínűleg a záró metaforára* való tekintettel választotta. Ellentétben minden kozmikus fényforrással, azok teremtője minden tekintetben változatlan és változhatatlan. A kozmológiai* kategóriák biztosítják az 1,5 vers „egyszerű"-jét, és egyúttal azt a tételt is, hogy Istentől csak jó jöhet, tehát kísértés nem. Mindezek olyan elképzelések Istenről, amelyeket Jakab Alexandriai Philótól vett át, aki viszont a görög filozófiának köszönheti őket, e filozófiát azonban (és ez Jakab számára döntő) a zsidó teremtés- és történelemteológiával kapcsolja össze.

Milyen következményei vannak ennek az istenképnek Jakab emberképére nézve? És miképpen vezet le belőle útmutatásokat a sikerült élethez? — Jakab minden tekintetben *antitetikus korrelációban* látja az emberképet és az istenképet.* Ennek megfelelően Jakab szerint az ember Isten teremtménye és képmása ugyan (1,18; 3,9), de a külső és a belső, a létezés és a tényked és, a hit és a cselekedetek, a bölcsesség és a gyakorlat nincsenek összhangban benne. A megszólított keresztények *hiánylények* (1,5–8). Jakab a zavart öntudatot is megállapítja náluk (1,9–11), amely — amint a levél során kimutatja — zavart szociális tudatot és mindenekelőtt istenellenes szociális gyakorlatot eredményez. A „megosztottak" (1,8; 4,8) egyúttal „bűnösök" (4,8); az antropológiai* alapadottság egyúttal vallási is.

Ebben a helyzetben Jakab szükségét látja a szabályozásnak, szabályait és normáit pedig megpróbálja azáltal beláthatóvá tenni, hogy olykor példák mértéktelen sokaságát hozza föl a természetből, a címzettek mindennapi életéből és az Írásból, azután pedig mindenekelőtt a hitre hivatkozik és annak kapcsán ismét az istenképre. **Ahogyan Isten maga** oszthatalan, változhatatlan, megkísérthetetlen, szabad minden belső meghasonlástól, egész, őszinte, tiszta, fenntartás nélkül jó és eszerint is cselekszik, **ilyennek kell lenniük a kereszt-**

tényeknek, és ilyennek kell lennie a keresztény cselekvésnek is. Rendkívül csodálatos és a Bibliában *egyszeri jelenség* az, amilyen következetességgel és tartalmi logikával Jakab az előszóban (1,2–18) néhány versben és kevés szóval Isten léte és cselekvése alapján feltárja a keresztény lét és cselekvés szerkezetét.

Isten léte és cselekvése alkotja az alapját és lehetőségét annak a cselekvésnek, amelyet Jakab a maga bölcsességi irányultságú levelével szeretne elérni címzetteinél. **Mivel Isten** olyan, amilyennek Jakab hiszi Őt, **a keresztények** mint „Isten képmásai" (3,9) **se legyenek** egyénileg és szociálisan *„megosztottak"* szó és tett, hit és cselekedetek, individualitás* és szocialitás* tekintetében, hanem ők is legyenek egészek, épek és tökéletesek. *Erre akkor lesznek képesek, ha elfogadják az Isten által „beléjük ültetett igét" (1,21), s „az ige cselekvői" (1,22), „a mű cselekvői" (1,25) és „a törvény/a tóra cselekvői" (4,11) lesznek.* Az erre való lehetőség megalapozása a teremtésteológiai (1,18) és bölcsességteológiai (1,5) üdvígéretekről szóló kijelentésekben rejlik.

Ezért Jakab folytonosan harcol a teremtményiségre (1,18), az egy Istenre és törvényhozóra (2,19; 4,12), az emberre mint Isten képmására (3,9), a világ szemében való bölcsességre (3,13–18), a tekintélyre (2,1–7) és a gazdagságra (5,1–6), az idővel való rendelkezésre (4,13–17) történő, csupán benső hivatkozás ellen — ha mindennek nem felel meg a tettekben megmutatkozó kereszténység. Az ő követelése: Ezeknek **a hitvallásoknak tettek feleljenek meg!** Azaz: a keresztény létről alkotott képét a *meg nem osztottság* és — pozitívan fogalmazva — az *egész-ség*, egész-lét, modernül fogalmazva: az *integritás** jellemzi. Jakab számára a lét és a tevékenység, a hitvallás és a gyakorlat konvergenciájáról* van szó, s az ő szemében a cselekedetek az igazi hit jellemző jegyei. *Jakab végeredményben az ember- és istenkép* zsidó–keresztény *identitásáért* emel szót.

Ha Jakab kijelentéseit valamiféle egyházi törvénykönyv paragrafusaiként akarnók fölfogni, ezt azt jelentené, hogy félreértettük őt. Ha puszta etikára, cselekedetekre vagy a hit és a cselekedetek ellentétének konstrukciójára korlátoznánk gondolatait, akkor elmennénk mély és egyúttal magas **teológiája** mellett. Az utóbbi abban áll, hogy az olvasók megértik *a keresztények létének és cselekvésének korrelációját* Isten létével és cselekvésével*, engedik, hogy Isten megváltoztassa, ill. megváltsa őket, és ennek megfelelően cselekszenek. Ez Jakab életfontosságú szava a tóra szerinti és sikerült élet érdekében „a szétszóratásban" (1,1) élő összes keresztényekhez, akiknek nem-keresztény környezetben kell élniük, legyen az politeista* (mint Jakab korában), vagy vallásilag közömbös (mint korunkban).

E teológiai koncepció tekintetében *Jakab legközelebbi rokona az Újszövetségben* **Máté evangélista**, aki — mindenekelőtt a „hegyi beszédben" (5–7. fej.; a címzettek tökéletességével kapcsolatban vö. 5,48) — szerkesztői pontokon (vö. 7,12; 9,13; 12,7; 22,40; 23,23) *szintén a felebaráti szeretet és az irgalmasság parancsait teszi meg az egész tóra értelmezésének mércéjéve*, jelezve, hogy a tórát ebben az értelemben kell beteljesíteni (5,17–20). Az üdvösség ígérete és megvalósulása itt is megfelel egymásnak (ha másképp is, mint Jakabnál). Isten cselekvése itt is megelőzi az ember szükség-szerű cselekvését. Nem áll másképp a dolog a názáreti **Jézus** régebbi üzenetével sem, amelyben az ember cselekvése szintén következménye, nem pedig előfeltétele Isten valósága érvényesülésének. Jakab éppígy arra helyez minden hangsúlyt, hogy az embernek egyedül és kizárólag Istentől kell *megajándékoztatnia magát* a bölcsességgel, a bölcsesség elnyerése után azonban a szegények és alacsony helyzetűek, özvegyek és árvák iránti *szolidáris viselkedéssel kell közreműködnie*, minthogy az igazi bölcsesség ebben mutatkozik meg (3,13–18).

5. Mai ökumenikus párbeszéd

Mivel fejtegetéseinket a Jakab-levél reformátori értelmezésére való utalásokkal kezdtük, ilyesfélékkel szeretnénk lekerekíteni is ezt a kis tanulmányt. Talán elgondolkodtató, hogy az egész Bibliában és a pogány irodalomban *egyedülálló*, „a szabadság tökéletes törvénye" (1,25) fordulatot éppen a protestáns irodalomban alkalmazzák találó jellegzetességként Jézus célkitűzésének jellemzésére (pl. H.D. Wendland, L. Goppelt, H. Schlier, O. Böcher, P. Stuhlmacher). Ebből fakad az a **remény** a Jakab-levélre nézve, *hogy végre kiszabadul a páli kényszerzubbonyból*, és önálló teológiai koncepcióként, a sikerült élethez adott bölcsességi útmutatásként fogják újraolvasni. Individuál- és szociálpszichológiai szempontból Jakabnak rengeteg mondanivalója van a jelenkori kereszténységhez, de nem kevésbé azzal a reklámtevékenységgel, amelyet a testvéri, szolidáris gyakorlat érdekében folytat, és nem kevésbé a maga istenhitével. *Jakab a teocentrikus, antropológiai és egyházi integritás* teológusa!* Nem utolsósorban ez adja maradandó jeletőségét.

A Jakab-levél éppen akkor lehet **próbaköve** annak, hogy mekkora *ökumenikus nyitottsággal* olvassák ezt az iratot protestáns és katolikus bibliaolvasók és bibliamagyarázók, ill. mennyire veszik a bátorságot ahhoz, hogy a sikerült élethez adott útmutatásként konkretizálják, ha a korazsidó bölcsességi irodalom és *Alexandriai Philo* teológiájának kontextusában* értelmezzük. Bármekkora különbségek legyenek is *zsidók és keresztények között* azt a hitvallást illetően, hogy „egyetlen Isten létezik" (2,19), Jakab számára az értékelés döntő mércéje e hitvallásnak az életbeli következménye marad: *„Váljatok az ige cselekvőivé!" (1,22). Csak így sikerülhet valóban az életünk (vö. 1,21c.27; 2,14–17.26). Így értelmezi Jakab azt a tételt, hogy éljünk a „szabadság törvénye szerint".*

Fordította: –n –s

Hubert Frankemölle az újszövetségi exegézis professzora a paderborni egyetem katolikus teológiai karán.

Forrás: Bibel und Kirche 3/1993, 141–146.

ambivalens kettős, kétértelmű *antitetikus* ellentétes *antropológia* embertan *etika* erkölcs, erkölcstan *identitás* azonosság *individualitás* egyedi sajátság, egyéni megnyilvánulás *integritás* épség, csorbítatlanság, teljesség *konvergencia* összetartás, egymás felé közeledés *kontextus* szövegösszefüggés *kozmológia* a világmindenséggel foglalkozó tudomány *korreláció* kölcsönös összefüggés *krisztológia* a Krisztusra vonatkozó tanítások összessége *metafora* két fogalom tartalmi hasonlóságán alapuló szókép *passivum divinum* Isten nevének körülírása szenvedő szerkezettel *politeista* sokistenhívő *spekulatív* elméleti, elvont *szkizofrénia* tudathasadásos elmezavar *szocialitás* közös sajátosság, közösségi megnyilvánulás *szolidáris* összetartó, közösséget vállaló *szótériológia* megváltástan *teocentrikus* istenközpontú *tóra* Jahve Mózes által adott törvényei

Franz Moritz

Az egyház és a római Kúria

Háttértanulmány a világiak kívánságaihoz (Kirchenvolksbegehren)

Összehasonlítás: „Mi vagyunk a nép" (1989) — és „Mi vagyunk az egyház" (1995)

A „Világiak Kívánságai" mozgalom már futótűz jellegét kezdi ölteni, miután Belgiumban is elindult, és vannak jelzések a franciaországi kezdetekről is. Talán leginkább a „Gyertyás Felkeléshez" hasonló, amely 1989-ben Lipcsében zajlott le a Miklós-templomban tartott békeimádkozások után. Ahogy a vetődésekkel együttjáró földrengések hatása másutt is észlelhető, és nem látszik, hogy ezek összefüggésben lennének egymással, úgy van itt is. De vehetjük a közlekedő edények hasonlatát: ha a folyadék az egyik edényben emelkedik, ezt követi a másik is, és a vízszintek kiegyenlítődnek akkor is, ha az edények összekötése nem látszik.

A tényleges helyzet:

1989	1995
Diktatúra	
nyílt (Német Szocialista Egységpárt és Stasi)	rejtett (pápai Kúria)
Jellemzője:	
Alapvető szabadság- és emberi jogok elnyomása	
Felfutási idő:	
mintegy 40 év	jó 30 év
1953-ban a felkelés kudarca	1962–65-ben 2. Vatikáni Zsinat
1961-ben a berlini fal felépítése a menekülés ellen	1970 óta a Kúria nyilvánvalóan leépíti annak eredményeit szalámieljárással
Az elnyomás fokozódik:	
V.ö. embertelen Stasi-módszerek, amelyek egyre ismertebbé váltak és válnak a fordulat óta	Pl. Humanae vitae enciklika (VI. Pál), házasodni szándékozó papok laicizálásának leállítása (jelenlegi pápa)
A bázis reakciója:	
„szavazás a lábakkal": menekülés Magyarországon és Prágán keresztül	tömeges kilépések az egyházból

A „Világiak Kívánságai" mozgalom Ausztriában, Svájcban, Németországban, Belgiumban stb. alapjában véve **a „hivatali egyház" elleni tiltakozás** írásos demonstrációja. Azon kudarcélmény szelepe, amit Isten népének csalódott türelme szenvedett el a pápától és a Kúriától a komolyan nem vett ígérgetések és a megalázó magatartás következtében. Tiltakozás az eddig megtagadott komoly párbeszéd miatt. Ez a követelés jogos. Mindez konkrétan azt jelenti, hogy a pápa, a püspökök és a papok Isten képmásai és megkereszteltek. Akiket „csak" megkereszteltek (de nem „fölszenteltek"), azok Isten felől nézve ugyanolyan képmásai Istennek, mint az említett „hivatali egyház" képviselői. E mindenkire vonatkozó egyenlőség alapján, a mindkétoldali egyenlő méltóság tiszteletben tartásával a „kerek asztal" körül *egyenjogúan kellene tárgyalni és beszélgetni egymással.* Ez volna az inkvizíció ártalmatlanná tételének kezdete. A testvéri tisztelet és szeretet félelemmentes állapotára van szükség Jézus Lelke szerint. Ugyanakkor az összes képmás és megkeresztelt kivétel nélkül bűnös, talentumaik különbözők és nyilván különböző távolságokig jutottak el Istenhez vezető útjukon. Ennek mértéke nem a hivatal és méltóság, és nem is a „felszentelés". Isten Lelke ott fúj, ahol akar. Sehol és semmikor, a föld egyetlen hatóságától sem kérdezi meg, hogy hol és mikor szabad, vagy kell fújnia. Amint az az Ó- és Újszövetségből bőséggel kiolvasható, fúj fiatalnál és öregnél, férfiaknál és nőknél, megérint aggastyánt és ifjat. **Isten előtt nincsenek kiváltságok,** hanem mindenki felelősséggel tartozik. Isten nem különböztet faj és bőrszín szerint sem.

Amikor egy német pap 20 évi missziós tevékenység után visszatért Koreából, ezt mondta: „Amikor Ázsiába mentem misszionáriusként, az volt a véleményem, hogy mi fehérek vagyunk az emberek közül Isten legsikerültebb kiadása. Álláspontomat revideáltam!"

Az egyház Konstantin császár óta megindult római elvilágiasodása előtt az ilyen gondolkodást nem nyomták el olyan visszatetsző hatalmi politikával, mint manapság.

Nursiai Benedek 100 évvel Konstantin után még tudta ezt. Szerzetesi regulájában az apátnak lelkére kötötte, hogy minden testvért hívjon össze a tanácskozásra (nemcsak a „kiváltságosakat", nemcsak a hivatalban és méltóságban lévőket); „mert Isten a fiatalabbnak is kinyilatkoztathatja az igazságot". Senki sem bérelte ki magának a jó ötleteket és megoldásokat. **A hivatalok és felszentelések sem jelentenek automatikus „varázstölcsért",** amely helyettesíti és fölöslegessé teszi a szorgalommal és tapasztalattal megszerezhető szakértelmet. Itt tudna a bázis felszabadító „póttanfolyamot" tartani a „hivatali egyháznak" — ami már régóta esedékes! Ez volna egyik testvéri híd, amely elvezet egymáshoz, a hitelességhez, a testvériséghez, a szerénységhez, az igazi „földközelhez" és a kölcsönös humorhoz!

Róma püspökkinevezéseinek kritikája

A püspökök kinevezésének gyakorlatát helyesbíteni kell. **A jelenlegi gyakorlat** nem felel meg a Jézusban testvérek egyenlőségének, hanem **az ókori római császárkorból származó leplezett** (talán nem is tudatos) **séma szerint működik.** Eszerint a császár a birodalom minden provinciájába helytartót nevez ki. A helytartó közbülső hatóságok nélkül, közvetlen felelősséggel tartozik.

Így **a püspökök** nem a római püspökkel egyenrangú apostolutódok, hanem **helytartókká vannak lefokozva,** akiknek kritikátlan engedelmességet sóztak a nyakukba a római diktatórikus pontifex maximus iránt. Kedves Püspökök, ugyan meddig tűritek, hogy visszélve Isten nevével, lelkiismereteteket szent esküvel megkössék és hallgatásra szorítsák?! Meddig tűritek

még, hogy a bárányбőrbe bújt kúriális farkasok a nyáj elleni együttüvöltésre kényszerítsenek, és a (prófétai!) bárányok véres szétszakítására használjanak benneteket?! Meddig tűritek, hogy a kúriális farkas béresekké fokozzon le benneteket, „akinek a nyáj nem számít”?! Ti mégiscsak „jó pásztorok” akartok lenni, és azzá is kell lennetek, mint Jézus, aki „ismeri övéit”. Mint Jézus, s nem úgy, mint Ti, akik annyira fölötte éltek a bázis bajainak, és magas hivatali fizetést húztok...

A római egyházi centrálé pillanatnyi helyzetéről

1962-ben a 2. Vatikáni Zsinatra a világ minden részéről mintegy 2000 püspök gyűlt össze. A püspökök megbuktatták szavazatukkal a Kúria már elkészített diktatórikus előterjesztéseit, és újakat fogalmaztak, amelyeket azonban sajnos — az adott hatalmi viszonyok alapján — újra és újra legyengítettek, átszíneztek és felvízeztek a Kúriának megfelelő módon.

A Zsinat óta (1965) a Kúria (mindmáig!) folytatja addigi gyakorlatát, hogy a püspököket elszigetelje egymástól, megfélemlítse és egymás ellen kijátssza őket. Ez Jézus Lelkének testvéri szeretetével nem igazolható, nem magyarázható, de igen jó összhangban van az „oszd meg és uralkodj” (divide et impera) ókori-római-pogány alaptétellel. Tehát mint eddig is, minden püspöknek (és ha lehetséges minden területi püspöki konferenciának) minden 5 évben meg kell jelennie ad limina látogatásra (limen = az ajtó küszöbe) a pápa és Kúria előtt Rómában, ahol irányzatát szívig és veséig hatóan felülvizsgálják, ha ez szükségesnek látszik. *Az eljárásmódban a szavak kenetteljes-rómaiak, a tárgyban kőkemény-rómaiak,* úgyhogy a püspök „rendreutasítva”, római módra „megerősítve” érvényesítheti, és kell is érvényesítenie a római vonalvezetést otthon az egyházmegyéjében, le egészen a plébániákig (A pápa ezt repülőutakon is teszi.) A püspöki konferenciák klauzúraszerű titoktartásának ellenére — hála Istennek — egyes püspökök tettei nem mindenhol és nem mindig mutatják a programozott római lendületet, és a rosszul rejtett, vagy színészkedés alatt megbúvó reményvesztettséget, mint az egyházban általában...

E jelenségek megmagyarázásához föl kell tárni a titkos besúgó- és feljelentő rendszert, amely a Kúriától a plébániákig fut és vissza, és névtelenségében kerüli a nyilvánosság fényét. Ez a titkos rendszer minden diktatúrában szokásos volt máig tartóan, mert *a megfélemlítéshez szükség van rá.* Így volt ez az ókori Rómában is, ahol egyes császárok időlegesen felléptek ellene, mert rombolta az államot; így volt ez a szerencsétlen emlékű Gestapo és Stasi idején is.

II. János Pál mostani pápánk uralkodása (1978 óta) nyomasztó és riasztó fényt vethet minderre. „Legfőbb hitvédelmezője”, a német *Ratzinger* bíboros — Isten bocsássa meg, német alapossággal! — világméretű tarvágást hajtott végre, és bénító, **félelmet keltő, temetői nyugalmat hozott létre a teológiában,** amely párját ritkítja a történelemben, és még Dosztojevszkij Nagy Inkvizítorát is árnyékba borítja.

1995-ig csak teológusokat, teológusnőket és egyéb „keresztbegondolkodókat” rendszabályozott meg a Kúria nyilvánosan, ami módszerének durva keménységében és embertelenségében szinte meggyilkolja az érintettek egyházi hitelét, s őket aljasokká, árulókká, leprásokká bélyegzi és fokozza le, akiket a hívőknek kerülniük kell, mint a pestiseseket!

Úgy látszik, 1995 óta a Kúria elszemtelenedett. *A nők kiáltását az egyenjogúságért az egyházban* a pápa azzal az indokkal fojtotta el, hogy papszentelésük dogmaellenes. Véleményem szerint azonban e jogos kívánság teljesítése ez idő szerint csak erősítette volna a központi-diktatórikus-kuriális rendszert, mert a nőket diktatórikusan egyenirányította volna („szent engedelmességben”!), mint a Zsinat óta az új diakónusokat, pasztorálreferenseket és referensnőket.

Ego sum via, veritas et vita

Keresd önmagadban,
keresd, s megtalálod
a korona-tanút –
hogy én vagyok az út.

Találj meg magadban,
s élted a halálod
előtt élni hagyják –
vagyok az igazság.

Nevelj föl magadban,
engem, fénynyalábot,
mert szeretlek téged –
én vagyok az élet.

Most viszont a Kúria egy igazi huszárvágást hajtott végre: Woytila pápa nyilvánosan első alkalommal **küldött egy püspököt betű szerint a pusztába, a francia Gaillot-t,** Evreux püspökét. Ezt követően a pápa a legnagyobb nyugalommal Afrikába repült (illetve menekült!). Nyilván nem volt tudatában ennek, ezért a diktatórikus szörnyűségért „Isten népe” előtt felelnie kell.

A Gaillot-„ügy” ugyanakkor leleplező tesztként mutatja, hogy *milyen rettenetesen kiskorúak a püspökök a Kúriával szemben.* A püspökök világméretű rohama helyett, amit a centrálé testvérietlen eljárása miatti megdöbbenés, felháborodás és szent harag táplálhatott volna — bénult, megfélemlített csend következett. Sőt még meg is tetézhette ezt Fuldából a püspöktestvér Dyba, aki a német TV-ben Gaillot-t „ámokfutónak” nevezte - püspöktársainak ellenvéleménye nélkül! Káröröm volt ez, vagy elégtételnyerés egy a nyilvánosság elől elzárt háttérben történt „győzelem” miatt?!

Hogy Dyba püspök ezzel a nyilvános kijelentésével oly keményen súrolta a nyilvános rágalmazás tényét, ahogy az „ámokfutó” a palánkot, annak reménhetően tudatában van.

A pápai Kúria keletkezéséről és fejlődéséről

Lássuk előbb a Kúria és Róma, az „örök város” viszonyát!

A Kúria az ókori-római-pogány szenátus másolata. Tehát, hogy a valósághoz hű képet kapjunk a római pápai Kúriáról, faggatóra kell vennünk a kereszténység előtti római történelmet.

Kezdjük Augusztusz császárral, akinek uralkodása alatt Jézus megszületett az Újszövetség tanúsága szerint. A hívő számára ez nem véletlen, hanem Isten működésének jele, „amikor elérkezett az idők teljessége”, ahogy a Biblia mondja. Jézus születése időpontjának miértjét nyilvánvalóan sem a világi, sem a keresztény történetírás nem tárgyalta kellően átfogó módon.

Amíg a világi történetírás — néha áradozva — Augusztuszt a „római béke” (pax romana) csúcspontjának kiáltja ki és ünnepli, a keresztény történetírás pedig többé-kevésbé megfertőződik ettől és nem kérdez rá a dologra kellő kritikával, addig a közelebbi vizs-

gálat ezt a „korforduló" időpontot éppen a római rendszer feletti kritika magjának mutatja. Hiszen Jézus szembenézve a halállal, Poncius Pilátusnak, „Augusztusz" helytartójának ezt mondta: „Az én országom nem e világból való" (a János-evangélium szerint). Jézusnak ezen szavait a „kereszténnyé" vált Róma nyilvánvalóan nem vette (és ma sem veszi) elég komolyan.

Nem ült-e fel Róma városa mindmáig annak a „kolosszális" tévedésnek, hogy az ókori római világbirodalom mintájára felépítheti, sőt fel kell építenie a „keresztény római világbirodalmat"?! Hát nem ebbe az irányba mutatnak a 2. évezred „modelljei"? Például a „Német Nemzet Szent Római Birodalma" (1806-ig), a „Pápai Egyházi Állam" (1870-ig) és ennek torzképződménye, a „Vatikánállam" (1929 óta)? Innen szemlélve: micsoda hatalmi-politikai illúzió és római fennhéjázás! És micsoda engedetlenség Jézus szavával és Lelkével szemben!

Most pedig szóljunk a Kúria eredetéről!

A források még hiányos helyzete a következő képet adja:

Róma 7 városi kerületében, amelyek még az ókori császároktól származtak, a keresztények titkos találkozóhelyeket szerveztek az első három évszázad üldözései alatt. Ezek voltak a csomópontok a találkozások (például a Jézusra emlékező kenyértörés) és az információtovábbítás (mártírokról, a pillanatnyi helyzetről stb.) számára. A latin *cardo* = ajtó sarokpánt szó alapján a találkozások kezdeményezőit és szervezőit úgy nevezték, hogy *„cardinales"* (ebből fejlődött ki később a „kardinális" szó). Közöttük valószínűleg már korán ott voltak a diakónusok, akik az apostolok megbízásából a szegények és (mai nyelven) a szociális munka szolgálatát látták el. A gazdasági és szociális munka a közösségben már korán a diakónusok feladata lett (persze mint szeretetszolgálat, és nem mint uralkodás!). Ez a 7, azaz kerületenként egy diakonus közvetlenül Róma püspöke alá volt rendelve, aki az istentiszteletekre elment a kerületébe, nyilván titokban, mert Rómában is gyakran váratlanul, mindenesetre kiszámíthatatlanul törtek ki az üldözések. Az üldözések után, **Konstantin óta e 7 találkozási ponton épült fel Róma 7 főtemploma.** Róma püspökét Kostantin a Lateráni palotával (és más palotákkal, valamint ingatlanokkal) valóban császári módon megajándékozta, aki tehát a 7 diakónust bevonta a maga centráléjába, mert most rengeteg gazdasági és igazgatási munka támadt. **A 4. századtól vannak feljegyzések egyfajta „irodáról", amit „scrinium"-nak (kosárnak) neveztek, s ez magában foglalta a „könyvtárat, irodát és archívumot".**

Ennek modellje és keresztapja az igazgatás császári „kosara" volt, amit röviddel előbb szerveztek újjá. Eszerint a „császári kabinet"-nek 5 osztálya volt, melyek mindegyikét fizetett jogász vezette. A mai, majdnem miniszteriummá felduzzasztott kúriai „kongregációk" még ezt a közigazgatási alapstruktúrát mutatják.

Ezekszerint a Kúria nyilvánvalóan igazgatástechnikai szükségszerűségből jött létre. Kostantin után az évszázadok során **igen ügyesen és rejtett módon, követve az ókori-római modellt, fokozatosan a pápa hatalmi apparátusává nőtte ki magát, aki ugyanakkor a Kúria „teremtményévé" vált;** ez ugyanis az ezredfordulóra kizárólagos kiváltságként magához vonta a pápaválasztást is.

A mai Kúria hatalmi-politikai „kétyegése" érthetőbbé válik, ha az ember megkísérli egy mellékes történelmi esemény pszichoanalitikus elemzését, amit érthető okokból máig még kiindulópontjait illetően sem kíséreltek meg. *Konstantin császár elvonulására gondolok Rómából új fővárosába, Kostantinápolyba, a korábbi Bizáncba (330-ban).* Ez része a „konstantini fordulatnak", amin kissé pontatlanul legtöbbször csak a kereszténnyüldözések megszűnését értik.

Róma számára a császár elvonulása politikai megrázkódtatást jelentett. Róma ezer év óta hozzászokott a hatalomhoz, évszázadokon át egy terjeszkedő világbirodalom fővárosa volt. Most viszont megfosztották fővárosi funkciójától és politikailag kasztrálták. Akik Róma politikailag elkötelezett nemesi családjaiból nem vonultak keletre, azok fölött megjelent a fenyegetés, hogy politikailag munkanélkülivé és jelentéktelenekké válnak (ez riadalommal vagy gúnymosollyal figyelhető meg azon az aktuális példán, amit a német fővárosnak Bonnból Berlinbe történő áthelyezése nyújt!).

Rómát az fenyegette, hogy politikailag jelentéktelen tartományi fészekké süllyed le (Bonn kártalanítási fizetségeket kap, és építményei európai kihasználhatóságában reménykedik, tehát felfelé akar bukni a lépcsőn, és valamilyen formában európai központ akar lenni).

Ugyanezzel a problémával szembesült Róma.

Rómában azonban a tehenek már a Forumon kezdtek legelészni, amely az egykori világbirodalom jelképe és központja volt. Ajánlatos volt tehát sietni. *Az évszázadok hatalmi-politikai „váltógazdálkodásában" tapasztalttá, acélossá és talpraesetté vált, visszamaradt szenátorcsaládok „köpönyegforgatóként" beszálltak az egyházba, s azt saját hatalmi eszközükké tették.*

A fiatal egyház dinamikus volt, nem olyan kilúgozott, mint a Római Birodalom Augusztusz óta, aki mint álcázott diktátor diplomatikus formában, de keményen megnyirbálta politikájában a nép lényeges szabadságjogait, és ennek árán viszonylagos békét ért el. A fiatal egyház azonban politikailag is mit sem sejtő és tapasztalatlan volt. Jóhiszemű és kritikátlan volt bódult örömében, hogy Konstantin révén felszabadult.

A fiatal egyház így anélkül, hogy észrevette volna, belecsúszott egy ró-

mai módra struktúrált elvilágiasodásba (vö. az NDK bukása és a fal leomlása utáni egyesítési mámort 1989-ben az ezzel együttjáró másnapossággal és csalódással, valamint a fokozatos kijózanodást. Az összenövéshez mindkét oldalról hosszabb és szabályozottabb elkötelezettségre, és kölcsönös tiszteletben tartásra van szükség). Ezért fogalmazhatott így Roncalli, a zsinati pápa: „Le kell törülnünk mindazt a port Péter székéről, ami Konstantin óta szállt rá!"

Ha mindez csupán por volna. Az egész sokkal bonyolultabb, kevertebb, főleg ördögi elemekkel, amelyek keresztény mellényt öltöttek; *ezek valójában rákos elemek Krisztus testében,* vagy bármi hasonló, ami a modern megfogalmazásokkal hasonlóként írható le.

A kérdés inkább ez: Mi az, ami keresztény a mai pápaságban, és mi az, ami „pusztán" római, de kereszténynek nevezik?

Ugyanezt a kérdést kell intézni a Kúriához is. Összeszövődése az „örök várossal" intézményileg még erőteljesebb, mint amilyen az állandóan változó pápákkal lehet. Ha a Kúriában nem jön létre valódi megtérés, el kell tűnnie. Mert mint intézményt, a római-pogány szemlélet annyira áthatotta és korrumpálta, hogy tudattalanul vagy tudatosan, ezzel a fel nem ismert méreggel tagjait is megmérgezte, és ezt teszi még ma is. Iszonyú bizonyítéka ennek a 2. évezred egyháztörténete.

De térjünk vissza ismét a kezdetekhez, amelyek *I. (Nagy) Szent Leó pápa* alakjában először válnak konkrét formában foghatókká 100 évvel Kostantin után. Született római, archidiakónusként(!) már két előző római püspök alatt ő vitte a politikai irányvonalat, majd maga is pápa lett (440–461). *A hatalmi politika császári vákuumát átvitte Róma püspökére,* amennyiben ráruházta (ti. saját magára) a császári címet és teljhatalmat, és így azt mind várospolitikai, mind egyházpolitikai hatalommal kitöltötte. Ténylegesen ő tette fejedelemmé Péter apostolt (aki valószínűleg Nero alatt szenvedett vértanúhalált). Augusztusz „fejedelemsége" után minden császár így neveztette magát, a keletre távozott Konstantin is.

Általános indogermán szokás szerint kezdetben voltak a törzs „legöregebbjei". Rómában ezekből a „legöregebbekből" *(senes)* alakult a szenátus: családjaik foglalták el a fontos politikai és vallási hivatalokat. Paradox módon így lett fejedelem a Genezáreti tó halászából. De hogy belőle **pontifex maximuszt** is (szószerint legfőbb hídépítőt) kreáljon, azaz a pogány római főpap utódjává és követőjévé is tegye, ezzel Leó már nem terhelte meg római népét (különben talán néhány gondolkodó fej megszakadt volna a nevetéstől!), hanem *ezt a címet „csupán" a maga és római püspökutódjai számára vette igénybe.* A pontifex maximusz címet egyébként a római császárok már 10 év óta nem viselték. Ez a külsőségessé lett római vallásban üres hüvellyé vált, míg az üldözések idején az „isteni" császár számára még nyilvánosan tömjént kellett hinteni az oltárra, ami mártíromsághoz vezetett a keresztények között.

Rangja szerint a római vallás még ősi-mágikus jellegű volt, mert alaptétele így hangzott: **„do ut des"** = „én adok neked, istenség, hogy te meg visszaadj nekem"; ha én áldozatot adtam neked, te áldást adj nekem. Ez tehát jogi szerződést jelent az istennel, az isten kényszerítését. **Ez a primitívség borította be Rómában Jézus üzenetét!** Istent semmire sem kényszeríthetjük, egyszerűen csak átadhatjuk magunkat neki. „Atyátok tudja, hogy mire van szükségetek", mondja Jézus. A római vallás államvallás volt, amely a nyilvánosság, a politikai nyilvánosság előtt zajlott. *A pontos nyilvános végrehajtás volt a fontos, nem a belső érzület,* ami persze nem volt látható. *Ugyan ki nem hasonlítja ezt a mai pápa világszerte celebrált, pompázatos show-miséihez? Valamint a monoton, külsőleg szabatosan lepörgetett egyházközségi misékhez?!*

A Kúria és a pápaság viszonya

A bíborosi kollégium mai árulkodó címe az „Egyház Szenátusa". Körülbelül 1000-ig csak a pápai Kúria tagjai voltak bíborosok. Később külső papok és püspökök jöttek még ehhez, úgyhogy a rangbéli különbségek a mai bíborosi kollégiumban is otthonosak.

A Kúria történetileg az ókori-római-pogány szenátus tükörképe és utóda. Ez választotta meg a császárt, és minden fontos tisztséget a hasonlóan gondolkodók között osztott szét. Így tesz a Kúria is. **Kiharcolta magának a pápaválasztás kizárólagos jogát** más római érdekkörökkel szemben, akiknek a jelöltjeit tönkretették (röviddel 1000 előtt).

Mivel csak a Kúria választotta a pápát — általában saját köreiből —, **személye meg kellett hogy feleljen a Kúriának, és alkalmazkodnia is kellett hozzá.** *Ha nem ezt tette, vagy nem a Kúria megelégedésére tette, ha nem illeszkedett bele az adott kúriai hatalmi számítások kereteibe,* utóda elfogta és haláláig várfogságban tartotta, vagy meggyilkolták, *általában megmérgezték.* **Így vesztette életét mintegy féltucat pápa a 2. évezredben, meglepően rövid hivatali idő után, mégpedig azok, akik meg akarták reformálni a Kúriát.**

Befejezésként 3 példa erre:

1. példa:

1046-ban III.Henrik császár (1039–1056) Sutriban összehívta a zsinatot, letett 3 egyidejűleg uralkodó pápát, akiknek helyére Suidger bambergi püspököt ültette. Ez a **II. Kelemen** nevet vette fel, és egy év múlva meghalt. Amikor évekkel ezelőtt ennek az utolsó német pápának a sírját Bambergben kibontották, csontjaiban fekete mérget találtak.

2. példa:

A holland **VI. Hadrián** pápát (1522–1523) is valószínűleg háziorvosa mérgezte meg. A nürnbergi birodalmi gyűlésen követeivel nyilvánosan elmondatta, hogy a Kúria bűnrészes a reformáció létrejöttében.

3. példa a legutóbbi időkből:

1978-ban csupán 33 napos hivatali idő után **I. János Pál** pápa meghalt. A hirtelen halálával kapcsolatos jelek kúriális gyilkosságra utalnak. Ez a rendkívül jóságos Luciano-pápa ki akarta söpörni a Kúriából a pénzügyi szemetet. Ugyanis Milánóban a Vatikán uralma alatt működő papok és szegények bankja, az Ambrosiana hirtelen csődöt jelentett. A bank áttekinthetetlen machinációk révén maffia-pénzek tisztára mosását végezte. Mivel belső vatikáni körök tagjainak állása és élete veszélybe került volna nevük esetleges nyilvánosságra hozatala esetén, a detektívek regény formájában hozták nyilvánosságra nyomozási eredményeiket. A könyv olyan, mint egy izgalmas science-fiction-thriller, és egy szorongató, kísérteties, ördögi történetet ír le.

Luciano utódja, II. János Pál, a mostani pápa egyszer beszélt elődjének „titokzatos haláláról". A fenti kutatások szerzője azonnal jelentkezett, hogy ő „fel tudná deríteni a titokzatos körülményeket", de választ nem kapott.

Befejezésként álljanak itt az Újszövetség utolsó szavai (a Jelenések könyvéből): „Maranata, jöjj, Uram Jézus!" — és segíts!

Fordította: —elká—

Forrás: Koinónia, 1996. május

Hogyan változik meg a kereszténység egy idegen kultúrában?

Thomas Seiterich-Kreuzkamp

Miért olyan magányos Isten?

Találkozás Carlos Lenkersdorf evangélikus teológussal és filozófussal

Nem sokkal 1972 karácsonya előtt történt. Az evangélikus teológus és filozófus, Carlos Lenkersdorf, az amerikai Ohio állambeli *Latin-amerikai Tanulmányok Központjának* vezetője szögre akarta akasztani foglalkozását. „Ezért Mexikóba utaztam, hogy egy vidéki egyetemen keressek professzori állást”, emlékszik vissza a vékony, napbarnította férfi, akin nem látszik csaknem hetven éve. A Németországból származó lelkész, aki a háború után Marburgban, a világhírű felvilágosító teológusnál, Martin Bultmann-nál tanult, a hatvanas évek közepén a mexikóvárosi *Seminario Biblico*-t, a lutheránus lelkészek Latin-Amerika egész északi részéhez kapcsolódó központi kiképzőhelyét vezette. Lenkersdorf egyidejűleg filozófiát tanult Mexikó nemzeti egyetemén, az *Unam*-on. A németországi teológus mégis túlságosan progresszívvá lett a konzervatív lutheránusok szemében, és hamarosan túlságosan politikussá is. 1967-ben szakításra került sor, s ő az Egyesült Államokba ment.

„Amikor Mexikóvárosban az egyik barátom azt javasolta, hogy álláskeresésem során mégiscsak beszéljek *Samuel Ruiz* püspökkel, először leintettem őt. Csak nehogy megint az egyház legyen a munkaadóm!”, így emlékszik vissza Lenkersdorf. „Don Samuel órákon át mesélt nekem a mayák között végzett munkájáról.” A guatemalai terrorállam határán elhelyezkedő, félig elfeledett hegyvidéki püspökség, San Cristobal las Casas katolikus püspöke és a felszabadítás protestáns elkötelezettje sok közös vonást fedezett fel egymásban. „Az a beszélgetés volt munkaközösségünk és csodálatos barátságunk kezdete”, mondja Lenkersdorf. 1972 karácsonyán a Lenkersdorf házaspár Ruiz meghívására körülnéz *Chiupas*-ban. Gudrun Lenkersdorf elhatározza, hogy lemond USA-beli fizikaprofesszori megbizatásáról. Néhány hónappal később elköltöznek Comitánba, egy Ruiz püspöki széke, San Cristobal és a guatemalai határ közötti kisvárosba, amely a tojolabalok, a maya-indiók egyik népének területén feszik.

A *Comitán* peremén lévő indióközpontban, La Castallában található *„Equipo Pastoral”* munkája felborult az új jövevények miatt. „Feleségem és én ugyanis ragaszkodtunk ahhoz, hogy *megtanuljuk a tojolabalok nyelvét”*, meséli Lenkersdorf. Erre a gondolatra előttük egyetlen fehér ember sem jutott el. Hogyan ment végbe a tanulás? „Három-három hétre eljött egy tojolabal valamelyik faluból, és tanított minket.” A házaspár tanulási buzgalma magával ragadja a többi lelkipásztori munkatársat is. Lépésről lépésre *megváltozik az egyházi emberek és az indiók közötti viszony.* „Egy napon azt mondták nekünk: Ti vagytok az elsők, akik tanulni akartok tőlünk. Ez megtisztel minket.” A távoli indió-falvakon tartózkodva Gudrun és Carlos Lenkersdorf előtt fokozatosan egy *új világlátás nyílik meg*, amely a legszorosabban összefügg az évszázadok óta „katolikus” mayák kultúrájával, vallásával és nyelvi kozmoszával. „A tojolabalok és más maya-népek világában semmi sem élettelen. És minden élőlényt, továbbá az állatokat, a köveket vagy a munkaeszközöket mindig közösségben lévőknek gondolják el. Egyedül lenni ugyanazt jelentené, mint boldogtalannak lenni”, magyarázza Carlos Lenkersdorf. „És ezért *Chtatik*, a tojolabalok Jézus Krisztusa mindig közösségben van a férfi szentekkel, és az Istenanya Mária mindig közösségben van a női szentekkel.”

A Biblia világa a maga isteni kinyilatkoztatásával – ahogyan a Nyugat által uralt jelenünk is – lefordítható alanyt, tárgyat és állítmányt tartalmazó mondatokkal. *A tojolabalok azonban soha nem tesznek valamit vagy valakit tárggyá,* „mert ez lealacsonyítás lenne”, mondja Lenkersdorf, „tárggyá alázás, amint ezt ők maguk elszenvedték, amikor generációkon keresztül valamennyien a fehér urak rabszolgái voltak”. Nagyon fontos ez a szimpatikus világlátás: „A mayák körös-körül életteli világában nincsenek tárgyak, csak alanyok. Például az a mondat, hogy »Isten szeret téged«, sérti az indók világérzékét”, folytatja Lenkersdorf. „Ez a mondat tojolabalul így hangzik: Isten szeret – és te általa szeretettnek tapasztalod magadat.”

Az első *tojolabal nyelvű énekek* akkor keletkeztek, amikor a Lenkersdorf házaspár hosszasan elidőzött a hegyi falvakban. Az énekeskönyvek után egy *tojolabal-spanyol szótár* jön létre. Egyidejűleg *megváltozik az egyházi élet.* A spanyolul beszélő lelkészek korábban tanácstalanok vagy bosszúsak voltak, ha az indiók például azt gyónták: „Megsértettem a tűzhely tüzét; semmibe vettem az utat; nem beszéltem eleget az ökrömmel.” Az ilyesmi nem illik bele az egyházi lelkitükörbe. De Lenkersdorf megtanulta, mit kezdjen ezzel. „A tojolabal szántás előtt, korán reggel hosszasan beszél az ökrével. Fülébe suttogja az erős állatnak, miért olyan fontos ma, hogy erőteljesen kitartson a hőség ellenére – mivel különben később éhezés fenyegeti őket”, tájékoztat a teológus.

Carlos Lenkersdorf rég tojolabal lett, akit ünnepélyesen fölvettek a közösségbe. *„Azáltal vagy tojolabal, hogy életedben közösségi módon viselkedel”.* Nem a vérségi kötelékek

a döntőek ebből a szempontból. *„Aki egoista módon a kapzsiság kapitalista világának áldozatává válik, az elveszíti tojolabalságát"*, mondja a filozófus, akit interkulturálisan beleérző fordítói munkájáért nemrég az egyik legjobban dotált latin-amerikai kultúrdíjjal, az 1994-es *Premio Lya Kostakowski*-val tüntettek ki. A díjat odaítélő bizottság elnökei a maya béke–Nobel-díjas nő, Rigoberta Menchú és a regényíró Gabriel Garcia Marquez voltak.

A tojolabalok közös buszvállalatot vívtak ki, szemben az erőszakos fehér ellenállással, közösségi boltokat alapítottak, és *türelmesen előkészítették a nagybirtokosokkal, hadseregeikkel és központi államukkal szembeni ellenállási harcot.* „A zapatisták *Chiapas*-beli felkelésének kezdete vallási dátum volt", mondja Lenkersdorf. Azon az 1994. január 1-én a mexikói kormány olyan törvényt léptetett életbe, amely országszerte engedélyezte a földekkel és szántókkal való kereskedést. Ez az 1910-es mexikói forradalom egyik vívmányától való eltérés egyengette az utat az *Északamerikai Közös Gazdasági Zóna, a NAFTA* számára. „De a központi kormány új törvénye az indiók szemében közösségi kultúrájukat erőteljesen fenyegető istenkáromlást jelentett. Adni-venni a szent anyaföldet, amelynek eleven termékenységéből fakad minden élet, ez azt jelentette volna: a földanyából kurvát csinálni. Ezért is került sor a felkelésre", fejti ki Lenkersdorf.

A Lenkersdorf házaspár vezetésével hetven tojolabal *hét év fáradságos munkájával fordította le az Újszövetséget.* „Egymást váltó csapatokban egy-egy hetet dolgoztunk. Hiszen a fordítóknak más dolguk is volt", meséli a teológus. „A milpa, a kukoricaföld szomorú, mivel már nyolc napja nem voltam ott", mondta a fordításban résztvevő egyik nő, amikor a hét leteltével elbúcsúzott.

„Pál fordításába majdnem beleszakadtunk", tájékoztat Lenkersdorf. Miért? „Mivel arra inti az asszonyokat, hogy hallgassanak az egyházban. Ez radikálisan ellentmond a maya kultúrának és e kultúra létértelmezésének, miszerint a férfi és a nő egyenjogúan és közösen alkotja az embert." Még felháborítóbbak a nőkkel kapcsolatos leértékelő nyilatkozatok a Timóteushoz és Tituszhoz intézett páli levelekben. Beható tanulmányozás után a tojolabal fordítóközösség kijelentette: *„Ez nem Isten üzenete"*. A legnagyobb botránkozást Pálnak az 1 Tim 4,7-beli, a „vénasszonyok fecsegése" elleni kirohanása okozta. „Hiszen itt idős asszonyok részesülnek heves korholásban, holott az öregeket, asszonyokat és férfiakat egyaránt, a legnagyobb tisztelet illeti meg", mondja Lenkersdorf. A tojolabalokat az is felháborítja, hogy Pál elfogadta a rabszolgaságot. „Mert a legnagyobb szenvedést rabszolgalétük okozta nekik, amelyet csak a baloldali forradalmár államelnök, *Lazaro Cardenas* szüntetett meg a harmincas évek végén." Ezt a Cardenas-t a mayák mindmáig úgy tisztelik, mint »Aki testvéri módon köszönt minket«.

A Biblia tojolabal fordítása régóta készen van. A közösségi alkotást püspöki nyomtatási engedéllyel látták el és sokszorosították. Jézus Krisztus neve tojolabalul az „idősebb Isten nevéhez hasonlít", tehát az örök idők óta tisztelt Naphoz. És Mária neve az „idősebb Istennő nevéhez hasonlít", a Kolumbusz előtti idők óta tisztelt Holdhoz.

Carlos Lenkersdorf nyitva hagyja azt a kérdést, vajon a tojolabalok többet tudnak-e kezdeni a maya teremtési mítosszal, a *Popol Vuh*-hal – amely egykor szinte csoda folytán menekült meg az indió szövegeknek a *Szent Inkvizíció* általi módszeres elégetésétől –, mint a bibliai teremtéstörténettel. Mert *a Biblia Istene oly magányos, és ezért feltehetően oly szomorú*, viszont a *Popol Vuh*-ban mindig is az istenek közössége volt az, amely az összevisszaság és az alkalmatlan anyaggal való bajlódás után legvégül közösen megteremtette a kukoricából az emberi közösséget.

Carlos Lenkersdorf így zárja szavait: „A mayáknak van látomásuk a kozmoszról. Nincsen szavuk az »ellenség«-re. Nem tesznek különbséget a kék és a zöld között, mint mi, fehérek; mindkét színre ugyanazt a szót használják. Tehát a maguk módján látják a világot. És tőlünk, fehérektől teljesen eltérően alig tesznek különbséget az elhunytak *(alzilal)* és az élők *(alzil)* között. Mert *mindannyian a közösséghez tartoznak, amely nem csupán az embereket foglalja magában, hanem minden élőt.* Ez az »animista világlátás« állítólag radikálisan ellentmond annak, hogy a kereszténység az alanytárgy fogalmaiban érti meg a világot, s a fönt és a lent hasonlatosságára elválasztja egymástól az embert és természetet. „Ha a keresztény üzenet a mayák között ölt alakot, akkor jelentősen megváltozik: a keresztény hit ekkor elhagyja a nyugati hittan és világlátás burkát, hogy valami indiánná legyen."

Forrás: Publik-Forum 1995/24

Mathias Kotowski — Dorothea Ludwig

Felfedezés Ciudad Guzmanban

Evangélikus és katolikus teológushallgatók találkoznak az egyház indián arcával

Az első állomás: *a Ciudad Guzman egyházmegye a mexikói Jalisco szövetségi államban. Mindenki egyöntetűen együttdolgozik:* az egyházi bázisközösségek és koordinátoraik (főként nők), papok és egyházmegyei vezetők, élükön Serafin Vasquez püspökkel. A fiatal püspökség éppen első püspöki szinódusát tartja: nem a kiválasztottak kis körének egyszeri gyűlése ez, hanem a problémák *közös* szemrevételezésének az *egész* egyházmegyét átfogó, hároméves folyamata. Ezt a közös jövőkeresést a német egyházi viszonyok között elképzelhetetlen *nyitottság* jellemzi: A formális személyi és szervezeti struktúrákat nem kérdőjelezik meg, de *az egész egyházmegye a bázisközösségek szolgálatában áll.* „Úton lévő egyház vagyunk", mondják. Ezt az elfogulatlan önértékelést állandóan érezni lehet. Egy valamit azonban a guzmaniak is *tanulhattak tőlünk*, németországi diákoktól: magától értetődő ökumenikus gyakorlatunkat. A vidéki Mexikóban, ahol az evangélikus egyházközségeket nem-keresztény szektáknak tekintik, feltűnést keltett, hogy csoportunk evangélikus és katolikus hallgatókból állt. Mindazokon az istentiszteleteken, amelyeken részt vettünk, láthatták és hallhatták az emberek, hogy a katolikus egyház „csak része az egy keresztény egyháznak".

Az „indián teológiáról és az inkulturációról" Clodomiro Sillerrel, a *CENAMI (Centro Nacional de Ayuda a las Misiones Indigenas) indián missziós központ munkatársával beszélgettünk. A felszabadítási teológia által elhanyagolt „kulturális tényező felfedezése"* kinyilatkoztatás volt az utóbbi évek „indiánpasztorációja" számára. Az indián népeknek szabad és kell is hagyományaiknak és kultúrájuknak megfelelően megélniük az evangéliumot. Különösen csoportunk evangélikus résztvevői tettek fel kemény kérdéseket a kinyilatkoztatásfogalom kibővítését illetően, tekintettel Isten inkarnálódására, megtestesülésére a mindenkori kultúrákban. Ki akarja egyáltalán az evangélium inkulturálását egy idegen világlátásba és életvilágba? Mi inkulturálódjék mibe? Mennyi inkulturáció szükséges, mennyi lehetséges? – *S egy ellentétes tapasztalat:* Oaxaca egyházmegyében sok indián egyházközség olyannyira rómaiként jelenik meg, mint a latin misekönyv. Vajon továbbra is megváltoztathatatlan idegen testnek érzik-e ezek az indiók a keresztény vallást? Vagy legtöbbjük számára időközben elidegenedtek saját eredeti gyökereik?

Mexikói tartózkodásunk a *nehéz társadalmi átalakulás* idejére esett. „Mexikó jelenleg három strukturális válságtól szenved", jellemzi a helyzetet Alfonso Vietmeier, a mexikóvárosi *Ökumenikus Tanulmányi Központ* munkatársa. A neoliberális gazdaságpolitika következtében létrejött *elszegényedés és tömeges munkanélküliség*, valamint az ezzel együtt erősödő *adósságválság* mellett mindenekelőtt *felbomlóban van az állampárt* rendszere. Az utóbbi években egyre hangosabban hangzanak el a korrupció, az elnyomás és a választási csalások vádjai. Példa a növekvő kedvetlenségre a zapatisták felkelése 1994 januárjában, és e forradalom igénye, hogy össztársadalmi változásokat érjenek el. Hogy mennyire megerősödött időközben ez a polgári mozgalom, mutatja az a nagy részvételi arány, amely a zapatisták által végrehajtott közvéleménykutatást jellemezte. *„Az egyház két táborra szakadt"*, mondja Vietmeier, „továbbra is léteznek a hatalmasok támogatói, élükön Prigione pápai nunciussal. Ők a korrupt állampárttal vállvetve meg akarják szilárdítani az egyháznak államilag elismert testületként történt, 1992-ben megvalósult elismerését. És létezik számos kezdeményező csoport és elkötelezett hivatalviselő, akik aktívan az alapvető változások oldalán állnak." Az egyházi közreműködéssel zajló demokratizálódási folyamat valódiságának próbáját jelentik a dél-mexikói Chiapas-ban zajló *béketárgyalások Samuel Ruiz püspök vezetésével.* „Hogy a dominikánus Raul Vera Lopez személyében segédpüspököt kaptam Rómától, ez éppen a béketárgyalások vonatkozásában nagy megkönnyebbülést jelent számomra", hangsúlyozta nekünk Samuel Ruiz püspök.

Guatemala más előjelek jegyében él meg újdonságokat. A több évtizedes, bestális katonai diktatúra után veszélyeztetett, de *reményteljes demokratizálódási folyamat* zajlik az országban. A központi jelszavak: a múlt feldolgozása, a demokratikus jogállam rendszerének felépítése, a nemzet újjászervezése. A népesség mintegy 70%-a különböző maya-népekhez tartozik. Egy mintaprojekt, az *Institutio Guatemalteco de Education Radiofonica* (IGER) rádióiskola az indiók elnyomásának megszüntetésében szeretne segíteni. Az IGER püspöki adókon keresztül spanyolul és négy maya-nyelven tanítási programokat sugároz, és így segít hozzá az állami iskolák elvégzéséhez. Amíg a diktatúra korai időszakában a püspökök messzemenően együttműködtek a katonasággal, addig a katolikus „bázisnak mint az ellenállás fészkének" a szó rettenetes értelmében vére-reznie kellett. De *szűk tíz éve az elnyomottak ügyvédjévé változott a püspöki kar.*

Fölkerestük az embertelen körülmények között élő kávétermesztőket a Los Cerros-i ültetvényeken, amelyeket a fiatal San Marcos-i püspök, Alvaro Ramazzini támogat *az ivóvízért, orvosi ellátásért és szilárd lakóházakért folytatott harcukban.* A munka törvénykönyve szerinti jogos követeléseikre a nagybirtokos azzal felelt, hogy kizárta őket és katonai rendőrséget telepített a faluba. Az üggyel megbízott guatemalavárosi bíró vállvonogatva mondta, hogy 1994 óta kereken 700 ilyen esettel kell foglalkoznia. Ezért nem várható gyors megoldás. Az ilyen konfliktusok kimenetelésben fog megmutatkozni, Guatemala hogyan fogja érvényesíteni a jövőben a jogállamiságra való igényét.

Forrás: Publik-Forum 1995/21

A szerzők Norbert Greinacher tübingeni pasztorálteológussal jártak Közép-Amerikában.

„Engem az indiók térítettek meg”

A Publik-Forum beszélgetése Samuel Ruiz püspökkel

1960 novemberének közepén, amikor Ön éppen 35 éves volt, XXIII. János, a Zsinat pápája a dél-mexikói Chiapas püspökévé tette Önt. 1994 elején kezdődött meg az Ön egyházmegyéjében, San Cristobal las Casas-ban az indiófelkelés. Emberjogi harcosként és régóta működő püspökként hogyan látja régiójának helyzetét?

Négy campesino asszony áll a szemem előtt. Eljöttek hozzám, és együtt sirattuk férjeiket, akiket a nagybirtokosok elégettek.

Vagy a „mágikus határeltolódásokra” gondolok. Ezek éjszaka játszódnak le Chiapas-ban. A finquerók kinyújtott kezei ekkor teszik arrébb a határkerítéseket, és ellopják az indiók szántóföldjeit, amelyek nélkül nem maradhatnak életben.

Az adósok nyomorára gondolok. Számos indió család veszítette el házát, földjét, mindazt, amije volt, csak azért, mivel fölvett egy peso kölcsönt, egy nevetségesen csekély összeget, és nem tudta visszafizetni. Az uzsorakamatok sokakat kényszerítenenk nálunk adósrabszolgaságba. Így teszik tönkre a kisparaszti családok életét.

És indián barátaimra gondolok, például arra, akit azért öltek meg, mert egy finquero fölállított egy sorompót, és megtiltotta a kisparasztoknak, hogy azon a gyalogúton járjanak, amelyet már évtizedek óta használtak. Ő volt az első indió, aki semmibe vette a tilalmat, és a régi úton ment. Azonnal lelőtték.

Amikor Ön hivatalba lépett, konzervatív méltóságnak számított...

... igen, és szégyellem, hogy sokáig tartott, amíg a szegények megtérítettek engem. Kezdetben nem összefüggéseiben észleltem a gazdagok erőszakát Chiapas-ban. Az általuk elkövetett kegyetlenségeket úgy értékeltem mint egymástól független szerencsétlenségeket.

De a szegények és, más síkon, a II. Vatikáni Zsinat felnyitották a szememet. Mi, akik lelkipásztori munkát végeztünk, megtanultuk azt, hogy odafigyeljünk az indiókra, és az evangélizálásban a konkrét valóságból induljunk ki, mindabból, amit az embereknek nap mint nap ki kell bírniuk. A „fölülről prédikálás” ideje akkor véget ért. Meg kellett tanulnunk „alulról” végezni a pasztorációt, beleérző felszabadító munkaként. Együtt olvastuk tehát az evangéliumot a campesinókkal, és éveken át kitartóan azt kérdeztük: Mi lehet Isten terve Chiapas szegény lakóival? Mire hív minket a hitünk a gazdasági, politikai és kulturális cselekvés területén? Legutóbb 200 egyházközség azon gondolkodott: Mit jelent számunkra a felebaráti szeretet? Az eredmény: A caridad, a felebaráti szeretet nem definiálható, hanem meg kell élnünk egymással.

A politikai és egyházi jobboldal szemére veti Önnek, hogy Ön szította az indiók lázadását.

Csak akkor éleződött ki drasztikusan a konfliktushelyzet Chiapas-ban, amikor a comunidadok, az egyházközségek eljutottak oda, hogy konkrétan éljék meg a felebaráti szeretetet a gazdaságban, a munkában és a föld elosztásában. Amilyen mértékben megpróbáltunk evangélizáló munkánkkal választ keresni az emberek igazságosság utáni kiáltására, olyan mértékben nőtt a készségük, hogy fellázadjanak a növekvő szociális nyomor ellen. Egyúttal tudatosodott az emberekben, hogy az elnyomók keresztényeknek nevezik magukat, és hogy a gyilkosságoktól sem visszariadó agressziójuk szöges ellentétben áll Jézus felszabadító üzenetével és Krisztus követésével.

Hogyan került sor a felkelésre?

Elkezdtek olyan csoportok alakulni, amelyek igazságos földelosztást, egyenlő jogokat és szabadságot követeltek közösen. Később politikai igazságosság-mozgalmak és pártok jöttek Chiapas-ba. Az egyházi pasztorációs munka következtében ezek már előkészített talajra találtak. A gazdagok által elkövetett erőszakcselekmények, kínzások és gyilkosságok sokakat kétségbeesésbe kergettek. Egyidejűleg zuhant a kávé ára. Ennek következtében növekedett a nyomor. Ebben a háttérben kell látni a *Zapatista Felszabadító Hadsereg* (EZLN) fegyveres felkelését.

Meglepte Önt a felkelés kirobbanása?

Számomra meglepetés volt az 1994. január 1-i felkelés. De nem abban az értelemben, hogy itt valami kialakult, hanem kiterjedését és nagyságát illetően. Számunkra, egyházi munkatársak számára ez sokkal meglepőbb volt, mint a kormánykörök számára. A titkosszolgálati megfigyelések alapján azok régóta tudták, mi kavargott ebben a régióban. Nekem meglepő volt, hogy Chiapas-ban új gerillamozgalom támadt, mivel a más latin-amerikai országokbeli háborúk után sok szakember úgy nyilatkozott, hogy kontinensünkön már nem keletkezhetik új gerillamozgalom, különösen nem Mexikóban. De nálunk van egy találó szólás: „Mexikó igen távol áll Istentől, de nagyon közel van az Egyesült Államokhoz.” Nem számoltam azzal, hogy gerillamozgalom jöhet létre nálunk, mivel az USA mégiscsak a maga hátsó udvarának tekint minket, s megpróbál mindent ellenőrzése alatt tartani, ami a közeli hátsó udvarban történik.

Második meglepetésem az volt, hogy a felkelő indiók nem a nagybirtokosoknak és a helyi hatalomgyakorlóknak üzentek hadat, hanem a mexikói központi kormánynak és a hadseregnek. Harmadik és legnagyobb meglepetésem azonban az volt, hogy a mexikói gerillamozgalom – ellentétben Latin-Amerika más gerillamozgalmaival – az események során sosem törekedett hatalomátvételre. Nem akar politikai pártot alapítani, hanem azt az eszmét képviseli, hogy a mexikói nők és férfiak egy általános civil felkelés részesei, hogy átmeneti kormányt hozzanak létre, s annak kellene aztán végre tiszta demokratikus választásokat rendeznie, amelynek nyomán majd összeáll egy legitim kormány. Ennek a vezető elképzelésnek megfelelően a zapastisták már két héttel felkelésük kezdete után fegyvernyugvást ajánlottak. A kormány ezt elfogadta. Így vált szabaddá az út a tárgyalások előtt. A fegyvernyugvás, amelyben a San Cristobal-i székesegyházban egyeztek meg, mindmáig többé-kevésbé fönnáll.

Miért rekedt meg aztán a békefolyamat?

Hamar világossá vált két dolog. Az egyik, hogy a kormányhadsereg nem marad meg a fegyvernyugváskor kialkudott területeken. 1994 februárja óta a hadsereg újból és újból megpróbál behatolni a gerillák területére. És így a hadsereg felelős azért, hogy növekedett a szorongás és a félelem klímája egy esetleges újabb fegyveres összecsapás miatt. Konkrétan: Távoli falvakat, ahol az emberek még autóbuszt sem láttak életükben, hirtelen megszállt egy-kétezer állig fölfegyverzett katona, páncélosokkal, tüzérséggel és helikopterekkel. Aztán kihallgatásra hurcolták a gyerekeket, hogy megtudják, a felnőttek közül ki szimpatizál a zapatistákkal. Ez feldúlta az embereket. Önkormányzatok bomlottak fel. Itt-ott prostitúcióra is sor került, ami ilyen formában itt sosem létezett.

Másodszor: Bár létrehoztak egy békebizottságot, és kezdetben a központi kormány részéről is magasrangú küldöttek voltak benne, de egyre inkább gyöngítették ezt a békebizottságot. Csak a mostani, júniusi tárgyalásokon sikerült változtatni ezen az elszomorító helyzeten, egyelőre.

Egyoldalúan a kormány miatt jött létre a cső?

A civil társadalom iránti nagy várakozás, ahogyan az egész Mexikóban teljes szélességében megmutatkozott az 1994. augusztusi választások előterében, nem teljesült be. A választásra külföldi megfigyelők részvételével került sor. A szavazatok összeszámlálását tisztának találták, de azt nem látták, mennyi szavazócédulát csempésztek illegálisan az urnákba. A fél évszázada uralkodó *Intézményesített Forradalom Pártja* (PRI) vezetésével a választások ravasz ügyeskedéssé züllöttek. Erre sok szavuk van a mexióiaknak; például a „tacos", ami kukoricalepényt jelent, amit gyakran összecsavarnak, ahogy a szavazócédulákat is, miközben több szavazócédulát tekernek egymásba művészien és adnak le egy szavazat gyanánt. Vagy ahogy egy közismert vicc mondja: „Noha Mexikó harmadik világbeli ország, egy dologban megelőzzük Amerikát: Ott a választáskutatók 24 órával előbb tudják, ki lesz az USA elnöke; nálunk Mexikóban viszont már egy évvel korábban biztos, ki lesz az államelnök." Jóllehet a mexikói civil társadalomnak megvolt a lehetősége, hogy megfogalmazza reformkívánságait, 1994 őszén nem rendelkezett azzal az erővel, hogy megakadályozza a választási csalást.

Hogyan viselkedik az új kormány?

A békebizottságot, amely 1994 elején csak az én személyemből állt, *Nemzeti Közvetítőbizottsággá* bővítették. A bizottság sok kapcsolatot létesített különösen a múlt őszi választások idején, hogy tartós békét érjünk el a tárgyalóasztalnál. De a hat évre újraválasztott elnök megpróbált diszkréten közvetlen kapcsolatot fölvenni a *Zapatista Felszabadító Hadsereggel*. A zapatisták ezt elutasították, mivel csak nyilvánosan akartak tárgyalni, titokban nem, minthogy nagyon bizalmatlanok a kormánnyal és a hadsereggel szemben.

Aztán rettenetes időszak következett. Mert a hadsereg előretört, és 300 méterre megközelítettte az EZLN vonalait – áttekinthetetlen frontszakaszon egy erdős hegyvidéken. Megnövekedett az újabb háború kitörésének kockázata.

Ön mit csinált ebben a helyzetben?

A helyzet annyira reménytelennek tűnt, hogy világossá vált előttem: csak a csoda menthet meg minket. Hogyan viselkednek a keresztények és a béke emberei ilyen szükségben? Arra kértem összes barátaimat az egész világon, hogy imádkozzanak a békefolyamatért. A helyszínen mi magunk is imádkoztunk, és 16 napon át böjtöltünk a székesegyházban. Segélykiáltásomra keresztények jöttek Írországból, Angliából, Németországból, Svájcból, Ausztriából, Kanadából és az USÁ-ból. Félbeszakították foglalkozásukat, és velem együtt a frontok közé álltak. Velem böjtöltek és imádkoztak. Ez meggyőző jele volt Isten Országának. E békeemberek tanúságtétele nyomán „új férfiak" és „új nők" támadtak Chiapas-ban, a front mindkét oldalán. Ténylegesen sikerült megfordítani a háború dinamikáját, és átalakítani a tárgyalóasztal dinamikájává. Mindkét hadsereg kijelentette, hogy nem fognak lőni. Így megnyílt az út az újabb beszélgetések előtt. Erre föl egy „nagy egyetemes imával" abbahagytuk a böjtölést.

Történelem

Gondoljátok meg, új kolumbuszok,
ha bősz előre-vágyatok buzog,
s hajó, zsoldos van, pénzből sincs hiány:
ki lesz
s mivé lesz
az új indián?

Önt halállal fenyegetik. Egyes nagybirtokosok gyűlöletete oly nagy, hogy Mexikó államelnöke saját testőrei közül küldött néhányat Önnek. Ezek ott állnak a szentélyben, és szemügyre veszik a templomba jövőket, amikor Ön minden este a székesegyház oltáránál misézik. Hogyan birkózik meg Ön az erőszakos haláltól való félelelmmel?

Már sok évvel ezelőtt meg kellett tanulnom együttélni azzal a félelemmel, hogy meg fognak gyilkolni. Amikor az ősrégi, ránk hagyományozott szélsőséges jogtalanságok közepette Chiapas-ban elkezdtem megélni a szegények melletti döntést, tudtam, hogy ez munkatársaimat és engem is a kereszthez fog vezetni. Eldöntöttük, hogy a megkínzottak oldalára állunk – ez az életünk, jézuskövetésünk és keresztutunk: A passió, az együttszenvedés által akarunk együttműködni a kizsákmányoltak felszabadításáért. De számomra éppígy szó van a kizsákmányolók felszabadításáról is – őket a jogtalankodásaiktól kell megszabadítani. A saját életem miatt nem aggodalmaskodom.

Hogyan lehet Önt támogatni?

Imádkozzanak a mexikói békefolyamatért. Keressék föl a szegényeket Chiapas-ban. Az ökumenikus látogatók oly sok bátorítást hoznak. A tapasztalataikról nyújtott beszámolók helyesbíteni fogják a felszínes sajtó beszámolóit. És: Vásárolják azt a kávét, amelyet az indiók maguk visznek piacra.

Mexikó pápai nunciusa, Girolamo Prigione és Guadalajara új érseke, Sandoval Iniguez az Ön elmozdítását követelték. Ki támogatja Önt az egyházvezetésben?

A támadást az hozta mozgásba, hogy a mexikói püspöki konferencia szolidáris volt velem. Püspöktestvéreim létrehoztak maguk közül egy hetes csoportot, amelynek az a feladata, hogy állandóan segítségemre legyen.

Forrás: Publik-Forum 1995/12

A rovat mindhárom írását fordította: Gromon András

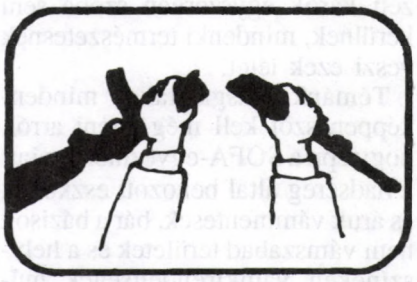

Csapody Tamás

Taszári egyenleg kérdőjelekkel

1995. november 21-én írták alá a balkáni háború befejezését jelentő ún. deytoni megállapodást, amelynek a hivatalos aláírására december 14-én került sor Párizsban. Ezt követően az ENSZ Biztonsági Tanácsa 1031. számú döntésével felhatalmazta a tagországokat, hogy NATO- és nem NATO-erők bevonásával hozzák létre a békeszerződés végrehajtását ellenőrizni hivatott ún. IFOR-erőket (Implementation Force — Végrehajtó Erők). A boszniai-hercegovinai hadműveletben 34 ország kb. 60 ezer katonája vesz részt, továbbá ezek kiszolgálására legalább további 10 ezer katonát mozgósítottak. A második világháború óta legnagyobb európai katonai műveletben mintegy 1800 szállító repülő, 28 hajó és 300 vasúti szerelvény szállította az IFOR erőit és felszereléseit a térségbe. Mint ismeretes, az IFOR legnagyobb ún. logisztikai (utánpótlás) bázisa a nem NATO-tag Magyarországi területén, Taszáron került kialakításra a volt szovjet repülőtéren és annak térségében. A taszári magyar laktanyában és a repülőtér területén kialakított sátorvárosban december–februárban mintegy 30 ezer amerikai katona állomásozott egyszerre. Magyarország területén ezen kívül Pécsett van egy 180 fős lengyel, dán, lett, észt, litván logisztikai IFOR-egység. Magyarország az említetteken kívül saját (műszaki), mintegy 500 fős katonai kontingenssel vesz részt az IFOR béketeremtőnek nevezett munkájában.

Az ENSZ, a NATO és az IFOR-ban valamilyen formában résztvevő országok — legalábbis a hivatalos megközelítés szerint — elsődlegesen nem gazdasági megfontolásból döntöttek a béketeremtő hadműveletben való részvétel mellett. Azonban a részvételi szándéktól teljesen függetlenül is, a katonai műveletnek számos közvetlenül és közvetve jelentkező költsége van. A költségek egészéről nem jelentek meg adatok, viszont bizonyosra vehető, hogy több milliárd dollárra fog rúgni az egy évesre tervezett akció összköltsége. Természetesen senki számára nem közömbös, hogy a költségeket milyen arányban kell megosztani, azaz ki, mennyivel járul hozzá a hadművelet sikeréhez. Az ismert, hogy például az ENSZ fedezi a Kelet-Szlavóniába küldött katonai megfigyelők mintegy 2,3 millió dollárt kitevő költségeit, vagy hogy az IFOR-ban résztvevő nemzeti kontingensek saját maguk állják a saját IFOR-alakulataik kiadásait. Így az is tudható, hogy Magyarországnak hivatalos adatok szerint 2–2.5 milliárd forintjába kerül a horvátországi Okucaniban szolgálatot teljesítők bér (900–1300 dollár/hó/fő), felszerelés (300 ezer dollár), kiképzés, kinntartózkodás (szállítás, táborhely-kialakítás, élelmezés, ellátás) tételeiből álló kiküldése. (A nem hivatalos adatok szerint, figyelembevéve a lengyel és szlovák kontingens adatait is, ez az összeg a duplájára is növekedhet.) A magyar költségek háromnegyedét a költségvetés tartalék alapjából, negyedét pedig a Honvédelmi Minisztérium költségvetéséből fizetik ki.

Nem lehet előre pontosan tudni a Taszáron, illetőleg Pécsett állomásozó IFOR-erők költségeinek alakulását sem. Mint az a médiában pontosan nyomon követhető volt, először Kelet-Magyarország és Dél-Magyarország szubrégiója, majd pedig Dél-magyarország térségének városai — elsősorban Kaposvár és Pécs — versengtek a NATO–IFOR-bázis odatelepítéséért. A munkanélküliség, a tőkehiány, a korszerűtlen vagy hiányos infrastruktúra miatt egy egész ország égett a láztól abban a reményben, hogy a néhány évvel ezelőtt még gyűlölt „imperialista tőke” katonai beruházás és NATO-fogyasztás formájában mentse meg vidékünket. A remény természetesen nem volt teljesen alaptalan, hiszen az amerikai katonai vagy NATO-jelenlét a világ számos országában hozzájárult az adott gazdaság valamilyen mértékű fellendüléséhez. Magyarországon viszont több dologgal nem számoltak. Így például azzal, hogy az IFOR-nak egy éves mandátuma van, hogy az amerikaiak a küldetéssel saját vállalataikat akarják további nyereséghez juttatni, hogy a magyar termékek és szolgáltatások színvonala nem éri el a nyugati vagy NATO-szabványokban előírtakét, hogy az amerikaiak és az amerikai hadsereg profi üzletkötőkkel és nemzetközi tapasztalatokkal rendelkezik, hogy a magyar munkamorál nem minden esetben felel meg az amerikaiak igényeinek, hogy ez a hadsereg, bár szintén birodalmi attitűdökkel rendelkezik, mégiscsak más, mint az a szovjet hadsereg volt. Egy alapvetően közgazdasági elemzésben is említést kell tenni a gazdasági értékelést befolyásoló, tisztán politikai szempontról is. Nevezetesen arról, hogy a magyar kormány és az annak nevében eljáró HM a NATO-csatlakozás reményében, a NATO érdekeinek maximális figyelembevétele miatt nem tudta és nem akarta érvényesíteni az eladó és bérbeadó pozíciójából, a különleges helyzet adta lehetőségekből eredő előnyeit. Mindezek miatt, továbbá a tapasztalatlanság és a két gazdaság fejlettségéből (itt elsősorban a marketingre, gazdasági szerkezetre, a kapacitásbeli különbségre, a csúcs-technológia hiányára, a PR-tevékenységre gondolok) eredő különbségek miatt az ország nem tud gazdaságilag annyit profitálni az IFOR-ból, mint amennyit lehetett volna, és nagyságrendekkel kevesebbet, mint azt előzetesen sokan várták.

De mit is jelent ez valójában? A statisztikai adatok alapján az amerikai hadsereg eddigi összes magyarországi kiadása „jóval meghaladja" a 100 millió dollárt, azaz „csaknem 15 milliárd forintot" tesz ki (Népszabadság, 1996. V. 11.). Az amerikai katonák állomáshelyeiken és eltávozásaik alkalmával elköltött dollárai ezen felül értendők. Ez utóbbi nagyságrendje nagyon nehezen megbecsülhető, mivel: 1) a Magyarországon állandó jelleggel állomásozók létszáma midössze kb. 3 ezer fő, 2) a szigorú, bár kétségtelenül fokozatosan lazuló eltávozási szabályok miatt kevesen hagyhatják el a körleteiket, 3) Taszáron korlátozás nélkül annyi élelmiszert fogyaszthatnak a katonák, amennyi nekik jólesik, és egyébként is igyekeznek nekik minden, a magyar lehetőségeket meghaladó kényelmet megadni, 4) Taszáron külön „valutás" szupermarketük van, ahol szabadon költekezhetnek.

Miből áll az eddigi 100 millió dolláros amerikai kiadás? Elsősorban a beszerzésekből és a bérleti díjakból. A beszerzéseknek két szintje különíthető el: 1) a Honvédelmi Minisztérium által nyújtott szolgálatatások, közte a szállítások és a HM beszállítói körének szolgáltatásai, 2) a helyi és országos cégekkel, vállalkozókkal kötött megállapodások. A beszerzések harmadik, minket nem érintő szintje az, amikor saját beszállítóikra hagyatkoznak. (Ezek közül a legjelentősebb a houstoni székhelyű Brown and Root.) A legnagyobb elégedetlenséget ez okozza, hiszen a magyar területen „ideiglenesen állomásozó" amerikaik sok száz (pl. Németországból), nem ritkán sok ezer kilométerről (Amerikából) hozzák azokat a termékeket, amelyeket ugyanolyan vagy hasonló színvonalon, általában kevesebb pénzért, itt is megvehetnének. A ritka kivételek egyike a Kaposcukor Részvénytársaság, amelynek sikerült az amerikaiaknak csaknem 2 ezer tonna tasakos cukrot eladni.

A másik magyar bevételi forrás az ingatlanok, elsősorban laktanyák, lőterek (4 darab), katonai területek bérbeadásából adódik. A bevételeket itt két dolog befolyásolja alapvetően. Az egyik az, hogy az amerikai hadseregben pontosan szabályozott, hogy mire mennyit lehet költeni, azaz standardokat alakítottak ki. (Ezt természetesen a magyar félnek nem kötelező figyelembe vennie, ez csak az amerikai fél tárgyalási alapját képezheti.) A másik az, hogy mivel a bérbevétel után az amerikai félnek invesztálnia kell az épületekbe, lőterekbe, infrastruktúrába, ezért ezek költségeit eleve beszámítják a bérbevétel költségeibe.

A költségek számbavételénél nem lehet figyelmen kívül hagyni az IFOR által okozott károk költségvonzatát. Az ezek rendezését is magába foglaló ún. SOFA-egyezmény, amit a taszári „letelepedés" után és nem előtte kötöttek meg, részletesen szabályozza az IFOR-katonák okozta közúti balesetek kártérítésével és az IFOR okozta útkárok fedezésével kapcsolatos fizetési kötelezettségeket. Ennek értelmében az IFOR-erők szolgálata közben okozott károk 75 százalékát az Egyesült Államok, 25 százalékát a HM fizeti meg. A szolgálaton kívül keletkezett károkat teljes egészében az USA téríti meg. Mindezek azért bírnak különös jelentőséggel, mivel az amerikaik eddig mintegy 30 közlekedési balesetet okoztak és a IFOR-kapcsán érintett 27 somogyi önkormányzat 1.5 milliárd forintos kárigényt jelentett be, valamint a lakossági kárbejelentések száma 150–200 volt. (Csak Taszáron 270 millós útkár-igényt jelentettek be.) A szerződés megkötése előtt az amerikaik 4 millió forintot folyósítottak a kaposvári, taszári és kaposújlaki útfenntartási munkák elvégzésére. Érdekes közgazdasági-politikai adalék, hogy az önkormányzatok szinte mindegyike „kompenzációs-kéréssel" is előállt. Vagyis az IFOR-ral együttjáró kellemetlenségek elviselése érdekében olyan, a lakosságot „megnyugtató", milliókba kerülő infrasturkturális kérésekkel állnak elő, amelyek valójában az IFOR jelenlétével nem, vagy csak nagyon közvetve függenek össze. (Taszár a víz, villany, gáz rendszerét akarja korszerűsíteni, illetőleg megépíteni.) Egyedül a táborfalvai lőtér IFOR-használatából eredő környezeti károkról nem esett szó. (A lőtérhez közel eső Dabas önkormányzata kíván zajszintméréseket végeztetni.) A repülőgépek, helikopterek, gépkocsik, konvojok stb. okozta környezeti károk egyszerűen szóba sem kerülnek, mindenki természetesnek veszi ezek létét.

Témánk vizsgálatakor mindenképpen szót kell még ejteni arról, hogy épp a SOFA-egyezmény miatt a hadsereg által behozott eszközök és áruk vámmentesek, bár a bázisok nem vámszabad területek és a helyszíneken vámkirendeltségek működnek.

A NATO–IFOR magyarországi jelenlétét túlzás nélkül föl lehet úgy is fogni, hogy ez már része a NATO kiterjesztésének, sőt katonai körökben nyíltan beszélnek arról, hogy a NATO már de facto itt van, a NATO „belénk lépett". Ha ez így van, akkor az IFOR jelenlétéből adódó NATO- és magyar költségek a szervezet kibővítésének részét is képezik egyben. Az 1996. március 3-án megjelent német hetilap, a Welt am Sonntag szerint 10 új közép- és kelet-európai tag felvétele „kevesebbe kerülne a prognosztizált 40–60 milliárd ECU-nél". Az amerikai kongresszus költségvetési bizottságának idén április közepén megjelent tanulmánya szerint a NATO keleti irányú kibővítése, 1996 és 2010 között, a végrehajtás minőségétől függően (idegen katonák és technika állomásoztatásának eltérő szintje) 60,6 — 124,7 milliárd dollárt tesz ki. Ebből a visegrádi országokra jutó összeg 21.2 és 51.8 milliárd dollár között mozog. (A tanulmány ezen belül nem részletezi a magyar csatlakozás prognosztizált költségeit.)

Mindent egybevetve tehát igaznak tűnnek azok a becslések, amelyek azt jósolják, hogy az átvonulással együtt összesen 12–16 hónapig itt állomásozó IFOR Magyarország gazdasága számára szerény üzleti haszonnal kecsegtető, mintegy 200 millió dolláros bevételt eredményező vállalkozás lesz csupán, és igazi haszna — állítják a NATO barátai — vélhetően más, elsősorban politikai területen fog jelentkezni. Az IFOR elsődleges célja azonban minden valószínűség szerint nem gazdasági közegben, de még csak nem is humanitárius szempontból értékelendő. Meggyőződésem szerint az IFOR valódi célja egyik oldalról a NATO legitimitásának és struktúrájának fenntartása, a másik oldalról pedig a NATO-tagság „megszerzése".

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Csaknekem

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy fiatal mókus. Ez a fiatal mókus, ha társaival mogyoróbokorra vagy diófára talált, tüstént kergetni kezdte onnan őket: „Csak nekem! Csak nekem!” Elnevezték hát Csaknekemnek, és ha eszegetni mentek, igyekeztek megszökni előle. Könnyű volt megszökniök, mert Csaknekem is szívesebben járt egyedül. Akkor övé lehetett az egész mogyoróbokor, az egész diófa. De volt fontosabb oka is rá, hogy egyedül járjon. Élt azon a vidéken egy régi mese. Állatok makogták, virágok susogták, források csörgedezték. E mese szerint azon a tájon volt valahol a hegyek között Tündérország kapuja. A mókusok arról makogtak, hogy Tündérországban tündérmogyoró terem, a világ legfinomabb eledele.

Csaknekem már pici kora óta nagyon vágyódott rá, hogy Tündérországban éljen, tündérmókussá legyen és tündérmogyorót lakmározzék. Azért járt hát szívesebben egyedül, hogy mindennap másik hegyet ugrálhasson be, megszemlélhessen minden szurdokot, kereshesse Tündérország kapuját. Meg is találta.

Egy délután, valamivel napnyugta előtt, egy tekergős szakadékon ugrándozott végig bokorról-bokorra. Amikor elhagyta az utolsó fordulót, hirtelen mozdulatlanná dermedt. A szakadék végén gyémántkapu ragyogott a sziklafalban, és fény áradt ki rajta. Ezüstös, gyémánt csillogású fény. Csaknekem a kapu előtt termett, két lábra állt és benézelődött. Csodálatos világot látott. Üdezöld pázsitot, de csillogóan, ezüstösen zöldet, távolabb ugyanilyen bokrokat, még távolabb sötétzöld csillogású erdőket, hegyeket, völgyeket. Csaknekem főképp az erdőket nézte. Gondolta, arrafelé lehetnek a tündérmogyoró-ligetek is, és megilletődésében még nem mert belépni. Ekkor a közeli bokrok közül fellibent egy tündérke, a kapuhoz röppent és mosolyogva nézte a bámészkodó mókust. Csaknekem megkérdezte tőle: „Bemehetek? Nem kergettek ki?” A tündérke nevetett: „Tündérországból senkit se kergetnek ki. Ha be tudsz jönni, bejöhetsz.” Csaknekem ezt felelte: „Persze, hogy be tudok menni, hiszen nyitva a kapu. De én egyszer és mindenkorra szeretnék bemenni. Tündérmogyorót szeretnék lakmározni, tündérmókus szeretnék lenni. Olyan szitakötő szárnnyal, amilyen neked van. Lehetek tündérmókus?”

A tündérke barátságosan biztatta: „Persze, hogy lehetsz. Gyere csak be nyugodtan, ha be tudsz jönni.” Csaknekem most már furcsállani kezdte, hogy a tündérke mindig hozzáteszi a híváshoz: „Ha be tudsz jönni.” Meg is kérdezte tőle egy kis bosszúsággal: „Mért mondogatod ezt? Hiszen semmi akadálya, hogy átugorjam ezt a gyémánt küszöböt.” A tündérke örvendezett: „Jaj de jó, hogy semmi akadálya! Akkor hát gyere, elvezetlek a tündérmogyoró-ligetekbe.” Csaknekem már feszítette lábacskája izmát, hogy beugorjék Tündérországba. Ekkor azonban eszébe jutott valami, és ezt kérdezte a tündérkétől: „Más mókusokat is befogadtok?” „Tündérországba mindenki bejöhet, aki be tud jönni.” Ez nem tetszett Csaknekemnek. Ha más mókusok is bejöhetnek, azok majd elkaparintják előle a legszebb tündérmogyorókat, azokból is tündérmókusok lesznek szitakötő szárnnyal, s akkor nem lesz olyan nagy dolog, hogy ő tündérmókus. Márpedig, ha ő most bemegy, más mókusok is megtalálhatják ezt a kaput. Jaj, talán már ugrálnak is errefelé a szakadékban. Elébük kell sietnie, hogy eltérítse őket. Csaknekem így szólt a tündérkéhez: „Tüstént visszajövök. Ugye nem csukjátok be a kaput?” A tündérke el-

szomorodva válaszolta: „A kaput sose csukjuk be. Nincsenek is kapuszárnyak, csak kapufélfák. De ha mégse tudnál bejönni, majd viszek neked egy szem tündérmogyorót.” Csaknekem most már igazán megbosszankodott és ezt gondolta: „Milyen ostoba ez a tündérke! Mért ne tudnék bemenni egy nyitott kapun? Mihelyt kitaláltam valamit, hogy más mókus ne jöhessen be utánam, tüstént visszatérek, és egyszer s mindenkorra bemegyek.”

A hegy lábánál behúzódott egy öreg fa odvába és töprengett. Egyszerre csak észrevette. hogy egy mókus ugrál ágról-ágra a szakadék felé. Csaknekem elébe szökkent: „Hová mégy, hé? Ez az én hegyem!” A mókus ijedten

makogta: „Ne bánts, kérlek. Egyetlen rügyecskét se harapok le a hegyeden. Tündérországot keresem.” Csaknekem úgy tett, mintha nagyon megörült volna: „Tündérországot?! No, akkor megengedem, hogy jóllakjál itt nálam. Mert én is azt keresem, amióta az eszemet tudom. Erre a hegyre persze nem érdemes felmenned, ennek én már minden zegét-zugát kikutattam.”

Amikor elment a mókus, Csaknekem megkönnyebbülten szusszantott: „Jaj de jó, hogy visszajöttem ide. Ha bementem volna, most már ez a mókus is ott lenne, és nemcsak nekem teremne a tündérmogyoró.” Amikor pedig besötétedett, megindult a szakadékban Tündérország kapuja felé. Az volt a terve, hogy jóllakik a tündérmogyoróval, aztán visszatér és tovább töri a fejét, miként akadályozhatja meg, hogy mások is bemehessenek. De alig hagyott maga mögött három-négy fát, meghallotta, hogy csörtet ám fölfelé a szakadék mélyén egy vaddisznómama a malacaival. Lekiáltott hozzájuk: „Hová, hé? Ez az én hegyem!” A vaddisznómama örvendezve felelte: „Akkor bizonyosan ismered is jól ezt a hegyet. Mondd csak, érdemes ezen Tündérországot keresni? Nem fölösleges fáradság? Nem hagynak békén a malackáim. Tündérmalacok akarnak lenni.” „Még csak az kéne!”, gondolta magában Csaknekem, aztán hangosan fölsóhajtott: „Hej-haj, ha itt volna Tündérország, régen megtaláltam volna, mert azt keresem én is, amióta az eszemet tudom!” A vaddisznó mama megfordult és hívta a malacait: „Gyertek, gyertek! Keressük máshol!” Amikor elcsörtettek, Csaknekem megdöbbenve ráeszmélt, hogy amíg ki nem talál valami egyebet, nem mozdulhat a szakadék aljából. Folytonosan ott kell őrködnie és fülelnie. De még azt is megtudta azon az éjjelen, hogy tulajdonképp a szemét se volna szabad behunynia, mert vannak zajtalan keresői is Tündérországnak. Amikor ugyanis már le-lecsukódott a szeme és már majdnem elaludt, egyszerre csak észrevette, hogy valami fehérség lebeg a szakadék felé. Egy vízirózsa volt, Tündérországot kereste ő is. Csaknekem egy pillanatig arra gondolt, hogy ezt tovább engedi, hisz ez virág, de aztán mégse tette. Hátha visszalebeg testvéreiért és elfecsegi másoknak is, hol van Tündérország kapuja.

Hajnalban zuhogó esőre ébredt. Zuhogott az eső még délben is, és Csaknekem azt hitte, hogy ma nyugodtan bemehet és jóllakhat tündérmogyoróval. De még ebben a zuhogó esőben is keresteValaki Tündérországot. Egy kis kavics gurult fölfelé óriási erőfeszítéssel a szakadék mélyének nagy sziklái között. Persze őt is félrevezette Csaknekem, s most már semmikor se mert elmozdulni őrhelyéről.

Teltek-múltak a napok, a hetek, a hónapok. Meg kellett elégednie azzal az ennivalóval, amit ott talált, és meg kellett elégednie a bóbiskolással, mert mélyen, jóízűen elaludni soha többé nem mert. Pedig előfordult, hogy hónapokig senki se akart fölmenni a szakadékba, de előfordult az is, hogy állatok, virágok és kavicsok egész csapatokban keresték Tündérországot. Ilyenkor mindig akadt köztük valaki, aki így kiáltott fel: „Nézzük csak meg, ha azt mondja is ez a mókus, hogy nincs ott!” De mindig akadt olyan is, aki ellenkezett: „Fölösleges fáradság! Ha itt volna Tündérország, akkor ez a mókus nem idekinn tanyáznék! Elcsörtettek, ellebegtek, elgurultak másfelé. Aztán ismét teltek-múltak az évek, és Csaknekemnek, ha lemászott a földre, egyre inkább nehezére esett visszamászni az odujához. Ha néha-néha erősebbnek érezte magát, behordott makkot, magocskákat, s aztán heteken át ismét csak üldögélt az odu szélén.

Egy holdvilágos éjszakán, mint mindig, megint leste: nem osone, libeg-e, gurul-e valami a szakadék felé, de már csak hitte, hogy ellát a szakadékig. Annyira meggyöngült a szeme is. Csak hitte, hogy őrködik, tulajdonképpen bóbiskolt. Ekkor egyszerre csak odaröppent az odujához az a tündérke, akivel valamikor Tündérország kapujában beszélgetett. Csaknekem ráismert, és felderengett az emlékezetében, hogy ez a tündérke megbántotta őt. Már makogta is öreges motyogással: „Te vagy az?... Te csufolódó... Kételkedtél benne, hogy be tudok menni a kapun...” A tündérke szomorúan mondta. „De hiszen igazam volt. Nem tudtál bejönni ily sok éven át.”

Csaknekem rémülten a tündérkére meresztette szemét, aztán összeszedte minden erejét, fel akart állni és kétségbeesetten zokogta: „Tündérországba... Tündérországba...” De már nem tudott felállni se. Akkor a tündérke feléje nyújtott egy szem gyönyörű, világosbarna, de gyémánt ragyogású mogyorót: „Megígértem, hogyha nem tudnál bejönni, hozok neked egy tündér mogyorót. Nesze Csaknekem..., a tiéd.” Csaknekem elmosolyodott, szívére szorította a tündérmogyorót és boldogan motyogta: „Tündér...” azt, hogy „mogyoró”, már nem tudta kimondani. Kevesebb lett egy mókussal a hegységben. A tündérke szomorúan suttogta: „Szegény, butuska Csaknekem... Milyen jó lehetett volna neked, ha nem lettél volna ilyen rossz.”

Tévé előtt — védtelenül

A gyanútlanság határai

Be kell vallanom: őszinte irigységet éreztem, amikor harmadik gyermekét váró fiatal szentendrei tanárismerősöm egyik beszélgetésünk alkalmával azt mondta: nekik nincs televíziójuk. Nem vásároltak. Náluk az esték beszélgetéssel, felolvasással telnek...

Aztán, hogy irigységemet leküzdjem, érveket kezdtem keresni: egy pedagógusnak mégiscsak tájékozódnia kellene a napi eseményekben, hiszen munkája során bármikor szembesülhet a gyerekek tévés vonatkozású kérdéseivel; azért mégiscsak van ismeretközvetítő szerepe, amit nem igénybe venni: önmagunk elzárása egy lehetőségtől... stb. Ismerősöm mosolygott: amiről tudni kell, azt a rádióból, sajtóból megtudják. A családi fészek melegét óvják — ameddig lehet. Mert ha majd a gyerekek iskolába kerülnek, akkor már nem biztos, hogy el tudják kerülni a tévévásárlást.

Az iskolás korú gyermek életébe ugyanis már szervesen beépül a tévé. A szülő legfennebb abba szólhat bele, hogy mennyi időt töltsenek a gyerekek a tévé előtt, milyen műsorokat nézzenek. Jobbik esetben irányíthatja, befolyásolhatja gyermeke televíziózási kultúráját. Bár ez egyre nehezebb; ugyanis ha a gyerek megfosztva érzi magát a tévézés minden más pajtásának kijáró gyönyörétől, mindent el fog követni, hogy a szomszédban, a barátoknál kielégítse televíziózási igényét.

***

Világszerte kezdenek odafigyelni a szaporodó és egyre súlyosabb gondot jelentő, alig ellensúlyozható tévé-video ártalomnak nevezhető tünetcsoportra. Nálunk talán még nagy az információ-szomjúság; a szakemberek pedig más társadalmi jelenségekre figyelnek inkább. Csak ezzel tudom magyarázni, hogy a töprengéseim gyűjtőpontját képező, 1992-ben Szegeden megjelent Egészségfejlesztés — környezetvédelem és egészségnevelés című tankönyv a témának szentelt fejezetének könyvészetében, a szerző, Vetró Ágnes csupán 13 forrásanyagot jelöl meg — s ebből mindössze három magyar anyag (kettőt ezek közül is maga a szerző /kollektívával/ írt).

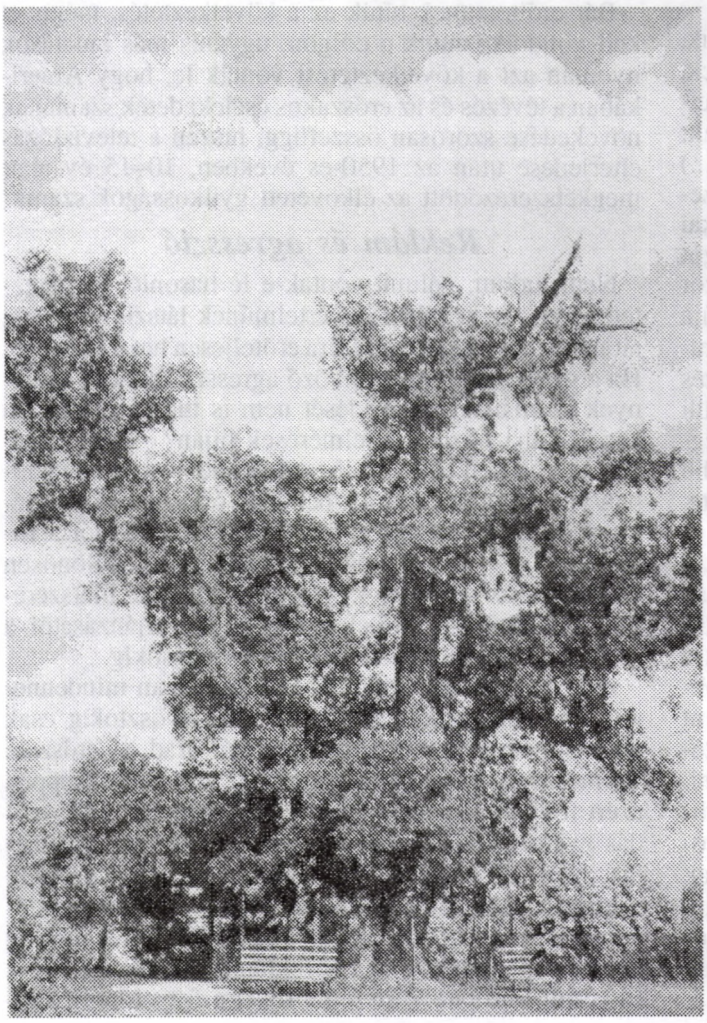

Családi idill, 1995

Az említett bibliográfiában alapműnek, mintegy kiindulópontnak számít Erdélyi I. *A televízió a családban* című, 1988-ban megjelent könyve. Erdélyi ebben a munkában alapvető megfigyeléseket rögzített a magyar társadalom tévé-kultúráját illetően. Vetró Ágnes e főiskolai hallgatóknak szánt jegyzetben feleleveníti Erdélyi megfigyelését, miszerint a magyar családban „a tévé szabja meg az otthoni napirendet, beleszólhat a vacsora időpontjába, a tanulásba vagy a játékra szánt időbe. Sokszor a műsorhoz igazodnak a hétvégi programok, a családtagok egymással töltött ideje is. Erdélyi megfigyelése szerint a lakáshasználat is a tévékészülék elhelyezésének függvénye. A lakás központja a tévés szoba, a legtöbb családban a tagoknak megszokott ülőhelyük van, sőt, a nézőhelyek elrendezéséből a családi kapcsolatrendszer váza is leolvasható. A családban általában a legfontosabb családtagé az a hely, ahonnan a televízió a legkényelmesebben nézhető.” (141–142. o.)

Ez az 1988-ban összegezett megállapítás mára — közel tíz év után — még érvényesebb, mint akkor: ugyanis azóta elterjedt a video és a számítógép, újabb kihívásokat kínálva a családnak, hangsúlyozottabban a fiatal generációnak. „Erdélyinél a megkérdezett szülők a televíziónak háromféle előnyét említik a gyermeknevelés területén: 1. tudást közvetít a gyerekek felé, 2. tehermentesíti a szülőket, mivel ha a gyerek elmerül a televíziózásban, „nem zavarja” kérdéseivel a szülőt, 3. a televízió megvonása büntetőeszközként használható. (142. .o.)

Tartok tőle, hogy a szülők ma már inkább a tévézés előnyeit tartják fontosabbnak. Mert a felgyorsult világban, a megsokszorozódott pénzszerzési és más tevékenységi lehetőségek között a sokszorosan elfoglalt, leterhelt szülőknek kapóra jön a fenti 2. pontban jelzett lehetőség, s csak alátámasztja a tévének tehermentesítő tulajdonságát az, hogy tudást is közvetít, s a tévézés megvonása még büntetőeszközként is felhasználható.

E felmérés megállapításai felidéznek bennem egy jelenetet: kisvendéglőben ülünk, vasárnap délben. A pangó teremben még egyetlen asztalnál ülnek: fiatal nő és férfi (házastársak?), egy 3 év körüli kislány, 1–2 évvel nagyobb fiúcska. A gyerekek a bejáratnak háttal, szemben a helyiség sarkában elhelyezett tévével. A szülők esznek és beszélgetnek; a gyerekek előtt még tele a tányér: bűvölten nézik a tévében sugárzott rajzfilmet.

Az agresszív gyermek

Idézett könyvében 1988-ban a szülők által felismert tévé-ártalmakat Erdélyi így összegezi: „1. A gyermek kevesebbet olvas, játszik, 2. tanúja az agresszív jeleneteknek, melyek szorongást váltanak ki benne, 3. túl hamar megismerkedik a szexualitással." E felismerést, úgy tűnik, nem nagyon szívlelte meg a magyar szülőtársadalom. A videotékákban olyan meghitt együttesben keresgél a horror-, pornó- és „kemény" kalandfilmek között a papa, mama és a harmadik polcot alig felérő csemete — s még nem is tájékozatlanul! —, hogy a megfigyelő elborzad e gyanútlan nyugalom láttán.

Ugyancsak Vetró Ágnes tanulmányában olvassuk, hogy a neves gyermekgyógyász, Benjamin Spoock, amikor arról faggatták, hogy ő mit tart konkréten elkerülendő dolognak a gyermeknevelésben, így felelt: „Abszolút kerülendő az erőszak nézése a tévében. (...) Sokminden, amit a gyermekek képernyőn látnak, szexuálisan is brutalizál. (...) Mire az átlagos amerikai gyermek a 18. életévét eléri, már 18 ezer gyilkosságot látott a tévében. Ugyanakkor tudjuk, hogy valahányszor egy felnőtt, vagy egy gyermek brutalitások szemtanúja lesz, az bizonyos csekély mértékben őt magát is brutalizálja. Világméretekben erősen vezetünk a bűnözés terén, olyan cselekményeknél, mint a családon belüli gyilkosság, a nemi erőszak, kegyetlenkedés a feleséggel és a gyermekekkel szemben. S mégis egyre több gyermek nő fel az erőszak szörnyű bősége közepette, amelyet a tévében lát."

Megmagyarázhatatlan, hogy miért nem reagált a szülőtársadalom — sem nálunk, sem másutt — az orvosok és szociológusok intelmeire. Talán mert túl visszafogottan, túl kis szórásban lehet(ett) ezeket a véleményeket olvasni. Pedig az Egyesült Államokban már a hatvanas-hetvenes években egy több mint tízéves felmérés során levontak olyan következtetéseket, amelyeket igazán meg lehetett volna szívlelni. Vetró Ágnes tanulmányában olvashatjuk, hogy Gerbnernek és munkatársainak tanulmánya „azt bizonyította, hogy az amerikai tévéfilmekben az erőszak gyakran az előadás súlypontja. A vizsgált programok közel 80%-a tartalmazott erőszakot, és ez sokszor indokolt, hatásos és jutalmazott formában jelent meg."

Tartok tőle, hogy nem feltétlenül a fennmaradó 20% tévéműsor az, amit a gyerekek előszeretettel néztek!

Vetró Ágnes leírja, hogy míg „az óvodás csak elszigetelt agresszív cselekményeket lát, az általános iskola első, második osztályában már az agresszív cselekményt és annak következményét is összefüggésbe tudja hozni. Az ötödik–nyolcadik osztályos gyermekek már mind az agresszivitás motivációjára, mind pedig a rövid és hosszú távú következményeire emlékeznek, azaz megértik a cselekmény összefüggéseit is."

Az óvodás korú gyermeknél tehát még nincs akkora vész. Ő esetleg eljátssza a tévében látottakat, kitekeri a játékmackó nyakát, esetleg felsír álmában vagy bepisil stb. De az iskolás korban már elkezdődnek a problémák. „A szocializációs vizsgálatok azt mutatták, hogy az ábrázolt erőszak gyakori nézése nemcsak a néző saját agresszivitását növeli meg, hanem mások agresszivitásával szemben is fásulttá, közömbössé válik. Egyre több esetben fogadja el az agressziót, mint a konfliktusok normális megoldási módját. Fiatalkorúaknál gyakran megfigyelhető, hogy ha sok erőszakos filmet látnak, társadalmi konfliktusok esetén is agresszívabb taktikát választanak" — írja Vetró Ágnes. „Huesmann és munkatársai (1973) vizsgálatai szerint különösen a 8–10 éves kor a legveszélyesebb az agresszív tévéadások nézése szempontjából, mivel 30 éves korukban azok lesznek a legnagyobb valószínűséggel erőszakos cselekmények elkövetői, akik ebben az életkorban sok erőszakos filmet néztek."

Bár erőltetettnek tűnik ez a következtetés, mégis el kell gondolkoznunk a dolgon, ugyanis más kutatások nyomán azt a következtetést vonták le, hogy Amerikában a tévézés és az erőszakos cselekedetek számának növekedése szorosan összefügg, hiszen a televíziózás elterjedése után az 1950-es években, 10–15 év alatt megkétszereződött az elkövetett gyilkosságok száma.

Reklám és agresszió

Nem tudom, nálunk vontak-e le hasonló következtetéseket. Az azonban egyértelműnek látszik, hogy az általános viselkedéskultúrára erőteljesen hat a televízió. Ha a gyilkosságok, különböző agresszív bűncselekmények számának növekedését nem is tudjuk közvetlen kapcsolatba hozni — felmérések híján? — a tévénézéssel, a viselkedés- és beszédmodor és a televízióban/videofilmen, a várost beborító óriásplakátokon látottak kínálják az összefüggéseket. A frizurától a ruhamárkáig, a „menő" élelmiszerek (különösen édességek és üdítőitalok) fogyasztásától az illatszerekig, a különböző „töltelékszavak" túlburjánzásától a „férfiasan tökéletes" érzelem-nyilvánításokig...

A Nyugatról importált, Kelet-Európában mindennemű szelekció nélkül Soprontól Vlagyivosztokig csak nyelvükben különböző reklámokból árad az erőszak. Természetes, hiszen azért hatékony; következésképpen azért fogják megvásárolni a reklámozott árut. Az óvodás gyerekek a játszótéren a reklámszöveget skandálják, nem az „orgona ága, barackfa virágá"-t éneklik; a gimnazisták, játékosabb kedvükben, reklámmondóversenyt szerveznek, reklámösszeállítást készítenek az anyák napi ünnepélyre. A reklámban megvalósul az Egyesült Európa — hiszen a reklám fittyet hány min-

den kulturális háttérnek, úgy építi fel az új fogyasztói társadalmat, az új embertípust, az „európai hibridet”, hogy eszébe se jusson, ne érezzen késztetést visszanyúlni kulturális gyökereihez. Soprontól Vlagyivosztokig ugyanazzal a mozdulattal tépi fel a tévé képernyőjén a csokoládé csomagolópapírját a kiváló kondícióban feszítő dalia, úgy harapja le egyből a tábla felét, mint a ragadozó zsákmánya fejét. Egy olyan régióban, ahol a nyolcvanas években még gyerekek ezrei nem tudták, mi az a csokoládé...

Sorra elemezhetnők az agressziót árasztó, az erőszakosságot mint követendő modellt kínáló reklámot. A felzárkózás hajszájában egyetlen elemet sem lehet kihagyni: nemcsak fogyasztani kell a terméket, de *úgy* fogyasztani, olyan modorban, ahogy az új modell diktálja.

Elemezni lehetne az anomáliákat, amelyeket ez a visszás helyzet szül. A pózokat, amelyek nem ágyazódnak be semmilyen hagyományba, idegenek minden kulturális értéknek tekinthető szokásrendtől. Szánalmas helyzeteket lehetne leírni. Mintha botcsinálta, bebiztosítatlan artisták táncolnának a kötélen...

Autóbuszon utazva, leültem egy kamasz fiú mellé az első ülésre. Izgett-mozgott, mígnem beszélgetést provokált. Hamar tudatosítottam, hogy enyhén értelmi fogyatékos. Kiderült, hogy egy intézeti fiúcsapathoz tartozik, épp uszodába mennek. Az előttünk haladó autóbuszra felragasztott képek hozták izgalomba: mobiltelefonokat kínált a reklám. A fiú elmagyarázta, melyik mit tud, mi a különbség egyik-másik között. Közben el-eldúdolta a reklám dallamát. Tudod, melyiket szeretném? — kérdezte. Kíváncsian kérdeztem vissza. — Ezt, meg ezt, meg ezt — sorolta. Nem tudtam ellenállni, megkérdeztem: Na, és minek kellene neked egy ilyen telefon? „Hogy felhívhassam bármikor édesanyámat. Portás egy gyárban. Ő engem nem hívhat, nem szabad onnan telefonálnia.”

Majdnem elsírtam magam.

Betegállományban

„Amerikában a dohányzás elleni kampány sikerein felbuzdulva az Amerikai Gyermekgyógyász Társaság az javasolja, hogy ahhoz hasonlóan össztársadalmi szinten kellene fellépni az erőszakos tévéadások ellen” — olvashatjuk Vetró Ágnes írásában. Jobb belátásra kellene bírni a szülőket, hogy csökkentsék egy vagy két órára a gyermekek tévénézés-idejét. Azt tanácsolják a gyermekgyógyászoknak és pedagógusoknak, hogy magyarázzák el a szülőknek: az agresszív adások nézése fiatalkorban éppúgy rászoktathatja a gyermeket az agresszióra, mint a gyermekkorban elszívott első cigaretta a dohányzásra.

Igen ám, de mi lesz a rejtett agresszióval, amely a reklámokból, sőt a rajzfilmekből is árad? Ki mondja meg a gyanútlan szülőnek, hol a határ?

Hasonlóan a dohányzás elleni küzdelemhez, az amerikai gyermekorvosok javasolják, hogy a rendelőkben írják ki: ez televíziómentes terület — olvashatjuk a tanulmányban.

Ehhez képest, úgy tűnik, mi az ellenkező utat választottuk: gyermekkórházaink kórtermeiben nemhogy ott van a tévé, de reggel héttől késő estig szinte megállás nélkül üzemel. Megesik, hogy a nővérke a nyűgösebb gyermekkel a térdén nézi meg az épp műsoron lévő sorozat kihagyhatatlan epizódját. Időnként a tévé elnyomja a gyermekek sírását; ha már nagyon zavar a vizsgálásban, lehalkítják, netán elzárják.

Számos rendelőintézet várótermében ott van a tévé — rendszerint videoklippeket sugárzó (kielemzésük ugyancsak megérne némi erőfeszítést) adásra kapcsolva. Ha legalább egészségmegőrző programot sugározna...

Ha megkérdeznék egy betegség miatt a lakásban maradó gyereket, hogy mit csinált egész nap, míg a szülei nem voltak otthon (tehát nem is ellenőrizhették), az őszinte válasz bizonyára az lenne: tévét néztem. Eltöprengtem, mit láthat egy gyerek hétköznap délelőtt a magyar televízióban. Már nem is az az aggasztó, hogy mit lát, hanem, hogy mennyi ideig... bármit.

„Számos beszámolóban olvashatunk a gyermek koncentráló képességének, képzelőerejének, olvasási képességének, iskolai magatartásának, viselkedészavarainak, agresszivitásának, testi kondíciójának stb. kedvezőtlen változásairól a túlzott tévénézés hatására” — írja Vetró Ágnes. Minden bizonnyal így van... Én azonban vajmi kevés írást olvastam erről az utóbbi évek hazai pedagógiai lapjaiban, a magyar újságok, folyóiratok hasábjain. Nem láttam egyetlen olyan magyar nyelvű szórólapot sem, amely a szülők figyelmét felhívná ezekre a veszélyekre. Arról viszont hallottam, hogy tőlünk nyugatabbra már tévémentes napok bevezetését tervezgetik. A fennebb idézett tanulmányra pedig ebben a szegedi főiskolai jegyzetben bukkantam, amely nem került a könyvesboltokba, az ország többi főiskolájára, egyetemére sem jutott el. Pedig felbecsülhetetlenül nagy szükség lenne arra, hogy hasonló elemzéseket olvashassunk — elbizonytalanodott pedagógusok és megtévesztett szülők egyaránt.

Szávai Ilona

Forrás: Család, gyermek, ifjúság 1996/2.

PONT Kiadó

Süss fel, Nap!

Légzőgyakorlatok

Tornászni hasznos, mert erősebbek, ügyesebbek, egészségesebbek leszünk tőle. Nem kerül pénzbe, nem kell érte órákig utazni. Lehet tornászni az óvodában, az iskolában, otthon a szobában, nyáron az udvaron, egyedül vagy a testvéreinkkel, a barátainkkal, anyuval vagy apuval, de akár a nagyival is.

Játékosan tornászni pedig még jobb, mert sokat lehet közben nevetni.

Azért készült ez a könyv, hogy a gyerekek nagyobb kedvet – a felnőttek pedig szakszerű útmutatást – kapjanak a tornához.

Ára: 298 Ft (áfával) 10 vagy több példány megrendelése esetében: 10% kedvezmény! A postaköltséget a kiadó vállalja.

Címünk: 1300 Budapest, Pf. 215. Tel/fax: 168-8058

Búcsú Gyuszi bácsitól

76 éves korában hirtelen halállal az örök hazába költözött ***Havasy Gyula*** *nagysápi plébános, barátunk és testvérünk, a BOKOR közösségnek hosszú évtizedeken át hűséges tagja, A magyar katolikusok szenvedései 1944–1989 c., alapvető jelentőségű dokumentumgyűjtemény szerzője. Sírjánál az óbudai temetőben a BOKOR három generációjának egy-egy tagja búcsúzott tőle: Bulányi György, Ferencziné Piroska és Vincze Péter. Az ő gondolataikat közreadva tisztelgünk Gyuszi bácsi személye és életműve előtt.*

Testvéreim, Barátaim Jézusban!

Gyuszinak június 20-án, amikor az odaáti mezőkön találkozott vele, alighanem ezt mondta Jézus: Hű szolgám, menj be Urad örömébe.

Jézusunk, hálát adni jöttünk össze testvérünkért, Gyusziért, Gyuszi bácsiért.

Gyuszikám, drága régi harcostársam Istenünk és Jézusunk Országának szolgálatában! Életed általam ismert tényein szaladnék végig néhány percben.

Akkor szenteltek, amikor a Felvidék éppen hazatért, s harmadik papi évedben utánamész a Csallóközből a Cseh-medencébe deportált híveidnek. A békeszerződés után kiutasítanak, és Te idehaza Juhász Miklós, szintén hazaköltözött testvérünk oldalán már a 40-es évek végén elkezded a 15 évvel később pápai enciklika által az Egyház reménységeként ajánlott kisközösségi munkát, mely az ateista diktatúra idején apostolokat nevel Jézusnak s egyházunknak.

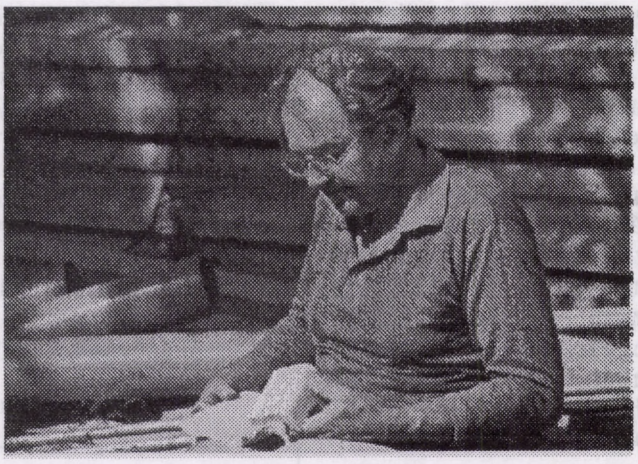

Amikor a 60-as évek elején kijövök a börtönből, olyan családnál találok albérletet, akikben Te tartottad a lelket a reménytelennek látszó 50-es években. Elviszel plébániádra, Csesztvére, ahol kápolnát alakítasz ki a paplakból, mert az öregek nem tudnak téli időben felmászni a hegyre épített templomba, és mert bensőségesebb, a kisközösségihez hasonló körülmények között akarod híveidet szentmiséiddel szolgálni. A székeken népi kézimunka-díszítéseket látok. Kérdésemre megvallod, Te kézimunkáztad azokat. Hogyan, hogyan nem — Isten csudájaként — Pannonhalmán nyolc napos papi lelkigyakorlatokat szervezel vagy tíz éven át, amíg el nem veszik tőled ezt a lelkedből megszületett nagy szolgálási lehetőséget. Hetven-nyolcvan pap is összetalálkozik ezeken, a magyar papság lelki krémje erősíti itt egymást annyi és annyi nyáron a még mindig nagyon nehéz időkben.

A 60-as évek vége felé nekibátorodunk: újra kezdjük szervezni a kisközösségeket. Ott vagy az újraalakuló papi csoportban, a Bokor csoportvezetőinek első lelkigyakorlatán 1972-ben Alsószentivánon, s már ebben az évben elindulnak akkori plébániádon, Pilisszentlelken a Bokor lelkigyakorlatai. Nálad *ad* lelkigyakorlatot első ízben — korszakalkotó újdonságként és talán nemcsak nálunk, hanem külföldön is — két laikus, a már előtted hazaköltözött Lilla s a közben nagypapává lett Öcsi — nem is tudom, melyik plébánia odaérkező fiatalságának. Több mint húsz éve már ennek, mert 1973-ban történt. Kitágítod a falakat, hálóhelyeket képezel ki a menyezet alatt, s csudatrabantoddal szállítod a csobánkai HÉV állomásról — oda is, vissza is — a fiatalságot, hetet-nyolcat is belegyömöszölve belőlük kocsidba.

Állami parancsra elhelyezhetnek, figyelmeztethetnek — hiába. A te házad nem a te házad, hanem Jézusé. Ezért aztán hamarosan Nagysáp lesz a Bokor új, egyik legfőbb lelkigyakorlatos háza. Amikor 1982-ben az államhatalom parancsára megtiltják nekem a nyilvános papi működést, a te házadban tarthatom hónap mint hónap a két órás csendekkel építkező lelkigyakorlatokat, amelyeken közösen alakítjuk az ott imádkozó testvérekkel a bokorlelkiség vonásait. Papi közösséged idei májusvégi találkozóján még megemlíted, hogy ezen a nyáron is teljes kapacitással üzemelsz.

Lelkigyakorlatos téli összkomfortunk érdekében még cserépkályhát építeni is megtanultál, s amikor egy putriból én is megépítem 1985-ben a magam lelkigyakorlatos házát Óbudaváron, egy Havasy Gyula nevű kályhásmester érkezik hozzám, s végez itt máig kifogástalanul működő mestermunkát.

„Kérésre házhoz megyek!" Te voltál a Bokor ejtőernyős lelkivezetője. A lelkivezetést igénylők általában felkeresik a maguk kiszemeltjét. Trabantjával Gyuszi hol itt, hol ott jelenik meg az ország legkülönbözőbb pontjain, ahol igényelik őt. S teszi ezt akkor is, amikor már nem tudja ruszki katonáitól előnyös áron beszerezni apostoli útjaihoz a benzint.

Nemcsak azokkal tudott barátkozni. Mindenkivel. Cigányokat fogadott be házába. Nem zavarta őt ebben az sem, ha megkárosították. Nem fordult el tőlük akkor sem, ha megverték.

A politikai változás után könyvíró, könyvkiadó és könyvterjesztő is lett — egy személyben. Isten tudja, honnan szerzett hozzá pénzt e templom egere, ez az igazán a harmadik világot közelítő szegénység szintjén élő testvérünk. A harmadikén, akiken még holtában is segíteni akar a gyászjelentés szerint. *A Magyar Katolikusok Szenvedései*-t még németül és angolul is meg tudta jelentetni. Ma Taszáron is művelődhetnek belőle a magyar katolikusok helytállásának tárgyában az ENSZ-katonák.

Mi volt a titka ennek a nagyszerű életnek? A legmelegebb istenszeretet. A szívével szerette azt, akinél végre örök otthonra lelt. Zsinat után is mondta az egész zsolozsmát, elmélkedett, gyónt hűségesen, a szentmisét soha nem hagyta el. Összedolgozott a ferences Asztrikkal, aki annyi lélekemelő és nemes ízléssel festette ki a templomokat, amelyekben Gyuszi szolgálta Istenét egyházában. Gyermekkorától fogva ápolt nagyon mély szeretettel vette körül az Oltáriszentséget. Ez magyarázza talán leginkább jézusi papi életét.

Gyuszikám! Nem ismerem odatúli napirendedet. Ejtőernyős Testvérünk, légy sokat velünk. Taníts bennünket megvesztegethetetlen prófétai bátorságodra. Taníts bennünket teljes szívünkből, a te melegségeddel szeretni Istenünket. Taníts bennünket hűségre ahhoz az egyházhoz, melybe beleszülettünk, s amelyet nekünk, katolikusoknak (mert ki másnak?) kell életünkkel jézusibbá, szentebbé formálnunk. Taníts bennünket naponta megtérni Istenünkhöz, akinél Te már színről-színre módon vagy otthon. Imádkozzál értünk, hogy örömöd lehessen bennünk, hűségünkben. Neked is, Istenünknek is és Jézusunknak, egyetlen Tanítónknak is. Amen.

***

Istenem! Gyuszi bácsi élete és visszatérése Hozzád egy hitvallás-sort indított el bennem:

— Hiszem, hogy a hit az élet ereje, ha az ember élő, akkor hinnie kell Valakiben, mert ha nem hinné, hogy Valakiért (valakikért) élnie kell, akkor nem élne.

— Hiszek a Lélekben, mely szereti a világot. Hiszem, hogy jó „tyúkanyó" módjára érdemes egybeszeretni a kendermagost, a kopasznyakút, az irombát és a húshibridet. Hiszek a nacionalizmus nélküli, válogatás nélküli szeretetben.

— Hiszek az Igazságban, a nemzeteken felülálló, egész világnak szóló Igazságban, mely túl van a politikán, mert a Te világod nem evilágból való! Tudom, hogy az 1991. áprilisában megjelent cikkek, melyek Testvérem ellen tiltakoztak, az evilág igazsága. Tudom, hogy amit leírt a „Magyar katolikusok szenvedései" című könyvében, azt nem a saját kárpótlásaként írta le, hanem a katolikus egyház és a világ hatalmasai együttműködésének bizonyítékaként.

— Hiszek a Lélekben, mely szereti a világot válogatás nélkül s nem engedi a konkolyt kigyomlálni a búza közül. Elég a konkolynak a maga baja! Sosem gyomlálni, hanem másnak úgy tenni, mint magunknak szeretnénk!

— Hiszek a szolgáló szeretetben, melyet megelőz az értelem, mely hűséges szolgája annak a célnak, amit el nem ér.

— Hiszem, hogy érdemes börtönviseltként, ide-oda helyezettként, kifosztottként, a kedvencek által meglopottként is hallgatni a belső szóra, mert nem leszünk ezek által kevesebbek, hanem többek!

— Hiszem, hogy a legfontosabb a belső szó irányítása, szemben az egyéb nagyságnak megfelelni akarásnál!

— Hiszek az egyszerűségben, elhiszem, hogy a kisegér is olyan aranyos, s olyan jól el lehet vele beszélgetni esténként.

Gyuszi bácsi ember volt, aki hitt az emberben botlásai ellenére is. De amikor az emberben hitt, valójában Benned hitt. Tudta, hogy az embert a világ nyitja és sújtja is egyszerre. Tanultam Tőle megértést, türelmet, mert amikor már sokunk türelme elfogyott, Ő a kisebb mellé állt, védte őt, mint az igazi „tyúkanyó"!

— Hiszem, hogy a „tyúkanyó" nem magának neveli csibéit, hanem az egész udvarnak. Nem féltékeny, inkább nyitott más „tyúkanyók" felé, ők hogyan csinálják; tapasztalatátadásra, lelkigyakorlatok tartására más „udvarbelieket" is meghív. S örül, ha saját táplálékán túl „kiscsibéi" más eledelre is megéheznek.

— Hiszek a békében, a harmóniában, melyet egy egyszerűen leélt élet adhat. Tekintélyként csak Téged elismerve, világi-egyházi tekintélynek meg nem hajolva, a rábízottakat összeterelve, s mindannyiunk anyját — a Szűzanyát — nagyon szeretve, életét a Te tenyeredben megélve *érdemes!*

Hidd el, miattunk is érdemes volt! Amen.

***

Mennyei Atyánk!

Nehéz szavakba foglalni az embert! Észrevenni, rácsodálkozni, felfedezni még nehezebb! Vajon nekünk sikerült?

Gyuszi bácsi soha nem tartozott azok közé, akik puszta megjelenésükkel, szövegükkel vagy különleges nézeteikkel — szinte magától értetődően lenyűgözik az embereket. Nem tartozott azok közé sem, akik egyből a figyelem középpontjába kerülnek. *Az embert azonban nem ez méri le.* Sokkal inkább az, hogy a nehéz, embert próbáló helyzetekben miként viselkedik. Gyuszi bácsi komolyan vette a jézusi szót: „Ha valaki követni akar engem, tagadja meg önmagát, vegye fel keresztjét és kövessen" (Mt 16,24). Életének nem minden percében volt erre ennyire élesen szükség. Amikor azonban választania kellett, mert az embereket nyírták mellette, ő készen állt, és kiállt mellettük.

Életét — nemcsak esetenként, hanem folyamatosan — a szeretet szolgálatába állította. Számára *ember* volt az ember, még a cigány, a szegény, a nyomorult vagy a bűnös is. Megpróbált mindenkin segíteni, de nem volt hülye: pontosan tudta, hogy vannak, akik kihasználják. Ennek ellenére mindig lehetőséget adott számukra a változáshoz.

Voltak hibái is: szelektív hallása sokszor kiszűrte a gondolatmenetébe nem illeszkedő gondolatokat.

Ismerte a munka gyötrelmeit, és örömét is. Hiteles életet élt és példát adott számunkra, fiatalok számára is. Életének nem a veszélyes kanyarok vagy a szembesávba tévedések voltak leglényegesebb vonásai. Ezzel szemben megtanulhattuk tőle — ha akartuk — az igénytelenséget kényelmi szempontjaink tekintetében, a bizalmat, ráhagyatkozást Istenre.

Mennyei Atyám! Az az Ország, amellyel meg akarsz ajándékozni bennünket, időtlen, és magában foglalja térhez és időhöz kötött világunkat is. Gyuszi bácsi most is közöttünk lehet, bár teste már nem él. Rajtunk múlik, hogy találkozni akarunk-e vele, akarunk-e közelebb jutni Hozzád — általa. Amen.

Emlékezés Anyám halálára

Szüleim azon ritka házaspárok közé tartoztak, akik megünnepelhették a vaslakodalmukat. Ez 65 éves együttélést jelent, s idős lelkipásztorunk számára is első alkalom volt, hogy ilyen házaspárt áldhatott meg az oltár előtt.

Édesapám másfél év múlva, 94. évében rövid betegség után csendesen meghalt. Édesanyám akkor hozzánk költözött, és 6 évig élt közöttünk szerényen, jóságosan, egyre csendesebben. Amíg csak fizikummal bírta, mindennap lement a házunkban lévő kápolnába szentmisére. Fontosabb volt számára az Élő Kenyér a mindennapinál. Mikor gyengesége miatt erről le kellett mondania, öregsége legnagyobb szomorúsága szakadt rá.

Két évig volt fekvőbeteg. Kevés dolog érdekelte már, a dédunokái is inkább fárasztották, de az első pénteki szentáldozásokra mindig nagy izgalommal készült. Nagyobb ünnepeken is feljött az atya, és ezek igazi szent ünnepek maradtak számára egész életében.

Nehéz teher ágyhoz kötve tehetetlenségben, kiszolgáltatottságban élni. Igaz, beteget gondozni, huzamosan ápolni is nehéz. S bár az ápoló az erősebb, fölényben lévő, mégis gyakori tapasztalat, hogy ő veszti el hamarabb a türelmét. A szegény beteg az ő programját teszi tönkre váratlan rosszullétével; az ő munkája közben csenget; az ő ebédje idejében kéri az ágytálat; az ő álmát zavarja gyakori nyugtalanságában; minden nyavalyájával az ő terhére van. Pedig a rossz a betegnek rossz igazán! A hányinger, a szívdobogás, a légszomj, a fájdalom. Őt gyötri az ágy, ha megfordításért csenget; nem tudja, hogy a másik eszik, vagy, ha tudja is, az ő hasát csikarja a hashajtó, ő retteg, hogy az ágyba megy (s ha mégis megtörténik, neki tesznek szemrehányást, pedig ő szégyenkezik, ő a megalázott); ő lát éjjel rémképeket, és bizonytalansága, félelme készteti, hogy hozzátartozójáért kiáltson.

„Viseljétek el egymást!" „Hordozzátok egymás terheit!"

„A szeretet türelmes... nem keresi a magáét."

Édesanyám nagyon türelmes volt. Sok fájdalmat elviselt, de nem panaszkodott. Csak azt kérdezte gyakran, hogy vajon miért kell neki még élnie? Ilyenkor azt mondtam, hogy biztosan azért, mert még szükség van az imáira. Napi öt-hat órát imádkozott. Pontosan, meghatározott szándékokra, kötelességszerűen, akármilyen rosszul volt. is Aztán elgondolkodott a régi dolgokon, és erről szívesen beszélgetett, ha volt kivel. Türelmesen viselte az egyedüllétet, pontatlanságaimat, szelességeimet, amikkel nem kevés kellemetlenséget okoztam neki.

Az utolsó három hónap a szellemi leépülés idejévé vált. Nappal aludt, éjszaka nyugtalankodott, kiabált, jajgatott. Nem tudott egyedül imádkozni sem. Tartotta az imakönyvet, de nem lapozott, a rózsafüzéren nem morzsolt az ujja. Akkor kezdtünk el együtt imádkozni. De már a kevés is fárasztotta. Ha megkérdeztem, kér-e valamit, mindig csak azt mondta: szeretetet.

Halála előtt három héttel történt a baleset. A szobavécé használatához a család minden rosszallása ellenére mindketten a végsőkig ragaszkodtunk. Egyrészt, mert fájó gerince miatt az ágytálat nem tudta használni, másrészt, mert neki ez volt az egyetlen lehetősége az ágytól elszakadni; én meg abban reménykedtem, hogy ez a kevés függőleges testhelyzet is javít a vérkeringésén és segít karbantartani. Nagyon féltem a fölfekvésektől. (Az Úristen haláláig megkímélte ettől a fájdalomtól.) De az utolsó időben már kész hazárdjáték volt ez a művelet, s én mindig hálát adtam, hogy szerencsésen visszaértünk. Aztán egyszercsak nem sikerült. Lecsúszott az ágy széléről, alácsavarodott a karja és eltört. Odarögzítették a mellkasához. Nem tudtam többé felültetni sem. Be kellett kötni a katétert. Lepedőt hengergettünk alá, azzal együtt emelgettük, forgattuk. Nagyon szenvedett. Nem pihent sem éjjel, sem nappal. Egymás után adtam a fájdalomcsillapítót, a nyugtatót. Mikor már semmi sem használt, kértem orvos bátyámat, adjon valami kábítószert, mert nem szeretetből való hagyni ezt a sok szenvedést. Három este kapott belőle. A harmadik éjjel már nem használt. Nyugtalanságában felkiáltott: Anyám, Édesanyám! Megborzongtam. Gyerekkoromban azt hallottam, hogy aki a halott hozzátartozóját hívja, az hamarosan meghal. Reggelre elcsendesedett és nyugodt volt egész nap. Keveset evett is még, de már nem beszélt, csak imánál mozgott kissé az ajka. Este minden gyógyszer nélkül nyugodtan elaludt. Hajnalban arra ébredtem, hogy hangosan lélegzik. Nem horkolt, nem hörgött, de nyitott szájjal mélyeket lélegzett. Haldoklott. Pár hónap múlva lett volna 90 éves.

Két nap múlva első péntek, azt már nem biztos, hogy megéri. Üzentem az atyáért, és telefonáltam a testvéreimnek. A Szentostyát csodálkozásunkra még le tudta nyelni. A Szentkenet fölvételét is tiszta értelemmel, komolyan fogadta. Aztán lehunyta a szemét. A többi idő az eszmélés határán hol innen, hol túl zajlott. Hangosan imádkoztam mellette, és hálát adtam azért, hogy sok „kötött" imádságot ismertünk közösen, mert éreztem, ha kábulatából eszméletre tér, felfogja és átadja magát az imának. Egyszer, álmából szinte felriadva, ijedt szemmel kérdőn és kérőn nézett rám: — Mondd, mi történik velem, félek — mondta a tekintete. — Édesanyám, hazamegyünk! A Mennyei Atya kitárt karokkal várja odaát! — Kissé mosolyra rándult az ajka, és újra elaludt. Imádkoztam és azon elmélkedtem, hogy a magzat is megvajúdik azért, hogy a biológiai létbe megszülessen. Az agónia pedig vajúdás azért, hogy az öröklétbe megszülethessünk.

Kis asztalkán ott sorakoztak a kedves szentjeiről szóló imakönyvek. Mindből imádkoztam valamit és kértem a szenteket, jöjjenek és segítsenek neki. És éreztem, hogy ott vannak. Tisztább lett a levegő, szárnyalóbb az ima és áramlott a szeretet.

Dél felé megjött a bátyám és megvizsgálta. Tiszta volt a tüdeje, jó a vérnyomása, csak a szíve vert szaporábban.

— Semmi oka, hogy meghaljon, de meg fog halni...

A gyertya csonkig égett.

Délután megjött a nővérem, este két gyermekem. Felváltva, meg együtt imádkoztunk mellette. Akkor már órák óta aludt. Gyermekeim búcsúzkodtak. Épp kísértem ki őket, mikor nővérem kiszólt. — Nem lélegzik! Síri csend volt. S akkor olyan öröm tört fel belőlem, mint amikor a szülőágyon felsírt a gyermekem Megszületett! — zokogtam nyakába borulva enyéimnek, — megszületett! Énekeljünk Te Deumot! Kissé meghökkentek, aztán nővérem letérdelt, és elkezdte: Krisztus lelke, szentelj meg engem... Aztán elmondtuk a Mindenszentek litániáját (gyermekkoromban azt hallottam, hogy halott mellett így illik) és szép régi, veretes szövegű halottas imákat a régi imakönyvből. Eszembe jutott, hogy az állát fel kellene kötni. Fiam azt mondta, hagyjuk szépen békében, de én erősködtem. Olyan gyengéden, figyelmesen tekerte rá a gézt, mintha fájó sebet kötözne. — Még meleg a teste, még nem szakadt ki belőle teljesen a lélek — mondta csendesen, megnyugtató kedves hangon. — Itt van, lát bennünket, nagyon örül, de még nem is tudja igazán, mi történik vele. Jó neki, ha szeretettel beszélünk róla, mert a szeretetnek nincsenek korlátai.

Nővérem szeme kerekre nyílt a kissé ezoterikus gondolat hallatára, de nekem nem volt újdonság, és békességes örömömben jól is esett hallani. — Ha ez így van, nem volna szabad hagyni, hogy elvigyék! — mondta sírva a lányom. Megbeszélgettük, hogy mennyivel emberségesebb volt a háznál ravatalozás, a virrasztás, a rokonok, ismerősök kegyeleti látogatása.

Csak órák múlva jelentettük a halálesetet. Mikor az orvos elment, én is elküldtem mindenkit aludni. Egyedül maradtam az én újszülött halottammal. Még életében, ha valamit mulasztottam, vagy türelmetlen voltam, rögtön arra gondoltam, hogy fog ez majd bántani a halála után. Kezdtem számbavenni bűneim, de mintha hallottam volna fiatalosan csengő nevetését:

— Ugyan, hagyd a csudába, kit érdekel már ez most! — Megbocsájtott! Már nem mondtam szóbeli imát. Átadtam magam a rám sugárzó, jó illatú békességnek s néztem kisimult, sápadt arcát, mozdulatlan, hűlő testét, és nem volt bennem semmi viszolygás, semmi idegenség, csak mindent átölelő békesség és szeretet. Csendesen rendet csináltam, összeszedtem a temetéshez szükséges iratokat. Ébredeztek a madarak a kertben, mikor jöttek érte. A koporsó is fehér meg a hullaszállító autó is.

Lefeküdtem és rögtön el is aludtam. Vekkercsörgére ébredtem. Anyukám! — hasított belém a gondolat. S megjelent előttem a képe.

Mátyásföldön a kertjükben mindkét oldalán virággal szegélyezett út vezetett a kaputól a házhoz. Amikor csöngettünk és észrevette, hogy mi vagyunk, széles mosollyal, kitárt karokkal jött kaput nyitni. 15 éve eladták a mátyásföldi kertet. Azóta már csak ritkán emlegettük. S most ezt a képet láttam, ahogy jön vidáman, szeretettel a virágos úton felém.

— Ugye, Istenem, már Nálad van? — volt szívem első gondolatja.

A temetésre úgy készültem, mint egy nagyon szép ünnepre. Kiterjedt a rokonság, sok barátnak, ismerősnek küldtünk gyászjelentést. A Gellért-templom közösségi termében készítettünk agapét. Sütöttem, rendezkedtem, mint gyermekeim esküvőjén.

A Gellért-templomban szép a temetés. Szentmisével kezdődik s az urna az oltár mellett van felravatalozva. A fehér szemfedőn kis koszorú, lelógó zöld indái mint a menyasszonyi csokoré. Öt nap múlva lett volna édesapám 100 éves, születésnapjára újra megkapta édesanyámat menyasszonyának.

Nem volt gyász, csak meghatottság. Sok kedves rokon, barát jött el. A temető hangos volt az együttimádkozástól, énekléstől. Igazi szép ünnep volt.

Itthon előkerestem egy fényképet és tartóra tettem. Édesapám 90. születésnapján készült. Egymásra nevetve állnak a terített asztal mellett. Meg-megállok előttük, megsimogatom őket hálás tekintettel és kérdem anyámat:

— Anyuka, ha nekem is eljön az utolsó órám, ugye eljössz elém a virágos úton, megfogod a kezem és segítesz átlépni a kapun?

Trásyné Éva

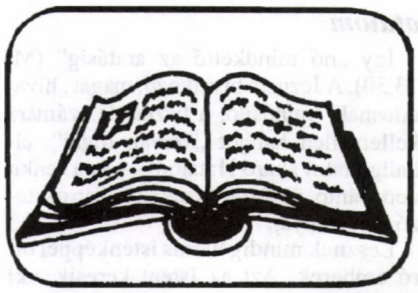

BIBLIA

Az októberi elmélkedéseket Tarnai Imre nagyoroszi, a novemberieket Galla Gábor darnózseli plébános készítette.

Október 6. — Évközi 27. vasárnap — Mt 21,33–43 — Isten terveinek kudarca

Ahogyan a Máté-evangélium leírása szerint Jézus egyre délebbre húzódik, a napfényes Galileából a zord júdeai hegyvidék felé, úgy lesz egyre több nyoma annak, hogy mi játszódik le lelkében. A Szeretet hozta őt ebbe a világba, boldogságot hozni jött az emberiség számára, és akik fő segítői kellett volna hogy legyenek, azok fő kerékkötői lettek. Nem csoda, hogy ki-kiborul.

Már Jeruzsálemben van. Már csak néhány nap választja el a letartóztatástól. Ott látja maga körül azokat, akiknek ősei sorozatosan rontották el a történelem folyamán Istennek népével kapcsolatos szép terveit, és akiknek most azon jár az eszük, hogyan „töltsék be őseik mértékét” (Mt 23,32), hogyan hallgattassák el őt, aki legilletékesebbként szerette volna közvetíteni és megvalósítani ezeket a terveket. Egymás után ömlenek belőle a prófétai cselekedetek és példabeszédek, amelyekben lelkének keserűsége tükröződik, mielőtt egészen nyíltan kiáltaná feléjük a hétszeres jajt és — az őket oly nagyon tisztelő nép előtt őket lejárató és ennek következtében saját sorsát alighanem végképp megpecsételő — megszégyenítő, mondhatni durva korholásait.

Prófétai cselekedet volt az árusok kiűzése a templomból, valamint a terméketlen fügefa megátkozása és elszáradása, amely történetek ezúttal nem kerültek elő a vasárnapi evangéliumok sorában. Hallottuk viszont múlt vasárnap az engedetlen testvérekről szóló — félre nem érthető! — példabeszédét, és hallottuk ma, hogy milyen képbe öltöztette saját sorsát és e a sors következményeit azok számára, akik azt előidézik.

„Fiamat *csak* becsülni fogják!!!” — Micsoda bizalom árad ezekből a szavakból! *Nem törvényszerű,* hogy a prófétagyilkosok unokái Isten-gyilkosokká legyenek! Megvan az esély, hogy jóvátegyék atyáik bűnét. Istennek (feladatra!) kiválasztott népe, Istennek gyermekei ők minden gyarlóságukkal, sőt gonoszságukkal együtt. Itt az alkalom, hogy népük nevében most odaborulhassanak Az elé, akit őseik oly konok következetességgel hagytak rendre cserben, vervén és ölvén meg küldötteit. Odaborulhassanak, és kimondhassák a szót: „Atyám, vétkeztem” (Lk 15, 21), hadd következhessék a boldog lakoma!

De nem ez jön! Szomorú véget ér a példabeszéd, mert szomorú véget fog érni az, amit példáz. És még szomorúbb véget ér majd azok sorsa, akik nem tudtak élni a feléjük áradó bizalommal.

*

Kikről, kiknek szól a példabeszéd? A 45. vers tanúsága szerint a főpapok és farizeusok megértették, hogy róluk, nekik.

De őrajtuk már régen beteljesedett: már régen „elveszítették Isten országát”, már réges-régen meg is haltak; a példabeszéd szavai pedig még most is visszhangoznak. *Kiknek* számára? Azoknak számára, akik *most* lennének örökösei az Országnak. Akiknek *most* volna lehetőségük rá, hogy „beszolgáltassák a termést”, amit a Szőlősgazda most *tőlük* vár. Akikhez legalább olyan bizalommal küldi *most* a Fiát, mint annakidején amazokhoz.

Megérted-e, Testvérem, hogy a példabeszéd Rólad szól?! Vajon a Te esetedben is csődöt mond a Gazda bizalma? Te is kidobod a Teáltalad bérbe kapott „szőlőből” — az életedből — „az egyetlen kedves fiút”, akivel nap mint nap találkozol, amikor koldus képében nyújtja Feléd a kezét az aluljáróban, vagy szeretetre szomjas hozzátartozód szeméből néz Rád türelmet és megértést kérve, vagy amikor India felől hallod segélykiáltását?

Ugyan forduljon már meg az előbb vázolt kép sötétülő trendje! Teremjük meg a gyümölcsöt, amelyet a Gazda vár tőlünk, fogadjuk örömmel hozzánk küldött Fiát, és tegyünk róla: tudjon velünk együtt örvendezni azon, hogy mégsem jött el hiába!

Október 13. — Évközi 28. vasárnap — Mt 22,1–14 — Ki fogadja el Isten meghívását?

A jóságos, övéinek javát akaró Gazda immár Király a mai példabeszédben. De így sem becsülik jobban: szolgái hasonló sorsra jutnak, mint az előző példabeszédben. Pedig ezúttal nem is végrehajtani jönnek, hanem jó hírt hoznak: „Várnak titeket a királyi lakodalomba!” A válasz: a jó hír hozóinak bántalmazása, meggyilkolása.

Lehet-e ésszerű magyarázatát adni ennek a durva visszautasításnak? Aligha. Nagyon is jól tudják a meghívottak, hogy mi várná őket a Király udvarában. Hát akkor miért nem hallgatnak a józan eszükre? Valószínűleg azért, mert már régen eltorzult az *értékrendjük*. Elhitték a Kígyónak, hogy az Isten be akarja őket csapni, amikor elmondja, hogy mi szolgálná javukat. Nem kell nekik olyan Isten, aki előtt csak „menyegzős ruhában” illik megjelenni, akkor sem, ha ezt a ruhát ő maga ajándékozza. Jobban érzik magukat saját rongyaikban, és teremtenek maguk számára olyan istent, akivel, amivel a kapcsolat úgy látszik, hogy rövid távon rentábilisabb.

A majorban nem várja ugyan terített asztal őket, csak verejtékes munka: dehát ebből lesz a PÉNZ úr. Hogy minek? Csak! Miért kell ezt még tovább kérdezni? Hát nem axióma-e, hogy PÉNZ úr hozza a boldogságot? Igaz ugyan, hogy minél több van belőle, annál jobban érzem a még-több hiányát, annál elégedetlenebb vagyok; de homokba dugom a fejem: nem akarom észrevenni, hogy PÉNZ úr, aki a bakon ül és hajt engem, tartja elém a kielégülést, a végső boldogságot ígérő szénacsomót, ami a kocsival együtt mozog, következésképpen elérni sose fogom.

Zavaró a 7. vers. Ez a haragra lobbanó, bosszúálló király sehogy sem példázza azt a Királyt, Akit Jézus bemutatott nekünk. Nem tudom másképpen magyarázni, mint hogy a történet színező eleméről van szó csupán. Emberek világából van a példa; márpedig ha ilyesmi az emberek világában esik meg, akkor sajnos magától értetődőnek látszik az ilyesfajta reakció a király részéről. Nem szabad a hasonlat minden apró mozzanatában párhuzamot keresni.

Nem zavar viszont, sőt nagyon is beleillik az evangélium összképébe a 9. versnek e három szava: „akit csak találtok”. A személyválogatást nem ismerő Király szólal itt meg. És bizony „jó” és „rossz” egyaránt található az utakon. Mind jönnek. A rosszak is. Mégis: csak egyről hiányzik a „menyegzős ruha”. A többi „rossz” hiába rossz: ott a helye a lakodalomban.

Ugyanaz a keserű szájíz érezhető e példabeszéd mögött, mint a múlt heti mögött. De itt is optimista a végkicsengés. Múlt héten úgy fogalmazta meg a Tanító, hogy követi majd a jelenlegi választottakat „olyan nép, amely megtermi gyümölcsét”. Ma meg elmondja, hogy — a meghívottak közömbössége és rosszindulatú hozzáállása ellenére is — „megtelik a lakodalmas ház vendégekkel”.

*

Ott leszel-e köztük? Rajtad fordul!

Október 20. — Évközi 29. vasárnap — Mt 22,15–21 — Igaz-ság és Hatalom

Lassan közeledünk az egyházi év végéhez — ami a végső, nagy „aratást" (Mt 13,39) szimbolizálja –, és ezzel együtt a Máté-evangélium végéhez is, amely ebben az esztendőben az évközi idő vasárnapjainak folyamatos olvasmánya volt.

Január közepén olvastuk el, hogyan költözött Jézus Kafarnaumba, tele a munkakezdés lelkesedésével, tele reménnyel és bizakodással, és hogyan idézte ezzel kapcsolatban az evangélista Izajást: „A nép, mely sötétségben ült, nagy világosságot pillantott meg..." (Mt 4,16). Ez a világosság nyomta rá bélyegét a kezdetekre: a napfényes, barátságos galileai tájakon elhangzott a hegyi beszéd, nőtt az új Rabbi népszerűsége, minden telve derűvel, a kibontakozás reménységével.

Aztán egyre sötétült a kép. A népszerűség nem hagyott alább, de egyre-másra tűntek elő baljós jelek is. Szeretik a Mestert — de nem értik. Nő a szakadék közte és hallgatói között, akik teljesen mást várnak tőle, mint amit ő nyújtani szeretne. Hozzá a Hatalom áskálódásai. Egyre világosabban látszik, hogy egymással soha fedésbe nem kerülhető két világ az Ő világa és a Hatalom világa.

Meglátszik ez a módszereken is. Ahogyan néhány nap múlva majd Annásnak fogja mondani: Ő mindig nyíltan és kertelés nélkül adja át azt, ami a lelkében él (vö. Jn 18,20). A Hatalomnak pedig a természetéhez tartozik, hogy célja elérésének érdekében nem riad vissza kerteléstől, képmutatástól, alattomos, hazug hízelkedéstől. És igaz ez akkor is, ha *vallási* hatalomról van szó, éppen azért, mert a Hatalom természetéhez tartozik. Amint ez a mai történetből is kitűnik. „Vallásosnak" mondják ők magukat, annak tartják őket mások is, de egyáltalában nem érzik ezzel összeegyeztethetetlennek a hatalmi módszereket, hiszen az „igazság" (mármint az *általuk képviselt* igazság) érdekében alkalmazzák azokat. Ördögi körbe keverednek: az „igazság" szolgálatában szembekerülnek az *igaz*-ággal. A Sötétség elfojtja a Világosságot.

De nem tudja csírájában elfojtani! Elég az, hogy *vannak*, akik „nem hajtottak térdet a Hatalom előtt" (vö. 1Kir 19,18), nem „adták a Császárnak" azt, ami az Istené: elindul az Isten Országa, a Világosság Országa. A kezdeti remények valóra válnak. „Elválik a tüdő a májtól": megmarad a Hatalom világa a maga álságaival, de a „kisded nyáj", amely hajlandó ettől elhatárolni magát, nemcsak megpillantja a világosságot, hanem maga is Világossággá válik.

Így „nő mindkettő az aratásig" (Mt 13,30). A Jézusra hivatkozó, magát „hivatalosnak" minősítő, a tiszta, de számára kellemetlen hangot „szaván fogni", elhallgattatni akaró Hatalom — és a senkit nem bántó, üldözött Jézus sorsában osztozó kisded nyáj.

Lesznek mindig hamis istenképpel bíró emberek. Azt az Istent keresik, aki Hatalmas (mármint olyan értelemben, ahogyan a földi hatalmasságok), azért, hogy ha velük kapcsolatba kerülnek, „protekciójuk" legyen nála, és részesedhessenek a hatalmából. A hatalomból, amely — az „igazság" védelmében — csapdát állít, szankcionál, kiközösít, kárhozatba dönt... Egyszóval csupa olyasmit tesz, ami nemcsak hogy idegen Jézus Istenének világától, a szeretet világától, hanem pontosan az, ami az emberiség vesztét okozza, és amitől megváltani a Megváltó közénk jött. — És *lesz mindig* kisded nyáj, amelynek mindezek ellenére sem szabad félnie (Lk 12,32)!!! Már csak azért sem, mert — mint Mesterének, neki is — csak „a testét tudják megölni" (Mt 10,28). Ha saját maga nem adja lelkét a Császárnak, az mindig az Istené marad.

Október 27. — Évközi 30. vasárnap — Mt 22,24–40 — Kié a végső győzelem?

Roppant szemléletesen írja le Máté, mint cserkészik be módszeresen Áldozatukat a kopók. Egymással egyébként kibékíthetetlen ellentétben álló csoportok szövetkeznek most a közös Nagy Ellenfél kikészítésére. Egymást váltogatják, mindegyik a maga módszereit veti be. Az Ellenfél pedig sorra veri vissza a támadásokat, sorra „hallgattatja el" őket.

Hogy mitől csapda a mai kérdés? Be akarja bizonyítani, hogy ez a botcsinálta tanító, ez a faluról — pláne *galileai* faluról! — szalajtott senki a teológia finomságaihoz nem konyít. Hadd lássa meg ez az ostoba nép, amelyik rajong érte, hogy orruknál fogva vezeti őket: olyasmiről beszél, amihez igazából nem ért! Nem is érthet, hiszen a teológusok maguk sem értenek egyet egymás közt a felvetett kérdés tekintetében; tehát — még ha esetleg mondana is valamit — bármi legyen is a válasza, biztos, hogy lesz olyan teológiai irányzat, amelynek képviselői elfogadhatatlannak találják azt.

De most is csalódniok kell. Elméleti „teológiai" kérdésben is éppoly fölényes nyugalommal áll helyt és kerüli ki a csapdát Jézus, mint a kazuisztikában (az adófizetés megengedhetőségének kérdésében) vagy az eszkatológiában (a feltámadás problémakörében). Válaszában a Tóra két különböző helyén található két mondatot ötvözi eggyé, megfogalmazván azt az általunk „főparancsnak" nevezett szöveget, amelyik a saját tanításának lényegét tartalmazza.

Ismét egy eset, amelyik azt bizonyítja, hogy az Ördög is az Isten malmára hajtja a vizet. Nincs olyan húzása, amelyik végső soron ne az Isten ügyét vinné előbbre. Mint ahogyan a Szél és Nap versengéséről szóló mesében: minél jobban erőlködik a Szél, hogy letépje a vándor köpenyét, annál jobban szorítja az magához. Az erőszak végső következménye pontosan az ellenkezője annak, amit az erőszak elérni szándékozott. Ha támad a betegség, az immunrendszer működésbe lép, és kidolgozza az ellenmérget: ellenállóbbá lesz a szervezet, mint lenne akkor, ha támadás nem történt volna.

Megértem a zsoltáros optimizmusát: „Nem félünk, bár a föld remeg, s tenger mélyébe omlanak a hegyek." (Zsolt 46/45/,3). Pedig ő még nem ismerte Jézust. Mi már ismerjük Őt és imponáló fölényét, amellyel nemcsak visszaverte ellenfeleinek támadásait, de saját hasznára kamatoztatta azokat. Mint amikor valaki arra használja a feléje hajigált ágyúgolyókat, hogy felépíti belőlük a maga várkastélyát. Hogy az Erőszak fizikailag megsemmisítette őt, az mitsem számít. Sőt ez szolgáltatta az alkalmat legnagyobb győzelméhez: feltámadásához.

„Küzdelem az ember sorsa a földön" — panaszkodik Jób (7,1). Ugyanez a mi számunkra nem panasz, hanem lelkesítő kiáltás. Küzdelemből győzelem fakadhat. És fakad is, ha Azzal indulunk a küzdelembe, Akin *csak* a fizikai erőszak fogott.

Küzdünk az Erőszak ellen azáltal, hogy nem veszünk részt benne. Abban a világban, ahol általános a vélemény, hogy csak a másik elnyomása, eltiprása, megsemmisítése árán boldogulhat az ember, ahol az a vélemény, hogy „jogos az önvédelem": megmutatjuk, hogy lehet az ellenséget is szeretni, akkor is, ha az végső romlásunkra tör.

Küzdünk a Hatalom ellen azáltal, hogy nem hajolunk meg feltétel nélkül előtte. Abban a világban, ahol az emberek többsége úgy akar érvényesülni, hogy dörgölődzik a Hatalomhoz, és magáévá teszi azt minden igazságtalanságával együtt, megmutatjuk: lehet úgy is élni, hogy az ember *csak* a lelkiismeretének engedelmeskedik, akkor is, ha ezáltal a társadalom perifériájára kényszerül.

Küzdünk a Pénz egyeduralma ellen azáltal, hogy arra használjuk anyagi javainkat, amire azokat az Isten adta: szeretetre, adásra. Abban a világban, ahol mindenki gazdagodni akar, nem törődvén azzal, hogy ezt csak mások kárára teheti, megmutatjuk, hogy ki lehet szabadulni ebből a rabszolgaságból, és hogy igazán boldogan élni csak szegényen lehet, mert csak így nem vádol a lelkiismeret, hogy én is oka vagyok a világon tapasztalható sok nyomorúságnak.

És végül — de nem utolsósorban — küzdünk az ellen, akitől egyedül kell félnünk, mert csak ő tud a kárhozatra taszítani (Lk 12,5): önmagunk ellen. Saját tunyaságunk, kényelemszeretetünk, önzésünk ellen. Küzdünk ellene azáltal, hogy nem teljesítjük a test minden kívánságát, csakis azokat, amelyek a szeretet szolgálják. Mert ezen függ az egész „törvény és próféták", ennek kibontakoztatására teremtette meg az Isten a világot, és ez az, ami „soha el nem múlik" (1Kor 13,8), akkor sem, amikor minden földi gazdagságot megevett a rozsda és a moly, amikor minden földi hatalmasság — világi és egyházi egyaránt — elveszíti erőszakon alapuló befolyását, és nyilvánvalóvá lesz, hogy a szelídeké a föld (vö. Mt 5,5).

November 3. — Évközi 31. vasárnap — Mt 23,1–12 — Kinek van igazi tekintélye?

Napjainkban sokat beszélnek a tekintély válságáról. Mit jelent ez? Sok gyermek számára nem tekintély a szülő, az iskolások számára nem tekintélyek a tanárok, a munkahelyen nem tekintély a főnök, és sorolhatnánk tovább a példákat. Hogy nem újkeletű problémáról van szó, az a mai vasárnap evangéliumi szakaszából is kiderül. Jézus éppen kora „tekintélyeseiről”, az írástudókról és a farizeusokról rántja le leplet, és mutat rá tekintélyük hamisságára. Milyen módon teszi ezt? Nem egy tömör mondattal intézi el őket, hanem részletesen elemzi magatartásukat. Tanítványait ezáltal akarja megóvni a hamis tekintélyre törekvés csapdáitól, tanítványai révén pedig minket is.

Jézus éles szemmel veszi észre a farizeusi tekintély hamisságát. Azt gondolom, hogy szükség is volt erre, mert a hamis tekintély szemfényvesztő módon tudja félrevezetni az embereket, és úgy tudja magát feltüntetni, mint az egyetlen helyeset, jót és igazat. Jézus a hamis tekintélyt három vonással jellemzi:

1. A farizeusi hamis tekintélyre jellemző a szavak és a tettek közötti ellentmondás vagy mély szakadék. Mindez nem szorul különösebb magyarázatra, csupán annyit tennék hozzá, hogy a hamis tekintéllyel bíró ember vastag bőrrel az arcán, lelkiismeret-furdalás nélkül viselkedik így.

2. További jellemzője az önmagára irányított figyelem. A hamis tekintély mindig önmagát akarja előtérbe tolni. Ha valakinél azt látjuk hogy mindig önmagára irányítja a figyelmet, nyugodtan megkérdőjelezhetjük a tekintélyét. Ez az „önmagára irányított figyelem” jelen van napjainkban is. Hányszor hallunk ún. neves emberekről, sztárokról, akiknek mindegy, hogy mit írnak róluk, a lényeg az, hogy foglalkozzanak velük, jelen legyenek a médiában.

3. Az Istennek fönntartott atyai, és a Krisztusnak fönntartott tanítói tekintély kisajátítása. Nem tartom véletlennek,hogy Jézus utoljára említi ezt, hiszen csak az elmondottak ismeretében érvényesül a kijelentés súlya: a végtelenül szent Istennek mint Atyának tiszteletével szöges ellentétben áll minden hamis, öntetszelgő magatartás, amely még Istenre sincs tekintettel, az Istennek kijáró „Atya” megszólítást is önmagának sajátítja ki.

A hamis tekintély ismertetőjegyei után nézzük meg, melyek a valódi tekintély jellemzői. A valódi tekintély kulcsa a szolgálatban van: „A legnagyobb közületek legyen a szolgátok...” (11. v.). Ennek a jézusi kijelentésnek a fényében rajzolhatjuk meg a valódi tekintély vonásait:

1. Szüntelen törekvés arra, hogy életünkben összhangba hozzuk szavainkat és tetteinket. Nem biztos, hogy ez mindig sikerülni fog, de ez nem jelenti azt, hogy az erre való törekvésről lemondhatunk.

2. Megnyilvánulásainkban, szerepléseinkben, tetteinkben ne az legyen a célunk, hogy önmagunkat állítsuk reflektorfénybe. A rejtekben is látó Atyáért tegyük azt, amit tennünk kell. Ha megnyilvánulásaink belső mozgatórugója az Atya nevének megdicsőítése, akkor biztosan elkerüljük a hamis tekintéllyé válás csapdáját.

3. Az „Atya” név használatának elutasítása annak a kifejezését jelenti, hogy Isten atyaságának tiszteletén túl elutasítunk minden hamis tekintélyen alapuló alá-fölérendeltségi viszonyt ember és ember között. Isten atyaságának tisztelete szükségszerűen magában foglalja embertársainknak mint testvéreinknek a tiszteletét is, hiszen *egy* Atyának, a Mennyeinek vagyunk a gyermekei.

Jézus mai tanításában nem az a fő kérdés, hogy van-e tekintélyünk, vagy nincs, hanem az, hogy tartsunk önvizsgálatot, igaz vagy hamis-e az életünk, mert ennek a folyománya, hogy igaz vagy hamis-e a tekintélyünk.

November 10. — Évközi 32. vasárnap — Mt 25,1–13 — Az olajat most kell gyűjteni

Ahogy közeledünk az egyházi esztendő végéhez, a szentmisék szentírási szakaszaiban egyre gyakrabban hallunk a végső dolgokról, az örök életről, az odajutás lehetőségéről, feltételeiről. Erről szól a mai vasárnap evangéliuma is. Bevallom, az öt okos és az öt balga lányról szóló példázatot sokáig nem értettem. Értetlenségem akörül forgott, hogy Jézus követendő példaként állítja elénk azt az öt lányt, akik szorult helyzetbe került társnőiket egy jótanáccsal fizetik ki ahelyett, hogy megosztanák velük olajukat. Az a Jézus, aki meghirdette az adástörvényt, aki ahol csak tudott, segített a betegeken, éhezőkön, rászorulókon, aki egy pohár víz adását is meg fogja jutalmazni, most miért azokat dicséri, akik nem voltak hajlandók adni? Tudom, egy példázatnak az egészét kell nézni, ill. a példázat fő mondanivalóját kell kihámozni és nem egy-egy részletéből levonni általános következtetéseket. Mégis úgy éreztem, valamit nem értek itt.

Aztán egyszer megértettem a példázat lényegét. Ehhez egy többszáz kilométeres, fárasztó biciklitúra segített hozzá. Amint tekertünk a tűző napon, hegyre föl, rossz utakon, azon gondolkoztam, hogy egy ilyen túrára nem lehet eljönni megfelelő kondíció nélkül, mert vagy feladja az ember útközben, vagy végigkínlódja az egészet. A kondícióhoz pedig itt már nem lehet hozzájutni, azt bizony jóval előbb kell megszerezni edzéssel, futással, erősítéssel. Továbbá az én megszerzett kondíciómat a legjobb szándékkal sem tudom átadni senkinek, mindenkinek magának kell megszereznie a sajátját. Akkor értettem meg a mai példázat mondanivalóját.

Ha el akarunk jutni a menyegzővel jelképezett örök életre, akkor most kell fölkészülnünk rá. Most kell élnünk a lehetőséggel. Az „ej, ráérünk arra még” taktikája csődbe visz. Ha egyszer meghallottam az örömhírt, ha rátaláltam Isten Országára, nem mondhatom, hogy nem törődöm annak építésével, mert más fontosabb dolog van az életemben. Hányan és hányan csapják be önmagukat azzal, hogy azért nem tudják most teljes erővel építeni Isten Országát, mert *átmenetileg* fontosabb dolguk akadt: most tanulnom kell, most szerelmes vagyok, most lakásra gyűjtök, most a nyugdíjamat kell külön munkával kiegészítenem...

Ha mindig az átmenetit tartjuk fontosnak, akkor a lényeges lényegtelenné válik, s ezért nem teszünk semmit. Akkor csak a keserű felismerés marad: valamit végérvényesen elrontottunk, nincs olajunk, elszalasztottuk a lehetőséget, az alkalmas időt, amely rendelkezésünkre állt, és többé már sosem tér vissza.

Azt a bizonyos, örök életet biztosító olajat nekünk magunknak kell megszereznünk, helyettünk más nem tudja, mert ez az olaj nem tárgyiasítható valami, nem adható át. Hasonló a helyzet ahhoz, amit Jézus a kincsgyűjtésről mond: „Ne gyűjtsetek magatoknak kincset a földön, ahol moly és roszda emészt, ahol tolvajok betörnek és lopnak. Gyűjtsetek kincset a mennyben... Ahol a kincsed, ott a szíved is” (Mt 6,19–21).

Ez az olaj annak a szeretetnek az eredménye, aminek megélésére egy élet áll rendelkezésünkre, s amit mindig „most” kell gyakorolni. Mindennek van egy lényeges velejárója: az a biztos nyugalom, hogy jó úton járunk, és ha majd odaérkezünk, nem ér bennünket kínos meglepetés, hanem örömmel léphetünk be a Vőlegény menyegzőjére.

November 17. — Évközi 33. vasárnap — Mt 25,14–30 —
Bizalommal vagy félelemmel gondolunk-e Istenre?

Minden példabeszédnek megvan a háttere. Pontosabban Jézus a példabeszédeivel valamilyen fölmerült kérdésre, problémára válaszol. Így van ez a talentumokról szóló példabeszéd esetében is. Rögtön megkérdezthetjük, vajon ez a példabeszéd miért hangzott el, mi a háttere.

A háttér nem is annyira Máténál, inkább a párhuzamos helyen, Lukácsnál válik világossá. Lukács ugyanis így vezeti be a példabeszédet: „Miközben ezeket hallgatták, Jézus folytatta és egy példabeszédet mondott. Ugyanis már közel voltak Jeruzsálemhez, és azt hitték, hogy az Isten Országa hamarosan megvalósul" (Lk 19,11). Tudjuk, hogy az apostoli korban élő probléma volt Isten Országának közeli megvalósulása, pontosabban a rejtetten már jelenlévő Isten Országának teljes fényben való tündöklése. A talentumokról szóló példabeszéd viszont kijózanítólag hat a közeli eljövetel lelkes várakozóira, és Isten Országa megvalósulásának más dimenzióit helyezi előtérbe.

Mindezek előrebocsátása után kérdezzük meg, hogy mi a példabeszéd üzenete számunkra. A talentumokról szóló példabeszéd hagyományos, főleg népszónoki magyarázata a talentumoknak mint képességeknek, adottságoknak az értelmezéséből indul ki, melyeket természetesen azért kaptunk, hogy kibontakoztassuk őket. Kétségkívül van ebben az értelmezésben valami, de nagyon távoli az összefüggés a példabeszédbeli talentumok és a képességeink között. Úgy gondolom, Jézus másra helyezte a hangsúlyt.

Sokkal fontosabbnak tartotta azt, milyen az istenképünk, és azt, hogyan tekintünk Istenre. Ez elsősorban az elszámoltatásból derül ki. Figyeljük csak meg a szolgák magatartását! Vizsgálatunkat fordított sorrendben kezdjük, a harmadik szolgánál. Miért nem tudott ez a szolga eredményt fölmutatni? Tehetelensége, ügyetlensége miatt? Nem, hanem a félelme miatt. Félt a gazdájától. A félelem megbénította őt. Úgy tekintett a gazdájára, mint egy könyörületet nem ismerő, ítélő és büntető zsarnokra. Ezzel szemben másik két szolgatársa másként gondolkodott gazdájáról, őket a bizalom vezette, bizalommal tekintettek gazdájukra, és ez a bizalom nemhogy gátolta volna őket, hanem cselekvésre ösztönözte. Ha a példabeszéd logikájából indulunk ki, akkor még azt is megkockáztathatjuk kijelenteni, hogy ha e két szolga vállalkozása valamilyen oknál fogva nem sikerül, még akkor sem kapnak büntetést gazdájuktól, aki többre értékeli a bizalomból fakadó cselekvőkészséget, mint a félelem meghatározta tétlenséget.

A példabeszéd bennünket is önvizsgálatra szólít fel: Hogyan gondolkodom Istenről? Milyen a viszonyom Hozzá? Kudarcaim ellenére is tudok bízni Benne? Az evangélium istenképéhez próbálom-e igazítani a saját istenképemet, vagy szentnek és sérthetetlennek gondolom a magamét?

Ezekre a kérdésekre adandó válaszainkhoz a mai evangélium egy lényeges tájékozódási pontot kínál. Nem az a döntő, hogy elméletileg vagy verbálisan mit válaszolunk, hanem az a döntő, hogy az életünket, a magatartásunkat vizsgáljuk meg. Áthat-e minket az a bizalom Isten iránt, amit a példabeszéd sugall? Ha bénultság, tehetetlenség kerít hatalmába, ha félelem gátolja cselekvőkészségemet, nem azt jelzi-e ez, hogy egy szigorú, büntető Isten képe él a tudatomban? A talentumokról szóló példabeszéd arra is ösztönözni akar, hogy mindig tovább alakítsam, az evangéliumi istenképhez igazítsam istenképemet, s ezáltal az életemet. Nem az a döntő, hogy ebben a folyamatban ki hol tart; sokkal fontosabb a törekvés, a cselekvőkészség, amit e példabeszéd sugall.

November 24. — Évközi 34. vasárnap — Mt 25,31–46 — Krisztus királysága

Az egyházi esztendő utolsó vasárnapján hagyományosan Krisztus mint királyt ünnepeljük, ill. újabb elnevezéssel a „Mindenség királyát". Ez az elnevezésbeli kiegészítés tükrözi azt a szemléletbeli változást Krisztus királyi mivoltának értelmezésében, amely az elmúlt néhány évtizedben, a Zsinat utáni teológiában lezajlott.

Ma már világosan látjuk, hogy amikor Krisztus királyságáról beszélünk, akkor nagyon vigyáznunk kell arra, hogy az Ő királyságát ne a földi uralkodók mintájára képzeljük el. Bár éppen a mai evangéliumi tanítás beszél arról, hogy „amikor eljön dicsőségében az Emberfia s vele mind az angyalok, helyet foglal dicsőséges trónján" (21. v.). Itt azonban egy képet használ az evangélista, amit nem szabad összetéveszteni a tartalommal.

Krisztus királyságának jellemzői — ha már ennél a képnél maradunk — szöges ellentétben állnak a földi uralmak jellemzőivel.

Foglaljuk össze röviden a földi uralkodók jellemzőit! A földi király a társadalmi piramis csúcsán helyezkedik el, hatalmát mindenáron, akár erőszakkal is meg akarja tartani. Törvényei is ezt a hatalmat szolgálják, és adott esetben a jogtalanságtól sem riad vissza hatalma megtartása érdekében, éppen ezért erős karhatalmat tart fenn.

Jézus élete és magatartása homlok egyenest ellentétben áll ezzel a királyképpel, úgyhogy el is kellene felejtenünk Jézusra alkalmazni a királyi címet! Ugyanis egész életében a társadalmi piramis alján élt, és nem is kívánkozott innen fölemelkedni. Ellenállt minden olyan kísértésnek, amely a földi uralkodók mintájára akarta Őt királlyá emelni. Gondoljunk csak a kenyérszaporítás utáni jelenetre, amikor erőszakkal királlyá akarták tenni, de Ő nem ment bele. Mivel hatalommal nem rendelkezett és nem is akarta megszerezni a hatalamat, Ő a totális erőszakmenteség megtestesítője. Éppen ezért teljességgel érthetetlen Pilátus számára Jézus magatartása: király Ő, de mégsem a földi értelemben vett király. Jézusnak éppen ebben az ellentétes beállítottságában van az ereje. Életével és magatartásával minden olyan viszonyt megkérdőjelez ember és ember között, amely *hatalomra* épül. A világ nem is késlekedik a válasszal, amikor rövid nyilvános működés után keresztre juttatja. Ez az a pont, ahol Krisztus uralkodásának igazi tartalmáról beszélhetünk.

Jeruzsálemi Cirill szerint Jézusnak a kereszten kitárt karja azt szimbolizálja, hogy magához öleli a világot. Atanáz arról beszél, hogy a két lator között felfeszített és kezét felénk kitáró Jézus az egység jelképe. Lebontotta ugyanis a választalat a kinyilatkoztatást hordozó ószövetségi nép és a pogányság között. A mai teológia Krisztus király helyett a „Kozmikus Krisztusról" beszél. Teilhard de Chardin-t ez a gondolat ragadta meg, és úgy szemlélte a egész világ evolúcióját, mint közeledést az Ómega-ponthoz, a végponthoz, a Kozmikus Krisztus kiépüléséhez.

Talán ez az a gondolat, amit a mai vasárnap evangéliumi szakaszához kapcsolhatunk. A Kozmikus Krisztus kiépülése nélkülünk nem lehetséges. A kiépülés útja pedig nem más, mint amit az Atya „áldottai" tesznek: minden külön fölszólítás nélkül megetetik az éhezőket, felruházzák a hajléktalanokat, ápolják a magukra hagyott öregeket és betegeket, megpróbálják világunkat Krisztus valódi királyságává, országává változtatni.

Ez nem könnyű feladat, hiszen az evangéliumi szakasz második része szerint és a saját tapasztalataink szerint is, az ezzel ellentétes erők hatékonyan működnek. Jézus azonban meggyőz minket arról, hogy ez ne kedvünket szegje, hanem inkább megsokszorozza erőinket!

Gaia-isten

A Nap szikrázó keménységgel pattant ki a gödöllői dombok mögül. Egyetlen felhőfoszlány sem jelezte jöttét. Az erdővel borított, fekete gerinc és a halványkék ég találkozása hirtelen kilyukadt és a tátongó lyukban megjelent a Nap. A korábbi napok esői és szelei tündöklő tisztaságúvá mosták, söpörték a város levegőjét, úgyhogy még a Naszály is olyan közelinek látszott, mintha a Margit-szigetből nőne ki. A város máskor tompa, morajló zaja most élesen csikorgott, dübörgött, hömpölygött át a Gellért-hegyen, és a testetlen levegőben a galambok úgy szálltak, mintha a zaj szárnyán repülnének a budaörsi lápok felé.

Ilyenkor, szeptember elején itt Pesten hat óra körül kel a Nap. Így volt ez abban az évben is, amikor Gellért püspököt legurították innen néhány társával együtt, így volt akkor is, amikor innen ágyúzták a törököket a Vár visszafoglalása előtt. De valami mégis más. Más, mert még ötven évvel ezelőtt sem néztük úgy a Napot, ahogy ma nézzük. A Nap volt már Isten az egyiptomiaknál és az inkáknál, volt már a Föld körül keringő fényesség a sötét középkorban, volt a Naprendszer csillaga Kopernikusz idejében, volt már minden élet energiaforrása, de még sohasem volt eddig a földi élet ellensége. Ez egy új szerep a számára. Valószínű, hogy ha nem társul ehhez a szerepéhez a Föld állapotának általános romlása, sohasem jövünk rá erre a tulajdonságára, mert sem érzékelni, sem mérni nem tudnánk a bajok okát, az UV-B sugárzást. A bőrrák és a sugárzás egyéb káros hatásai azok közé a titokzatos betegségek közé tartoznának, melyek bizonyos körülmények között, bizonyos területeken jelentkeznek, nem rendszeresen, de tömegesen, és ugyanúgy elmúlnak, mint a járványok, amikor még nem tudták gyógyítani az őket kiváltó betegségeket. De mi is ez az egész: a Föld állapotának általános romlása? Mi az az ökológia? Mi köze az emberhez? Mi köze a civilizációhoz?

Azt mondják: a tudomány egyik ága. Olyan ága, amely a természeti jelenségek belső összefüggéseit és a civilizációs jelenségekkel való kölcsönhatását vizsgálja. De miért lett ez olyan fontos? Mindig voltak civilizációk, kultúrák és természeti jelenségek is. Mindig voltak természettudományok, melyek a megfigyelhető jelenségekből igyekeztek törvényszerűségeket kiolvasni. Akkor most mi ez a köznapi ökológia? Lehetséges, hogy a „baj” gyökerei talán valamikor a kopernikuszi időkben, vagy még előbb, az ezredforduló tájékán kezdődtek, amikor az európai emberiség szeme nyiladozni kezdett a külvilágra és azt vizsgálni kezdte, eleinte mint Istentől függő, de a végtelenség vonzásával rendelkező, később mint Istentől független valamit. A dolog mai állapotához úgy jutott el, hogy vizsgálódásai rendre elérték a végtelen határait. Eljutott a táguló világtérben száguldó 10^n galaxisig, a atom 10^n elemi részecskéjéig és azoknak energiahullám természetéig, a génmanipulációig és az idő sebességfüggőségéig. Eljutott a tudat alattihoz és a tudat felettihez, és eljutott a tudatos lét hihetetlen mértékű manipulálásának képességéhez. Közben kultúrájából civilizáció lett, falvaiból megapoliszok, cserekereskedelméből multinacionális bankrendszer és az ember alkotó-teremtő képességéből a technika szabályozta — tehát lélektelen — másoló művészet és bérmunka. Mindent elért, amit el lehetett érni. Mindent megtudott, amit ésszel fel tudott fogni, mégis a belseje és a környezete kárt szenvedett. A tudomány még egyetlen ismert kultúrában sem jutott ilyen messzire. Egyetlen kultúrában sem volt akkora a baj a civilizáció és a természet kapcsolatával, ezért nem volt szükség ökológiára. Baj mindig volt, de csak helyi, mint az aztékoknál az öntözési probléma, vagy az antik görögöknél az erdők kiirtása. A kultúra elpusztult, a civilizáció megsemmisült, de a természet maradt, illetve saját törvénye szerint alakult.

Érdekes módon azonban ez a tudomány — az ökológia —, melynek talán hivatása lenne az összes tudomány integrálása a természeti törvények és társadalmi-erkölcsi törvények közötti összhang — az élet — fenntartása érdekében, éppen nem tudományos formában fejti ki a legfőbb hatását és válik „népszerűvé”. A tudományos formán azt értem, hogy kialakul egy sajátos nyelvezet, amelyet egyre kevesebb számú tudós ért csak meg, szűk körű konferenciákon és kis példányszámú szakmai folyóiratokban publikálják eredményeit és ezek hosszú időn keresztül jóformán semmilyen hatással nincsenek a hétköznapi emberek életére, majd az eredmények látványos és kevésbé látványos, köznapi alkalmazásaik során kiszolgáltatódnak a pénzvilágnak. Ezzel szemben az ökológia hétköznapi, mondhatnám mindennapi „tudománnyá” vált a Greenpeace akciónak nyilvánossága, a multik környezetkímélő termékeiről szóló reklámok, a különböző rituálékkal egybekötött világünnepségek (... Napja, ... Éve stb.), a nyugati világ (Japánt is beleértve) civil szervezeteinek akciói, a nagyvárosok mindennapi politikai vitái és a számtalan egyesület, club, társaság révén. Ez persze nem jelenti azt, hogy nem létezik egy szigorúan tudományos mag, de e mag tevékenységének nyilvánossága össze sem hasonlítható az előbbiekével. Persze nem állítható, hogy minden falusi tanító tudományosan képzettnek nevezhető az ózonpajzs-prob-

lémával kapcsolatban, de bizonyára többet tud róla, mint a relativitáselmélettel kapcsolatos legújabb kutatásokról vagy a génsebészet egészéről. Ez utóbbinak például igen nagy védelmet nyújt a speciális — latin — nyelv.

Mi lehet ennek a nagy népszerűségnek az oka? Valószínűleg már közhely számba megy az a megállapítás, hogy a minden határt nélkülöző technikai fejlődés váltotta ki a Föld állapotának romlását. Ez a fejlődés az európai, nyugati országokból indult ki — ide értve ma már az USÁ-t, Kanadát, Japánt, Dél-Afrikát is — de káros hatásait éppen nem itt, hanem a Föld másik felén, keleten és délen fejtette ki. Mégis, az ökológiai tudomány népszerű változata — a mozgalom — nem itt, hanem éppen a keletkezés helyén — ahol pedig a hatások elleni védettség az anyagi lehetőségek bőségesebb megléte miatt jóval nagyobb — jelentkezett. Ez valószínűleg az említett területek magas népsűrűsége, az itt élők magasabb erkölcsi érzékenysége és a telekommunikáció áldásos hatásának köszönhető, de biztosan közrejátszott a magas iparosodottsággal együtt járó légszennyezés és ivóvízszennyezés is — bár ennek mértéke össze sem hasonlítható egy századelejei közép-angliai bányászváros levegő-, víz- és környezetszennyezésével, s ott mégsem alakult ki ökológiai mozgalom, pedig az ökológia mint tudomány már létezett.

Az igazi okot abban vélem felfedezni, hogy néhány fenyegetett és a nyugati erkölcs szabályai szerint érzékeny embernek elege lett a korlátlan hatalmú technika, a pénz, a sebesség, az információtömeg, a reklám, a tisztaság- és egészségmánia, a sport és a motorizáció isteneinek uralmából. Ez a düh nyilvánul meg még ma is a Greenpeace aktivistái, az utolsó játszóteret botokkal védő városlakók, de a szent földjüket civilizálni akaró buldózerek elé fekvő bennszülöttek tetteiben is. De a világ nem ilyen egyszerű. A düh önmagában nem elegendő. Sehol nem volt elegendő, ahol egy új társadalmi, kulturális rend volt kialakulóban. Meg kell születnie annak a néhány embernek, aki valószínűleg öntudatlanul, de új úton kezd járni. Egy Püthagorasnak, egy Leonardónak, talán egy Lovelocknak. Mindenesetre olyannak, aki nem elégszik meg a technikai fejlődéssel, talán egyáltalán nem is érdekli, de érzékeny mindarra, amiben ma az ember hiányt szenved, amit elfelejtett, az élet szeretetét, a közösség, a barátság szellemét és az önismeretet. Lovelockot azért hoztam fel példának, mert az ő Gaia-elmélete valamit sugall abból, ami elveszett. Életnek, élőlénynek fogja fel az anyagot, a földi bioszférát. Ez egész más, mint a materialisták mérhető, megszámlálható anyaga. Az élet nem mérhető. Az élet van, vagy nincs. Az élet nem fejlődik, nem halad, nincs ideje, történelme, hanem burjánzik, tenyészik. A virágos rét nem egy mérhető, pénzben kifejezhető valami. Teljesen értelmetlen azt mondani rá, hogy ennyi és ennyi széna terem rajta, vagy másfél hektár, vagy 2 millió forint. Ez semmit sem mond arról, hogy ez egy virágos rét. Az a szemlélet, hogy ez élet, alapvetően különbözik attól, hogy ez ennyit ér. Nemrégiben olvastam a tékozló fiú történetét, és itt, a Gellért-hegy tetején, szemben a napfelkeltével eszembe jutott a párhuzam a civilizációnk — a „fejlett" nyugati — és a példabeszéd között. Azon gondolkoztam, hogy vajon hol tart most a történet. Az atyai házat már elhagyta az európai civilizáció — a tékozló fiú. Már nem él köreiben Bach, Rembrandt, Michelangelo, Szt. Bernát. Már az örökség sincs meg, Liszt, Manet, Rodin és Kant sem. Már valószínűleg moslékot eszik mint éhező disznópásztor, és honvágya támad az atyai ház gazdagsága és szeretete iránt. Mielőtt éhen hal, meg kell tennie azt a lépést, ami visszaviszi az atyjához, aki díszes köpenyébe öltözteti és a hízott tulkot levágatja hazatérte örömére. Ez a civilizáció is — Spengler szerint mindegyik — végigjárja ezt az utat. El kell pusztulnia — haza kell találnia —, hogy helyet adjon az újnak. Az új látható jelei közé tartozhat az ökológiai mozgalom is, mert mindannak ellene mond, ami a jelen civilizáció „vívmánya" és mindent éltet, ami az élettel kapcsolatos.

Az emberek, akik ebben a feszülésben-játékban élnek, nagyrészt fiatalok — akik szinte „hivatalból" mindent másképp akarnak csinálni, de vannak öregek is és családos középkorúak. A fiatalok még saját jövőjüket féltésből, a középkorúak a gyerekeik jövőjére hivatkozva, az öregek pedig unokáik miatt tüntetnek, emelik fel a szavukat, írnak, beszélnek, cselekednek. Vannak köztük kemény racionalisták, materialisták, vallásosok és vallástalan hívők, és semlegesek, kíváncsiak, divatkövetők, vagy csak a társaság miatt összejárók, de szakemberek, kutatók, oktatók és tanárok, és filozófusok is. Mi kötheti őket össze? A félelem? Az élet féltése? Nem valószínű. Ők is tudják, hogy az élet elpusztíthatatlan. Nemrég jelent meg egy cikk a Science-ben, amely beszámolt egy kísérletről, melynek során egy borostyánkőbe ágyazódott, kb. 40 millió éves légyben talált baktériumot életre keltettek. Valószínűbb, hogy az emberiség féltése, vagy az emberi faj féltése. Bár ez sem valószínű, mivel mindkettő csak üres fogalom. Kb. olyan ez, mintha a galaxisunkat félteném egy másik galaxistól. Félteni, aggódni értelmesen csak azt, azért lehet, amit látok, érzek, hallok, tehát hatással lehetek rá, kapcsolatban vagyok vele, tehát tényleg a gyerekemért, az unokámért, az életemért, vagy a mellettem álló életéért, vagy legtágabban egy általam ismert közösségért (falu, iskola, vallási közösség, munkahely, párt, egyesület, club). Eszméket, tanokat, vallást, hazát, kultúrát nem félteni kell, hanem tudni, hogy mi az,

Balog bolondok

Ha szőlőnk nem lehet szüretnyi,
miért akarjunk megszületni?

Ha bennünk sincs már más, csak átlag,
mitől legyünk a szépre bátrak?

Közös jövőnktől félve óvnak,
kevés a csókunk foglalónak.

Minket vetélni vár a bába,
nem illünk emberek sorába.

Bordánk alatt — lehetne jobban? —
balog bolondok szíve dobban.

amit tehetek a magam helyén, és azt megtenni. A többi csak üres fecsegés, felesleges kakaskodás és olyan cselekedetek tömege, ami ellene dolgozik az eszmék, a tanok, a vallások, a haza, a kultúra természetes életének, sorsának és halálának, tehát életellenes. Mindent megtenni, ez ma a lelkes, az aggódó, tehát elkötelezett, tevékeny emberek jelszava. De a mindent-megtenninek két iránya van. Egy kifelé és egy befelé mutató. Az önzetlenséget csak akkor fogadom el, ha az ismerd meg önmagadat életforma a pusztulásba vezet — mondja Nietzsche. De mi van akkor, ha az ismerd meg a világot életforma és civilizáció vezet pusztulásba?

Tudom-e, hogy mi az én utam? Kell-e egyáltalán tudnom? Úgy gondolom, nem tudom és nem is kell tudnom. Majd kialakul magától. Ahogy a búzaszem sem tudja, hogyan lesz belőle hajtás, gyökér, fű, kalász, csak egy napon azt érzi, hogy sarlót eresztenek rá, mert megérett. Nem jó a félelem és a féltés sem befelé, sem kifelé. Ha a világot akarom — féltésből, félelemből — megmenteni, akkor a világhoz kötődöm. De mi máshoz kötődhetnék? És itt jön a vallásosok problémája. Egyetlen vallás sem foglalkozik a világ dolgaival, csak másodlagosan, az erkölcs, az etika, a morál kapcsán. Isten és az ember kapcsolatával foglalkoznak még akkor is, ha nem adnak nevet a transzcendensnek. Egy vallásos természet-, környezetvédő valahol belül meghasonlott ember. A szíve van kettéhasítva. Az egyik fele Istenhez húz, a másik fele az élethez. „Ahol a kincsetek, ott a szívetek. Nem szolgálhattok két úrnak.” Élete állandó lelkiismeretfurdalás, mert egyiknek sem tud teljes szívvel áldozni. Megszegi a természeti törvényeket és ezzel együtt megszegi a vallási — etikai — törvényeket. Lelkiismeretfurdalása egyre újabb és újabb tevékenységekre serkenti, mely tevékenységek kapcsán összeütközésbe kerül környezetével, és ismét megsérti az etikai törvényeket. S mire a lelkiismeretét helyrehozza, rájön, hogy Isten országa valahol elmaradt útközben. Ezért helyzete jóval nehezebb, mint a nem vallásos hívőké vagy a hitetleneké. Nem mintha ez utóbbiaknak nem lennének etikai korlátaik. Ezek átlépése azonban nem párosul Isten országa elveszésének gyötrelmes gondolatával. Ezért nem „zöldek” a keresztények, és ezért mondta egy kedves barátunk az egyik találkozásunkkor, hogy nem szabad a kettőt — a vallást és a „zöld”-séget — összekeverni. Kapcsolatot talán egyik nagy szentünknek a mondása alapján lehetne teremteni: „Az emberek ügye Isten ügye, és Isten ügye az én ügyem.” Nincs más megoldás egy vallásos számára: szentté kell válnia.

A végtelenség megismerésére áhítozó és vállalkozó fausti lélek végnapjait éli — mondja Spengler. Az új lélek kialakulása bizonyára elkezdődött már. Még szinte semmit sem „tudunk” róla. Talán csak annyit, hogy valami egészen „új” látásmódot — vagy talán valami nagyon régit, ismét előkerülőt, kíváncsiságot kell felmutatni, mint amilyen Leonardóé volt, amikor halottakat boncolt, repülő szerkezetet tervezett, vagy a lelket akarta ábrázolni a festővásznon. Gaia már volt isten. Zeus már csak az unokája. Lehet, hogy elérkezett az ideje, hogy ismét egy legyen az új istenek között. Mert hogy isten lesz, az biztos. Már élnek és virulnak a társadalomból, a civilizációból, a megapoliszokból kivonulók, akik a régi vallások rituáléit nem használják, de újakat fejlesztenek ki rendszerint azok keverésével, népiesítésével, vagy éppen vallástalanul a régi természeti népek vagy indián törzsek szertatásait veszik át modernizálva. Egyre gyarapszik az állatvédők, a növény- és erdővédők tábora, az egyesületek, klubok, akciók száma. Szimbólummá válnak kihalófélben lévő növények, állatok. A természet- és környezetvédelem, az élet védelme lassan fedőnevévé válik minden olyan mozgalomnak és akciónak, amely a pénzvilág, a hatalom és a technika gátlástalan terjedése és annak az emberi környezetre gyakorolt káros hatása ellen irányul. Ilyen méretű terjedéssel talán még a nagy vallások sem dicsekedhetnek. Talán azért, mert azok keletkezése környékén nem volt ekkora a fenyegetettség érzése (bár Krisztus követői az apokalipszist az egészen közeli jövőben várták). Ez alatt a zászló alatt küzdenek vallásra, fajra, nemre való tekintet nélkül a levegőt, a varangyokat, az erdőket, az ózonpajzsot, az iszákosokat, a narkósokat, az éhezőket, a hontalanokat, a betegeket, a haldoklókat mentő legtöbb polgári, önkéntes szervezet, csoport, közösség tagjai. Mindennek, mindenkinek van segítője, támogatója önkéntesen, fizetség nélkül, önzetlenül. Ők az erejükhöz mérten mindent megtevők, az „irgalmas szamaritánusok”. Csak a szükségeset tartják meg, a többit mind odaadják a támogatottaknak — pénzt, időt, energiát. Talán még irgalmasabbak, mint a szamaritánus, mert ő sem az idejét, sem a pénzét nem felezte meg a bajba jutottal, nem is költözött össze vele. Segített neki, gondoskodott róla, aztán ment a maga útján. Igen — visszafelé valószínűleg benézett a fogadóba, hogy elszámoljon a kocsmárossal, de több semmi.

Ha az ember eltúloz valamit, az a kárára válik. Ha sok sárgarépát eszik, meghal A-vitamin mérgezésben, ha sok vizet iszik, akkor is meghal, ha sokat sportol, szívnagyobbodása lesz, ha sokat beszél, nincs ideje másra figyelni, ha sokat foglalkozik az evangéliumokkal, elveszti a vallását. Ha sokat aggódik az élet miatt, elveszti a hitét. Ha sokat aggódik a világ bajai miatt, nem veszi észre a mellette állót, a feléje nyújtott kezet. A zenekar akkor játszik csodálatosan, ha harmónia van a hangszerek játéka között, a költemény, a festmény akkor szép, ha rezonál a lelkemmel, de a marhapörkölt sem jó akkor, ha túl zsíros, vagy túl paprikás.

Már lefelé ballagok a Gellért-hegyről. Már belep a zaj, a nyüzsgés. Már elönti az agyamat a napi teendők követelődző áradata. Már a kezem sem látszik ki a sodró forgatagból. A Nap szikrázik a Vásárcsarnok kerámiáján és a Rózsadomb villáinak ablakai tüzet fognak, s magasan, fenn, szemben a Nappal egy szürke gém evez méltóságteljesen, gondtalan könnyedséggel, teljes összhangban a világmindenséggel.

Farkas István

TARTALOM

Tanulmány
Hubert Frankemölle: A Jakab-levél 2–5
Franz Moritz: Az egyház és a római Kúria 6–9
Hogyan változik meg a kereszténység egy idegen kultúrában?
Thomas Seiterich-Kreuzkamp: Miért olyan magányos Isten? . . .10–11
Mathias Kotowski — Dorothea Ludwig:
Felfedezés Ciudad Guzmanban 12
„Engem az indiók térítettek meg" (Interjú Samuel Ruiz püspökkel) 13–14
Erőszakmentesség
Csapody Tamás: Taszári egyenleg kérdőjelekkel 15–16
Gyerekeknek Moha-mese
Csaknekem 17–18
Családi oldal
Szávai Ilona: Tévé előtt — védtelenül 19–21
Halottaink
Búcsú Gyuszi bácsitól 22–23
Trásyné Éva: Emlékezés Anyám halálára 23–24
Elmélkedések
Leveled jött Istentől (Vasárnapokra) 25–28
Környezetvédelem
Farkas István: Gaia-isten 29–31

Az e számunkban közölt versek
Fejér György János
alkotásai

Szerkesztőségünk, ill. az előfizetés és terjesztés címe megváltozott:
Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

FÜST

Az őszi füstök mindig nagy hatással vannak rám. Nem tudom pontosan, milyen gyermekkori élmények raktározták el bennem ilyen mélyen az emlékét, de amikor megcsap a kesernyés, fojtott, fehér füst, mintha egy másik, egy álomvilágba kerülnék, ahol minden csöndes, nyugalmas, békés, ahol nem történnek zajos, hirtelen erőszakosságok, ahol otthon vagyok és védett minden lehetséges bajtól.

Talán a fafűtéses fürdőszobai kályha volt az első élményem, amelybe csak hétvégeken fűtött be anyánk, mert szigorúan ellenőrizték, hogy ki mennyi vizet használ. De szombaton délután nagyszerű volt a forró rézkazán mellé húzódni, és csodálatos volt a tiszta fehér kádban a meleg víz kavargását jelző árnyékkörvények játékát figyelni. A fafűtés illata volt első élményem a füstről.

Az ötvenes évek első felében Balatonfenyvesen laktunk fél évig, amikor apám a Nagybereki Állami Gazdaságban dolgozott. Egyszer egy szekérnyi seprőszerű fát hoztak téli tüzelőnek, ezzel fűtöttünk. Talán ez volt a második füstös élményem. Azután biztosan belekerültek a tábortüzek, a siófoki szalonnasütések, avarégetések, de ezek már inkább felidézték a füst iránti vonzódásomat.

Sümegen is átéltem már a világ átfordulását egy szeptemberi estén, talán templombúcsún lehettünk. Szürkületkor a Vak Bottyán utcában megéreztem az elégetett gaz füstjét, és a püspöki palota a kegytemplommal együtt az alkonyat pasztell színeibe merített képeslappá vált, szédültem, és hirtelen előtolultak bennem minden előző füstszagú esték, mintha a már régen halottak üzennének: jól vagyunk, csöndesen, nyugalmasan. Ősz van.

D. Jenő

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)
Közösségi és családi folyóirat

VII/5. (39.) szám. Megjelenik évente hatszor.
Alapította: Simonyi Gyula
Szerkeszti a Szerkesztőbizottság.
A szerkesztőbizottság titkára: Garay András
Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám:
10200964-20210809 Magyar Hitelbank Rt.
Budapest V., Szabadság tér 5–6.

Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok" megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak. Bármely összeget köszönettel fogadunk, és 4000 Ft vagy nagyobb támogatás esetén állandó tiszteletpéldányt küldünk. Az Alapítványnak adott összeg az adóalapból levonható! Nyugatra 200 DM vagy nagyobb támogatás esetén küldünk állandó tiszteletpéldányt.

Felelős kiadó: Vincze Endre
Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út. 11. I.6.

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.
Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.
Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Nyomták a VÁCI OFSZET KFT nyomdaüzemében, Vácott.
Felelős vezető: Szilva István
ISSN: 0865-80

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolance, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
Editor: GARAY András
Adress: H–2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentory copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:
Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést belföldi postautalványon a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, és a hátán, a közleményben világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 1996-ra (postaköltséggel):
Belföldre: . . . . . 400 Ft
10 példánytól (példányonként) . 352 Ft
szociális előfizetés . . . . . 292 Ft
(nagycsaládosok, mozgássérültek, hallássérültek, diákok, hetven éven felüliek és állami gondozottak számára, postaköltséggel együtt)

Külföldre:
Itthon előfizetve:
a szomszédos országokba . . . . 400 Ft
egyéb külföldre . . . . . 1500 Ft
Nyugaton: . . . . . 36 DM

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai keresztény iskolát támogatják.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

VII. évf. 6. szám
1996. december
50,— Ft

Levél Názáreti Józsefhez

Az Egyház Afrikában

Interjú Csizovszki Sándorral

A püspöki kar körlevelének értékelése

Desmond Tutu az erőszak ellen

Moha-mese

Olvasói levelek

Vasárnapi elmélkedések

Modernitás és környezetvédelem

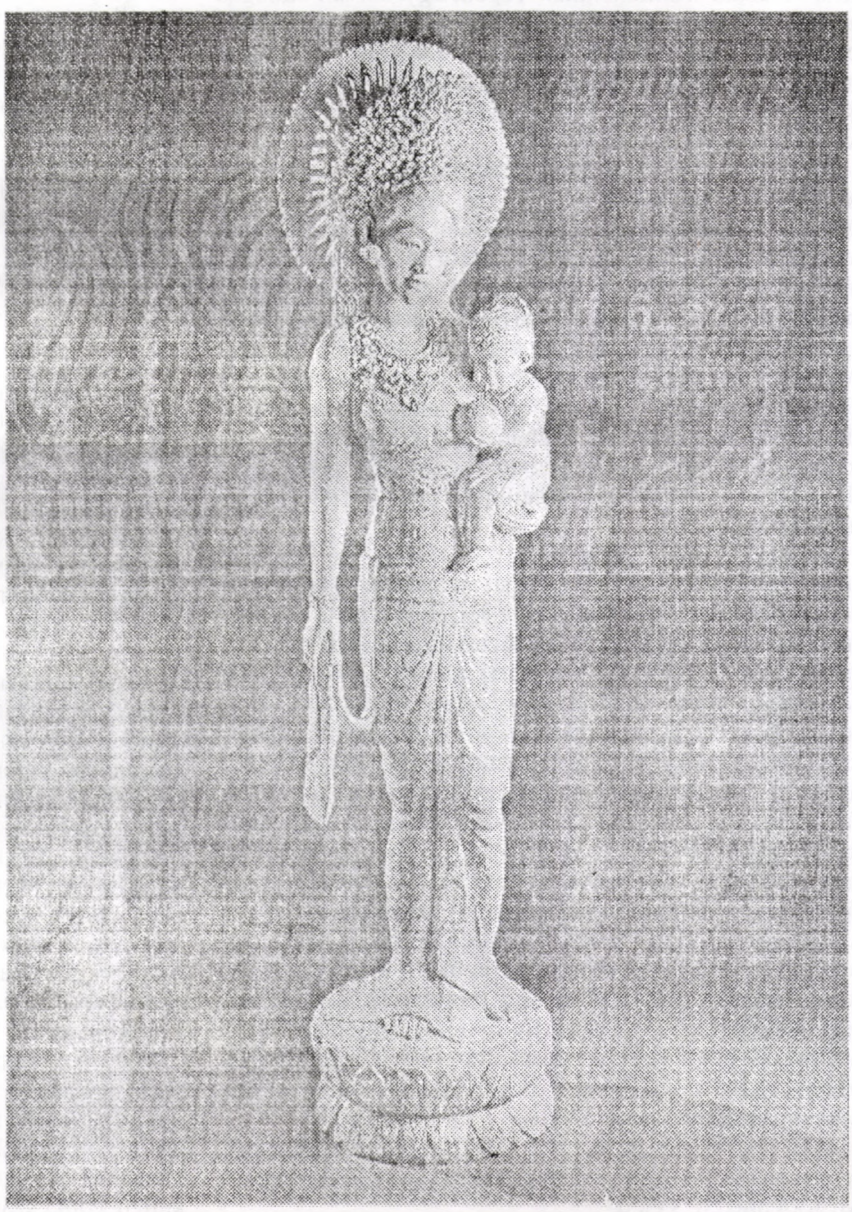

Miért, hogy a varjú sem károg utánad?

Levél Názáreti Józsefhez

Salóm, kedves József!

Meg kell vallanom, hogy mindig is Te voltál az, aki az ún. Újszövetség alakjai közül a leginkább fölkeltetted együttérzésemet, de kíváncsiságomat is. A fiadat, Jesuát persze gyalázatosan megkínozták és megfeszítették a rómaiak, de ő belépett az emberiség történelmébe, és — így vagy úgy — mindannyiunkra hatással van mind a mai napig. Téged azonban csak hét ízben, mintegy mellékesen, peremfiguraként említenek, senki sem zengi dicséretedet vagy emeli ki az erényeidet — noha sokkal később aztán szentté avattak Téged, úgyszólván utólagos rehabilitációként. Igen, még a Jesuát illető apaságodat is el akarják vitatni Tőled az ún. „szűzi születés” végett, ahogy a görögök mondják. Pedig Mirjam, akinek a legjobban kellett tudnia, maga mondja Jesuának, hogy Te vagy az „apja” (Lk 2,48).

Mert mi is a céljuk azoknak az impozáns, bár alapvetően különböző családfáknak, amelyek Lukácsnál Ádámig, Máténál Ábrahámig nyúlnak vissza, ha mindkettő Benned végződik mint „Mária férjében, akitől [ti. Máriától] Jézus született”? Hát nem tudják ezek a görög történetírók, hogy Izraelben nem létezik nagyobb sértés, mint valakit „nevelőapává” alázni, amikor saját gyermekeiről van szó? Márpedig öt fiút és legalább két lányt szült Neked Mirjam (Mk 6,3); az elégnél is nem több-e ez annak bizonyítására, hogy férfierőd teljes birtokában voltál? Múzeumok százaiban és templomok ezreiben mégis úgy ábrázolnak Téged mint reszketeg öregembert, aki Mirjam nagyapjaként hat.

Bizonyára nem könnyű egy zseniális fiú apjának lenni, aki aztán egész családját árnyékba borítja karrierje során. De igazolhatja-e ez azt, hogy szinte teljesen háttérbe szorítottak Téged a Jézus-történetben? Igazolhatja-e azt a háttérbe szorítást, amely többet látszik leleplezni, mint amilyen görcsösen fáradozik azon, hogy elrejtsen és agyonhallgasson valamit. Mindenesetre biztos, hogy Mirjammal való, igen hevenyészetten ábrázolt „eljegyzésed” után összesen már csak három fellépést engedélyeztek Számodra: Jesua születésekor, körülmetélésekor és aztán bar-micvájakor Jeruzsálemben, ahol néma statisztaként merülsz föl, először „csodálkoznod”, aztán „megrémülnöd” szabad, és végül kifejezed „értetlenségedet” — anélkül, hogy akár csak utalnál is valamire. Röviden, nem engednek szóhoz jutni Téged, állítólag nincs mit mondanod, és mindhárom jelenetben csak dekoratív háttérül szolgálsz. Majd a Jeruzsálemből való hazatérés után (ahol Te és Mirjam három napig nélkülöztétek és kerestétek Jesuát) nyomtalanul és hangtalanul eltűnsz a történetből.

Nem élsz többé, de nem is halsz meg, a temetésedről sem hallunk, s még csak Péter kakasa sem kiált utánad. Mi történhetett Veled?

Valamiért úgy tűnik nekem, hogy nyilvánvalóan olyan rettenetes dolog történhetett Veled, hogy azt később — görögül —, a császári titkosrendőrség római cenzúrájától való folytonos félelemben sem ártatlan, sem takaros dologként nem lehetett feltüntetni. És ezért nyilvánvalóan úgy döntöttek, hogy egyszerűen kulisszává zsugorítanak Téged, és minden olyasmit törölnek az életrajzodból, ami a legcsekélyebb gyanakvásra adna okot a hatóságoknak. Tökéletesen azért nem sikerült megoldani ezt a feladatot; a finoman tisztára polírozott elbeszélésből itt is, ott is kilóg a történeti igazság néhány csücske; szaporodnak az ellentmondások, olyan kérdések vetődnek föl, amelyeket nem engedhetünk el a fülünk mellett, és fokozatosan kirajzolódik egy sziluett, amely tanúskodik arról, hogyan és mi történt valójában. Vagy óvatosabban szólva: Ahogyan valószínűleg történt, hiszen az elszórt utalások sajnos igen gyérek ahhoz, hogy tényekkel igazolt megállapításokat tehessünk. Így hát kísérletet akarok tenni arra, hogy elmosódott nyomaidat becserkésszem, és ha olykor-olykor valami kis jelet adnál, hogy helyes ösvényen járok, akkor hálás lennék Neked.

*

Lukács úgy kezdi Jesua születésének ábrázolását, mint valami pasztorálét pásztorokkal, nyájakkal, etetőjászollal, ám történeti nyitányt állít elébe, hogy a nagyvilág ragyogását kölcsönözze neki. Ha azonban második fejezetének ütemelőzőjéül az evangélista precíznek ható történeti kijelentéseket alkalmaz, akkor bele kell egyeznie a történelmi felülvizsgálatba is. És ebben az esetben már a születés időpontjával megkezdődik a zavar: Máté szerint első fiad Nagy Heródes idején jött a világra, tehát legkésőbb négy évvel a keresztény időszámítás előtt. Ami azonban „azokban a napokban történt, amikor Augustus császár rendeletet adott ki”, ahogy Lukácsnál áll, az legjobb esetben is csak tíz évvel később történhetett; tekintélyes különbség, amely — enyhén szólva — meghökkentő. Melyik dátum stimmel a kettő közül, József? Azt mondod, egyik sem? Erre én is gondoltam. Hogy egyáltalán sor került-e Quirinius alatt népszámlálásra, ahogyan a következőkben olvassuk, ezt a legtöbb történész sokáig vitatta, mígnem megegyeztek abban, hogy vagy Jesua születése előtt 7-ben, vagy azután 6-ban hajtották végre. Szükségmegoldás Lukács becsületének megmentésére; de ez a kronológia minden eresztékében recseg-ropog.

Még nehezebb állítólag adózási okokból vállalt betlehemi utazásodat összhangba hozni a római joggal, amelynek értelmében akkoriban mindenki annak a helységnek lett a polgára, ahol tizenkét hónapig állandó lakos volt. Neked és Mirjamnak tehát rég letelepedett názáretieknek kellett volna számítanotok, mielőtt az a császári rendelet

kijött — amit Lukács is teljesen leplezetlenül elismer, amikor még ugyanabban a fejezetben elmeséli: „József és Mária visszatértek városukba, Názáretbe” (2,39). Mint közismert, a pogány hatóságoknak egyáltalán nem állt érdekükben alattvalóik nyugtalanságkeltő tömeges vándorlása — annál is kevésbé, mivel a rómaiak túlságosan ügyes ügyintézők voltak ahhoz, hogy a népszámlálást olyan körülményesen hajtsák végre, ahogyan azt a kedves Lukács leírja: „Mindnyájan elmentek, hogy fölirassák magukat, ki-ki a maga városába. József is fölment Galileából, Názáret városából Júdeába, Dávid városába, amelyet Betlehemnek hívnak, mivel Dávid házából és nemzetségéből származott” (2,3–4).

Bólintasz, József? Rendben, akkor folytathatom. Másfelől, ha Lukács azt akarja mondani, hogy „minden” zsidónak (körülbelüli vagy vélt) ősatyjának városába kellett mennie, akkor ez a zsidó népesség nagyobbik része számára megoldhatatlan rejtvény volt. Ki tudta még ekkor, hogy kb. ezer évvel korábban hol volt az ő „ősatyjának” eredeti otthona? És kit lehetett annak tartani? A nemzetség Dávid király korabeli alapítóját? Vagy a még korábbi őst a Józsue idején végbevitt földosztás idejéből? Mi jelentősége lehetett a rómaiak számára annak, hová valósinak képzelték elődeiket a zsidók valahány évszázaddal korábban? És milyen jelentőséggel bírhatott egy ilyen ellenőrizhetetlen leszármazás a császári népszámlálás szempontjából?

Kérdés kérdés hátán, és mind a mai napig nincs rájuk egyértelmű válaszunk. Te mit gondolsz, József? Akarsz-e Te magad válaszolni? Csak Jesua visszatérésekor? De addig nem hagy nyugton a kíváncsiság. Mit tegyek? Folytassam? Bólintasz — kutassuk tehát tovább az igazságot!

Ha a távoli Betlehemben mégis voltak ingatlanaid, amelyeket állítólag be kellett jegyeztetned, akkor ez hogyan egyeztethető össze azzal a lukácsi állítással, hogy nem volt Számotokra „hely a szálláson” (Lk 2,7)? Hiszen a külső vendégek tolongása miatti helyhiányról vagy hasonlóról egy szó sem esik az evangéliumban! Ezeket a képtelenségeket megkoronázza az a rejtély, hogy mindenórás „jegyesedet” (Lk 2,5) — páratlan arcátlanság ez, amelyet aztán Luther Márton „hites feleségedre” javít — miért fárasztottad egy ennyire megterhelő utazással? Mert ennek a római népszámlálástól függő szükségszerűsége a legjobb akarattal sem mutatható ki. Bizonyára nem kívántál volna meg szeretett asszonyodtól egy ilyen veszélyes utazást, ha nem lett volna elkerülhetetlenül szükséges. Ha azonban a népszámlálás nem jöhet szóba az utazás motívumaként, amint ezt a történelmi tényállás egyértelműen ajánlja, akkor alighanem feltételeznünk kell, hogy Galilea, Szamaria és Júdea eme kockázatos, több napot igénybe vevő átszelésére csak kényszerítő körülmények között, például életveszélyben vállalkozott valaki.

*

Akkor viszont már nem utazásról, hanem menekülésről van szó. Éppen egy ilyen menekülésről olvasunk Máté 2. fejezetében — röviddel Jesua születése után. Talán már születése előtt kezdődött? Ennek határozottan ellene mond Lukács, nem szalasztván el egyetlen alkalmat sem, hogy kiemelje a Te derék civil-engedelmességedet a római kormányzattal szemben, de ugyanígy Jesuáét és a későbbi apostolokét is. De a mintaszerű lojalitásnak ez a nyomatékos hangsúlyozásaa — ráadásul egy Lukács nevű római polgár tollából — elgondolkodtat minket. Nem éppen ellentétes híreszteléseket akart ezzel elhallgattatni? De mi elől kellett volna Neked Mirjamoddal menekülnöd?

Kézenfekvő a válasz, hogy Názáret közelében abban az időben felkelés tombolt, amely hamarosan kezdett kiterjedni Galilea nagy részére. Egy kortársi zsidó forrásban ezt olvassuk: „Honfitársait leszakadásra szólította föl, és szemrehányásokat tett nekik, mivel türelmesen megfizették az adót a rómaiaknak, és — Isten mellett — halandó embereket is elviseltek uralkodókként” (Flavius Josephus, Zsidó háború, II,8,1). Ez Galileai Júdásra vonatkozik, aki éppen „azokban a napokban” Rómával szembeni ellenállásra buzdított Isten nevében. Ez a Júdás már korábban is többször keltett nyugtalanságot — amint előtte apja, Ezekiás. Amikor ezt az „első föliratkozást” elrendelték, szabadságharcot robbantott ki, amely Heródes halála után messzeható célok elérésére számíthatott. Flavius Josephus arról számol be, hogy „nagy néptömeget” nyert meg, amely képes volt szenvedélyes ellenállást tanúsítani a római összeírással szemben. Amikor a lázadók hatalmukba tudták keríteni Cippori (Sephoris) városát, sok honfitársa messiásként tisztelte Júdást, míg a római tábornok, Varus két légióval át nem jött Szíriából, s föl nem égette a várost; Júdás követőit megfeszíttette, az életben maradt lakosokat pedig rabszolgának adta el. Nem csoda, hogy Claudius császár a zsidó néptesten belüli „tűzfészeknek” nevezte Galileát.

*

Amikor Luther Márton „becslés”-sel fordítja ezt a népszámlálást, közelebb kerül az igazsághoz. Mert a rómaiak részéről nem demográfiai kíváncsiságról volt szó, hanem a teljes uralmi igényről, amellyel a császár e rendelet erejében egész Izrelre kinyújtotta kapzsi kezét. De Lukács is tud arról a szoros összefüggésről, amely a népszámlálás és ama felháborodás között áll fenn, amelyet a megszálló hatalom e kényszerintézkedése szükségképpen kiváltott a népben. Az általa írt Apostolok cselekedetei 5. fejezetében teljesen elfogulatlanul beszámol ennek a Júdásnak a felkeléséről, amely, ahogy írja, „a becslés napjaiban” lángolt fel (ApCsel 5,37). Méghozzá nyomós okból. A császári adó teljesen szó szerint vett „behajtását” ugyanis — ami e „becslés” célja volt — könyörtelen brutalitással vitték véghez, s ez sokezer hazafit adómegtagadásra ösztönzött, még ha emiatt el kellett is hagyniuk házukat és gazdaságukat, hogy a hegyekbe meneküljenek, ahol aztán legtöbbjük csatlakozott a zelóta ellenállókhoz.

A korabeli zsidó irodalom „az ország kiszipolyozásának” nevezi ezt az adózást, amelyet Lukács joggal hív „sarcnak”. „Megengedett-e számunkra, hogy adót fizessünk a császárnak?” Így hangzott a súlyos lelkiismereti kérdés, amellyel akkoriban minden hívő zsidónak szembe kellett néznie, jóval azelőtt, hogy Jesuát nyilvánosan szembesítették vele Jeruzsálemben. Hogy sok tízezer ember milyen választ adott erre a kérdésre, kiderül abból a tényből, hogy ama 61 háborúból, lázadásból és népfelkelésből, amelyet a zsidók háromszáz év alatt fellobbantottak a pogányok igája ellen, 60 Galileából indult ki, a Te hazádból, József, és kivétel nélkül mindegyik szervezett adómegtagadással kezdődött. Ez az adómegtagadás adta a döntő lökést a zelótáknak, akik Izrael felszabadítását tették meg életük céljává. A rómaiak általában „rablóknak” rágalmazták őket, akiknek a büntetése — ha a légionáriusok elkapták őket — a keresztre feszítés volt. Ilyen „rabló” volt Barabás, és e lázadó hazafiakhoz tar-

tozással vádolták aztán Jesuát is, és feszítették keresztre két ilyen „rabló" között.

Ha tehát el kellett hagynod a „Te városodat", Názáretet, akkor ez *nem* a császárnak történő adófizetés céljából történt, ahogy Lukács állítja be, hanem hogy a menekülléssel kivond Magadat az adózás kényszere alól. És ha az adómegtagadás a politikai lázadás legmarkánsabb szimbólumának számított Izraelben, akkor nem elképzelhető-e, hogy Te, József, szintén közel álltál e hazafiakhoz?

*

Ha emlékezetünkbe idézzük, hogy e partizánok közmondásos menedékhelye félreeső barlangokban volt, akkor feltűnik, hogy a Lk 2,7-beli jászolnak tulajdonképpen csak egyetlen szövegvariánsa létezik, amely azonban újból és újból felbukkan a hagyománytörténetben: Öt igen korai, egymástól független kéziratban szó esik egy „földalatti barlangról", egy barlangról, „amelybe nem juthat be a napfény", és egy „félreeső barlangról", amely rejtekhelyül szolgált. Ismételten azt olvassuk, hogy egy barlang volt Jesua születési helye, anélkül hogy jászolról említés esnék. Vajon Luther Márton megsejtett-e valamit a Te Jesuád születésének szűkös körülményeiről? Alighanem valami sugallat hatására válaszolt így arra a kérdésre, honnan vette Mirjam a pólyát: Szerinte a Te nadrágodba (alsónadrágodba?) csavarta bele. Vajon volt-e köze ennek a szükséghelyzetnek a Te politikai beállítottságodhoz? Vajon Te sem akartad megfizetni a császári adót, ahogyan később elsőszülött fiad sem? Bizonyossággal sosem fogjuk megtudni.

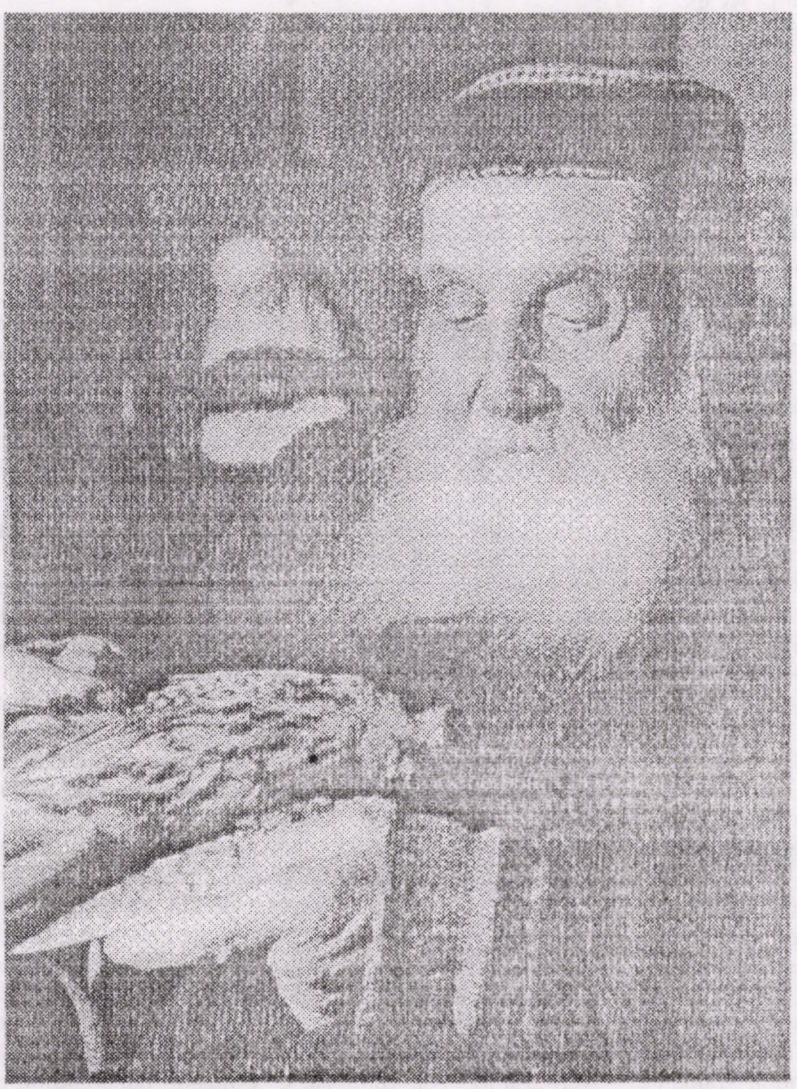

Szembeötlő mindenesetre az a kérdés, amelyet 30 évvel később tesznek föl az adóbehajtók Péternek: „Hát a ti mesteretek *nem* fizeti meg az adót?" (Mt 17,24) — olyan megfogalmazás ez, amely legalábbis azt a híresztelést feltételezi, hogy Jesua sem akarta megfizetni az adót. Olyan feltételezés ez, amelyet Jesua maga nyíltan megerősít a következő versekben. Ezt a gyanút erősíti meg nyomatékosan Lukács, amikor Jesuát politikai „lázítóként" viteti Pontius Pilatus elé, azzal a formális váddal, hogy állítólag „megtiltotta, hogy adót fizessenek a császárnak" (Lk 23,1–3).

Nem lehetséges-e, hogy Te, kedves József, akit az evangélium is „igaz emberként" jellemez (Mt 1,19), és aki mint ilyen nem vetted kevésbé figyelembe a Tóra előírásait, mint a gyermeknevelés parancsát (Lk 2,51–52), nemcsak az asztalosmesterség tudományát adtad át a fiadnak, hanem ahhoz is értettél, hogyan öntsd beléje a héberek istenakarta szabadságának szeretetét is? Még ha azt úgy kellett is kivívni?

Tegyük föl, hogy mindez nem több, mint igazolatlan hipotézis, amely azonban bőségesen megfelel ama viharos évek korszellemének. Mi több, kézenfekvő magyarázatot kínál arra a kirekesztésre, amely egyébként teljesen megmagyarázhatatlan, nevezetesen hogy személyedet lényegileg kihagyták a fiad történetéből. Itt valami egészen felforgató dolognak kellett történnie — Máté és Lukács szemszögéből —, hogy történetileg ilyen igazságtalanul bánjanak Veled. E tekintetben azonban az elképzelhető legborzalmasabb dolog az, hogy harcos hazafiként, zendülőként vagy legalábbis adómegtagadóként a lázadók halálát kellett elszenvedned a rómaiak keresztjén; olyan baj ez, amelyet az evangéliumban mindenáron agyon kellett hallgatni. Nem zárható ki tehát az a feltételezés, hogy azon partizánok közé tartoztál, akik csatlakoztak Galileai Júdáshoz, mígnem Varus, a római szétzavarta őket, házaikat lerombolta és közülük kétezret megfeszíttetett, amikor fiad, Jesua még ifjú volt.

Ez részben megmagyarázhatná azt is, miért számított Jesua egész életében „Mária fiának", és miért fokoztak le Téged — a fokozódó krisztológiában — a fiad „nevelőapjává". Ha egyszer felfedeznék Izraelben az eltűnt Héberek evangéliumának nyomait — amely lényegesen idősebb, mint a négy kánoni evangélium, ahogyan erről tizenegy egyházatya egyhangúlag tanúskodik —, akkor kiderülhetne, hogy nem Istvánt kellene a Jézus-követők első mártírjaként tisztelni, hanem Téged. Ez régóta esedékes jóvátétel lenne azért az égbekiáltó igazságtalanságért, amelyet csaknem 2000 éve követnek el Ellened.

Jól tudom, kedves József, hogy nem kívánsz semmiféle hódolatot, de a szerénységnek is vannak határai. Az igazság legyen igazság — méghozzá a teljes nyilvánosság előtt! És ha Te továbbra is hallgatsz, én fogok szólni Helyetted.

Abban a reményben, hogy a Te szellemedben jártam el, maradok szívélyes *salómmal:*

Pinchas Lapide

Forrás: Publik-Forum 1995/7

Keresztényruhám

Az előző két fejezet *(Istenkabátom, Krisztusköntösöm)* végén mindig úgy éreztem, vége a történetnek. Mégis mindig tovább íródott. Mintha ezt már nem én írnám. Valakit beengedtem az ajtómon. Aki évtizedekig hiába zörgetett, akinek türelme mégis fogyhatatlan.

Különösen a „Krisztusköntösöm" *(ÉV, 1994. október)* után lódult nagyot a világom, váltott stílust történetem. A helyszín, a szereplők egy része is cserélődött.

Bizonyára éreztetek az előző fejezet végén némi rózsaszín máz-ízt, operettfinálét. Én is Krisztus bonvivánjának éreztem magam, szép, fülbemászó keresztény dalokat énekelgettem magamnak. Újkeresztény-illuminálton közlekedtem a hívők számomra új világában. Krisztusköntösöm megtévesztett. Azt hittem, magam is hasonlóvá váltam Hozzá. Attól, hogy elfogadtam. Attól, hogy szeretem. Nem tudtam, hogy kell azt naponta, óránként tisztítani, foltjait törölgetni. Megszenvedtem vele.

*

Újabb helyszín: templom a külvárosban. Egyik kis termében szeretetszolgálat működik, félhivatalosan. Ennél kapok alkalmazást. Sínre kerültem. Nemcsak új lelket kaptam, de új helyet is a világban. Leveleket írok, sofőrködöm, embereket látogatok. Pályázatokat intézek — pénzt teremtve a jótékonykodáshoz. A környék páriái odaszoktak. Járnak pénzért, élelemért, ruháért. Megteszem értük, amit tennem engednek. Piszkos, rongyos, éhes Krisztusokkal találkozom a nap minden szakában.

Vagy két hét múlva látok a kuliszszák mögé. A szolgálat raktárai zsúfolásig ruhákkal, drága, külföldi holmikkal. Még luxusautók is feltűnnek olykor ajándékként, aztán nyomtalanul eltűnnek a süllyesztőben. A pályázatokból ömlik a pénz, forintban, valutában, számolatlan. A vezető, aki valójában egyszemélyben a bibliai név mögé bújt intézmény, kizárólag taxin jár, évente tucatszor van külföldön — igazolható jövedelme alacsony, pénzügyi ellenőrzés nincs.

Jön a második felvonás, amikor a bonviván úgy érzi: megcsalta a primadonna.

Hát a keresztény világ is járhat erre a rugóra, mint az, amelynek hátat fordítottam? Jézus nevében is kufárkodnak? A felismerés úgy csapódott mellettem, mint épület viharletépte oromdísze. Kis híján rámesett, agyonzúzott. Szédelegve vonultam vissza otthonom vackába, többnapos, öngyilkossággal határos delíriumba menekülve. Újkeletű Krisztusbarátságom még gyenge, nem itatja át szememet az Ő látása. Igaz, Ő is kiseprűzte a kufárokat, ám erre nem biztatta tanítványait. Gyűlölködtem, leleplező haditerveket szőttem. Nem a megalkuvás tartott vissza, inkább a keresztény világ hírét féltettem az ellendrukkerektől.

Hála Uramnak — talpraálltam. Eljártam a közösségbe, bár Krisztusköntösöm hasadékain néha be-befútt a szél. Tamás elmaradt, egy szekta elcsábította. Géza után nagy erővel és eredményesen utána nyúlt korábbi Sátán-ura, elmaradt. Néhány hét után sikerült elhárítanom napi imatelefonom átmeneti vonalhibáját. Hittem a „Kérjetek, és adatik..." ígéretében. Kértem a Nagy Jegyszedőt, mutassa meg, hová is szól a jegyem. Nem anyagi dolgokat kértem, csak lelkem nyugalmának földi színterét.

Annyi segítséget azért kaptam, hogy két-három embert mintha rámbíztak volna. Akiknek keveset bár, de tartósan tudtam adni szívmelegemből. Akik éppúgy a pánikban kerestek fogódzót, mint én azon a korábbi, rémálom-napon. A Kedves örömmel segített ebben. Azt hittem, jó úton járunk, bár az alkalmi segítségnyújtás munkájánál kissé többet szerettem volna. Kerestem a lehetőségeket a világban és önmagamban, erősen figyeltem a fentről jövő jelzéseket.

Egyszer mintha megint személyre címzett ajándékcsomag jött volna. Keresztény család, Istennek tetsző életet, gyereknevelést, humánus ökológiát hirdetve, segítőtársakat keresett. Csak a jelentkezés után derült ki, hogy több országnyira innen. Napokig eufóriában köszöntem meg a szinte valószínűtlenül precízen működő Gondviselésnek a szerintem teljesen rámszabott lehetőséget.

Egy izgatott nyári reggelen nekivágtunk. Megmaradt bennem az elindulás pillanata. Reggel 7 óra. A zsúfolásig megtömött autóban hálás alázattal kértem Isten kíséretét utunkhoz, vállalkozásunkhoz.

Érdekes történet lenne az út, a kinn töltött idő. Tanulságát nem sikerült megfejtenem, ezért nem illik történetembe, amelyben most inkább annak örömét, tanulságát szeretném megosztani veled, hogy öltöztem végül ünneplő köntöseim parádézásai után végül — egyszerű keresztényruhába.

A több évre tervezett külföldi élet végül egy hónapra sikerült. Ennek oka sem fontos az alaptörténethez. Ami ide tartozik, annyi, hogy hazatértünk után a Kedves, aki 20 éven át volt társam, testvérem, magamra hagyott. Két évig azt sem tudtam, merre jár. A szokatlan társtalanság mellett mintha kicsúszott volna kezemből a kormányrúd. Mintha a dolgok maguktól történtek volna.

Az első részben említett apám közel 40 éves szünet után újra felbukkant néhány villanásra, pár hónapra hazalátogatva időközben hazájává vált Amerikájából. Csak annyi időre, hogy felismerjem: mitizált apa-képemet egy charme-os, kedves öreg clown köré költöttem. Aztán egy valószínűtlenül forró napon váratlanul belefulladt a Balatonba. Egy közeli, másik kedves rokon pár nappal későbbi halála is mélyítette magányom kútját. Furcsa módon mindez nem tört meg annyira, mint hinnéd, sőt, mintha ekkor kezdődtek volna alakulni új ruhám szabásmintái.

Nem tudván bekapcsolni korábbi kríziskezelő, életrendező automatizmusaimat, egyszerűen átadtam a vezérlést Annak, aki egyre megbízhatóbban, sűrűsödő szeretettel törődött velem.

Szabad akaratomat letettem rendelője asztalára.

Egyik napról a másikra rendeződött el minden, megint operett-stílusban. Ám ezt a darabot már Ő állította színpadra.

*

Egy húsvétot követő héten megszabadultam a nagyváros rossz szellemű panel helyszínétől. Párszáz fős kis falu elhagyott, nagy plébániájának könyvtárszobája lett az életterem. A zsúfolt polcok tövében, kopott dívány a saját zugom. Az épület egy alapítvány működésének színtere. Fogyatékos gyerekeket üdültetünk segítőkész, nagyszívű fiatalok alkalmi segítésével.

Életórám két időszámításra jár. A nyár: gyerekzsivaj, játékok, kirándulások, zenés misék. A tél: fizikai munka, szerelések, nagy csendek, séták a szomszédos erdő hótengerében. Fél éve négy falu gyerekeinek hitoktatása. Egyre nagyobb falatok a falu hétköznapjaiból.

A váltás volt először nehéz. A többhetes, tömény nyári napok néhány perc alatt, egy távozó busz utáni integetéssel adtak át a magányos háznak. Az első tél lökött, vagy inkább tolt lelkem mai várába. Krisztusbiztonságomba. Lassan, alig észrevehetően.

A nyár, az „ilyeneké az Isten országa"-gyerekek napi csodáiról külön szeretnék majd beszámolni neked. Most inkább megnyugvásom, helyrecsusszanásom lassú kalandját mondanám el — ez csendesebb, ám megnyugtatóbb boldogság.

T. barátom említését nem lehet megkerülni. Ő a munka- és élethelyemül szolgáló intézmény megálmodója és mozgatója. Mérnöki aggyal bíró költő, pap, filozófus, pedagógus. Szenvedő ember, aki mások szenvedésének gyógyításával gyógyítja magát. Számomra katalizátor, szótár önmagamhoz. Talán elsőként benne tudom elfogadni és megszeretni a másságot.

Először a türelme ragadott meg. Szeretet-táplálta türelem. Tőlem négy kilométerre lévő plébániája évtizedek óta sebesült lelkek enyh-helye. Bármely napszakban becsengető bebocsátást nyer.

Kezdetben nehezen értünk szót. Hitem ellenére gyakran még régi sémáim szerint gondolkodom, ítélkezem. Talán ez idegen számára, de pedagógiájával ellenkezne, ha szóvá tenné. Azt hiszem, nem érdeklem, pedig talán csak vár.

Én pedig megkapom a türelem ajándékát. Ami nélkül sosem juthatsz el a szeretetig. Szokatlan. Azóta is rendszeres tréning kell e türelem megtartásához. Hogy nem ítélem el az izgága, képmutató templomi nénikét. Az enyémhez hasonló munkát végző fiatalembert, aki úgy véli életét helyesen élni, hogy T. barátom követése helyett egyszerűen majmolja őt. T. barátomat is elfogadom, akinek lelki nagyságába belefér, hogy hízeleg neki ez a majmolás. Egy ideig versengek O-val, a fiatalemberrel, aztán a türelem megbékít a gondolattal, hogy T. barátom szívében csak O. után következhetek.

Megbékít elillant társammal is. Amikor hosszú idő után egy lelkigyakorlaton találkozunk, szívemben teher nélkül, tiszta szemmel tudok ránézni. Nem bánt a távozása, már nem tartom árulásnak, mint olyan sokáig. Rájövök a Gondviselés emberi logikával nehezen követhető útjaira: hosszú útunk talán arra volt jó, hogy visszatérve külön-külön keressük lelkünk békéjét, ha már húsz évig együtt nem sikerült. Emiatt közös jövőt már nem tudok vele elképzelni, időközben mindketten mássá gyúródtunk, és ez visszacsinálhatatlan. T. barátom szelíd nyomására az otthagyott pesti lakást is átadom neki — ezzel végképp felégetve minden hidat magam mögött.

Elfogadom T. másságát. Belenyugszom közeledésünk határaiba. Abba, hogy más nyelven beszélünk. Ő, talán mélyebb hite, talán depresszív alkata miatt a költői eszközöket elhagyó gondolatverseket, esszéköltemányeket kedveli — én, hedonista módon, kitartok e díszek mellett. Jeszenyin, József Attila, Kosztolányi zenélő gyönyörűségeit mormolom, többnyire ezeket hallgatva alszom el.

Ágyam mellett asztal, bibliával, gyertyával. Elalvás előtt jót beszélgetünk Istennel. Megpróbálom hallani őt. Végigpergetem napomat, és valaki aznap hozzám intézett szavaiban gyakran rátalálok üzenetére. De van, hogy csak enélkül pendít meg egy húrt bennem, megadva éjszakám, másnapom alaphangját.

Imáimban alig kérek valamit. Ha mégis, hozzáteszem, mint Ő, az utolsó éjszakán: mindazonáltal legyen meg a Te akaratod.

Nem csináltam rossz üzletet. Korábban fontosnak hitt dolgaim elhalványulnak, feszültségeim oldódnak. Parttalan, időtlen nyugalomban élek. Sosem bővelkedem, de a legszükségesebbek mindig megvannak. Csak néhány percig bosszantott, hogy apám halála után valószínűleg kisemmiztek egy jelentősebb örökségből — a vagyon nem is nagyon férne bele mostani életképembe.

Időtlen nyugalmamat színesíti, hogy elvesztettem életkor-tudatomat. Váratlan rákérdezésre mindig számolgatnom kell éveim számát. Ezt az is okozza, hogy a nálam megszálló fiatalok mindegyike, hasonló hullámhosszon rezegve, hasonló korúként kezel, és csak a tükörkép lassan teljesen ősz hajszálai késztetnek olykor hümmögésre. Ezt elhessentem. Belső hajszálaim aranyszőkék, mint egykor, ötéves koromban. Az öregedés pozitívumai mennyivel erősebbek az ősz hajak, mélyülő ráncok, fonnyadó bőr kit-érdekel apróságainál. A világ lassú befogadása, nagyon mély megszeretése csak a szaporodó évek árán szerezhető meg. A szeretet balzsama konzerválja a lelket, a meszesedő test motorját. Testi energiáim telepeit gazdám nagy gonddal töltögeti.

Ebből néha fura kis érzelembukfencek ugranak ki. Vissza-visszasajog korábbi életem társak színesítette melege. Kiszámítottam, hogy mai énem érzelmi–fizikai stádiumában időben még beleférne egy gyerek felnevelése, úgy 20 éves koráig. Néhányszor már olyat is találni véltem, akit anyjául el tudnék fogadni, beleillene mai világképembe. Nyáron zajló világom nyüzsgésében időnként gyöngyszem emberek szívét cirógathatom, minden korábbinál nagyobb gyöngédséggel.

Mindig megbeszéljük ezt Vele, a gyertyafény lángján át. A kérdés nem sorsdöntő. Rábíztam. Legyen meg az Ő akarata.

*

Amikor e sorokat írom könyvtárszobámban, nyári este van. Behallatszik az udvar tábortüzénél ülő fiatalok dúdolása. Mozgássérült gyerekeiket már szülői gondossággal ágyba fektették, mesével elaltatták. Gitáros énekekkel most magukat zsongítják álomba.

*

Istenem olyan lélegzetelállító bölcsességgel érlel, olyan irányok felé terelget, amerre korábban sosem mentem volna. Neki köszönhetem, hogy tudok Vele beszélgetni, tudok Tőle kérni.

Eleinte szavakkal szólítottam meg, ma már ritkán van szükségem erre. Dacaimat, görcseimet, akarásaimat kikapcsoltan, ellazulva, magamat kiüresítve tisztítom magam Vele. Villanyáramként jár át, érzem, mint fújja ki belőlem lelkem salakanyagait.

Ezek, természetesen, újratermelődnek. Néha még sértődöm, ítélkezem, akaratom olykor követelőzik. Szerencsére észreveszem. Próbálok szelídülni. Próbálom a legnehezebbet: az alázatot.

Sikerül. Napokig, órákig. Néha csak néhány pillanatra. Hogy lehetne mindhalálig?

Gyakran eszembe jut a vers:

„Egyedül voltam én sokáig,
majd eljöttek hozzám sokan.
Magad vagy, mondták, bár velük
voltam volna én boldogan."

Nyaranta valóban eljönnek hozzám sokan. Jelenlétük örömét fokozza, hogy engedik: szeressem őket. Hogy szükségük van rám. Hogy etethetem a beteg gyerekeket. Hogy autózni vihetem őket, ölembe kaphatom bármelyiküket.

Néha rövid szünet szakad rám két csoport között. Volt, hogy ilyenkor síráson kaptam magam. Dühös lettem először, azt hittem, magamat sajnálom, az egyedülség miatt. Pedig csak a szerelemtől sírtam. Ugye, jól ismered azt, amikor a torkodat egyszerre szorítja, feszíti a határtalan öröm és a legmélyebb keserűség, a szerelem csalhatatlan szimptómái?

Voltam egyszer már én is nyakig ebben. Távoli csillagfényként még most is ragyog bennem. De milyen halvány mása ez a mostani, Istenszerelemnek. Ami a nyüzsgések csendjében hallhatóvá válik. (A boldogságot szeretetének öröme adja, a keserűséget az a sok kudarc, amikben annyiszor elbukom, amikor pedig méltó szeretnék lenni Hozzá...)

Korábban azt hittem, mint olyan sokan, Krisztus követése vasárnapi feladat. Fogat mosunk, kitisztítjuk a cipőnket, aztán templomba megyünk, hogy a lelkünket is tisztába tegyük. Mert így illik.

Most meg van egy saját kis templomom a plébánia mellett, mert hogy én vagyok a sekrestyés és harangozó is. Misék előtt megtöltöm a kancsókat, elrendezem a virágokat. Isten közvetlen kiszolgálása napi feladatommá lett. Ennek hatása túlnő a templomon, lebegteti a lelket. Betölti az egész napot. Az egész falut. Valahogy szimbólummá lett. Kezdetben kívülről néztem az előadást. Aztán besodródtam a nézőtérre. Most meg a kulisszák mögött dolgozom.

*

Elmondhatatlan érzés mindig Pestről vagy máshonnan, több nap után hazajönni. Már 30 kilométerrel a falum előtt elkezdek örülni. A környező falvak gyermekei mind ismernek. Autóm láttán kis kezek emelkednek üdvözlésre árokpartról, szobaablakból, mezei utak széleiről. Jó hazatérni, ha üres ház fogad, de akkor is, ha messziről látom, kivilágított ablakaim mögött újonnan jött csapat nyüzsgése zajlik.

Lassan lefutóban ez a nyár, a második immár. Gyerekarcokat őrzök, nagy-nagy lelki beszélgetések tábortüzeit. Noteszomban szaporodnak a nevek, telefonszámok. Vendégkönyvnek kinevezett tarka füzetem betelt, halomnyi képen őrzöm a nyár pillanatait.

A nappalok rövidülése jelzi a közeledő telet. Pattanó lélekkel, derűsen készülök rá. Ismered a feszült várakozás örömét? Tudod az Ő állandó jelenlétének biztonságát?

*

Hát, így élek, barátom. Néha látni vélem magasból ezt a házat este, ahonnan Ő látná, ha valóban ott lakna, ahogy ezt az egyszerűség kedvéért a hittanosaimnak tanítom. Nagy, elvadult kert — a nyár nyüzsgésében kissé elhanyagoltam, a falu pislákoló lámpái, a közelben a Sajó mélázó kanyarulata. Ebben a faluban akkora a csend, a kutyák is lábujjhegyen ugatnak. A tücskök szavát elvette a nyár forrósága. Udvaromon még pislákol a tábortűz. Körülötte a fiatalok, egyikük az eget ügyeli. Magnóról üveghangú gitárzene szól. A fészekből fecskefióka pittyeg rá választ.

A világom. A birodalmam. Nagyon-nagyon otthon vagyok benne.

Talán, mert együtt nézzük Istennel.

*

Nem tudom, miért érzem mégis, hogy minden elégedettségem, harmóniám mellett, valahogy csak a felszínt kapargatom?

A lényeget, Isten igazi tükrét még mélyebben kell keresnem ?

Várok, nyugtalan türelemmel.

(1994)

Vágó György

Érted voltunk?

Az „Érted vagyok" anyagi forrásai teljesen kimerültek. Ezt a decemberi számot is már csak egy jótevőnk nagylelkű adományából tudtuk megjelentetni. Egyéb támogatást sehonnan sem kapunk. A folyamatosan emelkedő nyomdai és postai költségek miatt a lap 1993 óta változatlan árát a jövő évtől 90 Ft-ra kell fölemelnünk. Az „Érted vagyok" további megjelenése csak akkor lehetséges, ha legalább ezer előfizetőnk lesz. Eltérően az eddigi gyakorlattól, az 1997. évi februári számot nem tudjuk megelőlegezni. Kérjük, hogy a lapra igényt tartó olvasóink az 1997. év első félévére 300 Ft-ot fizessenek elő, annak tudatában, hogy az előfizetők esetlegesen csekély száma miatt lehet, hogy egyetlen lapszámot sem kapnak kézhez. Ez esetben a lap megjelenését bizonytalan ideig szüneteltetjük, és ha egyéb forrásokból sem tudjuk a kiadási költségeket fedezni, a befolyt előfizetési összegeket az ESP indiai keresztény iskolahálózatnak utaljuk át. Hűséges olvasóink kitartó érdeklődését és támogatását köszönik, és megértését kérik:

a szerkesztők.

Thomas Seiterich–Kreuzkamp

A kulcs a közösség

A katolikus világegyház alighanem legdinamikusabb része megköveteli jogait

Rómában ülésezett — és nem Afrikában, ahogyan sok afrikai keresztény kívánta — 1994. áprilisában az első Afrikai Püspöki Szinódus, amelyre II. János Pál pápa 210, a Vatikán által kijelölt afrikai püspököt hívott meg. A munkatervet és a napirendet a Vatikánban állították össze. Jan Schotte kuriális bíboros szigorú szinódusi forgatókönyv szerint járt el. Schotte Joseph Ratzingernek, a Hittani Kongregáció prefektusának munkatársa. Ratzinger minden kritikus afrikai felszabadítási teológia határozott ellenfelének számít. Hogy a pápai szinódusi póráz ellenére Afrika hangja nyíltan és hamisítatlanul megszólalhasson, Afrika teológusai és teológusnői, szerzetesi közösségei és számos püspöke — a Pax Christi nemzetközi katolikus békeszervezettel karöltve — a négyhetes püspöki szinódus idején párhuzamos szümpoziont tartott Rómában. Ezen nyílt viták folytak, és teológusnők meg felvilágosult szinódusi püspökök is tartottak előadásokat.

Afrika keresztény teológiája fiatal, hozzáértő, úttörően dinamikus és öntudatos. Első könyve a korai ötvenes években jelent meg a mai Zairében, az akkor még belga gyarmat Kongóban. „Fekete papok jelentkeznek" — ez volt a vékony kötet címe, amely első ízben gyűjtött össze tapasztalati beszámolókat a honi lelkipásztori és egyházközségi munkáról. Ma, egy nemzedékkel később Afrika teológiája női és férfi szerzők hosszú sorával, tekintéllyel és világméretű odefigyelést igényelve, hatalmasan jelentkezik szólásra a világegyházon belül. Az afrikai teológia azonban **különbözik** azoktól **az új, felszabadító teológiáktól**, amelyek az utóbbi három évtizedben az óvilág hagyományos teológiai főiskoláitól távol keletkeztek: a latin-amerikai felszabadítási teológiától, a dél-kelet-ázsiai és Fülöp-szigeteki harcos teológiától *(Theology of Struggle)* vagy az északi félteke nők által mozgatott és feminista teológiáitól. Mert amazok valamennyien abból az alapellentétből indulnak ki, amelyet a maguk életvilágában, a társadalomban, de az egyházon belül is föllelnek: az osztályok, a nemek, a kizsákmányolók és kizsákmányoltak, az elnyomók és elnyomottak, a hatalombirtokló férfiak és méltóságuktól megfosztott nők közötti ellentétből.

Afrika kulcsa azonban *a társadalom, a politika, az etika, a morál és az egyház megértéséhez* mégsem az ellentét, hanem **a közösség**. „Éppen ez teszi olykor oly nehézzé a dialógust a latin-amerikai felszabadítási teológiával" — mondja *Benezet Bujo*. A Zairéből származó, a svájci Freiburg nemzetközi katolikus egyetemén morálteológiát és misszióstudományt tanító professzor a *Concilium* nevű, a világra nyitott, nemzetközi katolikus teológiai folyóirat köréhez tartozik. Bujo, a német nyelvterületen legismertebb fekete-afrikai teológus baráti nézőpontból kritizálja a latin-amerikai felszabadítási teológiát: „Ha az indián teológusnők és teológusok, a progresszív gyámkodástól megcsömörlötten, egy napon majd hangosan szólásra emelkednek a fehér latin-amerikai felszabadítási teológusokkal szemben, nagy lesz a csodálkozás: Búcsút fognak mondani a megszokott felszabadítási teológia Hegelen és Marxon iskolázott ellentét- és »osztályharc«-gondolkodásának, és ehelyett *a közösségből, a családból, a rokonságból, a falvak fennmaradási- és sorsközösségéből indulnak majd ki*, ahogyan mi, afrikai teológusok is. Számukra az ősök éppoly fontosak lesznek, mint számunkra, és éppolyan *teremtésirányultsággal, egész-jellegűen, »holisztikusan«* — tehát a földit és a földöntúlit egybefogóan — fognak gondolkodni és cselekedni, mint mi."

A katolikus egyház számára Bujo és társai — például a zairei teológiai professzorok, Vincent Mulago, François Kabalese, Oscar Bimwenyi–Kweshi, Lambert Museka Ntumba, vagy a Kamerunból származó tanárok, Eboussi Boulaga, Achille Abembe, Engelbert Mveng jezsuita és Mainrad Hebga — **reformot és megtérést követelnek**, **eltávolodást** *az utasításokhoz kötött, gyarmatosítás utáni struktúrákhoz tapadó és hierarchia-hangsúlyú üdvintézménytől, és* **közeledést** *az igazi „paláver-egyházhoz"*. „A *paláver* [eredeti jelentése: az afrikai négerek tanácskozása] pontos ellentéte az összevisszaságnak vagy éppen az anarchiának", magyarázza Bujo, mert a paláver *tiszteletet* jelent *a hagyományok és a személy, az ősök, az idősebb testvér és nővér iránt, valamint készséget arra, hogy odafigyeljünk az idegenekre*. Az az egyház, amelyik megtérne a paláverhez, mélyen fölfedezné, mit jelent Isten gyermekeinek, a teremtés felszabadítottjainak testvérisége. Akkor teljes terjedelmében kibontakozna az egyház életében „az összes keresztény nők és férfiak felelőssége az egyházért és a világért".

Amit Afrika kritikus teológusai követelnek, az már évtizedek óta része ott az életnek, mégpedig a legnagyobb politikai kellemetlenségek ellenére: A háború sújtotta Burundi *Kis Egyházközségeiben (Communautés de milieu de vie)*, az Első Világ részéről reménytelennek minősített zairei Mobutu-diktatúra egyházi sorsközösségeiben, Nyugat-Afrikának a világpiaci válság által megjellegzett országaiban, vagy példaszerűen a kelet-afrikai Kenya tekintélyuralmú „gazdasági csodaországának" városi szegénynegyedeiben.

Ha a szűken egy milliárd embert számláló katolikus világegyházban a római centralizmus helyett a testvériséget gyakorolnák, **ennek mélyreható következményei lennének az egyházi vezetés számára.** Benezet Bujo azt mondja: „Mi, afrikai keresztény nők és férfiak olyan pápát kívánunk magunknak, aki mindenekelőtt nem parancsol és ellenőriz, és nem veszi körül magát szorongó, gyakran jeges jogászi hatósággal, hanem valóban szent atya, aki a szó teljes értelmében »idősebb testvérünk«. Például vitás esetekben az Idősebb Testvér gyakorolja kötelezettségét, és — más testvérekkel közösen — elmegy ahhoz, akivel a vita támadt. Nem rendelkezéseket ad ki, hanem megosztja idejét, odafigyel, aztán tanácsot ad — és a végén a nekünk megígért Szentlélek segítségével, valamint az ezerféle emberi és keresztényi bölcsesség segítségével közösségi megoldást találnak. Ezután folytatni lehet az együttműködést, a közös utat”, mégpedig győztesek és vesztesek nélkül.

Afrika egyházaiban gyakorolják a közösséget, az együttműködést — helyileg, de a teológusnők, *teológusok és püspökök között is.* Ez alapvetően megkülönbözteti Afrika egyházpolitikai helyzetét Észak-Amerika, Nyugat-Európa és Latin-Amerika szellemi „pozícióharcaitól”. Ezeken a földrészeken ugyanis a római centralizmus párthívei szó szerint beásták magukat pozícióikba a zsinati, kontextuális és felszabadító teológia védelmezőivel szemben. A világra nyitott pápák, XXIII. János és VI. Pál által beiktatott püspököket 1978. óta II. János Pál pápa és a hittani hatóság prefektusa, Joseph Ratzinger bíboros irányításával, szervezetten és szinte kivétel nélkül őskonzervatív és Rómához hű püspökökkel váltották föl. Az eredmény: „Télidő” — ahogy a Zsinat egyik kiemelkedő teológusa, Karl Rahner mondta szomorúan röviddel halála előtt. De ennek *a lengyelnémet télnek jeges lehelete még nem fagyasztotta meg Afrika egyházát:* A prófétai teológusnőkéhöz és teológusokéhoz hasonló fontos szerepet játszanak bátor, a nem-keresztények körében is rendkívüli tekintéllyel bíró és a népben gyökerező püspökök. *Jean–Marc Elá,* a szociológia professzora és a kameruni főváros, Yaoundé szegénynegyedeinek ifjúsági lelkipásztora azt mondja: „Nem hagyjuk, hogy megosszanak minket. Nem engedünk meg szakadást, *tiszteletben tartjuk az »atyai« püspökök és a »prófétai« teológusok különböző feladatait.* Mert feladataink a nagy ipari nemzetek hatalmai által reménytelennek ítélt, és ezért tönkrementen az út szélén hagyott, nyomorúságos világunkban, ti. hogy a mindennapokban megálló igazságosságot, békét, szolidaritást és emberhez méltó életet teremtsünk, ezek a feladatok túlságosan nagyok és túlságosan megterhelőek ahhoz, hogy megosztódhatnánk. Egymással szembeállva elpocsékolnánk erőinket.”

Jean–Marc Elá szavának Afrikaszerte nagy tekintélye van. Mert az afrikai felszabadítási teológia megalapítóját Róma nem ritkán rossz szemmel nézte, és ezért professzorként nem is taníthat teológiát. „Ehelyett éjszakánkint ifjúsági foglalkozásokat és teológiai felvilágosítást tartok Yaoundé különböző városrészeiben” — mondja a különben oly komolynak ható Jean–Marc Elá, és mosolyog. Az ötvenes években Elá fiatal papként Kamerun legészakibb, elsivatagosodott vidékére ment. Ott él a kirdik népe — „keresztény kisparasztok, akiket az állattartó, muszlim peulok nemzedékeken át rabszolgaságban tartottak”, meséli Elá. Mindkét nép örökkévalóságokon keresztül az egyre rosszabbodó szárazság áldozata lett. *„Hogyan lehet az abszolút elszegényedés helyzetében, abban a helyzetben, amikor Isten halott, Isten már nem szól, hanem csak hallgat, hogyan lehet egy ilyen helyzetben Istenről és Krisztusról mint az élet uráról beszélni?”* — ez volt az a kérdés, amely Elát mozgatta. A kirdik között töltött évek során, és szellemi kapcsolatban a gyarmatosításellenes, a Harmadik Világ felszabadítását akaró filozófussal, *Frantz Fanon*nal („A Föld elátkozottai”), *Elá nyilvánosan felvázolta a maga afrikai felszabadítási teológiáját a 60-as évek elején,* csaknem egy évtizeddel azelőtt, hogy ez a fogalom Dél-Amerikában feltűnést keltett.

A püspökök, akikkel Afrika teológusai össztartanak, szélsőséges politikai és társadalmi kihívásokkal találják szemben magukat, és gyakran néznek farkasszemet a halállal.

Patrick Kalilombe püspök éppoly makacsul ellenállt a Nyugatot képviselő diktatúrának Malawiban, mint az elhunyt *Joseph Malula* bíboros a zairei önkényuralomnak. Burundi háborúiban *Bernard Bududira* 1973 óta folytat békemunkát a helyi bázisközösségekre támaszkodva. Azóta, hogy 1989-től kezdve több nyugat-afriai országban megbukott a diktatúra, a püspökök számos vérontást akadályoztak meg; **semleges közvetítőkként** és a kerekasztal-beszélgetések elnökeiként **elköteleződtek nemzetük politikai újjáépítése mellett,** például Togóban, Beninben vagy Guineában.

A megkínzott nép szószólójaként négy és fél éve rendkívül bátran küzd *Michael Kpakala Francis* érsek a háborúk és mészárlások szabdalta Libériában. Francis, akit a pápa a római Afrika-szinódus legszűkebb előkészítő bizottságába hívott meg, ostorozza „a Nyugat hatalmasainak embertelen gondatlanságát". *„Fekete-Afrika történelmi rabszolgasorba döntéséhez és brutális kizsákmányolásához ma, amikor már nincs mit kizsákmányolni, a semmibevétel általi brutális megalázás járul az Első Világ részéről"*, mondja Libéria főpásztora. Francis érsek keserűvé válik, amikor belegondol, mennyiféle segítséget nyújtott és milyen katonai beavatkozást hajtott végre az ENSZ és a Nyugat az egykori Jugoszláviában zajlott háborúban: „Az USA által kitartott diktátor, Doe véres uralkodásának végefelé, a polgárháború mészárlásai közepette, a terror és a tömeghalál legborzalmasabb napjaiban kereken 4000 haditengerésszel amerikai hadihajók állomásoztak látótávolságban a parttól — de csak a fehéreket és embereiket mentették meg, és nem jártak közben a népért és a békéért, és nem vetettek véget a mészárlásnak. Ez csekély kockázattal lehetséges lett volna; pedig Libéria nemzedékek óta az USA barátjának, sőt félgyarmatának számít."

Hasonló bátorság, áttekintés és a szükséget szenvedők érdekében tett, hasonlóan elszánt beavatkozások *jellemzőek* az egyházi felelősök nagy többségére — *a protestánsokra is* — a kontinens háborús és szükségzónáiban.

Még jobban megerősítik Afrika katolikus egyházainak dinamikus szellemi együttműködését azok **a püspökök**, akik sok év óta **nem csupán főpásztorok, hanem egyidejűleg „az inkulturáció úttörő teológusai" is**, azaz akik begyökereztetik a keresztény üzenetet a kontinens kultúrájába. *Anselm Titiana Sanon* püspök, 1975 óta Bobo-Dioulasso főpásztora Burkina Fasóban, egyik útkészítője az animista hittel és Afrika hagyományos, nem-keresztény vallásaival szembeni, testvéri–tiszteletteljes magatartásnak. A zairei *Tshibangu Tshisiku* püspök az afrikai teológiák tudományos elismertetéséért küzd a világméretű teológiai vitában. Afrika püspökei sokkal inkább tanítói a hitnek, mint a szekularizált Észak püspökei — amikor példának okáért szembesítik az ötödik, „Ne ölj!" paranccsal a hadvezéreket, **s közben életüket és munkatársaik életét kockáztatják**. „Azt a 19 jezsuitát, s a többi papot és egyházi munkatársnőt, akiket Ruandában meggyilkoltak, azért ölték meg, mert szervezett munkát végeztek a békéért, a kiengesztelődésért és az igazságosságért", mondja szomorúan és egyúttal megvigasztalódva *Bernard Bududira*, Burundi egyik püspöke.

A világgazdaság szakértői, a multinacionális konszernek és az exportirányultságú ipari országok, mint például Németország is, 1989 óta messzemenően elfordultak Fekete-Afrikától. *„A gazdag nemzetek kidobtak minket az emberek világából, és becsukták az ajtót"*, magyarázza *Jean–Marc Elá*. Az afrikai „felszabadítási teológia atyja" szociológiaprofesszorként az uralkodó, gyilkos világrend*etlenség* kapitalista struktúráit elemzi: *Az afrikai gyermekek, nők, öregek, menekültek és szegények halálos árat fizetnek azért a győzelemért, amelyet a Nyugat aratott Kelettel szemben a hidegháborúban.* 1990 előtt, a blokkok szembenállásának idején egyik nagyhatalom sem engedhette meg magának, hogy figyelmen kívül hagyjon valamely országot a világméretű küzdelem sakktábláján — hiszen az ellenfél pillanatok alatt odatolakodott volna, gazdasági segítséget és fegyvereket, katonai tanácsadókat és fejlesztési szakértőket küldött volna. Ma viszont **számos országot**, ahol éppen nem tombol háború, **megfojtanak a nemzetközi pénzintézetek**, a *Világbank* és a *Nemzetközi Valutaalap* **brutális alkalmazkodási programjai.**

Ebben a kilátástalannak tűnő helyzetben — amikor Afrika még csak nem is sztrájkolhat, mert a világpiac másokkal pótolja termékeit — ki száll síkra az afrikai emberek jogáért az élethez? Ki érvényesíti az afrikai nőkre és férfiakra is *egyetemesen* érvényes emberi jogokat, az emberi méltóság, az igazságosság, a szabadság, a személyiség kibontakoztatásának jogát? „Ebben a helyzetben egyre fontosabbá válik számunkra a világegyház", állapítják meg egyhangúlag Afrika kritikus teológusai és püspökei. *A pápa részben megértette ezt.* Már régóta szót emel a Föld hatalmasainál az élethez való jog egyetemességéért, különösen azoknak az érdekében, akiket — ahogyan *Jean–Marc Elá* fogalmaz — „kiűztek a világból". *Az egyházon belül azonban Róma hatalmas erővel fékez,* tisztességes és tisztességtelen eszközökkel egyaránt.

De a már 95 millió katolikust számláló afrikai egyház dinamikája erősödik. A világegyház sehol sem növekszik olyan viharos gyorsasággal mind mennyiségileg, mind minőségileg, mint azon a kontinensen, amelyről a hatalmasok lemondtak. Ezen alapvető irányzat révén a világegyház a maga óriási tömegeiben szó szerint a „szegények egyházává" alakul át Délen. *Vajon tartósan halálra fékezheti-e a Vatikán az ezáltal szükségessé vált, egyházon belüli nyitást?* Afrika egyháza mindenesetre ragaszkodik hozzá: *„Jogunk* van ahhoz az utunkhoz, hogy megéljük a hitet. A hit inkulturációja a mi életvilágunkba *nem* kegyelem, amelyet kérnünk kellene, nem kívülről, a Vatikántól jövő ajándék." Több afrikai főpásztorral együtt ezt mondta ki nyíltan a Rómában megtartott Afrika-szinóduson, magának a pápának, az apartheiddel szembeni ellenállásban kipróbált *Bonifatius Haushiku,* Namíbia érseke.

Fordította: —n —s

Forrás: Publik-Forum 1994/8

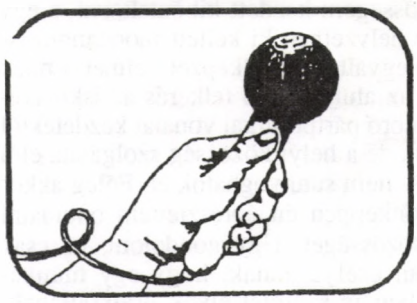

Egy munkahelyi szent kísérlet

A szép ágfalvi (Sopron melletti) családi ház ajtaján a „Csizovszki Sándor” névtábla áll. Akik viszont közösségek hálózatán keresztül ismerik, csak „Robi”-nak szólítják a göndörhajú, szemüveges gyógypedagógust–iskolaigazgatót–közösségvezetőt: beszélgetőtársamat, aki 37 esztendős és négy gyermek édesapja.

Határszéli faluban élő munkásszülők neveltek, akiktől nagyon lényeges dolgokat kaptam útravalóként: küzdeni tudást, kitartást a munkában, segítőkészséget. A szó szoros értelmében az anyatejjel szívtam magamba édesanyám nagy lelki érzékenységét, és a rámbízottakért való felelősségvállalást. Óriási áldozatokat vállalva beírattak a győri Bencés Gimnáziumba. Ez az indító „töltés” egész életem meghatározója lett. Négy csodálatos évet jelentett a győri gimnázium, amely a naiv lelkesedés korszaka volt. Élmények, igaz barátságok, viharos szerelmek, bölcs és kiváló tanárok tették színessé. Bár a bencések rendi életéből nagyon keveset láttam diákként, szerencsére akadtak olyanok, akiket példaképnek tekinthettem. Nem a papságba, de bencés tanárságba bizony „beleszerelmesedtem”, s érettségi után bencés novícius lettem Pannonhalmán. Társaimmal együtt abban reménykedtünk, hogy „holnapra megforgatjuk — no, nem az egész világot, de a bencés rend életének kicsit rozsdásan–porosan nyikorgó kerekeit”. Azonban minden lelkesedés ellenére önmagam ellentmodásaiba keveredtem. Elmagányosodtam, és az első két lelkes év után benső kínlódásaim, vívódásaim korszaka következett. A vállalt cölibátus is egyre kínzóbb problémaként jelentkezett. Szinte közvetlenül a végső, a fogadalmas döntések előtt, egy testi-lelki összetöretés megtapasztalása közben éltem át egy éjszaka megtérésemet. A pannonhalmi bazilika kövezetén zokogva villantak fel bennem az Efezusiakhoz írt levél gondolatai: *„Kelj föl, te álmos, támadj föl holtodból és Krisztus rád ragyog”* (5,14). Ezek a szavak jelentették a kiút lehetőségét, s vezettek el három és fél év után a Rendet elhagyás fájdalmas döntéséhez. Tudom, ha ezt akkor meg nem teszem, elhibázott lett volna az életem. Így azonban kicsit összetörve, de nagyon öntudatosan és nagy tervekkel tettem meg életem pályamódosítás utáni első lépéseit.

Melyek voltak azok az elvek, amelyek kapaszkodót jelentettek abban, hogy csupán pályát, de nem irányt változtattál?

Meggyőződésem volt, hogy a keresztény közösségnek aktív tagja lehetek civilként is. Azon nyomban barátokat, közösséget kerestem, ahol értékessé tehettem magamat (elsősorban talán önmagam számára bizonyítva). Nem mondtam le arról sem, hogy valaha tanár legyek, gyerekekkel foglalkozzam.

Hogyan alakult a pályamódosítást követő időszak, a civil életbe való visszatérésed?

Sopronba kerülve közösséget kerestem, s hamar rátaláltam azokra a lelkes közösségekre, amelyeket akkoriban Simonyi Béci fogott össze. Első beszélgetéseink után rögtön meghívást kaptam egy kisközösség több napos túrájára, a nagyobb közösség lelkigyakorlatára és táborába. Király Ignác (érdi barátom) oltotta belém az evangéliumi eszményeket, amelyek a korábbi, még „öntudatlan” állapotom rejtett tudásanyagával összhangba kerülve, nagyon lelkes, tüzes, elszánt testvérré avattak. Innen kezdve minden egyszerű volt: tudtam, hogy mit akarok, hogy ehhez mi kell, hogy milyen lehetőségeim vannak, s tudtam azt is, hogy mindez felelősséggel is jár. A soproni közösségek ebben az időben egy kivételével olyan fiatalokból álltak, akik csak átmeneti, továbbtanulásnyi időt töltöttek a városban. A „letelepedettek” egy közösségben érlelődtek tovább. Égő lelkesedéssel fogtunk neki egy új, általunk kialakított pasztorációs munkához, amely hat lelkes évet jelentett a Domonkos templom környékén. Veszélyeket, rendőri megfigyeléseket, rendőri kordonokat is vállalók voltunk. S odaadottságunk hatására valóban „beindult” minden. Ez a hőskorszak nemcsak a mi életünkben volt kiemelkedő, de a Bokor egészére is ez volt jellemző a 80-as évek elején. Pezsgő szellemi élet, másokat Isten Országának megnyerni akarás jellemzett. Ha visszagondolok ekkori önmagamra, egy vállra vetett, egyszerű vászontarisznya és egy orosz gyártmányú félverseny kerékpár tűnik elém, meg egy lobogóan lelkes fiatalember. Még a templomokban sem mindenhol fogadtak bennünket jó szívvel, de ez nem tántorított el, nem tört le.

Idővel azután lelkes fiatalokból családos, komoly felnőttek lettünk, felnőtt identással és felnőtt problémákkal. Ma is két soproni közösségért „vagyok gondban” vezetőként. Fontosak vagyunk egymás számára, s életkörülményeink, gondolatvilágunk, családi helyzetünk változásai ellenére, úgy gondolom, érlelődünk. Engem és feleségemet két további közösség segít az érlelődésben.

Ha már a feleségedet említetted, mesélj a családodról is!

1981-ben két lelkes, egymás rezdüléseit mélyen értő és egymást elfogadó fiú és lány egyszerre lesz szerelmes egymásba és egy, mindkettőjük életét alapvetően meghatározó ügybe. Ezek voltunk mi Zsókával! Hittük, hogy Isten nélkül semmi nem lehetséges, de Vele minden. Erre az alapra alapítottuk 1982-ben házasságunkat, amelyben, mint akkoriban sok, a Bokor-közösségben induló házasságban, eszmény volt a nagycsalád, az egyszerűség, az értelmes, mások felé is kinyúlni és adni akaró közös élet. Boldogok voltunk az udvarról nyíló kis tanácsi lakásunkban, majd az első saját lakótelepi otthonunkban is. Már négy gyermekünk megszületése után adtuk építkezésre a fejünket, s építettünk családi házat Ágfalván. Családunk Zsóka idős szüleivel és egy, a hétvégeket nálunk töltő állami gondozott fiúval bővült az évek során.

Nekünk is nehéz korszakunk volt az „egyik kicsi, másik pici" időszak, ami egybeesett a levelező tagozaton történő diplomaszerzéssel. Válságainkat azonban nem a külső nehézségek idején éltük át, hanem sokkal inkább azokban az élethelyzetekben, amikor megkoptak a szép szavak, amikor nem tudtunk újabb és újabb áldozatot hozni egymásért. Barátok, testvérek és lelkivezetőnk segítségével valamelyikünk mindig józan tudott maradni. Házaspári viharaink szerencsére nem elhúzódóak, inkább viharosak és gyorsan zajlók. S azt gondolom, válságainkból mindig megerősödve, új reményekkel és lelkesedéssel sikerült felállnunk. Újrakezdéseink egybeesnek egyéni és közös istenkapcsolatunk felszításával. Nem szürkén és kényszerből vagyunk együtt, hanem egyre megújulva és kapcsolatunkban egyre elmélyülve.

Gyermekeinknek szeretnénk átadni a kapott örökséget. Az elvi alapok, a hovatartozás, az emberi együttélés legfontosabb, családban megtanulható alapértékei mellett szeretnénk számukra a világ értékeit is átadni: tapasztalatot, tudást, tanulási lehetőséget stb. A pozitív, érlelő, meleg családi fészekben mégis rengeteg nyíródás ér mindenkit kisiskolás Veránktól a kamaszodó és identitását kereső Orsolyánkig, a félénkebb, de kimondhatatlan szeretetreméltóságot hordozó Dávidtól a mindig igazságot kereső Barnabásig.

Beszélgetésünk egyik apropója az „Erdei Iskola", egy egyedülálló komplex oktatási–nevelési intézmény.

Feleségem is, jómagam is közalkalmazott gyógypedagógusok vagyunk, s kezdettől egy értelmileg enyhe fokban sérülteket oktató–nevelő intézményben dolgozunk. Amikor mintegy másfél évtizede az iskolába kerültünk, diktatórikus rendet, félelmeket kiváltó vezetést találtunk. Öntudatlan dolgozók tömegei alakítgatták saját, az igazgatókat rendre váltogató klikkjeiket. Többszáz fiatalt megmozgató közösségi esküvőnk, valamint a november hetedikei, Szolzsenyicinre „rímelő", feltáró jellegű „ünnepi beszédem" aztán végképp kivívták a hatalmasok irántunk való ellenszenvét. Kollégáim öntudatosnak, szájamat kinyitónak, gondolataimat kimondónak, a segítségre szorulókat nyíltan védelmezőnek ismertek meg. Nem tehettem meg, hogy munkahelyemet pusztán kenyérkereseti lehetőségnek tekintsem. Emberek sorsa fonódott össze az enyémmel. Felelősségem kezdett kibontakozni, s egy kilátástalannak tűnő helyzetben ki kellett mondanom iskolát felforgató és megváltoztató elképzeléseimet. Ennek következménye lett az alulról jövő felkérés az iskolavezetésre. A hatalomratörő pártpolitikai vonalat kezdetektől messze elutasítottam, de a helyi közösség szolgálata elől — úgy gondoltam — nem sunnyoghatok el. Főleg akkor nem, amikor tulajdonképpen én ébresztettem öntudatra ezt a munkahelyi közösséget. Úgy gondolom, ha csak hajszálnyi is, de van esélye annak, hogy egy munkahelyi szent kísérletben is szeretet-elvek uralkodjanak. Páholyból, a tiszták megvető távolságtartásának pozíciójából szemlélve mindez árulásnak tűnhet. Én pedig úgy látom öt év távlatából, hogy kísérletet tettem valamire, s miközben bizonyos értelemben biztosan be is sározódtam, de legalább megpróbáltam. Nincs bennem emiatt bánkódás, megbánás.

Feleségem szintén ebben az iskolában tanít. Megértő, szerető, háttérbevonult egyénisége lendített, menedzselt és tartott életben ezekben az években. Nem alapítottam új iskolát, de nem kevés erőfeszítésem van abban, hogy a nagyon rossz körülmények között, szétszórtan működő intézmény helyett újat építsenek egy csodálatos Sopron melletti erdő közepén, ahol színes és nyitott épületekben, kertben csobogó patak zenéjével és madarak éneklésével, kedves, szerető és elképzelésekkel teli fiatal tanárok erőiket összpontosítva fejleszthetik az itt élő sérült gyermekeket és kamasz fiatalokat. Ez a csodálatos környezet minden itt élőt kötelez. Gyermeket és felnőttet egyaránt.

Iskolánk merőben más akar lenni, mint a hazánkban működő nevelőotthonok többsége. Olyan külső és belső helyzetet, szeretet-légkört szeretnénk itt kialakítani, ahol az otthonban élők személyisége nem károsodik az intézeti helyzetből következően, hanem kibontakozik. A fogyatékosság szót véglegesen kiűztük szakmai szókincsünkből, mert a sérült embernek nem a mérhető hiányosságát kell hangsúlyozni, hanem a sérültségéből adódó másságát. Másságuk elfogadását, az azzal való együttélést és a személyiségük — lehetőség szerinti — legteljesebb kibontakozását igyekszünk elérni. Ehhez elsősorban nekünk, az itt oktató-nevelő felnőtteknek kell tudat- és szemlélet-átalakítást vállalnunk. Ennek érdekében nagy hangsúlyt fektetek az emberi kapcsolatok ápolására. A baráti szeretet-kapcsolatok meglétét nem tűzhetem ki elvárásként, de a becsületesség, egymás tisztelete és a gyermekek érdekében való korrekt együttműködés alapkövetelmény minden itt dolgozó számára.

Iskolánkban a gyermekek és fiatalok személyiségfejlődését tartjuk legfőbb célunknak. Szabadság, játékosság, családiasság és öröm: ezek jellemzik szakmai munkánk irányait.

Az állami gondozott gyermekek elhelyezését nem a hagyományos kollégiumi rendben szerveztük meg az új komplexum kialakításakor, hanem három nagyobb méretű családi házban. 1997 januárjától kísérletbe kezdünk: ép

családokkal élnek majd együtt sérült gondozottaink, nem csak egymást váltó nevelők gondjaira lesznek bízva. Azt remélem, hogy ez a szeretteljes, családias környezet pozitív változásokat jelent majd gyermekeink életében. Egy hagyományosan működő, nagy intézetben fel sem merülhet olyasmi, mint például a gyermekvigyázás, egy segítő baráti kör ideiglenes bevonása, vagy a vásárlások sokfélesége, a segélyek beépülése a családi költségvetésbe stb. Mindez csak „családméretben", esetleg kisebb intézeti egységek méretében lehetséges. Ezt (is) próbálgatjuk. Hála Istennek, a tantestületből nagyon sokan pendülünk már egy húron a fentebb vázolt célok érdekében.

Az iskolát még ma is elsősorban a megyei önkormányzat finanszírozza, azonban messze nem a szükséges, ill. a kívánt szinten. Ezért hoztuk létre az „Alternatívák" alapítványt, ahová köszönettel fogadjuk a céljainkkal egyetértők adományait.

Az iskola lett a hivatásunk, feleségemmel, Zsókával és jó néhány közösségi barátunkkal együtt, akik szintén itt dolgoznak. Itt kell maximumot adni önmagunkból, mert nem elég fél gőzzel, lézengve csupán jelen lenni. Mindennek fényében a hivatásról alkotott korábbi nézeteimet is meg kellett változtatnom. Kisközösségi életünkből, elveinkből semmit nem dobtam ki, de ma úgy gondolom, a munkahelyemen is lehet és kell az Isten Országát építeni. Szentéllyé, templommá szeretnénk varázsolni ezt az iskolát, szebbé és boldogabbá tenni a teremtés ránk eső zugát.

Mivel feleségemmel mindketten ebben a gondkörben élünk, nem nagyon tudjuk otthon sem kikapcsolni magunkat. Ez azonban nem gond, hanem oldás, egymást értés, gondolatok megosztása, egymásból való erőgyűjtés, feltöltődés. Gyermekeink napról napra látják-hallják gondjainkat és örömeinket, szolidárisak és megértőek, elfogadják sérült embertársaikat. Testvérükké, igaz jó barátjukká fogadták a családunkba beilleszkedő (saját családjából kisgyermekkorában kiszakadt), állami gondoskodásban élő Attilát, aki 17 éves ugyan, s komoly emberi értékei és tartása van, de érzelmileg a kamaszodó, tizenkét év körüli nagyobb gyermekeink szintjén állt. Családunkban egyéniséggé bontakoztatta magát. Hányatott múltja ellenére, esélye van az értelmes jövő megvalósítására.

Az iskola adatai:
Doborjáni Ferenc Óvoda, Általános Iskola, Speciális Szakiskola és Diákotthon
H–9400 Sopron, Brennbergi út 82.
Telefon és fax: (99) 311–736, 312–164, 311–785
Alternatívák Alapítvány
H–9423 Ágfalva, Fenyő utca 24.
Telefon (99) 330–100
Az alapítvány számlaszáma:
Mezőbank Sopron 10600113–18529746–70050019

Schanda Beáta

A mártírok éltetik az Egyházat

Desmond Tutu, Dél-Afrika anglikán érseke 1931-ben született. 1961-ben szentelték pappá. 1976-ban nevezték ki püspökké és 1986-ban érsekké. 1984-ben kapta meg a Béke Nobel-díjat.

Mindenkor felemelte szavát az apartheid ellen, ugyanakkor mindig az erőszakmentesség szószólója volt. Szavának, kiállásának, az elnyomottakkal és üldözöttekkel való közösségvállalásának nagy szerepe volt a dél-afrikai változásokban. Ugyanakkor az apartheid törvények eltörlése, a Nelson Mandela vezette kormány beiktatása után is mindig kritikus hangon szól az erőszak és a hatalmi visszaélések ellen.

Az alábbi részletek különböző beszédeiből, prédikációiból valók.

Az Úr egy mélyen megosztott és polarizált társadalomba jött el. Megosztottság volt a gyűlölt idegen elnyomó és a vazallus állam polgárai között. A judaizmus is számos különböző vallásos csoportra oszlott, például a farizeusok, a szadduceusok vagy a zelóták csoportjaira. Szakadék tátongott a zsidók, a pogányok és a szamaritánusok között. A férfiak a társadalomban mereven elkülönültek a nőktől. Voltak szabadok és voltak rabszolgák. Voltak gazdagok és voltak szegények. Akadtak, akik együttműködtek az elnyomó rendszerrel, s ezért vetették meg őket.

A valóságos csoda játszódott le a világ szeme előtt, amikor a különféle háttérrel rendelkező férfiak és nők, gazdagok és szegények, rabszolgák és szabadok, zsidók és pogányok valamennyien egyetlen testvériségbe, egyetlen *koinónia*-ba, egyetlen közösségbe olvadtak. Nem csupán egyenlőknek tekintették egymást. Már önmagában ez is nagy csoda lett volna: hogy például egy rabszolgát volt ura egyenrangúnak ismer el. Egy egyenrangút elég egyszer elismerni, azután meg is lehet róla feledkezni. Ők viszont nem csupán egyenrangúnak ismerték el egymást, hanem fivéreknek és nővéreknek, egyetlen család, az Isten családja tagjainak. ... Az ember nem választhatja meg a családját. A család Isten adománya számunkra, ahogyan mi is az Isten adományai vagyunk családtagjaink számára. Ha tehetnénk, talán más fivéreket és nővéreket választanánk magunknak. De — szerencsénkre vagy balszerencsénkre — nem tehetjük. Hozzánk tartoznak, ahogyan mi őhozzájuk. És mindegy, miféle ember a bátyád, nem tagadhatod meg. Gyilkos lehet, vagy akár még gonoszabb is, mégis mindörökre a bátyád marad. Keresztségünk bennünket is fivérekké és nővérekké tett. Vajon el tudjuk-e képzelni, mi történne ebben az országban *(az apartheid-sújtotta Dél-Afrikában - a Szerk.)*, ha elfogadnánk ezt a teológiai tényt: hogy akár tetszik, akár nem, egyetlen család tagjai vagyunk?! Tetszik-e nekem vagy sem, tetszik-e neki vagy sem, Botha elnök úr a testvérem, s azt kell akarnom, azért kell imádkoznom, ami a javát szolgálja.

Bernard B. Dadié
(Elefántcsontpart)

KARÁCSONY!

FEL, FEL!
Alamizsnás szilkék és rokkant-mankók,
Kik az Idő partján guggoltok,
Foszlott álom foszlott rongy-csücsökben,
Hó, Hahó... Hó!
Ma este ünnep,
Alja világ és ittas sikátorok ünnepe;
Vessétek fel fejetek, nézzétek az eget,
Ma este leszáll a Kereszt.
Cimborák
Chicagóból, New Yorkból, Alabamából
Dohány és gyapot termesztői,
Földek és fejek öreg művesei,
Üzemiek és építők,
Új Vulcanusok új ültetvényeken,
Isten
Csillagot ad nekünk,
Hogy fénnyel hintse szemhatárunkat,
Testvérek,
Pultok fehér parcellái közt eltévedtek,
Értetlen nyelvű galambok,
Vitorlások hősei,
Hajótörésből szabadultak,
Hullám-elnyelte szigetek virágai,
Szívek árnyékába tolt öreg gépek,
Kik a parton lesitek a révész visszatértét!
Lóra, két könnyen felejtő kontinensen
Harlem, South-Side és más tájak népei!
Kávéházak, church-ök és funeral-home-ok
katlanába zárva,
Ti, akik úgy hiszitek: Timbuktu feltámadt,
Ott is álmok véreznek óriás házak lábánál,
Ott is könnyek patakzanak a napok hosszában,
És arany tajtékot sodor egyre a fekete folyó.
Alabama, Chicago, New York!
A bőr, a szagok, a formák sorompói helyett
Kezem nyújtom a 30-ik emeletnek,
Nektek, akik a felhőkarcoló púpján fészkeltek.

Megmutatom nektek ágyékom, lábam,
Melyet felvérzett évezredes kálváriám.
Hóhahó... Hó!
Elég a tankokból, a revolverekből a gyermekeknek,
Most, mikor
KRISZTUS
a földre száll!
Adatik nekik ma este
A Víz énekéhez,
S a Kezek Egységéhez,
A Madár Dalához
S a Lábak Ritmusához
Szív s új szem.
Christmas – Karácsony.
Barátaim, kik velem guggoltok az Idő partján,
Nézve, hogy sodródnak el trónok és birodalmak,
Fehérek, feketék, sárgák, vörösek,
a Nagy Álom szivárványai,
Csillagok az oroszlánok dzsungelében.
Ti, akik tálcán hordjátok szívetek,
Hogy mutassátok az utat a vakoknak,
Mindnyájatoknak, kiknek verseim köszönhetem,
Nektek küldöm őket a láng-marta kontinensről,
Ahol fekete koksz ereje forgat
Fehér acélkarokat.

Fordította: Bán Ervin

Nagyszerű dolog az egy családban, hogy nem kell a világon mindenben egyetérteni. Ha valaki azt állítja egy házaspárról, hogy férj és feleség még sohasem voltak különböző véleményen, akkor én bizony azt állítom, hogy az az ember egy ügyes füllentő. De ezek az egyet-nem-értések — adja Isten! — nem bontják meg szükségképpen a család egységét. Így kell ennek lennie az Isten családjában, az Egyházban is. Nem kell mindenkor egy véleményen lennünk, sőt nem kell még csak konszenzusra sem jutnunk minden elképzelhető témában. Csak az alapokban értsünk egyet, s abban, hogy nem támadunk egymásra. ... Hiszen egységről beszélünk, nem egyformaságról! (1986)

*

Az Isten szeretetéről kell tanúbizonyságot tennünk. Ha valakinek azt mondod, 'Szeretlek', azután — amikor vallomásod hallatán mosoly ömlik el az illető arcán — fejbevered, akkor szavaid és tetteid nem felelnek meg egymásnak. Azt mondják majd rólad, hogy képmutató vagy. Így van ez a hitünkkel is. Sokan mondják ma, hogy 'Nem járok már templomba, hiszen a templomba járók is csak veszekszenek, irigykednek, hátbatámadják a másik embert.' ... Akik így beszélnek, bizony igaz megállapításokat tesznek. A keresztényektől azt várjuk, hogy másféle emberek legyenek, mint a tömeg. Ne csupán másként beszéljenek, de másként is viselkedjenek. Azt várjuk, hogy Jézus Krisztus jelleme legyen jellemző rájuk is. Azt várjuk, hogy a keresztények szelídek legyenek, s ne veszekedjenek és marják egymást állandóan. Azt várjuk, hogy a keresztények alázatosak legyenek, ahogyan Jézus alázatos volt az evangélium tanítása szerint. Azt várjuk, hogy a keresztények békeszeretőek, sőt békességteremtők legyenek. Azt várjuk, hogy a keresztények szeretetet vigyenek oda, ahol szeretetlenség van, békességet teremtsenek ott, ahol veszekedés van. Azt várjuk, hogy a keresztények másokkalt örődőek legyenek. Azt várjuk, hogy a keresztények megbocsátóak legyenek, ahogyan Jézus megbocsájtott az Őt keresztre szegezőknek. Azt várjuk, hogy a keresztények kiálljanak az igazságért, hogy a szegények és az éhezők, a hajléktalanok és a mezítelenek oldalán álljanak. Ha eképpen cselekszenek, akkor szavahihető tanúk lesznek.

A „tanú" szó görög megfelelőjéből származik a „mártír" kifejezés. S mártír az a keresztény, aki tanúbizonyságot tesz a hitéről, akár halálig menően is. Péter és Pál ezt tették. De megtörténhet ez velem vagy veled vagy bármelyikünkkel. Hogy tanúságot kell tennünk Jézus Krisztusról, s bizony drágán megfizetünk a hitünkért: szenvednünk kell a keresztségünkért, s talán meg is kell halnunk a meggyőződésünkért. Mert a mártírok éltetik az Egyházat mind a mai napig!

Imádkozzunk azért, hogy Isten megerősítsen bennünket s a próbatétel idején szavahihető tanúi legyünk az Úrnak és az Örömhírnek! (1987)

*

Tutu érsek több alkalommal személyesen is tárgyalt Botha államelnökkel. Az alábbi beszámolóban az 1988. március 16-i találkozásukról szól.

A beszélgetés kezdetén barátságos hangnemben tárgyaltunk aktuális kérdésekről *(fekete szabadságharcosok halálos ítéletéről, ill. kegyelmi kérvényéről — a Szerk.)*, de azután Botha nagy hangon leckéztetni kezdett a nem engedélyezett tüntetés kapcsán. Hallgathattam volna, de arra gondoltam, hogy talán soha többé nem lesz hasonló alkalmam szólni. A mi népünknek még sohasem nyílott módja arra, hogy megmondja, mit is gondol róla, s így aztán a szemébe mondtam: 'Először is tudnia kell, hogy nem vagyok kisfiú. Nem beszélhet velem így, hiszen ön nem az igazgató bácsim!' Úgy viselkedtünk egymással, mint a neveletlen kölykök. Szégyenletes volt: kölcsönös vádaskodás, egymásra mutogatás. De az járt az eszemben: még sosem hallott egy négert így beszélni. Valószínűleg a munkatársai sem beszélnek vele így, hiszen rettegnek tőle ... Nem tudom, Jézus hogyan viselkedett volna a helyemben, de abban a pillanatban nem is érdekelt igazán. A magam módján viselkedtem. De nagyon remélem, hogy Ő is hasonló módon beszélt volna, hiszen az Ő szenvedő népe nevében szóltam.

*

Ha egy politikai szervezet vagy csoportosulás olyan célokat tűz ki maga elé, mely célok meggyőződésem szerint egybecsengenek az Evangélium üzenetével, akkor azt támogatni fogom. Feladatunk az Isten Országa megvalósulásán való munkálkodás ... És ez az Ország konkrét módon akar valósulni: politikai, szociális és gazdasági tények valósulásával. Szabályai és követelményei vannak annak, hogy az Isten Országában mi módon éljenek egymással az emberek. Az igazságtalanság elfogadhatatlan ebben az Országban, mert az elnyomás ellenkezik Isten akaratával. (1989)

*

Egy nemes küzdelemben veszünk részt, egy morális küzdelemben. Egy olyan küzdelemben, amely győzelemre visz. Nem kétséges, hogy szabadok leszünk. S mert tudva tudjuk, hogy szabadok leszünk, megengedhetjük magunknak, hogy fegyelmezettek legyünk, megengedhetjük magunknak, hogy nemesen viselkedjünk és újra meg újra hangsúlyozzuk, hogy ez a küzdelem erőszakmentes küzdelem. (1989)

*

Mindenekelőtt segítsük a tolerancia kultúráját kibontakozni: élni és élni hagyni. Gyakoroljuk — életre váltva — azt a hozzáállást, hogy: bár nem értek egyet azzal, amit képviselsz, de mindhalálig védelmezem azt a jogodat, hogy képviselhesd a meggyőződésedet. Tanuljuk meg elfogadni az egyet-nem-értést. Mert akik nem értenek egyet, még nem szükségképpen ellenségek. (1991)

*

Mélyen meghat, amikor — különösen a Nagyhét idején — belegondolok az Isten fájdalmába. Ismerem azoknak a szülőknek a fájdalmát, akiknek gyermekei önfejűek. A közelmúltban feleségem, Leah és jómagam is átéltük, hogy Trevor fiúnk, aki általában kedves és időnként hihetetlenül nagylelkű, kínos helyzetbe került. De mindez csak alig-alig hasonlíthat ahhoz a fájdalomhoz, amit Isten él át, amikor látja, micsoda borzalmakat műveltünk és művelünk teremtett szép világában. Különösen is gondolok az egyre folytatódó vérontásra és erőszakra Dél-Afrika városaiban, vagy mindarra, ami Szomáliában, Szudánban, Burundiban és másutt történik. (1992)

*

A mi Istenünk tud bánni a gonosszal, a sötétséggel, a halállal. A teremtést megelőző sötétségből és káoszból fényt, életet, jóságot és rendet teremtett, amin végigtekintve azt látta, hogy „mindez igen jó”.

A rabszolgaság kilátástalanságából, gonoszságából, sötétségéből, fájdalmából az Isten, a mi Istenünk kihozta az Ő népét. Egy rendetlen rabszolga-hordából alkotott népet magának, elvezetve őket az Ígéret földjére és szövetséget kötve velük mindörökre. Mert Isten, a mi Istenünk a szabadság Istene. A mi Istenünk az igazság, a béke és a jóság Istene. ... Mi mindannyian, akik itt (Cape Townban) egybegyűltünk, mondjunk nemet az erőszakra. Mindenfajta erőszakra! Tiszteljünk minden egyes emberi életet! Hiszen egyetlen erőszakos halál máris túl sok! Mondjunk nemet a megfélemlítésre, s mondjunk igent a szabadságra! Mondjunk igent a békére! Mondjunk igent a megbékélésre! (1993)

*

Mélységes csalódást okozott nekem, hogy az új Parlament egyik első döntésével igen magas fizetéseket szavazott meg saját magának. ... Most már nincs erkölcsi alapjuk ahhoz, hogy a szakszervezeteket alacsonyabb követelésekre kérjék. Rossz példát adtak. ...

A másik gondom a fegyverkereskedelem. Szörnyű az a tudat, hogy dél-afrikai fegyvereket használnak a rwandai és szudáni mészárlások során. Elnökünket ezért könnyen érheti vád, s magunk sem hallgathatunk. (1994)

Fordította: Schanda Beáta

„Igazságosabb és testvériesebb világot!”

A magyar katolikus egyház történetében első alkalommal jelentetett meg a Magyar Katolikus Püspöki Kar 1996. nyarán részletes elemzést az emberi élet kereteinek és tartalmának magyarországi helyzetéről fenti címmel. Valóságos felüdülés volt e körlevél-melléklet — nyilvánvalóan kiváló szakemberek háttérmunkájára támaszkodó — szövegében elmerülni, az előző félévszázad állampárti célokat, ünnepeket és évfordulókat támogató, néha kényszeredett, néha szolgalelkű körlevelei, és a rendszerváltást követő fél évtized hol ájtatosan kéregető, hol a keresztény szellemiséget kisajátító, politikai aprópénzre váltó körleveleihez képest.

Az elemzés az egész magyar társadalomhoz szól, megközelítésmódja és nyelvezete ennek megfelelően köznapi, érthető. Kiindulópontjai mindenki számára megismerhető, vagy éppen közismert tények. *Elemzéseit és kezdeményezéseit a társadalmi, a gazdasági, a politikai és a kulturális élet témái köré csoportosítja.* Elemzései szakszerűek, találóak, egyes pontokban túl is tekintenek a magyar és az európai erődön. A kezdeményezések és javaslatok egy része egyidejűleg összhangba aligha hozható kívánságlistának látszik, egyes fejezetekben közhelyszerűen ismerős, ám megkerülhetetlenül fontos követelményekre utal.

Az egész tanulmány szellemiségéből érezhető, hogy a magyar társadalom egységes Nyugat-Európába törekvését erősíteni szándékozó, valóban európai színvonalú elemzés. A vártnál jóval nagyobb érdeklődés is jelzi (eddig négy utánnyomás készült), hogy minőségi változás tanúi vagyunk. Semmiképpen sem teljességre törekedve, és végképp nem a személyes olvasást és értékelést helyettesítendő, kiemelek néhány pontot, amelyeknek mondanivalójában és szellemiségében örömmel fedeztem föl a bázisközösségi mozgalmak eszmei alapvetéseinek, valamint a napjainkban ébredő ökologikus gondolkodásmódnak *Európán is túltekintő* elemeit. Ezek megjelenése egyrészt a szakértői munka, másrészt a hivatkozott pápai körlevelek és világegyházi dokumentumok globális nyitottságának és látókörének belépését jelenti a magyar egyház hierarchiája által jóváhagyott katolikus nyilvánosság zárt világába.

Lássuk először az elemzések kiemelkedő gondolatait.

Meglepő a 21. pont szemlélete, amely a *börtönbüntetést* nem tekinti a társadalmi devianciák megoldására alkalmas módszernek, s a romló közbiztonság helyreállításához elsősorban a nevelést, az oktatást és az emberi közösségek működtetését látja célravezetőnek. Figyelembe véve az 1993-ban megjelent Világkatekizmus halálbüntetést is

megengedő állásfoglalását, e forradalmian új szemlélet miatt még akár kellemetlensége is támadhat a magyar hierarchiának legközelebbi ad limina látogatásakor.

Hasonlóan bátor a 22. pont is, amelyben a *korrupció* (emlékezzünk csak a szó eredeti jelentésére: *megrontás*) forrásaként és melegágyaként a koncentrált gazdasági és államhatalmi összefonódásokat jelöli meg. Az elmúlt évek gyakorlatából tudjuk, hogy ehhez hasonló kijelentésekért fogtak már perbe embereket Magyarországon, s ez a szókimondás nem számíthat lelkes fogadtatásra abban a Nyugat-Európában sem, amelynek állami vezetőiről sorra kiderült a közelmúltban, hogy vagy politikai besúgók, vagy maffiózók voltak.

A legkorszerűbb antropológiai és szociológiai kutatásokat idézi a 23. pont, amely a *szegénység* fogalmát a szokásos anyagi szűkösségről a kulturális, szellemi, vallási hiányosságokra is kiterjeszti. Fontos alapelveket tárnak elénk a 24–26. pontok. A *személy* istenképiségéből fakadó méltóságát védelmezi mind a bolsevik kísérlet kollektivista diktatúrájával, mind a liberális kapitalizmus áru(termelési és fogyasztási) diktatúrájával szemben a 24. pont. Az emberi együttérzés, az önkéntes *szolidaritás* eszméjét emeli ki a 25. pont, szemben a marxista alapon szervezett társadalmak kikényszerített egyenlősdijével és a profitot istenítő kapitalizmusban megtűrt és kinevetett jótékonykodással szemben. A 26. pont a *szubszidiaritás* elvét hangsúlyozza szemben a proletárdiktatúrák politikai, és a nyugati társadalmak gazdasági hatalomkoncentrációjával, amelyek egyaránt maguk alá gyűrik és elsorvasztják az emberi öntevékenység és kezdeményezőkészség természetes formáit.

A 40. pontban *az Európai Közösséghez történő csatlakozás* várható és nem közismert nehézségeire és hátrányaira irányítja az olvasó figyelmét az elemzés.

A fogyasztói szemlélet természeti és emberi környezetet pusztító egyoldalúságáról szól a 49. pont, a *civil társadalom* eszméjéről és a társadalom közéleti passzivitásának sajnálatos növekedéséről a 68–69. pontban van szó. Újszerű a kommunikáció (közlés, közlekedés, kapcsolatépítés) és a kommúnió (közösség) összefüggésének elemzése a 79. pontban.

Számos világméretekben felelősséget érző gondolatot emelhetek ki a kezdeményezések és javaslatok köréből is.

Az 51. pont a társadalmak sikerességének mérésére használt hagyományos közgazdasági mutatók mellett és helyett a ma még alternatív közgazdaságtannak számító irányzatok által kidolgozott, alapvető emberi értékekre figyelő módszereket pártolja, hogy a korlátlan növekedés helyett a valóban *fönntartható* (nyilvánvalóan csak minőségi) fejlődés váljon a gazdasági élet céljává. Mert a gazdasági élet célja az ember szolgálata, anyagi szükségleteit és értelmi, erkölcsi, szellemi, vallási igényeit figyelembe véve. A korlátlan gazdasági szabadság, amely csak a saját hasznára figyel, még csak nem is kizárólag az anyagi szükségletekre, nem kívánatos (53.). Az 54. pont a nemzetekfeletti vállalatok erőfölényére és világméretű felelősségére hívja fel a magyarországi külföldi és vegyes tulajdonú vállalatok vezetőinek figyelmét.

A 60. pont az egész magyar társadalom számára — szemben a rövidtávú népszerűséget és előnyöket kereső politikusokkal — példamutató módon az anyagi jólét növelése helyett *az egyszerű, természetes, egészséges életmódot javasolja,* és a gazdag nyugatra néző, önsajnáló, panaszkodó közgondolkodást szembesíti azzal, hogy a Föld lakosságának nagyobb része nálunk összehasonlíthatatlanul nagyobb nyomorban él, százmilliók éheznek szerte a világon, elsősorban a déli féltekén.

A Földet azért kaptuk, hogy ápoljuk és utódaink számára megóvjuk. A természeti népeknek ezt az évtízezredeken át fönntartható szemléletét idézi a 61. pont, amelyet a vallásos erkölcsi nevelés — eddig sajnálatosan elhanyagolt — részévé kell tennünk.

Egészen forradalmi, és a korlátlan tulajdon 17. századi fogalmára épülő kapitalizmus elvi alapjait kérdőjelezi meg a 62. pont szemlélete, amely szerint *a magántulajdon nem abszolút, hanem mindig a köz javát is kell szolgálnia.* Akár csak ennek a tételnek a gyakorlati érvényesítése megoldaná az elemző részekben fölsorolt legtöbb problémánkat.

Az állami feladatvállalásokkal kapcsolatban új szemléletet mutat a törvényhozói és végrehajtói hatalom szerepkörének értelmezése: *Állami feladat* mindenki számára biztosítani az emberhez méltó életet, és felelős, ügyeit intézni képes személyekké nevelni a polgárokat (76.).

A kultúráról szóló szakaszokban az oktatás, a család, valamint a jövőkép és értékrend átadásának feladatait tekinti a legfontosabbnak a tanulmány, mindezek az életmód nemesítésével, az alapvető emberi értékekre neveléssel valóban a mai válságok gyökérmozzanatát ragadják meg.

E sok pozitív gondolat után *néhány szót a hiányosságokról is.*

Bár az elemzés széleskörű címzése érthetővé teszi, mégis hiányoltam a kultúra fogalmának kifejtéséből (79.) a felülről (avagy belülről) kapott értékek szétterjesztését, átszivárogtatását a mindennapi életbe, a társadalomba. A 90. pontban említett társadalmi válságjelenségek megítélésében (pl. a homoszexualitásében) mintha elfeledkezne az elemzés a társadalomból kitaszítottak ama feltétel nélküli támogatásáról, amelyet a 24. pontban a katolikus egyház lényeges vonásaként mutatott be. A környezeti probléma megfogalmazása és az ebből következő szemléleti és vallási–nevelési váltás örvendetes, ám ezzel kapcsolatban egy sajátos elhallgatást érzékeltem, nevezetesen az emberiség korlátlan szaporodásának és a természeti környezet kimerülésének összefüggéséről nem szól az elemzés, talán éppen azért, mert ez ügyben a katolikus álláspont mind a mai napig nem hajlandó szembenézni a tényekkel.

Örvendetes, hogy az egyház saját közösségén belül is támogatja az őszinte és testvéries párbeszéd különböző módjait (111.) ám ez a nyugati reformteológusok elítélései, a magyar Bokor-lelkiség gyakorlati kiközösítésének és Bulányi atya ügyének ismeretében csupán jövőbeli óhaj lehet. Az Egyház-nép-szavazás mozgalom hazai fogadtatása (vö. Távlatok, Egyházfórum) is arra utal, hogy a katolikus egyház előbb szeretne civil társadalmat a világi közösségekben (77–78.), mint saját szervezetében.

Összefoglalva úgy látom, hogy az előbb kiemelt pozitív megközelítések ellenére a dokumentum egésze a szociális piacgazdaság kiépítését, az alternatíva nélküli nyugat-európai csatlakozást igyekszik szolgálni, s ezzel *nem tesz mást, mint segíteni akarja a magyar társadalmat abban, hogy a világ népességének kivételezett ötödébe kerülhessen.* Holott a testvéri osztozás evangéliumi üzenetével tarsolyában, lehetne a Föld minden emberének életét szolgáló szemléletmódok és életközösségi formák kontraszt-társadalmának előmozdítója is. A katolikus egyház azonban mindig is lassan, folyamatosan változott, hosszú idő alatt gyűjtötte be túlélési technikáit, s nem lehetetlen, hogy a mostani körlevél kiemelkedő pontjaira néhány évtized vagy évszázad múlva a más forrásokból kiáradó alternatív kultúra elterjedése után, mint korai kezdeményezései egyikére hivatkozik majd.

Demeczky Jenő

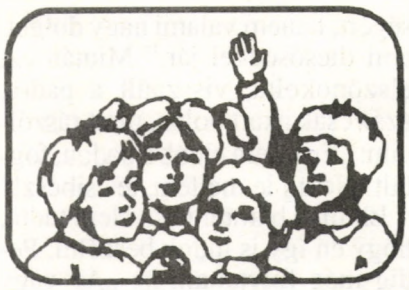

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Vadóka

A műharag néha jó

Huszonkét esztendős korom körül nagyon szerettem fölsétálni a Törpeháza előtti hegytetőre, ahonnan gyönyörű kilátás nyílt a mélyben hömpölygő kék Dunára, és a túloldalon emelkedő pilisi hegyekre.

Egy nyári délutánon kezemben egy verseskötettel, ott üldögéltem a pihenő padon, és néztem a gyönyörű tájat, meg olvasgattam. Egyszerre csak lépéseket hallok, lenézek, és az egyik útkanyarban megpillantom Vadókát, a kis törpét, amint lépeget fölfelé az ösvényen. Az utat nézte. A következő pillanatban már el is kaptam róla a tekintetemet. Vadóka ugyanis mialatt ballagott, az orrához emelte a kezét, és — na, hogy is mondjam csak — zsebkendő nélkül tisztogatta az orrát. Csodálkoztam, hogyan lehetséges, hogy ez a gyönyörű kilátás, a pompás nyári erdő, az út szélén a rengeteg virág, nem tartja vissza tőle, hogy ilyen csunyát cselekedjék. Vagy tíz perc múlva elém ért a kanyargós úton. Köszöntöttük egymást, leült mellém, és kérdezte: „Mit olvas, Moha bácsi?” — Mondtam, hogy Petőfit. Minthogy tudtam Vadókáról, hogy élénk eszű és lelkesedő természetű, fel is olvastam neki a verset, amelynél éppen nyitva volt a könyv. Az első versszakot elmondom nektek is:

Sors, nyiss nekem tért, hadd tehessek
Az emberiségért valamit!
Ne hamvadjon ki haszon nélkül e
Nemes láng, amely úgy hevít.

Miután végigolvastam a verset, Vadóka egyszeribe észrevette a gyönyörű kilátást. Átnézett a Duna fölött a Pilis hegységre, teleszívta a tüdejét levegővel, és így szólt: Bárcsak én is tehetnék már valamit az emberiségért! — Csodálkozva kérdeztem: „Miért mondod ezt olyan sóhajtósan? Ha csakugyan tenni akarsz, rengeteget tehetsz, akár rögtön is.” Felugrott a padról: „Rengeteget? Mint gyerek? Itt Törpeházán?”

Bólintottam. Rengeteget, bárhol és minden pillanatban.Már vissza is ült: „Tessék megmondani gyorsan, hogy mit!” Bizalmatlanul pislogtam rá: „Hát persze, nem könnyű teendő. Kérdés, hogy lesze akaraterőd hozzá?”

Felugrott: „Lesz! Van! De mi az?”

Most aztán nagyot nézett. Válaszom ugyanis így hangzott: „Ettől a pillanattól kezdve csakis zsebkendővel tisztogasd az orrod!” De nemcsak nagyot nézett, el is vörösödött. „Sohase szoktam másként!”

Elgondolkoztam: „Tehetnéd még azt is az emberiségért, hogy sohase hazudj! Mert hiszen láttam az előbb! De elég egyelőre, ha azt meg bírod tenni, amit tanácsoltam.”

Hebegett: „De hát én nem ilyesmire, hanem valami hőstettre gondoltam, ami nagyon nehéz! Ez könnyű és nem is használok vele az emberiségnek!”

„Mondok majd később hőstetteket is. Nehéznek éppen elég nehéz ez is. Majd meglátod. Az emberiségnek igenis rengeteget használsz vele. Eléred, hogy az emberiség egyik tagja — vagyis te magad — tiszteletben tartsa és megszeresse a jóízlés törvényeit. De ha megijedsz ettől a feladattól, akkor hagyjuk. De akkor ne kérdezd tőlem soha többé, mit tehetnél az emberiségért!”

Vadóka ismét elvörösödött, de most már indulatában. „Nem ijedek meg a feladattól! Nincs is miért megijednem, mert hiszen ez semmi. Ettől a pillanattól kezdve mindig zsebkendőt használok. Akár máris mondhatná Moha bácsi a következő feladatot.”

„Újabb feladatot csak holnap kaphatsz, ha látom, hogy ezzel már megbirkózol. Gyere ide ugyanebben az időben. Ha én még nem lennék itt, ülj le és várj!”

Másnap már egy órával előbb ott voltam. Felmásztam a pad mellett álló fára és elbújtam a lombjai között. Vadóka megjött, leült, várakozott. Aztán egyszerre csak az orrához emelte a kezét, dörzsölgette egy kicsit az orrát, és szétnézett, nem közeledem-e valamerről. Ugyanazt cselekedte, amit az előző napon. Én pedig megszólaltam a fán: „Halló! Halló! Itt a becsapott emberiség beszél! Azt ígérted, hogy összességünk egyik tagját jó ízlésűvé teszed. No ugye, hogy nem olyan könnyű még ez az állítólagos semmiség sem!”

Vadóka zavarban is volt, nevetett is. Miután lemásztam a fáról, így szólt: „Hagyjuk ezt, Moha bácsi, csakugyan. Ez olyan jelentéktelen feladat, hogy nem tud lelkesíteni engem. Különben is most történt utoljára. Olyan feladatot tessék adni nekem, amellyel nem önmagamnak használok, hanem másoknak.” — Bólintottam, és megindultam vele hazafelé. Útközben mintegy játékból lecsippentettem egy szem gyümölcsöt egy vadalmafáról, és odaadtam Vadókának. „Dugd zsebre, őrizd meg. amúgy is erről kaptad a neved.” Bevezettem a kertembe, hátra a gyümölcsfáim közé, és megálltam vele legszebb termésű almafám, az asztraháni piros alatt.

„Tudod-e, milyen gyümölcsből nemesedett ilyen gyönyörűvé ez az almafajta itt?” Felmutattam a kicsiny, zöld vadókát. „Ilyen volt az őse?” „Ilyen bizony, de nem egyik napról a másikra lett ám ebből ilyen gyönyörű piros alma. Sok-sok parányi változás kellett hozzá. Évszázadokon, évezredeken át. S azzal a sok-sok parányi változással nemcsak önmaguknak használtak azok a régesrégi parányi vadókák, hanem az egész almanemzetségnek. Ez az asztraháni piros annak köszönheti ízességét, hogy az ősrégi fanyar vadókák nem mondták: 'Jelentéktelen feladat, hogy gyarapodjam ízességben, azzal csak önmagamnak használok'.”

Ekkor Vadóka lelkesülten felkiáltott: „Moha bácsi, tekintsük úgy, hogy a zsebkendő-üggyel már meg is birkóztam. Tessék újabb feladatot adni.” Feladat helyett azonban néhány szép példány asztraháni pirosat adtam neki. „Várjunk holnapig, mert hátha mégsem birkóztál meg vele. Holnap ugyanott találkozunk. Na! Most pedig menj haza, nézegesd a gyümölcsfáitokat, és gondolkozzál azon, amit mondtam.”

Vadóka elköszönt, elment, de még a kertem ajtaján sem lépett ki, amikor már át is másztam hátul a kerítésen. Futottam a kertek mögött, bemásztam Vadókáék gyümölcsösébe, és lehasaltam az egresbokrok mögé.

Másap ismét vittem a Petőfi-kötetet. Sétáltam egyet, azután leültem a padra és olvastam. Nemsokára lelkendezve odafutott hozzám Vadóka.

„Kérem az új feladatot, Moha bácsi, most már igazán kérem! Azzal a másikkal megbirkóztam, győztem!”

Csöndesen feleltem: „Várjunk még egy napot. Láttalak tegnap a kertetekben az egresbokrok közül.”

Vadóka ismét elvörösödött, de most nem zavarában, hanem az indulattól: „Jaj, Moha bácsi! Hagyjuk már azt! Különben is éppen akkor, amikor látni tetszett, az jutott eszembe, hogy nem is jó a vadalma hasonlat. A vadóka ízesedése, megnemesedése csak a későbbi nemzedékeknek használ!”

Rábámultam: „Hát aztán? A későbbi nemzedék tán nem is emberiség?” Ingerülten kiáltotta: „De én a most élőknek akarok használni!” Ekkor huncut ábrázattal intettem neki, hogy hallgasson csak egy kicsit, ne áruljuk el, hogy itt vagyunk. „Úgy hallom, jön valaki lentebb az úton.” Jól hallottam. Egy törpeházi kislány, a nyolc éves Dalocska bandukolt fölfelé. Dalocska hiú is volt, fecsegő is, a kistörpék Locskának szólítgatták Dalocska helyett, és gyakran ingerkedtek vele. Igen nagy, piros szalagcsokor volt most is a hajában, és ravaszkásan kacsintva megkérdeztem Vadókától: „El tudnád-e találni innen görönggyel azt a csokrot?” Vadóka gyorsan és örömmel intette: „De még menynyire!” — s már kereste is vigyorogva az alkalmas göröngyöt.

Ekkor megfogtam a karját, és bólogatva mondtam: „Milyen igazad van, ha olyan feladatot akarsz, amellyel most élő embereknek használhatsz. Ezt kell majd megtanulnod csakugyan. Íme, most is majdnem ártottál Dalocskának, használás helyett. Meg kell tehát tanulod választani a cselekvések között. Finom ítélőképességre és jó ízlésre van szükséged, hogy például ilyen esetben a 'dobni' és a 'nem dobni' közül a 'nem dobni'-t tudd választani. S hogy jóízlésed fejlődjék, legelőször is okvetlenül rá kell szoknod a zsebkendő használatára.”

Most már dühbe gurította Vadokát, hogy megint ide kanyarodtunk vissza. „Jaj, hát Moha bácsi még mindig az orromról beszél? Tessék már megérteni, hogy torkig vagyok az orrommal. Nem ilyen apróságot akarok tenni az emberiségért, hanem valami nagy dolgot, ami dicsőséggel jár.” Miután ezt elszónokolta, visszaült a padra, azaz csak akart volna, mert rászóltam: „Én ültem előbb a padon, foglalt! Ne ülj le mellém, te csibész!”

Elhűlve bámult rám. Nem tudta, hogy én így is tudok beszélni. Pedig még folytattam is: „Az vagy bizony! Csibész, képmutató! Fanyalogsz a tanácsomra, hogy először az emberiség egyetlenegy tagján, önmagadon segíts, végül pedig kiderül, hogy nem akarsz te használni sem a jövendő nemzedéknek, sem a mostaninak, hanem igenis egyedül önmagadnak. Azt mondja Petőfi: 'Ne hamvadjon ki haszon nélkül e nemes láng, mely úgy hevít'. De Petőfi az emberiség javát értette a haszon szón, te meg a magad javát, a dicsőséget. Nem nemes tehát a lángod sem, mert csak a dicsőséged lakomáját szeretnéd megfőzni, megsütni rajta.”

Ekkorára már felért hozzánk Dalocska is, és ámuldozva, de mosolyogva hallgatta, hogy szidok valakit. Intettem neki, hogy üljön le, ne ijedjen meg tőlem. Vadókára meg rákiáltottam: „Nem ez a Petőfi-vers való egy ilyen mihasznának, mint te vagy, hanem ez: 'Mit háborgattok? Takarodjatok innen!'”

Vadóka szégyenkezve elfutott, én elmosolyodtam, Dalocska meg elnevette magát, és így szólt: „Tudtam én, hogy csak úgy tesz Moha bácsi, mintha haragudnék, nem is féltem egy cseppet sem.”

Az viszont bámulatos, hogy amit magyarázattal és érvekkel nem tudtam elérni, műharaggal elértem. Körülbelül egy hónap múlva bejött egy reggel a kertembe Vadóka, és ezt mondta: „Ne tessék már haragudni rám, Moha bácsi! Azt én már — tetszik tudni, mit —, azt én már régóta nem teszem!”

Gyakorlatom van benne, hogy arckifejezésből, hangból megállapítsam, igazat mond-e valaki. Vadóka igazat mondott. Hát persze jobb lett volna, ha az érvek győzik meg, nem pedig az indulatom hat rá. Bár az is lehetséges, hogy mégiscsak az érvek munkálták ki benne ezt az eredményt, csak idő kellett hozzá. Ezt még maga Vadóka sem tudhatja. Nem is kérdem tőle.

Olvasók fóruma

Igen tisztelt Szerkesztőbizottság!

Néhány megjegyzést szeretnék tenni Norbert Schollnak az 1996. júniusi szám 19–20. oldalán található, Jézus nem akart papokat. Miért kell búcsút venni az egyházon belüli kétosztályos rendszertől? c. cikkében foglaltakkal kapcsolatban.

Mindenekelőtt megköszönöm, hogy nekem, mint a metodista börtönmisszió képviselőjének rendszeresen küldik folyóiratukat. Szívesen olvasom, bár úgy vagyok vele, mint maga a Szerkesztőség, hogy nem minden sorát tudom aláírni. Most azonban olyan közleményre bukkantam benne, amely minden tekintetben kiváltotta helyeslésemet.

Protestáns teológus lévén nem véletlenül hivatkozom Lutherre, aki a maga túlzó stílusában azt mondta: „Most, hogy megszabadultunk a pápától, ne csináljuk meg a papirospápát a Bibliából.” Ezen azt értette, hogy Jézus kérügmája, az Isten Országának evangéliuma inkulturálható az egyetemes papság elve alapján. Nyilván hasonlóra gondolt a II. Vatikáni Zsinat, amikor dokumentumaiban az egész egyház szentségéből indult ki. Mindezekben a protestáns teológusok többsége megegyezik a katolikus teológia mai állásával, amikor a kérügma mögé is tekintve, a Szentháromság egyedülálló egységéből kiindulva származtatja a bibliai teológiai értelemben vett atyaságot, fiúságot és lelkiséget (Mal 4,6).

A metodista álláspont ekkléziológiailag nem mond egyebet, mint az Ágostai Hitvallás alapján álló Anglikán Hitvallás. Ennek 22. pontja (Az egyházi szokásokról és szertartásokról) 2. bekezdésében ez áll: „Bármely egyháznak, helyi vagy országos egyháznak egyaránt jogában áll a pusztán emberi tekintélyen alapuló egyházi szokások vagy szertartások bevezetése, megváltoztatása vagy eltörlése, csak mindezek épülésre legyenek.” Ehhez hozzátartozik Wesley Jánosnak a felfogása, hogy az ilyen egyházi szervezetek az építőállványokhoz hasonlók, amelyeket lebontanak, amikor az épület elkészült, hiszen ideiglenesek.

Gondolkodjunk tehát, és engedjük meg másnak is, hogy gondolkodjék.

Viszont az egyházi rendet és fegyelmet fenn kell tartani, márcsak a hitben gyengébbek kedvéért is, hiszen valamiféle rendnek kell lennie. Amikor egyesek nem tudták elfogadni a Püspöki Metodista Egyházban a püspöknek és a szuperintendensnek azt a kompetenciáját, hogy a lelkészeket elhelyezzék és áthelyezzék, akkor ők kénytelenek voltak a Szabad Metodista Egyházhoz csatlakozni, amelyben nincs is püspök.

Ebből is láthatjuk, hogy az egyetemes papság elvének alkalmazásában Luthertől kezdve különböző variációk lehetségesek az emberi rendelkezéseket illetően. Luther ezt úgy igyekezett egybefoglalni, hogy „a jó rend kedvéért” szükség van papokra, de azok a gyülekezet megbízásából vezetők, és nem alkothatnak külön szentségi állapotot vagy szentségi rendet. Az első protestáns dogmatikus, Melanchton Fülöp is ezt fogalmazta meg az Ágostai Hitvallásban. Szektának csak azt tekintjük, ahol csupán emberi intézménynek tekintik az egyházat. Krisztust szeretnénk felölteni, habitusunkká tenni, az atyák szívét a fiakhoz és a fiak szívét az atyákhoz fordítani, és áldást véve áldást közvetíteni.

Ezek figyelembevételével is mindenben csatlakozni tudok Norbert Scholl cikkéhez, mert semmi sem indokolja a klerikus és a laikus megkülönböztetését (vö. 1 Pét 2,9–10). Megjegyzem, ebben különbözik az Alliance és az Ökumené, de mindkettőben keressük a helyünket, mert az volna az egészséges, ha ebben meg tudnánk egyezni (vö. Ef 1,10). Ez arra vezethető vissza, hogy a patrisztikát és a későbbi hagyományt gyakorlatilag is alárendeljük a Szentírásnak. De ezek a kérdések már messze vezetnének, s talán más alkalomból térek vissza rájuk.

Szeretettel és tisztelettel:

Keve István
metodista civil teológus
Budapest

Tisztelt Szerkesztőség!

T.J. evangélikus teológushallgató hozzám írt levelét (ÉV, 1996. augusztus, 28. o.) a Szerkesztőség 1995. augusztus 29-én küldte meg címemre. A levélen keltezést nem találtam, de címet igen. Ezért rögtön írtam neki egy üdvözlőlapot, hogy erdélyi utam után válaszolok levelére. Levelét ismételten elolvasva ígéretemet megbántam, de Csengersimán román beengedésre várva megindultak gondolataim, melyeket Erdődön rögzítettem is, ám csak október végén küldtem el címére. Válaszomat 10 pontba foglaltam, másodpéldányt nem készítettem, a Szerkesztőségre nem is gondoltam. Álmomban sem véltem, hogy ezt közlik is. *(Az „ezt” feltehetően T.J.-nek az augusztusi számban közölt hozzászólására vonatkozik. — A Szerk.)*

Válaszomat írva többször vissza kellett fognom magam. Hogy csak egyet emeljek ki: Ki gondolta volna, hogy Szt. István késői utódai közül valaki terroristának nevezi ősét, aki csatlósaival kardélre hányta rokonságát és „az országra törő minden ellenséget”, amikor történeti tény, hogy a német császár csapatait éheztetéssel, és nem harccal késztette visszafordulásra. Úgy látszik, fiatal barátunk szerint is annál rosszabb a tényeknek, ha nem esnek egybe eszmefuttatásával.

Természetesen mindenkinek meglehet mindenről a véleménye, de kimondva vagy leírva csak kellő felelősséggel lehet közétenni. Én szeretek zöldséglevest főzni, sokféle zöldséggel, de bolondgombát nem teszek bele. A teljességhez tartozik, hogy T.J. mindezideig nem válaszolt levelemre. *(A pontosság kedvéért: Nacsa Ferenc tévedésből nem egészen pontos címre küldte el levelét. — A Szerk.)* Vajon levelem kézhez vétele után is ott tart, mint előtte?

Tisztelettel:

Nacsa Ferenc
okl. kertészmérnök
Budapest

Kedves „Érted vagyok”!

Örömmel olvastam az augusztusi számot. A „Hogyan omlik össze egy kártyavár?” c. írás egyik legcsodálatosabb mondata: „A második századbeli eretnek férfiak és nők legalább olyan közel állnak Jézushoz, mint az igazhitűek.” Szerintem közelebb, mivel nem szolgamódon engedelmeskedtek, és merték szabadon hirdetni szabad elgondolásaikat. A másik pedig: „Csak a történeti kutatás segít annak a megismerésében, ki volt valójában a názáreti Jézus, és ma ő a kereszténység normája, nem pedig a hit Krisztusa.”

Nagyon átéreztem Kovács László „Aki nem lép egyszerre” c. írásának igazságát is.

Szívélyes üdvözlettel:

...t ...t
nyugdíjas

Kedves „Érted vagyok”!

Amikor átlapoztam az augusztusi számot, egy pillanatra megálltam a Kérdések c. írásnál. Két oldal és csupa kérdés! Jó ötlet! Hatásos! — volt az

első benyomásom. Aztán elolvastam, és nem hagyott nyugodni. Gondolataim vissza-visszatértek a kérdésekhez, amelyek nyugtalanítottak, „piszkáltak". Újra és újra elő kellett és elő kell vennem őket. Egyenként átolvasnom minden kérdést, átgondolnom és töprengenem. Keresnem a válaszokat is. Nem állítom, hogy mindegyikre tudom a választ. Sőt, a legtöbbre nem. De — és szerintem ez a Kérdések lényege — legalább nem érzem úgy, hogy minden rendben van bennem és körülöttem. Ezek a kérdések ráébresztenek gondolkodásom, hitem és a világ „kétszínűségére", és újabb meg újabb kérdéseket vetnek föl bennem. Köszönöm tehát a Kérdéseket. Köszönöm, bár azóta is nyugtalanítanak. Hiába, nem kellemes dolog, ha a „nem látok, nem hallok, nem szólok" állapotból valaki ki akarja rángatni az embert. Pintér Zoltánnak ez sikerült.

Kovács Éva
tanár
Budapest

Mélyen tisztelt Szerkesztőség!

Megvallom, bizonyos szégyenkezéssel küldöm el rövid levelemet, mert úgy érzem, a lappal kapcsolatos benyomásaimról már sokkal korábban tájékoztatnom kellett volna a T. Szerkesztőséget; hiszen — amint az „Érted vagyok" olvasói fórumának hozzászólásai is mutatják — viszonylag könnyen ragadunk tollat, ha ellenvéleményünket vagy ellenérzéseinket kívánjuk nyomdafestékhez juttatni, mint ha egyetértésünket vagy szimpátiánkat. Némiképp mentségemül szolgál talán, hogy közel járok 80. életévemhez, s ebben a korban az ember fokozottan átéli a jézusi mondás igazságát, miszerint „a lélek ugyan készséges, a test azonban gyönge".

Azt szeretném tehát, ha Önök is tudnák: mindenkor nagy örömmel, sőt élvezettel forgatom lapjukat, mert ha színvonala olykor egyenetlen is (leginkább a kisebb terjedelmű, nem tanulmány-jellegű írásokra és a vasárnapi elmélkedésekre gondolok), szellemisége mindenkor fölemel és magával ragad, amikor igyekszik hitelesen bemutatni az evangéliumi értékeket, hozzá még olyan formában, melyet nemesen korszerűnek nevezhetnénk. Koromat tekintve talán meglepő, de különös érdeklődéssel olvasom a sokak által föltehetően túlságosan „radikálisnak" vagy „fölforgatónak" tartott cikkeket. Tanári és általános élettapasztalatom alapján bátorkodom állítani, hogy voltaképpen ezek mutatják az utat előrefelé.

Kérem, ne vegyék soraimat egy öregember kritikátlan érzelmi megnyilvánulásának; módomban áll német és angol nyelvű „vallási" lapokat is olvasni, értékelésem így nem megalapozatlan. Az „Érted vagyok"-nak nem kell szégyenkeznie. Szívből kívánom, hogy haladjanak tovább a megkezdett úton, lehetőleg a színvonal folyamatos emelésére törekedve.

Kiváló tisztelettel:

Szabó Szilárd János
ny. főisk. tanár
Budapest

Orián Géza

Juliska néni

Két hete halt meg egy elfekvőben. Törékeny, madárcsontú kis öregasszony volt. A szomszédban lakott egy másik nénivel társbérletben. Külön szobájuk volt, de közös WC-re jártak és közös vízcsapról vették a vizet, ha megszomjaztak vagy ha egy kis levest akartak főzni.

Gyakran megálltak beszélgetni a ház lakóival a lépcsőházban. Kedves nénik voltak, szerette őket az egész ház. Juliska néninek volt egy beszélő madara is, vele beszélgetett napközben, őt etetgette finom magokkal.

Valahogy életünk részéve vált ez a két kis öregasszony.

Először Ilonka néni tűnt el a házból. Eljött érte a fia, akit évek óta nem látott és elvitte édesanyját egy „kertes házba" — ahogy mondta, és eladta Ilonka néni társbérleti fél-lakását...

Így költözött be szomszédunkba az a furcsa fiatal nő, akit éles, bántó stílusa miatt pár hét alatt megútált a ház. Összeveszett mindenkivel, aki csak szóba állt vele.

Ő lett Juliska néni új társbérlője és pár hónap múltán gondozója is...! Lemondta az önkormányzati meleg ebédet, amit Juliska néninek egy konyháról hoztak naponta, és kezébe vette Juliska néninek a sorsát... Elvette a nyugdíját, bevásárolt neki, „főzött" rá, bár inycsiklandozó illatokat sohasem éreztem a szomszéd lakásból kijönni. Vegetáriánus a nő! — derült ki az igazság. Így Juliska néni is „egészségesebben" élt, mint azelőtt... A következő hetekben-hónapokban gyakran láttuk Juliska néni valamelyik kedves ruhadarabját vagy bútorát vagy lábasát a kuka mellé lerakva... Lasan kiürült a szobája és szekrénye... Köddé vált a temetésre félretett pénze is! Néha láttam bezárt előszobaajtajuk rácsa mögött állni... Nézett kifelé sirdogálva, s amikor meglátott, odaintett és azt mondta: „Nagyon éhes vagyok, adj egy kis kenyeret!" Szívbemarkoló volt látni a szenvedését. Félt társbérlőjétől, félt a furcsa nőtől. Nemcsak ő, a ház többi lakója is. A nő nyelve ugyanis csípett — s ha valaki Juliska néniről mert érdeklődni, abba beleszúrta fullánkját. Legjobban azokra haragudott, akik meg is akarták néha látogatni az idős nénit. — „Hozzon tanácsi engedélyt!" — mondta azoknak, akik becsöngettek Juliska nénihez. Így lassan elszigetelte a ház régi lakóitól.

Egy asszonynak mégis sikerült bejutni múlt év Húsvétján Juliska nénihez. Szomorú híreket hozott. Juliska néni sírva panaszolta neki, hogy éhes, s hogy a szekrényében sem a lábost nem találja, sem a tésztát, hogy tudna egy kis meleg levest főzni. Az éjjeli szekrényen egy üres teásbögre volt meg egy kis kenyérmorzsa... — „Segíts rajtam!" — sírta el magát búcsúzáskor Juliska néni.

De segíteni senki sem tudott rajta. Még a kihívott önkormányzati illetékes is sajnálkozva tárta szét karját...

Aztán elvitte a mentő Juliska nénit. Hetekkel később tudtam meg, hogy elfekvőbe... Eleinte egy közkórházban feküdt „kivizsgáláson" — aztán átkerült az elfekvőbe.

Társbérlője, a furcsa fiatal nő valami meghatalmazást lobogtatva továbbra is felvette nyugdíját...

Két hete meghalt Juliska néni az elfekvőben. Rokonok híján nincs, aki eltemesse... Ezért csontjait, madárcsontú kis testét eladták az Anatómiai Intézetnek! Ő, aki valaha ápolónőként sokat tett mások szenvedéseinek enyhítéséért, most a jövő orvosgenerációjának képzésében segít testével.

Juliska néni hívő katolikus volt és egyházi temetésről álmodott...

Ezt a levelet egy, a szívemhez nagyon közel álló férfi írta szerelmének néhány hónappal egy boldog, 44 évig — sírig — tartó házasság kezdete előtt. Azért adom közre, hogy lássátok, mennyit szegényedhet az életünk a telefon, a fax és a számítógép világában, ahol a gazdaságosság, a sebesség feleslegessé teheti az ilyen jellegű „szószaporítást”. Pedig a földi létezés lényege éppen ezekben a „szószaporításokban” van. — Farkas István

Drága Kis Szememfénye!

Egyszer egy nyári alkonyatkor egyedül jöttem le a hegyek közül. Lent, a falu felett, kis fenyőcsoport között tudtam egy forrásról. Arra tartottam, mert szomjas voltam. A forrásnál egy fiatal lány állt korsóval s egy nagy bernáthegyi kutyát csitított, mert az morgott rám. Vizet kértem, ittam, szemünk összenevetett. Aztán tovább mentem.

A tizedik Isonzó-csata után Magyarországra hozták az ezredet pihenni. Napsütéses, kora nyári délben futott be a vonatunk Siófokra. Leugrom a kocsiról, és előttem egy piros ruhás kislány áll, cseresznyét eszik és rámnevet. A vonatunk állt egy-két percig. Együtt ettük a cseresznyét, nevetgéltünk, aztán tovább mentem.

Egy eldugott, kis hegyi kocsmában gyönyörű, kékszemű lánnyal akadtam össze. Egy pohár sört hozott, leült mellém és beszélgettünk, nevetgéltünk. Aztán tovább mentem.

Futó pillanatok, kacagó leányszemek. Hosszú-hosszú évek messzeségében felvillan itt-ott egy-egy szempár. Azok is csak pillanatokra és egy sem az enyém. Hány kacagó, önfeledt pillantást loptam másoktól. Hosszú, magános vándorlásaimban hányszor néztem bánatosan és irigykedve az összevillanó, semmivel sem törődő szemeket. Szégyenkezve loptam mások boldogságát, hogy a magam nagy ürességét még nagyobbá tegyem vele.

Hogyan tudnak nézni a kacagó leányszemek! Milyen melegséget, anyáskodó szeretetet, becézésre váró kutyahűséget, odaadást, biztatást láttam e szemekben, amivel ránéztek arra, akit szerettek. E cudar világban, üres bolyongásomban, hány ilyen pillantást fogtam el szégyenkezve, mert illetlennek tartottam magam előtt is, hogy észrevettem, tudván, hogy nem nekem szól.

Milyen messze, Istenkém, milyen messze el tudja választani pár szó a múltat a jelentől. Milyen ködös valószínűtlenségben van ma az egész múltam a jelentől. Pár szót szóltam Veled — és rendbe jöttünk. Megtaláltam a szempáromat. Egy-két ködös jaj a múltból messziről, nagyon messziről néha még felém kiált, de minden úgy elmosódik, s az egész, borzasztó hosszú időrengeteg egyforma, szürke, szomorkás gomolyaggá válik.

Megtaláltam a szemem fényét. Megtaláltam azt a szempárt, amelyik rámnevet. Mintha más lencsével nézném a világot. Volt egy öregedő, lassan romló szempárom. Mindent szatirikusan, sötéten látott. Minden torzképet mutatott és gunyoros volt. A színeket nem tudta már szelektálni és lassan minden egyforma lett.

Most megkaptam a te szemeidet. Most tisztán látok. Tudtam, éreztem, hogy nem tiszták a képeim, de most tudom, hogy rosszul láttam. Nem volt semminek fénye, s most a Te szemeddel nézve minden színes, világos és úgy érzem, csak most kezdek látni.

Öreg, ködös utcák, villamosok, parkok, vonatok, kis vendéglők, hegyek, völgyek, világ! Nekem is van szempárom! Mind-mind, kiket irigyeltem, kiket titokban megloptam, ide figyeljetek, ide jertek! Nézzetek miránk, visszaadok mindent! Az én asszonyom szeme kacag rám, lássátok, irigyeljétek! Nekem is van babusgató, odaadó, hűséges, szerető szempárom! Nem látok már többé senkit! Nem irigykedem többé senkire! Menjetek, boldog, összevillanó szempárok! Nagy-nagy megbékélés, nagy-nagy szeretet kísér benneteket részemről, hiszen most már én is közétek tartozom. Halleluja! Halleluja! Olyan gyermeki öröm, olyan réges régen elfeledett, ünnepi érzés vesz rajtam erőt, ha végiggondolom a hozzám tartozó hűséged érzését. Ha magamon érzem a Te szemedet, akkor tudom, hogy nagyon-nagyon közel áll valaki hozzám, aki hű, aki ragaszkodó, aki elnéző — aki szeret. Ha magamon érzem a Te szemeidet, akkor tudom, hogy Te egy ígéret vagy, egy megváltás, egy jobb útra térítés, egy korlát, amely visszatart a nagy fekete pesszimizmustól, mely mindig közelebb és közelebb vigyorgott rám egy sötét acélcsőből. Ha magamon érzem a Te szemeidet, akkor tudom, hogy várasz tőlem valamit, hogy nékem kell mindazt megtennem, ami Te az élettől remélsz. Tudom, hogy ábrándjaid, ideáljaid, melyek mind a szemedben ülnek — tőlem függnek. De ha ilyenkor felelősségem tudatában elcsüggedek és a Te szemedbe nézek, akkor megnyugszom, mert látom benne a lemondás készségét, az élethez való alkalmazkodást, a megbocsátást, a hűséges kitartást.

Szemem fénye! Talán nem is érted, talán nem is tudom elég jól megmagyarázni Neked, mit jelent nekem az, ha rám nézel. Vagyont, nevet, pozíciót nem szereztem, nem is fogok. Semmim sincs, szürke tucat vagyok, mint a többi. Ez, azt hiszem, minden szürkének fáj. Mindenki azt hiszi magáról, hogy többet érdemelt a sorstól. Mindenki nagy tehetséget érez magában s csak a vaksorsot okolja, hogy alul maradt. Én érzem, hogy lapos vagyok s ezért nincs jogom zúgolódni, ha a tömeg alján maradtam. A vagyon, a jólét nem izgatott. Nem voltam elkényeztetve. De vártam valamit az élettől, amihez mindenkinek joga van — a melegséget. Vártam valakit, aki hozzám tartozik, aki törődik velem, aki megért engem, akinek türelme van meghallgatni az én hóbortjaimat. Vártam azt, akinek őszintén a szemébe nézhetek s akinek a szeméből őszinte, önzetlen szeretetet tudok kiolvasni. Egy szigetecskét a kavargó zűrzavarban, egy pihenőhelyet. Egy fészket, hol én vagyok a király s ahol megvan az én királynőm is.

Te vagy a párom! A Te szemedben látom a megnyugvásomat. A Te szemed melegsége, kacagása, fiatalsága éltet engem!

Kicsiny, melegszemű, odaadó asszonykám! Drága szememfénye! Nem tudok vasárnap hozzád jönni s azért lepergettem neked ezt a pár sort, hogy érezd, hogy szeretlek. Tudod mim vagy, ugye? Te vagy az én szememfénye. Vigyázz magadra és vigyázz rám!

1933. november 16., csütörtök este

BIBLIA

Az adventi elmélkedéseket Demeczky Jenő, a karácsonyiakat Márczi Imre, a januáriakat Bulányi György piarista készítette.

December 1. — Advent 1. vasárnapja — Mk 13,33–37 — Vigyázzatok, éberek legyetek!

A két nap múlva beköszöntő „utolsó" Húsvét tragikus eseményeinek előérzete? Apokaliptikus beszéd? Figyelmeztetés az anyagiakba merült ember számára örök szellemi hivatásáról? Talán mind a három.

Jézus számára — a nép vallási vezetőivel vívott sikeres szócsaták után — nem lehetett kétséges, hogy ha ott marad a fővárosban, ellenfelei az érvekből kifogyva erőteljesebb eszközökhöz nyúlnak majd. Nem először került életveszélybe, tudta, hogy mekkora erők mozdulnak meg ilyenkor az emberben, hogy más utakra, veszélytelenebb égtájak felé vigyék. Erősíti hát önmagát. Tanítványai heves, indulatos felbuzdulásaira is látott már példát, nekik is szól a történet: embert próbáló idők jönnek, jó lesz, ha figyelnek a jelekre, vigyáznak, imádkoznak, és ki-ki a maga dolgát teszi, azt, amit a példázat ura meghagyott neki.

Kortársai többségének Istenében, a Seregek Urában nem hitt. Jézus a tékozló fiút visszaváró Atyában bízott, és nem akarta föladni ezt a bizalmat az élete árán sem. Nem lehetett sok kétsége afelől, hogy mit tehet és mit nem tehet a következő napokban. A várható történések érthetővé teszik az apokaliptikus hangnemet, a végidőkről szóló jövendölések stíluselemeinek hangsúlyozott használatát. Amikor számadásra készül valaki, földi pályafutásának végére érve, akkor bizonyos értelemben tényleg a világ végéről van szó (legalább is ennek a világnak a végéről), s ilyenkor nem túlzás, ha az egész kozmikus történet szempontjából nézi önmaga történetét is.

A mi korunk, a modern elbeszélések hitelvesztését követő posztmodern kor számára is az a legfőbb üzenete Jézus példázatának, hogy éberek legyünk. Az egyetemes történelem irányítását ígérő ideologikus világteremtés–világtörlés katasztrófái után ne csak a társadalomjobbító eszméket szemléljük jogos gyanakvással (s tegyük föl az oly sokszor bevilágító ősi kérdést: Kinek hasznos?), hanem saját életünk mindennapi kereteit is. Mert ahogyan a lélektan e századi kifejlődése szembesített minket világunk belső felével, s rá kellett ébrednünk, hogy életünk nagy részét boldog-boldogtalan öntudatlanságban éljük le, nem is sejtve, hogy lelkünk meg nem ismert adottságai milyen óriási hatással vannak hajlamainkra, hangulatainkra és döntéseinkre, úgy leplezi le Jézus figyelmeztetése életünk mai kereteit, meg nem változtathatóként elfogadott szerkezetét és követelményrendszerét egyetlen szóval: véget ér. Nem örök, nem változhatatlan, nem isteni alapítású, nem arról szól, amiért itt vagyunk. Meglehet, a ház ura már régen útra kelt, s mi, megbízott és kinevezett szolgák igyekeztünk kényelmesen berendezni a ránk bízott házat. Lehet, hogy nem ok nélkül lázadoztunk a másvilági jóllakást ígérő szolgatársaink ellen, de jóllakva nem lettünk-e közömbösek ama másik világ iránt, amelyet feledve homályba vész egész ittlétünk célja, értelme? Rendeltetésünket föladva, nem váltunk-e közömbösekké a harmadik és negyedik világ iránt, amelyek éhező tömegei a mi példánk nyomán sietve felejtik el ősi tudásukat az életről, s gazdasági sikerdiktatúrával, menekültek áradatával vagy titkos fegyverkezéssel készítik elő a következő összecsapást a föld egyre fogyatkozó javaiért? Lehet-e egyetlen rossz szavunk is ellenük? A mi történelmünkből, tőlünk tanulták, hogy az élet értelme a bőség és a kényelem.

S ha a készülő világvége nem rettent is, saját életünk végessége föl kell, hogy rázzon: Tudjuk-e, hogy miért vagyunk a földön? Tudjuk-e, hogy feladatunk van? Gondolkodtunk-e már azon, hogy minket mivel bízott meg a ház ura a többiek javára? Sejtjük-e, hogy feladatunk egyetemes (mindenkinek jó), és ugyanakkor csak egyéni lehet, azaz rajtunk kívül más el nem végezheti? Csak nem önmagunkról van szó? Szánjunk erre időt a készületben, hogy éberek legyünk, amikor eljön az, akit várunk!

December 8. — Advent 2. vasárnapja — Mk 1,1–8 — Bűnbánat, megtérés, bemerítkezés

Idillikus képet rajzolt gyermekkorom Bibliájának illusztrátora Keresztelő János működéséről. A vonzóan egyszerű és férfias próféta arcán mély ráncokat szántott a pusztai élet s az előtte megvallott emberi bűnök és gyarlóságok sora, mégis derűs és bizakodó tekintettel nézett az égre minden egyes bemerítkező fölött, hogy lássa, megadja-e a várva-várt jelet az Örökkévaló. A nép vallási vezetőinek hitetlenkedése és a rá váró tragikus vég ellenére sikeres embernek érezhette magát.

Az akkori zsidó vallásosság törvénytisztelete könnyűvé tette a bűnbánati liturgiát: egyértelmű előírások és szabályok rengetegében éltek az emberek, nem volt hát nehéz megvallaniuk, hogy mit szegtek meg, mit nem tartottak be, mivel maradtak adósai a kizárólagosságot követelő Úrnak. Megvallották Jánosnak, alámerítkeztek a Jordánban, és megtisztulva, megkönnyebbülten bukkantak ismét az életet jelentő víz színe fölé, hogy méltóképpen várják ők is a minden kétséget kizáróan már a közeljövőben, de legalábbis még a saját életükben fellépő Messiást.

Óh, boldog békeidők! — sóhajtok fel a második évezred végén ebben az elbizonytalanodott, kiábrándult, zűrzavaros, összeomló világban, és halvány nosztalgia ébred bennem Dosztojevszkij nagy inkvizítorának rendet és biztonságot ígérő alakja iránt, aki kétségtelen éleselmejűséggel mutatott rá arra az egészen másfajta és éppen ezért veszedelmes szabadságra, amely Jézus élete és tanítása nyomán végtelen távlatokat nyitott az emberek előtt, és ezzel együtt végtelen felelősséget is rakott a vállukra.

De jó is lenne sokszor, ha világosan látnánk, ha egyértelműen meg tudnánk különböztetni a jót a rossztól, a szeretetet az önzéstől, az érdeket az érdeklődéstől, az őszinte önkritikát a megelőző önvédelemtől, a szándékot a következményektől. Ha valaki mindig egyértelműen megmondaná, hogy mi a helyes és a helytelen, mit kell tenni és mit kell kerülni...

Nem forgathatjuk vissza az idő kerekét. Manapság már a lelkiismeret-vizsgálat és a bűnbánat sem olyan egyszerű, s akkor még hol vagyunk a bemerítkezéstől, amelyhez ma már kevés a víz, az éltető Lélekre kell rátalálnunk. Szabályokat, törvényeket ma is számon kérhetünk magunkon, csak az a kérdés, hogy jutunk-e így előrébb életünk útján.

Tudjuk-e, hogy kik vagyunk, milyenek vagyunk, miért viselkedünk úgy, ahogyan már megszoktuk önmagunktól, miért vesződünk évtizedekig ugyanazokkal a hibákkal, bűnökkel, csonkaságokkal, miért kerülünk folytonosan ugyanolyan kelepcékbe, miért közelítjük meg a külvilágot és a többieket szakadatlanul egy nyomon járó stratégiával? Tudjuk-e, hogy melyek lelkünk bejárt útjai, hogyan látjuk a világot és önmagunkat (ha egyáltalán van erre szemünk), személyiségünknek mi a gyökér-hiányossága, mi a legerősebb kísértésünk, és merre kellene húznunk, hogy ellensúlyozzuk azt?

Ha nem törekszünk arra, hogy önmagunkat megismerjük, akár havonta megvallhatjuk jól ismert bűneinket, talán meg is könnyebbülünk kissé, ám boldogságunk egét beárnyékolja a gonosz sejtelem, egy hónap múlva ugyanitt, ugyan-

ezt mondjuk majd ismét. Önmagunkkal megismerkedni, szembenézni mindazzal, amit tudattalanul magunkban hordozunk — nem szívderítő utazás. Ám hasznos, és a kezdeti keservek után életre szóló, új és új meglátásokra vezető feladatsort ad, amelynek minden egyes lépcsőjén lesz okunk bűnbánatra, megtérésre, és lehetőségünk Lélekbe merítkezésre, ám évről-évre más lesz önmagunkon végzett munkánk célpontja, és egyre több kidolgozott részletre építhetünk.

Az egyetemes érvényű törvények és szabályok színe előtt sorozatosan kudarcot vallani, de a reményt föl nem adni, és minduntalan bűnbánatot tartani, hősies, de nem túl lelkesítő kilátás. Nehezebb, munkásabb, de egyben biztatóbb is egyéniségünkre szabott feladatunkat fölismerni, és ezen meg nem szűnően dolgozni. Mert ezzel készítjük elő a magunk útját ahhoz, akinek a Keresztelő utat készíteni jött.

December 15. — Advent 3. vasárnapja — Jn 1,6–8.19–20 — Ki a Messiás?

Keresztelő János Istentől küldött ember volt. Már születésekor tudta a hegyvidéki kisváros minden lakója, hogy a különleges körülmények és jelek kíséretében érkezett gyermek nem lehet akárki, az Úrnak különös gondja van arra, hogy éppen itt és most kezdje földi pályafutását. Ez a várakozás végigkísérte életét gyermekkorától a prófétasors beteljesedéséig. A rokonok, szomszédok, ismerősök váratlan elhallgatásai, összenézései, háta mögötti összesúgásai, a korához képest túlzott nyitottság és tisztelet egyszerre tették kiemelkedővé és magányossá. A számára felkínált szabadságból, az idősebbek kéznyújtásából megérezte, sokat várnak tőle. Az intézményes vallásosság vezetői akkoriban politikai vezetők is voltak egyben, akiknek legfőbb gondja a római megszállókkal fenntartott kényes egyensúly megőrzése volt, és a messiási reménykedések mögött mindig lázadást és zűrzavart sejtettek. János számára maradt a másik út, a pusztában élők, a kivonult tiszták közössége, a befelé fordulás és a prófétai látomás útja. Ennek megrázó erejű képeiből Máté adott ízelítőt (Mt 3,7–12).

Vajon nem vagyunk-e mindannyian Istentől küldött emberek? Ki az, aki az Ő akarata nélkül egy lélegzetet is vehet ezen a földön? Gondolkodtunk-e már azon, hogy kik és hogyan vártak minket, amikor megszülettünk? Mit vártak tőlünk később, milyen reményeket, vágyakat tápláltak magukban a mi kibontakozásunkról? Segítettek, hátráltattak vagy eltérítettek ezzel attól, amiért e világra születtünk? Megsejtették-e, tiszteletben tartották-e azt a sajátos utat, amelyen nekünk kell megélnünk az egyetemes emberi hivatást? És mi magunk?

Keresztelő János azért jött, hogy tanúskodjon a világosságról, hogy segítse a többi embert a hitre vezető döntésben. A földi élet milliónyi formája mind a Nap sugaraiból él, természetes hát, hogy világosság, meleg és élet összetartoznak számunkra. Összetartoznak, és egyben megjelenítenek valamit, ami testi érzékelésünk számára elérhetetlen, mégis az egész univerzum mögött és fölött álló végső szellemi valóságnak hisszük, gondoljuk. A lehatároltsággal, a végességgel, anyagba ágyazott létünk korlátozó tényezőivel szemben, sokszoros mindennapi tapasztalataink ellenére sejtjük, hogy a kézzelfoghatónál többről van itt szó, hiszen ha követjük a lelkünkben megszólaló hangot, megtapasztaljuk, hogy mire a negatív entrópia csodáját felmutató testünk elöregszik, és megadja magát a széthullásán munkálkodó erőknek, lelkünk rendezettsége, tudatossága, életutunk céljainak és értelmének átlátása olyan szintre juthat, hogy abszurd és betegesen rövidlátó gondolkodásnak tartjuk a halált végső megsemmisülésként értelmező mai közfelfogást.

Éreztük-e már magunkban annak a belső napnak a fényét és melegét, amelynek csak szimbóluma a földi életet tápláló Nap? Megtapasztaltuk-e azt a szellemi világosságot, amely minden embertársunk életét be kellene, hogy világítsa, még azokét is, akiket reménytelenül sötéteknek látunk? Föl tudunk-e villantani valamit számukra is ebből, hogy ők is higgyenek, és életük legyen?

Keresztelő János nem tévesztette össze magát a világossággal, hanem azért jött, hogy bizonyságot tegyen a világosságról. A nép vallási vezetőinek kérdésére is egyszerű tagadással felelt, nem ő a Messiás. De ki a Messiás, és eljön-e valaha is erre a földre? A jeruzsálemi főhatóság kiküldött farizeusai és levitái, küldőikkel együtt, tagadó választ adtak erre a kérdésre. Mert amikor megnyilvánult előttük annak az ereje, akiről János szólt, nem hittek neki, elvetették és kivégezték. Mintha magukat gondolták volna annak a Világosságnak, aki a Messiást küldi, s ezért megítélheti, hogy mikor, kiben és hogyan léphet színre.

Amikor megföllebbezhetetlen biztonsággal ítélünk, akár csak hit és erkölcs dolgában, amikor tévedhetetlennek gondoljuk és hívatjuk magunkat, amikor eldöntjük és előírjuk, hogy kinek mi lehet és mi legyen a dolga ezen a földi színen, alighanem összetévesztjük magunkat — nem is a Messiással, hanem a Világossággal. Keresztelő János inkább öntudatos, mint alázatos ember volt. Szerénységet, arányérzéket mégis tanulhatnánk tőle.

December 22. — Advent 4. vasárnapja — Lk 1,26–38 — Világra hozni a Magasságbeli gyermekét

Ifjúkorom szerelemre nyitott, társkereső éveiben sokszor elgondolkodtam azon a sorson, amelyet a názáreti Mária az Istentől jött üzenet megértésével és elfogadásával önmagának kiszabott. Miről álmodozhatott azelőtt? Jegyesség, házasság, otthonteremtés, bő gyermekáldás, szeretet és megbecsülés a kisváros lakói körében, dolgos évek után menyek és vejek révén rokon családok és unokák körében szép öregség, békés halál. És a meg nem szűnő reménység, hogy talán az ő fiai közül választja ki az Úr a Messiást. Talán ez az egyetlen ésszerű magyarázata annak az őrültségnek, amire igent mondott, a küldött ígérete, hogy világra hozhatja a Szabadítót. Másként hogyan vállalhatta volna a hűtlen jegyes, a leányanya, a halálra keresett „trónkövetelő” anyjának életét? Vagy éppen ez volt számára a kitörés, az átlagostól, a mindennapitól eltérő élet lehetősége, a népnek szóló isteni ígéret valóra váltásának kalandja — kerül, amibe kerül? Aligha tudunk válaszolni erre a kérdésre, itt e földi téreken. De elgondolkodhatunk a küldött üzenetén, mond-e nekünk valamit itt és most?

Örüljünk, mert Isten jóindulatú hozzánk, a mi oldalunkon áll, és megáld minket. Igaz lenne hát az a sejtés, amely titkon mindegyikünkben él, hogy valahol a világ, a kozmosz, a lét mélyén, ott, ahol minden élet és energia forrása lakik, rendben vannak a dolgok? Hogy nem vagyunk egyedül egy szál magunkban sem, mert valaki akkor is velünk van? Hogy jót akar és jót ad nekünk? Hihetünk-e ennek a hírnek, ha a magunk életére gondolunk? Annyi gonoszságot és rosszindulatot tapasztalunk naponta mindenfelé, és ami a legriasztóbb, önmagunkban is, olyan végtelenül magányosnak érezhetjük néha magunkat, hogy jogos a kétség bennünk.

És mégis, a küldött szavai szerint új, istengyermeki élet indul el bennünk, a Magasságbeli fia vagy leánya vár arra, hogy világra hozzuk. Apró kis reményként indul, talán egy villanásnyi időre valakinek egy kivételesen szép percébe kapcsolódhatunk, lehet, hogy találkozunk valakivel, aki éppen ezt az ígéretet sugározza — talán öntudatlanul —, és megszületik bennünk a vágy arra, hogy mi is olyanok lehessünk. Ennél több nem kell. Százszor is megtapasztalhatjuk, hogy okos, igaz gondolataink szinte semmit nem lendítenek az életünkön. De a meglátott és vágyva vágyott szépség, derű és életharmónia valóban nem hagy nyugtot önmagunknak, és lassanként olyan utakra vonz, amelyeken átalakulunk mi magunk és az életünk is.

A bennünk megszületők (vagy éppen csak tudatosodó) isteni gyermek nagyra nő majd és örökké él, mert Isten táplálja, Ő visel rá gondot. Hogyan hihetnénk a küldöttnek, amikor naponta megtapasztaljuk, hogy mennyire nem Isten közelében, hanem távol élünk tőle? Amikor mindig utólag jövünk rá, látjuk be, mérjük föl, értjük meg, hogy valójában hogyan is viselkedtünk, mit is csináltunk, minden jóindulatú igyekezetünk köze-

pette miféle indítékok és minták hálójában vergődtünk, miközben szabadnak és jónak hittük magunkat? Jutunk-e valaha is olyan pontra, ahol már egészen világosak és jók és tudatosak leszünk, azaz Isten közelében élünk? Föladjuk-e vagy folytatjuk ezt a szakadatlan munkát önmagunkkal? Folytatjuk-e a minden sorsfordulónkon egyre tisztultabb és tudatosabb önmagunkra tekintés apró örömeire támaszkodva, annak ellenére is, hogy az áhított teljesség elérhetetlen messzeségbe tűnik mindahányszor? És egyáltalán, hogyan kezdjük el?

A küldött szavai szerint a Lélek látogat meg, a Lélek ereje indítja el bennünk azt a hihetetlen csodát, hogy minden tapasztalatunk ellenére mégis tudunk önzetlenül szeretni, mert a Léleknek semmi sem lehetetlen. Erzsébet vénségében fogant testi gyermeke csak azt mutatja lent, ami fönt van.

A küldött akkor távozik, amikor igent mondunk a nekünk szóló üzenetre. Addig folyton szólítgat, hátha észrevesszük. Néha évtizedeken át, kitartó türelemmel. Amikor igent mondunk, távozik, és más küldötteket kapunk majd, újabb, várva várt üzenetekkel. Csak az elsőre nehéz igent mondani. Igent mondunk?

December 25. — Karácsony — Lk 2,1–20 — A jézusi példa kihívása

Pólyába takarta és jászolba fektette, dicsőség a magasságban, békesség a földön...

Olvasom az ezerszer hallott, ismerős szöveget, egyes fordulatait kívülről tudom. Már nem érzékenyülök el rajtuk, a szöveg varázsa megkopott. Talán mert látom a mítosz és valóság közötti szakadékot? Mert már nem hiszem, hogy át lehet hidalni? Hova lett az elszántság, a hit? A remény, a szeretet?...

Árkok szabdalják a létet. Szakadék van nemcsak az Isten és ember, hanem az ember és ember között is. De talán az emberben magában is: Amikor az ember látja a jót és teszi a rosszat...

Az ember felnőttként többet tud a világról, néha túl sokat. Tudja, hogy minden örömhír annyit ér, amit az ember aprópénzre tud váltani belőle. És hogy ez mennyi?... A gyümölcsökről előbb-utóbb kiderül. Ilyenkor, ünnep táján az ember ösztönösen is elszámolást készít. A leltár néha bizony szegényes. Mennyiben feleltem meg a saját elvárásaimnak? A közösség normáinak, amelyben élek? Az egyetemes, örök emberi–isteni értékeknek? Mit tettem, amitől szebb, jobb, elviselhetőbb lett az élet körülöttem?

Egy születés önmagában is minden esetben ígéret és ugyanakkor kihívás. Ki tudja, mivé válik majd az újszülött? Élni, érvényesülni, boldogulni akar. De nem teszi-e ezt majd mások kárára, sőt esetleg léte árán? A Jézus-eseményben egy másféle kihívás van. Jézus példája azt mutatja, hogy az ember igazi kibontakozási lehetőségei önmagán belül vannak. Az ember problémái — az egyéntől az emberiségig — az ember természetében és viselkedésében gyökereznek. Ezért szólít fel Jézus a tudatátalakításra (metanoeite!).

Valójában Jézus sokkal többet akar. Azt, hogy járjuk végig az utat, amely a semmiből a mindenségbe, teljességbe vezet. Ő is ezt tette. Talán ez az igazi oka annak, hogy a fogantatástól a születésen át a halálig — és azon túl a szemünk előtt végigélte az életet. Emberi és isteni életet élt. A kortársak és többnyire a követők is, sajnos ennek a teljes életnek csak töredékes, felszínes jelenségeit ragadták meg. A példa így ellentmondásos: látványos, magávalragadó, de a mélyebb okokat nem villantja fel. Ezért nem nagyon indít követésre.

El kellene gondolkodni egyszer azon, hogy miért a misztikusok között voltak számosan, akik az önfeladásig menően utánozni akarták Jézust. Nem azt mutatja-e ez, hogy a jézusi példa lényege: légy önmagad! És ha ezt megteszed, találkozol és eggyé leszel a benned élő Istennel.

Születünk, élünk és meghalunk. De nem mindegy, hogy hogyan. Napjaink élet-kultusza a Nagy Megtévesztő műve: Olyan tömegben kínálja az önazonosság felületes, középszerű, és csak ritkán mélyebb formáit, hogy garantáltan lehetetlenné teszi, hogy az ember végigmenjen az önmegvalósítás jézusi útján.

Ami az ember legbensejéből fakad fel, annak többnyire nem lehet ellenállni. A vágy, hogy önmagunk legyünk, ott van bennünk. Megszületésünk elindított az önazonosság felé. Jézus megmutatta, hogy ez az egyetlen lehetséges út. De rögös: lépten-nyomon belebotlunk önmagunkba. Kitartóan, életre-halálra kell küzdeni magunkkal. Akár naponta újjá kell születni: újra megpróbálni gyökeresen másképp ugyanazt. Ez a születés csodája. Nikodémus nem értette.

Itt volna az idő, hogy mi is újjászülessünk. Akinek füle van, meghallja!

December 29. — A Szent Család ünnepe — Lk 2,22–40 Isten végtelen álma rólunk

Nehéz dolog értelmezni egy szimbolikus történetet, főként ha időben, kultúrában is nagy távolság választ el tőle. Az ember mindenben ösztönösen önmagát keresi, mindenre önmagát vetíti ki. Ezért az értelmezés egyéni. Amikor az ember mások számára kíván mondani valamit, igyekszik „tárgyilagos” lenni. Ilyenkor visszafogja magát, a saját, belső gondolatait megszűri. Érthető és informatív akar lenni, megfeszül, hogy valami használhatót kínáljon fel az olvasó épülésére. Az eredmény azonban többnyire az, hogy felsorolja azokat a közhelyeket, amiket mindenki ismer, hozzáfűz valami lapos buzdítást vagy fenyegetést. Ettől ugyan személytelen lesz, de érdektelen is. A személyességnek persze veszélyei vannak. Az ember nehezen fogalmazza meg egy adott dolog, szöveg kapcsán felmerülő gondolatait, érzéseit, kételyeit, kérdéseit, ellenvetéseit. Gyakran nem biztos magában, márpedig csak biztos és pozitív gondolatokat illik megosztani másokkal. A személyes gondolatok sok esetben érdektelenek is, és az ember nem akar mások terhére lenni.

Nehéz a kettő közötti utat megtalálni. Én most megpróbálom; felvetek néhány gondolatot. Evezzünk mélyebb vizekre.

Mit üzen számunkra a csodás születés mítosza? Hogy Jézus születése a hétköznapi, emberi születéstől lényegesen különböző volt? Ez a szakasz meglehetősen ügyetlenül érvel emellett; arra utal egyrészt, hogy minden rendben, a szokások, törvények szerint történt, ugyanakkor hozzáfűz egy próféciát, amivel rendkívüli jelentőséget tulajdonít az eseménynek. Valószínű, hogy a szerző a felnőtt Jézus tetteinek, sorsának ismeretében a gyerekkorra is igyekszik visszavetíteni mindezeket. De fordítsuk meg a dolgot: Nem azt jelenti-e mindez, hogy minden csodás jel nélkül, a jelentéktelenségben világmegváltó dolgok rejlenek? Hogy éppen ott rejlenek a világot megváltoztatni képes dolgok, eszmék, személyek? Ebből pedig adódik, hogy semmivel nem kisebb az én jelentőségem, mint Jézusé — akkor, ha vállalom mindazt, amit ő, ha teszem mindazt, amit ő. E ponton azonban többnyire kisiklik a dolog. Minden keresztény vallás arra akar rávenni, hogy teljesítsük azokat a normákat, amiket a Jézus-történet értelmezéséből egy hagyomány emlőin nevelkedett tanítóhivatal elénk rak. Tisztelet annak a ritkán látott kivételnek, amely ezt abban a hitben teszi, hogy ezzel tényleg követjük Jézust. A követés azonban nem utánzást, formai megfelelést jelent, mégcsak nem is puszta metanoiát. A személyiség átállítódását a felszínesről a mélyre. A lét mélységeit elsősorban önmagunkban kell bejárni; ha ezt nem tesszük, az azonosulás felszínes marad. Mélyre ásni nehéz, adott esetben veszélyes, mert az ember olyasmit találhat, amire nem számított, amivel nem tud megbirkózni. A szóban forgó szentírási szöveg üzenete talán ez: a gyerekkorban történtek, az indítás, pályaraállítás meghatározó lehet. Meg ez: Nem lehet elég nagyot álmodni egy új életről, mert az Isten végtelenül többet álmodik rólunk.

Január 1. — Újév — Lk 2,16–21 — Dicsérték az Istent

A.: Nem nagy tudomány!

B.: Van akkora, mint az ellenkezője.

A.: Hát azt már nem! Gondolkodni mindig több, mint imamalmot forgatni. Teodicea is van a világon. Igazolni Istent a kérdező emberi elme színe előtt azért mégiscsak több, mint szenténeket énekelni gitárkísérettel vagy furulyaszó mellett.

B.: Szeretnék kiegyezni Veled. Nagyra értékelem magam is a teodiceát, s még nagyobbra az istendicséretet.

A.: Dicséretes a szándékod, ha igazolni tudod róla, hogy létezik. S ha igazolni tudod még azt is, hogy dicséretre érdemes.

B.: Rajtad fordul, hogy tudod-e. Rajtam fordul, hogy tudom-e. Ezért aztán nem tudom meggyőzni igazolásom igazvoltáról az ateistát, az agnósztikust, a panteistát, mert nem rajtam fordul, hanem rajtuk. Ők sem tudnak meggyőzni engem, mert nem rajtuk fordul, hanem rajtam.

A.: Te nem hiszel az objektív igazságban, melynek érvénye s fénye nem rajtad és rajtam fordul, hanem megáll és világít fényességével ömagában! Nem hiszel, pedig éppen arra kaptuk a gondolkodástörvényeket, hogy segítségükkel túlléphessünk az érzékszerveinkkel letapogatható világon, s megállapodhassunk olyan tételekben, amelyek túlvannak a megtapasztalhatók birodalmám. Pl. abban, hogy Isten létezik-e, s méltó-e a dicséretre.

B.: Hiszek abban, hogy van objektív igazság, hiszen a valóság is objektív. Tudom, hogy a gondolkodástörvényeket ennek az igazságnak a megismerésére kaptuk. De azt is tudom, hogyha nem akarsz istentdicsérni, hiába kaptad őket. Ha viszont kész vagy istentdicsérni, akkor a gondolkodástörvények segítségével el tudsz jutni odáig, hogy van Isten, meg odáig, hogy méltó a dicséretre. Lehet, hogy nem abban a pillanatban jutsz el ide, amikor először érzed meg, hogy szükséged van Istenre és istendicséretre. De előbb vagy utóbb, valamikor biztosan. Hogy miért? Csak azért, mert arra vagyunk megteremtve, hogy eljussunk Hozzá. Ha van szükséglet, van kielégülés is.

A.: Észreveszed-e, hogy lesöpröd a filozófiát az asztalról?

B.: Nem söpröm le. Csak azt állítom, hogy képtelen vagy igazolni azt, aminek nem akarod az igazolását. És sikerülni fog igazolnod azt, aminek igazolhatását akarod. Ha nem akarsz az együgyű pásztorokkal együtténekelni, nem fog sikerülni Isten létének igazolása. Ha nem akarsz gyermekként belesimulni Isten tenyerébe, nem fogod tudni megvédeni Isten becsületét az indiánok, az örmények, a zsidók, a kurdok stb. kiirtása vagy akármi más miatt: pl. amiatt, hogy gyermeked osztálykiránduláson belefulladt a Balatonba.

A.: Kihúznád az erkölcsi talajt az ateisták, az agnósztikusok, a panteisták alól?

B.: Nem erről van szó. Bár nem tudsz istentdicsérni, lehetsz nálam, aki tudok és akarok imádkozni, sokszorta különb ember. De nem vesztegetem energiáim arra, akinek nagyon fontos, hogy Isten nélkül éljen. Aki viszont el akar jönni Betlehembe, és elutasítja a karácsonyéj demitologizálását, mert azt vallja, hogy Isten van, és hogy minden tehetségével szeret minket, az együtténekel majd a pásztorokkal, s filozófusként is fog annyit érni, mint ateista, panteista s agnósztikus kollégái, akiknek nem érkezik levelük a Jóistentől. Mert azt csak azoknak hozza az angyal, akik várják a levelet. Meg még írnak is levelet. Neki. Mondjuk ilyet, mint amilyet most olvasol.

Január 5. — Vízkereszt — Mt 2,1–12 — Népet gyűjtök Istennek

A.: Csoda rakásra, mese minden mennyiségben. Csillag, háromkirályok, intés álomban, arany–tömjén–mirrha. Nem gondolod-e, hogy le kellene cserélni ezeket a szövegeket? Hetenként egyszer végre eljutunk a templomba egy kis pszichoterápiára, amire annyira szükségünk volna, hogy talán a kenyérre se jobban, s akkor ott mesékkel táplálnak minket. Felolvasnak ilyen háromkirályosokat, majd — a jobbik esetben — prédikáció címen újra elmondják terjengősebben, színvonaltalanabbul ugyanazt, megtoldva némi erkölcsi tanulsággal. A rosszabbik esetben pedig: demitologizálják a felolvasott szöveget, s megmagyarázzák, hogy azt tulajdonképpen nem is úgy kell érteni, ahogy fel lett olvasva. Te tudsz valamit csinálni ezzel az ezerszer hallott–olvasott mai történettel?

B.: Csak azt, amit a többivel. Figyelmesen újraolvasom, s igyekszem felfedezni benne valamit, amire eddig még nem figyeltem.

A.: Most mit fedeztél fel?

B.: Most annyit, hogy a *zsidók* királya az *Isten* népe fölött királykodik. Meg azt, hogy úgy *királykodik*, hogy legelteti, *„pásztorolja”* ezt a népet.

A.: Te hiszel abban, hogy Istennek van népe? Én csak azt látom a történelemben, hogy minden nép kitalál magáról valami ilyesmit: Boldogasszony, Nagyasszony, Magyarok anyja meg királynéja minálunk — Notre Dame a franicáknál. Hadúr minálunk — Mars isten a rómaiaknál, a Seregek Ura pedig a zsidóknál. Istennek nincs népe. Egyik sem kedvesebb számára a másiknál. Két okon is. Az egyik: nem kivételez. A másik: az egyik nép tizenkilenc, a másik meg egy híján húsz.

B.: Abban biztosan igazad van, hogy Tőle születésünk–származásunk okán Neki mindannyian egyformán kedvesek vagyunk. Ezért is kínálja fel szövetségét mindannnyiunknak, a fejedelmi pálcát meg a királykodás tisztjét is. Hogy aztán tetteink alapján egyformán vagyunk-e elfogadhatatlanok vagy kedvesek számára, az már kérdéses, mert azért lehetnek különbségek. Ábrahám lehet kedvesebb számára, mint Szodoma valamelyik polgára. A népek között is lehetnek istenfélőbbek, mint a többi nemzetek. De ha nem is volna így, ha minden úgy volna, ahogy te gondolod, akkor is van lehetőség valakik számára, akik meghallották és megértették Isten szövetségi felhívását, hogy megfogják egymás kezét.

B.: És akkor mi van? Keserű a történelem leckéje: előbb máglyára kerülnek ezek az értő és egymás kezét megfogó szerencsétlenek, majd aztán előbb-utóbb abbahagyják az értést is, a kézfogást is, s ezek helyett inkább fegyvert vásárolnak. S ha lesznek újra jelentkezők, akik megint értenek majd és megfognák egymás kezét, akkor fegyvereik és kiábrándultságuk erejében ők maguk, azaz a valamikor máglyán elégettek unokái, juttatják máglyára az új szerencsétleneket.

A.: Én ezt nem tudom cáfolni. A kérdés csak az, hogy mi következik abból, amit mondasz. Kettő is következhetik. Az egyik: megüzenem a Jóistennek, hogy eltévesztette a házszámot, mert nálam hiába kopogtat. Hiába, mert nem óhajtom Golgotán igazolni szövetségi hűségem. A másik: fiatal vagyok, a Lelket még ki nem oltottam magamban, valamire rá akarom tenni az életemet, s találkozom az Istennel. Úgy találkozom, hogy vízkeresztkor elmegyek a templomba, s ott megérint a többezer esztendős szöveg. S arra gondolok, hogy ha annak szerzője hihetett abban, hogy az ő népét Isten a maga népének tekinti, akkor nekem is hinnem kell abban, hogy tudok népet gyűjteni Istennek. Tudok — minden történelmi tapasztalat ellenére. Tudok — a magam életének ez irányú kudarcai ellenére. Tudok — mert nem tehetek mást, mint hogy újra próbálom. Ha nem próbálnám újra, mihez kezdenék? Mihez? Kinek a szolgálatába szegődnék? Minek élnék tovább?

Január 12. — Évközi 2. vasárnap — Jn 1,35–42 — Leszek-e én is az Isten báránya?

A.: Nem hiszem, hogy a Keresztelő ilyesmit mondott volna tanítványainak a Jordán partján az arra sétáló Jézusról. Nem bárányként, másképpen gondolta ő a Messiást. A Messiás kezében szórólapát, s a pelyvát megégeti olthatatlan tűzzel: az Istennek ellenszegülőket. Miféle Messiás, miféle Isten miféle Felkentje, akit holmi kis prokurátorok, meg hatalomban levő főpapocskák el tudnak intézni? Vagy akár engesztelő áldozatként, bűnbakként fel tudnak áldozni Istennek?

B.: Az ember sok mindenfélét gondol meg mond egy hosszú vagy akár nem is olyan hosszú élet során. Azt is gondolhatja, hogy milyen Isten az, akivel ki lehet tolni. Meg azt is gondolhatja, hogy milyen Isten az, akivel nem lehet kitolni. Amikor János a szórólapátos Messiásról prédikált, még nem találkozott a 40 napig pusztában élt, a három kísértésen keresztülment Jézussal. Most az a Jézus sétál el előtte, akinek lépéseiben, sugárzásában benne a negyven nap, benne a három

legyőzött kísértés. A Keresztelő ránéz, s nem a szórólapát jut eszébe, hanem a bárány.

A.: Gondolj arra, mit üzen ki Jézusnak a Keresztelő Machaira várából, fogságából! Bizony szórólapátosat, Jánost a börtönből kimenekítőset, és nem bárányosat: Te vagy-e az Eljövendő vagy mást várjunk? Az Eljövendőnek szórólapátosnak kell lennie! — üzeni Jézusnak.

B.: Igazad van. Nem is mondtam, hogy a bárányos kép egyszermindenkorra kitörölte János tudatából a szórólapátosat. Éppen ez a különbség a Keresztelő és Jézus között, hogy a Keresztelőben csak felvetődik a sejtelem, hogy a Messiásnak bárány formája van, Jézust pedig meghatározza ez a felismerés.

A.: Őt meghatározza — ahogy mondod. A követőit pedig nem határozza meg. Nem veszed észre, hogy hamiskártyások vagytok valahányan, akik Jézusra hivatkoztok. Őt mondjátok, s az ellenkezőjét gondoljátok annak, amit mondott. Sokkal becsületesebb lenne, ha Keresztelő Jánosról neveznétek magatokat, akinek csak egy pillanatra támadt olyan sejtelme, hogy a Messiás bárány volna. Vagy nevezhetnétek magatokat szórólapátosoknak is. Csak a bárányról ne nevezzétek magatokat, amikor egyértelmű, hogy abszolút világbajnokok vagytok a Föld kincseinek összerablásában, meg a tömegmészárlásokban.

B.: Én erről nem vitázom, mert értelmetlen dolog a feketét fehérre mosni akarni. Vitázni csak arról akarok, hogy kell-e nevet változtatnunk. Ha megtesszük, tiszta vizet öntünk a pohárba, s cserébe remény nélkül maradunk. Amíg Jézusra hivatkozunk, addig érvényben van a Hegyibeszéd, s a szó: Alakítsátok át gondolkodástokat!

A.: Ez annyit jelent, hogy nem adod fel a harcot a bárány-messiás elképezelésért. Mondd, mi kellene, hogy világosan lássad, hogy reménységed értelmetlen? Hogy a tört vér marad fekete folt. Az ember kiváltságra tör, s ez csak gyilkolásra kész alapállás mellett lehet sikeres. Elmehetsz a Golgotára ráadásként még te is, bepalizhatsz ugyanerre még néhány szerencsétlent. De ettől mi változik?

B.: Nem tudom. Az is lehet, hogy egyelőre csak annyi, hogy fennmarad emléke a Báránynak. Kevés? Tőlem ennyi tellett, ha tellett.

Január19. — Évközi 3. vasárnap — Mk 1,14–21 — Kiket halásszunk?

A.: Nos, betelt az idő. Kétezer éve betelt. Állítod-e, hogy megvalósult már az Isten Országa? Vagy azt, hogy közeledik? Vagy csak annyit mondasz, hogy közel van? Ha ennyit, akkor a helyzet változatlan! Ha pedig az, akkor mondanod kell valamit azoknak, akiknek felolvasod e kétezer évvel ezelőtt elhangzott jézusi szavakat. Azt pl., hogy nem tértünk meg, nem hittünk az evangéliumban. Azt, hogy aki nem tért még meg, aki nem hisz az evangéliumban, az nem is gondolhat, s így nem is mondhat ilyesmit.

B.: Ezt mind elmondhatod, s nekem összesen két választásom van. Az egyik, hogy bejelentem a csődöt. Így jelentem be: Jézus azt hitte, hogy lehet segíteni az emberen s az emberiségen, de tévedett. Én is azt hittem Jézus szava s példája nyomán, hogy lehet segíteni, de rájöttem, hogy tévedtem, és hogy Jézus tévedett. A másik: Jézus nem tévedett, de nem nőttünk fel hozzá. Sem korábban, sem később. De felnőhetünk még hozzá, s nincs különb feladatunk, mint ezt megtenni.

A.: Ez annyit jelent, hogy érvényben levőnek gondolod hívását? Annyit, hogy hallani akarod hangját, hogy emberek halászaivá tesz téged meg a barátaidat? S nem zavar, hogy az emberhalászok mi mindent csináltak, s mi mindent nem csináltak a kétezer esztendő alatt?

B.: Zavarni persze, hogy zavar. De nemcsak zavar, hanem tanít is: ne kövessük el azokat a hibákat, amiket ők elkövettek.

A.: Újrakezdenéd tehát az egyháztörténetet jobbik kiadásban: nem az a baj, hogy az emberi természet olyan, amilyen; hanem az a baj, hogy az emberhalászatra vállalkozók valamit elhibáztak. Értem. Nos, áruld el, mit hibáztak el elődeid?

B.: Mindazt, aminek ki voltak s vagyunk téve emberi természetünk következtében. Elődeink és mi is. Kísérletezünk. Ők is azt tették. Mi is azt tesszük. Nem is hibákról beszélnék, hanem inkább hibalehetőségekről. Ezekbe úgy bonyolódunk bele, hogy a szándékaink kifogástalanok. Úgy gondoltuk pl., hogy uralkodókat nevelni akaró királytükrök, egyetemek, teológiai summák, bazilikák nélkül nem lehetséges a sikeres emberhalászat. Jézus korának ismerői azt állítják, hogy a halászat volt a legmegvetettebb foglalkozás. A halászoknál kevesebbre csak a vámosokat meg a prostituáltakat becsülték.

A.: Már látom is, hova akarsz kilyukadni: a társadalmi gúla alján kell keresni az emberhalászjelölteket, nem a jólfésült egyetemi hallgatók és hallgatónők körében. Miből lesz a cserebogár! Ez aztán a pálfordulás, kedves filológus barátom!

B.: Semmi csúfolódás! Nem kerültem rossz társaságba. Jézus és Marx jártak előttem ebben a hitben. Sem az egyház, sem a „párt" nem maradt meg e halászill. proletárrétegnél. Mi volna, ha újra hinne valaki abban, hogy az osztozás világát csak azokkal lehet megteremteni, akiknek nincsen semmijük. A gazdag ifjúk távoznak Jézus köréből, de otthonra lelnek egyházban is, „pártban" is. A gazdag ifjak nem osztoznak, meggakadályozza őket ebben a szülői felelősség: „mindent meg akarnak adni gyermekeiknek".

Január 26. — Évközi 4. vasárnap — Mk 1,21–28 — Ki tudjuk kerülni Jézust?

A.: Próbálj meg őszintén válaszolni arra, amit kérdezek: kihez fordulsz, ha megbetegszel? Másképpen: igénybeveszed-e az orvosi végzettség nélkül gyógyítók segítségét, amíg a szakemberek meg nem tették a magukét? Rábíznád-e magadat, tieidet Jézus gyógyító tudományára? Úri emberek akkoriban sem csináltak ilyesmit. Jairus is csak nagynagy bajában küldött Jézusért. Számodra ma miben áll Jézus hatalma?

B.: Sok mindent kérdeztél meg állítottál is. Csak a legutolsó kérdésedre válaszolnék. Amit mondok, abban talán benne lesz a válasz a többire is. Számomra — ezt hangsúlyozom —, számomra Jézus hatalma abban áll, hogy úgy szól, mint aki tudja az emberi élet megoldását, azt, hogy mire kell felhasználnunk az életünket. Úgy szól, mint aki magát az Istent képviseli. Úgy szól, mint aki életnek, útnak, igazságnak tudja magát. Ennek egyik megnyilvánulása csupán, hogy sikerrel gyógyít különféle betegségeket.

A.: Te, ez körülbelül úgy hangzik, hogy attól vagy elragadtatva, hogy Jézus magabiztosan forgolódik az emberek között. Fiatal korában az ember magabiztos. Az, mert nem gyűjtött még össze maga körül akkora csődtömeget, amennyi elhervasztja a fiatalkor reményeit.

B.: *Új* tanítással jött. Nem attól volt magabiztos, hogy milyen kiválónak tudta magát, a tanítványokat, nemzetét s az ottani körülményeket. Attól volt magabiztos, hogy az egyetlen lehetséges megoldást kínálta fel. Aki eljut erre az ismeretre, azt nem zavarják a csődök meg a csődlehetőségek. Az mondja a magáét. Az teszi a magáét. Így jár el, mert jól tudja: el lehet menni mellette, de kikerülni nem lehet őt.

A.: Ha ez így van, mivel magyarázod meg a kétezer esztendős folyamatot: amelyben bizony, hiába találkoztunk vele, elmentünk mellette?

B.: Csak avval, hogy reményünk volt: meg tudjuk úszni a dolgokat, meg tudjuk csinálni életünket anélkül, hogy szóba állnánk gondolataival. Jelenleg és itt, Magyarországon a piacgazdálkodás, a bekerülés a NATO-ba és az Európai Közösségbe — ezek azok, amikben ma reménykedünk. Alighanem nagyon nagy bajokat kell megtapasztalnunk, hogy belássuk, nem tudjuk kikerülni Jézust, mert szükségünk van életünket elrendezni, azt rendbe tenni tudó hatalmára.

Koo van der Wal

Modernitás és mérték

A mérték idegen tőlünk

Annak jellemzésére, tulajdonképpen mi is a helyzet az ökológiai problémával, rendszerint a mi együttélési módunkhoz tartozó mértéktelenségre és gátlástalan terjeszkedési hajlamra szokás utalni. Más szavakkal, **az egész modern lét**, legyen szó a gazdaságról, a technikáról, a tudományról, a sportról vagy bármiről, **a növekedés és a határok kitágításának jegyében áll**. Ennélfogva úgy fest a dolog, hogy a környezet degradálásának minden formáját összekötő elem nem más, mint természetes környezetünk határainak és tűrőképességének szüntelen (és mindinkább gyorsított) áthágása — de hasonlót lehet elmondani arról is, ahogyan társadalmunkban a pszichikai és a szociális sík adottságaival bánnak. Ez a gondolatmenet tehát abban látja a környezeti problematika magvát, hogy a modern korban **kiveszett mindenfajta mértéktartás** és körültekintő bánásmód a helyzeti adottságokkal.

A modern élet- és gondolkodási módot ténylegesen egy titkos, vagy éppen nyíltan kimondott *végtelenségre törekvés* jellemzi, tehát olyan életmagatartás, amely ha egyáltalán elismer határokat, akkor is csak ideiglenesen, és ezzel egy kívülről adott mértéknek bármiféle gondolatát elveti. Ilyen dolgokban oly élesen látó tekintetével már *Nietzsche* jelezte a modern létnek ezt a vonását:

„Valljuk be magunknak, *a mérték idegen tőlünk;* nekünk éppen a végtelen, a határtalan okoz kéjes érzést. Az előrefelé vágtató paripán ülő lovashoz hasonlóan a végtelen előtt eldobjuk a gyeplőt, mi, modern emberek, mi, félbarbárok, és csak ott találjuk meg boldogságunkat — ahol veszélyben vagyunk” (Jenseits von Gut und Böse).

Mint ismeretes, Divina Commediájában, Odüsszeusz személyében *Dante* már öt és fél évszázaddal Nietzsche előtt megrajzolta annak az embertípusnak a képét, amelyik az új kort volt meghatározandó, nevezetesen azét az emberét, akinek minden határ kihívás arra, hogy áthágja. A „Pokol” 26. énekében — nem jelentőség nélküli, hogy a történet itt található — Dante elmeséltei Odüsszeusszal, hogy rokonai és hazája viszontlátásának vágya a rövidebbet húzta „szomjával szemben, hogy megismerje a világ forgatagát ... (és) az ember jó és rossz ösztöneinek miféleségét”. Amikor eléri bajtársaival a herkulesi oszlopokat, amelyek a határt jelzik, „hogy az ember ne hatoljon tovább”, továbbhaladásra ösztökéli őket: „Fontoljátok meg, honnan származtok, gondoljatok arra, *ti nem vagytok olyanok, mint az állatok!, és sosem szabad kihűlnötök az ismeretek, az ügyesség megszerzésében.”* Sikerül rábeszélnie őket. Öt hónapig hajóznak a nyílt tengeren. Fölkelnek a déli félteke csillagai, az északi pólus hátuk mögött a tengerbe süllyed. Akkor egyszercsak egy nagy hegy emelkedik ki a távolban, a megtisztulás hegye. Heves vihar támad onnan, amely elnyeli a hajót. *Dante* még eléggé a középkorban gyökerezik ahhoz, hogy *az embert a neki szabott határok áthágásának vakmerőségén futtassa zátonyra.*

A mértéktelenség fogalmával kétségtelenül *a modern kor problematikájának és egyúttal megértésének kulcsát tartjuk kezünkben.* Ez különösen is világossá válik a környezeti válság tekintetében. Az sem csoda, hogy egyes szerzők a mérték kategóriájának rehabilitációjában látják a mai problémák megoldását. Létezik-e mérték a Földön? c. könyvében *Werner Marx* egyenesen azon a véleményen van, hogy nem annyira a „jó” és „rossz” fogalmakat — amelyek segítségével a cselekvés mércéi megfogalmazhatók — kell az etikai szókincs kulcsfogalmainak tekinteni, hanem (legalábbis manapság) a mérték fogalmának kell ezt a szerepet játszania. Könyvének címét Marx *Hölderlin* egyik költeményéből vette (In lieblicher Bläue), amely korának problémáját már abban látja, hogy a mértéket és az emberi létben való tájékozódást rossz helyen, nevezetesen a Földön keresik, sőt magában az emberben; a meghatározó kategória tehát itt is a mérték kategóriája. Hölderlin vitatja, hogy található a Földön mérték, más szavakkal, hogy az ember mértékadó, és nem mértéket kapó fórum lenne:

„Létezik-e mérték a Földön?
Semmilyen nem létezik...”

Ellenkezőleg, Hölderlin számára az ember mértékadó fóruma az Ég, egyszóval Isten, akinek megismerhetőnek, „nyilvánvalónak” is kell lennie:

„... Ismeretlen-e Isten?
Nyilvánvaló-e, mint az Ég?
Inkább ezt hiszem.
Az emberek mértéke Ő.”

Ez az oka annak, hogy azt mondja az emberről:

„... az Istenség képének hívják.”

Az emberi létnek irányt adó mértékek e transzcendens begyökerezése azonban korunkban kérdésessé vált. Ám hogyan tovább, ha a mértékre hasonló érvényes, mint amit a holland filozófus, *Henk van Luijk* egyszer Istenről állított, nevezetesen hogy Istent nem lehet elkülönítve elnyerni? Ezekszerint a mérték olyan jellegzetesség, amely az élet és a gondolkodás bizonyos módjainak magától sajátja, és más módjaitól idegen. Állítható, hogy az első esettel rendszerint a valóság és **az emberi exisztencia *premodern* értelmezéseiben** van dolgunk. **A mérték kategóriája** ott **bele van szőve az ember valóság- és önképébe**, s így teljesen tükröződik abban a módban, ahogyan a realitást megtapasztalják, felfogják és hozzá viszonyulnak. *Néhány példa:*

Ha helytálló az az elképzelés, hogy *a mítosz* olyan gondolkodási séma, amely szerint minden dolog az ősidőben („in eo tempore”) kapta meg lényegét és természetes helyét mindennek mindennel alkotott, átfogó rokonsági szövetségében, akkor ez a valóságfelfogás eleve tartalmazza a mérték eszméjét.

Hasonló elképzelési módot találunk, csak reflektáltabb formában, *a*

görög filozófiában, mégpedig annak a mindenre kiterjedő világtörvénynek az eszméjében, amely — a mi nyelvünkön kifejezve — természetének megfelelően egyszerre tényleges és normatív, amelyben tehát a Van (a természet rendje) és a Kell (a morális rend) még elválasztás nélkül együtt van. Ezért azonosítják a kozmikus rendet — amelyről Hérakleitosz azt mondja, hogy teremtetlen lévén minden létező számára ugyanaz — Dikével, az igazságosság istennőjével, aki minden fennállónak kijelöli helyét és föladatát. A dolgoknak e sémájában az embernek is megvan a maga jól meghatározott természete, helyzete és sajátos mértéke. Ennek felel meg az az etika — hasonló vonatkozik egyébként az orvoslásra is —, amely a harmónia, a rend és a kiegyensúlyozottság jegyében áll, röviden, amely a közép és a mérték etikája, amelyben a józanság *(sophrosüné, temperantia)* alapmagatartás vagy főerény.

Amikor — s ez a harmadik és utolsó példánk — ragyogóan megírt, Fegyelem és mérték c. könyvecskéjében *Josef Pieper* ezt a negyedik kardinális erényt tárgyalja, akkor azzal az utalással kezdi, hogy a modern korban minden feltétel adott annak alapos félreértéséhez, amit a „klasszikus" filozófia (ez Piepernél mindenekelőtt Aquinói Tamást jelenti) *temperantiá*-n ért. Nevezetesen, mondja ő, túlságosan negatívak azok az assszociációk, amelyeket a mi „mérséklés" fogalmunk előhív, mintha megzabolázásról és gátvetésről lenne szó, tehát kívülről jövő, korlátozó aktivitásról. Ezzel szemben a *temperantia* „az ember belső rendjét" jelenti, tehát azt, hogy az emberi exisztenciát a belátás útján, tulajdonképpeni természetének megfelelően hozzuk rendbe. Más szavakkal, a *temperantia* egyáltalán nem azt jelenti, hogy valaki elé korlátokat raknak, amikor a maga részéről tovább szeretne menni, hanem hogy az ember ahhoz a sajátos mértékhez igazodik, amely az emberléttel mint olyannal adva van. Piepernél emögött a teremtés eszméje áll. A teremtés eszméjével azonban közvetlenül adott az a gondolat, hogy mindennek megvan a sajátos mértéke.

A modern gondolkodási keret kulcsfogalmai

Világos, mennyire nem modern mindez, s hogy nem véletlenül, nem a körülmények szerencsétlen összejátszása folytán „idegen tőlünk a mérték", hanem a modernitás és a mérték rendkívül problematikus viszonyban áll egymással. Ha azonban így van, ha *a mértéknélküliség a modern élet és gondolkodás egyik alapvonása, amelyet mindenütt, mind a magatartásokban és cselekvési módokban, mind a fogalmakban és meggyőződésekben visszatükröződve megtalálunk,* akkor ez azt jelenti, hogy a környezeti problematikát, amely — mint mondtuk — a mértéktelenség problematikája, a modern gondolkodási- és tájékozódási kereten *belül* elvileg megoldhatatlannak kell tekinteni.

A modern kor vonatkozási kerete, ahogyan azt a középkor utáni filozófiában, mindenesetre annak fő áramában kifejtették, *három címszó segítségével jellemezhető: a világkép mechanizálása, az antropocentrizmus és az aktivizmus.*

A világkép mechanizálása

Ez a kifejezés *E.J. Dijksterhuis-tól* származik, és arra a valóságfelfogásra utal, amely a 16. szd. óta érvényesül a nyugati világban. Ebből a nézőpontból **a természet halott, lélektelen dolgok egészeként jelenik meg, amelyben minden mechanikusan zajlik le,** *és amelyből* minden minőségi tulajdonságot, pl. a színt, hangzást, meleget, szépséget, hatásosságot, kedvességet stb., röviden *minden ún. másodlagos minőséget kiküszöböltek.* Ami megmarad, az csupán térbeli anyag és mozgás (Descartes), vagy erő (Leibniz és Newton óta), röviden „erő és anyag", amint sokáig hívni fogják. Ebben a világban **minden**, beleértve az eleven valóságot is, **egy automata vagy egy gép jellegével bír**. A nagy metafora, a természeté mint egészé különösen is, a vaskövetkezetességgel továbbketyegő *óra.* Hiszen itt minden történés összhangban zajlik az oksági törvényekkel, amelyek nem engednek meg semmilyen kivételt vagy határozatlanságot.

Amint mondottuk, az így felfogott természet *objektív („elsődleges") minőségekként csak olyan tulajdonságokat ismer, amelyeket az anyag és a mozgás, vagy az erő segítségével lehet kifejezni.* Minden „másodlagos" minőség a szubjektum részéről történő átértelmezésen, vagy éppen kivetítésen nyugszik, tehát részben, vagy éppen egészen szubjektív jellegű. A részben szubjektív tulajdonságok közé, amelyek tehát még rendelkeznek objektumbeli alappal, a szín, a hang, a keménység stb. tartozik. *A teljesen kivetítésen nyugvó tulajdonságokhoz tartozik minden normatív állítmány.* Eszerint a természet éppoly kevéssé szép vagy csúf, mint jó vagy rossz, kedves vagy kegyetlen, vagy bármi más; **önmagában véve teljesen „érték-telen"**. Főképpen idegen tőle a meghatározásnak, az értelemnek vagy a célnak minden olyan formája, amellyel önmagától rendelkeznék. Exisztenciamódja a puszta „létezés", és semmi több. A világkép mechanizálása tehát belső viszonyban áll a „Van" (a természet rendje) és a „Kell" (a morális rend) radikális szétválasztásával, ami jellemző a modern gondolkodásmódra.

Ebben a látásmódban az ember egészen más rendhez tartozik: az a terület, ahol otthon van, és amely meghatározza identitását, a gondolkodás és az öntudat területete, amelyet — amint *Pascal* mondja — áthidalhatatlan szakadék választ el a testi dolgok területétől: „A testek, a világmindenség és a csillagok, a Föld és királyságai (röviden: a testi természet — van der Wal) együtt sem érnek föl a legcsekélyebb szellemmel sem; mert a szellem megismeri mindezt és önmagát, és a testek: semmit" (328. töredék).

E látásmód szerint a természet teljesen idegen az embertől. Ezzel a belső nélküli, mechanizált természettel semmilyen formájú kommunikáció vagy kapcsolat nem lehetséges. Ellenkezőleg, az örök, borzongató hallgatást, amely ebben a mérhetetlen térben uralkodik, nem lehet másképp érzékelni, csak igen veszélyesnek és félelmet keltőnek. *Az ember végső magánya és otthontalansága a világban:* ez az érzés fejeződik itt ki, az a téma, amelyet azóta sokszor megpendítettek, a legkifejezettebben és legrendszerezettebben az exisztenciafilozófiában, a par excellence védtelenség filozófiájában. Az ember alaphelyzete itt *a belevetettség egy értelmetlen, abszurd világba,* amely mindenfelől rávigyorog, és amelyben mégis meg kell próbálnia létrehozni az értelem darabkáit.

Hogy amennyire lehetséges, világos képet kapjunk arról, mi történt itt, *egy pillanatra megszakítjuk most a gondolatmenetet, és* **szembeállítjuk a fentebb vázolt ember- és világszemléletet azzal, amelyet indián törzsfőnök, *Seattle* juttatott kifejezésre 1854-es beszédében**. E beszéd indítéka az amerikai kormánynak az a kívánsága volt, hogy megvásárolja a dvamisok, Seattle törzsének földjét, ami Seattle szemében lehetetlen gondolat volt. Egy olyan világ helyett, amely önmagukban jelentéktelen dolgokból áll, amelyből minden minőségi tulajdonságot kiküszöböltek és amelyben az ember csak hontalannak és kívülállónak érezheti magát, Seattle éppen annak a világnak a képét rajzolja meg, amely igen gazdag minőségekben, ahol *mindennek megvan a saját létmódja és szerepe, és ennek következtében tiszteletre méltó, „szent”:*

„E föld minden darabja szent az én népem számára. Minden fenyő, amely a napfényben ragyog, minden homokpart, minden köd a homályos erdőkben, minden megvilágítás, minden zümmögő méh szent népem gondolataiban és emlékeiben.”

Az ember közvetlen kapcsolatban áll, erősebben: *rokoni viszonyban* van mindennel, ami körülveszi:

„Az illatozó virágok a nővéreink, a hátasállat, a ló, a nagy sas a fivérünk. A folyó habkoronája, a réti virág nedve, a póni és a férfi izzadsága mind egynemű... Minden összefügg, ahogyan a vér köti össze a rokonokat. Minden mindennel összefügg.”

A természet e nagy életszövetségén belül ezért az ember a legkevésbé sem magányos, ellenkezőleg, örömöt talál teremtménytársaiban, az állatokban, az erdőkben, a folyókban. Nélkülük az élet szegény lenne és magányos:

„Mi lenne az ember állatok nélkül? Ha minden állat kipusztult [a fehér ember destruktív viselkedésének eredményeként], az ember bele fog halni a nagy magány érzésébe.”

Mivel ebben az univerzumban a dolgok saját lényeggel és saját létmóddal, és ezért az érinthetetlenség bizonyos formájával rendelkeznek, *az ember nem tehet-vehet velük saját tetszése szerint.* Tulajdonlásról, birtoklásról, rendelkezésről sem lehet itt szó. Ezért a földet, a folyókat, a levegőt stb. nem lehet eladni a fehérek módjára. Ebben az esetben tényleg tárgyaknak tekintenék őket, amelyekkel tetszés szerint lehet rendelkezni. Seattle élesen látja, hogy ez a nyugati ember magatartása, jóllehet nem képes beleélni magát ebbe a magatartásba:

„A fehér ember számára az egyik telek olyan, mint a másik. Idegen (!) ő, aki éjszaka jön, és elveszi az országból, amire szüksége van. A föld nem testvére neki, hanem ellensége (!). És ha meghódította (!), továbbáll. Minden hidegen hagyja... Úgy kezeli anyját, a földet, és testvérét, a levegőt, mint eladó árut, amelyet olcsó, színes üveggyöngyként ki akar használni és ismét el akar adni.”

Seattle világában *az ember olyan, mint beszőtt fonal az élet szövetében,* amelyet nem ő készített. És ha már tulajdonlásról van szó, nem a föld tartozik az emberhez, hanem megfordítva. *Ezzel adva van cselekvésének mértéke.* A modern nyugati ember ellenben kilépett ebből a természeti szövetségből. Megfosztotta a természetet minden minőségi tulajdonságától, úgyhogy azok már nem szolgáltathatnak okot arra, hogy tapintattal és tisztelettel kezelje. A modern eltárgyiasítás révén különösen a „szentség” mint a dolgokkal magukkal velejáró minőség minden formája ment veszendőbe. A természet világa ezáltal immár védtelenül ki van szolgáltatva az ember hódító hadjáratának.

Hans Jonas többször is kifejtette azt a véleményét, hogy tulajdonképpen **csak a Szent kategóriájának rehabilitálása nyújthatna megoldást a technológiai társadalom problémáira**. De bármilyen sokat ígérő is ez az út, járhatatlan, amint *Jonas* is belátja, mivel teljes ellentmondásban van a *modern* gondolkodásmóddal. Nyilvánvalóan a Szentre is ugyanúgy érvényes, mint Istenre és a mértékre, hogy *elkülönítve nem nyerhető el.* Más szavakkal: nem lehet, amikor szükség van rá, csak úgy odafércelni a modern vonatkozási kerethez.

Amint már említettük, az indiánok és a fehér amerikaiak közötti vitában a föld eladásáról, és ezáltal *végső soron a **tulajdonfelfogásról** volt szó.* Éppen ebben válik világossá a rettenetes életmagatartásbeli különbség is. Ahol az ember úgy tudja, hogy az őt körülvevő világgal együtt benne van egy átfogó rokoni- és életszövetségben, amelyben az állatok, a dolgok és különösképpen a föld is olyan lény, amelyikkel érintkezik és kommunikál, ott természetes módon meghatároztatott az emberi magatartás mértéke. Mégpedig nem olyan mérték, amelyet e magatartás kényelmetlen külső korlátozásának érez, hanem mint olyasmi, amit természetes módon foglal magában a érintkezés azokkal a lényekkel, amelyeket rokonként tapasztal meg, és amelyek saját identitással és jelenléttel bírnak. *Ha ellenben a modern nyugati perspektívában a természet Belső és Én nélküli, vak és néma dolgok együttesévé válik, amikkel semmilyen érintkezés és kapcsolat nem lehetséges, akkor nyitva áll az út ahhoz, hogy az így értett természettel tetszésünk szerint rendelkezzünk. Többé semmi nem akadályozza, hogy minden a tulajdon státusát kapja meg.* A modern állam- és jogfilozófia szinte egyhangú nézete szerint aztán *a természetből minden tetszőlegesen eltulajdonítható* — magától értetődően akkor, ha még nem tulajdonította el vagy nem szállta meg más. Más szóval, nincsenek olyan dolgok, amelyek jellegükből fakadóan „res nullius”, „senki tulajdona” lennének.

A modern kor tulajdonfogalma egyúttal azt is világossá teszi, hogy a természettel való rendelkezés nemcsak terjedelmét illetően (a szóban forgó dolgok jellegének megfelelően), hanem *egyáltalán nem ismer határokat.* Hiszen a tulajdonjog a 17. szd. óta olyan jogot jelent, hogy abszolút és korlátlan módon rendelkezünk valamivel. Ahogyan a 17. században élő jogász, *Pothier* írja, a tulajdonjog nemcsak azt a jogot foglalja magában, hogy „minden gyümölcsöt élvezzünk, amit egy dolog létrehoz", hanem azt a felhatalmazást is, hogy „használjunk egy dolgot, nem csupán arra használva, amire természete rendeli azt a dolgot, hanem *tetszőleges használattal,* ahogyan csak kívánjuk." Ez utóbbi nevezetesen azt is jelenti, hogy „a tulajdonosnak joga van a dolgot tetszése szerint teljesen megsemmisíteni. Például egy szép festmény tulajdonosának joga van azt átfesteni, hogy eltüntesse, egy könyv tulajdonosának joga van azt tűzbe dobni vagy széttépni." — Hogy ennek a tárgyakkal rendelkezési jognak *totális és despotikus* jellege van, azt sok más szerzőnél is lehet olvasni.

Antropocentrizmus

Föntebb megállapítottuk, hogy **a modern ember** — legalábbis tulajdonképpeni identitása tekintetében — nem úgy fogja fel önmagát, mint aki a természet rendjéhez, hanem mint aki **a szellem rendjéhez tartozik**. Értelme segítségével képes arra, hogy kivonja magát a kívülről-meghatározott-létezés, vagy ahogyan *Goethe* mondja: a „tologatottság" uralma alól, aminek a természetben minden alá van vetve, és képes arra, sui juris, hogy saját exisztenciájának ura, egyszóval: **szabad** legyen. Mint ismeretes, a modern korban ez a szabadság — mind a mások általi meghatározottságtól való függetlenség negatív értelmében *(heteronómia),* mind az önmeghatározás pozitív értelmében **(autonómia)** — *a* meghatározó jegye az emberlétnek. Ez azt jelenti, hogy *az ember már nem gondolható el egy kozmikus rend által meghatározottként.* Különösen nem képes most az ember önmagát — mint a középkori filozófiában — *teremtményként* értelmezni, akinek természetét Isten előre kigondolta (következésképpen mértékkel is ellátta): már *Pico della Mirandola* abban jelöli meg az emberi méltóságot, hogy az ember maga választja meg a természetét, bizonyos tekintetben tehát **önmaga teremtője**, és még

Amint immár világos, a természet tekintetében minden mérték veszendőbe ment. *Az egyetlen korlátozás, amelylyel a tulajdonjogot ebben a perspektívában megterhelik, a másik ember joga vagy érdeke.* Az egyetlen vitás pont az, hogy mennyire megszorító (többek között Locke, Kant), vagy tág módon (többek között Rousseau, von Ihering) kell értelmezni a korlátozást. Hiszen a tulajdonkritika radikálisabb formái is, pl. Linguet, Proudhon, Kropotkin, Marx és mások részéről, csak akörül forognak, hogy a tulajdon intézménye — legalábbis fennálló formájában — eszköz az embernek ember által történő kizsákmányolásához. A gondolkodás az egész vonalon — s ebben Locke, Rousseau, Kant, Marx és a többi említettek összhangban vannak — *„humanista"* abban az értelemben, hogy **az ember érdeke és kibontakozása az uralkodó nézőpont.** *Ezzel eljutottunk a modern vonakozási keretnek egy másik, föntebb jellemzőnek említett vonásához, nevezetesen a radikális antropocentrizmushoz.*

Sartre ateizmusa is azon a megfontoláson nyugszik, hogy ha Isten léteznék, akkor esszenciánk rögzítve lenne, azaz megelőzné exisztenciánkat, míg az emberi szabadság megköveteli, hogy éppen fordítva, az exisztencia megelőzze a (magunk választotta) esszenciát. Éppígy szembeszáll az emberi méltóság azzal az eszmével, miszerint a morális törvény az embertől független, rajta kívül fekvő fórum, amely olyan kötelezettségekkel látja el, amelyeknek nem ő maga a szerzője. Más szavakkal, *a morális Jó nem létezik az akarattól függetlenül.* Ez azt jelenti: a Jó azért jó, mivel akarjuk, mivel tudatos választásunk tárgya. A morális kötelezettség ennélfogva nem lehet más, mint önmagunk kötelezése. *Kant* pregnáns megfogalmazásában: „Senki sincs kötelezve, legfeljebb saját beleegyezésével." Amint ez világos, itt rejlenek a modern demokrácia és a beleszólás (szavazás) kultúrájának gyökerei.

A *modern* felfogás szerint tehát **az önmeghatározás képességében rejlik az ember méltósága vagy tiszteletreméltósága**. A tisztelet egyébként csak az öntisztelet formáját öltheti itt, az értelmes ember önmaga iránti megbecsülésének formáját. Továbbá az önmeghatározás képessége ténylegesen az egyetlen létező belső érték. *Ezért csak a személynek van pótolhatatlan értéke,* és mindennek, ami nem bír személyes jelleggel (az állatok és a dolgok, röviden a természet területe), csak kívülről megállapított *ára* van. Erősebben: *az egész természet csak azáltal nyer értelmet és jelentőséget, hogy szerepet játszik az emberi szabadság realizálásának történetében:* azt az „anyagot" jelenti, aminek révén az ember szabadsága megvalósul.

Világos, hogy ebből a nézőpontból a természet semmiképpen nem képezhet ellensúlyt az emberi cselekvéssel szemben. **Az ember, annak szabadsága és önmegvalósítása itt totális értelemben a dolgok mértéke lett.** A dolgok mint olyanok egyáltalán nem érdeklik az embert, hanem csak az önmegismerés és önmegvalósítás anyagaként. *Ez az a gondolat, amely a föntebb kiemelt totális és korlátlan tulajdoneszme mögött is meghúzódik,* nevezetesen hogy realizálódásához a szabadságnak a külsőségesség szférájában lévő tárgyakra van szüksége, amelyekkel szabadon kell, hogy rendelkezhessék. *A tulajdon értelme tehát a diszponálhatás olyan tárgyak fölött, amelyek az ember személyének meghosszabbításaiként, saját szabadságának külvilágbeli hordozóiként szolgálnak,* és amelyeket az ember egyedül ebből a szempontból szemlél.

Ebből azt a *következtetést* vonhatjuk le, hogy a természet részéről — legalábbis a nyugati gondolkodás fő áramában — egyáltalán semmilyen mérték sincs adva az emberi cselekvés számára. Mindenesetre elvileg nincs: Ha a természet kizárólag az emberi önmegvalósítás anyaga és médiuma, tehát ez az értelme és jelentősége, akkor milyen, a természetben magában adott alapot lehetne megjelölni ahhoz, hogy e szabadságnak határt szabjunk? Legfeljebb pragmatikus értelemben lehet határokról beszélni, nevezetesen azokról, amelyek a természetre vonatkozó megismerésünk és cselekvési képességünk korlátozottságában rejlenek. Ez azonban egyúttal azt is jelenti, hogy e megismerés és cselekvési képesség határainak tágítása ellen egyetlen értelmes érvet sem lehet felhozni. Erősebben: *ha a természetnek az az értelme, hogy a szabadság anyaga legyen, akkor a határok tágítását minden erő bevetésével kell művelni. Ahogyan ténylegesen történik is:*

A szabadság egyetlen alapvető korlátozása, amelyet a modern gondolkodás ismer, **a másik ember szabadságának tiszteletében húzódik meg.** *De* először is, a természet ekkor a látókörön kívül marad, legalábbis közvetlenül. Csak azért és annyiban kell esetleg óvni, mert és amennyiben az én szabadságom és más emberek szabadsága megkívánja. Másodszor pedig csak egy külső határról lenne itt szó, amelyre nézve tulajdonképpen sajnálni kell, hogy szükségszerű. A modern értelemben vett szabadság *alapjában véve semmilyen határt nem ismer el.*

Az „Azt-tehetek-amit-akarok" értelmében vett szabadság expanzív irányultságú, semmilyen benső mértéket nem ismer. Ezért a modern filozófiában kényes probléma maradt az én szabadságom összehangolása másokéval. *G. Radbruch* ezt „paradoxonnak, a jogfilozófiai individualizmus alapproblémájának" nevezi.

Aktivizmus

A modern vonatkozási keretet, amelynek segítségével a modern ember a valóságot s benne a saját helyzetét értelmezi, (a világkép mechanizálása és az antropocentrizmus mellett) még egy harmadik fogalommal is jellemeztük, nevezetesen az aktivizmussal. *Az eddig elmondottakban bennfoglaltan folyamatosan jelent volt már* ez a nézőpont — ez ismét a modernista tájékozódási séma belső összefüggésének jele —, úgyhogy most elég egy rövid fejtegetés.

Hogy *a modern nyugati életstílust a külső tevékenykedés, a teljesítmény–irányultság, a nyugtalanság, az idegesség és hasonlók jellemzik,* közhely. Itt arról van szó, hogy **emögött az az emberfelfogás rejtőzik, hogy az ember olyan cselekvő lény, akinek rendeltetése (vagy sorsa) abban áll, hogy aktív exisztenciával kikutassa, és rendezze vagy újrarendezze a világot.** Ez a téma már *Dante* Odüsszeusz-elbeszélésében megcsendült; még egyszer emlékeztetek a barátaihoz intézett szavakra: „... ti nem vagytok olyanok, mint az állatok!, és nem szabad kihűlnötök az ismeret és az ügyesség megszerzésében."

Tehát értelme szerint *az emberi élet tettekben megvalósuló élet; Goethe* ebből — meglehetősen „fausti" módon szólva — egyenesen a dolgok őselvét alkotja meg: „Kezdetben volt a tett!"

Ebben a perspektívában az ember *nem* jól meghatározott lényként jelenik meg egy jól rendezett világban, amelybe beleilleszkedik — ez a premodern életfelfogás. A *modern* ember — már említettük — inkább *rendezetlennek, sőt kaotikusnak tapasztalja a világot (és önmagát).* Éppen ezért nem fogadja el úgy a valóságot, amilyen. *Életmagatartása ezért a nem-azonosulás magatartása, sőt gyakran az adottal szembeni felkelés, lázadás magatartása, vagy ahogy szintén kifejezhető, az emancipációé, a fennállótól és az abban érvényes rendtől való elszakadásé és szabaddá válásé.* Ezt igen radikálisan fejezte ki *Camus* és *Sartre.* De ugyanebben az értelemben értelmezi (s nekem úgy tűnik, joggal) például *R. Garaudy* a remény és a felszabadítás általa pozitívan értékelt, modern keresztény teológiáját, amikor azt írja, hogy az exisztálás abban azt jelenti: a Krisztusban kinyilatkoztatott kegyelem révén „az ember szabaddá vált természetétől és múltjától", nevezetesen *a szabad döntések életére.*

Közismert, milyen szerepet játszik **a döntés** a modern filozófiában. *Magában foglalja a jövőre irányultságot,* amelyet olykor már a múlttól vagy a mától való, legcsekélyebb meghatározottság is kompromittálással fenyeget, úgyhogy minden konkrét döntés — ami mindig azt is jelenti, hogy az ember leköti magát — lehetetlenné válik, és már csak az erőbevetés kedvéért történő erőbevetés üres magatartása marad meg. De már az előre-irányultság e radikalizálása nélkül is, ami nem engedi meg, hogy megvessük lábunkat a jelenben, a modern életmagatartásra — a többi idődimenzió tekintetében — **a jövő totális primátusa jellemző.** *Ez megfelel a modern ember képtelenségének, hogy valóságosan, nyugtalanság nélkül, a beteljesedett Most-ban tartózkodjék embertársaival, az állatokkal, a virágokkal stb.* Az emberhez par excellence illő habitus *Dante* Odüsszeusza óta mindig az *örökös, szakadatlan törekvés* habitusa. Csak egy ilyen alapmagatartás talaján lehetséges az unalom is mint tipikusan modern hangulat. *A jövő primátusának egyúttal megfelel itt* **a praxis primátusa.** A kettőt egybevéve ez azt jelenti, hogy *a modern lét a megszakítás nélküli változás jegyében áll.* Mint ismeretes, *Karl Marx* azt mondja, hogy a filozófusok eddig csak különféleképpen értelmezték a világot, de most arról van szó, hogy megváltoztassuk.

A modern gondolkodásnak ez az állandó eleme, miszerint az ember úgy értelmezi önmagát mint nyugtalan, szüntelenül tevékenykedő és törekvő lényt, aki egy lépéssel mindig megelőzi önmagát, és akinek a léte a szakadatlan létrehozás és újrarendezés jegyében áll, mind az őt körülvevő valóságot, mind önmagát illetően — nos, ez az állandó elem ugyanazt a látleletet eredményezi, mint az előbbi két kitérő: **a valóság effajta szemléletétől és a valósággal szembeni effajta magatartástól nem véletlenül, hanem természetszerűen idegen a mérték.**

Ez azonban azt jelenti, hogy **az ökológiai válság megoldhatatlan a modern nyugati élet- és gondolkodásmód keretei között.** A konkrét környezeti politika igazolja ezt: a lélekszakadva-egyik-tűztől-a-másikhozrohanás képét nyújtja, miközben az atmoszféra egyre robbanásveszélyesebb; röviden: ez a politika *harc a tünetek ellen és loholás a fejlemények mögött,* miközben a mélyebb trendek mind nagyobb sebességgel az ellenkező irányban hatnak. Ezzel egyáltalán nem akarom azt mondani, hogy a tünetek ellen nem kell harcolni; ellenkezőleg. De mindazok számára, akik őszintén küzdenek a környezet megjavításáért, rendkívül elbátortalanító, hogy az ökológiai válság valódi okaival a környezeti politika nem foglalkozik.

Az ökológiai válság tehát napvilágra hozza, hogy **kultúránkat csak nagyon egyoldalúan civilizáltnak kell tekintenünk — félbarbárnak,** hogy *Nietzschével* szóljunk. Mert azt a társadalmat, amely olyan erőszakosan és könyörtelenül bánik a természetes környezettel, mint a miénk, nem lehet valóban civilizáltnak nevezni, eltekintve attól, hogy azt a társadalmat, amely ekkora sebességgel ássa alá saját létfeltételeit, **rendkívül őrültnek** kell tekinteni. *Hogy ismét civilizáltnak lehessen tartani, újra meg kell tanulnia, hogy megbecsülje környezetét, körültekintően bánjon vele, és nem utolsó sorban tudatában kell lennie a mértéknek.* A mérték és a rend gondolkodásmódja a múltban rendszerint tekintélyi, a jogállamba nem illeszkedő ideológiákkal kapcsolódott össze. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a jövőben is így kell lennie.

(Az ismertetőt készítette Gergely G. András)

Forrás: Magyar Filozófiai Szemle, 1995/5–6.

TARTALOM

Tanulmány
Thomas Seiterich-Kreuzkamp: A kulcs a közösség 8–10
Elmélkedések
Pinchas Lapide: Miért, hogy a varjú sem károg utánad? 2–4
Leveled jött Istentől (Vasárnapokra) 22–26
Vallomás
Vágó György: Kereszténynyuhám 5–7
Interjú
Schanda Beáta: Egy munkahelyi szent kísérlet
(Interjú Csizovszki Sándorral) 11–13
Erőszakmentesség
Desmond Tutu: A mártírok éltetik az Egyházat 13–15
Gyerekeknek Moha-mese
Vadóka 17–18
Recenzió
Demeczky Jenő: „Igazságosabb és testvériesebb világot!"
(A Magyar Katolikus Püspöki Kar körlevelének ismertetése) 15–16
Olvasók fóruma
Olvasóink leveleiből 19–20
Életképek
Orián Géza: Juliska néni 20
Drága kis szememfénye... 21
Környezetvédelem
Koo van der Wal: Modernitás és mérték 27–31

FELHÍVÁS!
Kérjük Olvasóinkat, hogy figyelmesen olvassák el a 7. oldal alján „Érted voltunk?" című közleményünket.

Szerkesztőségünk, ill. az előfizetés és terjesztés címe megváltozott:

Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Tubifex

A befőttes üveg vizében lazán egybekapcsolódó tömeget alkot.

Ezen együttes bármely egyedét, bármely pontján megérintve, az egyetlen lényként viselkedik: védekezik. Az ingerület tört másodpercek alatt terjed ki mindannyiukra, alig szétválasztható „eggyé" húzódnak hirtelen össze.

Esetleg elfelejtjük cserélni a vizüket.

Fogy az oxigénjük, az anyagcsere-termékeiktől sűrű vízben először kollektív védekező reflexük huny ki. Az inger felfogására még képesek, továbbadására már nem. Csak a megérintett állat válaszol egyre gyengülő mozgásával.

Először összefüggésük szűnik meg, majd lassan az egyedek is szétesnek.

Gy. O.

(A tubifex rendszertanilag az állatok birodalmába, a gyűrűsférgek törzsébe tartozik. Idegközponttal is rendelkezik. Főként szerves törmelékeket tartalmazó iszapprétegek lakója. Nálunk elsősorban mint díszhaleleség ismert.)

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)
Közösségi és családi folyóirat

VII/6. (40.) szám. Megjelenik évente hatszor.
Alapította: Simonyi Gyula
Szerkeszti a Szerkesztőbizottság.
A szerkesztőbizottság titkára: Garay András
Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám:
10200964-20210809 Magyar Hitelbank Rt.
Budapest V., Szabadság tér 5–6.

Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok" megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak.
Bármely összeget köszönettel fogadunk, és 4000 Ft vagy nagyobb támogatás esetén állandó tiszteletpéldányt küldünk.
Az Alapítványnak adott összeg az adóalapból levonható!
Nyugatra 200 DM vagy nagyobb támogatás esetén küldünk állandó tiszteletpéldányt.

Felelős kiadó: Vincze Endre
Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út. 11. I.6.

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.
Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.
Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Nyomták a VÁCI OFSZET KFT nyomdaüzemében, Vácott.
Felelős vezető: Szilva István
ISSN: 0865-80

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolance, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
Editor: GARAY András
Adress: H–2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentory copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:
Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést belföldi postautalványon a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, és a hátán, a közleményben világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 1997-re (postaköltséggel):
Belföldre: fél évre . . . . . 300 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggeel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon előfizetve:
a szomszédos országokba
fél évre . . . . . 300 Ft
egyéb külföldre fél évre . . . . . .1200 Ft
Nyugaton: fél évre . . . . . 25 DM

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai keresztény iskolát támogatják.

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

Különszám

1996. december

100,— Ft

A Bokor

50 éves jubileuma

Visszaemlékezések a kezdetekre és az újrakezdés 40 évére

Pohárköszöntők

„Történelmi” dráma

Jubileumi szentmise

MEGHÍVÓ

Szeretettel várunk a

Bokor 50 éves

jubileumára

1995. június 3-4-én,

az

ELTE BTK

Professzorok Házában

(Bp. Ajtósi Dürer sor 19-21)

A BOKOR jubileum *mottója:*

Sabbat év

„Minden hetedik esztendő végén
el kell engedni az adósságot…
Ne legyen köztetek szegény…
Ha valaki elszegényedik testvéred
közül, légy hozzá bőkezű és adj
neki szívesen…
Ha valaki eladja magát neked,
ne végeztess vele rabszolga-
munkát… a hetedik évben pedig
bocsásd szabadon”

(5. Móz. 15,1-18)

Jobel év

„Számolj hétszer hét esztendőt.
Az ötvenedik legyen örömünnep
számotokra…
Minden szegény kapja vissza
birtokát…
Minden rabszolga kapja vissza
szabadságát és térjen vissza család-
jához…
Testvéred ne legyen munkanélküli
és ne végy tőle kamatot…”

(3. Móz. 25,8-42)

Jézus kor

„Az Úr lelke rajtam: Ő kent föl engem,
hogy örömhírt vigyek a szegényeknek,
Ő küldött engem, hogy meggyógyítsam
a megtört szíveket, szabadulást hir-
dessek a raboknak, és a vakoknak meg-
világosodást, hogy szabadulást vigyek
az elnyomottaknak,
hirdessem az Úr kegyelmi esztendejét…”

(Lk. 4,18-19)

Jubileumi levél

Az 1995. esztendő a Bokor Jobel éve. Már Mózes könyve figyelmeztet: „Az ötvenedik esztendő legyen örömünnep számotokra!” (3. Móz. 25.10). De egy családnak is igénye, hogy megünnepelje jeles évfordulóit. Ünnep nélkül az élet csupa szürkeség lenne.

A Bokor ötvenedik évfordulóján ünnepelni akarunk. Nem önmagunkat akarjuk ünnepelni. Egy önvizsgáló és hálaadó nagy korosz ünnepben szeretnénk megerősödni.

Ünnepünkre meghívjuk mindazokat, akik az ötven év során közénk tartoztak; Akik eszmeileg vagy gyakorlatilag társaink és segítőink voltak; de meghívjuk azokat is, akik valamiképpen ellenünkre voltak. Hiszen a Jobel év értelme éppen az adósságelengedés, szabadság-adás, egymás-segítés.

Kölcsönösen adjuk vagyunk egymásnak.

Ismerve az évek során kölcsönösen elkövetett szeretetlenségeinket, bizalom adósok vagyunk egymásnak szeretettel, megbocsátással és megbékéléssel.

Az Isten is szabadságot adott az embernek.

Mi sem lehetünk rabszolgák, tisztelnünk kell egymás szabadságát, másságát, sőt: ha az egység, vágya arra késztet is minket, hogy mi is szabadságunkban korlátozzunk.

Segítenünk kell egymást.

Egymás segítése ez: Időben és a családok között, kicsi közösségben és a kisközösségek között, nagy közösségben és a nagy közösségek között, ez az a segítés, amit a józsi testvériség eszméje követel tőlünk. Akik segítenünk, az már nem idegen nekünk.

Az elmondottakból könnyen rájöhetünk az ötven éves Bokor nagy eszményeire, melyeket hirdetünk és vallunk, de azok megvalósításától gyakran elmaradunk.

Jó lenne, ha múltunkból tanulnánk, a jelen feladatait felismernénk.

Jó lenne, ha aki csak él és mozog a Bokorban, akinek szíve együtt dobog velünk, vagy aki épen nehezített sors, részt tudna venni ezen a vissza nem térő alkalmon és az együtt ünneplés újra összeforrasztaná minket.

Hívunk és várunk a Bokor ötvenedik jubileumára!

Szervezők

Június 3., Pünkösd szombat

EMLÉKEZÉS

9.00 Bevezető – Schanda Beáta,
a háziasszony köszöntője

MÚLT

9.15 *Emlékezés a kezdetekre*
(Kezdettől a szétszóratásig 1945-1954)

Előadó: Mezra József
Korreferensek: Vadas Éva
Kovács Teréz
Hampel Károly
Elnök: Király Ignác

10.30 SZÜNET

JELEN

11.00 *Az újrakezdés 40 éve*
(1955-1995)

Sorstársak: Bajnokné, Judit
Csorba Gábor
Demeczky Jenő
Trásyné, Éva
Vinczéné, Gabi
Kortársak: Baló Gyöngyi
Bródy János
Iványi Gábor
Viktor András
Elnök: Bisztray György

13.00 *Szeretetlakoma*
(Állófogadás)
Pohárköszöntő: Bulányi György

JÖVŐ

14.00 *„Bokorirtás” c. történelmi dráma*
3 felvonásban
Írta és rendezte: Kovács László

16.00 SZÜNET

16.30 *Csoport-paródiák és egyebek*
Ifjúsági műsor
Vezeti: Vadovics Róbert

17.30 SZÜNET

18-21 *Ifjúsági est* (1-101 éveseknek)
Szervezi: Bóta Barna
Zenei vezető: Csorba Gábor

GYERMEK JUBILEUM
(5-15 évesek – Párhuzamos program)

9-13 Csoportos foglalkozás
Vezeti: Magyarné, Laura

Június 4., Pünkösd vasárnap

HÁLAADÁS

9.00 *Te Deum*

Hálaadó: Bulányi György
12 tanítvány és a résztvevők
Záróima: Schermann Rudolf (Ausztria)

10.30 SZÜNET

11.00 *Gyermek- és ifjúsági pályamű díjkiosztás*
Zsűri: Albrecht Júlia
Mészáros András
Simon András

11.30 *Szabadtéri zárórendezvény*
Stafétabot-átadás
Lufis hála az égbe
Körtánc a Bokor körül
Vezeti: Áts András

12.00 *Sajtókonferencia*

BOKOR: Bulányi György SCHP. 1945-ben indított kisközösségi mozgalma, mely az Evangéliumok Jézusának saját szavaiból a szeretet tartalmaiért az alázat, szolgálat és erőszakmentesség eszményét vallja.
A név maga közvetlenül nem hivatkozik az ünnepelt az ünnepelt sorsára, de jelzi a történelem folyamán bujtatnak ki az új élet reményében. A sok bokor közül a mi bokrunkra 1980 körül rögzült a Bokor elnevezés.

Információ: Bukainé Mangl
1088 Bp. Gutenberg tér 4.
06-134-0680
Grafika: Simon András

Beszámoló a BOKOR Bázisközösség 50. jubileumáról

„Az ötvenedik esztendő legyen örömünnep számotokra...!
(3 Móz 25,8)

1995 pünkösdjén, június 3-án és 4-én ünnepelte 50. születésnapját a BOKOR Bázisközösség. A jubileumi levélben önvizsgáló és hálaadó ünnepre hívták a BOKOR tagjait és szimpatizánsait, de elleneit is. Mi történt a kétnapos ünnepen?

Június 3-án, szombaton reggel Schanda Beáta háziasszonyi köszöntője után *a múltra emlékeztünk.* 1945-ben egy horvát jezsuita érkezett Róma megbízásából Debrecenbe, hogy kis csoportokat szervezzen. A fiatal Bulányi György piarista tanárra bízta, hogy elmenetele után folytassa a munkát, mert Róma úgy gondolta, hogy a szovjet uralom alatt az egyház csak ilyen kis csoportokban maradhat fenn Magyarországon. Bulányi püspöki „segédlettel" látott munkához, csoportokat szervezve az egész országban.

Az első időkről emlékezett maga Bulányi György, de Vadas Éva szalézi nővér is, aki szintén megjárta Rákosi börtöneit. Az első tanítványok közül pedig Kovács Teréz nyelvészt, Merza József matematikust és Hampel Károly mérnököt hallottuk. A beszélgetést Király Ignácz asztalos, 15 gyermek apja vezette.

Az újrakezdés 40 évéről sorstársak és kortársak szólaltak meg kerekasztal-beszélgetésben. Bulányi az 56-os forradalom alatt ugyan kiszabadul, de aztán újra bebörtönzik, és csak 1960-ban szabadul végleg. A szétveretés évei után hogyan indul újra a kisközösségi mozgalom? Erről beszél Trásyné Éva gyógytornász, Demeczky Jenő villamosmérnök, Cserta Gábor elektromérnök, Vinczéné Gabi rendszerszervező és 10 gyermek anyja, valamint Bajnokné Judit könyvtáros és 7 gyermek anyja. A kerekasztal-beszélgetés vezetője Bisztrai György műszerész volt, aki a Kádár-korszak üldöztetéseiről és a katonai szolgálat megtagadása miatt börtönbe került 25 testvérünkről szóló beszámolók mellett – Áts András műszerész közreműködésével – a Harmadik Világ Alapítvány éhezőket segítő munkájáról is számot adott.

Megszólaltak a beszélgetésben azok a *kortársaink* is, akikkel eszmei vagy gyakorlati közösségbe kerültünk az évek folyamán, így a Németh Géza-féle ökumenikus közösséggel, amelynek képviseletében Németh Géza halála után most Baló Gyöngyi szólalt fel; Iványi Gábor metodista lelkésszel, aki a szegények támogatásáról ismert; Viktor András tanárral, aki időközben a BOKOR-Ökocsoportnak is tagja lett; Bródy Jánossal, aki jelenleg a Hadkötelezettséget Ellenzők Ligájának is tagja.

A dalokkal színesített kerekasztal-beszélgetés után *pohárköszöntő és állófogadás* következett. A pohárköszöntőben Bulányi György a BOKOR jellemzőit a „civil" és „nonprofit" jelzőkkel próbálta körülírni. Az 50 éves BOKORRA, de a BOKROT nem szeretőkre is emelte poharát a kb. 800 résztvevővel együtt. A felszolgált étel a Finta család munkáját dicsérte.

Az agapét Kovács László *„Bokorirtás" c. kritikus és önkritikus drámája* követte, közel 40 szereplő részvételével. A darab történeti dokumentumokra és a fantáziára építve a BOKOR történetének azt a jövőbeli pillanatát ragadta meg, amikor az Alapító meghal. A pannonhalmi milleneumra érkező új pápa, aki néger és a II. Péter nevet

vette fel, már-már elismeri a BOKROT, de az utolsó pillanatban győz a hatalmi gépezet, és továbbra is magára marad a belső gondokkal is küzdő BOKOR. A koporsóból kisgyermekek által kiemelt zöld bokor és Händel Hallelújája oldja a feszült drámát.

A hierarchia és a BOKOR elé tükröt tartó darab után vidám *ifjúsági műsor* következett, amelynek vezetői Vadovics Róbert pszichológus és Pakodi Gábor ügyvéd voltak. Ők Bulányi Keressétek az Isten Országát c. főműve betáplálásáról és a 100. évforduló BOKOR-elvárásairól mutattak be nevettető és elgondolkodtató játékot a jelenlévők bevonásával. Ezt ifjúsági est követte Cserta Gábor zenei vezetésével, Bóta Barna szervezésében.

A felnőtt programmal párhuzamosan zajlott *a gyermekek jubilálása*. Kb. száz, 5-15 éves gyerek csoportos foglalkozáson vett részt Magyarné Laura és csapata vezetésével. A foglalkozás fő attrakciója egy hatalmas plakát előkészítése volt krepp-papír galacsinok felragasztásával. A plakát egy nagy, virágos, lepkés, madaras bokrot ábrázolt, közepén az 50-es számmal.

Pünkösd vasárnap, június 4-én reggel *rendkívüli hálaadó mise* kezdődött, amely a BOKOR kiemelt négy „szentségét" állította előtérbe: a lábmosás, a kenyértörés, az erőszak-elutasítás és a kisközösség eszményét és gyakorlatát. Az egyes evangéliumi részekhez Bulányi György írt homiliát. A mise végén Schermann Rudolf plébános (Ausztria) mondta a záróimát, amelyben megköszönte a BOKROT Istennek, mert az elnyomatás évei alatt a BOKOR a Nyugat számára is példa volt.

A mise végén a *gyermek- és ifjúsági pályázatok nyertesei* vették át pályadíjukat a zsüri: Albrecht Júlia keramikus, Mészáros András tanár és Simon András grafikus döntése alapján. Ifjúsági kategóriában Deliné Szita Annamária kap az „Érted vagyok" újságból örökös tiszteletpéldányt. Az 1-10. évesek I. díját, egy-egy hetes óbudavári nyaralást Földváry Katalin és Botlik Dávid nyerte; a II. díjat, egy mesekönyv-csomagot Kovács Mónika, a III. díjat, egy-egy Bisztrai-féle bábjátékot Pálinkás Barnabás és Földváry Dániel. A 10-15. évesek közül az I. díjat, egy hetes táborozást Botlik Emese, a II. díjat, egy könyvcsomagot Kovács Flóra, a III. díjat, egy Demeczky-féle társasjátékot Pálinkás Tamás nyerte. Dicsérő oklevelet és könyvjutalmat nyertek: Földváry Gergely, Kovács Csilla, Mlecsenkov Dániel, Pálinkás Anna, Rauscher Éva.

A díjkiosztás után *szabadtéri rendezvény* következett, amelynek irányítója Áts András irodagépműszerész volt. A pásztorbotnak beillő stafétabotot Bulányi György és kezdőcsapata adta át az őket követő időzónában állóknak, azok pedig a következőknek, egészen az 1995. évnél álló, feldíszített bokorig haladva. Ezt követte 50 luftballon felengedése az „égbe", hálaadásul és egyben meghívásul azoknak, akik a lufikra kötött meghívókat megtalálják. A színpompás jubileum a többszáz résztvevő körtáncával és a „Megkötöm magamat" BOKOR-himnusszal ért véget. Szervezői voltak Bulkainé Margit és Kovács László.

Az eseményről a *Magyar Televízió* számára Róbert László szerkesztő-rendező készített fél órás műsort, megszólaltatva más szervezetek és közösségek képviselőit is, így Boór Jánost, a Mérleg főszerkesztőjét, Pomogáts Béla irodalomtörténészt, a Piarista Diákszövetség elnökét, Szöllősy Ágnest, a Pax Romana alelnökét, Keresztes Sándort, a Pax Romana elnökét és Kamarás István szociológust, a Zsinati Klub elnökét. A filmben Kaszap István és Márti beszámolt a Balaton mellett, Szentantalfán nemrég megvásárolt 25 hektárnyi földről, a leendő BOKOR-ligetről, amely az idén már ifjúsági táborozóhely lesz, később pedig az álmok szerint bokorfalu, szellemi és munkaközpont. Vagyis a következő 50 esztendő új vállalkozása.

KI.

Itt vagyok végre, jó Uram.
Nehéz és hosszú volt utam.
Szólnék hozzád, nem tudok:
Szememből látod, mit akarok.

Eljöttem Hozzád, itt vagyok.
Szomjas és éhes vándorod.
Asztelodról adj ennem,
S boldog lesz az életem!

Eljöttem Hozzád, itt vagyok.
Eljöttem Hozzád, itt vagyok.

A Bokor ötvenéves jubileumán, 1995 pünkösdjén elhangzott visszaemlékezések

Schanda Beáta: *Köszöntöm, akik már itt vagyunk, de biztosan még jönnek mások is. Isten hozott benneteket! Emlékezés a kezdetekre 1945-től napjainkig. Előadónk Merza József, a korreferensek: Vadas Éva, Kovács Teréz, Hampel Károly; a csoport elnöke Király Ignác.*

Gyertyaláng, tiszta fény,
C'sonkig égő áldozás,
áldozatban pusztulás
Isten oltárainál.

Gyertyaláng, tiszta fény,
embert hívó lángolás,
végső percig lobogás
áldozatunk asztalán!

Gyertyaláng, tiszta fény,
önpusztító lobogás,
nem is akar lenni más,
nem is kíván semmi mást,
nem is lehet soha más!
Gyertyaláng!

Szeliden, könnyesen,
minden új dal győzelem
ezer gyötrődésemen,
minden gyöngeségemen.

Gyertyaláng, életem,
könnyű széltől megremeg,
de amit lehet megteszek,
áldozattá így leszek!

Gyertyaláng, tiszta fény,
önpusztító lobogás,
nem is akar lenni más,
nem is kíván semmi mást,
nem is lehet soha más!
Gyertyaláng!

Visszaemlékezés az 1948–1952 közötti évekről

Király Ignác:

Hölgyeim és Uraim, kedves Testvér-Barátaim az én egyszerű tisztem az, hogy szolgáljam ennek a rövid kis időnek a leghatékonyabb kihasználását. Ennek érdekében nagyon rövid leszek minden bevezetőnél. ..... Király Ignác vagyok, Nácinak szoktak titulálni, 15 gyermekünk van.

Az előadó: Merza József matematikus, aki a Bokor bölcsőjének ringásakor, — ha jól tudom — 13 éves fiatalember volt. Mivel ő a kezdettől jelen van, ezért kértük meg őt, visszaemlékező előadásra.

Merza József

A Bokor városa

Dutka Ákos emlékének ajánlom

Köszönöm a felkérést. Hogy a szövegem érthető legyen, valamit előre el kell mondanom. 1955-ben, tehát pontosan 40 évvel ezelőtt jelent meg Dutka Ákos könyve, **A Holnap városa.** *A Holnap városa olyasfajta avantgárd kiadásokhoz tartozik, amilyeneket 1908-ban alapítottak Nagyváradon. Nagyon megszerettem ezt a könyvet, ezért lett előadásom címe: A Bokor városa, a mottó pedig az, hogy „Dutka Ákos emlékének ajánlom”.*

Tulajdonképpen nem előadást fogtok hallani, hanem egy diák naplóját.

Ónod és Muhi után a távolba vesznek a hegyek. Az autóbusz átgurul a polgári Tisza-hídon, majd nekivág a rétet átszelő hosszú makadámútnak. Böszörménytől már betonlapokon kapkodja fürgén a kerekeit, hogy áttörve a külső Hatvan utca vásári forgatagán, néhány forduló után megálljon a Rózsa utcai végállomáson. Évszázadok sok-sok diákjának nyomában én is megérkeztem Debrecenbe, Hatvani professzor, a Csittvári krónika és Nyilas Misi világába. Nagyjából ez volt minden, amit ismertem e helyről a tárgyilagos történelmi tényeken túl. Lustán nyújtózott el a város a nyárvég alföldi forróságában, amikor a Péterfia utcán jövendő albérleti szobám felé igyekeztem. Az Egymalom utca kivezetett a forgalom zajából, s pár lépés után már a Maróthy György utca első házának súlyos kapuján kopogtathattam. Szobám ablaka az L-alakú ház udvari részére nyílt. A kis kertet magas, polgári deszkakerítés határolta el a téglajárdás, fasorral szegélyezett utcától. Kicsomagoltam egyetlen bőröndöm tartalmát: ruhákat, néhány matematikakönyvet, Szunyogh latin-magyar misekönyvét, Prohászka elmélkedéseit, egy vékony zsolozsmásfüzetet, gépelt lapokat a miskolci közösségi anyagból és egy emlékképet, amit Orosz Árpádtól kaptam. Tűnődve ültem a hűvös, homályos szobában új világom jövőjére gondolva. Elhagytam otthonomat, kisközösségünket, a kórust, eddigi barátaimat, s beléptem egy teljesen új világba. Lesz-e újra otthonom, közösségem, lesznek-e ismét barátaim?

Az egyetem ütemes munkarendje — az akkor kötelező heti 36 órával — nem hagyott sokáig töprengeni. Megismertem tanáraimat, az épületeket és termeket, az egyetemi városrészt, a környező parkokat, erdőket. Figyeltem a társaimat, ismerősöket, földieket kerestem. A folyosókon a „Fényes szelek” harsány hangú fiataljai, pártelvárások szerint beszélő oktatók, társadalmi szervezetek aktivistái között fiatalabb és idősebb hallgatók megismerésre, megfejtésre váró sokasága nyüzsgött. Az első napokban, hetekben bizony nem találtam sem Hatvani professzort, sem a Csittvári krónika forradalmár diákjait, sem a szelíd Nyilas Misit. Debrecen független, ellenzéki világa — úgy tűnt — a múltba veszett, minden a központi pártakaratnak engedelmeskedő egyetemi társadalmat mutatott, amelyben marxista szellem látszott meghatározni mind a munka óráit, mind a nagyrészt kollégiumokban élő, hiszen egész Észak- és Kelet-Magyarországról jött diákság tanuló, pihenő, szórakozásra szánt óráit. Bizony szükség volt a Debrecenben eltöltött tíz évre ahhoz, hogy meglássam azokat a rejtett kapcsolatokat, sorsokat és szándékokat, amelyek a hivatalos felszín alatt éltek és hatottak.

Miskolci kisközösségi múltam Ariadne-fonalát követtem, amikor Szentgyörgyi András kértem meg albérleti szoba szerzésére, s amikor Bulányi Györgynél tettem még a nyáron, a Varga utcai Piarista Rendházban egyfajta hivatalos, bemutatkozó látogatást, Orosz Árpád üdvözletét is tolmácsolandó. Az irodalmi elhivatottságú, tehát abban az időben teljes joggal matematikusnak be-

iskolázott Petőfi Sanyi barátom ismerte szándékaimat, ezért hamarosan elmondta, hogy valószínűleg Bulányi szentbeszédét hallotta a Szent Anna-templomban arról, hogy ne dobjuk gyöngyeinket a sertések elé. Valóban eljött az ideje, hogy megkeressük a debreceni illegális közösségeket. Bulányi Györgyöt akkor már kiüldözte az egyetemről a „forradalmi ifjuság”, de még pár hónapig a rendházban lakott. Sajnálom, hogy nem emlékszem arra, mikor és hogyan találkoztunk újra, de az biztos, hogy októberben már elkezdtük összegyűjteni azokat az elsőéveseket, akiket megbízhatóknak tartottunk arra, hogy csoportot alkossanak az egyre nehezebbé váló vallási helyzetben. Borsod és Heves megyétől Békésig jöttekből, matematikusokból, fizikusokból, vegyészekből, biológusokból állt össze az az első közösség, amelyet akár Fiatalok1-nek is nevezhettünk volna az akkor már élő debreceni csoportok körében. Helyzetünk elég hamar bemérhető volt abból, hogy a szobámban létrejött második találkozó után háziasszonyom tudomásomra hozta, hogy nem kívánja többé látni Bulányit a házában. Ez meglepett, hiszen Bulányi rendtársa kereste nekem ezt a szobát, tehát a templomba járásnál többet néztem ki Ilonka néniből. Megértettem azonban őt, mert fia magyar tornászbajnok volt, s mint abban a korban a sportolók egy része, a rendőrségtől kapta a fizetését.

Lettek hát barátaim, s hála a heti 36 órának, sülve-főve együtt éltünk a tantermekben, a folyosókon, az ebédlőben, a tornateremben, az egyetem parkjában. Megismertük egymást, elv- és sorstársakká lettünk. Független, városlakó, azaz nem kollégiumi helyzetem szabad mozgást jelentett számomra, alkalmassá tett arra, hogy korlátlanul bekapcsolódhassam a debreceni közösségi életbe, és összekötő kapocs legyek a városban működő csoportok és a nagyerdei kollégiumokban „kinn” élő barátaim között.

Elkezdtem Debrecen felfedezését. A kinn élők számára Debrecen a benn lévő város volt, ahová legfeljebb moziba, színházba esetleg bevásárolni jártak az egyes villamos vonalán. Az én Debrecenem azonban napról-napra bontakozott ki. Még októberi fényével ragyogott az őszi nap, amikor Bulányi Györggyel kisétáltam a Széchenyi-kertbe és megismerhettem Bódorék — Elvira és Marci — szüleinek otthonát. Az enyhén kanyarodó Nap utcában egy kedves, őszülő asszony fogadott: Murányiné, Aranka. Még nem tudtam, hogy ő gépeli brosúráinkat. Miért is kellett volna tudni? Ha a Maróthy utcában „hátrafelé” indultam el, akkor girbe-gurba utcák során át el tudtam jutni Gaizlerékhez, a Veres utcába. Ha onnan tovább folytattam volna az utat a Kigyó utcán át, akkor a Dobozi-bérházakhoz, Bulányi későbbi lakásához jutottam volna el, ahol egy emelettel feljebb Bacsáék éltek. A Kossuth utcai templom felé tartva Simai Attila és Barna Baba otthona előtt mehettem volna el. A Békéről elnevezett Szent Anna utcán volt Rédl doktor úr háza, fia Kari, a középiskolások büszkesége. A Timár utcában, Király Marika édesanyjánál, néhány évfolyamtársamnak találtunk helyet. A sineken messze túlnyúlt a Budai Ézsaiás utca, amelynek romantikus, de azért kutyáktól félelmetessé tett világába kísértem haza Kovács Terit a hosszabbra nyúlt találkozók után. Ott laktak Balogh Béláék is: az ideális tanárt megtestesítő Béla és a melegszívű, nem kevésbé elhivatott Eci. A Dimitrovról elnevezett Miklós utcában laktak Mocsáryék és későbbi, kontemplatív padtársam Csongor Juszti. Ismertem Demények házát a Péterfia utca elején, a Szent István-bérházat, ahol Berényiék laktak. Nem tudtam ugyan hol van Tornai Lajcsi, Dohanics Sanyi és Wolcsánszky Pötyi, vagy a korábban Pestre került Éltető Ödön otthona, de valahol, egészen biztosan, azoknak is létezni kellett ebben a feltáruló, titkait lassan kibontó városban.

Újból otthon voltam, új otthonra találtam.

Sajnálom, hogy kiselejteztem egykori marxista előadási füzetemet. Az első reggeli óra jegyzete néhol egy elcsitult földrengés szeizmográfjához hasonlított: a szavak először olvashatatlanná váltak, majd kusza, elnyúlt vonallá simultak. Elaludtam, mert a heti 4–5 alkalommal az estébe nyúló találkozók kifárasztottak. Napirendem volt, korán keltem. Fél hétkor a Szent Anna-templom sekrestyéjében voltam, hogy néhány szintén korán kelő társam figyelmétől kísérve, a jobb középső oltárnál Bulányi atyával elmondjuk a szentmisét. Hét után már villamoson ültem, hogy az egyetemi menzán megreggelizve nyolckor órán lehessek. Munka után találkozók, dogmatika-, morális-, szentírásismereti, irodalmi tanfolyamok, brosúrakészítés, megbeszélések, séták, ismerkedések.

Deus est omnino simplex — Deus est creator omnium — Sunt angeli. De fide, certum — hangzottak a tételek és dogmatikai minősítéseik az első emeleti oratórium hosszú asztalánál a kora reggeli fényességben. Szemben velem Teri jegyzetelt. Ő az ész — mondták — Juszti — bár nem kevésbé eszes, hiszen tehetséges családból származott — a szív. Fél szemmel tehát rájuk pislogtam, miközben sebesen körmöltem a tételek klasszikus bizonyítását az ószövetségi helyektől kezdve a szentatyákon át a zsinati döntésekig. Egy órára belemerültünk Isten tiszta, fényességes, teljesen logikus világába, hogy majd egy másik estén, Mocsáry Sáriék lakásán, az Istennel perlekedő Jób történetét elemezve arról beszélgessünk, vajon hűséges-e az Isten a dikaiosz emberhez. Kinek van igaza: az elkeseredett Jóbnak, vagy az előtte hőzöngő barátainak?

Eljött a késő ősz, esőkkel, borongós délutánokkal, korai alkonyokkal. A sűrű tevékenység napjait élve ismeretlen volt számomra a lehangoltság, ezért kü-

lönösnek találtam egy lelki nap János apostoltól kölcsönzött szavait: „Primum amorem reliquisti."Mi baj van itt, miért a szemrehányás — kérdeztem magamban, hiszen csupa áldozatos életűnek ismert embert láttam magam körül. Nyilván, nem láttam a már elmenteket, a kifáradtakat, az éppen menni készülőket. Túl voltunk a Rajk-peren, Kádárt is letartóztatták, a rendőrállam legkeményebb korszakában jártunk. Mindnyájunknak volt okunk a félelemre, s e félelem kikezdte a szeretetünket, hűségünket. Hat év az élet sok vonatkozásában már válsághoz vezető korszaknak számít. Nemet mondani a párt hívásának, nemet mondani a beszélgetést ajánló nyomozónak, vagy hallgatni tudott házkutatásokról — mind olyan élmény volt, amely felőrölte sokak ellenálló erejét. A részleteket nem ismertük, de a szorítás fokozódását éreztük. Bulányinak a rendházból átmenetileg a Szent Anna-templom hátsó folyosójáról nyíló boltíves szobába kellett költöznie. Innen fog tovább menni pár hónap múlva a Dobozi utcai albérletbe. De addig még eljön az advent és utána összegyűlhetünk egy évzáró karácsonyra. A boltíves szobában csend és meghatottság lebegett, amikor átéltük az ember megmentésének útját. „Incipit historia deificationis nostrae" — és az első ember bűnét idézve sötétbe borult a terem. Felhangzott az ének arról a kismadárról, amely valamikor fenn repült a magasban, de most nem képes ott szárnyalni. Ezután sorban következtek a jövendölések, és egymás után kigyúltak a remény gyertyái, míg el nem jött a világ Világossága. Elfeledtük a külső sötétség gondjait, a fenyegetéseket és félelmeket, s felszabadultan örültünk a Születésnek és egymás szeretetének. Katit este 9-kor kísértem ki a Nagyállomásra, hogy hazautazzék. Füst, köd és gőz hömpölygött a pályaudvaron az esti vonatok indulásakor. Abban az időben este tízig eredtek útnak az éjszakai személyvonatok, hogy havasan-zúzmarásan érjenek célba az ébredező városokban. A vonat eltünt a ködben, s én visszamentem a boltíves szobába, hogy a még ott lévőkkel tovább örvendjek azon, hogy a világra született Isten a népi demokráciában is ott él az őt szeretők között.

Január végén ugyanilyen esti homályba burkolózott az állomás, amikor a Bulányi Györgytől kapott száz forinttal a zsebemben elindultam Budapestre, hogy részt vegyek egy közösségi lelkigyakorlaton. A Huba utcai volt kármelita templom félhomályából, a d-moll toccata hangözönéből kellett kitépnem magam, amikor rájöttem arra, hogy a piarista rendház nem a Váci úton, hanem a Váci utcában van. Juhász Miklós vidám mosollyal nyugtázta eltévelyedésemet, s másnap már az örmény katolikusok Semmelweiss utcai helyiségeiben találkozhattunk mi, sokfelől jött fiatalok. Naszályi Emil elmélkedett, Endrey Mihály mondta a szentmisét a kápolnában, s Rónay György is előadott. Naszályiban lelki embert láttam, nagyon figyeltem rá, gondosan jegyzeteltem a szavait, azt is megfigyeltem, talán furcsa, de így volt, hogyan eszik. A gyakorlati részben Terivel és Jusztival beszámoltunk a debreceni közösségekről, munkánkról. Szóval, igazi kis konferencia volt, és segített továbblátni addigi horizontomnál. Ebben a látókörben mozgott egy energikus, talpraesett nővér. Ma is látom sötétkék ruhájában, fehér gallérjával. Szalézia nővérnek hívták. Azt mondták, sokat tesz az ilyen találkozók megszervezésében. Több, mint negyven éve volt.

Debrecenben abban az időben kemény telek jártak. Amíg a széllel szemben végigmentem egy hosszabb utcán, a hideg tűként szurkálta az arcomat. A kavargó böjti szelek idején Gaizlerék konyhájában is elég hideg volt, amikor néhányan összegyültünk életem első nagypénteki virrasztására. Mi nem a felső teremben, hanem egy átlagos konyhában imádkoztunk, hogy ne adjuk külső jelét az összejövetelnek. Az oltáriszentséget a kredencen helyeztük el, mi hokkedliken ültünk vagy a hideg

kövön térdepeltünk. Az álmosságtól időnként fel akartam borulni, de erőm szerint buzgón imádkoztam és énekeltem a többiekkel. A fiatalok közül csak Petőfi Sanyira emlékszem, dehát nem is férhettünk be túl sokan egy közepes méretű konyhába. Helyzetünk evangéliumi időkbeli volt. Könnyű volt imádkozni, mert nagyon rászorultunk akár a bátorításra, akár a remény megtartására.

„Körözs vizénél hét nyárfa, alattuk ül Bondár Márta. Nem kisasszony, nem menyasszony, nem lyány már, még nem is asszony." Tavasz van. Teriék kertjének lugasában Babits-szeminárium folyik. Nyílnak a korai virágok, s az új évszak első napsütésében egyfajta strukturális nyelvészettel foglalkozunk. Már végigvettük Babits verseit, s most azon fáradozunk, hogy összehasonlítsuk Babits, Sinka és Schütz Antal mondatszerkesztését. Megrajzoljuk jellegzetes soraik nyelvtani struktúráját, hogy ellessünk valamit a rájuk jellemző kifejezésmódból. Mivel a Psychoanalysis christiana gyönyörű gondolatai mögött egy különleges gráf rajzolata rejtőzködik, s mennyire más ez az intellektuális szerkezet, mint Sinka tömondatainak keményen kopogó sora. Kinn és körül letartóztatások. Bulányi nem tudja, hogy nála is volt titkos házkutatás, mert házigazdájának hallgatnia kell. Dolgozik a végkimerülésig, mintha mindent át akarna adni, amije van. Túl vagyunk Rudas Materialista világnézetének alapos feldolgozásán, Bergyajevet olvasunk. Reggeli miséinket a bal oldali földszinti oratóriumba tesszük át. Bulányi törött lábbal is bejár minden nap. Emellett folyosón, utcán sétálva folyik a lelkivezetés, az akkor sokak által használt Franklin-táblák mutatóinak értékelése. Új otthonunk is lesz, amikor Petőfi Sanyi albérletet kap és kiköltözködik a kollégiumból. Ebből a Magoss György téri szobából hallom Dobos Kálmán zongorajátékát, aki egy más világot mutatott meg Debrecenben. Sanyiéknál könnyebben találkozhattak az évfolyamtársak. Okot adott a kollégiumból való kijövetelre. Voltak fiúk és lányok, akik színleg vagy valóságosan együttjártak azért, hogy így feltűnés nélkül templomba is eljussanak. Utólag el lehet gondolkodni azon, hogy ki nem vette észre ezeket a kedves álcázkodásokat azok közül, akik hivatásos besúgók vagy elhárítók voltak.

Bárhogy is volt, a természet örök törvénye szerint tavaszra nyár jön. A vizsgák letétele után újból visszamentem Debrecenbe, hogy részt vegyek egy országos lelkigyakorlaton. Velem jött Miskolcról Soós Feri barátom, aki még gimnazista volt, de kitünt a kiscsoportos munkában, és itt akart bekapcsolódni a nagyobb áramlatokba. A találkozó utolsó napját Kalotay Kálmán szüleinek a nagycserei tanyavilágban fekvő házában, pontosabban a ház mögötti kis akácosban tartottuk. Nincs pontos adat arról, hogy hányan lehettünk, feljegyzéseim sem maradtak a témákról. Új barátként Török Jenőt ismertem meg először és — 1968-as párizsi találkozásunkig — utóljára. Bár — ismétlem — adataim nincsenek, de jó érzéssel emlékszem vissza a megbeszélésekre. Egészen biztos, hogy nagy terveket szőttünk, s ehhez nem hiányzott belőlünk a fiatalság lelkesedése.

Valamikor estefelé hagytuk el a tanyát kisebb csoportokban. Soós Ferivel ballagtam a város felé a poros dűlőutakon. A Nap hatalmas, vörös fénykorongként csúszott a lilás-szürkés alföldi látóhatár alá. Csendesen lépegettünk, mozgalmunk esélyeit, nyári terveinket fontolgattuk. Reménnyel és tenniakarással gondoltunk az új tanévre.

Egy jó hónap múlva, augusztus 28-án este, Keresztelő Szent János fejevétele ünnepének vigiliáján letartóztatták legkiválóbb barátainkat.

A Bokor történetének első felvonása véget ért.

Megköszönve, hogy Jóska megnyitotta nekünk a szivét, az első hozzászólót mutatnám be egy-két mondattal, Vadas Éva nénit: Szociális Missziósnővér, azt hiszem — legalább is számomra — minden idők legcsendesebb és legaktivabb szolgálója, aki hosszú évtizedeken át bennünket is ellátott gépelési szolgálatával.

Vadas Éva

Az imént hallott színes történeteket — a magam módján —, ha nem is olyan színesen, de szintén megélt eseményekkel egészítem ki.

Kicsit visszamegyek az időben 1948-ra, amikor már az egyházi intézmények léte recsegett-ropogott. Krisztina köruti Anyaházunkban (Szociális Missziótársulat) meg-megjelent Török Jenő piarista tanárt, és előadásokat tartott: hogyan lehet megvalósítani Isten Országát az akkori körülmények között. Bár ezek az előadások akkor nem sokat jelentettek nekem, azonban visszatekintve, Török Jenő mégis a Bokor előfutára volt számomra. A jó ügyet képviselve, rámenős magatartását nem lehetett elutasítani, így többször is eljött hozzánk, s úgy emlékszem ő mondta el Mócsy Gabriella akkori főnöknőnknek (Páter Mócsy Imre testvére), hogy 1949-ben országos lelkigyakorlatot terveznek középiskolás lányok számára. A szervezők: vele együtt dolgozó barátai, Bulányi György és Juhász Miklós piaristák.

E lelkigyakorlat színhelye eredetileg a Villányi úti Margit intézet lett volna, de az általános politikai helyzet gyors romlása

következtében az ottani nővérek szinte az utolsó percben lemondták. — Ekkor megint Török Jenő aktivizálta magát, eljött főnöknőnkhöz, aki rábeszélésének nem tudott ellenállni. Így az egyhetes lelkigyakorlatot nálunk tartották meg, kivéve a megnyitót, mivel már nem volt idő erről a lányokat értesíteni.

Főnöknőnk engem bízott meg, hogy legyek a lelkigyakorlat háziasszonya, gazdája, s a megnyitóra is elküldött. Őszintén szólva, nem örültem neki, mert mint missziós nővérnek is mindig nagyon sok tennivalóm volt, de hát a „szent engedelmesség" nevében elmentem — és nem hiába.

A bevezető elmélkedést Bulányi György tartotta: Mk 10,51 alapján, „Add Uram, hogy lássak" címmel, amelyet egyre nagyobb érdeklődéssel hallgattam. Abban az időben — teljesen újszerű gondolatokat adott az ellenségszeretetről, a szolgálatról és a szegénységről, amelyek ma már a régi Bokor-tagoknak a könyökükön jönnek ki, — legalábbis elméletben, — bár a gyakorlatban korántsem valósítottuk még meg tökéletesen egyiket sem.

Ezt az egyhetes lelkigyakorlatot nemcsak a három piarista, hanem több civil előadó is tartotta, akikre névszerint alig emlékszem. A résztvevő diáklányok közül azonban felejthetetlen az 1993-ban elhunyt Benyhéné Andi testvérünk, Bokrunk későbbi életének szelídségében is meghatározó vezéregyénisége.

A számomra akkor már nagyon érdekessé váló előadásokat, nem tudtam zavartalanul hallgatni, mert egyik szünetben Bulányi gondterhelten mondta el, hogy az ezután tervezendő koedukált egyetemista lelkigyakorlatnak még nincs helye. — Ezt már a mi — egyébként merész — főnöknőnk se vállalta.

Elkezdtem gondolkodni, hogyan segíthetnék. Mint missziós nővérnek sok kapcsolatom volt, és így mindjárt elindultam helyet szerezni. Ha jól emlékszem a Damjanich utcai akkori „kis Regnum" helyiségeit adták át 49-ben, az első pesti ilyen irányú egyetemista lelkigyakorlat számára.

Ez a hely-szerzés aztán kicsit specialitásommá is vált, úgy hogy 1949–51-ben alig volt olyan budapesti katolikus templom vagy plébánia, amelyet ki ne „udvaroltam" volna az egymást követő egyetemista lelkigyakorlatok számára. Ezeket piarista testvéreink mellett, számos más pap, valamint világi férfi és nő tartotta. Az előadók közül többek között emlékezetes marad számomra a már örök hazába költözött Lakos Endre vidám kedélyű, népies stílusú pap-testvérünk, akit a lelkigyakorlat szervezője — némi meghökkenésünkre, mivel egyéniségéhez nem látszott illőnek — Nagy Szent Terézről szóló előadásra kért fel. El is vállalta, mondván, hogy majd „nekiveselkedik" a témának, amit aztán jól meg is oldott.

Ennek az időszaknak tengernyi élményéből az idő rövidsége miatt, mindössze néhányat említek, — kissé szemléltetve az akkori légkört, hiszen itt jelenlévő vendégeink és testvéreink jó része abban az időben még a világon sem volt.

Egyszer a Felső-Krisztina akkori nagy sekrestyéjében, — azóta már átalakították — férfiak számára volt lelkigyakorlat este 8 órai kezdettel. Előtte ott voltam, hogy elrendezzem a helyiséget és fogadjam a vendégeket — többek között másod-unokatestvéremet, Péch Lillánk — egyik égi pártfogónk — édesapját is; majd átadtam a kulcsot a lelkigyakorlat vezetőjének, mert ezek a lelkigyakorlatok zárt ajtók mögött, titokban folytak. Mikor eljöttem, gyanús zajt hallottam a templom mögötti bokrok felől. Elindultam tehát, hogy körülnézzek a — magányos helyen, koromsötétben!, — és szükség esetén figyelmeztessem a lelkigyakorlatozókat az esetleges ávós veszélyre... (Azok a testvéreim, akik ma ismernek engem, el sem tudják ezt képzelni rólam...)

Egy másik élményem, az Aréna úti fehér apácák melletti plébániatemplomban volt. Hatalmas templomkulccsal a kezemben, a hátamat nekitámasztva a bezárt templomkapunak — szintén testvéreimet akartam „megvédeni" a kapun erősen dörömbölő ávósok ellen...

Megemlítek még ebből az időből egy zavartalan, vidám szilveszteri egyetemista összejövetelt 1951-ben, amelyre egyik missziós kültagunk Széchenyi rakparti szép nagy lakását adta át (utána ezért ki is telepítették őt), s amelyre a régi piarista rendház konyhájában, többek között, Kovács Terivel kentük a vajaskenyereket....

A lelkigyakorlatok résztvevői közül számos arc és név jut eszembe — lányok és fiúk egyaránt —, hosszú lenne a felsorolásuk. Így itt most mindössze két leányt említek. Az egyik a már „hazatért", szomorú sorsú — Debrecenből Pestre költözött — Szabó Magdi, aki sokszor volt nálam, és akivel gyakran aggódtunk együtt, élenjáró testvéreinkért az egyre veszélyesebbé váló időben... Különösen gondolok itt Bulányi György kiutasítására a Sopronban tervezett lelkigyakorlata alkalmával... Magam is voltam Magdinál a pesti Kertész utcai tágas, szép, rózsaszín albérleti szobájában, ahol emlékezetes számomra Bulányi György néhányunknak tartott elmélkedése Keresztelő Szent Jánosról. — A másik leány, Wingert Magdi, aki akkor került fel a pesti egyetemre, s akkori lelki- és csoportvezetője rámbízta. E megbízásnak hűségesen igyekeztem eleget tenni. Annyira, hogy bár Magdi későbbiekben a Bokortól elköszönt és a Karmelita rendbe lépett, — a mai napig testvéri-baráti kapcsolatban állunk egymással.

Ezekben az években eleinte, Juhász Miklós leány-csoportjában segítettem; majd mikor ez

fölöslegessé vált, önállóan kezdtem foglalkozni asszonyokkal, lányokkal, családokkal. A régmúltból nevek és címek alig-alig jutnak eszembe, legtöbbje már elhunyt, vagy elköltözött. Az élők közül dr.Csernák Lajosnét említem, akit — a jubileumunknak köszönhetően fedeztem fel, s vettük fel újra egymással a kapcsolatot. — Régi feljegyzéseimből látom, hogy ebben az időszakban 8–10 kisközösségem volt, akikkel esténként lefüggönyzött szobában vagy konyhában az Örömhírről beszélgettünk, Kőbányán, Budafokon és Nagy-Budapest sok más helyén — a napi gyári munka után, amivel Anyaházunkból kikerülve kerestem a kenyerem.

Közben gépeltem Bulányi egyik-másik írását: Add Uram, hogy lássak!, Szeretet az Isten stb.

Így köszöntött rám az 1952. augusztus 28. Este fáradtan hazatérve Kékgolyó utcai kis albérleti szobámba, arra sem volt erőm, hogy rendet tegyek magam körül, mikor 1/2 11-kor csöngettek, és házigazdáim ijedt szemekkel engedték be a három ávóst, akik letartóztatásomra jöttek. Nyári ruhában, mezitlábas szandálban indultam el velük a Fő utcába. Akkor költöztek át ide a hirhedt Andrássy út 60-ból. Mivel a „cég” ugyanaz maradt, így érthető, hogy mikor egyikük megkérdezte: nem viszek kabátot? azt feleltem, hogy nem. Magamban arra gondolva, hogy nekem arra már nem lesz szükségem...

A Jóisten mást gondolt — az Ő tervében, a börtönévek tapasztalatai, a sok azóta végzett feladat és gazdag élmények mellett, még az is benne volt, hogy az 1995-ös jubileumunkon ezt a visszaemlékezést elmondjam. Legyen hála érte!

Következő hozzászóló testvérünk Kovács Teréz lesz, magyar–történelem szakos tanárnő, nyelvész.

Kovács Teréz

Kiegészítem még azzal, hogy már 12 éve nyugdíjas vagyok, a szakmámban már nem dolgozom, de annál többet a Bokorszakmában. Sajnos én nem vagyok olyan költői lélek, mint Merza József matematikus, csak egy szótáríró magyar tanár egyszerűségével mondom el emlékeimet.

Azt, hogy a Bokor városa, módosítanám arra, hogy a Bokor szülővárosa, s a számomra adott néhány percet arra használom, hogy a kisközösségi élet születéséről és a születését megelőző eseményekről beszéljek. Merza tanár úr az 1951–52-es tanév elején toppan be Debrecenbe, és találja azokat a körülményeket, én az azt megelőző öt-hat évről, a kezdetekről akarom elmondani, amire visszaemlékszem.

Számomra a Bokor kezdetek dátuma 1945 márciusának utolsó harmada, mikor a háború után visszatért a családunk a nyolchónapi vidéki kényszertartózkodásból, menekültségből, a Szatmár megyei Zajtáról Debrecenbe. Rögtön másnap, mikor fölmentem a templomba, és találkoztam Á. Zsókával, a nálam idősebb kedves barátnőmmel, ő újságolta, hogy rendkívüli ujdonságok vannak a városban. Az egyik ujdonság az volt, ami nagy csoda volt egy protestáns városban, hogy a református Dóczi és a katolikus Svetits gimnázium diákjai együtt, egy egyesített iskolába járnak, s egy nagylakásban van berendezve a gimnázium. Egyik nap katolikus énekkel, másik nap református zsoltárral kezdődik a tanítás, ledőltek azok a választóvonalak, amelyek a két iskola között voltak. A másik újság pedig, hogy néhány új, többnyire fiatal piarista tanár került a piaristák gimnáziumába: Szentgyörgyi András, Török Jenő, Mándoki Ernő, Nádor Ferenc, Vízvári Lajos és nem utolsó sorban Bulányi György, akinek aznap, vagy másnap reggel, ott a templom lépcsőjénél be is mutatott. Így kezdődött ez az új fordulat az életemben.

Az új piarista tanár urak nemcsak tanítani akartak a gimnáziumban, hanem különféle egyéb módon is foglalkoztak diákjaikkal (cserkészet, éneklés, bábozás, kölcsönkönyvtár), sőt a lányokat is igyekeztek bevonni.

Egykori fénykép a debreceni közösségek tagjairól Gyulán

Érettségi után a Sors különös intézkedése folytán családom ismét Debrecenbe került. Így lettem debreceni egyetemista. Diáktársaim között találkoztam jónéhány régi, debreceni iskolatársammal, volt piarista diákokkal. Közülük többen „bulányisták” voltak. Az ő révükön ismerkedtem meg Bulányi páterrel. Elhívtak magukkal a Bulányi által egyetemisták részére tartott féllegális hittanórákra. Aztán hamarosan rájöttem, hogy ezek az alkalmak többek a hittanóránál, itt a jelenlevők között egy szorosabb kapcsolat szövődik, s a kapcsolódás középpontjában Bulányi atya áll.

A debreceni piarista rendházban ott voltam én is a „horvát pap” látogatásakor. Ő apostol volt, s lenyűgözött bennünket. Bár megfontoltan és tört magyarsággal beszélt, szikár termete, csontos, markáns munkásarca, szemének tüze meggyőződésnek igazát lövelte belénk. Az egyház megújulásának egyetlen járható útjáról, a keresztény kisközösség létrehozásáról, az evangélium, a krisztusi tanuk megismeréséről beszélt. Bulányi atya is megbízott egy kisközösség vezetésével. Kiscsoportomba 5-6 fiú tartozott, 15-16 éves gimnazisták. Félszeg és zavart voltam én is, ők is az első találkozásunkkor, de aztán megbarátkoztunk. Krisztus tanításairól, a szeretetről beszélgettünk az Evangélium segítségével. Foglalkozásaink lényegében kis szemináriumhoz hasonlítottak. Működésünk nem volt veszélytelen. Ekkor már folyt Rákosiék „klerikális reakció elleni harca”. Az egyházi iskolákat, intézményeket már államosították, sokan megtagadták vallásos múltjukat. A Simonyi-úton egyetemi előadásra mentem, jövet láthattuk az új egyenruhás ÁVH-alakulat kihívó végigvonulását az úttest közepén. Mintha a néhány évvel előbbi magabiztosan énekelő SS-alakulat tért volna vissza. A piarista rendház Varga utcai bejáratát nyomozó külsejű alakok figyelték. A kapu alatt is tartózkodott egy-egy gyanús alak. Kétszer engem is megállítottak, hogy hová megyek, kihez és milyen céllal. Bulányi páter ezért végigkísért a rendházból a templomba vezető belső úton, hogy ezután a templomon át menjek a rendházba, kikerülve a hekusokat. /F.Tibor/

Azt hiszem egy pár nappal ezután, még a hüvös tavaszi napokon volt a találkozás azzal a bizonyos horvát jezsuitával is. Én is ott voltam a rendház kis szobájában az első vagy többedik találkozáson, azt nem tudom, csak arra emlékszem, hogy kissé fáztunk, Gyurka bácsi tolmácsolt, a vendég pedig rajzolgatta krétával egy táblára azokat a sejtszerű kis közösségeket, amelyeket nekünk létre kell hoznunk, hogy élhessen, épülhessen az egyház.

Ez persze amolyan meseféle volt akkor számunkra, nem is gondoltuk, hogy valóság lesz belőle. De az biztos, hogy másféle élet kezdődött, mint amilyen addig folyt a hagyományos egyházi iskolák és a kis rendes családi keresztény életünk keretei között.

Ők, a fiatal piaristák huszonévesek voltak, mi meg tizenévesek, úgy hogy mindenféle „bölcsességünk” és energiánk megvolt ahhoz, hogy lelkesen nekilássunk.

Szinte észre sem vettük, megindult ez a „sejtképződés”. Ahogyan erre többen is visszaemlékeznek, azt látják, hogy már nemcsak a cserkészörshöz, hanem valami belsőbb körhöz is tartoztak. Az érdeklődő gimnazista lányokat lelkivezetői kapcsolattal is segítették a jámbor piaristák, és meginvitálták vasárnap délelőttre a diákmise után a Bulányi atya szobájába, ahogy akkor neveztük őt. Ezek voltak a „cédulás beszélgetéseknek” nevezett találkozók, melyekkel próbált bennünket egy kicsit megmozgatni. Nagyon élveztük, mert nem hittanóra volt, nem kinyilatkoztatás, hanem egy pár nappal előbb megkaptuk — rendszerint Kállay Emil postásságával — azt a cédulát, amelyen négy-öt kérdés állt, pl. hogy hogyan egyeztethető össze a szabadakarat és az Isten akarata, és mindenféle ilyen gondolkodtató kérdés.

Nem volt akkor olyan szigorú a klauzúra a piaristáknál, mert mi is fölmehettünk Gyurka bácsi szobájába, és a térdeplőn és minden lehetséges bútoron ülve beszélgettünk, és nagyon-nagyon jól éreztük magunkat. Persze azért is, mert a fiuk is ott voltak velünk együtt. Előbb-utóbb azt vettük észre, hogy közösség vagyunk, akik összetartozunk és együttjárunk.

Az is jellemzője volt ennek a korszaknak, hogy nemcsak ott Debrecenben folyt ilyesmi, hanem a többi egyetemi városban is, és igyekeztek összehozni az érdeklődő és összetartozó fiatalokat. Ilyenformán kerültem el '46-ban magam is a tokaji AC-táborba, amelyet az Akció Katolika rendezett, Szappanyos Béla, Török Jenő atya, Lénárd atya vezetésével. '47-ben hasonló, még nagyobb AC-tábor volt Gyulán. Persze amolyan lelkigyakorlat-félét jelentett ez, mert elmélkedéssel kezdődött minden nap, majd jó előadásokat hallgattunk. A Lénárd atyáéra nagyon emlékszem, mert annak az volt a refrénje, hogy „a polgári világnak vége”.

És nagyon szép emlék Tokajból, hogy a gyertyafényes, kicsit sötét templomban latinul énekeltük a kompletóriumot. Utána pedig kimentünk az augusztusi éjszakába, s a templom melletti domboldalon sokáig énekeltünk népdalokat, meg azt, hogy Sej, haj, állj elő szekér... Tábortüzek és vidám kirándulások is voltak. Összeforrtunk. Megismertük azokat, akik Budapesten voltak. A gyulai tábor még szélesebb körű volt, ott mi debreceniek sokan voltunk, meg Szegedről, és már nem emlékszem, milyen városokból. Jobbnál jobb előadásokat hallgattunk: Sík Sándor esztétikai előadása, Gyurka bácsi magyarságtudomány előadása néptánc-bemutatóval egybekötve, meg Eglis Istváné. És ezek az élmények azért emlékezetesek, mert ott körben ültünk és beszélgettünk, és megismertük ezeket a nagyon remek embereket, akiktől nagyon sokat kaptunk.

Visszatérve még a hétközapi életünkre, már Jóska is említette, hogy évközben a csoporttalálkozókon kívül mindenféle tanfolyam is volt: magyarságtudomány, Babits-tanfolyam stb.

Székesfehérvárott ciszterci gimnazistaként 1947-48 körül kerültem kapcsolatba a Bokor elődjével, amelyet egyszerűen csoportrendszernek neveztünk. A katolikus mozgalmi élet a gimnázium 1948. évi államosítása előtt a Mária Kongregációban és a 85. Zrínyi Miklós Cserkészcsapatban folyt. Először a kiscsoportos cserkészet szűnt meg, majd a nagycsoportos módszerrel működő Mária Kongregációt tiltották be, de ennek keretében kezdődött meg az átállás a kiscsoportos sejtrendszerre. Az indítást a fehérvári középiskolák fiataljai számára a Prohászka Templom egyházközségi gyűléstermében rendezett apostolképző lelkigyakorlat adta P. Török Jenő SP vezetésével, akivel attól kezdve haláláig baráti kapcsolatban álltam. Sajnos e lelkigyakorlat pontos időpontját nem tudom megadni, ezen közel ötvenen vettünk részt. Én attól kezdve törekedtem Fehérváron csoportok alakítására, és az államosított Ciszterci Gimnáziumban, valamint a Leánygimnáziumban szinte minden osztályban alakult is csoportunk, de a régi állami Ybl Gimnáziumban is voltak munkatáraink. Együtt működtünk a Ciszterci Plébánián eleven harmadrenddel és a protestáns ébredő mozgalommal is, a közelmúltban megboldogult Németh Géza iskolatársammal közösen tartottunk már akkor kis közösségben ökumenikus bibliórát. Csoportjaink kb. kéthetente magánlakásokon jöttek össze, mert a plébánosok még jobban féltek, mint szüleink. Közös zsolozsma és bibliamagyarázat alkotta a csoport-összejövetel nagyobb részét, majd mindig a gyakorlati következtetések levonása, az időszerű feladatok megbeszélése következett. Az Apostolok Cselekedetei és egy akkor is „Keressétek az Isten Országát" c. brossúra volt az alapanyagunk sok más gépelt anyag, pl. Suhard párizsi bíboros érsek körlevelei, a Mindszenty József bíboros hercegprímás egyházpolitikájáról szóló papi lelkigyakorlat kritikus szövege és Nyikolaj Bergyajev írásai mellett. De alapkönyveknek számítottak a következő nyomtatott kiadványok is : Van der Meersch:; „Emberhalászok"; a KIOE ifjúmunkás elmélkedési könyve; P. Pro vértanúsága a mexikói egyházüldözés idején; Kühnelt-Leddin Erik: „Jezsuiták, nyárspolgárok, bolsevikek" stb. Helyben nem volt állandó papi vezetőnk (főleg a következők támogattak bennünket: Ács Kajetán Ocist; Hajos József kanonok; Halász Ervin és Langhammer János világi pap hittanárok; Pallos Bernardin Ocist), engem Török Jenő irányított Pestről. A helyi papok állandóan óvatosságra intettek bennünket, mi meg főleg az ún. politikai messianizmus (újabb világháború és az amerikaiak várása) és a megfélemlítés ellen dolgoztunk. Apostolképzőnek nevezett lelkinapokat szerveztünk a helyi diákok számára már titokban a fehérvári néplányok házában, Adonyban *P. Galambos Iréneusz OSB* akkori plébániáján, Jankovichtelepen a DL egykori házában 1949–50 telén, amikor *Török Jenő, Eglis István*, a Dachauba elhurcolt, rendkívül szellemes EMSZO-lelkész és *P. Juhász Miklós SP* adták a gondolatokat. /B. János/

Elég sok időt töltöttünk ezekkel a csoport-közi tanulásokkal. Különösen nagy élményt jelentett mindenki számára a havi lelkinap. Ennek gépelt füzetei az országban körbejártak, és most az egyik Budapesten élő testvérünk küldött nekem egy-egy példányt *A jerikói vak* szövegéből, meg egy karácsonyi elmélkedésből, és írta, hogy ez tíz évig el volt ásva a mamája kertjében, és neki több példány is van még egyéb ilyen szamizdat írásokból.

Azután bármennyire is hihetetlen: amikor olyan félelmetes idők voltak, amiről Éva néni is beszélt, évente kétszer is volt országos lelkigyakorlat: egyik nyáron, a másik pedig télen, januárban, amikor az egyetemi vizsgaidőszak volt. Ez Budapesten volt: különböző helyszíneken voltak az előadások, és ott igyekeztek nagyon gazdag szellemi és lelki programmal táplálni bennünket. Nagyon emlékszem a Rónay György, Szunyogh Xavér, Kollár Ferenc jezsuita atya előadására.

Bármilyen nehéz idők voltak is, az országos lelkigyakorlatokat megtartottuk. Az utolsó Debrecenben '52 nyarán, három helyszínen folyt: az egyik hely éppen a mi lakásunk volt, a másik talán a Gyusziék lakása, a harmadik pedig, amelyet több visszaemlékezés is említ, a Kalotaiék tanyája, ahol éjszakába nyúlóan énekeltünk népdalokat. Ezek a közös élmények adtak nekünk erőt azokban az években. A legsötétebb Rákosi-évek voltak, akkor talán nem is sejtettük, hogy milyen szörnyűségek történnek körülöttünk. Közösségi élményekkel, lelki értékekkel gazdagodva mertünk különb utat keresni, másokért élni. Azok a visszaemlékezések, amelyeket írásban küldtek nekem, mind erről vallanak: „olyan szellemi tartalmakat kaptam, ami egész életemre mindenképpen meghatározó volt, mégha gyakorlatilag ma már nem is tartozom ehhez a közösséghez."

Jómagam az egyetemi tanulmányaimat befejezve 1952 augusztusában Budapestre kerültem állásba. Augusztus 27-én, Kalazanciusz ünnepén találkoztam a Duna-parti piarista kápolnában Gyurka bácsival. Újságoltam neki, hogy elkerültem Debrecenből, de havonta majd hazajárok találkozókra. Aztán minden másképp lett. Két nap múlva letartóztatták vezetőinket. A debreceni közösségek kerültek a legnehezebb helyzetbe. Budapesten több lehetőség volt közösségi kapcsolatok tartására.

Egy korszak lezárult.

A talponmaradás, a helytállás nehéz évei következtek.

Most így visszatekintve erre a félszázadra mégiscsak Aragon versét tudom idézni: „Ha kezdeni tudnám, újra csak így kezdeném..."

Következő hozzászólónk Hampel Károly lesz. Ő matematika–ábrázológeometria szakos tanár és vízépítő mérnök, boldog nyugdíjas és hét unoka szokta színessé tenni nyugdíjas napjait, amellett ellát bennünket jó fordításokkal közösségi munkánkhoz.

Hampel Károly

Én egy másik oldalról érkeztem a Bokorhoz. Az előttem szóló testvérek nem hangsúlyozták azt, amiről beszélni szeretnék. Tulajdonképpen úgy jöttünk össze annak idején, hogy semmiféle bokortudatunk nem volt, mert nem létezett ez a megnevezés, hogy Bokor. Mi azt tudtuk, hogy van kisközösségi egyházépítés, tudtuk azt, hogy vannak csoportok, de az, hogy Bokor, ez a fogalom — legalábbis az én tudatomból — teljes mértékben hiányzott.

A Kézfogás konferencián említettem, Bulányi Györgyöt úgy ismertem meg elég távolról, hogy Imre nevű öccse osztálytársam volt a piaristáknál, és Gyurka is bejött néhányszor irodalomórára hospitálni abba az osztályba, ahova jártam. Nagy tisztelettel gondoltam, milyen jó dolga van ennek az Imrének, hogy piarista tanár lesz majd a bátyja.

Következett a háború, Németország, ahonnan '46 decemberében kerültem elő. Szüleink barátságából eredően rövidesen akadt egy nagyon jó barátnőm, aki résztvett ezekben a cserkész- és kiscsoportos munkákban, az ő révén kerültem kapcsolatba Juhász Miklóssal.

Az első nagy élmény egy — ha jól emlékszem — az Akció Katolika által szervezett lelkigyakorlat volt az Alvernában. Ott ismertem meg Máriáss Andrást, akivel később egy csoportban dolgoztunk egy ideig a halála előtt, és ahogy az előttem szólók is mondták már, Sík Sándor, Eglis István, Török Jenő, Juhász Miklós, Bulányi György előadásait hallgattuk ezen a lelkigyakorlaton. Juhász Miklósnak ez a csoportja nem volt koedukált csoport. Abban az időben még lányok és fiúk nem ültek pl. az iskolában egy osztályban, és a csoportokban is külön voltunk. Mi piarista diákok azért bizony el-eljártunk az angolkisasszonyok iskolája elé a Váci utcába, hogy megnézzük, hogyan néz ki a fekete flórharisnya.

Mivel foglalkoztunk? Hát elsősorban evangéliumelemzéssel. Aztán — mivel abban az időben a francia katolicizmus volt a legmeghatározóbb Európában — Suchard körleveleit olvastuk, nem tudom ki fordította őket magyarra. Továbbá a Szent István Társulat akkor még szenzációs dolgokat adott ki: Schütz, Bölcselet elemei; Kecskés, A filozófia története; Sík, Esztétika; — de olvastuk például a Divino afflante spiritu körlevelet is. Akkor ismertük meg Lubac és Congar nevét. Aztán a marxizmus kihívásával néztünk szembe, vitatkoztunk Rudas László és Politzer művein, Lenin Materializmus és empiriokriticmusán. Ezek olyan szemnyitogató élmények voltak számunkra, hogy nagyszerű volt. Hát persze világnézeti kérdésekkel és egyházkritikával meg egyházpolitikával is foglalkoztunk.

A már említett jó barátnőm szólt, hogy van egy igen figyelemreméltó valaki, ez a Bulányi, akit a lelkigyakorlaton megismertél. Valahogy ő megbeszélt egy időpontot, amikor Gyurka Pesten volt, és határozottan emlékszem, hogy a rendház aulájában a refektóriumból jöttek fölfelé vacsora után a tisztelt tanárok, ott Gyurka meglátott engem, és akkor zajlott le köztünk az első négyszemközti beszélgetés, amelynek az volt a lényege, hogy erősen a szemembe nézett és ezt mondta: öregem, ha nem

... A következő években Budapestre kerültem, és a Krisztinavárosban, a Szilágyi gimibe jártam az V. (most már I.) osztályba. 1949. júniusában egy nagyobb lány, Márti szólt, hogy lesz egy egyhetes lelkigyakorlat (reggeltől estig) a közelben, a Szociális Missziós Társulat Krisztina körúti anyaházában. Gondoltam, ez nagyon sok idő, de benézek. Persze ott ragadtam. Csodálatos volt. Filozófia, szociológia, egyházi irodalom, hitvédelem, és még sok minden, amiről szó volt. Akikre emlékszem : Sík Sándor, Mécs László, Török Jenő, Eglis István, és - Bulányi György, aki az Isten országáról beszélt. Meg is van nekem az első vázlat, ami a lényeget tartalmazza, de egyszerűbb és könnyebben befogadható, mint a végleges szöveg. Olyan izgalmas dolgokról is beszéltünk, hogy mikor egyszer Csöpi ezekről édesapjának mesélt, ő azt mondta: holnap vigyél fogkefét és pizsamát, hátha már nem is tudsz hazajönni. Itt ismertem meg Lézit, aki mindig mosolyog (kuncog), és akivel később együtt mentettünk ki sok könyvet a szociális nővérek otthonából. A földalatti egyház építésére készülődtünk. Megalakult az első budapesti csoport (akkor így hívták a közit): Márti, Csöpi, Andi, Magdi, Kati és én. Csöpi, Márti volt a legokosabb, a többiek csendesek, én a leghevesebb. Juhász Miklós volt a csoportvezetőnk. Nekem a Szilágyiban volt két csoportom (az egyikbe Lilkó járt), de volt a Villányi úton is egy. Nagyon sokat dolgoztunk, hiszen az iskolában is a legjobb tanulóknak kellett lennünk, hogy ne tudjanak belénk kötni. Egyszer, mikor Bulányi meglátogatott minket, megkérdeztem az Atyától: mennyit szükséges aludni? A válasz: annyit kell aludni, hogy másnap is tudjuk szeretni az embereket. Nagy vitákat rendeztünk. Egyik vita hevében azt mondtam (16 évesen), hogy „ha - Bulányi - ezt nem érti, akkor kételkedem az Atya értelmi képességeiben". Ezzel csak arra szeretnék utalni, mennyire őszintén tudtunk vitatkozni, és mennyire a végsőkig elmenve kerestük az igazságokat. 1950-ben a Börzsönyben, Magdiéknál (ide sajnos, nem tudtam eljutni), majd 1952-ben Debrecenben volt az utolsó országos lelkigyakorlat. Ez már nagyon óvatosan volt szervezve, 25-30-an voltunk az országból - Budapestről a lányok közül csak én. A veszélyt már sejtettük. Egy kis tanyán, akácfák között egy este óriási népdaléneklést rendeztünk - beleadva lelkesedésünket, félelmünket. A közbenső években, hiába a szorgalomnak, Mártit, Csöpit kizárták az ország összes iskolájából. Gyári munkásként dolgoztak. Velem csak az érettségi után közölte a diri, hogy egyetemre nem mehetek. Segédmunkás lettem a Ganzban. '52-ben jött a Bulányi-per. Gyengültek a kapcsolatok. A lányok nagy része férjhez ment, és társaság lettünk; alkalmanként, pl. szilveszteri, névnapi bulikon jöttünk össze. /U. Judit/

teszed le az életedet valakinek a kezébe, nem lesz belőled ember. Hát ez megütött és egy kicsit fel is háborított. Mi a fenének rakjam le én az életemet valakinek a kezébe?! Én, akinek olyan élményanyagom van már, mint amit átéltem a háború alatt, miért kell nekem valakinek a kezébe leraknom az életemet? Sehogy sem fért a fejembe, és nem is nagyon folytattam tovább a gondolataimat ebben az irányban. Juhász Miklósnak elmondtam, az hümmögött-hammogott és azt mondta, csináld tovább, ahogy te gondolod.

Most még egy párhuzamos vonalról kell beszámolnom. A Svábhegyen volt a piaristáknak egy nyaralója és sporttelepe (Kasszíciákum). Ott tartózkodott állandóan Szőnyi László és Szoboszlay András, aki azóta már nem él. Nos, az említett barátnőmmel rendszeresen jártunk hozzájuk, és reggelig tartó beszélgetések adódtak. Hát mi is érdekelte akkor a fiatalokat? Beszéltünk Jeanstól, Edingtontól Ortegán, Spengleren és Huyzingán keresztül Julien Bandáig mindenről, a magyar történelemről és ahogy Szőnyi László fogalmazta, kozmikus élményekről.

Elkövetkezett a Mindszenty-per ideje. Kiélesedett a helyzet. Barátnőmet kivágták az ország összes középiskolájából, és elment a MOM-ba melósnak. Az iskolákat államosították, következett a szerzetesrendek felszámolása. Ebben a magam részéről úgy vettem részt, hogy éjszaka hordtam el a Kasszíciákumról a könyveket magunkhoz, lakásunkra, hogy valami módon megmaradjanak. Aztán ezt nagyon kedves emlék tetézte be. Ki más segített édesanyámnak csomagolni a kitelepítés napján, miközben édesapám és én egyéb ügyeket intéztünk, mint Szőnyi László? A megmaradt könyveket visszaadtuk már, de még ma is birtokomban van a Békés–Dallos Szentírás példánya, amelyet Léh István magiszter úr dedikált annak emlékére, hogy ezeket a könyveket sikerült megmentenünk.

Miként kerültem közétek? Tatán a piaristáknál tanultam és az államosítás évében érettségiztem. Az üldözésük váltotta ki belőlem a reakciót, hogy az üldözöttek mellé álltam. Ilyen egyszerű ez. 1949-ben Budapestre kerültem az egyetemre és tartottam a kapcsolatot a piarista atyákkal. Gyurka bácsival is találkoztam akit jól ismertem Tatáról, de addigra egy más, karizmatikus egyéniséget ismertem fel benne. Pesten Juhász Miklós csoportjába tartoztam. A forradalomig itt-ott találkoztunk még, de utána szétszóródtunk. Azért néha összefutunk és a múltban átélt élmények biztosítékát jelentik annak, hogy egymáson segítünk és nem szükséges indokolni, magyarázkodni. /H. Egon/

Na persze az ember szellemi fejlődése eléggé éles volt és rámenősnek is kellett lenni hozzá a fizikai meló miatt. Az 1949–50-es tanévben már bejártam a piaristákhoz rendes tanulóként, előző három évet a háború miatt, magánúton tettem le és ebből nagy balhék keletkeztek. Szegény Omacht Náci bácsi volt a hittanárunk, akinek a kiscsoportos megbeszéléseken szerzett tapasztalatok alapján olyan kérdéseket sikerült feltenni, hogy panaszra ment Juhász Miklóshoz: miket töltött a fejembe, mert nehezen lehet bírni velem. 1950-től '51-ig matematika–fizika szak a nappalin, mellette demonstrálás a Gombás tanszéken. '51-ben kitelepítés. '52 auguszusának végén letartóztatás. Csend. Magam részéről csak liturgikus keretek közé szorítkoztam. Sőt azt is el kell mondanom: annak ellenére, hogy olyan ragyogó istenismereti és egyetemes művelődési anyagokat tudtam magamba szívni az előző időszak alatt, mindez nem volt elegendő ahhoz, hogy az életkörülmények alakulása következtében el ne távolodjam Istentől. Hogy úgy mondjam, összevesztem Istennel, és az ötvenes évek közepén kezdtem aztán rájönni arra, hogy Isten nélkül nem lehet élni.

Ki tudná megmondani,
mi lesz még az életünkben?
Nem kívánok csodákat,
csak nyugalmat a lelkemben.
Énekemmel dicsérem,
kinek mindent köszönhetek:
Dicsőség és hála Uram, Neked!
Dicsőség és hála Uram, Neked!

Szeretném, ha mindenki
körülöttem boldog lenne.
Szeretném, ha minden ember
boldogan békében élne.
Akkor is, ha életünk
Nehéz gondok közé tetted.
Dicsőség és hála Uram, Neked!
Dicsőség és hála Uram, Neked!

Barátaim, testvéreim,
ne legyetek többé vakok!
Szeressétek nagyon egymást!
Így lehettek csak boldogok.
Jöjjetek, és mindnyájan
együtt mondjunk éneket:
Dicsőség és hála Uram, Neked!
Dicsőség és hála Uram, Neked!

Amig valaki ki nem jön, nem tudom megállni, hogy föl ne tegyem pl. azt a kérdést Jóskának: Hogy lehetséges az, hogy valaki az első előadáson még el is tud aludni — *mint mi is annakidején* —, mikor tanul matematikát, ha állandóan közösségesdit csinál, dogmatikától morálison át?

Merza József Az az igazság, hogy minden mászkálás ellenére akkor 10 órakor már ágyban voltam. Nagyon érdekes dolog, az elrontott budapesti életnek még a nyomát sem ismertem. Sőt inkább már 1/2 10-kor lefeküdtem. Egyébként — amit elmondtam, a marxista egyetemre semmiféle pejoratív megjegyzést nem tartalmaz. Ahogy említettem, az olyan előadás volt, ahol az előadó beszélt, és hallgatni kellett és jegyzetelni. Volt rá idő, mikor matematikát naponta három órát kellett tanulni. Nagyon kiváló kollégám szerint napi három óra pontosan elegendő. Emellett irodalmár, zenész és kávéházi ember volt.

Bulányi György Azokhoz kapcsolódva, amik itt elhangzottak, azt szeretném elmondani: Bokor még nem volt, de 1945-től kezdve a magyar katolicizmus talajából itt is és ott is, mindenütt kitört valami és valaki. '45 nyarán pl. Szakcson táborban van a magyar katolikus egyetemista ifjúság. A Bokor indulása egy egyetemes katolikus összefogás eredménye. Példákat mondok: Cserháti Jóskának hívják a pécsi egyetemi lelkészt. Shvoy összefog még bennünket, egyetemi lelkészeket. És ott ezen a '48 őszi összejövetelen a Cserháti Jóska hallja, amiket mondok, és meghív: Gyurka, gyere el az enyéimhez! — A Bacsa Erzsi debreceni egyetemista '50 nyarán a vakációt arra szánja, hogy elmegy Miskolcra Orosz Árpádhoz, a hittanárához, s elmagyarázza neki, hogy mit kell most csinálni. És mindenfajta szervezés nélkül azonnal létrejön egy országos papi fórum, amely lelkigyakorlatra jön össze. Mindszenty letartóztatása napján vagy hatvanan vagyunk a Manrézában, és nem kisebb ember tartja a lelkigyakorlatot, mint Páter Hunya Dániel. Létrejön egy állandó pesti papi csoport, ahová egy-két civilt is beveszünk a buzgóbbak közül, pl. Magyar Ferit. Ikvai Laci javasolja, hogy a leghatékonyabb köztünk fogjon össze bennünket. Endrei Mihály püspök, az Akció Katolika vezetője is észreveszi, hogy mozog az egész ország. '50 decemberében e papi csoportnak a pesti piarista rendházban éppen Sík Sándor tartja a lelkigyakorlatot. Az egyik szünetben behív: Gyurka, gyere be, baj van! Azt hallottam, hogy Endrei azt mondta, hogy ő a püspöki kar elé fogja vinni ezt az egész ügyet: „Bulányi az Akció Katolika vezetője, vagy ő?” Lakos Bandival átmegyünk, Endrei fogad bennünket. Elmondjuk, mit csinálunk, minden brosúránkat átadjuk. Kérdezzük: mit kell csinálni ahhoz, hogy mi Akció Katolika lehessünk? Endrei nem mozdul. Erre Lakos Bandi megszólal: Mit kellene csinálni, hogy visszakerüljünk az eredeti ártatlanság állapotába? Endrei elnevette magát, s szent volt a béke.

Hölgyeim és Uraim, kedves Testvér-Barátaim, az első egység végetért.

***

Shanda Beáta: Köszöntöm azokat, akik a már kitágított körben ülnek a pódiumon. Átadom a beszélgetés elnökének, Bisztrai Gyurinak a szót.

Az újrakezdés 40 éve (1955–95)

Bisztrai György

Én megtaláltam a helyemet, sokan még helyüket nem találják, pedig a Bokorban nagyon sok hely van.

A második rész most kezdődik. Arra hivatott, hogy életközelbe hozza az újrajkezdés éveit. Az újrakezdés évei a Bokorban az én harmadik születésnapomtól, 1955-től tartanak napjainkig.

Az utolsó 10 percben kitágítjuk ezt az idő-intervallumot, és mondjuk elmegyünk 20–30 év távlatával és akkor valakik beszélni fognak a Bokorligetről. A Bokorliget előtt a Harmadik világ alapítványról fog egy barátunk beszámolni.

Hogy mit is fognak beszélni így egymás mellett ülve, mikrofont kézről-kézre adva: Baló Gyöngyi, a Németh Géza bácsi által indított ökumenikus mozgalomnak egyik képviselője, Endrédi Gabi, aki régebben kezdett a Bokorral barátkozni, mint én, Iványi Gábor lelkész, hogy ő hogyan találkozott a Bokorral és mint metodista lelkész mit tudott átadni és átmenteni, Bajnokné Benyhe Jutka, a Kovács Laci-féle vonalat fogja megeleveníteni, a Bokornak egy nagyon erős, radikális ágát.

Viktor András fogja az egész blokkot kezdeni furulyával, énekkel és néhány gondolattal, a Bokor öko-csoport a családja. Bródi János, őt talán jobban ismeritek, mint engem, ő elénekli azt a dalt, amit annyiszor énekeltünk, és annyian átelmélkedtünk, hogy mit jelent az erőszakmentesség és nem mindenféle szélnek a játéka lenni, Éva néni lesz a hid ő vezet minket át az 1911-es Éva nénitől az 19.. valahányas Éva nénin keresztül a mai napig. Ó képviseli a hatvanas évek szabadon jött Gyurka bácsi megfogását. Gyurka bácsi kijön a börtönből és Éva néni megfogja. Hogyan is történt. Demeczky Jenő, aki igyekszik majd hangosan az egzisztenciáról, a szellemiségről ilyen egyszerű gyakorlati dolgokról beszélni; Cserta Gábor aki a gitárjával annyi örömet szerzett Székesfehérvártól Budapestig, ő Gyurka bácsinál egy Sinka versbe harapott bele, azóta nem tud tőle szabadulnui. Az ő szavait is gitárral fogja kisérni. Én átadom a szót Viktor Andrásnak és a furulyájának.

Viktor András

Viktor András vagyok, tanárember. Azt a kedves felkérést kaptam, hogy valami énekkel, népdallal kezdjem a mondandómat és érdekes, hogy szinte minden gondolkodás nélkül azt a szép népdalt választottam, hogy **Felszántom a császár udvarát....** *Nem tudom, elcsodálkoztatok-e már azon, vagy gyönyörködtetek-e már benne, hogy ennek a népdalnak a végén nem az van, hogy verd meg Isten a császárt, hogy ne gyötörjön már minket, hanem az, hogy áldd meg Isten a császárt, hogy ne sanyargasson.*

Felszántom a császár udvarát,
belévetem hazám búbaját.
Hadd tudja meg császár fölsége,
mi terem a magyar szívébe'!

Bánat terem abban, búvetés.
A magyar élete szenvedés.
Áldd meg, Isten, császár fölségét,
ne sanyargassa magyar népét!

Hogy kerülök én ide a Bokorba, és hogy kerül a Bokor az életembe? Egy különös véletlen folytán éppen abba az iskolába kerültem tanítani, ahol Benyhe Andrea is tanított. Most, hogy készülvén erre a beszélgetésre, elővettem a Keressétek az Isten Országát! kiadását és elolvastam a bevezetőt és most láttam, hogy ez a könyv azokban az években született, mikor én azt olvastam, akkor ennek nem voltam tudatában, hogy az a vékony átütő papírra, hatodik példányként gépelt alig olvasható irat, amit Benyhe Andrea a kezembe adott, az akkor jött ki az írógépből, '967–68–69-ben, és akkor voltam Gyurka bátyámnál kétszer beszélgetni. Számomra emlékezetes. Mik azok, amelyek engem megfogtak az ő gondolkozásmódjában és amit olvastam a KIO-ban? Tulajdonképpen nem is igaz, hogy megfogtak, mert vannak furcsa igazságok, amelyek egészen természetesek számunkra. Ilyen természetesen jött felém az, amit ott olvastam.

Az egyik például az, hogy olvastam: az eredeti Jézus tana, a jézusi mondások alapján a legautentikusabbat próbáljuk megtalálni és próbáljuk magunk számára érthetővé tenni. Ez ismerős volt számomra. Van egy ilyen protestáns hagyomány: ne a magyarázatokat, ne az utólag rátette dolgokat!...

A másik számomra a nyelvészkedés, tudniillik én is nyelvészkedő hajlamú voltam, és nagyon sokat tanultam Ferdinánd Saussure-től. Az ő nyelvészeti alapállásának az a lényege. hogy a másik ember a megértés kulcsa. A másik ember. És ezt a nyelvészeti vonalat erősítette meg bennem később, nem később, hanem ugyanakkor Karácsony Sándor Társaslélektana, mely megint csak erre tette a hangsúlyt, hogy a másik emberre odafigyelni, az fontos. A mi lényünk, a mi egyéniségünk csak a másik emberrel való viszonylatában létezik igazán. És ez valami gyönyörűen összecsengett azzal a godolattal, hogy igen, a másik emberre kell figyelni, a másik ember szolgálatára, a másik ember segítésére. Ez a fontos: A másik ember.

Nagyon érdekelt még az is, hogy valamifajta független gondolkodást éreztem az egész körben, a Bokorban. Olyanfajta függetlenséget, amely csak egyetlen függőséget ismer el, a Jézus szavaitól való függőséget, más kötöttséget nem. Ma ezt úgy mondanók, hogy a másként-gondolkodás; ahogy ezt az egyik testvérem az előbb elmondta: amikor a Bokor megalakult, még senki nem használta azt az elnevezést, hogy Bokor, nem volt bokortudata. Tehát a másként-gondolkodás, ami természetes formájában hozzánk jött. A másként-gondolkodás mégis ismerősként jólesik. Az egy dologtól függés, csak Jézus szavaitól függés. Nagyon tetszett az a szövegelemző módszer, ahogy Gyurka bátyám, természetesen tanítványaival együtt kifejti a mondandóját.

Végül, de nem utolsó sorban, hadd mondjak néhány szót arról, hogy kerültem én az Ökocsoportba, és hogy kerültem én a Bokorba, és hogy jött ez a kettő össze bennem. Úgy, hogy — felolvasok néhány mondatot: Az Ország: A Sátán ígérete ez. Birtokába juttatja a földet, a sátáni célkitűzésért folyó küzdelem és ennek erőszakos akarása alapvetően más eseményekkel jár, mint az Isten Országának keresése. Míg ez utóbbi a munkában megszerzett, a birtokomban lévők odaadását jelenti, addig a sátáni keresés a birtokomban nem lévőknek a megszerzését. A birtokomban lévőnek odaadása valaki más számára — éppen ez az adás. A más birtokában lévőnek szükségképpen erőszakkal megszerzése nem lehet más, mint a vevés. — Ez volt az az újság bennem, anélkül hogy tudtam volna, honnét olvasom, amikor elolvasom, hol találkoztam velük, amikor elolvastam Dániel könyvét, mely az embereket két csoportra osztja: az elvevők és a meghagyók csoportjába. Az elvevők azok, akik a fogyasztói társadalmat képviselik, akik úgy élik a maguk életét, hogy értéknek azt tartják, hogy minél többet elvegyünk a világtól és minél többet birtokoljunk a világból. És velük szemben állnak a meghagyók, akik nem azért szereznek valamit, mert az enyém és nekem az jó, hanem azért szereznek valamit, mert ott van a világban és az az alapállásuk, hogy abban a környezetben szeretnék meghagyni a világot, és megvédeni a világot. Dániel kifejezetten környezetvédő szemlélettel rendelkezik, abból kiindulva, hogy a földet az teszi tönkre körülöttünk, hogy az elvevők, a fogyasztói értéket képviselők hovatovább felzabálják a földet maguk alól. Ezért érzem én otthon magam a Bokorban, mert ott tökéletesen összhangban érzem ezt a kétfajta attitűdöt, azt, hogy én mint Krisztus-tanítvány a másik ember felé fordulva szeretnék élni egyrészt, másrészt nem akarom a világ megszerzését, hanem a világ odaadását, másnak odaadását szeretném követni, amennyire lehetséges. Ez azért csodálatos módon rímel arra a globális környezetvédő dologra, mert nem is tudjuk a földet másként megtartani, csak úgy, ha ezt a fajta krisztusi látásmódot követjük. Így kerültem én ide, és örülök, hogy itt vagyok. Köszönöm.

Látjátok és halljátok feleim, így kell az Öko-csoportot, így kell elmondani a krisztusi igét olyannak, aki nem sorstárs, hanem „csak” kortárs. Ezért nagyszerű a Bokor számomra, hogy ilyen kapcsolódások jöhetnek létre, mindenféle ifjú és gyerek előnevelés nélkül. — Átadom a szót Trásy Évinek, képezzen hidat múlt és jelen között.

Trásyné Éva

Ahogy Bisztrai Gyuri említette már, én is még az előző generációhoz tartozom, annak a vége felé kapcsolódtam, mint gimnazista kislány. Felbermann Sárika végzett a szegedi egyetemen, feljött Pestre, és itt egy széthullott cserkészcsapat megmaradt tagjait össegyüjtötte mondván, hogy most már a cserkészetnél sokkal erőteljesebb feladatok várnak ránk küldetésünk van és így kapcsolódtunk Juhász Miklós piarista atyához, aki aztán mindnyájunknak lelkiatyja is lett. Ez az ötvenes évek elején volt. '50 nyarán pontosabban. Nagyon jól működött a titokfegyelem, mert Gyurka bácsi nevét kiejteni se hallottam, hanem '51-ben egy középiskolás lelkigyakorlatra meghívtak engem, amely éppen olyan fejtágítós volt, mint a mi lelkigyakorlataink általában, ragyogó előadókkal. Akkor jelent meg Gyurka bácsi, és teológiát adott nekünk elő. Három vagy négy napos volt, délelőtt és délután, nagyon kemény fejtágítás volt. Rettenetesen élveztük. Volt Mátyásföldön a szüleimnek egy kertje, nyáron többször ott voltam, és egy vasárnap, amikor a templomból kijöttem, egyszercsak Gyurka bácsi jött elém és üdvözölt; emlékezett rám erről a lelkigyakorlatról, bár személyesen nem váltottunk egymással két mondatot sem. Én nagyon hálás voltam. '52-ben volt még egy nagyon jó lelkigyakorlatunk, egy táboros lelkigyakorlat Juhász Miklóssal a Bakonyban. Aztán telt a vakáció, és augusztus 29-én, Felbermann Sárika esküvőjén, amikor odamentünk gratulálni, akkor kinek-kinek, akinek illett, a fülébe súgta: tegnap elvitték őket. Nahát így tudtuk meg, hogy mi lett a sorsa a mi vezetőinknek.

Az a kis együttes, ahová én tartoztam, még egy pár évig azért összetartott; de ezek az időszakok voltak azok, amikor az egyetemisták végeztek, állásba mentek, elkezdtek dolgozni, és házasodtunk, gyerekeket szültünk. S az evangéliumi mondás alapján, „ha megverik a pásztort, elszélednek a juhok”, mindenki elment a földje, háza, vagyona felé. Nem lettünk istentagadókká, vallásos emberek maradtunk, a hamu alatt egy kicsit ízzott parázsként, de mindenki a maga dolgát folytatta. Ez volt mondjuk a mi vonalunk, és nem voltam közvetlen kapcsolatban olyanokkal, akik radikálisabban csinálták tovább és ezért további zaklatásokat, iskolából való kirugatásokat, egyebeket kaptak, úgy hogy nem is nagyon tudtunk egymásról.

Mi '60-ban kaptuk a hírt, hogy karácsonyi ajándékként szabadultak a vezetőink. Hát ez nagy öröm volt, és szerettünk volna nyüzsögni, hogy mi legyen, de hát nem nagyon mertünk. Juhász Miklóst próbáltam megkeresni, de megtudtam, hogy a rendház nem fogadta őket vissza és ő elment Vácra a szüleihez, Bulányi atya is elment Mátyásföldre a szüleihez. És én Juhász Miklós atyával elkezdtem levelezni ilyen civil postán keresztül, egypár levélváltásunk történt a következő években, de nem tudtunk találkozni.

Gyurka bácsival való következő találkozásom Mátyásföldön volt 1964-ben, amikoris Nagyboldogasszony napján este a Gábor fiammal odamentünk misére a mátyásföldi templomba, és mikor már úrfelmutatás körül járt az idő, valaki kijött a sekrestyéből, és egy mellékoltárnál elkezdett misézni. Nem tudom mi volt az bennem, ami azt az ösztönzést adta, hogy a főoltárnál lévő misére ne figyeljek tovább, hanem odamentem, és azt a szentmisét hallgattam végig, amely a mellékoltárnál szép csendesen elmondódott. És közben az fogalmazódott meg bennem, hogy nem vagyok benne biztos, hogy ez a Bulányi atya, de ezt nem fogom szó nélkül hagyni. És mire ennek a misének vége volt addigra már nem volt a sekrestyében senki, és bementem a sekrestyébe és azt mondtam, hogy Bulányi Györgyöt keresem, és az volt a válasz, hogy én vagyok. Hát ez igen nagy öröm volt, és számomra nagy meglepetés, hogy Gyurka bácsi tudott rólam, hogy én ki vagyok. Mikor megkérdeztem, hogy lehetne-e vele találkozni, azt mondta, fel lehet őt hívni a Tempónál telefonon, de ne mutatkozzam be, csak annyit mondjak, hogy én vagyok a négygyermekes Évike. Mert ő féltett engem, hogy ha vele kapcsolatban vagyok, akkor valami zaklatás ér. Nekem ebből az szűrődött le, hogy ha ő fél attól, hogy engem veszélyeztet, akkor én is félhetek attól, hogy őt veszélyeztetem, tehát jobb lesz, ha nem keresem meg. Dehát az Isten útjai kifürkészhetetlenek, mert valami dolgom akadt Greszéknél egy-két hónap múlva, amikor is odamentem, és ott találtam a Gyurka bácsit. Nahát ennek nagyon megörültem, együtt jöttünk el. Nagy beszélgetésbe kezdtünk a buszmegállóban, amikoris megjött a 7-es busz, és Gyurka bácsi a mondat közepén felszállt a buszra, és engem otthagyott. Meg kell mondanom, hogy eléggé meghökkentő volt ez számomra, és azt gondoltam, hogy én ennek a mondatnak a végét hallani szeretném. Visszamentem Greszékhez és mondtam, hogy kérjenek időpontot nekem Gyurka bácsitól, mert nem hagyom annyiba, hogy ne fejezze be nekem a mondatot. Kaptam is időpontot, egy egész estét betöltő beszélgetés kezdődött, amikoris megkérdezte, hogy miért nem maradok én a négy gyerekemmel otthon. Mondtam, hogy mert kevés a pénzünk, de a lakásunk elég nagy, és ha át tudnók alakítani, fizetővendég szolgálatot tudnánk nyitni, ezen törjük a fejünket, de ehhez kevés a pénzünk. Azt kérdezte, hogy menynyi kellene? Akkor a férjemmel az összjövedelmünk 2500 Ft volt, és azt mondtam, hogy 20 000 Ft kellene. Azt kérdezte, mi lenne ha mi kapnánk tőle

20 000 Ft kamatmentes kölcsönt. Az első reakcióm az volt, hogy miből adjuk azt vissza? Annnyi volt a kikötés, hogy más nem kaphat belőle. Nagyon meghökkentett, hazamentem, megbeszéltük, és a remélt jövedelem terhére, amit majd a vendégszoba hoz, úgy kaptam meg a pénzt, hogy mindig valami elkészült, mi azt előlegeztük, és utána elmentem a pénzért: ez rendszeres találkozásokat biztosított. Gyurka bácsi elmondta nekem, hogy amikor '57-ben kijött, akkor tulajdonképpen úgy látta, hogy kárbaveszett minden eddigi erőlködése, mert nem maradt meg belőle semmi, és úgy kellett visszamennie a börtönbe '57-ben, hogy „most miért is ülök itt?”. Elhatározta tehát, hogy személytől személyig érő kapcsolatokat fog ugyan tartani, de közösséget nem alakít többet, és nem gépeltet, nem terjeszt brosúrákat.

Kész lett a lakásunk, és úgy gondoltam, hogy lakásszentelőre illene meghívni azokat, akik ebben közreműködtek. Volt egy nagyon helyes káplánunk ott a kápolnában, szerettem volna Gyurka bácsival összeismertetni, őt hívtam meg. Munkatársam volt a kórházban Turiák Ildikó, aki már akkor jóbarátom volt, és mondhatom, életem egyetlen igazi, jó barátja mainapiglan, nagyon sokat segített nekem; mondtam neki, hogy estére vendégeket várok, nem tudna-e eljönni egy kicsit rendbehozni a lakást. Hát eljött, és amúgy hamupipőkeként el akart tünni, amikor készen voltunk: elment májusi litániára. „Tudod mit, Ildi? Gyere vissza!” És Turiák Ildikó visszajött és ottmaradt az este folyamán, és nagyra nyílt a két szeme és elkezdett csillogni Gyurka bácsi szavait hallván: ott kezdődött az a barátság, amely szintén tart mostanáig, és amely aztán nagyon sok ember számára jelentett segítségét. Ez a barátság olyan szorosra fűződött hármunk között, hogy amikor '68-ban Kati lányunk megszületett egészen természetes volt, hogy van neki vérszerinti édesapja, de lélek szerinti lelki szülei a Gyurka bácsi és az Ildi, úgy hogy ők lettek a Kati lányunknak a keresztszülei.

'67-ben egyszer, amikor Gyurka bácsihoz mentem, ott találtam a Jóskát, meg a Terit, amint éppen Szentírást elemeztek. Aztán a következő alkalommal másokkal jöttem össze, és akkor rákérdeztem: „Gyurka bácsi, hogy is van ez tulajdonképpen, hogy egy-egy emberrel, vagy most már többel is, vagy hogy van ez a dolog...?” Akkor már Gyurka bácsi nagyon erősen dolgozott a KIO-n és szüksége volt mindenféle munkára és akkor úgy érezte, hogy nagyon óvatosan, de már meg lehetne kockáztatni. Hát akkor kezdődött, '67 körül a halásztelki szentmise, és Gyurka bácsinak közösségei is kezdtek már akkor bontakozni, úgy hogy megindult a sarjadás, és egyre több ember gyűrűzött be: nem is lehetett ennyivel egyénileg foglalkozni, másrészt pedig szükség volt a KIO miatt arra, hogy közösségi munkákat végezzünk.

Férjem ebbe már nem ment bele. Hogy kapcsolatot tartasz Bulányival, azért még nem bánthatnak, de közösség a Bulányival, azt már nem! Na de találtunk más megoldást. A Bokor első tagjai nagyon jól ismerték és nagyon szerették egymást, ezért aztán pár neves ember, Ildi, Szabó Ági... eljárt énhozzám közösséget tartani. Úgy, hogy nincsen ott Gyurka bácsi; mi lehetünk együtt. Gyurka bácsi nagyon szép nevet adott ennek: Hölgykoszorú; később néhány szerzetes is kapcsolódott ehhez, akik részint kihaltak, részint nem bírták az iramot és lekoptak. Ennek a Hölgykoszorúnak volt egy férfi tagja is: Jenő. Nagyon jól megvoltunk egymással. De az volt a helyzet, hogy a többiek már tartoztak Gyurka bácsi egyéb közösségeihez is, csak én miattam jöttek össze. Férjem akkor külföldön tartózkodott, és én azt mondtam, hogy nem szegem meg az adott szavamat, és nem megyek addig Gyurka bácsi csoportjába, amig vissza nem jön. De amikor visszajött, akkor megbeszéltük, hogy veszélyességi szempontból teljesen mindegy, hogy Gyurka bácsival csak személyesen tartom-e a kapcsolatot vagy közösségben, mert ezt senki nem bogozza szét, ha éppen arra kerülne sor. Ez volt a Hölgykoszorú utolsó lehellete, és én besoroltam az Öregek II közösségbe, amelynek azóta is tagja vagyok.

Az első időben, amíg 100-an voltunk, addig ismertük egymást, addig tudtunk egymásról, addig tudtunk egymással kapcsolatot tartani és sok mindenben tudtunk egymásnak segíteni, ami nagyon lényeges dolog volt. Mert elő is kerültek a betegápolások: valamikor '71-ben Éva néni lett beteg, Tölösi Magdi, Ildi meg Lilla éjszakai ügyeletet tartottak mellette; amig Andi Debrecenbe nem került, reggeltől estig ott ültünk mellette, nagy segítséget jelentett figyelmünk meg szeretetünk.... Feltünt ez mind a kórházi személyzetnek, mind a betegeknek Éva néni és Andi betegsége kapcsán: valamiféle szektának a tagjai vagy kicsodák ezek, akiknél olyan bánásmódokat, beszélgetésmódokat tapasztaltak, mint másnál nem. Így végülis az apostoli tevékenységhez tartozott ez. Aztán segítettünk egymásnak házimunkában, házépítésben; Karcsira rádőlt a fal, hála Istennek egészséges és itt van közöttünk. És ez az összetartozás igen nagy erőt adott. ... Akkor fogalmazódott meg, hogy ne törölgessük egymás nóziját, mert ez fölösleges. Ma sem vagyok biztos, hogy fölösleges volt.

Hát ez volt az egyik vonala a közösségeknek, hogy jó volt együtt lenni és jó volt egymást szeretni. A másik pedig: a tanulás, a közös szentíráselemzés során bontakoztak ki ezek a gondolatok, és nagy lelkesedéssel foglalkoztunk a KIO-val. Ha elmentünk két-három napra nyaralásra, akkor is vittük magunkkal, ültünk a csónakban, és felfelkaptuk a KIO-t, olvastuk nagy lelkesedéssel és nagy megértéssel. Hát így kezdődött valahogy a Bokornak az élete.

Demeczky Jenő

Évi nagyon szépen elmondta az újjászerveződött közösségeknek a dolgait, én inkább egy kicsit egyéni szempontból mondanám azt el, hogy látom ezeknek az éveknek a történetét.

Tipikus, hagyományos családból nőttem fel, ahol minden iránt érdeklődtem, leginkább az irodalom iránt. Szüleim azt mondták, hogyha jót akarok magamnak, akkor inkább valami reál pályát nézzek, mert ott kevésbé kell az embernek a lelkiismeretével különböző kompromisszumokat kötni, így aztán villamosmérnök lettem. Tulajdonképpen nem bántam meg, hiszen lehet, hogy fellazítottam volna egy csomó mindent az életemben. .... 16 éves koromban szüleim egy kicsit kezdtek aggódni, hogy hátha én is abbahagyom a templombajárást, mint a nálam fiatalabb két öcsém, akik életrevalóbbak voltak, és egyik ismerősüket megkérdezték, nem volna-e valaki, aki foglalkozna velem. Ráadásul Világnézetem alapjait tanultuk a mi osztályunkban négy évig. És akkor ez a kedves ismerős mondta, hogy tudna valakit, ez a valaki itt ül Bulányi Györgynek hívják. Eleinte csak filozófiáról beszélgetett velem, hogy megmagyarázza Világnézetünk alapjait. Amikor úgy éreztem, hogy látom mi a lényege, akkor megnyugodtam és akkor azt mondta, hogy most már elővehetjük a Szentírást. Erre nem számítottam, de elég hamar beleszoktam. Hozzásegített az is, hogy nemsokára elárulta, hogy van még két másik fiatal is, akikkel beszélgetni szokott egyénileg és nagyon szívesen összeismertetne velük. Az az este, amikor Turiák Ildikóval és Debreczeni Zsuzsával találkoztam Gyurka bácsinál, ez a Bethlen udvarban volt, ez azt hiszem életem egyik legszebb estéje volt. Miután eljöttünk tőle és körülnéztünk, hogy hol a kijárat, hajnalig sétáltunk a Vár alatt és beszélgettünk. Engem elbűvölt az, hogy vannak emberek akiket ez érdekel, akik szintén rácsodálkoztak arra, hogy van valami más, minthogy vasárnap elmegyünk szentmisére, és köze van az életünkhöz, köze a világ sorsához, és csodálatos, hogy hárman vagyunk....

Aztán évről-évre tartottunk egy karácsonyestet többnyire Gyurka bácsinál. Asztal körül közösségi szentmise volt, ahol visszatekintettünk az elmúlt évre és előrenéztünk a következő évre. És ezek voltak azok az alkalmak, amikor évről-évre úgy éreztem, hogy kitágult a látókörröm, hogy egészen másként látom a világot, hogy mi lesz az én feladatom ebben a világban milyen horderejű, milyen nagyságrendű feladatok foglalkoztassanak azonkívül, hogy vizsgázni kell. És el nem tudtam volna képzelni, hogy hogy lehetett olyan sötét, beszűkült a nézetem négy évvel ezelőtt visszagondolva. Évről-évre megtörtént bennem ez a rácsodálkozás és visszatekintés és egy eléggé magábaforduló és önmagával elfoglalt gimnazistából egy olyan fiatalember lett, akit legalábbis érdekelnek a világ problémái. Azt is fölvetettem, van-e egyáltalán megoldás... azt hiszem egy valamit csinálhattam, csinálhattunk volna jobban.... az emberi erőforrásra történő gazdálkodásra is talán jobban odafigyelhettünk volna, hogy önmagunkat képezzük, nyelveket tanuljuk..... Sok szempontból alaposan megváltozott a világ körülöttünk. Át is adnám akkor a szót ....

Baló Gyöngyi

Hogyan kerültem én ide, hogyan kezdődött a kapcsolatunk?

Németh Géza bácsi munkatársaként kerültem kapcsolatba Gyurka bácsival és a Bokor-közösséggel. Most is Géza bácsi helyett, az ő követségében vagyok itt.

Tőle hoztam egy „igét" erre a mai ünnepre. 1982-ben írta Géza bácsi a *Magyar karika* című könyvét, amelyben a Bokrot karikának nevezte. Ebben írja: az evangelizáció alapja ma nem a szöveg, hanem a szeretet, tehát a közösség. A kisközösség, ahol befogadják a kívülállót és aki aztán Isten felé is megnyilik. Aki egy ilyen jó meleg gyülekeztbe kerül az bizony otthont talál. Az igazi testvériség pedig olyan hiánycikk manapság, amit nagyon megbecsülnek azok, akik valahol rátalálnak.

Születésnapra ajándékot is szoktak hozni. Háromszor tíz könyvet hoztam. Az első *A názáreti Rózsa Sándor*, Németh Géza elkészült versei, másiknak a címe *Apologetika*, a harmadik pedig — mondtam, hogy öt évesek vagyunk — a Reménység sziget ötéves életének az eseménynaptára, a második részben a lelkipásztoroknak néhány verse, írása, közösségben elhangzott beszéde, ifjusági pásztoroknak az írása. Ez a mi ajándékunk, fogadják szeretettel!

Köszönöm Géza bácsi, hogy köztünk voltál!

Bródi János

Bár nem vagyok a Bokor-közösség tagja, de nagyon nagy öröm számomra, hogy megtalálták dalaim az utat a Bokor-tagok lelkéhez. Egy fiatalkorában meglehetősen tragikus körülmények között félbemaradt szövegíró bármennyire szeretném is, de nem létezhetnek egyszerre az utak mindkét oldalán. Mindenképpen el kell dönteni az embernek, hogy melyik oldalra áll, még akkor is, ha nem meggyőződéssel ugyan, de a másik oldalon ellenkező irányba terelik az embereket, de végülis mindannyian ugyanabba az irányba élünk és járunk.

Ha én rózsa volnék, nemcsak egyszer nyílnék:
minden évben négyszer virágba borulnék.
Nyílnék a fiúnak, nyílnék én a lánynak,
az igaz szerelemnek és az elmúlásnak.

Ha én kapu volnék, mindig nyitva állnék:
akárhonnan jönne, bárkit beengednék.
Nem kérdezném tőle: „Hát téged ki küldött?”
Akkor lennék boldog, ha mindenki eljött.

Ha én ablak volnék, akkora nagy lennék,
hogy az egész világ láthatóvá váljék.
Megértő szemekkel átnéznének rajtam.
Akkor lennék boldog, ha mindent megmutattam.

Ha én utca volnék, mindig tiszta lennék,
minden áldott este fényben megfürödnék.
És ha egyszer rajtam lánckerék taposna,
alattam a föld is sírva beomolna.

Ha én zászló volnék, sohasem lobognék:
mindenféle szélnek haragosa volnék.
Akkor lennék boldog, ha kifeszítenének,
s nem lennék játéka semmiféle szélnek.

Vinczéné Gabi

Ha az embert a Bokorban felkérik valamire, ha kijelölik valamire, akkor első dolga csak az lehet, hogy pontokat ír. Így írtam három pontot és néhány alpontot, hogy ne nagyon térjek el a hagyománytól, úgyis a hagyomány szellemében vagyunk együtt.

A hetvenes években, pontosabban '69-ben már javában tartott annak az össznépi, vagy legalább is sokak által gyakorolt útkeresésnek a stádiuma, amelyben én is részt vettem, egyelőre magam; és nem azt néztük ugye, hogy az utca melyik oldalán járunk, hanem egyáltalán hol az utca, hogy melyik utcán lehet járni és melyiken érdemes. S ennek a keresgélésnek a kapcsán jutottam el Csepelre. Hangversenyjegyet árultam, mert a Zeneakadémián volt egy hangverseny, a régi zenekarom tagjai léptek fel, és szervezői tevékenységre volt szükség. Én mindenüvé mentem, ahol fiatalok voltak együtt és olyan dolgokról beszéltek, ami engem is érdekelt. Mindenki készült különböző témákkal, ami érdekelte a társaságot, elmondták problémáikat, hozzászólások voltak, nagyon nagy dolog volt ez. '69 december 13-án, kedden este is együtt volt ez a társaság, és egy korosztályunktól idősebb úr, „nagyon öreg fazon" — mi akkor 19 évesek voltunk, volt már szerencsénk ilyen öreg urakhoz korábban is —, ott ült egész álló este és hallgatta, a mi habracsolásunkat. Egy árva szót sem szólt, azt se tudtuk, hogy ki ő, de bizonyos skatulyákat már felállítottunk vele szemben. A legvégén, aki vezette, illetve csak velünk volt, a Csikos Feri bácsi, lazarista pap, aki munkáspapként nagyon sokat tanult a francia munkáspapoktól, és aki moderátor szerepet töltött be, akkor odafordult az „idős úrhoz": Most Gyurka, te is szólj egy pár szót, ezért hívtalak. Kb. 5 perc volt a találkozó végéből, s ő azt mondta, hogy mindenki írja fel papírra, mi volt Jézus legjellemzőbb tulajdonsága. A papírokat összegyüjtötték, és egy táblára felirták a különböző válaszokat. Striguláztuk, de általában ilyenek voltak a válaszok pl.: szeretet, irgalom stb. stb. Egyszer jött egy cédula, amin ez állt: Fizikai erő-nemalkalmazás, ez is fel került a táblára. Körülnéztünk, hogy ki lehet az az őrült, aki ezt a marhaságot odaírta. Egymást ismertük jól, így a gyanú az „új fiúra" terelődött, aki aztán igyekezett megvédeni ezt a mondását, már csak 2 perc volt, majd távozott azzal, hogy a fennmaradó kérdéseket két fiatal munkatársa fogja majd tisztázni a következő alkalommal.

Talán tudjátok, hogy én a Patronában érettségiztem, és érettségi után eléggé eltávolodtam az egyházias gondolkodástól. Azt tudtam, hogy Isten van és létezik, és innen indulva akartam felépíteni újra magamban a hitet, s ezért aztán sorba jártam mindenfelé és hallgattam papokat, és nagyon sok hóbortos dolgot mondtak, s ezek közé tartozott ez a mondás is, és úgy gondoltam, ezzel többet nem kell foglalkozni. Egyáltalán nem értem azokat, akik azonnal csillogó szemmel hallgatták Gyurka bácsit, amikor találkoztak vele, ez nálam egyáltalán nem így történt. Aztán valamikor megjelent a Jenő és az Ildi. Következő alkalommal hosszadalmas előadást tartottak a fizikai erőszakról Jézus életében és teljesen elvarázsolt nyelven beszéltek, mert ilyeneket mondtak, hogy *bazileia, dzóé-szférikus közösség, metanoia...*, s láttam, hogy egy hottentottával is hamarabb szót fogok érteni, mint ezekkel, úgy hogy ezeket leírjuk, felejtsük el...

Dehát nem addig van az! Férjem — aki akkor még nem volt az — együtt jár a villamoskaron egy fiúval, Márczi Imre barátunkkal, aki szólt neki, hogy van egy gyerekkori barátom Halásztelken, gyertek velem, hallgassátok meg; és ez a Dombi Feri bácsi volt. És mivel mi útkeresőben voltunk, egyénileg is és együtt is, elmentünk Halásztelekre.

És a Dombi Feri bácsi mindazt elmondta, amit a Gyurka bácsi, az Ildi meg a Jenő, de mindezt élvezhető formában, azaz érthetően. Így aztán kezdett a dolog emészthetővé válni, és az eredeti közösségünkben abbahagytuk azt a gyakorlatot, hogy pontról pontra megcáfoljuk az erő-nemalkalmazást, és értelmeztük a jézusi szelídséget, és kezdtünk befogadókészebbek lenni, mert már hallottuk a dolgot felfogóképességünknek megfelelően...

Ez az első pontom az *erő-nemalkalmazásról* szólt... Ennek következménye az volt, hogy '72-ben Jenő kijelentette Gerbert Gyurival együtt, hogy nem mennek el katonának. Lebeszéltük őket róla, gondoltuk, hogy nem olyan érett ez a közösség még, hogy a retorziót, ami utána nyilvánvalóan következik, kibírja, hiszen alig voltunk páran, és ha elkezdenek szétrugdosni, ki tudja, mikor kerülünk megint egyenesbe! Meg aztán, hogy „akkor lennék boldog, ha kifeszítenének", ezt úgy el tudtuk mondani, de megcsinálni az egy más műfaj.

Ezek azok a dolgok, ahol az ember látja: igen, sorsközösséget kell vállalni Jézussal, egyébként nincs értelme, nem megyünk tovább, letérünk az útról. De féltettük a gyerekeinket, hiszen mi az 50-es években voltunk gyerekek. Nem tudtuk, hogy mire lesz képes a hatalom. Aztán kiderült, hogy mit gondol erről az egyházi hatalom, kiderült, az is, hogy a katona nem erőszakot, hanem erőt fejt ki, aztán az is kiderült, hogy ez csak a haza védelme, ez nem ölés és nem gyilkolásra való felkészülés. Erre aztán az egész társaság szorgalmas levélírásba fogott Lékai bíborosnak. Persze mai napig sem kaptunk választ, gyanítom, hogy már nem is fogunk.

Aztán '79-ben Merza volt az első, aki vállalta a szolgálatmegtagadást. Ő végülis még pénzbüntetéssel megúszta. A további katonaságmegtagadók nem úszták meg ilyen könnyen.

A második pont a *közösség* és a *küldetés* köré csoportosul. A 60-as években is voltak keresztény társaságok klerikális fiatalokkal, együtt karácsonyoztunk, és jellemző volt, hogy a havat a lábunkkal a bemenetel után el kellett igazítani, hogy ne lehessen tudni, hányan mentek be, és ezt meg kellett ismételni, amikor kijöttünk. Bent beszélgetni csak rádió mellett lehetett. Mi pl. Mindszenty prímás köztünk levő unokahúgától tudtuk, hogy ez jó módszer, és igyekeztünk alkalmazni a hatékony technikákat. Ebben éltünk tulajdonképpen, hogy soha, sehol, senkinek nem mondhatsz el semmit abból, amit otthon hallasz, mert abból baj lehet. Soha, sehol semmit nem közölhetsz abból, amit látsz vagy hallasz, mert sose tudhatod, hogy kivel állsz szemben. Mármost ezzel szemben Gyurka bácsi szövegeiben az vált hangsúlyossá, hogy hirdesd, akár alkalmas, akár alkalmatlan, minden időben, azt, amiről meg vagy győződve. És ez nagyon más volt, mint amit mások mondtak, és nagyon igaznak tűnt, pontosabban evangéliuminak. Az volt a csodálatos, hogy amit az ember keresett, arra kapott ugyan választ, csak ez nem ígérkezett olyan könnyű útnak, mint amilyennek remélte.

Nagyon nagy élmény volt számomra a *Lelkipásztori marketing*, ahol is azt olvastam, miért is van az, hogy Jézus evangéliuma ma az embereket nem vonzza. Miért van az, hogy a lelkipásztorok ülnek az irodában, nem megy senki; ülnek a gyóntatószékben, nem megy senki. Lehet mondani, hogy most már más idők járnak, más szelek fújnak, de lehet azt is mondani, hogy az egyházban a lelkipásztorok egész mást csinálnak, egész mást hirdetnek, tanítanak, egész más módszerrel, mint amit Jézus csinált a maga idejében, és ez a más nem kevesebb, mint az, hogy *közösséget kell* létrehozni... Ez pedig nem megy másképp, mint hogy utánamegyünk az embereknek, beszélgetünk az emberekkel.

Jenőékkel, Ildiékkel, a kezdeti zökkenők után D. Zsuzsával voltunk egy közösségben, meg Bohn Pistivel. Az akkor alakult Fiatalok I-be tartozunk immár 25 éve. A név marad, ha felettünk el is szállt már az idő. Nem mondhatom, hogy a Fiatalok I virágkorát éli, de mindig képes volt megújulni.

A 3. pont rövidebb lesz: az *adásról* szól. 1969-ben M. Ilussal a Kinizsi utcában sétáltunk, és mondtam neki, hogy nekem éppen kellene valamennyi pénz — nem tudom, mit akartam venni, nyilván könyvet —, és erre Ilus azt mondta, hogy ad ő nekem szívesen. Mondom, hogy nem tudom visszaadni, nincs miből... Akkor nem adod vissza — mondja ő...

Ez is olyasmi volt, ami nagyon érthetetlen és nagyon csodálatos volt számomra, ez a viszonyulás a pénzhez. Aztán jöttek azok a dolgok, hogy hogyan szólhatunk egy rossz szót is a farizeusokra, hiszen azok jövedelmük 10 %-át a szegényeknek adták — hol vagyunk mi ettől!?

Az is biztos, hogy soha számon nem kérték a Bokorban, hogy Te mennyit adsz, és kezdődhetett az adás az egy pohár víznél vagy bárminél.

Sok mindent lehetne még mondani: az érvényesülésről, a „kicsi a szép"-ről meg sok egyébről, de most már hagyok másnak is szót.

Köszönöm szépen!

Gabi harmadik pontja pontosítására megkérjük Áts Bandit, s magam is mondanék az adásról néhány szót.

1975-öt írunk, betoppan hozzánk Finnországból egy csapat s elmondja, hogy nekik van módjuk segíteni az éhezőket. Az otthoni közösség összead közel 4 ezer forintot, ezzel elmegy a népművészeti boltba, vesz egy csomó száda-blúzt, terítőt, köténytt. Hazaviszi, és a közösségi találkozón „kitombolázzák". Összejön a pénz, ezt elküldik Cedrik Prakashnak Indiába. Egy negyedév múlva Kispestre hoz a posta egy paksamétát, Indiából jött, 26 gyerek életrajzát tartalmazta, mellette a levél, hogy a ti finn barátaitok segítségével küldött 16 ezer forintból fedezte ennek a 26 gyereknek a kosztját, kvártélyát. Köszönjük szépen! S akkor megindult a Bokor adás-sorozata; sok-sok ügyeskedés révén évi 1 millió Ft megy az éhezőknek.

Áts András

A Harmadik Világ alapítványról szeretnék beszámolni. Az alapítvány 93 tavaszán alapult, főleg azért, hogy a Bokor számára legálissá tegye az éhezők segítését. Hála Istennek, nemcsak bokorbeliektől kaptunk pénzt, '93 őszén 200 000 Ft-ot sikerült Indiába juttatnom, '94 őszén, mikor itt járt a Prakash, átadott neki Gyuri 6 millió Ft-ot, ezzel lényegében az alapítvány számláját lenulláztuk. Azóta az elmúlt 10 hónap alatt jelenleg számfejtve 2 millió 850 ezer Ft. Elsősorban az adományozóké a hála. Annyit szeretnék még elmondani, hogy az alapítványnak nincsenek fizetett alkalmazottai, költségeket, posta stb. zsebből szoktuk fizetni és mindenkinek, aki szeretne az alapítványhoz hozzájárulni szeretnék egy levelet felolvasni, amelyet a napokban kaptunk egy nem bokorbeli hölgytől:

„Kedves Harmadik Világ Alapítvány! Nagyon megörültem, amikor a könyvtárban az alapítványi adattárat bogarásztam s az Önök alapítványára bukkantam. Később hallottam, a Tanúim lesztek című műsorban az alapítványról. Én 19 éves lány vagyok, leérettségiztem és most felszolgálónak tanulok. Kapok

átképzési segélyt, mivel van egy kis német nyelvtudásom és a segély mellett esténként tanítgattam, sikerült összespórolni 28 ezer Ft-ot. Ezt az összeget szeretém felajánlani a Harmadik Világ szegényeinek. Kérem írja meg, hogy személyesen kell-e befizetni, vagy tudnak küldeni csekket? Két kérésem lenne, az egyik, hogy ezt az összeget csakugyan nagyon szegényekhez juttassák, a másik, ha megkapták, küldjenek valami visszajelzést...

Köszönöm a szolgálataikat és kérem a Jóistent, adjon erőt az Önök tevékenységéhez. Köszönettel.”

*

Iványi Gábor

Iványi Gábor vagyok. Szeretettel köszöntöm a megjelenteket, testvéreimet. Mindenekelőtt hadd hivatkozzam Jézusnak egy példázatára, amelyet a mustármagról mond. Azt mondja, hogy az Isten Országa olyan, mint a mustármag, amely a legkisebb a magok közül, de amikor felnő bokorrá, nagyobbacska bokorrá lesz, úgy hogy azután a madarak fészket rakhatnak rajta.

Többféle képet használtak az előttem szólók, és az egyik az volt, ami ehhez a képhez is tartozik, az hogy a mustármag fává legyen, ahhoz a föld alá kell kerülnie, hasonlóan a búzamaghoz, amelyet Jézus önmagáról mond, ha földbe nem esik, el nem hal, egymaga marad, ha pedig elhal, sok gyümölcsöt terem.

Amikor arra gondolok, hogy hogyan is találkoztam először Bulányi György nevével vagy azzal az egész mozgalommal, közösséggel, mely a nevéhez kapcsolódott, akkor egy hetvenes évek elejéről való élményemre gondolok. Segédlelkészként valahol a Pilisben kirándultam egy ifjúsági csoporttal, és nagy felhőszakadás keletkezett. Bemenekültünk Pilisszentlélekre és ott Havasy atyánál kerestünk menedéket, aki adott valami rossz teát, utána felkínálta, hogy segít eljutni a legközelebbi lakott helyig: van egy Trabantja. Berakta a kirándulók zömét, vagy tíz fiatalt legalább, én nem fértem már be. Ezért visszajött még énértem is, és közben magunk közt kezdtünk beszélgetni. Akkor szólt először Bulányi atyáról. Ez azért volt érdekes számomra, mert abban az időben történt egy törés a mi egyházunkban, az Állami Egyházügyi Hivatal egy konfliktust gerjesztett, és annyira magányosnak éreztük magunkat, azok, akiket ezek az intézkedések érintettek, hogy az embert megkísértette az, amit Illés mondott a fenyőfa alatt: Egyedül maradtam és engedd, hogy hadd haljak meg! S amig ő önmaga felett így szomorkodik, az Úr megeteti egy pogácsával, és azt mondja neki, meghagytam hétezer lelket, minden ajkat, amely nem csókolta meg a Baált, és minden térdet, amely nem hajolt meg előtte.

Rá kellett jönnöm arra, hogy mások is vannak, sőt mások nagyobb keresztet visznek. Én magam az apai pofonokon kívül ha viseltem valamiféle szenvedést a hitemért: főiskolából való kicsapás, később pedig fölfüggesztett börtönbüntetés. Mások éveket töltöttek magányban, üldöztetések között. Ez mindenképpen bátorítás volt számomra. És aztán megismerkedtem Merza Józseffel. Vele az úgynevezett demokratikus ellenzék küldötteként kerültem kapcsolatba, akiket szintén borzasztóan érdekelt, hogy mások, más indíttatásból, esetleg ugyanazokból a tanokból mást hallanak, mint ők. Valami hasonlót gondolnak, a lelkiismereti szabadság védelmezésének gondolták-e ezt és így keresték a kapcsolatot, az ismeretek lehetőségét ezzel a körrel.

Tulajdonképpen csak köszönteni és megölelni jöttem azokat, akiket ismerek és szeretek és megmondani, elmondani, hogy az én szemléletemben is igen komoly megújulást hozott az, amit a Bokor képvisel, éspedig arra gondolok, hogy itt értettem meg, hogy Jézusnak azok a mondásai, hogy ha az embertől el akarják venni a felső ruháját, adja oda az alsót is, ha megütik egyik orcádat, tarts oda a másikat is, nem arról beszélnek, amit mi a hetvenes években vagy még korábban hallottunk, gondoltunk, tanultunk, hogy a hivő embernek meg kell húznia magát és nem szabad megszólalni, nehogy felingerelje a hatóságot. Megértettem, hogy Jézus pontosan arra akar tanítani, hogy az erőszakot viszonozzuk hasonló határozott lépésekkel, nem erőszakos, de a szeretet erejéből fakadó lépésekkel oda fordítani a másik arcot vagy odaadni azt is, amit nem kért; nem azért, mert attól fél, hogy azt is elveszíti, hanem az isteni erő szabadságából. Valami ilyesmi az, amit a Bokor képvisel. Nem elég nekik az, hogy kisközösségeik miatt kivívják egyházuk haragját, nem kevésbé az Állami Egyházügyi Hivatal haragját. Kellett nekik beszélni még arról is, hogy ne fogjunk fegyvert és ne hadakozzunk, amikor ez olyan borzasztó éles és kínos kérdés volt azokban az években az agonizálni kezdődő szovjetbirodalomban. Helsinkihez közeledve borzasztó nagy félelemben voltak, és lehetett érezni, hogy minden ilyen gondolatra milyen idegesen reagál a hatalom. De megértettem,hogy jézusi módon, ha az embert el akarják hallgattatni, akkor erre a válasz nem az, hogy engedelmesen elhallgat, hanem a Krisztus szeretetével és mér-

Ezt Szolnokról, egy általunk ismeretlen hölgytől kaptuk. Mi azzal tudtunk szolgálni, hogy küldtünk neki egy képpel ellátott papírt, amit Indiából kaptunk, amely egy-egy kislány, kisfiú fényképét és róla szóló leírást tartalmaz: hány testvére van, hogy került ide, milyen tulajdonságai vannak.

téktartásával, dac nélkül és felfuvalkodás nélkül az Istentől kapott felhatalmazás alapján beszélni kell, elébe kell menni a hatalomnak, imádkozni érte és áldani.

És ugyanez egy másik dologban, az adás dolgában, amiről az előbb is szó volt. Magam is, lelkészként is az ország igen szegény vidékein szolgáltam, és sokszor kerültem abba a helyzetbe, hogy kértek segítséget, pénzt. Ahol laktunk, a közelben lakó cigány családok jobban tudták, hogy mikor jön a gyes a feleségemnek, mint a feleségem, és ott ültek a lépcsőn, és mindig megígérték, hogy visszahozzák, de ez a visszaadás mai napig késik. Akkor tanultam meg, hogy az embernek el kell fogadni Jézustól, hogyha adsz neki, ne kérd vissza, hogy abban is, aki kér, ez a krisztusi gondolat van fordítva. Most, ha adni tudsz, akkor nem hiányzik neked. És legfeljebb ajándékként kapod vissza a kölcsönödet, hogy majd valaki másnak kölcsön add. Tehát éppen csak kezeled azt az összeget, és nem a tiéd, ami nálad van. És ebben is igen komoly bátorítást kaptam a közösségtől.

És végezetül Jézusnak ismét egy példázatát hadd említsem meg. Azt mondja a Máté evangélium 13. részében valahol, talán a 45–46. versében, hogy hasonlít az Isten Országa a kereskedőhöz, aki igazgyöngyöket keres és találván egy drágagyöngyre, eladta mindenét, amije van és megvette azt a drágagyöngyöt. Sokat jutott eszembe azokban az inséges időkben, amikor átéltem az imént is említett társtalanságot, hogy micsoda kincs találni valakire, akiben értékek vannak és akivel lehet beszélgetni, akire lehet számítani, legalább együtt lehet vele imádkozni. És sokáig így láttam, hogy ez a példázat az emberben lévő értékeket kereső emberről szól vagy az Isten Országát, értéket kereső emberről szól. És lassan értettem meg, hogy miről szól ez a példázat, mert itt ebben a példázatban a kincskereső személy maga az Isten, aki azért jött, hogy megkeresse és megtartsa azt, ami elveszett és az elveszett emberre, a bűnös emberre, a másféle emberre úgy tekint, mint drágagyöngyre, akiért mindent odaadni a lehető legszebb és legjobb dolog, akinek mindene kisebb értékű, mint a drágagyöngy, amit meg akar magának szerezni. És hát végülis ennek a kincset kereső Jézus Krisztusnak a szeretete és szolgálata is az, amit én ebben a közösségben oly sokszor láttam, oly sokszor megcsodáltam, és kívánok ezen az úton, ebben a kincskeresésben, kereződésben, ebben a szolgálatban sok áldást, Isten kegyelmét.

Benyhe Judit

Én vagyok az, aki két szálon kötődöm a Bokorhoz. Az egyik szál családi szál, anyun keresztül, hiszen már többen említették, hogy ő már mondjuk nagylány korától kezdve kapcsolódott Gyurka bácsihoz és még sokakhoz másokhoz, kikről már szintén volt szó. A másik szál az Kovács Laci. Kovács Laci, ha jól emlékszem 1969-ben került a Rezső térre. Az első, ami abból az időből eszembe jut, hogy milyen jó volt együttlenni hasonló gondolkodású fiatalokkal. Ugyanis az otthonról hozott gondolataim miatt az iskolában mindig maradinak, rendszeridegennek kiáltottak ki minket, legalábbis én így éreztem. Laci Rezső térre kerülése után egy egész más világ tárult ki előttünk. Addig legalábbis én kínos kötelességnek éreztem a vasárnapi templombajárást. S attól kezdve azonban a templomi ifjúság mindenben együtt volt. A hatalmas pörgős foci, más néven „csocsó” meccsektől kezdve a misztérium-játékokig minden új és nagy érték volt. Külön említeném még a gitáros miséket. Az orgonás népénekes misék után végre úgy éreztük, hogy ezek a mi dalaink, a mi gondolataink. És biztosan éreztük azt, hogy ezzel, meg az életünkkel megváltjuk a világot.

Közben Laci lelkigyakorlatokat szervezett, ahol sok újat hallottunk. A legizgalmasabb téma az erőszakmentesség volt nálunk is. Laci félelmetesen kiélezett példái őrült vitákat váltottak ki. Ki ne emlékezne közülünk az egy szál deszkára pályázó hajótöröttekre, vagy a fegyveres tömeggyilkosra, akit nekem módomban állna lelőnöm. Hát nehéz volt bennünket meggyőzni erről, de meg kell, hogy mondjam, hogy még mindig könnyebb, mint aztán felnőttként élesbe találkozni ezzel a kérdéssel. Hiszen felnőtt emberként, szülőként átélni az élet által mindennaposan elénk hozott konfliktusokat. No hát ez kemény volt, és kemény a mai napig, és minden nap meg kell küzdeni ezekért a jézusi eszményekért, úgy gondolom.

Annak a korszaknak meghatározó élménye volt a rendszertől való fenyegetettség érzése. Sokan, ha ugyan nem mindannyian éltünk át rendszeres rendőrségi zaklatást. Voltak, akiknek az útlevelét vették el hosszú évekre, másokat rendszeresen követtek, fényképeztek. Tudok olyanról is, akinek a munkahelyi főnökét keresték föl, és biztos jó pár fiatalt személyesen is megkerestek. Lélektanilag talán ez volt a legocsmányabb, hiszen nagyon értettek hozzá hogyan kell 17–18 éves gyerekeket megrémíteni, továbbtanulásuk megakadályozásával, egyetemről való kirúgással; azt is hallottuk, hogy lelkigyakorlatainkon, Bokorünnepeken mindig volt rendőrségi kiséret. De túléltük, itt vagyunk, és remélem, hogy még szebb évek várnak ránk. Köszönöm.

Cserta Gábor

Én lennék az utolsó kortársi emlékező ebben a csoportban. Azt hiszem, inkább sorstárs vagyok, mint kortárs.

Készülvén, elővettem a 20 évvel ezelőtti jegyzeteimet, amelyeket őrzök, ezekből említenék meg néhányat.

Igen, pontosan húsz évvel ezelőtt, 1975-ben találkoztam a Bokorral. Be van írva a noteszomba: augusztus 26-án közösségi összejövetel Bohn Jutkáéknál. Ez volt az első, amire engem elhívtak. Előtte nem sokkal Barna tartott Fehérvárt egy lelkigyakorlatot, s gondolom „felhomályosította” a résztvevőket, hogy illő lenne „halászni”. Hát ilyen kihalászott voltam én. Aki engem kihalászott, az nem a Bohn Jutka volt — akit aztán én elvettem feleségül, tehát belenősültam a Bokorba —, hanem a Laci barátom, aki a gitáros misék 3 év közös zenélései után méltónak érzett engem arra, hogy bekerüljek egy ilyen belső körbe.

1976 nyarán Alsószentivánon voltam először lelkigyakorlaton.

Egyik tisztem a közösségben az volt, hogy lelkigyakorlatra fuvaroztam az embereket. Azon a nyáron augusztusban elvittem Juditot Szárra. Bementünk egy kamraszerű helyiségbe, s ott Gyurka bácsi gyertyás félhomályban olyan lélekrengető kérdéseket tett fel, amilyeneket első este illik föltenni.

Azt is följegyeztem, hog hazafelé benéztünk Budapesten a Domiba, ahol Kovács Laci prédikáció helyett próbált dialógust folytatni. Ott volt Balczó Bandi is.

Aztán találtam egy csomó följegyzést Mária-ünnepekről, nagycsütörtök éjszakai virrasztásokról, pünkösdjeinkről.

Ez utóbbiak közül a '83-as volt emlékezetes, mert ezen megjelent egy hivatali egyházi személy, és közölték, hogy Dr. Merza József, Dr. Gromon András és Dr. Kovács László semmiféle szerepet nem játszhatnak. Döbbenten hallgattuk, aztán egy kis csönd után elénekeltük ezt a Szent Ferenc éneket:

„Tégy engem békéd eszközévé:
Hol gyűlölet van, oda szeretetet vigyek;
hol nehéztelés: békességedet;
hol széthúzás: egységedet.

Tégy engem békéd eszközévé:
Mert ha megbocsátunk, nyerünk bocsánatot;
ha adunk, akkor kapunk igazán,
és ha meghalunk, kapjuk Örök Életedet.”

Ez volt az én hirtelen válaszom.

Aztán föl van jegyezve egy szári lelkigyakorlat, melyet Merza Jóska tartott, s — emlékszem — vasárnap reggel a Magyar Nemzetből tartotta az elmélkedést. Hát ilyen is volt!

Pécelt is emlegettem már. Ott voltam egyszer egy karácsonyi esten a templom oldaltermében, ahol olyan irodalmi órát hallottam Gyurka bácsitól Sinka Istvánról, amilyet még soha életemben. Ennek az élménynek a hatására írtam a Don hőseiről gitáros énekemet.

Folyik a Don, sárga a sík,
ezeréves a naplement.
— Előd népe a nagy síkra
ezer év után visszament.
Ott vannak az ungi Bánók,
Duna mellől a Bengerek,
jászok, kunok, magyarok és...
szólni kéne, de nem merek.

Fogadta volt-népét a Don.
Régi halászait ezüst
nyírfáival csatazajban,
s égig lobbant az ágyúfüst.
Hősök? Honvédek? mondjam el?
Elmondom hát: sok kun legény
hőse a messzi Donnak — de:
ők mondjanak éljent, ne én.

Idehaza két kis ökrük
keskeny utakon tapogat.
— Hős a Donnál Bánó Balázs,
s kevés jóért de nagyot ad.
A Dunáért és a Donért
meghalni már nem új dolog.
Rajta, honvéd! Én sírok csak,
s velem az esti szúnyogok.

Holnapra kész jövőtervekről néhány szót megkérem, hogy Kaszap Márti és István szóljon.

Kaszap István és Márti

Igyekszünk nagyon rövidek lenni, hogy senkinek ne éljünk vissza a bizalmával. Azzal kezdeném, hogy mi jézusi öko-faluról álmodozunk jórégen és én már erről többször beszéltem különféle fórumokon, és akkor azt gondoltam, hogy én többet nem szeretnék róla beszélni, hanem tenni szeretnénk a dolgokat, és éppen ezért kicsit zavarba vagyok, hogy erről most mégis szólnom kell.

Egy kicsit a múltba kell visszanéznünk, hogy mibennünk ez a dolog milyen régen érlelődik, mégpedig ahogy a Bokorban szívtuk magukba a gondolatokat, az adás nagyon erősen mozgatott minket, és az, hogy meg kell osztanunk, amink van. Mi a lakásunkból egy házba költöztünk, és azt gondoltuk, hogy nemcsak nekünk kell az az otthon, hanem közösen másokkal, és így más testvérekkel összefogva építkeztünk, és volt olyan időszak, amikor 8 családdal laktunk együtt és jó emlékeink vannak róla, pedig gondolhatjátok, hogy sok minden adódott ebből az együttélésből, de ezeket igyekeztünk mindig jól megoldani.

Amikor az új otthonba kerültünk, addig a bokoreszmények mozgattak csak minket, és itt találkoztunk azzal, hogy a környezeti felelősséget is magunkban érlelni és fejleszteni kell. És akkor elkezdődött egészen egyszerűen azzal, hogy a saját kertünkben nem mérgezhetjük a növényeket, és egy folyamatos tanulással felkeltődött a felelősségünk és mindenféle tanulási alkalmakon keresztül eljutottunk oda, hogy ezt a két dolgot nem lehet különválasztani. Tehát felelősségünk van, és létre kell hozni valami új mintatársadalmat, amelyen keresztül meg lehet mutatni, mi az a jézusi életforma, amelyet együtt meg kellene élnünk.

A 20. század társadalmi problémáinak megoldásához szeretnénk ezzel alternatív megoldást mutatni. Hogy erre képesek leszünk-e, ez az itt lévőkön és még sok-sok mindenkin fordul, hogy ki-ki milyen feladatot vállal magára. Megalakult a Bokorliget Alapítvány, és meg tudtunk már vásárolni egy 25 hektáros földterületet, s itt lehetne a keret ahhoz, hogy megmutassuk, mit kell egy „főállású” kereszténynek tennie. Leírtuk az Alapítvány célkitűzéseit és az eddig történteket, *Bokorligeti Hírlevél* címen megtalálhatjátok az előcsarnokban.

Bulányi György pohárköszöntője

Kedveseim!

Az agg Simeon tudta, mikor kell őt Istennek elbocsátania, s nem volt pohárköszöntő-gondja; én meg csak annyit tudok, hogy pohárköszöntőt kell mondanom anélkül, hogy tudnám: elbocsátandó vagyok-e már.

Az agg Simeon úgy tudta, hogy most már egyenesben vannak a dolgok, mert megszületett a Gyermek; magam meg kétezer évvel e megszületés után úgy tapasztalom, hogy még mindig nincsenek egyenesben a dolgok.

Korgó hassal avagy üres reménnyel nem lehet himnuszt énekelni. A pohárköszöntők végén ÉLJEN! hangzik, ehhez a köszöntőnek reményről kell énekelnie.

Egyszer már úgy látszott, van remény; mert az első századokban megjelent az "új raj", a "triton genosz". De aztán a 4. században elvetélt; kiegyeztünk a hatalommal: a ranggal és a kiváltsággal.

Jó másfélezer esztendő áll veszteségszámlánkon. Pohárköszöntő csak nyereségszámlából születhetik. Van ilyen?

Mondok két szót, amely ma jól hangzik: civil és nonprofit. Állam és egyház ilyenek-e?

Azt hiszem, hogy a Gyermek, akit az agg Simeon a karjában tartott, valami civil és nonprofit organizációról álmodott. A maga Tizenkettőjét ilyennek gondolta, akarta.

Meg tud-e élni hierarchiáktól és profittól meghatározott világunkon belül az, aki és ami civil meg nonprofit? De tudunk mi magyarul is: a rang és a kiváltság felségterületén megélhet-e, aki csak használni akar?

A civil és nonprofit világ a csak-használni-akaró emberek összefogásából születhetik meg.

Van ilyen? Új raj, triton genosz, fejjel falnak rohanók, agyalágyultak, vagy akárhogyan nevezzék is őket?

Van ilyen? Ha van, akkor megvan a pohárköszöntőm.

Éljenek azok, akik ilyenek!

Éljen a Bokor is, ha ilyen emberekből áll!

Éljenek a velünk rokonszenvezők is, ha ilyenségünk miatt rokonszenveznek velünk!

Éljenek mindazok, akik örökre búcsút mondtak már a rangnak és a kiváltságnak!

Éljenek mindazok, akik megértették a tanítást, hogy nem az a nagy, aki asztalnál ül, hanem aki felszolgál!

Abban a reményben,
hogy a Bokor bölcsőjébe ez az "agyalágyultság" már kivehetetlenül belekerült,
abban a reményben,
hogy ennek a mi kicsinységről, szegénységről, szelídségről szóló
Bokor-énekünknek a hangja és visszhangja többé már soha el nem hal,
emelem poharam mindazokra,
akik sejtik már, hogy az emberiség csak ezen a jézusi, civil és nonprofit úton
tudja művelni, és nem felrobbantani bolygónkat;
emelem tehát poharam arra,
hogy megvalósítsuk Teremtő Istenünk és Egyetlen Tanítónk, Jézus szándékát:
HOGY ÉLJÜNK! HOGY ITT ÉS ODAÁT AZ EMBER ÉLJEN!

S még valamire, amire a jóbel-év még külön is kötelez. Babits Mihály, költő-szentünk írta 80 éve: "Szeress, ha nem szeretnek is..."

Ezért aztán emelem poharam azokra is, akik elrekesztenek minket maguktól! Emelem rájuk is, hogy mindenekelőtt egyházunkon belül leomoljanak a válaszfalak! Hogy mindannyian egyek legyünk az Isten Országát felépíteni hivatott szeretetben! Hogy kirekesztőinkben is, bennünk is

JÉZUS ÉLJEN!

Schermann Rudolf köszöntője

Testvéreim!

Igen nagy örömmel jöttem el ide hozzátok. Először látjuk egymást, de a lelki kapcsolat megvolt már eddig is, mert bár 1956-ban mint frissen szentelt káplán a győri egyházmegyéből Nyugatra kerültem, soha nem felejtettem el, hol vannak a gyökereim. Nemcsak nemzeti szempontból, hanem abból a szempontból is, hogy ez a sokat sanyargatott magyar egyház mégiscsak mindig szellemi hazám maradt, és mindig arra gondoltam, hogy innen több erőt tudok magamba szívni, mint amennyit talán Nyugaton tudtam. Nyugaton sok mindent megismertem, és megvolt az a luxusunk, hogy teológiailag képezhettük magunkat, sok mindent gondolhattunk, vitázhattunk, de egy valami hiányzott: a hitvallás mélysége, az a bizonyos erő, ami tulajdonképpen a hitvallásból ered, s amit az őskereszténység mutatott meg nekünk példaképpen: az üldözések ellenére, vagy éppen az üldözések miatt nőtt a keresztények véréből az a mag, amelyből később egyház lett. Nem volt egyszerű.

Ma Pünkösd van. Az első keresztény Pünkösdkor ott ültek az apostolok Máriával együtt. Nagyon hűek voltak Jézushoz, és mégis, valahogy féltek. Bent ültek a

házban, imádkoztak, tehát jámborok voltak, de valami hiányzott. Nem vitték tovább azt, amit Jézus rájuk bízott, az Örömhírt; nem volt merszük hozzá. S ahogy jött a Szentlélek Úristen, a maga viharával lerombolta a falakat, kihajtotta őket a teremből az utcákra: Menjetek és mondjátok tovább a Jóhírt. Ez a Pünkösd. Ez a feladat: hogy kimenjünk, mondjuk és tegyük az Örömhírt, és aztán mindegy, hogy mit mondanak a többiek. Ez a veszély ugyanis mindig fenyegette a Jóhír hirdetőit.

Két nagy veszély volt mindig: Az egyik az volt, hogy Krisztus ellenfelei megbénítják őket, hogy szó szerint beléjük fojtják a szót. Kezdődött Istvánnal. Követték a többiek. A másik veszély, hogy a barátok, azok, akik együttéreznek velünk, nem értik meg a Léleknek ezt a minden akadályt leromboló lelkesedését. Ehhez hozzá kell szoknunk mindenütt, ahol a Lélek dolgozik. Nem mindenki érti meg rögtön, hogy miről van szó. Ez hozzátartozik az egyház életéhez. Hozzátartozik a Bokor életéhez is. A Lélek mindig dolgozik; a történelmi egyházak sivatagában is. Ebben a sivatagban itt-ott elkezd zöldellni valami. Bokrok nőnek. Itt is, és mindenütt a világban. És ebből lesz Krisztus új ereje. Tőle jön megint az, ami felépíti az egyházat. És hogy ez új utat jelent, hogy nem tudunk visszanyúlni a régi, valamikor talán nagyon is fontos struktúrára, az nem baj. A Lélek mindig előre visz!

Nyugaton mi is azzal vesződünk, hogy nagyon sokan vannak köztünk is, akik félnek, akik azt hiszik, ha feladjuk hamis struktúránkat, a középkorban kialakult struktúránkat, akkor tönkremegy az egyház. Mi lesz az identitásával? Nem kell félnünk! Az Úr ereje van az egyházzal. A Lélek új utakat tör, új utakat keres, és egyik útja ez a Bokor itt. Ti nem is tudjátok, mi mindent adtatok nekünk, mennyi erőt kaptunk Tőletek mi, akik Nyugaton élünk. Itt is, ott is felfigyeltek Rátok, írtak Rólatok, hogy mennyire visszatértetek ahhoz, amit Jézus Krisztus hozott nekünk.

S ha vannak nehézségek? Mi talán ki akarjuk iktatni a keresztet? Azt nem lehet; azt bele kell tervezni a munkánkba. De a Szentlélek Úristen vezet bennünket.

És van egy pár ismertetőjegye ennek az egész világon feltörő krisztusi mozgalomnak. Az egyik mindenképpen az, hogy visszanyúlunk a Szentíráshoz, hogy hallani akarjuk az Igét, hamisítatlanul, úgy, ahogy Jézus mondta, radikálisan. Ez a radikalizmus hozzátartozik a lényeghez. Jézus maga radikális volt. Különben békés nyugdíjasként halt volna meg. De az, hogy mint hívő zsidó merte mondani a maga igazát a zsinagógával szemben is, az életébe került neki.

Sok mindent megtanultunk Krisztus követésében. Egy valamit azonban talán elfelejtettünk: azt, hogy meg kell tanulnunk és meg kell élnünk Jézus prófétai, kritikus viselkedését. Nekünk mindig Jézus szava után kell mennünk és az ő magatartásából kell élnünk, és ezért szabad és kell kritikusoknak is lennünk, és megmondanunk azt, ami nem helyes az egyházban.

A Bölcsesség könyvéből származik ma egy szöveg, amelyet Pünkösd ünnepén az egyház felolvas, és ebben a szövegben benne van, hogy a Lélek előtt semmi nem marad titokban. Senki nem tud elrejtőzni a Lélek elől, és így mi őszintén, nyíltan, az igazság szellemében meg kell, hogy mondjuk, mi nem helyes. Nem jártok rossz úton, amikor megmondjátok, mi nem helyes, mi poshadt, mi elöregedett, mi az, ami nem segíti az egyházat Magyarországon is előre. De a kritika ne legyen soha egysíkú, hanem mindig legyen önkritika is, továbbá mutassuk meg, hogyan lehet a dolgokat jobban csinálni. És ezen igyekeztek ti, úgy látom, úgy érzem. Érzem abból is, amit itt most rövid idő alatt megéltem.

Azzal fejezném be ezt a rövid, de nagyon a lelkemből jövő üdvözletet, hogy nagyon örülök, hogy ez a folyamat hazánkban megindult, hogy példaképe lehetünk a világnak, hogy ezt ismerhetem. Ne hagyjátok magatokat sose eltántorítani, menjetek tovább a jézusi úton! Ti vagytok a jövőnek a záloga, a magva. A jövő magva vagyunk. Ez nem beképzelés. Ezt nem is kell különösebben mondanunk; ez az igazság.

A Szentlélek Úristen, aki itt van közöttünk ezen a csodálatos pünkösdi napon, amikor ezt a csodálatos jubileumot ünnepelhetjük, világosítson meg bennünket, mutassa meg az utat, amelyen mennünk kell, és adjon nekünk lelkesedést és erőt, hogy ezen az úton tovább tudjunk menni. Mint hazánk keresztény testvére, ezt kívánom sok külföldi nevében is. És köszönöm, hogy meghallgattatok.

Kovács László

BOKORIRTÁS

- "Történelmi" dráma -

Kedves Testvéreink és Barátaink!

Rendhagyó módon, szeretnénk némi magyarázattal szolgálni a most előadandó darabbal kapcsolatban.

A Bokor-jubileumra készült darab az ünnepnek önvizsgálati része. Tükröt szeretnénk tartani azok elé, akik ellenünkre voltak az ötven év során, de éppígy tükröt akarunk tartani magunk elé is. Csak úgy tudjuk megbánni bűneinket, ha ismerjük és kimondjuk azokat. Kiengesztelődni is csak így lehet. A holnapi hálaadó mise lelkiismeretvizsgálatához legyen segítség ez a darab.

Ami a dráma keretét illeti, az bizony szokatlan, és kissé sokkoló is. De az ötven évet a Bokor egyik legkritikusabb pillanatában kellett megragadni. Az aggodalmaskodók kedvéért megjegyezzük, hogy az "illetékes" áldását adta a sajátos megoldáshoz.

Fogadjátok megértéssel és szeretettel játékunkat.

ZENE:

Emberek, hányan maradtunk
magyarok, kik nem szaladtunk,
és hányan, ki ködbe merül,
s hány, ki gonosz kézre kerül,
ki börtönbe, ki kötélre,
kinek elfolyott a vére?!

Hányan leszünk hűek mindig,
a hideg, halálos sírig,
az utolsó reménységig,
ha száz évig, százig?
Alattunk majd ha sír nyílik,
úgy halunk meg, ahogy illik?

(Sinka István)

Prológus

SZÍNHELY: Vacsora
SZEREPLŐK: Gyermekek: Gyurika, Peti, Zoli, Zsófi, Kriszti – Anya – később Apa

ANYA: *(az asztalnál áll)* Énekelünk! Hol vagy Gyurika? Vacsorázunk!

GYURIKA: *(fut, leül)* Ne, ne, még ne énekeljetek!

PETI: *(belekezd az énekbe)* Te hívsz meg...

GYURIKA: *(kiabál)* Peti, ne, ne kezdd el...

TÖBBIEK: *(az asztalnál ülnek, nevetnek)*

ANYA: Elég volt!... Kezdjük!

MIND: *(éneklik)*

"Te hívsz meg minket a lakomára,
Az együttlétért Tied a hála.
Mert úgy szerettél, emberré lettél,
Kenyeret adtál, velünk is ettél..."

GYURIKA: *(gyorsan)* Jó étvágyat!

ANYA: Jó étvágyat mindenkinek!

JULI: Én levest nem kérek.

ZSÓFI: Én sem.

ANYA: Leves nincs is. Csak egytál étel van. Értitek, Juli, Zsófi?

PETI: Rakott krumpli?

KRISZTI: Frászt. A krumpli drágább, mint a narancs. Nem tudod?

PETI: Kit érdekel? Én rakott krumplit kérek kolbásszal. Érted, Kriszti?

ANYA: Nem kívánságműsor van, hanem vacsora. *(Leteszi a tálat.)* Tessék!

ZSÓFI: *(felemeli a fedőt)* Fúj, megint tejberizs!... Nem kérek.

JULI: Én sem.

GYURIKA: Én sem. Mást kérek!

ANYA: Nincs más. Ez van. Ha nem vagytok éhesek, be is fejezhetjük. Bezzeg az indiai éhezők! Ők megennék szívesen, de még egy marék rizs sincs nekik.

GYURIKA: Anya, akkor küldjük el nekik!

MIND: *(nevetnek... Kintről mentősziréna hangja hallatszik...)*

APA: *(feldúltan jön)* Szervusztok! *(Leveti kabátját, a telefonhoz indul)*

ANYA: Baj van?

APA: Gyurkát kórházba szállították. Állítólag szívinfarktus... *(Felemeli a kagylót)*

ANYA: Kinek telefonálsz?

APA: *(tárcsáz)* Többek között a piaristáknak. Ha eddig nem tettek semmit rendtársukért, itt az utolsó pillanat. Ki kell járniuk Rómában felmentését a büntetés alól, mielőtt meghal.

GYURIKA: Apa, Gyurka bácsi meg fog halni?

APA: Lehet.

GYURIKA: És akkor nem kell tejberizst enni többé?

ZENE: *"Aki ételt, italt adott..." dallama*

I. felvonás

1. jelenet

SZEREPLŐK: Piaristák: Provinciális – Helyettes – Titkár

PROVINCIÁLIS: *(asztalnál ül, kezével dobol)* Képtelenség ilyen gyorsan megszerezni Rómából a felmentést...

HELYETTES: Tizenegynéhány év alatt nem sikerült, miért éppen most sikerülne?

TITKÁR: Azért, mert Gyurka a halálán van, és mert a pápa Magyarországra látogat. Akár személyesen is meglátogathatja a kórházban, és átadhatja a feloldozást.

PROVINCIÁLIS: Naivitás.

TITKÁR: Persze, hogy az! Az államtitkár is itt járt az Európa-csúcson, és mégsem hozott a táskájában semmit. De egyáltalán a mi dolgunk ez?

HELYETTES: Nem volt és nem is a mi feladatunk ennek az ügynek a rendezése. Nem is értem, Provinciális, hogy miért foglalkozol ezzel?

TITKÁR: *(rosszmájúan)* Miért ne foglalkoznék ezzel az exbokortag Provinciális? *(Figyeli a Provinciálist)* Ha nem vagyok túlságosan szemtelen.

PROVINCIÁLIS: *(vérig sértve)* Túlságosan szemtelen a Titkár úr.

TITKÁR: *(visszavonul)* Bocsánat.

HELYETTES: Nincs helye most ennek az élcelődésnek. Tény az, hogy a Bulányi-ügy kezdettől fogva a Magyar Katolikus Püspöki Konferenciára tartozik. Még csak nem is a Hittani Kongregáció prefektusára.

PROVINCIÁLIS: *(nehezen tér magához)* Mint exbokortag tudom, hogy a prefektus Rómában azt mondta Gyurkának: Atya, nem én hoztam meg az ítéletet... Menjen a Magyar Püspöki Kar elnökéhez... Csakhogy az elnök a Vatikán magyarországi nunciusára mutogat...

HELYETTES: Tény, hogy egymásra tologatják az ügyet... Mint helyettesed, azért felhívnám a püspökkari elnököt. Elvégre rendtársunk van halálán.

PROVINCIÁLIS: Köszönöm. Én pedig beszélek telefonon a piarista generálissal. Talán éppen Rómában tartózkodik.

TITKÁR: Nem szeretnék újra szemtelen lenni, de az igazság kedvéért meg kell mondanom, hogy nem értem, miért ez az izgalom. Eddig semmit sem tettetek Bulányiért. Sőt a Provinciális úr faképnél is hagyta. Az egésznek olyan színezete van, mintha Bulányinak lett volna igaza, és nektek rossz a lelkiismeretetek.

HELYETTES: No, de Pater!

TITKÁR: Nekem az a véleményem, hogy nem kell törődni vele továbbra sem. Bulányi meghal, és vége. Meg a csipkebokornak is vége. Örülhetünk, hogy a rend fellélegezhet végre.

PROVINCIÁLIS: Lehet, hogy vége. *(Nyel egyet)* De az igazság kedvéért nekem is meg kell mondanom valamit, Pater.

TITKÁR: Mit, Provinciális?

PROVINCIÁLIS: *(komoran)* Bulányi nekem a barátom volt.

ZENE: *"Magányos voltam..." dallama*

2. jelenet

SZÍNHELY: Érseki Palota

SZEREPLŐK: Püspökkari Konferencia Elnöke – Titkára – Egy Püspök – Majd Nuncius

P.K. TITKÁR: Érsek úr, rövidesen megérkezik körünkbe a nuncius úr is. Telefonon tájékoztattam őt, hogy a piarista provinciális helyettese felvetette azt a gondolatot...

P.K. ELNÖK: *(közbevág)* ...hogy fel kell-e oldanunk Bulányit a büntetés alól, mielőtt meghal.

P.K. TITKÁR: Igen.

EGY PÜSPÖK: Szabadjon megjegyeznem, hogy teljesen felesleges így felfújni ezt az ügyet. Bár tudom, hogy a bulányisták mindig is jól értették, hogyan csináljanak világszenzációt ügyeikből. Nem kéne bedőlni ennek. Ismerem őket.

P.K. TITKÁR: *(kimérten)* Persze. A püspök úr fiatal korában részt is vett Bulányiék titkos lelkigyakorlatain.

P.K. ELNÖK: Ez nem tartozik ide, Titkár úr. Folytasd csak!

EGY PÜSPÖK: *(zavartan)* Folytatom. Szóval nem javaslom, hogy egy lépést is tegyünk... Nemrég állapodtunk meg abban, hogy a Bokor nem katolikus közösség, mert nincs bejegyezve sehová.

P.K. ELNÖK: Ez így van. De most egészen új helyzetben vagyunk. Itt van a nyakunkon a pápalátogatás.

P.K. TITKÁR: *(folytatja)* Valóban. Még csak az hiányzik, hogy olyan sajtója legyen a Szentatyának, mint II. János Pál pápa látogatásakor. Az első pápai látogatáskor.

P.K. ELNÖK: *(feláll, sétálni kezd)* Csak azt nem értem, hogy miért varrták az én nyakamba ezt az őrültet! Bezzeg, akik ezt az egészet csinálták, azok most kényelmesen nézhetik otthon a televíziót!

EGY PÜSPÖK: Érsek úr, Lékai meghalt, utódja pedig fél. A prímás mindentől fél. Meg aztán ő jobban szereti a békét.

P.K. ELNÖK: *(kifakad)* Akkor miért nem köt ő békét Bulányival... Elvégre tényleg politikai ügy volt először az egész, a bulányisták katonaságmegtagadása miatt. Az Állami Egyházügyi Hivatal adta az ötletet Lékainak, hogy terelje az ügyet dogmatikai síkra. A dogmatikai véleményezést pedig a jelenlegi prímás fogalmazta.

P.K. TITKÁR: *(felkapja a fejét)* Furcsán beszél Eminenciád. Ezt most hallom először az Érsek úr szájából. Szerintem Bulányi és társai eretnekek és szakadárok. De várjuk meg Rómát.

NUNCIUS: *(kopog, belép, kezében két papír)* Bona sera, Eminenciás uram, Excellenciás uram...

P.K. ELNÖK: *(elésiet, meghajol, kezet fognak)* Isten hozta, Nuncius úr.

P.K. TITKÁR, EGY PÜSPÖK *(meghajolnak)*

NUNCIUS *(átnyújtja a levelet a Titkárnak, majd leül pihenni)*

P.K. TITKÁR: Szóval ez Róma válasza. *(olvassa az első lapot)* A 12 pontot irassa alá... *(olvassa a másik lapot)* Vonja kérdőre: ki szentelte fel őt titkos püspökké, és miért szentelt fel pappá házas embereket...

EGY PÜSPÖK: *(kíváncsian)* Bulányi titkos püspök?

P.K. ELNÖK: *(nevet)* Nocsak. Szóval nem asszonyok miséznek a konyhában, hanem házas embereket pappá szenteltetett?

P.K. TITKÁR: A halálos ágyon is... *(mereng)* vonja kérdőre... *(megrázza magát)* Világos beszéd, Nuncius úr, Eminenciás uram!

ZENE: *"Isten hozta hív nyájához a főpásztort és atyát..." dallama*

3. jelenet

SZÍNHELY: Regnum

SZEREPLŐK: Püspök – Házfőnök – Plébános – Világi

HÁZFŐNÖK: *(keresztbe vetett lábakkal ül, lezser)* Van még egy téma, amit szűkebb körben szeretnék megbeszélni veletek.

VILÁGI: A Bulányi-ügy?

HÁZFŐNÖK: Eltaláltad. Bulányi atya kórházban fekszik, és minden valószínűség szerint rövidesen alulról fogja szagolni az ibolyát.

VILÁGI: Isten nyugosztalja! Végre vége lesz ennek az egész püspök- és pápaszidásnak. Nem így gondolod, házfőnök atya?

HÁZFŐNÖK: Talán.

PLÉBÁNOS: *(bekapcsolódik)* Én úgy gondolom, hogy sok múlik azon, merre megy tovább a Bokor.

VILÁGI: Kedves Plébános úr, alias regnumos atya! El tudod képzelni, hogy újból együtt dolgozunk a bulányistákkal, mint Nagymaros előtt?

PLÉBÁNOS: A kommunisták börtönében együtt volt Emődi atya és Bulányi, a Regnum és a Bokor két öregje. Miért ne lehetne újra együtt dolgozni? Elvégre mindannyian tudjuk, hogy Lékai bíboros úr osztott meg minket. Persze az Állami Egyházügyi Hivatal parancsára.

VILÁGI: *(támadóan)* Így lett a magyarországi bázis megosztva jó közösségekre és rossz közösségekre. Ezt mondják a bulányisták is. Plébánosom, túl sokáig voltál a Bulányi-közösség tagja!

PÜSPÖK: *(némaságából kitör)* Senki sem osztott meg minket. Mindenki tudja a regnumi atyák közül, hogy dogmatikai tévedéseket tanítanak és egyházfegyelmi kihágásokat követtek el a bulányisták, személy szerint Bulányi.

PLÉBÁNOS: Lehet, hogy az a pár hónap, amit ott töltöttem, vagy inkább ott szenvedtem, befolyásol engem. Személyes okokból mentem oda. Éppen ezért én tudom, hogy kezdetben még a legvadabb képviselőjük is védett Téged, Püspök atya. Azon a bizonyos ifjúsági búcsún, amikor az ÁEH-t leleplezte, Téged is emlegetett, hogy az ÁEH téged is elhallgattatott.

PÜSPÖK: *(kérlelhetetlenül)* És Nagymaroson mit csinált? Kivonult néhány fanatizált hívével a Dunapartra. Igenis ők szakítottak az Egyházzal.

VILÁGI: Elnézést, Püspök atya. Akkor én is ott voltam az ifjúsági találkozón, és bizony csúnya diszkrimináció volt Lékai részéről, hogy két bulányista pap nem misézhet együtt vele és a többiekkel.

PÜSPÖK: Két egyházjogilag zavaros papról volt szó.

PLÉBÁNOS: Mindenesetre ők azt állították ott kinn a Duna-parton, hogy nem ők szakítottak, hanem Lékai bíboros lökte el őket az oltártól.

HÁZFŐNÖK: Atyák! Nem szeretném, ha kiújulnának köztünk az ellentétek. A bulányistákról tudjuk, amit tudunk. Most viszont másról kell beszélnünk. Mi vagyunk, ugyebár, a pápalátogatás szervezői. Mi lesz akkor, ha teszem azt, éppen a pápalátogatás alatt kegyeskedik a mi kegyesrendi barátunk a másvilágra költözni?

PÜSPÖK: Mi lesz? Ez az Istenen és Rómán áll. Nekünk Isten és Róma akarata a szent.

ZENE: *A pápai himnusz dallama, majd átvált az "Aki nem lép egyszerre..." dallamára*

4. jelenet

SZÍHELY: Ifjúsági csoport

SZEREPLŐK: Péter – I. Fiú – II. Fiú – I. Leány – II. Leány – majd Anya

PÉTER: *(próbál csendet teremteni)* Csend! Figyeljetek!

MIND *(kényszeredetten elhallgatnak)*

PÉTER: Srácok, az Öreg állapota javult. Most már jó lenne, ha szigorúan az anyagra koncentrálnánk. A múltkori találkozó is elment azzal, hogy mi lenne, ha...

I. LEÁNY.: *(vitatkozik)* Miért, Péter, szerinted ez hülye kérdés? Engem izgat, hogy mi lesz a Bokorral Gyurka bácsi nélkül.

I. FIÚ.: És ez a túlélés vagy a faxni szerinted fontosabb?

PÉTER: Visszakérdezek. Az nem fontos, hogy a harmadik világot leírta a kapitalizmus, és azt várja, hogy mikor pusztul el, mikor falják fel egymást? Pár év múlva te is a Harmadik Világ polgára leszel, ha Nyugat úgy akarja. És akkor majd meglátjuk, mit szólsz az éhező népek cserbenhagyásos gázolásához.

I. FIÚ.: Oké, beszéljünk a Harmadik Világról. De mit akarsz a faxnival?

II. FIÚ.: Az egy nagy marhaság.

II. LEÁNY.: Az nem is olyan marhaság. Igenis kell valamilyen faxni, valamilyen szertartás. Már a kis Herceg is megmondta, hogy szükség van bizonyos szertartásokra.

II. FIÚ.: Biztosan azért véded ezt az írást, mert apádat is pappá szenteltette Bulányi.

MIND *(nevetnek)*

II. LEÁNY.: Azért védem, mert igaza van Gyurka bácsinak abban, hogy valahonnan erőt kell merítenünk. Ez pedig az egyéni és közösségi istenkapcsolat, amelynek megvan a maga formája.

II. FIÚ.: Nekem pedig az a véleményem, hogy igaza volt annak a valakinek, aki azt mondta a Bibliát idézve, hogy “visszatér az eb ahhoz, amit kihányt”. Ez az egész vallás összeférhetetlen a kereszténységgel. Új bor új tömlőbe való. Az új tömlőnek, az új formáknak én is híve vagyok. De csak az újnak.

I. FIÚ.: És a titkos papszentelés mire jó?

II. LEÁNY.: Én egyetértek azzal a véleményel, hogy közösségnek joga van az Eucharisztiához.

I. FIÚ: A Jézusra emlékező vacsorát megtarthatja a csoportvezető is. Nem kell ahhoz papszentelés. Főleg nem kell belépni ebbe a hatalmi tébolyos papi kasztba!

II. LEÁNY.: Ebben van valami. Talán az szól mégis a papszentelés mellett, hogy így nem tud egykönnyen lerázni magáról a hierarchia, ha érvényesen felszentelt papok vannak köztünk.

I. LEÁNY: *(unja)* Figyeljetek, unom már ezt az állandó csetepatét, hogy kell vallás, nem kell vallás, kell pap, nem kell pap... Aki vallásoskodni akar, vallásoskodjék, aki új vallást akar, csinálja, aki semmit, az is oké!... Én például bulizni szeretnék...

I. és II. FIÚ.: *(bólogatnak)* Mi is! Mi is! *(felállnak)*

PÉTER: *(kiabál)* Figyeljetek! Még meg kell beszélni a nyári karitásztábort, a katonai behívókat és a pápalátogatást...

ANYA: *(bejön)* Figyeljetek! Bandi telefonált. Gyurka meghalt...

ZENE: *“Én nemzetem, zsidó népem...” dallama*

5. jelenet

SZÍNHELY: Öregek tanácsa

SZEREPLŐK: Öregek, ügyintézők: Elnök – Titkár – I. Öreg – II. Öreg – I. Ügyintéző – II. Ügyintéző – Később Postás

ELNÖK: *(sötétben egy gyertya ég, befejezi az imádkozást)* Istenem! Segíts minket, hogy Gyurka testvérünk halála után is megtaláljuk a legjobb megoldásokat a Bokor számára. Amen.

MIND: Amen. *(villany kigyullad, gyertyát eloltják.)*

ELNÖK: *(gondterhelten)* A temetés előtti utolsó találkozónk ez. Sajnos még millió megbeszélnivalónk van. Mégis most elsőbbséget jelentek be egy személyi ügynek. Előre bocsátom, tisztában vagyok vele, hogy nem ildomos a temetés előtt utódlási kérdésekkel előhozakodni, de erről beszélnünk kell...

I. ÖREG: *(hevesen)* Mint az Öregek Tanácsának nőtagja teljes érzelmi averziómmal tiltakozom, hogy ilyen marhaságba belemenjünk. Te vagy az Öregek Tanácsának elnöke...

ELNÖK: *(belevág)* Csakhogy éppen ez az. Én tovább az elnökséget nem vállalom.

TITKÁR: *(megtoldja)* Én sem vállalom az ügyintéző titkári tisztet. Válasszunk, ha nem is utódot, de valaki olyat, akit az egész Bokor respektál.

I. ÖREG: A bokortanács dolga a választás. Minden évben ősszel választunk. Nincs értelme előbb.

II. ÖREG: Játszhatunk mi is pápaválasztást: Meghalt a pápa! Éljen a pápa! Akár fehér füstöt is engedhetünk a magasba. De a temetés előtt kár erről beszélnünk.

ELNÖK: Nem kár. Nekünk mégiscsak tudnunk kell, ki az a személy, aki Gyurka helyébe lép. Mégha nem is rendezünk pápaválasztást. Elég baj, hogy Gyurka életében nem beszéltünk erről.

I. ÜGYINZÉZŐ: Dehogynem beszéltünk! Csakhogy az első számú várományos már jó két éve kivonta magát a forgalomból. A többi öreg meg öreg, vagy a szellemvilággal, vagy égi hangokkal, vagy földi bajokkal van elfoglalva.

ELNÖK: A második generációból kell választanunk.

TITKÁR: A negyvenesek a nagy családjukkal vannak elfoglalva. És ki volna az a karizmatikus egyén, akit az egész Bokor elfogad?

II. ÖREG: Ha van Bokor! Évek óta kérdéses a Bokor léte. A diktatúra abroncsa jól összefogott minket. Aztán

jött az új demokrácia és szétszórta a Bokrot. Ígéretes emberek elindultak más irányba: a közélet, egyházi szervezetek, vállalkozások és hasonlók szirénhangjai után. Csoportok mentek szét, a régiók létre sem jöttek.

II. ÜGYINTÉZŐ: Ezért kellene most a tudatos összefogás. Legalább a maradéknak.

I. ÜGYINTÉZŐ: Szóval előállt az örökzöld kérdés: Merre? Merre menjünk?

ELNÖK: Bizony, ez a kérdés. És ez csaknem azonos az utódlás kérdésével.

I. ÖREG: Nem lehet ezt "felülről" eldönteni. A Bokor arról híres, hogy pl. a dogmatikai kérdésekben megfér együtt a szélsőjobb és a szélsőbal. De nem volna tanácsos kitűzni az irányt, pl. gyerünk jobbközép vagy balközép irányba!

II. ÖREG: Tudtommal a Bokor lényegét a morális Útban jelöltük meg, és ez a közös nevező. Bármit higgyen vagy ne higgyen valaki a Bokorban, a fontos, hogy az eszményeket vallja, és a legjobb szolga legyen, akit a nagy többség ilyennek ítél.

ELNÖK: *(rákérdez)* Ki az?

II. ÖREG: Bárki bárkire gondolhat, bárkit megnevezhet. De ez csak találgatás. Előbb azt kell tudni, van-e Bokor. Aztán azt, hogy mit gondol a többség. Ezért újólag helytelenítem én is, hogy utódlási kérdésekkel foglalkozzunk. Valószínű, hogy sokáig nem egy személy, hanem a megválasztott team viseli gondját a Bokornak.

I. ÜGYINTÉZŐ: Szóval ez a jövő?

II. ÜGYINTÉZŐ: A jövőről csak annyit szeretnék mondani, hogy bármennyire is allergiásak vagytok a kommuna-megoldásra, a Bokor jövőjét mégis a Bokorliget fogja biztosítani. Ha osztozó életközösség leszünk, ha ellene mondunk a magántulajdonnak, és vállaljuk a jézusi vagyonközösséget.

ELNÖK: Látom, semmire sem megyünk. Sajnos, vagy hála Isten, mint annyiszor, most sem tudunk semmiben megegyezni. Dehát a Bokor legnagyobb értéke és legjellemzőbb vonása a szabadság. Napoljuk el ezt a témát.

TITKÁR: Vagyis térjünk rá a temetésre.

I. ÖREG: Gyurka bácsi jól megválasztotta a halála időpontját.

TITKÁR: Látjátok, addig erőlködött, a végén még a pápa is eljön a temetésére.

ELNÖK: Éppen ez a gond. Mikor legyen a temetés? A látogatás előtt vagy után?

I. ÜGYINTÉZŐ: *(Tréfásan)* Természetesen a napján.

POSTÁS *(csenget)*

TITKÁR *(felkel, beengedi, levelet vesz át tőle, kezet fognak)*

POSTÁS *(elmegy)*

TITKÁR: *(bontja a levelet, közben)* Személyi posta a fő-főmagasságoktól... *(átfutja a levelet)* Az 1000 éves Pannonhalma vár...

ELNÖK: Mégiscsak el kell döntenünk, kik képviseljék a Bokrot.

I. ÖREG: Ennek fele sem tréfa. A pápa a pannonhalmi bencéseknél száll meg. Csak nem ő hivat?

ZENE: *Gregorián dallam és ének latinul*

II. felvonás

1. jelenet

SZÍNHELY: Pannonhalma

SZEREPLŐK: Prefektus – Nuncius – Érsek-Püspök – Főapát – Később Pápa – Férfi – Nő – Fiatal

PREFEKTUS *(le-fel sétál, ideges)*

FŐAPÁT: *(bejön)* Prefektus úr, a pápai nuncius úr és a püspökkari elnök-érsek úr megérkezett.

PREFEKTUS: Köszönöm, Főapát úr... Tessék, tessék, Excellenciás urak!

NUNCIUS, ÉRSEK *(bejönnek)*

PREFEKTUS: *(a Nunciust barátságosan átöleli, az Érsekkel kezet fog)* Elnézést kérek, Uraim, hogy ilyen késő esti órán ide hívattam Önöket, de a Szentatya kifejezett kívánsága volt, hogy még az ünnepi megnyilatkozása előtt személyesen foglalkozzam az ún. Bulányi-üggyel. *(Maga elé)* Nem is értem, miért tulajdonít ennek a jelentéktelen ügynek ekkora fontosságot.

NUNCIUS: *(lepihen, segíteni akar a Prefektusnak)* Talán a titkos püspökség és a házas emberek papszentelése miatt...

ÉRSEK: *(ő is igyekszik)* Vagy pedig a pápalátogatás és a temetés egybecsése miatt...

PREFEKTUS: Valóban... Tisztáznunk kell küldöttségükkel, hogy mi történt. Ha lehet, megegyezni az ügy titokban tartásában. Ennek fejében, ha temetése napján is, de feloldjuk Bulányi páter büntetését.

NUNCIUS: *(aggodalmaskodva)* És ha nem hajlandók megegyezni?

PREFEKTUS: Akkor... *(széttárja karjait)* az egyházjog pontosan meghatározza a cenzúrákat.

ÉRSEK: *(kiböki)* Hiányolom a bíboros prímás érsek úr jelenlétét. Végeredményben ő az érintett és az illetékes is az ügyben.

PREFEKTUS: A Püspökkari Konferencia elnöke az illetékes. *(bizalmasan)* Ami pedig a prímást illeti, eléggé kompromittálta magát ebben az ügyben a kommunista rezsim idején.

FŐAPÁT: *(bejön)* A Regnum Marianum püspök-képviselője.

NUNCIUS: *(kíváncsian)* Ők milyen címen vesznek részt a tárgyaláson?

PREFEKTUS: Csupán mint a pápalátogatás főrendezői. *(Főapáthoz)* Engedje be, főapát úr.

PÜSPÖK *(bejön)*

PREFEKTUS: *(helyet kínál)* Már megbocsát, hogy ide kérettem. Foglaljon helyet!

PÜSPÖK *(mosolyog, leül)*

FŐAPÁT: *(ajtóban áll)* Eminenciás uram, ha jól láttam, a monostor kapujában mintha ők hárman is jöttek volna...

PREFEKTUS: És?

FŐAPÁT: Az egyik közülük nő...

NUNCIUS: *(megbotránkozva)* No, de ilyet!...

PREFEKTUS: *(határozottan)* Nő nem vehet részt...

PÁPA: *(váratlanul megjelenik, Prefektushoz)* A férfi, a nő és a fiú is bejöhet. *(kezet fog a jelenlévőkkel)*

NUNCIUS, ÉRSEK, PÜSPÖK *(mind térdre esnek)*

PÁPA: *(felrángatja őket)* Üljenek le, üljenek le, kérem. *(Leül a háttérben)*

FŐAPÁT *(betessékeli a bulányistákat)*

FÉRFI, NŐ, FIÚ *(állnak, senki nem fog velük kezet)*

PÁPA: *(Prefektushoz)* Kezdheti, prefektus.

PREFEKTUS: *(ünnepélyesen)* II. Péter Őszentsége *(Pápára mutat)* kifejezett kívánságára hívtam ide önöket, hogy testvéri dialógusban tisztázzuk a sajnálatos esemény után a tisztáznivalókat. *(Pápára néz)*

PÁPA: *(elhárítón)* Beszéljenek, mintha én itt se lennék.

PREFEKTUS: Önök az ún. Bokor-közösséget képviselik?

FÉRFI: Igen.

PREFEKTUS: Akkor tisztában van azzal, hogy a megboldogult hitbeli és egyházfegyelmi vétségeket követett el. Mint a Hittani Kongregáció prefektusa, magam állapítottam meg, hogy írásai "úgy, ahogy hangzanak - veszélyes, téves és félreérthető" nézeteket képviselnek. Ezért a Hittani Kongregáció a II. Vatikáni Zsinat szövegeiből 12 pontot állított össze, hogy Bulányi páter annak aláírásával bizonyítsa ortodoxiáját. A páter viszont egy 13. ponttal relativizálta a 12 pontot, miszerint az egyéni lelkiismeret a számára a mérvadó. Többszöri kísérlet után is csak ezzel a 13. ponttal lett volna hajlandó aláírni az elé tett szövegeket.

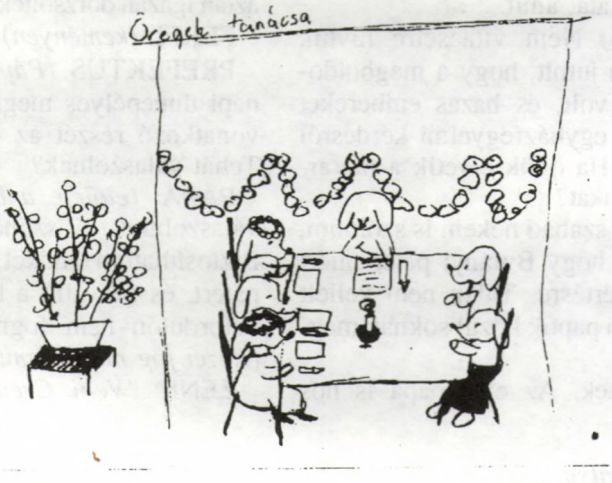

FÉRFI: *(felteszi kezét)* Elnézést, Bíboros úr! Ön bizonyára tudja, hogy Bulányi György a 13. pontot ugyanúgy a II. Vatikáni Zsinat konstitúciójából vette, ahogy Önök a többi 12 szövegét.

PREFEKTUS: *(legyint)* Hagyjuk! Sajnos, a megboldogult már egyiket sem tudja aláírni. De itt van még valami.

NŐ: *(fékezi magát)* Bíboros úr! Valóban van itt még valami. Lékai bíboros a kommunista diktatúra nyomására terelte hittani területre az ún. Bulányi-ügyet. A valódi ok - és ezt itt mindenki világosan tudja - a katonai szolgálat megtagadása volt. A Magyar Katolikus Püspöki Kar, nyilván a Vatikán keleti politikájának megfelelően, kiszolgálta az ateista-kommunista rendszert, és mai napig egyik sem vallja be. Egyedül az akkori püspökkari titkár, Cserháti püspök ismerte el, ő is csak a halálos ágyán. Ezzel a viselkedéssel Önök hiteltelenné teszik az egyházi vezetést. Ezt maga Cserháti püspök mondta.

PREFEKTUS: *(az Érsekre néz)* Érsek úr?

ÉRSEK: *(zavarodottan)* Talán a Vatikánról nem nekem kell nyilatkoznom, de a Magyar Katolikus Püspöki Konferencia többször elismerte, hogy kommunista elnyomás alatt szenvedett.

NŐ: *(kitör)* Szenvedett, Érsek úr? Bíborban, bársonyban, palotában, Mercedes autóban...?

PREFEKTUS: *(csillapítólag)* Kérem!...

NŐ: Majd én megmondom, ki szenvedett. Ő *(Fiúra mutat)* és 24 társa. Fél évtől három évig kapták a börtönt. És Önök, Érsek úr, püspökkari körlevélben ítélték el őket — a Gaudium et spes zsinati irat szelleme ellenére —, és csaknem hazaárulónak bélyegezték őket.

ÉRSEK: *(közbeszól)* Asszonyom, ön nagyon elragadtatta magát. Nekem különben semmi részem nem volt ebben.

NŐ: Valóban. De aki vagy akik művelték mindezt, azokat kihagyták ebből a dialógusnak mondott inkvizíciós tárgyalásból.

ÉRSEK: A magyar prímás történelmi érdeme, hogy a diktatúra utáni Magyarországon az új demokrácia első lépésként kivívta az alternatív szolgálat lehetőségét. Így fegyveres katonai szolgálat helyett fegyvertelen katonai vagy polgári szolgálatot lehet fiataljainknak választaniuk.

FIÚ: *(elképed)* A magyar prímás érdeme? Ezt nekem meri a szemembe mondani, érsek úr?! Nekem, aki a börtönből csak egy Szentírást kértem, és az akkor még csak püspök azt írta anyámnak, hogy nincsen módja segíteni? A katonai bíróságon a bíró és ügyész, a börtönben a smasszer, mind azt vágták a fejünkhöz, hogy saját püspökeik is elítélik magukat.

PREFEKTUS: *(rendet akar teremteni)* Elég! Mi ez a tiszteletlen hang?! Igazuk volt a püspökeiknek, hogy maguk teljesen dialógusképtelenek, és bárdolatlan, nyers emberek.

FIÚ: *(közelebb lép)* Azért, prefektus úr, mert kimondjuk azt, amit gondolunk? Mert nem húzzuk be fülünket-farkunkat, és nem nyalogatjuk kezeiket, mint egy sunyi kutya?!

NUNCIUS: *(botránkozik)* Ez felháborító!

PREFEKTUS: *(Pápára néz)* Talán fejezzük be...

PÁPA: *(határozottan int)* Nem. Beszéljenek nyugodtan, kérem.

PREFEKTUS: *(kényszeredetten)* Mint említettem, van még valami.

FÉRFI: *(körülnéz)* Igen, bíboros úr. Van még sok minden, pl. az Egyház rendje... Bulányi Györgyöt azért hallgattatták el Önök, mert a hatalmi, hierarchikus egyház helyett a testvérek egyháza mellett állt ki. Világos, hogy ezzel az Önök tyúkszemére lépett, mert Önök alattvalókat akarnak, és a testvériséget csak álcának és szólamnak használják uralmuk igazolása érdekében. A szeretet egyháza helyett az engedelmesség egyházát hozták létre és tartják fenn. Jellemző, hogy Lékai bíboros felháborodottan üvöltözte az egész országban, hogy a bulányisták megsértik az egyházi vezetők méltóságát, mert azt mondják: pápa testvér, püspök testvér, pap testvér!

PREFEKTUS: *(lenézően)* Az egyház a kegyelem rendjében testvériség, a jog rendjében pedig hierarchia, azaz szent uralom.

FÉRFI: Igen, ezt tették Jézus szeretetközösségével. A testvériségre ráhúzták a jog kényszerzubbonyát.

PREFEKTUS: A jog az Egyház csontváza, jog nélkül nincs közösség.

FÉRFI: Nem csak jogrend van szankciókkal, hanem szeretetrend is szankciók nélkül. Éppen erről szólt Bulányi Egyházrend-dolgozata, amit...

PREFEKTUS: *(közbevág)* Nem vitacsetre hívtuk meg önöket. Tudomásunkra jutott, hogy a megboldogult esetleg titkos püspök volt, és házas embereket szentelt pappá... Mielőtt az egyházfegyelmi kérdésről beszélnénk, megkérdezem: Ha önök elvetik a hierarchiát, miért szentelnek papokat?

PÜSPÖK: *(megszólal)* Ha szabad nekem is szólnom, a regnumi atyák sem értik, hogy Bulányi páter miért vetemedett erre a törvénysértésre. Talán nem kellett volna a Bokorhoz csatlakozó papok közül soknak megnősülnie?

NŐ: *(kifakad)* Megnősültek. Az első pápa is nős volt. Jézus biztosan nem akarta, hogy az egyház vezérkara agglegényekből álljon. Hogyan beszélnek önök házasságról, születésszabályozásról, családról, gyermeknevelésről, amikor semmit sem tudnak róluk? Én büszke vagyok megnősült papjainkra. Ők nem csak beszélnek a nagy családról. Egyik diákónusnak felszentelt, majd kilépett testvérünknek most született a 15. gyermeke... Ezt csinálják utána bíboros, érsek, püspök és pap uraim!

PREFEKTUS: *(támadóan)* Szóval önök el akarják törölni a cölibátust? Házasok pappászentelésével akarnak nyomást gyakorolni az Egyházra, mint a szomszédaik?

FÉRFI: Nem az egyházra, bíboros úr. A hierarchiára. Mert az egyház elsősorban mi vagyunk!

NUNCIUS: *(Prefektushoz)* Prefektus úr, tűrhetetlen ez a hang és ez a viselkedés. Eminenciád miért engedi?!

PREFEKTUS: *(Pápára les)* Ezek után csak egyetlen kérdésem van önökhöz: Hajlandók-e titokban tartani törvénytelen tettüket? Akkor mi szemet hunyunk a megboldogult tévedései felett, sőt készek vagyunk rehabilitálni is őt. Vagy közhírré teszik, és akkor...

FIÚ: *(folytatja)* Szóval akkor! Akkor mi lesz?... Önök aztán igazán dörzsöltek. Mit tanulhat Önöktől az ifjúság?!

FÉRFI: *(keményen)* És akkor mi lesz, prefektus úr?

PREFEKTUS: *(Pápára néz)* A Szentséges Atya holnapi ünnepélyes megnyilatkozásának Bulányi páterre vonatkozó részét az önök válaszától tette függővé... Tehát válaszolnak?

PÁPA: *(előlép, a bulányistákhoz megy)* Nem kell válaszolniuk. Köszönöm barátaim, hogy ide fáradtak. Biztosíthatom Önöket, hogy imáimba foglalom Bulányi pátert, és szavaim a holnapi pannonhalmi 1000 éves évfordulón nem fognak csalódást okozni Önöknek. *(Kezet fog mindhármukkal)*

ZENE: *"Veni, Creator Spiritus..." dallama*

2. jelenet

SZÍNHELY: Pápa lakosztálya
SZEREPLŐK: Pápa – Prefektus

PÁPA *(egyedül... egy nagy cserépben zöld cserje... nézi... felemeli... magasba tartja)*

PREFEKTUS *(csendben belép, nézi a pápát és a cserjét)*

PÁPA *(észreveszi, lassan leteszi a cserepet)*

PREFEKTUS: Szentséged hivatott.

PÁPA: *(megfontoltan)* Az óra nemsokára éjfélt üt, prefektus. Döntésem előtt szeretnék beszélni Önnel.

PREFEKTUS: *(feszengve)* Állok rendelkezésére, Szentséges Atya.

PÁPA: Prefektus, ön szerint jó emberek ezek a bulányisták?

PREFEKTUS: *(hallgat, majd határoz)* Szerintem nagyon-nagyon rossz emberek, eretnekek és szakadárok, Szentséges Atya.

PÁPA: *(dühösen)* Hagyja már a szentségelést, prefektus.! *(Tagoltan)* Szerintem pedig nagyon-nagyon jó emberek.

PREFEKTUS: Szents... akarom mondani Padre... Azért gondolom rossz embereknek őket, mert veszélyeztetik a katolikus hitrendszert, és alapjaiban rengetik meg a katolikus egyház szent struktúráját.

PÁPA: *(irónikusan)* Tudom, tudom, prefektus, Ön a szépemlékű Inkvizíció, mai nevén Szent Officium prefektusa. Jól is csinálja a munkáját. De ön egyben felvilágosult teológus is. És így tisztában lehet vele, hogy a hit világa az a hit világa. Csodálatos a katolikus hitrendszer, alaposan kidolgozta Ágoston és az Aquinói. De tudja-e, hogy hány hitrendszerrel találkoztam én csupán Afrikában és persze a Vallásközi Párbeszéd Pápai Tanácsában, ahonnan engem, a niggert — ki tudja, milyen csoda folytán — pápává választottak nemrég. Szóval, tudja hány hitrendszer van?

PREFEKTUS: De, uram, az igazság csak egy lehet.

PÁPA: *(nevet)* Csak egy, amit a maga nagy életművében, a Világkatekizmusban lefektetett, de amit máris módosítgat.

PREFEKTUS: *(halkan)* Uram, nem akarom azt mondani, hogy... *(megáll)*

PÁPA: Mondja csak ki.

PREFEKTUS *(hallgat)*

PÁPA: Nem mondja. Jó, akkor mondom én... Nigériában éheztünk. Akkor már megtérítettek a fehér atyák az ingbo törzs animista hitéből. Sőt már igen előrehaladtam a fehér teológia tudományában. Akkor a fehér atyák címére segély érkezett. Tudja, honnan? Igen, Magyarországról. Azt sem tudtam, létezik-e ilyen ország a föld hátán. Tudja, kik küldték a segélyt? Most azonosítottam. Ez a maroknyi szekta küldte a pénzt.

PREFEKTUS: *(helyesel)* Igen, ez erényük. Az elmúlt egyik karácsonyon az indiai törzsi gyerekek megsegítésére egy év alatt 55 ezer dollárnál is többet küldtek, itteni pénzben 6 millió forintot.

PÁPA: Látja, prefektus. Ez a kereszténység!

PREFEKTUS: Ehhez nem kell kereszténynek lenni.

PÁPA: Úgy van. Csak embernek, mint Jézus... De hadd mondjak még valamit.

PREFEKTUS: Érdeklődéssel hallgatom, Padre.

PÁPA: Nigériában 1967-ben, a testvérgyilkos polgárháború idején, szakadárként ott álltam embereimmel a kormány zsarolásával szemben.

PREFEKTUS: Tudom, nemzeti hősként tisztelik azóta is Önt.

PÁPA: Tudja, ki a hős? Aki fegyvertelenül áll szemben a hatalommal, és a szemébe meri mondani a bűneit. Az egyházi hatalomnak is...

PREFEKTUS: De Padre!...

PÁPA: Látta azt a fiatalembert, és hallotta, amit mondott? Ki merik mondani, amit gondolnak, és nem nyalják uraik kezét, mint a kutyák...

PREFEKTUS: A katolikus egyház intézménye isteni alapítás szerint hierarchia.

PÁPA: Ezt hiszi, vagy tudja, bíboros? Én tudom, hogy ezek az emberek a történelemben azoknak a kis csapata, akiket a hatalom mindig is eretneknek kiált ki, puszta önvédelemből. *(Fellelkesül)* Tudja, barátom, egészen megittasult a szívem itt ezen a hegyen az öröm borától, és hálát adok a pünkösdi Léleknek, hogy van még Jézus Istenének jövője a földön. Mert vannak még, akik a gazdagság, hatalom, erőszak világával szembefeszítik a szegény Jézus, a szolgáló Jézus és a szelíd Jézus kontrasztját, és az igazságtalanság, sőt az igazságosztás világával szemben egy új rendet hoznak létre a földön: a testvérek társadalmát. Hálát adok az Istennek, hogy második Péterként én magam is ennek a világnak szolgája lehetek. *(Elhallgat, a távolba néz)*

PREFEKTUS: *(csendesen megszólal)* Padre, szeretnék mondani valamit.

PÁPA: *(visszatér a földre)* Azt, hogy az Egyház árulója vagyok? Ugye, ezt gondolta az előbb, prefektus?

PREFEKTUS: *(megretten)* Mást szeretnék mondani, Uram.

PÁPA: Mondja!

PREFEKTUS: A hit egységét még meg lehet követelni, uram. Bár mindig lesznek eretnekek... Az egyházfegyelmet is be lehet vasalni, uram. Bár mindig lesznek rebellisek. De azt megkövetelni, hogy híveink a szegény Jézust, a szolga Jézust és az erőszakmentes Jézust kövessék, és így egy új világ térnyerését munkálják, uram, ezt nem lehet megkövetelni a tömegektől.

PÁPA: *(indulatosan)* Pokolba a tömegekkel.

PREFEKTUS: Pontosan ez az ára annak, amiért ezen az éjszakai órán lelkesedik, uram. Elvileg megteheti, hogy a tömegeket lecseréli egy szektára, hiszen Szentséged a pápa...

PÁPA: *(gúnyosan)* Gyakorlatilag pedig az a sors vár rám is, mint I. János Pál pápára... Ezt akarja mondani, ugye, bíboros?! A vatikáni maffia megmérgez engem is? Vagy milyen halálnemet szánnak az első fekete pápának?

PREFEKTUS: Erre nem válaszolok... De meg tudná-e tenni ezt a nagy változást egyedül? Van-e elég embere?... Másrészt nem sajnálja a szánalmas tömeget, melynek hit és oltalom kell? Vallás!

PÁPA *(hallgat)*

PREFEKTUS: *(erősít)* Az Egyesült Államok és a többi kormány tárgyalna-e egy mezítlábas pápával, mégha Péternek hívják is?

PÁPA: *(erőtlenül)* A pápa nem tárgyal velük.

PREFEKTUS: Tegyük fel, hogy felszámolja a Vatikán Bankot és a Vatikán egész vagyonát, akkor miből tartja fenn a különféle intézményeket, iskolákat, kórházakat?...

PÁPA: Ez nem az Egyház feladata.

PREFEKTUS: Tudom, a szeretet élése és tanítása a feladata. Meg kell mondanom, hogy Szentséged nagyon fehéren-feketén gondolkodik.

PÁPA: Főleg feketén.

PREFEKTUS: *(folytatja)* De ki figyel oda egy szegény, hatalom nélküli és erőtlen szekta szeretetére?

PÁPA *(hallgat)*

PREFEKTUS: Talán még egyet vegyen figyelembe Szentséged. Az Egyház mindenkié: szegényeké és gazdagoké, kicsinyeké és nagyoké, szelídeké és vadaké. Azért kell bekeríteni az egy hálóba és beterelni az egy akolba őket, hogy megtéríthessük és megmenthessük az örök életnek.

PÁPA: Mondjak valamit, prefektus?

PREFEKTUS: Hallgatom, atyám.

PÁPA: *(meggondolja)* Menjen! Feküdjék le!

PREFEKTUS: *(hátrálva kimegy, mélyen meghajol)* Jó éjt, Szentséges Atya.

ZENE: *"Én nemzetem..." dallama*

III. felvonás

1. jelenet

SZÍNHELY: Temető

SZEREPLŐK: Sírások: I. Sírású – II. Sírású – III. Sírású – IV. Sírású – Később Miklós úr

I. SÍRÁSÓ: Hozhatnák már a hullát, mert nem érünk át a másik parcellába.

II. SÍRÁSÓ: Nem sietnek. Láttam, olyan tömeg verődött össze, hogy a pápa miséjén sincs több ember.

III. SÍRÁSÓ: Ki volt ez az ürge?

IV. SÍRÁSÓ: Valami szektavezér. Azt mondta a Főnök.

I. SÍRÁSÓ: Ajvé, akkor biztosan elkéssük a másik földelést. Itt is lesz biztosan sok duma.

II. SÍRÁSÓ: *(autózajra figyel)* Figyelj, Józsi, nem a főnök autója?

IV. SÍRÁSÓ: *(az útra néznek)* De biz az! Mit akar?

III. SÍRÁSÓ: Nagyon érdeklődött a sírás után. Csak nem a rokona?

IV. SÍRÁSÓ: Ilyen még nem történt. Odanézz. Kijön a sírhoz. Ellenőrzi?

MIKLÓS ÚR: *(messziről)* Jó napot, fiúk!

I. SÍRÁSÓ: Jó napot, Miklós elvtárs... akarom mondani, Miklós úr.

I., II., IV. SÍRÁSÓ: Jó napot!

MIKLÓS ÚR: Betartották az utasításomat, Józsi?

IV. SÍRÁSÓ: Betartottuk. Fél méterrel mélyebbre ástuk a sírt.

I. SÍRÁSÓ: Csak ki fizeti ezt meg?

MIKLÓS ÚR: Ne féljen, Lajos, ezt én állom.

I. SÍRÁSÓ: Miklós úr fizet?

MIKLÓS ÚR: Régen is én fizettem magukat. Vagy nem?

IV. SÍRÁSÓ: *(bólogat)* Csakhogy akkor más munkánk volt.

I. SÍRÁSÓ: Meg több volt a lóvé.

MIKLÓS ÚR: Ne keseregjenek. A Hivatalban én is többet kerestem. De figyeljenek!

IIII. SÍRÁSÓ: *(felkapja a fejét)* Megint figyelni kell?

MIKLÓS ÚR: Nem úgy. Arra figyeljenek, hogy örökre eltemessék ezt az embert, ha már nekem nem sikerült.

IV. SÍRÁSÓ: Bízza ránk, Főnök úr. Még a feltámadáskor se jön elő.

III. SÍRÁSÓ: Mert az nincs is.

MIKLÓS ÚR: *(benéz a sírba)* Jól van, fiúk. Magukon nem múlik. *(Elgondolkodva)* Csak ez az új nigger pápa meg ne bolonduljon.

II. SÍRÁSÓ: Vigyázat, jönnek... Miklós úr is részt-vesz a temetésen?

MIKLÓS ÚR: Csak erre vártam. *(gyorsan eltűnik, távolban megáll)*

ZENE: *A "Föl, föl, ti rabjai a földnek..." dallama, majd átvált a "Megkötöm magamat..." dallamába*

2. jelenet

SZÍNHELY: Temetés

SZEREPLŐK: I., II., III., IV. Koporsóvivő – Nézők közt Család – Öregek Tanácsa – Ügyintézők – Ifjúsági Csoport – Fiú – Nő – Férfi – Háttérben Sírások – Miklós úr

I., II., III., IV. KOPORSÓVIVŐ *(hozzák a koporsót, mögötte senki, leteszik a sír deszkáira, oldalt állnak)*

SZÓNOK: *(nézőtérről a koposó elé áll)*

Ebben az órában a város szívében II. Péter pápa pontifikál.

Mi itt, a város szélén temetünk Téged, Gyurka.

Pannonhalmán a pápa hallgatott. Nem jó jel.

De lehetséges, hogy megtörténik még a csoda, amiben Te bíztál.

Mi szégyenkezve és bűntudattal állunk koporsód előtt. Mert bármily nagy fordulat az Egyház életében nem változtatna azon, hogy életműved csaknem romokban hever.

Tudtad, és meg is szenvedted ezt életed utolsó éveiben.

Nem merted kimondani, hogy a Bokor halott. Ágai letörtek. Régiói leszakadtak. Csoportjai széthullottak. Harcostársaid, az első generáció tagjai megfáradtak, más vizekre eveztek. A második generáció másképp látja a világot, mint Te láttad. Egyedül a sok gyermek maradt meg a múlt dicsőségéből, de a 40 évesek a munkában, a közéletben, a vallási mozgalmakban, a nemzetközi sikerekben keresnek kielégülést. Fiataljaink egy része vállalja a polgári szolgálatot, de a teljes megtagadást egy sincs, aki vállalná. Gyermekeink nőnek, de vajon nemcsak korban, hanem bölcsességben és jóságban is?

Azt már tudjuk, hogy Te nem fogod össze mérhetetlen energiával a Bokrot. Majd kiderül, mit jelent utolsó húzásod, és lesz-e Bokorligeten Bokor-falu és Bokor-élet. Ebben az órában komoly lelkiismeretvizsgálatra intesz minket.

Tudjuk, mit kaptunk Tőled, és tudjuk a célt is, ami nem kevesebb, mint egybeszeretni az emberiséget.

Talán halálod felráz bennünket, és újra rátereli figyelmünket arra a kincsre, amit kibányásztál nekünk, hogy értsük a Názáreti Ácslegényt, és újra kitűzzük magunk elé eszményeit: az adás, a szolgálat és az erőszakmentesség eszményét.

Akarjuk hinni, hogy ha több évtizedes állami és egyházi diktatúra és Miklós úr Hivatala nem tudott eltemetni minket, mi sem fogjuk eltemetni önmagunkat, a Bokrot.

De ha eltemetnők is, hiszünk abban, hogy új bokor nő, talán a Te sírodon, mert Isten Országának ügye nem szenvedhet végleg vereséget a földön.

A Pünkösdi Lélek a biztosíték rá, hogy Nagypéntek után elkövetkezik a Húsvét, és Jézus szelleme újra és újra feltámad a történelemben. Ebben a hitben éltél és haltál, ebben a hitben akarunk élni és meghalni mi is.

Az egész emberiséget egybeszeretni akaró szíved pihenjen meg az 1100 éves magyar anyaföldben, szellemed pedig éljen a mi szívünkben. *(Ének)*

SÍRÁSÓK *(készülnek leengedni a koporsót, de megtorpannak a felhangzó beszédre)*

3. jelenet

Pápai beszéd (széles vászonra kivetítve a PÁPA képe)

PÁPA: *(hangja szalagról)* ....Befejezésül szeretnék kitérni a magyar katolikus Egyház egy súlyos gondjára. Szeretném név szerint kifejezni legteljesebb részvétemet a Bokor-közösség tagjainak, akik éppen ma temetik vezetőjüket és barátjukat, Bulányi pátert. Személyesen is foglalkoztam ügyükkel és most innen, az Úr asztalától üzenem nekik: *(szünet)* Őrizzék meg a hit egységét és engedelmeskedjenek törvényes elöljáróiknak... *(kép, hang el)*

SÍRÁSÓK *(elejtik a koporsót, az szétnyílik, üres)*

ZENE: *"Megkötöm magamat..." dallama tovább*

Epilógus

GYEREKEK *(közel merészkednek a nyitott koporsóhoz, bekukucslálnak; egyikük benyúl a nyitott koporsóba és egy zöld bokrot húz ki, kifordul, felemeli...)*

ZENE: *Händel: Halleluja...*

— VÉGE —

Az illusztrációkat
Kovács Flóra rajzolta.
(10 éves)

Kovács László

Szentmise a Bokor jubileumán

A BOKOR NÉGY SZENTSÉGE

Testvéreim! Köszöntelek Benneteket Pünkösd vasárnapján, amikor is hálát adunk Istenünknek a Bokor 50 esztendejéért.

„Számolj hétszer hét esztendőt. Az ötvenedik legyen örömünnep számotokra...” — mondja az Úr. Csak akkor lehet az, ha készek vagyunk a Jóbel év szellemében bűnbánatot tartani:

az évek során elkövetett sértéseinkért, szeretetlenségeinkért — Uram irgalmazz!

felebarátaink sajátosságát el nem fogadó, szabadságukat korlátozó erőszakosságainkért — Krisztus kegyelmezz!

késlekedéseinkért, mulasztásainkért a testvéri szolgálatban — Uram irgalmazz!

Irgalmazzon nekünk az irgalmas Isten és minden testvérünk is. Bocsássák meg bűneinket és segítsenek bennünket az országbeli életre. Ámen.

A Jóbel év az Isten Országa megvalósítására hív fel minket. Azt szeretnők megköszönni, hogy meghallottuk, és ma is halljuk a hívást. Hogy keretet adjunk e köszönetnek, Isten názáreti Tolmácsának négy alapeszméjéért adunk most hálát ez ünnepi liturgiánkban. Akik az elmúlt évtizedek során, vagy akár csak most magunkévá tettük, vagy tesszük eszméit, tegyünk most erre pecsétet Tőle kapott, s szívünk is formálta szent jelekkel.

Az első a **lábmosás szentsége,** mely az egymást szabadon szolgálni akarás jézusi eszméjének pecsétje. Idézzük fel az Evangéliumból! (Jn. 13,1–17)

Közel volt már húsvét ünnepe. Jézus tudta, hogy eljött az óra, amikor a világból vissza kell térnie az Atyához. Ekkor adta övéinek, akiket szeretett és a világban hagyott, szeretetének legnagyobb jelét.

A vacsora alkalmával történt. Az ördög már szívébe sugallta karióti Júdásnak, Simon fiának, hogy elárulja őt. Jézus tudta, hogy mindent kezébe adott az Atya, és hogy Istentől jött és Istenhez megy, mégis fölkelt a vacsorától, levetette felsőruháját, fogott egy kendőt és maga elé kötötte. Aztán vizet öntött egy mosdótálba, és mosni kezdte tanítványainak lábát, majd a derekára kötött kendővel megtörölte. Mikor Simon Péterhez ért, Péter tiltakozott: „Uram, te akarod megmosni az én lábamat?” Jézus így felelt: „Most még nem érted, amit teszek, de később majd megérted.” De Péter még jobban tiltakozott: „Az én lábamat meg nem mosod soha!” „Ha meg nem moslak — felelte Jézus — nem vagy közösségben velem.” „Uram — kiáltott Péter —, akkor ne csak lábamat, hanem kezemet és fejemet is!” Jézsu így szólt: „Aki megfürdött, annak csak lábát kell megmosni, akkor egészen tiszta lesz. Ti is tisztáki vagytok, de nem mindnyájan.” Tudta ugyanis, ki árulja el, azért mondta: „Nem vagytok tiszták mindnyájan.”

Miután megmosta lábukat, fölvette felsőruháját és újra leült. Azután így szólt: „megértettétek, mit tettem veletek? Ti Mesternek és Úrnak hívtok engem. Jól teszitek: az vagyok. Ha tehát én, az Úr és Mester, megmostam lábatokat, nektek is mosnotok kell egymás lábát. Példát adtam nektek: Amint én tettem veletek, ti is úgy tegyetek. Bizony, bizony, mondom nektek: Nem nagyobb a szolga uránál, sem a küldött küldőjénél. Boldogok vagytok, ha megértitek ezt, és így is tesztek.

ELSŐ HOMÍLIA

A: Kedves harmadik nemzedékbeli testvér! Mi aztán jól kifogtuk.

B: Mi bajod van? Mit fogtunk mi jól ki?

A: Ne játszd már meg magad! Hát az őseinket.

B: Ja, rájuk gondolsz? Nézd, ők fogták ki, s alighanem jóvátehetetlenül. Választottak már, s nehéz lenne pályát módosítaniok. Mi még nem fogtunk ki semmit. Neveltek s nevelnének — szegények — ma is, hogy „merre menjünk”, de helyettünk, ha akarnának, akkor se tudnának választani. Te meg úgy beszélsz, mintha nem tehetnéd, amit akarsz.

A: Nem erről van szó. Persze hogy tehetem, amit akarok. Tehetem, mert szüleink a Bokorban megtanulták a szabadság-leckét és gyakorolgatják is... Persze amennyire erre egy szülő egyáltalában képes: „Te döntöd el, fiam/lányom, hogy mit teszel, és merre mész, és mi lesz belőled stb.” De az elvárásuk ott van minden szavuk mögött. Ha nem szólnak szegények egy szót sem, akkor is érzem a bőrömön, hogy én vagyok a „harmadik nemzedék”, meg hogy „Minden magyar utód, legyen különb emeber mint apja volt”. Nem nyomaszt ez téged?

B: Hát ezért perelj a Jóistennel: szabadítson meg szabadakarattól meg lelkiismerettől, s determináljon arra, hogy úr legyél, s neked mossák a lábad, Te pedig ne mosd senkiét. Sajnos, nem sajnos, ilyen, nem determinált, szabadságunkra építő világot teremtett. Gyilkolhatjuk is egymást, hogy a kiváltságosak közé tartozzunk. De tehetjük az ellenkezőjét is: beérjük annyival, amennyi másnak is juthat.

A: Kiváló a szöveg, barátom. Nem is ötös, hanem hatos. De Te is tudod, hogyha egymás-lábát-mosósdit játszunk, bizony nem kerül annyi a zsebünkbe, mint azoknak, akik ráhajtanak. Akik azt gondolják, hogy a pedikűrösök csak legyenek mások, ne ők. Szeretsz te másodrendű állampolgár lenni?

B: Nem szeretek. De van valami, amit meg egyenesen utálok. Azt, ha le kell köpnöm magam, amikor tükörbe nézek.

A: Már mért kellene leköpnöd magad?

B: Hát csak olyankor, amikor megállapíthatom, hogy miattam, vagy miattam sem valósulhat meg Isten álma: az egymást szolgálók társadalma, a szeretet-civilizáció.

A: Komám, akkor Te tulajdonképpen már el vagy veszve!

B: Így is fogalmazhatod. De tudod Te ezt másképpen is, ha akarod. Így: Ha tudjátok ezeket, boldogok lesztek... persze, ha meg is teszitek, amit tudtok.

A: Hát tudom, de azért fenntartom, hogy jól kifogtuk.

Mossuk meg tehát egymás lábát, megpecsételve ezzel, hogy nem akarunk uralkodni, hanem szolgálni akarjuk embertársainkat.

Imádkozzunk! Istenünk, Te az uralkodás tisztátalan lelkét tőlünk messze űzve, a szolgálat szent Lelkét adtad nekünk. Kérünk, erősíts minket a hálaadás órájában, hogy ezt a szolgálatot gyakoroljuk életünk minden napján — családunkban, közösségeinkben, egyházunkban és a világban Testvérünk, Jézus példája szerint. Amen.

Az utolsó vacsora második szentsége a **kenyértörés,** amely az adás, az osztozás jézusi eszményét kívánja megpecsételni általunk. Idézzük fel emlékét!

Azon az éjszakán pedig, amelyen elárulták, kezébe vette a kenyeret, majd hálát adott, megtörte és barátainak adta ezekkel a szavakkal: vegyétek és egyetek ebből mindnyájan, mert ez az én testem, melyet odaadok értetek.

A vacsora után ugyanígy kezébe vette a kelyhet is, majd ismét hálát adott, odaadta a barátainak és így szólt: vegyétek és igyatok ebből mindnyájan, mert az én vérem van e kehelyben. a szövetség vére. a vérem,. amelyet kiöntök értetek és mindenkiért a bűnök bocsánatára.

Miután ettek és ittak a tanítványok, még ezt mondta nekik: tegyétek ezt majd ti is, hogy emlékezzetek rám!

Istenünk! Arra emlékezünk, hogy Jézus az utolsó vacsorán megtörte és megosztotta a kenyeret tanítványaival, ahogyan megosztotta már a pusztában is mindenét a rászorulókkal. Megmutatta ezzel az osztozás csodáját. Azt, hogyha készek vagyunk megosztani utolsó falatunkat is a rászorulókkal, senki sem marad éhen.

Bizony jó volna, ha nem csak szertartásként ismételgetnénk Jézus utolsó vacsorai osztozását, hanem egyre inkább megtudnók osztani javainkat a harmadik világ éhezőivel. Jó lenne, ha volna szemünk észrevenni hazai és szomszédi környezetünkben is az egyre súlyosabb helyzetbe kerülőket. Jó volna, ha képesek volnánk úgy élni javainkkal, mint akik tudjuk, csak Istentől megbízott sáfárai, de nem tulajdonosai vagyunk azoknak.

Így lenne **őáltala övele és őbenne a tiéd, mindent adó Atyaisten, a Szeretet Lelkével együtt minden tisztelet és dicsőség mindörökkön örökké. Amen.**

Itt van hát az Isten kenyere és bora. Együk e kenyeret és igyuk e bort, s pecsételjük meg általa Istennel és egymással az adás és osztozás örök és mindig megújítandó szövetségét.

Imádkozzunk! A megevett kenyér, a megivott bor testté és vérré válik bennünk. Segíts minket, hogy e táplálékok erejében tudjunk Jézus és egymás test-véreivé alakulni, hogy létrehozhassuk a földön az adás és osztozás új testvéri közösségét, amelyről Fiad elindulásától kezdve utolsó leheletéig egyfolytában tanított és álmodott. Megteremteni a szeretet civilizációját, az Isten Országát. Amen.

Az utolsó vacsora harmadik szentsége, a kardtól megválás, a teljes **erőszakmentesség szentsége.** Idézzük fel ezt is az Evangéliumból! (Mt 26,47–52)

Még beszélt, mikor odaérkezett Júdás, egy a tizenkettő közül, s vele a főpapoknak és a nép véneinek megbízásából egy kardokkal és dorongokkal fölszerelt csapat. Az áruló jelben egyezett meg velük: „Akit megcsókolok — mondta —, ő az, fogjátok el!" Azzal mindjárt Jézushoz lépett: „Üdvözlégy, Mester!" — szólt, és megcsókolta. Jézus megkérdezte: „Barátom, miért jöttél?" Erre körülfogták Jézust, kezet emeltek rá és foglyul ejtették. Jézus egyik kísérője kardjához kapott, kirántotta, és rásújtva a főpap szolgájára, levágta fülét. Jézus azonban rászólt: „Tedd vissza hüvelyébe kardodat! Mindaz, aki kardot ránt, kard által vész el."

MÁSODIK HOMÍLIA

A: Kedves harmadik nemzedékbeli Testvér! Mi aztán jól kifogtuk.

B: Jól van, a szöveg ismerős, térj a tárgyra. Most meg mi bajod?

A: Hát csak az, hogy nem vagyok Kossuth apánk. Ő úgy érezte, hogy kezébe adta Isten a tárogatót, mely felkiáltja a holtakat. S nekem nincs tárogatóm, s a kutya sem figyel rám, pedig van egy felfedezésem.

B. Elárulnád?

A: Persze. A háztetőkről szeretném szétkiabálni, hogy betöltse az egész Kárpát-medencét. Az se baj, ha a Kárpátokon túl is hallják. Überelem Jézust. Ő azt mondta Péternek, hogy a kardnak a hüvelyében a helye. Én meg azt, hogy le se kell gyártani, se hüvelyt, se kardot. Akkor se, ha a közgazdászok jól tudják: ez a húzó ipar, s a háborúra készülés mindig konjunktúrával jár.

B: Hogy akarsz akkor bekerülni a NATO-ba, meg az Európa Közösségbe?

A: Hát éppen ahhoz kellene nekem a holtakat is felébresztő tárogató, hogy legalább az élők megértsék: nem érdemes a bekerülés költséges feltételeit vállalni, mert rámegy ingünk... meg a többi fehérnemünk.

B: Kibújt a szög a zsákból: te politizálsz. Épp most olvastam a legjobbnak hirdetett napilapban egy hierarchikus megnyilatkozást: az evangélium nem ad semmi konkrét eligazítást, s ezért az „egyház" (értsd: a hierarchia) csak arra hívatott, hogy megállapítsa arról, amit mások megoldásként kitalálnak, hogy jó-e vagy rossz.

A: Álljon meg a menet. Amikor én odahaza ilyen bölcsességet találok mondani, anyukám rám szól: Ne hülyéskedjél fiam, mert úgy maradsz.

B: Nem tartod igaznak a fenti megnyilatkozást?

A: Nem. Amiről meg tudom állapítani, hogy jó-e vagy rossz, avval illenék ám próbálkozni magamnak is. Az evangélium a lehető legkonkrétabb: a család-modellel dolgozik, melyben nincsen miniszteri, és nincsen létminimum alatti fizetés. Ha egy almánk van, és nyolcan vagyunk, nyolcfelé vágjuk, és jut mindegyikünknek vitamin is. Képesek vagyunk akár Názáretben is (értsd: egy „koszos faluban" is) élni, ahol van kert, és van almafa is, és esszük gyümölcsét — Áfa nélkül, s egy gerzed se jut belőle a fegyvergyárosoknak.

B: Úgy tudom, nem is vagy közgazdász. Nem félsz tippeket adni ott, ahol egy Kupa meg egy Békesi tudománya is kevésnek bizonyul?

A: Csak egytől félek: hallgatni, amikor szakadék felé masírozunk. Ha butaságot beszélnék, majd lesz aki megmondja.

B: Jó, akkor beszélj, hallgatlak.

A: Gyilkolás, pusztítás és kölcsönfelvétel és eladósodás meg munkanélkülisködés helyett csináljunk már valami hasznosat. Akármit, de termeljünk. Aztán csereberéljünk. Ha nem felel meg a közöspiaci magas előírásoknak, akkor a keleti országokkal. De ha a fél ország sétál, abba tönkre megy még az a kevés munkamorálunk is, ami a félszázad után megmaradt.

B: Félek, hogy nem ilyen egyszerű a dolog. De fegyvergyártásnál meg hadgyakorlatnál valóban jobban hangzik.

A: Írok egy cikket annak a napilapnak arról, hogy fegyvergyártás- meg Nato-ügyben az evangélium egészen, de egészen konkrét. Csal, aki még nála is konkrétabb. Aláírnád?

B: Nem bánom.

Jelenítsük meg ezt is. Napjaink hozzánk oly közeleső véres drámájára is gondolva, melyben istenhívők, sőt ortodox és katolikus keresztények jobb ügyhöz méltó buzgalommal gyilkolják egymást hosszú-hosszú évek óta. Valljuk meg, hogy nem lehet Jézus tanítványa, aki bárkire fegyvert fog, aki bárkivel szemben is erőszakot alkalmaz.

Imádkozzunk! Bárcsak emlékeznénk az utolsó vacsora utójátékára is, és egy életre belénk vésődnék az erőszakmentesség. Hogy soha ne legyünk fegyveres alakulatot vezető-irányító Júdás. Hogy soha ne legyünk másokat — akár Jézust, vagy magát az Istent — fegyverrel védeni akaró Péter. Akkor sem, ha ez mindjárt az életünkbe kerülne is, ahogyan Jézussal is történt.

Végül mondjunk igent a negyedik szentségre is, a **jézusi közösségre.** Azok alkotják, akik igent mondanak az előző három jézusi eszményre. Az ős-szentség ez a közösség ! Persze a Jézustól mutatott formájában. Ő személyes, emberi mértékű kicsiny közösségekbe szervezte követőit, akiket kiképzett a tanítványgyűjtő, új és új ilyen közösségeket létrehozó munkára. Hogyan is csinálta ? (Mk 3,13–19)

Ezután fölment a hegyre, és magához hívta, akiket kiválasztott. Azok csatlakoztak hozzá. Tizenkettőt választott ki, hogy vele tartsanak, és hogy igehirdetésre küldje őket. Hatalmat is adott nekik a betegek gyógyítására és az ördögűzésre. A következő tizenkettőt választotta ki: Simont, akinek a Péter nevet adta, Jakabot, Zebedeus fiát, és Jánost, Jakab testvérét, akiket Boanergesznek, vagyis mennydörgés fiainak hívott, továbbá Andrást, Fülöpöt, Bertalant, Mátét, Tamást, Jakabot Alfeus fiát, Tádét, a buzgó Simont és karióti Júdást, aki később elárulta őt.

HARMADIK HOMÍLIA

A: Kedves harmadiknemzedékbeli barátom, Téged is kiválasztott már valaki, s Te csatlakoztál is hozzá, hiszen bokorbeli szülők neveltek, s megtanultad, hogy nemcsak családunk, hanem közösségünk is van. Aztán hamarosan bennünket is elkap a gépszíj, megházasodunk, s neveljük a Bokor negyedik nemzedékét.

B: Jó, jó, s 50 év múltán a bokorcentenáriumon, ők lesznek az ősei az ötödik nemzedéknek, s ki-ki elkészítheti a maga Bokornemzetségtábláját: Andi szülé Jutkát, Jutka szülé Krisit stb. Mit akarsz ezzel?

A: Csak megkérdezném, hogy látod-e Te ennek az egésznek az értelmét? Jézus nem a főpapok ellenében, hanem Izrael javára hívta magához a Tizenkettőt, s mégis sorban kinyírták őket. Saját főpapjaik, akármilyen buzgó zsidó gyerekek is voltak. Gyurka bácsi 25 éve a Lelkipásztori Marketingben a plébánosok apostoli csapataként mutatta be a Bokor tizenkettőit, s mégis mi lettünk a „szektások", s szolgálatainkra bizony nem tartanak igényt. Új felekezetet alapítani lehet, ahogyan tették az első században őseink is, amikor elváltak útjaik a zsinagógától. Csak minek? De a meglevőt, pl. azt az egyházat, amelybe beleszülettünk közösségekké formálni, azt nem lehet. Ha kell, a máglyát is meggyújtják az „illetékesek", hogy megakadályozzák. Meg, mert egy közösségnek nem lehet dirigálni. Az autonóm! Ez van, komám!

B: Nem esünk hasra a tények előtt. Új tényeket teremtünk. Abból, hogy idáig nem ment, nem következik, hogy ezután sem fog menni. Rászoktatjuk az emberiséget a kisközösségbe járásra. Ha sikerült a hetenkénti templombajárás, sikerülhet a két vagy négy hetenkénti közösségbe járás is. Nem nyugszunk, amig nem folyik a vízcsapon is a jézusi szöveg: „vagy lábmosás, osztozás, erőnemalkalmazás, kisközösség, vagy felrobbantjuk Bolygónkat," stb.

A: Te is tudod, hogy jelentéktelen kisebbség vagyunk. Tartalmainkkal, kisközösségi formánkkal nem tudjuk elfogyasztani azok táborát, akik a templomban is meg azon kívül is azt tanulják, hogy jogunk van magától az Istentől kaptuk — magántulajdonhoz, jogunk van meg is védeni magunkat meg a ránkbízottakat. Sőt, kötelességünk is Az uralkodás elvállalása pedig „szolgálat" Komám, s így bizony felelős keresztény feladat. Az Isten is uralkodik, ha nem tudnád. Nem, nem engedhetjük át a liberálisoknak meg nemtudomkiknek! „Mese ellen minden káros" — tudta már Ady Endre is. A mai mese pedig így szól: Keresztény Európát akarunk, keresztény fegyverekkel és keresztény ütőképes hadsereggel és természetesen keresztény kormánnyal.

B: Ez a meccs azért még nincs lefutva. Nem hiszem, hogy ez az eszmei összevisszaság, hogy ne mondjam hülyeség, meg a történelem csődtömege a legkülönb, amit Isten produkálni képes velünk.

A: S mi következik abból, hogy nem hiszed?

B: Hát csak annyi. kedves harmadiknemzedékbeli testvérem, hogy ki kell vágnunk azt a bizonyos rézt. De mondhatom emelkedetebb stílusban is: Tanítványokká kell tennünk az összes nemzeteket. Kezdve a miénken, folytatva a Kárpátmedencében élőkön... a föld határáig.

A kis testvéri közösségek nagy hálaadó gyülekezetében egymás kezét megfogva imádkozzunk végül úgy, ahogyan erre Jézus tanított minket:

Miatyánk,
aki a mennyekben vagy,
szenteltessék meg a Te neved,
jöjjön el a Te országod,
legyen meg a Te akaratod,
amint a mennyben,
úgy a földön is.
Mindennapi kenyerünket
add meg nekünk ma.
És bocsásd meg vétkeinket,
miképpen mi is megbocsátunk
az ellenünk vétkezőknek,
és ne vigy minket kísértésbe,
de szabadíts meg a gonosztól,
mert Tiéd az Ország,
a hatalom és a dicsőség
mindörökké. Ámen.

AZ ÚR BÉKÉJE LEGYEN VELÜNK! — BOCSÁSSUNK MEG SZÍVBŐL EGYMÁSNAK!

Az 50 éves Bokor ünnepi hálaadásának végén
áldjon meg minket
a mindentadó Atya,
a szolgáló Fiú
és a maga szelídségével mindenkit egybeölelni akaró Lélek.
Ámen.

TARTALOM

Bevezető
KL: Beszámoló a BOKOR Bázisközösség 50. jubileumáról 3
Visszaeémlékezések
Visszaemlékezés az 1948—52 közötti évekről 5–16
Merza József: A Bokor városa 6
Vadas Éva 9
Kovács Teréz 11
Hampel Károly 14
Az újrakezdés 40 éve (1945–95) 17–28
Viktor András 17
Trásyné Éva 19
Demeczky Jenő 21
Baló Gyöngyi († Németh Géza munkatársa) 21
Bródi János 22
Vinczéné Gabi 23
Áts András 24
Iványi Gábor 25
Benyhe Judit 26
Cserta Gábor 27
Pohárköszöntők
Bulányi György 29
Schermann Rudolf 30
Dráma
Kovács László: Bokorirtás 32–41
Szentmise
Kovács László: Szentmise a Bokor jubieumán
(a Bokor négy szentsége) 42–47
A lábmosás szentsége 42
Első homília 43
A kenyértörés szentsége 44
Az erőszakmentesség szentsége 45
Második homília 45
A jézusi közösség szentsége 46
Harmadik homília 46

A magnókazették, amelyekre az előadások anyagát felvettük, elvesztek, és csak nagysokára kerültek meg. Ez a körülmény, valamint a szerkesztők kapacitásának korlátozott volta az oka annak, hogy e különszám másfél éves késéssel jelenik meg. Olvasóink szíves elnézését kérjük.

„Érted vagyok"

(Exodus 3,14)
Közösségi és családi folyóirat

VII. évfolyam „Bokorjubileum" különszám
A különszámot szerkesztette Kovács Teréz
A lapot alapította: Simonyi Gyula
Laptulajdonos: Család Alapítvány
Számlaszám:
10200964-20210809 Magyar Hitelbank Rt.
Budapest V., Szabadság tér 5–6.

Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára „Érted vagyok" megjelöléssel támogatást küldhetnek lapunknak. Bármely összeget köszönettel fogadunk, és 4000 Ft vagy nagyobb támogatás esetén állandó tiszteletpéldányt küldünk. Az Alapítványnak adott összeg az adóalapból levonható! Nyugatra 200 DM vagy nagyobb támogatás esetén küldünk állandó tiszteletpéldányt.

Felelős kiadó: Vincze Endre
Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.
Szerkesztőség: 1076 Budapest, Thököly út. 11. I.6.

A lap az „Ingyen kaptátok, ingyen is adjátok" (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.
Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.
Az „Érted vagyok"-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt.
Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Nyomták a VÁCI OFSZET KFT nyomdaüzemében, Vácott.
Felelős vezető: Szilva István
ISSN: 0865-80

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families", about gospel, charity, third world, ecology, nonviolance, family life, education and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church.
Editor: GARAY András
Adress: H–2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c
The materials published by „Érted vagyok" can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentory copies in case of republication.

Előfizetés és terjesztés:
Kovács László („Érted vagyok")
1076 Budapest, Thököly út 11. I.6.

Előfizetést belföldi postautalványon a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány Értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, és a hátán, a közleményben világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 1997-re (postaköltséggel):
Belföldre: fél évre . . . . . 300 Ft
szociális előfizetés
a szerkesztőséggel történt egyeztetés szerint

Külföldre:
Itthon előfizetve:
a szomszédos országokba
fél évre . . . . . 300 Ft
egyéb külföldre fél évre . . . . . 1200 Ft
Nyugaton: fél évre . . . . . 25 DM

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai keresztény iskolát támogatják.